ANUL I. IANUARIE 1922. 1.

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
SUB DIRECȚIUNEA D-LUI
Dr CH. LAUGIER

În acest număr, articole semnate de:

PROF. N. IORGA
T. G. BULAT
A. BĂRCĂCILĂ
ST. CIUCEANU
C. M. [illegible]
PR. ECONOM [illegible]
MIL. DEMETRES[illegible]
DR. D[illegible]
C. [illegible]ESCU
GEM. [illegible]ESCU
PR. C. STĂNILĂ
NICOLĂESCU-PLOP[illegible]

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
20 Str. General [illegible]orescu 20
-CRAIOVA-

I

ARHIVELE OLTENIEI
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
SUB DIRECȚIUNEA D-LUI Dr CH. LAUGIER
COMITETUL DE CONDUCERE:
ST. CIUCEANU, — T. BULAT, — AL. BĂRCĂCILĂ
PROF. CRAIOVA. * PROF. R. VÂLCEA. * PROF. T. SEVERIN.
SECRETAR DE REDACȚIE: C. FORTUNESCU, PROF. CRAIOVA.

Primul Cuvânt

E câtva timp, ani aproape, decând noi, câțiva, reuniți la Cercul „Prietenilor Științei" din Craiova, ne trudim, ca pe lângă cele ce am făcut până acum pentru răspândirea științelor, să scoatem și o publicațiune periodică. Ne dam foarte bine seama de nevoia ei; ne dam asemeni seama că în întreaga Oltenie se găsește atâta material documentar pentru trecutul nostru, pentru istoria neamului nostru, încât a nu stimula și canaliza cercetările oamenilor de bunăvoință pe acest teren, ar fi fost o neiertată greșală, dar ne dam, și perfect seama de dificultățile nenumărate, atât de ordin material, cât și moral și intelectual, ce întâmpină azi publicațiunile în genere și în special cele cu caracter științific.

Ezitarea noastră erea dar firească, și trebue să o mărturisim, nici unul din noi n'avea curajul să și ia asupră-și inițiativa și răspunderea unei astfel de publicații.

712087
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ OLT

Deşi nimic nu e schimbat azi, totuşi m'am hotărât să cedez solicitărilor unor prieteni, cari, ca şi mine, văd cu mâhnire ruinându-se, prăvălindu-se şi prăfuindu-se tot ce forma caracterul sau mai bine caracteristica oltenească.

Cedez, pentru că am încredere că vom putea găsi în „trecutul" Olteniei resursele pentru asigurarea „viitorului" *Arhivelor Olteniei;* cedez, pentru că toţi „Prietenii Ştiinţei" care sunt şi ai mei, şi al căror nume îmi fac o plăcută datorie a l nota mai departe [1]), m'au asigurat de colaborarea lor; cedez, pentru că distinşi profesori şi specialişti olteni: St. Ciuceanu Craiova, T. Bulat R.-Vâlcea, Al. Bărcăcilă T.-Severin şi C. Fortunescu Craiova, primesc să se asocieze cu mine la conducerea acestei publicaţiuni.

Imi socotesc în atari împrejurări sarcina mai uşoară şi numele-mi pe copertă apare mai mult ca un simbol de încredere şi de muncă decât de superioară competenţă.

Ce se va publica în *„Arhivele Olteniei"?* — Tot ce interesează Oltenia. Atât cercetări asupra trecutului, cât şi manifestaţiile culturale şi de viaţă oltenească din prezent. De altfel pentru edificarea celor ce n'ar fi primit apelul în care se schiţa scopul nostru, îl reproducem aci mai jos.

Inseamnă însă aceasta că ne vom limita numai la publicaţii referitoare exclusiv la Oltenia? De sigur că nu; suntem o părticică dintr'un tot, o regiune dintr'o ţară, şi tot ce atinge ţara, toate progresele ştiinţei, toate mişcările şi manifestările sociale ne ating şi pe noi; regionalism nu înseamnă exclusivism.

Asemenea nu vom exclude subiectele care, fără a trata chiar despre Oltenia, sunt totuşi o manifestare a spiritului oltenesc, şi vom reproduce cu bucurie tot ce se va mai scrie, cu privire la Oltenia, şi de către alţii decât oltenii.

Dr. Ch. Laugier.

[1]) A se vedea art. „Prietenii Ştiinţei".

Iată apelul nostru trimis numai câtorva persoane şi de care rugăm pe toţi cititorii a lua cunoştinţă.

Domnule,

In Ianuarie 1922 va apare în Craiova sub direcţiunea subsemnatului, o publicaţiune trimestrială „Arhivele Olteniei".

Cum o înfăţişează numele, revista va nota toate mişcările de actualitate şi mai cu seamă va cerceta şi publica material documentar pentru trecutul Olteniei.

Nu e colţ al ţării noastre, în care românismul să se fi păstrat mai curat ca grai şi obiceiuri; nu e regiune din ţara noastră care să se prezinte mai omogenă şi sub o formă mai compact românească şi a ajuns banal să se spună că Oltenia este leagănul tuturor mişcărilor mari ale neamului şi totuşi, încetul cu încetul, spiritul de oltean, dragostea şi mândria de oltean, par a se pierde, scufundându-se în apa mai mare şi mai adâncă, dar mai puţin cristalină, a României Mari.

Fireşte că, nu pentru a turbura pe aceasta, apar „Arhivele Olteniei", *dar pentru a stimula şi reînvia pe cea dintâi. A fi un bun român nu exclude a fi un bun Gorjan, Craiovean sau Mehedinţean; şi dacă pe lângă mândria de a fi român, cea de a fi Vâlcean sau Calafetean ar fi mai vie, localităţile oltenești, însuşirile oltenești, firea oltenească ar fi mai strălucite; aceasta spre gloria atât a Olteniei, cât şi a României Mari!*

Cred că „Arhivele Olteniei" *răspund unei nevoi şi prin aceasta fac apel la toţi cei ce ne pot spune lucruri interesante în privinţa Olteniei, să ne dea o mână de ajutor, să colaboreze la* „Arhivele Olteniei", *contribuind astfel la statornicirea unei publicaţiuni, care să fie oglinda prezentului şi trecutului nostru, atât pentru cei de azi, cât şi pentru cei ce va să vie.*

Intelectualii noştri, aflaţi încă între hotarele noas-

tre, sau plecaţi dintre noi, ne vor fi în mod firesc colaboratori preţioşi, şi cu deosebită plăcere putem anunţa de pe acum că am şi obţinut adeziunea celor mai mulţi şi mai de seamă dintre dânşii.

Nu mai puţin preţioasă însă ne va fi şi colaborarea umililor preoţi, învăţători, sanitari, etc., cari nu-şi vor fi uitat menirea lor de luminători şi conducători ai satelor. Comunicările ce dânşii ne pot face asupra folklorului, asupra obiceiurilor, asupra graiului, asupra legendelor, asupra urmelor din vechime din satele d lor, sunt contribuţiuni foarte importante, pe care le vom primi cu recunoştinţă.

Nădăjduim că în Oltenia noastră, ţară cu tradiţie de muncă şi de jertfă, se vor găsi încă destui din aceştia, cari în vârtejul de lene şi desfrâu ce a cuprins lumea de după războiu, îşi vor fi ferit sufletul de frigurile înveninate ale unei morale de primitiv, ce ar face să roşească chiar pe strămoşul nostru din caverne, şi al cărui ideal nu este decât un stomac, un stomac plin, plin până la saturaţie!

Rog pe cei ce vor primi aceasta, să ne răspundă cu întoarcerea poştei—primul număr trebuind să apară în curând—dacă binevoesc a ne da sprijinul lor; şi ori cât de modestă le-ar fi contribuţia, noi le mulţumim dinainte.

Dr. Ch. Laugier.

REGIONALISM OLTEAN

— Idei dintr'o conferinţă la Craiova —

I.

Regionalism... Cuvîntul pentru unii, cari încep prin a nu-l înţelege, pare să însemne cea mai grozavă crimă pe care cineva o poate săvîrşi contra patriei sale, care pentru a exista trebuie să fie centralisată. România Mare întreagă în Bucureşti şi după Bucureşti, fiindcă, vezi bine, altfel ea este în primejdie de a se nărui prin greşeala fiilor ei înşişi.

Nu mă speriu nici de cuvinte, nici de o critică a cuvintelor. Şi voiu spune fără încunjur că, pe lîngă atîţia oameni de treabă, avînd oarecare simţ pentru ţara lor, şi eu sînt regionalist.

De ce? Răspunsul e simplu. Fiindcă viaţa unei ţeri nu se alcătuieşte din forme perfecte cu îngrijire ierarhisate, ci din vitalităţi locale care adunate dau marea vitalitate generală.

Şi vitalităţile locale încap în regionalism, dacă-l defineşte cineva cum trebuie.

Iar a-l defini cum trebuie aceasta înseamnă: a despărţi formaţiunile întîmplătoare, vremelnice, impuse în timpul stăpînirilor străine, de formaţiunile naturale, permanente, ieşite dintr'o desvoltare istorică normală.

Formaţiuni falşe sînt, între altele — şi exemplul ni poate folosi mai mult ca atîtea de aiurea —, departamentele create, după principii abstracte şi între linii geometrice, ţinînd samă doar de configuraţia geografică, de către revoluţionarii francesi de la 1791. Existau provincii de o existenţă seculară, corespunzînd «cetăţilor» galice de odinioară, circumscripţiilor dominaţiei romane, alcătuirilor primitive ale vieţii religioase în diecese; aceste provincii se deosebiau adesea prin tipul fisic chiar, prin dialectul vorbit, prin întorsătura de spirit; fiecare era mîndră de un trecut pe care nu-l împărţia cu o alta. Şi, iată,

din ură față de «vechiul regim», reformatorii au distrus hotarele întrate în conștiința generațiilor succesive, și cădrilînd harta Franciei, au creat forme dreptunghiulare în care trebuia să încapă de o potrivă și organisația administrativă și cea judecătorească și cea religioasă și cea școlară. Iar resultatul îl vede oricine străbate admirabilele orașe de provincie din care viața a plecat și nu se știe ce s'ar putea face pentru a o aduce înnapoi. O intreagă mișcare a pornit pentru a trezi din nou energiile adormite, pentru a trimete înnapoi că viață normală ceia ce la Paris, imensa capitală care strînge cu ispita ei toate ilusiile și toate speranțele, e ipertrofie și congestie. Regionalismul a fost mult discutat acolo în timpurile din urmă, și el a căpătat adesiunea patrioților cu o visiune mai clară a necesităților momentului.

La noi, înțeleg să se desființeze cît mai curînd posibil, și îndată ce nu s'ar jigni obiceiuri care cer timp ca să dispară și interese care merită să fie ținute în samă, alcătuirile provinciale pe care le-a creat în chip nenatural un regim de cotropire, acuma dispărut. Bucovina, odată Moldova-de-sus, nu va mai trebui să formeze o „provincie“: județele trecute întregi la Austria în 1775 vor rămînea în vechea lor formațiune, dar părțile desfăcute din Ținutul Sucevei și al Hotinului vor trebui să între din nou în comunitate cu părțile rămase la Moldova autonomă. Basarabia, numită de Ruși, în 1812, astfel, pentru a înșela pe Turci asupra pagubei ce se aducea principatului moldovenesc vasal, va fi disolvată ca organisație deosebită: județul Iașilor își va relua bucata de dincolo de Prut, celelalte vor trăi în hotarele care au rămas neclintite și după anexare.

Cu Ardealul e altfel. El n'a făcut parte din cele două Domnii românești: a Munteniei și a Moldovei, decît prin alipirea la coroana celor doi stăpînitori de dincoace de munți a unor cetăți ardelene cu tot grupul de sate care le încunjura (Țara Oltului, satele din jurul Amlașului, domeniile Cicerului și Cetății-de-Baltă, al Geoagiului, etc). Dacă n'au niciun rost ciudatele circumscripții electorale formate anume ca să copleșească prin votul orașelor străine manifestarea românească a satelor — și pentru scopuri de partid am creat și

noi asemenea circumscripții la alegerile din Maiu 1921—, în schimb, comitatele corespund unor vechi formațiuni politice în legătură cu un Voevodat românesc, cu o cetate regală sau cu un grup de colonisare. Locuitorii lor au cîștigat în cursul veacurilor o solidaritate specială, și nu e bine să i se aducă atingere.

În vara trecută o comisiune geografico-militară se numise la noi pentru a propune o altă împărțire a României întregi. Nici Vechiul Regat nu scăpase de liniile orizontale și verticale trase de marii reformatori, cari începau drept la mijloc pătratul sau dreptunghiul lor pentru a-i fixa capitala, fără a se îngriji de trecut, de drepturi istorice, de obișnuință, de diferențe patente în viața celor cari se aflau între hotarele vechilor județe, ei ca și strămoșii lor. Forma evident variabilă de la un județ la altul nu resultă deci dintr'un capriciu asemenea cu acela care tindea să-l înlocuiască, ci granițele felurite de astăzi ființau tot așa și la începutul secolului al XV-lea și ele corespund în cea mai mare parte, dincoace de Milcov, vechilor organisații autonome ale Voevozilor și juzilor, iar în Moldova, reionului cetăților, corespunzînd raialei pe care Turcii pe urmă au tras-o în jurul acelorași cetăți, ocupate de dînșii.

Să se păstreze așa cum sînt: se pot administra foarte bine fără a practica și la noi cădrilarea franceză din timpul Revoluției. Fiecăreia din ele să i se acorde cît mai multe rosturi locale. Dar peste acestè rosturi *să se recunoască și întărească acelea, cu mult mai mari, ale blocurilor geografice și istorice, naturale și tradiționale în același timp*, care sînt Moldova întregită, Muntenia, cu sau fără părțile corespunzătoare ale Dobrogii, care i-au fost totdeauna anexa de la malul drept al Dunării, Ardealul și Banatul.

II.

Înțeleg *Vechiul Banat din evul mediu, care cuprindea și partea rămasă la Ungaria, ai cării regi apostolici, nu naționali, în necontenită funcțiune de cruciată contra shismaticilor și necredincioșilor, creaseră această „margine“, acest marchisat al Banilor, și partea liberată de stăpînirea străină care s'a*

alipit, dar păstrînd o foarte largă autonomie — căci şi Caimacamii de Craiova, succesori ai vechilor Bani cu «grapă» în loc de steag şi cu pecete osebite, dădeau acte de judecată în numele lor — *la Domnia Ţerii-Româneşti.*

Supt raportul geografic, întreagă această regiune are legături, cari-i dau o climă anumită, nu cu asprele vînturi muntene, viind de la Marea Neagră şi din stepa rusească, ci cu aburirile mai blînde care vin de la Adriatica. În locul şesului, întins de dincolo de Olt, dealuri se învălmăşesc ca în Moldova, şi ele se întind în partea apuseană, ajunsă supt Romîni, pînă la Dunăre; cîmpiile Banatului unguresc s'au căpătat prin canalisări şi săpări de mlăştini. Mi se pare că aici satele, cînd sînt vechi, — cele de dincolo de Cerna sînt în mare parte de colonisare — se ascund mai puţin decât cele din stepa răsăriteană.

Locuitorii, fără să aibă acelaşi port — căci la noi costumele variază după văi, fiind altele la Olteni, altele la Jiieni, altele la Mehedinţeni (adecă oameni din Ţinutul cetăţii Mehadia), altele la Timişani, — au un suflet asămănător; vioiu, întreprinzător, gata de luptă ca şi de ispravă în orice domeniu, iuţi la mînie şi iuţi la treabă. Inteligenţa lor e practică, vorba lor e scurtă, nervoasă, cu totul particulară şi foarte colorată. Limba capătă la ei un pitoresc care nu se întîlneşte aiurea. Amintirile lor au o notă specială, cuprinzînd numai o parte din faptele trecutului nostru. O democraţie activă-i deosebeşte, cu boierii mulţi şi mici cari se simţiau una cu ţeranii.

Schimbul de populaţie între judeţ şi judeţ, între Banatul regelui străin şi Banatul Domnului românesc, a fost totdeauna foarte viu. Partea de sus a Gorjului mai ales e plină de locuitori cari s'au coborît din valea de sus a Jiiului, dar în Mehedinţi trăiesc atîţia Bănăţeni de naştere, veniţi de la «Unguri»; în schimb o întreagă parte din populaţia Banatului e alcătuită din acei Olteni ai secolului al XVIII-lea, cari, de altfel, au trimes prisosul unei lumi ţerăneşti năcăjite, pe valea Timocului, pînă adînc în Balcani. De pe la 1740 ei s'au aşezat, în număr de „vre-o 15.000 de familii" în privilegiatele regiuni de colonisare ale Coroanei habsburgice. Şi unul care-i cunoaşte, d. Damian Izverniceanu, spunea la 1911, că

«au întemeiat sate, care, astăzi, prin frumuseţă, buna rînduială şi curăţenie, au întrecut satele locuitorilor băştinaşi, pe care Bufanii» — căci aşa li se zice — «i-au poreclit *frăţuţi*» [1]). Vestitele coruri bănăţene sînt ale lor mai ales, ale Bufanilor, cari au cele mai frumoase doine, cum au şi case mai ospitaliere decît ale oricării alte categorii de populaţie în provincie.

Şi, lucru ciudat, în graiul lor, cu «zimbre», «a mătrăşi», «a răsgîia», am recunoscut accente dialectale ale depărtatei mele Moldove.

Aceasta e în adevăr o „regiune", fiindcă e o ţară, o veche ţară, care nu e numai olteană, ci tot aşa jiiană şi timişană. A-i da mijlocul de a se afirma cu nota ei distinctivă, aşa de puternică pînă azi, deşi nimeni n'a ajutat-o să se manifeste, nu e a primejdui marea Românie unită, ci, dimpotrivă, a o întări, printr'un spor al vitalităţilor locale. Oricine cugetă altfel decît cu ideile curente, ceia ce înseamnă foarte adesea numai: cuvintele curente, va fi de aceiaşi părere cu mine.

Dar, cînd s'ar recunoaşte acest elementar adevăr de politică modernă, acei cari ar beneficia de recunoaşterea dreptului lor în ţara cea mică pentru a iubi şi mai mult ţara cea mare, ar avea şi datorii, mari datorii.

Regionalismul normal, sănătos, folositor, nu poate exista, bine înţeles altfel decît încă o formă zădarnică, decît atunci cînd n'are numai caracteristicile lui în viaţa populară, ci şi sufletul lui conştient în clasa cultă.

O îngrijire deosebită faţă de toate amintirile unui trecut particular — lucru care pînă acuma nici nu s'a pomenit —, conservarea cu pietate a monumentelor şi strîngerea, publicarea urmelor scrise, întemeiarea museelor în care să se oglindească 'n toate domeniile viaţa regiunii, întreţinerea unor legături între localităţi şi între judeţe, prin conferinţi, excursii, represintaţii de teatru, coruri, iată programul care se cere adus la îndeplinire pentru ca la formulele sterpe care ne împiedecă de a trăi o viaţă reală, să nu se adauge încă una.

[1]) *Calendarul Ligei Culturale* pe 1911, p. 91 şi urm.

Şi regionalismul e, de sigur, nu un mijloc de paradă, ci un îndemn spre muncă, spre acea spornică muncă în hotare bine definite, cu puteri chibzuite în tot adevărul lor, care poate transforma oraşe sacrificate, provincii neglijate, populaţii părăsite, în factori energici de temeinică desvoltare a poporului românesc.

N. IORGA.

Partea Olteniei în literatura românească

— Idei dintr'o conferinţă la Craiova —

I.

Mă întorc dintr'o călătorie în jurul Craiovei, şi impresiile pe care le aduc sînt în legătură cu o veche civilisaţie, neînţeleasă, şi de aceia neglijată aşa crud. Vechiul Bucovăţ, din vremea lui Alexandru-Vodă-Mircea de pe la 1570 şi a Banului care-l represinta în Oltenia, e astăzi numai o ruină cu uşa bătută în scînduri, în mijlocul unui sat unde ţiganii vorbesc ţigăneşte, minunîndu-se la cine găseşte săpate, în tarea cărămidă aparentă, date din vremea lui Mihai Viteazul şi însemnarea visitei cutărui Patriarh de Ierusalim acum două sute de ani. Mai departe, lîngă Balta-Verde, verde de neîngrijire şi de barbarie economică, în care soldaţii tăiau şi încărcau ghiaţă pentru regiment, mănăstirea Jitianu, a Doamnei Bălaşa, soţia lui Constantin Basarab, ridică desnădăjduită turnurile ei încolţite de vreme în mijlocul pustiului. La Preajba, una din cele mai mari şi mai interesante biserici de sat, de un stil cu totul original, avînd două caturi de stîlpi în faţadă, ca un cerdac de culă suit pe un pridvor

larg deschis, n'are alţi visitatori decît aceia cari prin mîzgiliturile lor strică pictura interesantă, cu chipuri de ctitori şi în afară. În locul acestei părăsiri, ce bine s'ar potrivi pentru vecinătatea unui oraş mare — unde, ce e dreptul, alte monumente bisericeşti se părăduiesc şi ele ori se prefac tără sens (ca biserica de la spatele noii hale) ori, transformate odată în genul luxos al Apusului, ca Sf. Dumitru, aşteaptă de zeci de ani puţinul care ar mai trebui ca să fie deschise credincioşilor —, ce bine s'ar potrivi, zic, dacă asemenea zidiri, vrednice de atenţia străinului iniţiat în artă, ar fi reparate cu gust (nu „restaurate"!) şi, încunjurate cu parcuri, ar servi pentru sănătatea şi plăcerea civilisată a orăşenilor, începînd cu şcolarii, cari au nevoie de spaţiu şi de lumină! Nu e nevoie să se facă apel la Statul sărăcit şi încurcat: după cît ştiu, Craiovenii, cei din centru, nu au reputaţia de a fi oameni prea săraci...

Privind aceste venerabile, dar melancolice zidiri, m'am gîndit la ceia ce această Oltenie a însemnat în viaţa culturală a neamului nostru. Şi nu înţeleg nume de scriitori, cari în mare parte nici n'au rămas în locul lor de naştere ori, născuţi aiurea, n'au avut decît o trecătoare atingere superficială cu aceste locuri, ci am în vedere *spiritul însuşi al acestei părţi de ţară aşa cum s'a manifestat în fapte de cultură şi în opera literară.*

El se manifestă, de altfel, tot aşa şi în viaţa politică. In cele mai vechi timpuri, e Voevodatul jiian al lui Litovoiu, al lui Bărbat, în legătură cu valea Jiiului ardelean şi cu părţile vecine ale Haţegului de-o parte, ale Inidoarei de alta — şi aş adăugi că

numele de Băsărabă se găseşte numai în această regiune ardeleană, aşa încît se poate pune întrebarea dacă dinastia din Argeş a Domnilor pe „toată Ţara-Românească“ e al urmaşilor lui Seneslau de la 1250, sau al coborîtorilor lui Litovoiu cel din stînga Oltului. Apoi neamul Craioveştilor, al Banoveţilor, al Pîrvuleştilor, care, după ce Oltenia ridicase sau adăpostise Domni şi în veacul al XV-lea, aşează în Scaunul de la Tîrgovişte şi Bucureşti pe Neagoe, fiul Neagăi, sora Craioveştilor. Şi mai departe boierimea mică din Oltenia se manifestă furtunos în luptele pentru Domnie din cele d'întăiu decenii ale secolului al XVI-lea. Mihai Viteazul se sprijină pe energia şi sacrificiul de avere pentru scopuri politice superioare al fraţilor Buzeşti. Oltenia dă prin aceiaşi boieri mici, aproape ţerani, Domnia naţională în toate privinţile a lui Matei din Brîncovenii Oltului, tost luptător supt steagurile lui Mihai. Constantin Brîncoveanu nu e decît tot un boier din Brîncoveni, şi el reiea opera de artă a lui Neagoe fiul Neagăi Craiovească. În secolul al XVIII-lea se menţine aici puternica viaţă de boierime locală pe care o cunosc din corespondenţa marelui negustor romîn din Sibiiu Hagi-Constantin Pop, a cărui soţie era luată din mijlocul acestor oameni. Să mai vorbesc de partea panduriilor olteni în lupta pentru libertate a Serbiei şi de rolul lui Tudor din Vlădimirii Gorjului, ctitor de biserică în Mehedinţi, dregător oltean şi căpitan al aceloraşi panduri, într'o mişcare al cării caracter nu e revoluţionar în sensul agitatorilor de azi, ci înseamnă reclamarea pentru adevăratul popor românesc a vechilor aşezăminte, încălcate de o îndelungată ocupaţie?

Democraţie ţerănească militară, unită cu conştiinţa unei aristocraţii de rasă, cu nevoia unui cavalerism luptător, cu tradiţia unei originalităţi puternice şi tenace, — aceasta e definiţia care ar reeşi dintr'o atît de răpede inspecţie a vieţii politice.

O privire tot aşa de răpede asupra vieţii culturale duce la acelaşi resultat.

II.

Nicodim, pribeagul macedonean — tată „grec“, mamă „slavă“; Dumnezeu ştie dacă acest om de la Perlepe nu era Aromîn — aduce cărturăria slavonă a călugărilor la Vodiţa şi Tismana pe la 1370, pe care o va ocroti, după Vodă-Vladislav, Mircea, ctitorul de la Cozia şi, peste Olt, de la Cotmeana. O civilisaţie străină venind din jos, ca şi altă civilisaţie străină, ardeleană, venind din sus, de la Sibiiu. Oltenia n'a dat încă *de la ea* nota *ei* proprie.

Dar iată că, după două veacuri de imobilitate slavonă în scris, o mare carte populară ce se retipăria şi dăunăzi şi a cării cetire, de isprăvi supranaturale, miraculoase, nu era mai rea decît a unor anume ziare de astăzi, *Alexandria*, cu isprăvile lui „Alexandru Machedon“, se traduce în românește, inspirînd pe Mihai Viteazul insuşi, care caută să reediteze marele biruinţi ale regelui macedonean. Traducerea se face din sîrbeşte. Am crezut că recunosc moldovenisme în stilul românesc; mi s'au adus înnainte şi mai multe forme bănăţene. Probabilitatea e deci că tălmăcitorul să fi fost din aceste locuri. *Ele au dat prin urmare cea d'intăiu carte românească pentru popor.*

Vechea cronică se scrie slavoneşte: Moldova o

are tot mai pe larg. Ea s'a pierdut, fiind şi alcătuită foarte pe scurt, în Ţara-Românească. Dar iată că la începutul veacului al XVII-lea un logofăt anonim în serviciul Buzeştilor scrie românește povestea lui Vodă-Mihai, pe care-l face să atîrne în hotărîrea şi lupta sa de acești puternici boieri. *Avem astfel, afară de însemnările Moldoveanului Nistor Ureche, cea d'ntîiu cronică națională scrisă in limba populară, şi ia vine din Oltenia.*

Şi adăugim că pe mormîntul de la Stănești în Vîlcea al lui Stroe Buzescu, care biruise pe ruda Hanului Tatarilor la 1603 în munții Teleajenului, soția lui, Olteancă şi ea, înseamnă supt basorelieful, rar, care înfățişează scena însăşi a luptei, biografia celui rănit de moarte în apărarea ţerii sale, şi ea încheie pe laturea marmurii: „Şi n'a fost pe voia cîinilor de Tătari". Un strigăt de superbă energie femeiască ce resumă o întreagă carte!

Trec cîţiva ani numai, şi la Rîmnicul-Vîlcii un călugăr, Moxa sau Moxalie, poate tot un Aromîn ca, ipotetic, Nicodim, traduce după îndemnul Vlădicăi Teofil istoria universală aşa cum o cereau şi o alcătuiau aceste timpuri, dela Adam, prin Roma şi Bizanţ, la stăpînitorii slavi din Balcani şi, în sfîrşit, la Domnii noştri. „Cronograful" acesta, care vorbeşte şi de luptele lui Mircea, a fost mult căutat de cetitorii din toate ţinuturile românești. *A treia carte pe înţelesul oricui, în românește, vine dela d-voastră.*

Matei Basarab are şi el cronicarul lui românesc, a cărui parte se recunoaşte foarte bine în comparația făcută în 1688 de Stoica Ludescu, din Dîmboviţa, un om al Cantacuzinilor.

Dacă Oltenia mult timp nu va mai scrie decît

doar *versurile lui Ghenadie Cozianul, care acesta poate fi socotit drept cel d'intăiu poet romîn popular, încercînd a găsi un motiv nou pentru adevărurile morale ale creştinismului, în întăia jumătate a secolului al XVIII-lea,* o altă cronică olteană ne aşteaptă pentru vremea cînd puterea militară a ţării dispăruse şi, la cîţiva ani, o ocupaţie urmă altei ocupații. Aiurea povestirile istorice le fac boierii, mari şi mici. *Aici pentru întăia oară, cu smerenie dureroasă, un eclisiarh, un păstrător de veşminte şi odoare, purtat şi prin Banatul austriac, dela o biserică din Craiova, Dionisie, se încumetă a vorbi despre durerile patriei sale.*

În vreme mai nouă n'aş vorbi de poeți şi prosatori cari au scris aici, ca la Bucureşti, dar nu pot trece cu vederea pe acel Emanuil Chinezu, care în scrierile sale politice a biruit pasiunile şi interesele de partid pentru a încerca sinteze filosofice ale vieții noastre politice. Scrierile lui ar trebui reeditate: unii s'ar supăra, dar ar învăța mulți.

Încheiu salutînd cu bucurie întemeerea la Craiova a unui mare stabiliment tipografic şi de editură, datorit neobositei stăruinți şi marelui talent de organizare al d-lui Şaban Făgeţel. A nu avea asemenea tipografii nu e o ruşine pentru un oraş, a nu le întrebuința pentru scopuri culturale este una. Revista „Ramuri", din nou încredințată mie, atîtea cărți editate cu oarecare risc aşteaptă cetitori, dar aşezămîntul aşteaptă mai ales altceva: un puternic curent de vitalitate intelectuală olteană căruia să-i poată servi.

Doresc ca aceste cuvinte să fie considerate ca un îndemn serios în această direcție.

N. IORGA.

Craiova, moşie a Bassarabilor

Fost-a Craiova în timpurile cele mai vechi, înainte chiar de a fi oraşul Băniei, — înainte chiar de a fi satul Vornicului Neagoe, tatăl Craioveştilor, — un sat şi o moşie a Basarabilor? Fost-a cu alte cuvinte oraşul nostru, leagănul acelei vechi dinastii boereşti care a însemnat atât de mult in istoria Ţării Româneşti, sau numai una din acele multe moşii ale acestui neam boeresc? Iată două întrebări de o deosebită importanţă, cărora din negura vremurilor trecute şi după puţinele isvoare istorice ce avem la îndemână, să căutăm a le da o deslegare în legătură cu trecutul istoric al oraşului nostru.

Astăzi nu mai este nimeni, — mai cu osebire Craiovean, care să nu spună, cu un fel de legitimă mândrie, că oraşul Craiova a fost oraşul Băniei Oltene. Trecutul acesta, ajuns astăzi un fel de podoabă istorică a Craiovei, este de nediscutat.

Dar, că Craiova a fost de la început o moşie a Bassarabilor, cari au locuit-o statornic — mai întâi ca un târguşor format pe această moşie Bassarabească, mai apoi ca un oraş, veche stăpânire din moşi-strămoşi, — aceasta nu toţi o pot şti şi spune.

Ne vom lua noi această sarcină, afirmând şi dovedind, după actele istorice cunoscute, că Craiova, ca şi împrejurimile ei, au făcut parte din moşiile strămoşeşti ale Basarabilor, a fost, cum s'ar spune într'un limbagiu istoric: *avere Bassarabească.*

Afirmând cele de mai sus. nu greşim nimic.

În adevăr, cele mai vechi isvoare istorice, — documente sau inscripţii, — care ni vorbesc de Craiova, nu apar de cât pe la începutul seeolului XIV-a şi in special pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. Pe vremea aceia de bună seamă Bassarabii, această castă boerească domnia în toată Oltenia, — toată dreapta Oltului — şi aveau deci întinse moşii pe care erau înşirate satele domneşti. Poate că între acestea, unul va fi fost şi satul Craiova, — satul lui Neagoe Vornicul — tatăl Craioveştilor şi ruda apropriată a Bassarabilor, iar raţionamentul istoric care ne face să credem aceasta, va reeşi mai bine din examinarea ce vom face documentelor cunoscute nouă, în care urmaşii acestor Bassarabi de la începutul sec. XIV-a, vorbesc despre Craiova, ca de o moşie a lor, „veche moştenire Bassarabească."

Care sînt aceste isvoare istorice?

D-l August Peşacov, cunoscut prin stăruinţa depusă spre a cunoaşte cât mai multe acte şi documente vechi cu privire la trecutul Craiovei, ocupându-se cu istoricul bisericei „Sf-tu Dumitru" din Craiova, a stabilit din inscripţia veche a acestei biserici, că acei cari au făcut-o *de iznoavă din temelie,* au fost Matei Basarab Voevod şi soţia sa Elina Doamna. În această inscripţie a bisericii, reprodusă în întregul ei în „Schiţe din Istoria Craiovei," Matei Basarab, fondatorul sau ziditorul din nou al acestei biserici, spune însă ceva de o deosebită importanţă cu privire la chestiunea ce ne preocupă, anume că el a zidit această biserică pentru Craiova — „ce a fost moşie din strămoşi a Măriei Sale....". Cu alte cuvinte a zidit sau reînoit Biserica Sf-tu Dumitru la Craiova tocmai pentru că aci a fost locul şau satul Domnesc al Bassarabilor din care şi el descindea, — ca o amintire şi ca o acţiune a tradiţiei acestui neam faţă de oraşul Craiovei.

Mai mult: Matei Basarab Voevod arată precis in inscripţia de la Sf-tu Dumitru, că „Craiova a fost moşie din strămoşi a Măriei Sale." Ce va să zică aceasta? Pur şi simplu că pe acele vremuri Craiova era un oraş domnesc, iar moşia Craiovei, era socotită ca o moşie domnească, deci care aparţinea Domnului, şi în special Domnului din neamul Bassarabilor. Dar Matei Basarab mai zice: *moşie din strămoşie.* Aceasta însemnează iarăşi ca moşia Craiovei şi deci şi oraşul, — satul cel vechiu, — aparţineau Bassarabilor din moşi strămoşi, al căror nume îl purta încă, spre marea lui glorie, Matei Bassarab, — şi cărora le aparţinuse în vremuri moşia Craiovei în deplină proprietate, fiind trecută ca moştenire rând pe rând în neamul Bassarabilor Olteni.

Ca să se vadă însă şi mai bine importanţa deosebită a acestei inscripţii—document pentru trecutul Craiovei şi vechiile

ei legături cu neamul Bassarabilor, credem că nu este lipsit de orice interes istoric, reproducerea acestei inscripţiuni în întregul său, — cu atât mai mult cu cât inscripţia este foarte puţin cunoscută. Cu modul acesta oricine va putea judeca prin sine însu-şi valoarea isvorului istoric de la care căpătăm această cunoştiinţă:

„În numele Tatălui şi al Fiului şi al sfântului Duh, întru „sfânta Troiţă şi întru Dumnezeire nedespărţită vĕ veacă-i „amin.

„Cu puterea milostivului Dumnezeu ziditu-sau această sfântă „besearecă şi sau făcut din temelie de iznovă pre hramu „lui sfântă[i] Dimitrie mirotocivago[1]), Creştin şi prea luminat „Io Matei Băsărab Voevod Domnu Ţărăei Rumâneşti i gos. „podjia ego Elina..., *păntru Craiova fost-au moşie den stră.* „*moşie a Măriei Sale* şi sau săvârşit misiţa Octom.... vĕ leat „7160[2]) şi au fost ispravnic Danciul Părăianu ot Mile[şti....][3])

Aşa dar, când Vodă Matei Bassarab spunea în inscripţia Bisericei Sf-tu Dumitru despre Craiova: „fost-aŭ moşie den strămoşie a Măriei Sale", el era în plină cunoştinţă de ceea ce punea să se scrie în piatra (pisania) bisericei sale. Craiova aparţinuse din moşi strămoşi Bassarabilor şi el însuşi era Bassarab. Din genealogia Bassarabilor şi a Craioveştilor se vede înrudirea apropiată a acestora, iar Matei Bassarab, prin tatăl său marele Vornic Danciu din Brâncoveni († 1595) era şi el un Bassarab înrudit cu Craioveştii[4]), cărora poate le revenise prin tatăl lor Neagoe Vornicul această moşie a Bassarabilor şi apoi ea trecuse prin moştenire la părinţii lui Matei Bassarab, iar de la aceştia lui însuşi.

---

[1]) dătător (făcător) de mir. (N. A).

[2]) Anul 1651.

[3]) Reprodusă în „Schiţe din Istoria Craiovei" p. 46, unde se află fotografiate cu caractere slavone, originala inscripţie de pe piatra aflată pe frontispiciul Bis. Sf-tu Dumitru (înainte de a fi dărâmată).

[4]) *O. Lecca.* „Genealogia Craioveştilor" în Familiile boereşti din Muntenia şi Moldova.

Cp. *N. Iorga:* „Răscoala Seimenilor în potriva lui Matei Bassarab" în A. A. R. Tom. XXXIII p. 16 Nota 2.

O altă inscripţie, tot din acea vreme, reprodusă tot în lucrarea de mai sus a def. August Pesşacov, învederează din nou, tot aşa de categoric, că Craiova a fost moşie a Bassarabilor.

Inscripţia este tot de la Matei Bassarab şi tot din acelaşi an (1651) şi priveşte a altă fondaţie pioasă a acestui evlavios Domn. E vorba despre inscripţia de la fântâna zisă „Popova" aflată şi astăzi în partea de sud a oraşului, în drumul spre Jiu, către bariera Calafatului, spre vechiul han al *„Chintesculuĭ."* Această fântână pe care def. Pesşacov o numeşte în lucrarea sa „fântâna Bassarabească", fiind părăsită şi reînoită de Matei Bassarab, — acesta în *pisania* ei, vorbeşte iarăşi de vechii ei strămoşi, cari nu pot fi alţii de cât Bassarabii sau Craioveştii ce făcuseră vechea fântână. Inscripţia are următorul cuprins:

„Această fântână fost-au făcută *den moşi den strămoşie* „*Domniei meale* ci s'au fost părăsit, iar Domnia mea o am „întemeiat ca să fie pomană vă veac.... vă leat 7160. Ispravnic „Danciu Părăianu ot. Mileşti i Căpitan Stanciu."

De sigur Matei Bassarab Voevod, cunoscut în istoria ţărei ca un evlavios Domn şi plin de grijă pentru bisericele şi mănăstirile ţărei, nu putea să nu aibă în deosebită grijă locaşurile sfinte care aminteau într'un fel sau altul pe înnaintaşii neamului său şi străluciţii lui strămoşi. De aceia el nu pierdea niciodată ocazia de a îndrepta, reînoi sau înfrumuseţa ceea ce făcuse aceşti strămoşi ai săi în amintirea neamului Bassarabesc.

Şi ori de câte ori întemeia sau refăcea ceva care de la început fusese Bassarabesc sau era în legătură cu acest neam al Bassarabilor, el nu uita de a spune în inscripţia reînoită, cu o adevărată religiositate şi mândrie, că vechea clădire sau vechea fântână, fusese a unuia din strămoşii săi Bassarabi. Numai astfel ni s'a putut conserva într'un mod atât de sigur, — prin grija acestui mare Domn al Ţărei, — preţioasele ştiinţe istorice săpate în piatră, adevărate isvoare istorice neînlăturabile, isvoare care, cu privire la trecutul Craiovei şi la credinţa neîndoioasă ce avem că oraşul nostru este o veche moşie a Bassarabilor, ne aduc o contribuţie aşa de

luminoasă şi aşa de temeinică încât orice altă părere istorică este de prisos.

De aceia stabilind acest adevăr istoric, nu putem de cât să tragem această concluzie: moşia Craiovei, ca şi oraşul pe care Bănia l-a înălţat mai târziu, nu este alt de cât vechea moşie şi vechiul sat al Bassarabilor Olteni, stăpânitori ai. atâtor moşii din dreapta Oltului, în secolii XIII-a şi XIV-a

George Mil. Demetrescu

Infiinţarea Oraşului Calafat

Calafatul, orăşelul oltean ce se ridică dârz în faţa Vidinului duşman, nu fiinţează, ca întocmire urbană, de cât de foarte curând. Locul acesta de vad, incontestabil, este vechi; oştile române, când purtau vitejia străbună în luptele de stăpânire ale Vidinului, de sigur, pe aci au trecut. Şi când năvălirile Turcilor deveniră din ce în ce mai copleşitoare, de sigur că şi pe acolo şi-au găsit cărare. Şi multe lupte s'au dat în acest colţ de ţară frământat cu mult sânge românesc, dar şi cu acel al Muscalilor, în ultimele două veacuri!.... Parapetele pe care brazda adâncă a plugarului de aci le-au prefăcut în ţarină roditoare în ultimul timp, au mişcat adesea ori curiositatea mea de copil.

In marginea răsăriteană a Calafatului erau ridicate aceste fortăreţe patriarhale, peste cari se putea privi luciul Dunărei şi în spatele cărora se ascundeau cei ce pândeau tainele apei.

Tot acest trecut, aducând în discuţie şi ipotezele genialului Haşdeu, vor fi studiate cu o altă împrejurare. Acum, aci începem să urmărim chemarea la viaţa modernă a „scheiei Calafat", de către gospodarul Voevod Barbu Dimitrie Ştirbei, care fu acelaşi întemeietor de aşezări orăşeneşti la Severin şi Călăraşi. Din actele ce vom publica, se va desprinde un tablou luminos al acestui colţ oltean; se va vedea limpede ce era Calafatul înainte de 1850. Pe baza acestor măr-

turii se va putea scri o monografie mai completă şi mai adevărată decât acea eşită din iniţiativa d-lui I. S. Drăgulescu. Este interesant de ştiut că, la desăvârşirea operei începute de Barbu D. Stirbei, a contribuit, cu bună-voinţă de multe ori, cu contrarietăţi câte odată, Aga Grigorie Otetelişanu, ctitorul şi epitropul bisericei Sf. Ilie din Craiova—stăpâna moşiei Calafat—, ajutat fiind de cel mai mare inginer de pe acele vremuri—însuşi nepotul Agăi, vestitul Petrake Poenaru.

I.

Noi Barbu Dimitrie Stirbei cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată Ţara Românească.

Către departamentul credinţei

Alăturata aci în copie jalba a neguţătorilor de la schela Calafat, o împărtăşim acelui departament şi având şi însine în vedere importenţa acei schele, pentru desvoltarea negoţului şi trebuinţa de a se inlesni acolo formarea unui oraş pentru emanciparea locuitorilor săi dupe restrucţiile (?) proprietăţi poftesc pe D-lui Şeful Departamentului a lua înţălegere cu epitropia Bisericei Sf. Ilie şi cu o deputăţie din partea Calafatenilor ca povăţuindu-se de cele urmate cu emanciparea oraşului Călăraşi . . . . . al orăşenilor cât şi al proprietăţii, să ne sopoe al său raport, pentru o asemenea întocmire de interes opstesc.

Spre acest sfârşit, noi găsim că următoarele baze ar uni întru toate folosul oraşului, cu acel al proprietăţei.

Să se hotărască una mie pogoane, pentru raionul oraşului; dintr'aceasta să se destineze două sute pogoane pentru locuri de case, afar de uliţe, pieţe şi bulvar. Iar prisosul de pogoane să rămâe pentru islaz al oraşului. Tacsa ce va fi să se plătească, pentru cumpărarea locurilor de case să se facă de patru clase, adică şase lei de stânjenul quadrat pentru cele de frunte 25 pogoane, patru lei de stânjenu quadrat pentru 50 pogoane de a doua calitate, trei lei de stânjen quadrat pentru alte 50 pogoane de a treia calitate şi doi lei de stânjenul patrat pentru 25 pogoane de a patra treaptă.

Banii să prîmesc treptat ce să vor vinde locurile. Iar oraşul să se declare înfiinţat şi slobod îndată ce să va aduna o sumă de o sută douăzeci de mii lei No. 120.000.

Urmează iscălitura Mării Sale.

No. 1558
1851 Oct. 27

Prea înalţate Doamne

Schela Calafatului după cum I. V. o cunoaşteţi mai de aproape decât oricare altul, este una din cele mai însemnate schele din România; încă cu multe ecsporturi şi alte obiecte a putut merita de a fi cunoscută de mai multe porturi ale Iropi, încât oricine (?) aude numirea de Calafat îşi închipueşte că acest loc va fi înzestrat cu vreun oraş slobod împodobit cu mai multe case după atâtea... ce are acest pământ.

Iar când soarta comerţului aduce pe cineva de vine într'ânsul nu vede în sat, decât vre-o 7—8 case negustoreşti care şi acestea plătesc un embatic foarte scump de zece şi douăzeci parale la stânjen cvadrat, pă fiecare an. Şi cu nişte condiţii mărginite ca să nu se speculeze cu ele ceva fără numai cu casa şi magazii de producte şi supuse mai totdeauna în dispoziţiile proprietăţi. Căci Prea I. D. atât călătorii cât şi noi cei ce ne aflăm locuind în această proprietate, cercăm întru toate o mare nemulţumire mai vârtos pentru cele mai întâi trebuinţe . . . . . din care pricină desgustează pe toţi cei ce ar vrea să să statornicească în această schelă şi prin urmare niciodată nu să poate începe vre-o frumuseţare sau vre-o populare mai mare. Şi făcând ca în public să vorbească cu I. V. aveţi cuget a face şi aicea un orăşel precum aţi făcut şi la Călăraşi, îndemnaţi fiind şi noi întemeile acestea, îndrăsnim a ruga plecaţi pe I. V., ca să nu lăsaţi în dorit (?) aceasta mărinimoasă faptă pe al căreia temei şi noi am început a ne pregăti şi clădi binale, căci credeţi Prea I. D. căci după poziţia ce are, se va face în scurtă vreme un oraş însemnat, ai căruia concetăţeni, vor fi datori totdeauna să aplaude numele Pr. In. Voastre.

(Iscăliţi 37 neguţători)

Iată acum şi încheerea judicioasă ce face comisia deputaţilor Calafatului:

Către Supt. Cârmuire,

Potrivit poruncei cinstitei supt-cârmuiri cu No. 3192 dela 14 ale următoarei pe lângă care ni s'au alăturat în copie atât opisul Măriei Sale Prea Inălţatul Domn cu No. 1558, cu Jalba locuitorilor Calafatului, cât şi porunca cinstitului departament al credinţei cu No. 3429; şi prin care ni se face cunoscut că noi supt însemnaţi suntem aleşi prin acest înscris dă cei iscăliţi în Jalbă ca deputaţi asupra lucrări pentru informarea acestui oraş şi emanciparea lui, şi tot de odată ne îndatorează ca prin înţelegere cu D. Epitrop al Bisericei Sf. Ilie a căreia proprietate este moşia Calafatului, să păşim întru îndeplinirea celor poruncite, întocmai cu cea mai mare băgare de seamă şi eczactitate şi rezultatul să-l încunoştiinţăm cinstitei supt-cârmuiri prin hârtie, ca şi dânsa să-l supue cinstitei Cârmuiri după cerere.

Următori fiind, ne-am adunat în mai multe seanţe prin înţelegere cu d-nul Marele Aga Grigorie Otetelişanu ctitorul şi epitropul Biserici Sf. Ilie şi puind înainte planul care încă din anul 1845 s'au ridicat de însuşi D-lor, când s'au regulat orăşelul şi s'au aşezat satul la linie, am chibzuit mai intâi clasificarea locurilor a 200 pogoane ce cuprinde oraşul destinat, întocmai după luminatul opis, însă cele 25 de pogoane de clasa I ce prin luminatul opis să hotărăsc a avea preţ de câte şase lei stânjenul cvatrat, văzându-se de noi că după poziţia locului nu este cu dreptate a fi toate dă o potrivă supuse la acelaşi preţ, căci fiind unele la poziţie bună în piaţă unde să poate face prăvălii pentru toată speculaţia, care încă de mai nainte după calitatea locurilor plătesc embatic dă 20 parale la stânjen cvatrat, ear altele mai cu depărtare de piaţă unde nu poate face cineva alt de cât case dă locuinţă, şi care până acum au plătit câte zece parale de un stânjen cvatrat, pentru aceasta prin înţelegere cu toţi aceia cari au avut în stăpânire cu embatic locuri şi câţi s'au aflat aici, am chibzuit ca acele locuri dă frunte să fie cu un

preţ mai ridicat până la opt lei de stânjen pătrat iar cele lalte s'au scăzut treptelniceşte până la preţul de 5 lei precum pă larg şi cu bună deslușire să arată în osebită foaie subtînsemnată de noi toţi acei proprietari ai locurilor ce s'au aflat aci de faţă, cu care chip toţi s'au mulţumit şi bani ese (sic) întocmai după cum să hotăraşte în luminatul opis, ear celelalte trei clase au rămas tot în preţurile hotărâte prin luminatul opis. De cât am osebit numai fiecare clasă cu locurile ei după numerile ce li s'a însemnat pe plan precum printr'această foaie se vede. Cât pentru raionul oraşului, osebirea prisosului pentru islaz şi celelalte lucrări enginereşti ce se mai coprind în porunca cinstitului departament al credinţei a se mai face, D-lui Marele Agă Otetelişanu are pă un inginer dintre conlucrătorii D-lui, orânduit spre aceasta şi carele au şi lucrat ce s'au putut până a nu cădea zăpada, şi să făgăduește D-lui că după ridicarea zăpezi să va săvârşi toată lucrarea. Aceasta fiind urmarea din parte-ne, o supunem în cunoştinţa cinstitei suptcârmuiri, alăturând tot deodată şi forma clasificaţiei locurilor.

1851, Dechemvrie 20.

Adăogăm şi interesul ce poartă chestiunei Aga Grigorie Otetelişianu. El scrie inginerului Simion Ion pentru grăbirea lucrărilor:

Simioane,

Iată ţi se trimite planul ce venise dela Bucureşti nedeslușit şi l'am trimis nepotului Poenaru, şi D-lui mi-l întoarce cu deslușirile ce le vei vedea într'ânsul; şi sileşte a isprăvi cât s'o putea mai în grab planul general al oraşului Calafat ce ţ-am lăsat să-l copiezi, aşezând şi locul carantini precum şi spaţiul împrejurul ei şi celelalte ce se mai văd pe planul ce'ţi trimit. Şiapoi să te repezi fără zăbavă la mine la băile Olăneştilor, aducând atât planul ce-l copiezi cu aceasta ce ţi se trimite şi cu cel întors dela Bucureşti, iar pe cel întors să-l îndreptăm după acesta. Şi să-ţ'l dau împreună şi cu scrisoare din parte-mi către deputaţii oraşului Calafat ca să pue în faptă fără cea mai mică zăbavă vânzarea locurilor că'mi scrie D-lui nepotu Poenaru că peste zece, mult cinci-

sprezece zile, Măria Sa Vodă o să viziteze şi Calafatu şi că doreşte să găsească lucrarea vânzări locurilor în toată activitatea şi în cea mai bună orânduială ce mi-a descris în scrisoarea D-lui şi care ţi-oi arăta-o prin grai. Pentru venirea la băile Olăneştilor vei lua o căruţă mică de poştă cu 4 cai cu plată care o va face d. Saba Ioan, din bani biserici Sf. Ilie, căruia îi vei arăta scrisoarea aceasta şi-i vei da adeverinţă pentru ei, că i-ai primit în socoteală-ţi. Această plată se va face pentru venire şi întoarcere, ca să nu mai zăboveşti pela Râmnic cu scoaterea altui mizil (sic) pentru întoarcere'ţi.

De care cumva nu vei înţelege bine deslușirile făcute pe planu ce'ţi trimit, să le laşi a le aşeza la Olăneşti, după ce vei veni la mine ca nu care cumva să se facă vre-o greşală şi să fim siliţi a rade şi a îndrepta, Scrisoarea către D-lui nepotu Poenaru să o dai D. Fontanini [1]) rugându-l din parte-mi să o pue în plicul şcoalei şi să scrie să o dea fără cea mai mică zabavă, ca să nu să zăbovească ca cea de mai nainte, fiind foarte grabnică.

Gr. Otetelişanu.

1852, Iulie 12.

Recea [2] — Către Simion Ioan Ingineru.

* * *

Simioane, Dela D-lui nepotu Ruginski aflai că ai venit la Râmnic şi că n'ai cu ce să vii aici, din pricina cailor de poştă, că ar fi duşi cu suita Mării Sale lui Vodă, pentru care iată îţi trimisai caii postalionului meu câte şase cu o căruţă mică a D-lui nepotului Ruginski, şi grăbeşte de vino pă noapte căci Măria Sa Vodă zoreşte lucrarea emancipări oraşului Calafat.

Gr. Otetelişanu.

1852, Iulie 20.

T. G. BULAT.

---

[1]) Fostul director al liceului din Craiova.

[2]) Comună rurală în plaiul Horezului.

Terapeutica empirică la noi şi aiurea

Expresiunea de „medicină empirică“ se întrebuinţează azi pentru a desemna medicina băbească, şarlatanească. De fapt empirismul se sprijină exclusiv pe rezultate experimentale, nesusţinute de vre-o teorie sau raţionament. Expresia de empiric (de la *en* şi *peira*=experienţă) ignorează noţiunea de ştiinţă, ba îi devine chiar antagonistă, apropiindu-se mai mult de noţiunea de: şarlatan. Nu e medic care n'ar repudia titlul de empiric, ce implicit i-ar nega calitatea de învăţat; şi totuşi nu este ştiinţă unde empirismul să fie mai generalizat ca în medicină. Nu este oare medicina prin excelenţă o ştiinţă experimentală? Şi dacă azi cunoaştem bunăoară nenumărate teorii şi formule iscodite pentru a explica acţiunea chininei asupra agentului provocător al malariei, înseamnă aceasta că ştim exact cum lucrează chinina? Şi dacă nu o ştim, ar fi oare un cuvânt să dispreţuim chinina şi să-i negăm acţiunea sa anti-paludică? Eficacitatea unui medicament se judecă, fără îndoială, nu după teoriile şi raţionamentele la care dă loc, ci după rezultatele ce se obţin. Sinteza mintală, fără experimentaţiune, n'a reuşit încă a descoperi medicamente; în schimb experienţa, fără altă raţiune, a statornicit unele tratamente care persevereză, care s'au înrădăcinat de veacuri în popor şi care, pe lângă puterea tradiţiei, mai au şi pe aceea de a vindeca adesea.

Nu trebue dar să ne grăbim a svârli dispreţul nostru tratamentelor empirice poporane; nu trebue să le condamnăm în bloc cu prea multă uşurinţă şi fără a le cerceta. Ventuzele şi venesecţia (lăsările de sânge) atât de utile în medicină, sunt operaţiuni pur empirice. Părerile sunt împărţite când e vorba a explica modul lor de a acţiona asupra organismului; asupra rezultatului, favorabil însă în anumite cazuri, toţi sunt de acord.

De altfel toate tratamentele vechi sunt produsul unor îndelungate experimentări; şi dacă multe din ele, din diferite împrejurări, au dispărut din tratatele medicale, ele s'au conservat încă în tradiţia poporului. E drept că unele sunt atât

de modificate, de amplificate, de înzorzonate cu practici suprapuse, murdare sau prosteşti, încât cu greu mai poţi distinge punctul de plecare—medicamentul iniţial. Trebueşte însă ca în cercetarea lor să ştim a face partea superstiţiilor şi practicilor năroade, isvorîte din imaginaţiunea bolnavă a vreunei vrăjitoare, şi să putem desprinde din complexul de practici elementul care vindecă.

In toate ţările din omenire există o terapeutică poporană empirică, şi cercetarea ei e foarte preţioasă. Rezultatele, la cari am ajuns studiind pe cea obijnuită în Oltenia, sunt surprinzătoare.

Astfel, în foarte multe localităţi am găsit obiceiul de a trata rănile sau „bubele“ punându-se, pe lângă alte oblojeli, şi câte o legătură strânsă deasupra rănei, la mână, braţ, picior. Acest tratament e azi preconizat în medicina oficială şi cunoscut sub numele de tratamentul lui Bier.

In Dolj (Filiaşi şi împrejurimi) se tratează diareele şi diferitele infecţiuni intestinale prin chiag de miel; acesta nu este altceva decât tratamentul foarte modern prin acid lactic, sau prin fermenţi lactici.

In regiunea de nord a Doljului, în unele localităţi din Mehedinţi şi Gorj, vrăjitori meşteri aplică pe bube sau răni, ce nu se vindecă curând, câte un testicul de câine, tăiat în două, sau un pui mic de găină tăiat de viu. In regiunea Dunărei (Hunia) se aplică o broască spintecată de vie. In Filiaşi şi împrejurimi, broasca vie fiind după spusa bolnavilor prea rece, se preferă pisica. Se ia un pisoi şi se tae de viu, se scot intestinele, şi încă cald fiind se aplică pe bubă. Dacă până a doua zi nu scade edemul inflamator, se toarnă apă ferbinte peste pisoi şi se aplică din nou pentru alte 12 ore. In Beloţ se face acelaşi lucru cu porumbei sau coţofene vinete spintecate de vii.

De sigur că, în toate părţile, această operaţiune este însoţită de descântece diferite, de practici diferite. Fondul însă e acelaşi, şi dacă animalele sacrificate diferă după localităţi, toate însă, pentru a fi de leac, trebue spintecate de vii. „Câtă barbarie“! — s'ar indigna firile sensibile; — cât adevăr! trebue să răspundă observatorul rece şi iscusit. Toate

aceste animale, spintecate de vii, lasă să se scurgă din ele sângele, serul lor atât de bogat în celule albe, mâncătoare de microbi; şi astfel norodul, în loc să procedeze ca noi, să întrebuinţeze substanţe chimice. care să omoare e drept microbii, dar, odată cu ei, şi celulele vii din ţesăturile noastre, — celule tocmai chemate să lupte în contra invaziunei microbilor —, vine şi le ajută, aducându-le în ajutor şi altele din corpul animalelor sacrificate. Astăzi acest adevăr a fost recunoscut în ştiinţă; pansamentele cu ser sunt în cea mai mare stimă.

Deosebirea între aceste două tratamente este că: în ştiinţă serul este obţinut în laboratoare şi pus în sticle, iar în popor este preparat „ex tempore" prin sfâşierea unui animal. Dacă procedeul nu e mai civilizat, nu este de sigur mai puţin favorabil.

Nu e localitate în Oltenia, unde să nu se trateze Sifilisul cu „fumuri".

Fumurile sau fumigaţiile au de scop de a introduce în corpul omului mercur pe cale inhalatorie. Bolnavul, aşezat pe un scaun, deasupra unui lighean cu cărbuni pe care se toarnă cantitatea necesară de mercur în gogoloaie, este acoperit peste cap cu o pătură. Mercurul evaporându-se este aspirat de pacient, care introduce astfel o cantitate oarecare de mercur în corp. Procedeul e cunoscut în medicină, dar abandonat azi din cauza dificultăţilor de a doza cantitatea de medicament absorbit. E drept că astfel de tratament făcut în mod intempestiv, provoacă adesea accidente grave; trebue să recunoaştem însă că el este capabil şi de vindecări multe şi durabile.

Un distins medic din Craiova mi-a relatat cum o femeie tânără, văzută de D-sa într'o localitate din Gorj şi diagnosticată clinicește după un examen relativ sumar de tuberculoză pulmonară, s'a prezentat după trei luni perfect vindecată în urma unui tratament cu „fumuri". De sigur că n'a fost de cât un sifilis pulmonar, vindecat prin absorbţia mercurului pe cale inhalatorie.

Dar, partea extrem de interesantă în această chestiune, este rapiditatea cu care se produce vindecarea; una, două,

sau cel mult trei şedinţe sunt suficiente. Aceasta se datoreşte probabil nu atât absorbţiei mercurului, cât faptului că cei pricepuţi adaugă în compoziţia gogoloaielor pentru fumuri, pe lângă mercur şi arsenic[1]), şoricioaică.

Fără îndoială că, acestei fericite asociaţiuni se datorează vindecările rapide şi durabile obţinute de empirici, adevărate sterilizări instantanee a organismelor. Şi iată dar că şi Erlich, preconizatorul tratamentului prin Arsenic — 606 — Neo-Salvarsan —, are precursori, precursori modeşti ce se ascund în mai toate satele din Oltenia.

Aceste patru exemple dovedesc în destul că, dacă în loc de indignare şi dispreţ, s'ar fi întâmpinat cu bunăvoinţă şi raţiune practicile noastre empirice, numele acestor tratamente nouă, primite azi în medicină, ar fi poate româneşti şi nu streine.

Dar foarte interesantă mai este studierea medicinei empirice şi din alt punct de vedere, pe care nu l'am văzut scris nicăirea: din acel etnografic. Se studiază în etnografie costumele, obiceiurile, practicile religioase sau superstiţiile, anecdotele; terapeutica empirică însă, nu! Şi totuşi, nu este nimic care ar putea să ne arate cu mai mult temei influenţele streine, decât terapeutica empirică.

Un tratament nu se inventează, nu poate fi produsul unui singur om; el s'a statornicit numai după multă dibuială şi cu contribuţiuni multiple. Când însă a câştigat drept de cetate, când a fost adoptat de un popor, el nu mai pleacă; acolo unde e poporul e şi el; unde merge acel popor, merge şi el.

Similitudinea tratamentelor la diverse popoare ne înfăţişează dar, netăgăduit, legăturile ce au trebuit să existe între aceste popoare, şi studiul acesta ar deschide orizonturi extrem de bogate.

Civilizaţiile suprapuse s'au manifestat întotdeauna prin modificări în credinţe, şi dintre credinţe cea mai pipăibilă era fără îndoială terapeutica. Medicina este în strânsă legătură cu credinţa; acest adevăr e azi erijat în dogmă, şi penetraţia

[1]) Dr. Ch. Laugier, „Sănătatea în Dolj" 1910. pagina 69.

pacifică nu se face azi, de Englezi sau de Francezi, decât cu arma într'o mână, e drept, dar cu fiola cu medicamente în cealaltă. Pe dată ce cuceresc o localitate, o regiune, un ţinut, înainte de a instala o şcoală, înainte aproape de-a instala cazarma, ei instalează post de ajutor medical cu care câştigă, mai sigur decât cu orice, încrederea şi recunoştiinţa indigenilor cuceriţi. De altminteri procedeul nu e poate nou. Nu ca cuceritori, dar ca negustori şi în special colportori de medicamente, şi-au răspândit Arienii limba şi civilizaţia în Europa şi în mare parte din omenire, reuşind singuri ei să o generalizeze şi statornicească până acum.

Din exemplele citate mai sus, obiceiul de a se obloji cu paseri spintecate de vii îl regăsim în Italia de Nord şi în unele părţi din Franţa. De unde acest obicei, căci de el nu se vorbeşte în terapeutica romană? Negreşit, nu e îngăduit să risci o teorie după simple impresiuni; nu m'ar surprinde însă dacă s'ar dovedi că acest obicei este mai vechi decât civilizaţiunea romană, că a aparţinut civilizaţiunei Celtice, civilizaţie ce plecând din centrul Europei s'a răspândit mult înaintea celei latine, şi care necontestat a influenţat mai mult decât se crede îndeobşte asupra poporului nostru Dacic.

Chiagul în afecţiunile gastrice este, incontestabil, de origină mongolică şi poate chiar uralo-mongolică, patria laptelui închegat, iaurtului, kefirului şi kumisului. Cine ne va spune însă dacă acest tratament va fi fost lăsat în ţară de Bulgari, de Turci, sau de alte seminţii asiatice perindate prin văile noastre?

Tratamentul sifilisului prin fumuri de mercur şi arsenic ne vine tot din Orient; el ne-a fost adus în Europa de pravoslavnicii cavaleri, cari mergeau în cruciadele lor să caute la locurile sfinte de sigur cu totul altceva! Influenţa Orientului, în civilizaţia noastră medicală empirică, a fost de altfel covârşitoare.

In Orient se întrebuinţează încă foarte mult ca tratament aşa numitele „Bezoare". Ele constituiau un tratament atât de reputat, încât Şahul Persiei, în 1808, n'a găsit alt dar mai preţios de trimes lui Napoleon I, decât trei bezoare veritabile. Bezoarul (Lapis bezoardicus) este o concreţiune calcaroasă,

care se formează în stomacul unor gazele şi capre din Himalaia. Sunt însă şi bezoare de calitate mai inferioară, bezoare factici, care nu sunt decât ochi de raci—calculi vezicali, sau pietre calcaroase.

Dacă bezoarele, trimise de Şahul Persiei au produs o nedumerire împinsă până la stupoare la curtea lui Napoleon, aci la noi, în poporul nostru, în Oltenia cel puţin, n'ar fi produs nici o mirare. Intr'adevăr nu e localitate unde să nu se întrebuinţeze pietre roşii sau albe, frecate în apă sau în rachiu, pentru diferite iritaţiuni ale mucoasei stomacale. Deşi mai rară, dar şi întrebuinţarea ochiului de rac e destul de răspândită.

Tratamentul în sine n'are nimic extraordinar, calcarul din pietre lucrând în iritaţiunile însoţite de hiperaciditate întocmai ca şi medicamentele noastre alcaline.

Tot din Orient, din îndepărtatul Orient, ne vin unele practice în relaţie nu chiar cu terapeutica, dar cu terapeutica preventivă empirică, dacă am putea zice aşa.

Transcriu din „Sănătatea în Dolj" [1]) un obicei ce se găseşte descris de *Deniker* (Races et peuples de la terre, pg. 285) şi la unele popoare mongolice precum şi la triburile Dayak din Oceania, şi anume schimbarea numelui pentru ca să nu 'l mai găsească şi recunoască duhul rău. Acest obicei e foarte curent la noi: se schimbă numele când copiii mici se îmbolnăvesc după „pierit", sau după „epilepsie".

„Primul copil născut viu — după unul sau mai mulţi născuţi morţi, dar la termen — se numeşte „după pierit." Acestui prim copil viu i se schimbă numele adesea, i se îngăure urechea şi i se pune un cercel pe care stă scris al doilea nume. Cel dintâi nume se scrie pe o cărămidă, care se aruncă într'un râu. In unele cazuri copilul se botează a doua oară, dar noaptea şi fără pompă.

„Altă dată când copilul n'a fost tămăduit după încercările de mai sus, se dă de a „Bogdea-proste", adică copilul bolnav se grijeşte de preot, printre foarfecă deschişi şi peste

1) Dr. Ch. Laugier Sănătatea în Dolj (1910, Tip. Samitca) loc. cit.

mormântul unui necunoscut şi o altă persoană primeşte copilul peste mormânt zicând: Bogdea-proste!

„Se grijeşte copilul peste mormântul unui necunoscut pentru ca „duhul rău" căutând sufletul mortului necunoscut să scape copilul bolnav.

„In comuna Filiaşi (Dolj), îmbolnăvindu-se copila Voica Gâtan şi prezentând convulziuni, i s'a ars noaptea un „stat," s'a scris numele de Voica pe o cărămidă, care s'a aruncat în Jiu şi i s'a dat numele de Riţa, pe care îl poartă şi azi; Riţa M. Dănilă. Constantin Ciucă Iova, de ani 23, astăzi poartă numele de Mărin.

„In comuna Floreşti, Gh. I. Dragă Istrate, ani 34, astăzi poartă în livretul militar numele de Ion. Ion Barbu Stancu, ani 31, în livretul militar poartă numele de Nicolae, controlat după actele stării civile din anii 1876—1879.

„În comuna Ţânţăreni, Floarei lui Ioan Gh. Puciu i s'a zis şi zice Ana, de ani 14. Lui Iancu Gh. Nae i se zice Horică, ani 21. Lui Ioan, fiul Mariei Gh. Berbece, îi zice Barbu, de 2 ani şi jumătate. Rada I. Florican, ani 30 (moartă), s'a numit de botez Caterina".

Cât de interesant ar fi să se poată stabili filiaţiunea acestei credinţe!

* * *

Eficacitatea unui medicament este considerată în popor cu atât mai mare, cu cât el este mai rar, mai greu de obţinut, sau mai murdar. Nu este popor din Europa sau din Asia, care să nu întrebuinţeze în terapeutica sa empirică medicamentele cele mai murdare. Nu avem pretenţia să cunoaştem toate medicamentele empirice din Asia, nici măcar toate cele din Europa, dar enumărând pe cele mai principale, putem afirma fără teamă de a putea fi contrazişi şi spre surprinderea celor ne iniţiaţi în aceste chestiuni, că nici odată în Asia n'au putut exista medicamente atât de scârboase şi de macabre ca în Europa Occidentală, în Europa, cea cu mai multă civilizaţie! Reproducem aci dintr'o broşură publicată în 1693 de un oare care Pomet — in Franţa — (lucrare citată în No. 31 din 1913 al revistei „Biologica") câteva pasagii edificatoare în această privinţă:

„Mumiile umane, preparate de cei vechi cu atâta grije şi atât respect de cultul morţilor, serveau drept medicament şi erau debitate în drogherii; se făceau chiar falşificări".

Trebue să recunoaştem că această practică macabră era, la epoca scrierei lui Pomet, pe cale să dispară; dar acesta spune textual că „medicii n'au şters încă *mumia* din ordonanţele lor", şi că „mai sunt încă persoane care vor s'o întrebuinţeze. Se socoteşte ca bună pentru a împiedeca sângele de a se închega în corpul omenesc, în special în cazuri de contuziuni; şi,—adaugă foarte calm Pomet—se mai întrebuinţează cu mult succes şi pentru prins peşte"!...

Dacă *mumia* pierde din reputaţie, în schimb *„untura"* ori *„untul de spânzurat"* e foarte căutat. Pomet se plânge de concurenţa pe care călăul o face droghiştilor, căutând în acelaş timp să-şi facă şi nitică reclamă: „afară de mumia pe care clienţii o pot afla în prăvăliile noastre, mai avem de vânzare şi axunge umană... dar de oare ce, după cum bine se ştie, la Paris ea se vinde de către călău celor ce au nevoie, spiţerii şi droghiştii n'o mai pot vinde decât foarte puţin; totuşi aceea pe care o avem de vânzare, fiind preparată cu ierburi aromatice, este fără îndoială mai bună decât cea preparată de gealat"!....

Pomet mai vorbeşte şi de alte preparate ce se extrag din corpul omenesc, cum sunt sărurile fixe şi volatile din sânge, din craniu, din păr, din urină şi din alte preparate chimice.

Mai departe un oarecare Charas, care a locuit multă vreme în Anglia, ne arată că „droghiştii din Anglia şi mai cu seamă cei din Londra, mai vând şi *capete de morţi*, acoperite de o spumă verzuie, care se numeşte „*Usnee*", fiindcă are asemănare cu usnea sau spuma ce se face pe stejari. Această *usnee* creşte pe suprafaţa şi în laturile craniilor oamenilor spânzuraţi şi care au stat lungă vreme atârnaţi de furci. Ea provine,—după spusa lui,—din faptul că zămurile ce la om se urcă la suprafaţa pielei pentru a hrăni peri capului şi ai barbei, ne mai găsind părţi cărnoase în care să 'şi producă efectul, dau naştere acestei spume, care acopere tot capul".

Droghiştii engleji expuneau în vitrină aceste cranii acoperite de mucigaiuri; ele se expediau şi în streinătate, mai

cu seamă în Germania, unde serveau la prepararea *unguentului simpatic* sau *constelat*, foarte recomandat în contra epilepsiei.

Craniile spânzuraţilor de mai de mult aveau virtuţi terapeutice speciale, zice Pomet; dar el găseşte că „craniile criminalilor spânzuraţi de curând, curăţite de părţile moi, golite de creeri şi de tot conţinutul lor, spălate, uscate şi tăiate cu ferăstrăul, compun un medicament mult mai energic ca cel dintâi"!....

Nu se poate desigur imagina ceva mai scârbos şi mai macabru, şi refuzăm să credem că poporul Francez sau Englez s'ar fi dedat singur la astfel de practici, dacă n'ar fi fost îndrumaţi de vrăjitori ţigniţi, dar cu aere de învăţaţi, din acele timpuri.

In alt articol vom arăta toate medicamentele întrebuinţate de popor în Oltenia; până atunci putem însă afirma că nicăeri nu se poate vedea ceva asemănător.

Din terapeutica „coprologică", ca să 'i zicem aşa—şi care este universal răspândită,—la noi se întrebuinţează în special balega de vacă, fie proaspătă în cataplasme, fie uscată, fie arsă sau prăfuită; balega se obişnueşte în nenumărate cazuri. Ea constitue medicamentul cel mai la îndemână, şi se explică prin predilecţia ţăranului nostru, prin dragostea nemăsurată ce Românul are pentru boii săi.

De altfel este un fapt de observaţie, pe care, constatându-l mai de mult, îmi place să-l repet: popoarele îşi asimilează, îşi adoptă, conviețuesc cu animalul care se apropie mai mult de firea lor; iar prin felul animalului şi îngrijirea ce i se dă în anumite regiuni, se poate deduce firea şi felul de trai al omului. Arabul şi calul său fin şi nervos, bulgarul şi bivolul său de o potrivă de încăpăţinaţi, românul şi boul său de o potrivă de harnici şi de răbdători, sunt exemple incontestate despre aceasta.

Dacă la acest medicament vom adăoga câteva burueni şi descântece, vom complecta aproape tot arsenalul nostru terapeutic popular. Asupra celor din alte ţări, are necontestatul avantaj, că nu este nici prea stupid, nici prea murdar şi mai cu seamă că, dacă nu face bine, nici rău nu face, şi prin aceasta nu pierdem nimic.

Dr. Ch. Laugier.

GURBÀNELE

Intr'un vocabular cu titlul „*Vorbe Oltenești*", alcătuit din cuvinte ce nu sunt trecute prin dicţionare, sau care în Oltenia au şi alte înţelesuri,—vocabular ce va apare în Convorbiri Literare,—la cuvântul *Gurbàne* scriam: „Gurbàne sau *praznicul alor sfinte* e un praznic ce-l fac Rudarii în ziua de Sf. Ghiorghe sau la Ispas.

Acest praznic foarte curios, dupe cum se va vedea mai la vale, e făcut numai de cei *luaţi din sfinte*, cari au rămas *damblagii* de vre-o mână, de gură, de vr'un picior sau de cine ştie ce. Credinţa luărei din sfinte e cunoscută destul de bine şi de Români, dar nu fac nici un praznic pentru a'nbuni pe sfinte, pe milostive, ca să-i vindece.

Ca o curiozitate, iată cum se face acest praznic: De îndată ce omul e luat dîn sfinte, pune pe o femee bătrână, iertată de păcatele lumeşti, să se roage la sfinte, să-i spue ce trebue să facă pentru a se vindeca. Sfintele îi spun în vis ce fel de praznic să facă şi în ce zi.

In ziua de Ispas sau de Sf. Ghiorghe, după cum îi e ziua aleasă, bolnavul cumpără un miel alb (să nu fie însă pătat mult cu negru, sau negru de tot), trei sticle de vin, şi pleacă într'o poiană curată în pădure. Odată cu el merg şi alţi oameni, dar curaţi—să nu se fi alăturat cel puţin două săptămâni de femee[1]) — şi îmbrăcaţi ca 'n ziua de Paşti; merg şi femei, tot curate, şi copii, că ei sunt curaţi. Fac o groapă şi junghie mielul deasupra ei, ca să se scurgă sângele în ea, apoi îl jupoae bine, să nu rămâe plotog (chiar urechile trebue să rămâe în piele). După aceea se şterge cuţitul pe frunze verzi, şi cu el spinteacă mielul jupuit, îi scoate măruntaele şi le curăţă svârlind murdăria în groapă. Măruntaele se fierb şi se vâră iarăşi, în miel, cusându-se burta cu un surcel subţire verde, ca să nu pice măruntaele. Astfel pregătit, mielul se vâră într'o frigare de lemn verde, făcută atunci, şi se frige la foc, răsucindu-se numai într'o

1) Ce se cuprinde între linioare nu e trecut în vocabular.

parte, şi stropindu-se din când în când cu saramură, cu un mătăuz făcut iarăşi atunci dintr'o crecuţă verde cu frunze. In vremea asta se atârnă căldarea de mămăligă pe cocae[1]) şi se pune o ulcică nouă cu apă la foc. Se face o mămăligă, două, precum şi cinci azime de făină de grâu curat.

Când mielul e fript se rupe în două, şi o jumătate se pune lângă groapă, iar cealaltă se rupe în trei bucăţi şi se pune pe trei mese. Din azime, două se pun lângă groapă, iar trei se 'mpart: câte una pe fiecare masă. Mămăliga iar aşa: se pune jumătate lângă groapă, iar jumătatea rămasă se 'mparte pe trei mese.

Se aşează toţi la mese şi, înainte de a începe să mănânce, unul mai bătrân zice: *Voi sfintelor, voi bunelor, să daţi snaga şi puterea lui* cutare, *că el v'o prăznui din an în an, c'un berbece gras, cu trei buţi de vin şi cu trei cuptoare de pâine. Daţi snaga şi puterea lui, din vârtutea lui, că el v'o prăznui din an în an şi v'o prăznui cât o fi el.* (Baia de Aramă — Mehedinţi). Sau se roagă trei inşi (Hinova—Mehedinţi) zicând: *Voi sfintelor şi milostivelor, aduceţi-vă aminte de* cutare. *Daţi-i snaga şi puterea şi vârtutea, în tot corpu lui, în toate oasele lui, că el v'o purta de grije din an în an, c'un berbece gras, cu'n cuptor de pâine şi c'o butie de vin.*

In vremea acestei rugăciuni bolnavul stă cu mâna dreaptă la piept. Pe urmă mănâncă limba mielului şi după asta e slobod să mănânce şi ceilalţi. Vinul e beut numai în trei rânduri, bând toţi la rând dintr'o ulcică nouă. După ce termină cu cele puse pe mese, şi nu s'au săturat, pot să mai mănânce, dar lângă groapă.

Tot ce rămâne dela ospăţ, fie chiar o jumătate de miel, se bagă 'n groapă; se spală şi mesele şi tot se pune în groapă. Frigarea în care s'a fript mielul şi cocaia pe care s'a atârnat căldarea de mămăligă se rup în bucăţi, se vâră în groapă şi se bat în pământ cu muchea săcurei. Se pun în groapă chiar şi cărbunii ce rămân de la foc şi se acopere tot cu pământ.

1) „Un lemn înfipt lângă vatra focului, pe care se agaţă căldarea la fiert." (din acelaş vocabular).

Acest ospăţ poate fi făcut de doi luaţi din sfinte în aceiaş poiană, la acelaş foc, dar trebuesc făcute două gropi.

Ceeace este interesant e că pe unele părţi (Baia de Aramă—Mehedinţi) e făcut şi de Români cari sunt luaţi din sfinte, fapt care m'a făcut să dau ca vorbă oltenească „*Gurbânele*". Cuvântul e cunoscut de Olteni numai acolo unde sunt Rudari. Românii luaţi din sfinte cari nu fac acest praznic, pentru a se tămădui iau parte la sacrificiul pe care'l fac Rudarii. Când un Rudar nu poate să prăznuiască în ziua numită, se duce într'o poiană curată şi se roagă: *voi sfintelor, bunelor, să mă iertaţi că n'am putut să vă prăznuesc* şi face praznicul altă dată.

Se ştie că Rudarii au fost şi sunt şi azi socotiţi ca Ţigani. Cei cari s'au ocupat cu Ţiganii pomenesc pe Rudari ca pe o clasă a lor. Aşa Mihail Kogălniceanu[1]) spune: „Les cigains de la couronne se subdivisent en quatre classes: les Rudarii ou Aurari qui ont seuls le droit de chercher l'or dans les rivières". Această însemnare s'a repetat şi la Poissonier[2]), Margot[3]), Bernard[4]) şi alţii. Dicţionarele iarăşi ni-i arată Ţigani[5]).

In cercetările noastre însă ne-am isbit dela început de o deosebire totală între Ţigani şi Rudari.

In primul rând: sacrificiul pomenit mai sus *nu-l au nici unii dintre Ţigani.* Apoi Rudarii nu ştiu ţigăneşte; limba vorbită de ei e cea românească; am auzit că unii sunt veniţi din Serbia şi că pe lângă limba românească mai ştiu şi sârbeşte. Faptul nu trebue trecut cu vederea, fiindcă dintre Ţigani, numai din cei de vatră, aşezaţi de la desrobire între Români, au început a-şi uita limba; dar Ţiganii nomazi şi cei angajaţi la moşii, Ţiganii de sălaş, nu şi-au ui-

1) *Michel de Kogalnitchan* Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains. Berlin 1837 p. 12.

2) *Poissonier Alfred.* Notice sur les Tsiganes ou esclaves Zingares de Moldavie et de Valachie. Boucourest 1854 p. 62 şi în Les esclaves Tsiganes dans les principautés danubiennes Paris 1855 p. 60 de acelaş autor.

3) *Theodore Margot.* O viatorie în celle şaptesprezece districte alle Românei Buc. 1859 p. 27.

4) *Bernard H.* Moeurs des Bohémiens de la Moldavie et de la Valachie Paris 1869 ed. II-a p. 31.

5) v. in *A. de Cihac* Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Francfort 1879 şi in *Dr. H. Tiktin* Rumänisch-Deutsches Wörterbuch Buc. 1911.

tat-o. Dacă Rudarii ar fi fost Ţigani, în felul cum trăesc ei în cete izolate, cu bordeele lor în păduri, ar fi fost exclus să-şi piardă limba.

Rudarii nu au organizaţie şi obiceiuri juridice ca Ţiganii, fiecare sălaş având un vătaf—pe vremuri numit voevod, jude sau bulibaşă — care conduce ceata şi judecă pricinile dintre ei—, organizaţie ce se constată prin documente că datează încă din vremurile în care au apărut la noi[1]). Nu au obiceiuri asemănătoare la nuntă, cum ar fi cumpăratul fetei; nu cunosc locuinţă de pânză — cortul—, nu lucrează fierul, nu au talent muzical, şi altele. Ei lucrează numai lemnul şi nu putem fi lămuriţi cum Rudarii nu se mai ocupă cu extragerea aurului, cum pomenesc autorii mai sus citaţi. Cei cari se ocupă cu lucrarea lemnului ne sunt pomeniţi de documente şi de scrieri, cu numele de lingurari[2]).

Intrebaţi dacă sunt Ţigani, răspund că nu. Şi, ceace e curios, susţin că sunt „Rumâni vechi", având o tradiţie generală că se trag din Daci. Unii Români îi cred Ţigani, dar fac o mare deosebire între ei şi ceilalţi. Alţi zic că sunt Rudari, nu sunt Ţigani. Ţiganii însă spun despre ei că nu sunt Ţigani, sunt *„Rămâni"*. Unul chiar mi-a spus o poveste asupra originei Ţiganilor, ce interesează doar prin faptul că neagă origina ţigănească a Rudarilor[3]).

Că moşii lor ar fi fost robi nu'şi aduce nimeni aminte, tipul ţigănesc nu-l întâlneşti la ei decât arareori şi, atunci e vorba de încrucişere. Felul de trai asemănător al unora şi al altora a avut această urmare, şi nu poate rămâne nici o îndoială că sunt încrucişaţi cu Ţiganii.

Sprijiniţi pe aceste observări, să trecem mai departe.

[1]) Hurmuzaki I partea 2 p. 527.

[2]) Les Lingurari, c'est-à-dire les fabricants de cuillers de bois, outre cet ustensile dont ils ont pris le nom, font toute espèce de vases en bois, ainsi que du charbon; .... ils sont les plus civilisés des quatre classes; ils commencent même à se bâtir des demeures fixes. Kogălniceanu op. cit, p. 13 v. şi în N. Iorga Studii şi documente 11 pag. 260.

[3]) „Păi Rudarii ăştia, spune povestea, nu sânt Ţigani, că Ţiganii sânt veniţ odată cu Rămânii di la Roma; de-aia le zâce Rom. (Rom in ţigăneşte=Ţigan.) Ei sânt viermii lemnului. Odată zâce că mergea Dumnezău cu sfântu Petre pe drum şi-a văzut neşte viermi. Vez viermii ăştea, Petre? Ii văd, Doamne. — Vez tu, ăştea o să-i fac oamini să lucreze lemnu. Aşa a zâs Dumnezău, şi viermii s'a făcut oamini şi lucrează lemnu".

Un valoros studiu etnografic şi antropogeografic asupra coloniilor române din Bosnia, datorit D-lui Theodor Filipescu (Buc. 1906), ocupându-se de aproape cu *Caravlachii* sau *Caravlasii* din Bosnia, populaţie ce trăeşte şi în Slavonia sub numele de *Coritarii*, aduce rezultate interesante şi destul de în legătură cu rândurile noastre.

Insemnările făcute asupra Caravlahilor, comparate cu puţinele ce am făcut asupra Rudarilor, ne arată între unii şi alţii asemănări netăgăduite. Aşa: şi acolo sunt crezuţi Ţigani p. 203, dar zice autorul: „Toţi Caravlahii pe cari i-am întrebat despre originea lor mi-au spus că sunt Români şi că strămoşii lor au emigrat aici din Ţara-Românească" p. 200.

„Caravlahii nu ştiu altă limbă decât limba românească" p. 243 şi această limbă „e identică cu aceia pe care o vorbesc românii din Oltenia" p. 215.

Ocupaţiunea lor de căpeţenie e industria lemnului, ce descrisă în paginile 244—246 se aseamănă în totului tot cu a Rudarilor Olteniei. Până şi numirile uneltelor şi al obiectelor lucrate e la fel.

Concluziunile la care ajunge autorul sunt surprinzătoare: „Prin cercetarea locuitorilor, a coloniilor caravlache din Bosnia şi mai cu seamă cercetând oamenii bătrâni şi înţelepţi, ne spune autorul, am aflat că Caravlahii sunt de origine Români şi că sunt descendenţii acelor *Rudari* (aurari), cari au emigrat din Ţara-Românească înainte cu câteva secole. Prin studiul limbei acestor Caravlahi şi prin studiul datinilor naţionale la naştere, nuntă şi moarte, apoi prin studiul celorlalte însuşiri etnice ale acestei populaţiuni, am putut constata că tradiţiunea lor e adevărată". p. 200.

Va să zică, au emigrat cu aceleaşi tradiţii ce le aveau în România, dar pentru a li se stabili origina lor românească trebuia să se ducă cineva în Bosnia!

Autorul conclude: *„Caravlahii sunt aşa dară descendenţi ai Românilor şi în parte şi ai Ţiganilor, cari au emigrat din Ţara-Românească, dar au fost nevoiţi să se încrucişeze cu Ţigăncile româneşti din Banat şi Ardeal."*

In ceea ce priveşte sacrificiul descris de noi, autorul nu

dă decât o simplă indicaţie. Intre vorbele turceşti găsite la Caravlahi există şi cuvântul *curban*, care înseamnă „jertfă“ sau dar ce aduce cineva lui Dumnezeu.

Cu alte cuvinte cuvântul „curban,“ nu *gurbâne* cum pronunţă Rudarii olteni, există şi la Caravlahi, dar el există şi la Macedo-Români [1]) şi la Turci [2]), de unde îşi are origina.

Numele sacrificiului e de origină sudică, dar ce caută în Oltenia unde nu e cunoscut decât de Rudari? Se poate vorbi de o reîntoarcere a emigraţilor? Care e origina acestui sacrificiu? Cum au emigrat numai Rudarii în Sud? De ce acolo nu-şi mai păstrează acest nume? Ori ei sunt aceiaşi, dar populaţia în fiecare loc i-a botezat alttel, zicându-le la noi Rudari, în Bosnia Caravlahi şi în Slavonia Coritari? De ce Caravlahii au jocul ursului, lăutăria, cumpărarea fetelor cu bani cum şi case, locuinţe mai bune ca bordeele Rudarilor noştri? Se găsesc şi în alte părţi Români cari se ocupă cu industria lemnului. Ce legături se pot stabili între toţi aceştia de aceiaşi meserie?

La toate întrebările de mai sus, la care se mai pot adăoga altele, nu se poate uşor răspunde.

Numai cercetând cu luare aminte meşteşugul, graiul, credinţele, obiceiurile şi tradiţiunile lor, ne vom vedea în faţa unui material cu care, putând face eventuale legături mai strânse, chestiunea se va lămuri pe deplin.

In orice caz, în faţa puţinului material, chestiunea rămâne în mare parte încurcată, dar ceeace trebue să se desprindă limpede e că: Rudarii sunt Români.

C. S. Nicolăescu-Plopşor.

[1]) Ştefan Mihaileanu, Dicţionar Macedo-Român. Buc. 1901.
[2]) Bianchi, Dictionnaire Français-Turc. Paris 1844.

FIGURI OLTENE

GHEORGHE CHIŢU [1])

Gh. Chiţu

[1]) Nu puteam începe seria „Figurilor Oltene“ cu altul de cât cu marele oltean ce-a fost Gh. Chiţu, şi nimeni în Craiova nu era mai indicat a scrie despre el de cât distinsul nostru amic d-nu C. Ciocazan, pentru că nimeni mai mult ca dânsul nu l-a cunoscut, nu l-a înţeles, nu l-a iubit şi nu-i samănă mai mult în ce e mai rar azi; în cinste. — Din exces de modestie d-nul Ciocazan n'a voit însă a da prea interesantului d-sale articol de cât forma unei scrisori.

Ch. L.

Craiova 29 Ianuarie 1922.

Scumpe domnule Laugier,

La cererea d-tale de a scri pentru *Arhivele Olteniei* ceva despre *Gheorghe Chițu*—, sigur pentru că știai c'am avut cinstea de a sta câțiva ani în preajma *Marelui Român, Înțeleptului Oltean, Neîntrecutului iubitor al Craiovei*, pe cari craiovenii l-au uitat—, răspund că, deși nu am talentul ce s'ar cuveni spre a jugrăvi o figură ca acea pe care mi se cere să o evoc, mă execut, rugându-mă a fi iertat dacă nu voi corespunde așteptărilor d-tale și a cititorilor revistei, a cărei inițiativă te onorează.

Trebuia un om de inimă ca d-ta, care pe aceste vremuri de lene și desfrâu, „în care idealul omenirei nu e decât un stomac plin până la saturație", după cum bine spui, trebuia un om ca d-ta, cu înaltele simțiminte de român, cu iubirea de știință și cu dorința de a contribui la cunoașterea Olteniei noastre, să ia greaua sarcină a publicării revistei *Arhivele Olteniei*. Te felicit și te asigur că, cu slabele mele mijloace, voi conlucra la popularizarea acestei reviste atât de necesară.

Dar, a scri tot ce trebuie despre Gheorghe Chițu în *Arhivele Olteniei* e aproape imposibil, pentrucă coloanele revistei ar fi neîncăpătoare pentru activitatea acestui mare om, precum și pentru faptul că n'am la îndemână decât câteva din actele sale, iar amintirile mele, din cauza vârstei înaintate, s'au cam șters.

Gheorghe Chițu a avut o activitate prodigioasă pe terenul cultural, național și patriotic, și acei cari vor scri Istoria României contimporane și în special a Olteniei, vor găsi un bogat material în activitatea acestui mare Oltean, care, copil de negustor mijlocaș, cu mari greutăți și prin o muncă titanică a putut să devină omul luminat, omul de talent, ale cărui calități au fost puse în serviciul Craiovei, a Olteniei, a scumpei lui Românii. Născut în Craiova la 24 August 1828, și-a făcut studiile în Craiova și la Sfântu Sava în București, unde, terminându-și studiile, a fost numit profesor de limbile clasice.

Când însă goarna libertății sună *la Islaz, Gheorghe Chițu*, deși abia în vârstă de 20 ani, ia parte la mișcarea revoluționară din 1848, fiind numit comisar al guvernului revoluționar.

Mai târziu cu o mică bursă fu trimes la Viena, unde își complectă studiile literare și juridice, după care, la 1857 fondă în Craiova ziarul „*Vocea Oltului*", pentru ca prin presă, a cărei libertăți a apărat, să comunice cu poporul pe care 'l adora.

Trecând prin magistratură, unde a fost și procuror general la Curtea de apel din Craiova, se înscrise în baroul craiovean, în care se ilustră apărând mai ales pe cei obijduiți și numai cauzele ce considera drepte.

Câți n'au fost, și mulți în mod gratuit, cari n'au profitat de puternicul sprijin al lui Gheorghe Chițu pentru a-și găsi dreptate?

Un exemplu. Cazul istorisit la 1888 de d-nul Cartianu, pe atunci directorul școalei de Agricul-

tură dela Striharet, când țăranii din județul Olt au spălat rușinea craiovenilor alegând ei deputat pe Gheorghe Chițu.

D-nu Cartianu spunea:

„Acum câțiva ani, se omorî de un tâlhar tatăl „a doi copii; văduva ucisului își puse salba ama- „net ca să dobândească 50 de napoleoni spre a „plăti advocatului care să ceară Justiției pedepsirea „culpabilului. Fiul său cel mai mare fu însărcinat „să ducă acei 50 de napoleoni lui Gheorghe Chițu, „cel mai distins avocat din Craiova, pentru a-l an- „gaja cu apărarea intereselor văduvei și a orfani- „lor. Dar când avocatul Gheorghe Chițu află că vă- „duva, ca să-și procure bani, își amanetase salba, „că un fiu mai mic al ei care se afla la studii în „străinătate erea amenințat de neavere a se reîn- „toare în țară cu studiile neterminate, strânse banii „ce i se pusese pe masă și, înapoindu-i băiatului, „îi zise cu blândețe:

„— *Ia acești bani, du-i mumei tale și spunei „să-i trimită fratelui tău mai mic ca să-și poată „termina studiile. Eu n'am trebuință de nici-o plată „ca să sprijin drepturile voastre*".

„Procesul nostru a fost câștigat și eu, care e- „ream fratele cel mai mic din străinătate, mulță- „mită celor 50 napoleoni refuzați de Gheorghe Chițu, „mi-am putut termina studiile și ajunge ce sunt „astăzi".

Dar și pe acei cari puteau plăti, ca instituția din Craiova: Madona-Dudu, îi apăra gratis, pentru că *Gheorghe Chițu*, credea că acest așezământ, amenințat de a i se secularisa averile, avea menirea a

ajuta pe cei nevoiași și de aceea, nu numai n'a cerut onorar ca acei cari veniseră să-l asiste la apărarea Bisericei înaintea instanțelor judecătorești, dar chiar a refuzat a-l primi, după ce câștigă procesul.

Ar fi putut să-și agonisească prin o muncă cinstită, o avere care să-l fi pus la adăpostul nevoilor zilnice pe el și familia lui, dar fiind reținut a conduce diferite ministere, a murit sărac.

Gh. Chițu a fost primul primar al Craiovei. Iată-i ordinul de numire:

Domnule,

In urma alegerei făcută de către orașul Kraiova, pentru Consiliul Comunal, care are, în viitoriu, a o- cîrmui interesele sale locale; **Măriea Sa Principele Domnitoriŭ,** *în puterea art: 83-din legea Comunală, și asupra raportului meu sub No. 21,489, a bine voitu a vă numi* **Primariŭ** *al acestei Comune.*

Am onóre, dar, a vă comunica acestu actu de bună voință și de încredire alu Domnitoriului și vă invitu, ca depunînd, în mânele Prefectului de District, jurămîntul cerutu de lege, se procedați la îndeplinirea misiunei D-vóstre după drepturile și îndatoririle prescrise de legea Comunală.

In aplicațiunea legei care înzăstrează Comunele cu noue instituțiuni și cu o independință multu mai mare de cât ceea ce a avut până acum; Țeara, Guvernul și Comuna, au a cere și a aștepta o deosebită rîvnă, un deosebitu devolamentu, pentru binele publicu, de la D vóstre carele ca Primariu sînteți îmbrăcat cu o specială inițiativă și cu drepturi atâtu de întinse. Ca întâiul Primariu alesu și numit după

noua legiuire, D-vóstră aveţi îndoilă datorie de a face, pe de o parte a se bine-cuvinta nouele instituţiuni Comunale, de cătră populaţiunele a cărora sunteţi întâiul magistrat, şi al doilea de a consolida în Comuna D-vóstre, respectul cătră Domnu şi legi, fără de care nimicu solidu, nu se póte crea.

Cum vedeţi, Domnul meu, Misiunea D vóstre, este mare şi frumósă; puneţi dar, tótă silinţa şi inima, la îndeplinirea ei, pentru ca aşa respunzând cu tótă deplinătatea la aşteptările publice, se vă faceţi demnu, de buna voinţă a Domnului Romaniei, şi de recunoştinţa concetăţenilor D-vóstre.

Primiţi, Domnule, asigurarea osebitei mele consideraţii.

Ministru, Kogălniceanu.

După ce fusese *primul Primar al iubitei lui Craiove* intră ca Ministru de culte la 1866 în guvernul prezidat de M. C. Epureanu, conducând în timpul războiului neatârnării 1877—1878 mai toate ministerele, pentru că marele Ion C. Brătianu cunoştea *cinstea cea desăvârşită a lui Gheorghe Chiţu, inteligenţa-i sclipitoare şi patriotismul lui neîntrecut.* Vrusese Gheorghe Chiţu să-şi reia după răsboiul neatârnării profesia lui de advocat, dar Ion C. Brătianu opunându-se, l'a asigurat în faţă de martori că ţara va avea grijă de el şi familia lui, ceeace cu moartea marelui Român Ion C. Brătianu, s'a uitat.

In literatură, ca în tot ce întreprindea, s'a distins, între altele colaborând la *„Cuvinte din Bătrâni"* publicate de marele Hasdeu, de care Gh. Chiţu erea nedespărţit.

A scris şi poezii, ca splendidul sonet la d-nul Lud. Wiest, după ce încă de pe când era elev în 1842 făcuse o poezie în limba franceză Principelui Alex. Ghica.

Gheorghe Chiţu, fiul operilor sale, moare sărac la moşia sa Mirila, ce din munca lui îşi agonisise, dar care, înglobată în datorii, a trebuit să fie vândută, deşi fusese Ministru aproape neîntrerupt de la 1866 până la 1884, deşi cunoscuse secrete de Stăt ca rescumpărarea Căilor ferate, din cari mulţi s'au îmbogăţit.

Iată notiţa ce găsim în privinţa aceasta în „Adevărul" din 30 Oct. 1897.

Una din cele mai interesante figuri, un cap clasic, plin de viaţă şi de o rară energie.

George Chiţu a fost un luptător, un agitator, orator de mare talent; toate discursurile sale respirau dragostea de ţară, iubirea de neam, dorinţa de a vedea Romînia mare şi puternică.

A luptat mult pînă ce a ajuns la cele mai înalte demnităţi în Stat şi tot-d'auna s'a interesat în deosebi de Oltenia, de Craiova.

Orator popular şi orator de parlament, el ştia să cuvinteze în graiul poporului şi în limba clasică.

Cultura şi-o făcuse din clasicii greci şi latini şi până în cei din urmă ani, în toate discuţiunile, amesteca citate din aceşti scriitori.

George Chiţu a fost omul politic, care nu s'a sfiit să spue de pe banca ministerială, atunci cînd un opozant i-a amintit agitaţiile pe cari le făcea în opoziţie:

— *„Da, am purtat masalaua, şi acum îmi miroase mîna a păcură şi mă mîndresc că am purtat masalaua"!*

Cînd cu faimosul discurs rostit la Iași de P. Grădișteanu, George Chițu era ministru și el îl rugase pe d. Grădișteanu să vorbească, și să vorbească cu inima deschisă.

Pe lîngă talent și inteligență, pe lîngă cultură și sentimente alese, George Chițu întrunea și o rară cinste, o neasemănată corectitudine politică.

Cînd cu răscumpărarea C. F., a fost cel d'întîi om căruia Ion Brătianu îi comunicase acea hotărîre. Chițu a fost îndemnat de alții, cărora el le-a comunicat decisia guvernului de a răscumpăra C. F., să profite de ocazie. Sfătuitorii s'au îmbogățit, dar George Chițu a rămas sărac.

El le-a spus că nu poate să profite de situația sa, care îl face să cunoască secretele de Stat, ca să se, îmbogățească.

Sînt rare talentele ca acela al lui Chițu, dar mai rari oameni ca George Chițu.

B.

Gheorghe Chițu pe lângă c'a ilustrat baroul în care, de ar fi rămas, devenea desigur, în mod cinstit, unul din nababii țării, a ilustrat și catedra de drept dela Universitatea din București, unde fusese numit profesor, dar dorul de libertate, dorul de a-și sluji țara cu toată puterea lui de muncă, îl decise a părăsi acea demnitate.

Pe la toate ministerele a lăsat adânci brazde folositoare, la instrucția publică în deosebi. El fu primul organizator al școalelor; sub el și după stăruința lui se votă prima lege a instrucțiunei publice. El reuși, cu toată opunerea unor colegi din minister, să facă a se vota legea de gradație a cor-

pului didactic, pe care îl considera ca pârghia de reazim a viitorului țărei, pe care o vrea mare nu numai ca teritoriu, dar mai ales ca cultură. Naționalist înfocat, susținea că: „trebue înainte de toate „să ne îngrijim de existența noastră națională, căci „libertatea nu poate să existe dacă Nația nu există"; dar în acelaș timp om politic prevăzător, ținând sus demnitatea României, ceeace se poate constata și din telegrama trimisă Prefectului de Mehedinți pentru primirea oamenilor de știință și litere maghiari, cari vizitau în 1882 orașul T.-Severin [1]) și care i-a adus, atât aprobarea lui Ion C. Brătianu [2]), cât și mulțămirile Românilor din Arad cari, pe când își căuta sănătatea la Băile Herculane, i-au trimes următoarea telegramă:

„*Marele Bărbat al tutulor Românilor Gheor-*
„*ghe Chițu, mulți ani să trăiască.*
„*Românii Aradani*".

---

[1]) Iți fac complimentele melle pentru sagacele instrucțiuni date Domnului Prefectu de Severin.

I. C. Brătianu.

[2]) *D-lui Prefectu Mehedinți Severinu.* — Luatu cunoscință telegrama D-vóstră către Ministrul Jnstrucțiunii, astazi absinte.

Guvernul vă accordă *2000*, două mii franci, pentru a subveni, cu ceea ce și Comuna va trebui să dea, la recepțiunea demnă— confortabile a Societății Jnvețiaților Ungariei. Guvernul este siguru, D-vóstră ați înțellesu fórte bine: că acesta visitațiune nu are și nu *trebue* să iea nici macar apparența ver-unei demonstrațiuni *politice*.

Recepțiunea dér din partea primariei și a D-vóstră, nu a poporului, care nu este pusu în curentul ideei, va fi uă salutare amicale, cordiale și bucurósă pentru exploratorii sciinței pe clasicul nostru Territoriu.

Nu dér baiarace, nici sgomotóse și comedióse manifestațiuni, ci serióse și bine cumpanite salutațiuni. Musica place veciniloru ca și noă; deca n'aveți acilea, cereți immediatu Craiova. Accentele hymnului loru național să pună în poetică emoțiune inimele Magyare.

Luați cunoscință și regulați mai dinainte toastele, ca să nu degenereze în improvisațiuni nechibzuite. Nu uitați assemenea, ca între illustri barbați de Sciință—Litere ca Pulsky, Jokáy, Fale, se află Cardinalul-Archiepiscopul Ungariei Hainald, amicul M. S. Jmperatorelui. Terminu, D-le Prefectu, declarându-vă, în numele guvernului, cea mai deplină încredere în intelligența, sagacitatea și finul tactu alu D-lui prefectu Moscuna.

Ministru, CHIȚU.

Poate că aceste incomplecte rânduri despre Gheorghe Chițu să redeștepte în Craioveni simțul datoriei de a-i ridica un monument pe vr'o piață a prea iubitei lui Craiova, *Cetatea Olteniei*, cum o numea el, și pe care voind-o mare ca cultură, stărui a se clădi între altele și Școala militară.

Să dea Dumnezeu Bunul să nu mă înșel ca atunci când, după înmormântarea națională ce țara i-a făcut, încercasem să îndemn pe Craioveni a-i ridica o statuie.

Și acum, scumpe domnule Laugier, o sinceră strângere de mână dela devotatul d-tale

C. M. Ciocazan.

Uitarea în care Craiovenii au învăluit pe primul lor primar, pe omul de cinste, pe cetățeanul integru și capabil, pe marele Oltean și bunul Român Gheorghe Chițu, este dureroasă. Dacă n'ar fi o stradă Gheorghe Chițu, aproape nimeni n'ar mai pomeni numele ce ar fi trebuit să rămână scump Craiovenilor.

In 1928 — peste șase ani numai — vom serba centenarul lui Gh. Chițu: se cade ca o cuvință pentru Craioveni, ca cel puțin până la acea dată să-i cinstim memoria, fixând în piatră pe una din pietele noastre chipul marelui Oltean ce a fost.

„Arhivele Olteniei", cu mulțumirea de a se pune dela primul său număr în fruntea unei manifestări de justă recunoștiință, ia în acest scop inițiativa deschiderei unei liste de subscripție și subscrie cea dintâi 1000 lei.

Propune formarea unui comitet sub președința chiar a d-lui C. Ciocazan și alegerea ca loc pentru așezarea monumentului: squarul din capul străzei ce-i poartă numele, în dreptul bisericei Sf. Arhanghel.

Adeziunile celor cari ar dori să figureze în comitet, se vor trimite pe adresa d-lui C. Ciocazan sau a „Arhivelor Olteniei".

Ch. L.

CONTRIBUȚIE
LA UN STUDIU ASUPRA PRESEI DIN OLTENIA.

Condițiunile geografice în care a fost așezat poporul român între neamurile înconjurătoare, precum și împrejurările istorice prin care el a trecut în cursul veacurilor, ne explică pentruce nobilul nostru neam — cu toate calitățile lui de rasă — a întârziat atâta de mult până să se manifesteze la rându-i, în intelectualitatea sa, și în forma scrisului. Inconjurat de neamuri de care nu era legat prin nici o afinitate de sânge or de simțire, și din care arare ori să se fi ridicat prin cultură vreunul, într'un moment oarecare al evoluției sale, mai presus de acel al nostru; împedecat dela o mai degrabă înfăptuire a unificării sale sufletești naționale — vestire și preludiu al unificărei politice de astăzi — de către vitregia vremurilor trecute; — e cu totul firesc dacă, într'o epocă în care geniul francez înflorește în literatura lui Corneille, a lui Molière, a lui Bossuet și a lui La Fontaine, noi suntem încă la Psaltire, la Molitfelnice, la rudimentele literare ale cuviosilor mitropoliți Varlaam și Dosofteiu, și la acele ale cinstitelor fețe boerești ale cronicarilor Gr. Urechiă și Miron Costin.

Tiparul, vehicul al culturei în popor, n'a fost introdus la noi în țară de cât în timpul evlaviosului voevod Radu cel Mare (1495—1508) și al reorganizatorului Bisericei muntenești, Mitropolit al Ungro-Vlahiei Nifon, de către dumnealui monahul și meșter tipograf *Macarie*. Acest Macarie, sârb de neam, se pare a fi venit din Muntenegru, unde a tipărit ceva cărți; descălecând în mijlocul nostru, a adus cu sine un teasc de tipărit, ceva matrițe de turnat literele, câțiva săculeți cu slovă cirilică și priceperea sa în meșteșugul tipograficesc, pe care — probabil — că-l învățase și el dela meșteri venețieni. El este cel care ne dă *cea d'intâi carte tipărită în Țările românești*, dar pe limbă și cu literă slovenească — dat fiind că pe vremurile acelea Sfânta Slujbă se făcea în limba slavonă — și anume: *Liturghierul* din 1508. Această primă tipografie muntenească, în care Macarie a scos Liturghierul său, va fi fost la Mănăstirea Dealului de lângă Târgoviște, sau poate chiar la Mănăstirea Bistrița, cea întemeiată de boierii Craiovești (Banul Barbu Basarab și cu cei trei frați ai lui).

Din 1521 ni se păstrează *cea mai veche* (ce s'a găsit până acum) *scrisoare de mână* scrisă în românește, însă cu litere cirilice: aceea adresată judelui Brașovului de către un câmpulungean Neacșu.

Cea mai veche pomenire ce se face despre o *carte tipă-*

rită pe limba românească, dar tot cu caractere cirilice, este aceea a Catehismului luteran din 1544, tipărit de Saşii din Ardeal, la Sibiu, ca o carte de propagandă. Textul original al acestei publicaţii nu ni s'a păstrat în originalul tipărit, ci doar într'o copie scrisă de mână.

Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, subt influenţa şi prin mijlocirea acelorași Saşi şi a Ungurilor d'n Ardeal, cari deopotrivă ar vrea să atragă pe Românii ardeleni, unii spre luteranism şi alţii spre calvinism, dar cari în acelaş timp urmăresc şi scopuri comerciale, se încep a se tipări, la Braşov mai ales, traduceri de cărţi sfinte în limba română, dar tot cu slove cirilice, destinate Românilor din toate părţile. Răspândirea tipăriturilor din acea vreme este legată mai ales de numele dascălului Coresi. Acesta, prin activitatea lui de meşter tipograf şi de editor, a stabilit o ortografie şi a contribuit în bună parte la îndrumarea înspre fixarea unei limbi literare româneşti, una şi singură, înţeleasă deopotrivă în Ardeal caşi în Muntenia şi în Moldova.

Dintre tipăriturile acestui vrednic diacon Coresi, *Evangheliarul românesc* din 1561, tras la Braşov, este cea d'întâi carte tipărită în limba noastră (deşi în spirit străin) şi păstrată întreagă; iar a sa *Evanghelie cu învăţătură* din 1581, ultima lui tipăritură, este în acelaş timp şi ortodoxă.

Abia din anul 1600 avem primul act istoric de stat, scris pe româneşte şi cu litere vechi: este un ordin dat de voevodul Mihai Viteazul în calitate de domn al Ardealului.

Dela epoca aceasta începe şi declinul influenţei slavone în Ţările româneşti, în profitul limbei şi culturei naţionale.

* * *

După aceste notiţe introductive cu privire la apariţia manifestării celui d'întâi scris şi tipărit în cuprinsul Românei de azi, trecem la istoricul începuturilor presei româneşti în genere, aceasta pentru a fixa în timp cadrul şi importanţa presei din Oltenia [1]).

Începuturile gazetăriei româneşti le aflăm, abia pe la sfârşitul veacului al XVIII, în cele câteva încercări ziaristice din Ardeal, ce ne sunt pomenite doar ca intenţiuni exprimate, ca

1) Pentru această parte a studiului nostru ne-am servit mai ales de bogat informata *Introducere* a d-lui Profesor I. Bianu, bibliot. caru! Academiei, scrisă pentru excelenta lucrare a D-lor N. Hodoş şi Al. S. Ionescu: *Publicaţiunile periodice româneşti*, 1913.

planuri elaborate cu chibzuială uneori, or numai cu entusiasm alte dăţi, dar care nu au putut trece bariera dintre planul năzuinţelor înspre lumea înfăptuirei, din felurite pricini.

Astfel, cea mai veche menţiune cunoscută până astăzi, ce s'ar fi făcut despre apariţia unei gazete româneşti, este aceea inserată în numărul din 3 Martie 1790 al lui Wiener Zeitung din Viena, în care se anunţă că va să iese, la Iaşi, cu numele de *Courrier de Moldavie*, o gazetă scrisă pe două coloane, dintre care una în româneşte şi alta în franţuzeşte. De bună seamă însă că această publicaţie n'a văzut nici odată lumina zilei.

Cu câteva luni mai nainte, în 1789, o societate de cărturari şi iubitori de cultură românească din Ardeal, ceruse oficial învoirea dela cârmuirea lui Iosef II Împăratul, să scoată, de cu anul viitor, o gazetă pentru poporul românesc dela sate. Foaia ar fi fost să se tipărească la Sibiiu, cu numele de *Wallachische Zeitung für den Landmann*. Incuviinţarea cerută s'a şi dat în 1790; ziarul însă nu a mai apărut, sau că va fi ieşit un singur număr în 1791, după afirmaţia unui istoric ungur, număr din care nu se cunoaşte nici un exemplar.

Profesorul Dr. Ioan Molnar, dela Sadu de lângă Sibiiu, zelos cărturar ardelean, ceru în două rânduri, la 1793 şi la 1794, voia de a tipări un ziar românesc, dar cererea îi fu brutal respinsă, mai ales că Molnar colaborase la compunerea memoriului „Supplex libellus Valachorum" adresat curţii din Viena în numele poporului românesc de peste munţi încă din Martie 1791. O a treia încercare, făcută de acelaş Molnar, în asociaţie cu Paul Iorgovici bănăţeanul, autor al gramaticei din 1799, rămase tot fără isbândă.

Următori exemplului dat de Ungurii din Transilvania, cari pe la 1794 înfiinţaseră o Societate pentru cultivarea limbii ungureşti, şi cari aveau de mai mult timp gazete, ca şi Saşii, — cărturarii noştri din Ardeal şi Banat plănuesc şi ei curând după aceea o *Soţietate filozofească a Neamului românesc în Mare Prinţipatul Ardealului*, pe care o şi înfiinţează la începutul anului 1795, cu anume scopul, între altele, de a publica un ziar săptămânal. Ei se pun în legătură cu o samă de învăţaţi din capitala Ţării româneşti şi hotărăsc să scoată, cu puteri unite, o gazetă românească pe care o botezaseră, înainte de a se naşte, *Veştiri Filosofeşti şi Moraliceşti*. Din Muntenia urma să colaboreze Enăchiţă Văcărescu, iar din

Ardeal I. Molnar, R. Tempea, Budai Deleanu şi alţi profesori preoţi şi doctori învăţaţi. Ni s'a păstrat prospectul care anunţă publicului apariţia apropiată a plănuitului ziar. Această „Înştiinţare" a fost tipărită la Sibiiu. Ea vesteşte că „la sfârşitul lunei lui Maiu al anului curgătoriu 1795 coalele cele dintâiu vor fi typărite". Dar nici această publicaţie periodică, ce ar fi fost mai mult o revistă de cât o simplă gazetă, nu a avut parte să fie înfăptuită, din pricina piedicilor ce i s'au pus de autorităţile ungureşti.

In 1814 un oarecare cărturar ardelean din scoala latinistă, Alexie Lazaru, incearcă şi el, dar tot fără isbândă, să pregătească publicarea unei „foi pentru *Novele*" care să apară de două ori pe săptămână, la tipografia crăiască a universităţii din Buda. Aceasta o ştim din prospectul ce Lazaru a tipărit pe o foaie volantă alipită la sfârşitul exemplarelor din cartea sa: „Intâmplările războiului Franţozilor...", lucrare apărută la Buda în 1814.

Zaharia Carcalechi, cunoscut librar, editor şi gazetar român din Buda, intenţionase a scoate şi el o *Gazetă românească*, pentru care circulase chiar liste de subscripţii la abonament. Şi aceasta însă a dat greş.

Mai norocos a fost Toader Racocea bucovineanul, care, după ce anunţase şi el încă din 1817 că va să scoată o foaie literară, pentru care lăsase să circule chiar un „apel de prenumărare" (listă de subscripţie la abonament), reuşeşte însfârşit, după trei ani de răbdătoare stăruinţi, a face să apară la Lemberg, în 1820, *cea dintâi foaie periodică românească*, sub titlul de: „Chrestomaticul Românesc" sau: „*Adunare a tot felul de istorii şi alte făptorii, scoase din autorii dipe osebite limbi*". Primul număr al acestei publicaţii-revistă are 195 de pagini. Nu ştim însă dacă un al doilea număr a mai apărut or nu.

In anul 1821 acelaş Z. Carcalechi începe să publice „*Biblioteca românească*, întocmită în 12 părţi după numărul celor 12 luni. Intâia oară tipărită pentru Naţia Românească". De astă dată avem deaface intr'adevăr cu ceea ce se numeşte o revistă.

Din timpul mişcării naţionale a lui Tudor Vladimirescu ni s'au păstrat câteva exemplare, manuscrise şi mai ales tipărite, din manifestele pe care eroul oltean dela 1821 le-a adresat Poporului şi oştirii sale. Ele formează presa ocazională a timpului.

In sfârşit menţionăm şi o gazetă românească tipărită în străinătate, anume la Lipsca, şi intitulată *Fama Lipscăi*. Cel care a redactat-o era un connaţional mult umblat prin lume, stabilit în Lipsca: I. M. Rosetti şi care fusese mult îndemnat a o face de către bunul boer muntean Dinicu Golescu.

Precum se vede din expunerea de faţă, dacă în Ardeal şi Ţările ungureşti, caşi aiurea pe unde au fost Români, încercările de a scoate gazete româneşti nu au isbutit, aceasta a fost şi din cauza că poporul sărac de acolo nu putea fi încă un public care să impună şi apoi să susţină costisitoarea tipărire a unor astfel de publicaţii; iar cărturarii singuri nu ar fi putut-o face nici ei, nefiind înş.-şi mai bogaţi ca cei dintâi.

In Principate era alta pricina, anume: pe de o parte lipsa aproape complectă a unei culturi la biet poporul ce era cu bună ştire lăsat să orbecăiască în negurile ignoranţei, iar pe de alta înstrăinarea de rudimentele culturei şi a limbei naţionale, ce era sugrumată în faşă la oraşele mari şi la majoritatea boerimei de toată mâna prin moda culturei greceşti, prin cartea şi dascălul grecesc, al căror prestigiu il stabilise lunga domnie a fanarioţilor asupra Ţărilor româneşti. Căci în Muntenia şi în Moldova, inainte de apariţia vre unei gazete româneşti, se citeau multe foi străine de oare cari boeri, cărturari şi chiar negustori târgoveţi băstinaşi. Astfel încă din 1802 se ştie că veniau în ţară, la Bucureşti şi la Iaşi mai ales, publicaţiuni ca: *Journal de Francfort*, *Le Spectateur du Nord*, *Journal littéraire*, *Le Spectateur*, *L'Abeille du Nord*, ba chiar *Mercure de France* şi *Almanach des Dames*, apoi: *Notizie del Mondo*, *Il Redattore italiano*, deosebit de vre-o două gazete nemţeşti şi greceşti.

Exemplul acestor foi străine, pe lângă acel al încercărilor făcute în această direcţiune de fraţii ardeleni, cum şi îndemnul pornit dela omul de cultură care a fost — or cum ar fi fost el pentru noi ca guvernator rusesc — generalul Kisseleff în timpul ocupaţiunei dela 1829—1834, determinară înfinţarea

celor d'intâi organe de publicitate, cu apariţiune regulată, în cele două capitale: *Curierul Românesc* şi *Albina Românească*.

Curierul Românesc apare la Bucureşti la 8 Aprilie 1829, ca gazetă săptămânală, fără altă indicaţie de cât a numelui editorilor „I. Eliad şi C. Moroiu"; tipărit prost pe două file de mic format şi pe o hârtie poroasă. La dreapta titlului este imprimat şi un medalion oval, pe care se vede un poştalion tras de 4 cai naintaşi, cu surugiul călare şi o victorie într'aripată sburând deasupra „curierului". Peste câteva luni foaia lui Eliade îşi adaogă sub titlu: „gazetă administrativă, comercială şi literală", înlocuind apoi ultimul adjectiv prin „politică". De altfel ştim că Eliad făcuse încă din 1827 o cerere guvernului să-i permită a scoate o gazetă, dar Gr. Ghica, domnitor timoros, nu îndrăsneşte a-i încuviinţa o asemenea îngăduire.

Albina românească, *gazetă politico-literală*, apare întâia oară la „Eşii" adică la Iaşi, cu data de 1 Iunie 1829 şi cu indicaţia „Proprietar: G. Asachi." Foaia moldovenească e tipărită mai bine şi mai frumos ca cea dela Bucureşti, având lângă titlu o vignetă înfăţişând o albină, o liră şi un trident; are 4 pagini in - 4⁰ şi iese tot odată pe săptămână ca şi acea a lui Eliade. Apariţia acestei foi a fost anunţată printr'un prospect intitulat „Înştiinţare despre gazeta românească din Eşi" cu data de 17 Aprilie 1829, cum şi printr'o invitare pentru abonament — litografiată — care s'a trimis la 20 April câtorva intelectuali şi personagii mai de samă, şi prin care se spunea că Albina românească, sub direcţia lui Asachi, va eşi de sub tipar la 15 Mai viitor. Până la 1 Iunie, când însfârşit a apărut Albina, au mai eşit trei foi volante cu titlul de *Novitale dela armie*, mai mult un fel de buletin de răsboiu, cuprinzând noutăţi despre mersul campaniei în curs dintre Turci şi Ruşi, cum şi repetate anunţuri vestind gazeta ce se pregătia.

Cu apariţia Curierului şi a Albinei, putem considera ca definitiv întemeiată presa periodică naţională. Căci, după exemplul acestor două publicaţii, cum şi după modelul Saşilor, Românii din Braşov scot şi ei la 2 Ian. 1837 o gazetă

românească: *Foaea Duminecii*, „spre înmulţirea cei de obşte folositoare Cunoştiinţe" cu îngrijirea lui Ion Barac, apoi *Gazeta de Transilvania*, foaie politică a lui G. Bariţ, ce apare la 12 Martie 1838 şi căreia i se adaogă de la 2 Iulie şi un supliment literar: *Foae pentru minte, inimă shi literatură*, Brashov.

C. D. Fortunescu.

(Va urma).

Pomelnicul bisericii din comuna Şimnicu de Jos din judeţul Dolj

alcătuit şi scris de Dionisie Eclesiarchul

Sfintei biserici a satului Şemnicu din judeţul Jiului de jos. Unde să prăznuiaşte hramul Sfinta Ador-

mire a prea Sfintei Născătoarei de Dmnezeu şi pururea fecioarei Mariei.

Kare această beserică să pomeneşte că au fost făcută din vechime de ctitorii moşnenii locului cei bătrâni Bógdan cu ceata lui. Şi după vremi învechindu-se şi slăbind, cu voia lui Dmnezeu, s'au prefăcut şi s'au înoit de fericiţii ctitori Dumnealor jupan Ianake Croitorul Craioveanul, i Ion sin popa Gavril şi Dumnealui Mihai Duduveică, i Marcu a lui Stoian şi Dumnealui jupan Dumitru terzibaşa Craioveanul cu verii lui, i Marin nepotul popei Gavril epitropul besericii, ajutorind şi alţii locuitori de acolo.

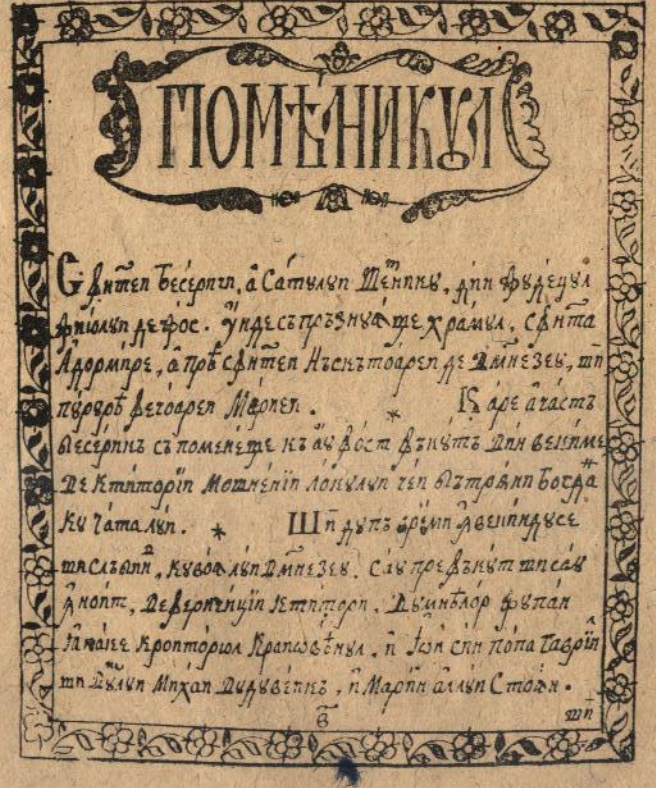

In zilele Mării sale Domnului Alexandru Moruz Voevod şi a Prea Sfinţii sale părintelui episcopul

Râmnicului Kir Nectarie. În care acest pomelnic sau scris numele ctitorilor şi a părinţilor lor spre vecinica pomenire. Şi sau dat voe tuturor pravoslavnicilor creştini, carii vor voi a scrie numele lor şi al părinţilor lor întracest ctitoricesc pomelnic spre a lor vecinică pomenire, însă după hotarîrea sfinţilor părinţi; să miluiască şi să dea la sfinta beséricâ ajutori ori bani ori scule bisericeşti sau orice va veţi şi să să socotească de un nume 500 de bani iar întralt chip nu sau dat voe. Că oricine ar îndrăsni a scrie vre un nume întracest ctitoresc pomelnic în tainâ sau în semeţie şi nu va da la sfinta beserică nimic, de va fi preot sau diacon arătându-l la arhiereul eparhii

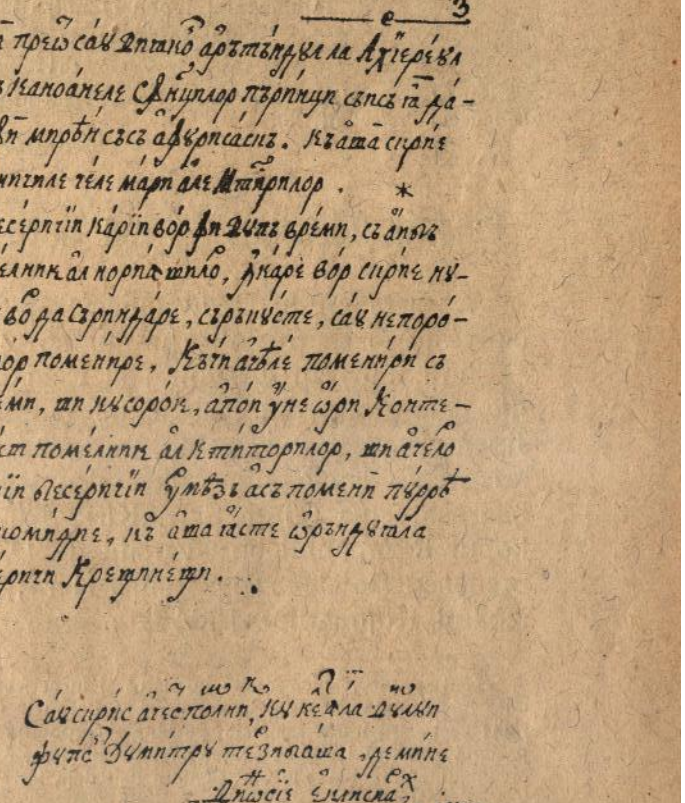

după canoanele sfinților părinți să isă ia darul, iar de va fi mirean să se afurisască. Că așa scrie în toate pomelnicile cele mari ale Manastirilor.

Iar preoții besericii carii vor fi după vremi să aibă deosebit pomelnic al enoriașilor în care vor scrie numele acelora ce va da sărindare, sărăcuste sau ieporocie pentru a lor pomenire. Căci aceale pomeniri să slujesc la vremi și cu soroc apoi une ori contenesc. Iar acest pomelnic al ctitorilor și al celor ce au dat danii besericii urmează a se pomeni pururea la sfânta proscomidie că așa iaste orânduiala sfintelor biserici creștinești.

S'au scris acest pomelnic cu cheltuiala
Dumnealui jupan Dumitru terzibașa de mine
(s) Dionisie Eclesiarh
1814

Acest pomelnic în formatul unei cărți, legat în piele, se află în păstrare la muzeul Prefecturii Dolj.

Profesor Șt. Ciuceanu

Pisania bisericii Sf. Ion Hera din Craiova

Această sfîntă și dumnezăiască beserecă ce să cinstește și să prăznue hramu sfi. Jonu Botezătoru și sfinți împărați Costantin și Elena și sfîntu proroc Ilie este zidită din temelie de Dumnealui răposatu Jipan Hera Stenescu cojocari din zilele Domnului nostru Jo Kostandin Aliksandru Ispilant Vodă cu blagoslovenia Sfinții Sale. Kiriu Kir Nectarie Episkopul Rimnicului și săvârșită de Dumnialui Șerban Stenescu fratele răposatului Hera; ajutorat și de iznaful Kojocarilor 1804 *)

*) Această pisanie, săpată în piatră și în perfectă stare de conservare, mi-a fost arătată de acum 2 ani de către Părintele Gronea, parochul bisericii; se păstra într'o magazie de lângă clopotnița veche a Sf. locaș și probabil, cu ocaziunea reparațiilor făcute când-va, a fost desfăcută din locul ei îndătinat din părețele de deasupra ușii dela intrare și lăsată în paza... distrugerii.

Profesor St. Ciuceanu

Acte vechi inedite

Domnul Stelian Zoican din Turnu-Severin, descendent al lui Nicolae Zoican din Balta-Mehedinți, prieten al lui Tudor Vladimirescu, ne-a încredințat pentru *Muzeul de Istorie și Etnografie din Turnu-Severin* o seamă de acte vechi, din care publicăm aci: *Două scrisori ale lui Tudor Vladimirescu, o adeverință scrisă în prima parte de mâna lui Tudor, semnată și înregistrată de Nicolae Zoican, și alte opt acte de afaceri ale lui Nicolae Zoican.*

AL. BĂRCĂCILĂ.

1. *Cu fericită sănătate Chir Niculaie.*

Am înțăles că nici până acum nu te-i mai dus *la Corzi* însuți, ci umbli trimețând pe uni alți, care nu fac nici o treabă. Ci iată că-ți scriu nici de cum zăbavă să nu mai faci, ci să mergi singur și să cauți să scoți bani toți și în grabă să umbli ca să-i împarți pe capre; și până când îți voi mai trimite eu alți bani, să mergi negreșit să mai iai dela *pre-*

tini aceia dela Ostrov şi să împarţi pe o miie de vite deplin. Pe vre-o 200 sau şi mai mult să dai bani la *căprar Mihăilă*. Am vorbit şi cu *căprar Dumitru* ca să-ţi facă tot feliul de înlesnire. Numai fă-ţi oichii în patru, nu te da lenii precum te-ai dat până acum. Şi iar să bagi de samă bine ca mai mult decât şease lei şi jumătate pe păreche să nu dai, ca să nu pătim precum am pătit astă priimăvară, ci aşa să urmezi.

Al Dumitale *1820, Dechemvre 13.*
Theodor

2. *Cu fericită sănătate D tale chir Nicolae Zoicane.*

Iată mai trimisăi vedre raichiu şaizăci şi trei fărde noaă oca. Ci mă rog să-l priimeşti în sama D-tale şi să-l împarţi.

Sănt al Dumitale
Theodor

NOTĂ. Scrisoarea nu este datată (A. B.)

3. Lei 2000, adecă doao m..... priimit dela D-lui..... pentru marfă de vite ca..... adecă boi, vaci, oi, berbeci, capre, după povăţuirea ce mi s'au dat de către dumnealui, aşa să le fie cumpărătoarea; şi când voi face marfa, peste plată să aibă dumnealui a mă mulţumi pentru osteneala mea precum să va cuveni (sic) şi pentru încredinţare am iscălit.

1820, Mart. 3
Nicolae Zoicanŭ

Lei 1250, adecă o mie doao sute şi cincizeci amŭ primitu.
3250 lei peste tot.

Nicolae Zoicanŭ, *Aprilie 10.*

NOTĂ. Până la semnătura „Nicolae Zoican" este scrisul lui Tudor; prima semnătură şi adaosul ce urmează sunt scrise de Zoican; adunarea şi cuvintele „lei peste tot" sunt scrise de o a treia mână.

Mijlocul manuscrisului la primele 4 rânduri este rupt; lipsurile se pot împlini astfel: 1. *„mŭ lei am"*; 2. *numele lui Tudor;* 3. numărul vitelor, de ex. *„ca la o mie"*; 4. *„şi"*. (A. B.)

4. *Dumnealui Jupănului Nicolae Zoicanu*
Să să dăruiască
la Baltă

Jupăne Nicolae!

Să ştii că amăneturile ce aţŭ trămesŭ pe *Dămimianu* ale Boeriului s'oru primitu; un ciubăru cu brânză, unu pacălu pecetluitu şi scrisorile.

Şi trămetu pe *Dămianu* 4 galbini şi 11 taleri turceşti, care eu te rogu ca s'ame (sic) 20 până în 25 de capre cu lapte a le căpăta. Că eu voi veni la *Vărciorova* de le voi primi dela *Rogobeţi*. Numai te forte tare rogu; şi ceelalţi bani căndu voi primi caprele îţiŭ voi da.

Dată Jupanicu în 19 Mai 1814,
Chiticeanu

5. *Jupăne Nicolae*

Dila *Dămianu* amu primitu 2 galbinŭ (sic) şi au măi rămasu năpoi 2 galbeni şi 11 taleri care-i vi ţăne Dumneata până voi înştiinţa cu altă scrisoare ce să iai de ei; fiindu că de capre anu estă (sic) pria târzău şi acu la noi s'au opritu să nu tracă vite încoci.

Jupanicu în 8 Iunie 1814
Alu Dumitale prieten
Chiticeanu

6. *Dumnealui Jupănului Nicolae Zoicanu*
Să să dăruiască
la Baltă

Poftescu sănătate Dumitale, Jupâne Nicolae Zoicanu

Cu aceasta scrisoare te rogu dacă s'aru putea până în vr'o 10 oca de untu frumosu să-mu cumperi pentru mine. Şi te rogu să faci de ştire la *Bahna* la *Gheorghe Sivescu la ficioru a babi Cătrini* să-mu trămeată copoiu.

Te rogu să spuni sănătate la *logofătu Radu.*

Dată Jupanicu în 31 Avgustu 1814.
Alu Dumitale prieten
Chiticeanu

7. *Dumnealui Boeriului Papa*
Să să dăruiască
nnde să va găsă

Poftescu sănătate Dumitale Bori Papa!

Cu acestu răvaşu te rogu măi pe urmă supăratu, să-mu trămeţi ciei 68 de lei. Sau de socoteşti Dumneata că-i ceru eu nedreptu, scrie-mu ca să nu străcu eu atăta hărtie scriindu Dumitale şi nici unu răspunsu nu mu dai. Că au fi cu păcatu de atăta vreme trăcută de nu capătu nici bani, nici răspunsu dila Dumneata; că estă întră noi morte şi viaţă, şi ce săntemu dători, a înplini unu la altu.

Şi mă bucură a primi răspunsulu scrisori aceştia, ca să nu mai avem altă supărare.

In 22 Iulie 1816.

Alu Dumitale bunu voitori **Chiticeanu**

8 a) Adecă eu Dinu Buliganu dat-am *adeverinţa mea la mănа Dumnealui Jupănului Nicolai Zoican*, precum să să ştie că i-au vândutu neşti pruni văru-meu *Părvu* în taleri 40, şi scuturându eu Dinu pruni şi apucându-mă numitu de bani, şi eu neavându bani i-amu dat această adeverinţă, ca să mă aştepte de acumu pănla Sfăntu Gheorghe şi atunci să am a-i răspunde bani; iară nefiindu bani la soroc, să am a-i da dobănda banilor pe anu trăcut.

Eu *Dinu Buliganu* platnicu.

1814 Apr. 27.

8 b) Pentru prunii ce au fost vânduţi şi i-amu scuturat eu, m-am mulţumit eu ca să aduc una vadră rachiu pănă într'o săptămână acum, la *Dumnealui Jupănu Nicolae Zoican*; iară neaducându rachiu la numitu sorocu, ce cheltuială sau zăciuială să va întămpla, să fie tot dela mine. Şi am iscălit:

1814 Apr. 27.

Eu *Dinu Buliganu ot Vidimireşti*, platnic.

Popa Costandin Bălteanu, am scris cu zăsa numitului.

NOTĂ. Cele 2 adeverinţe de sub No. 8 a), 8 b), sunt scrise pe aceiaşi foaie, una pe o faţă, alta pe cealaltă, de mâini diferite, dar cum se vede în aceiaşi zi şi pentru acelaşi fapt. (A. B.)

9. Adecăte eu *Vătafu Dumitru Vulpană* şi cu *Nicolaie Ciobanu* şi cu *Costadinu*, — şi am dat această adeverinţă *la mănа Jupănului Lupu şi la a lui Nicolaie*, precumu am primitu o sută cinci zăci şi sasă (sic) de capre din bani ce au lotu dela *Jupănu Ionu Florescu* pe capre, taleri doo mii, părea-chea căte noao lei şi cinci parale. Şi fiindu vremea împărecheată nu s'au pututu face.
Şi întra (sic) aceste capre, 6 capre cu lapte şi unu ţapu mare.

Dumitru Vătau

1814 Aprile 30.

10. *Cu frăţască dragoste Chir Nicolae.*

Altă nu, fără cât ce am vorbit pentru porumbi. Eu am spus la *Begu*, numa să vi să iai bani să stringi. Şi ao zis Begu dacă poţ găsi 100 cu 12 lei şi 20 parale. Şi să-mi trimiţ pentru mine 8 ocale de său, şi căt mai în grabă să vi, să vez trabă. Şi rămăn al Dumitale bun prieten.

La Ostrovu 3 Dechemvri 1816.

Ionu Cerneţanu

La Ostrovu 3 Dechemvri 1816.

11. Zapisul meu la mănа *D lui Jupănului Nicolae Zoican*, pentru să să ştie că m'am rugat D-lui de me-au făcut bine de taleri patruzăci şi cinci, cu soroc de o săptămănă. La acest soroc neaducându bani, să am a-i răspunde oi şi capre fiindu că me-au făcut bine din bani negustoreşti. Şi am iscălit.

Dămian ot Podeni, platnic.
Antone Leca ot Balta, martor.
Popa Constandin Bălteanu, am scris.

1820 Apr. 4.

Pentru „O Istorie a Craiovei“

— DOCUMENTE —

I

Gheorghe Chițu poet

In istoria socială a României, *Gheorghe Chițu* este în deobște cunoscut ca un bun ministru, și în special distins avocat.

Craiova se poate făli cu acest om de seamă, despre care se cuvine să se scrie, și aci, o pagină completă a întregei lui activități politice și culturale.

Intr'o viitoare istorie a Craiovei, o pagină va trebui să se ocupe și de *activitatea lui literară.*

Și cum „*Arhivele Olteniei*“ și-a propus să publice material documentar pentru trecutul Olteniei, neapărat trebue să cuprindă și acte privitoare la figurile caracteristice sufletului român, împreună cu biografiile lor.

Cum Gheorghe Chițu are și lucrări poetice, ca să poată fi cercetate mai târziu, vom transcri aci ceea ce vom găsi.

Deocamdată publicăm un frumos *sonet*[1]) cu data de 19 lunie 1853, intitulat:

Sonet la d-nul Lud. Viest [2])

Din cetatea Bucuriei, din a Dunărei câmpie,
Cântătoare filomelă, între noi astăzi sosești
Și în treacătu-ți cel iute tu ne cânți o melodie
Ce deșteaptă suvenire inimilor românești.

[1]) Acesta este unul din cele mai vechi sonete. D-nul N. Iorga, într'o conferință ținută la Craiova, la Societatea „Prietenii Științei“ în luna Ianuarie 1922, vorbind despre „Note din literatura olteană“, l'a citat și ca unul din frumoasele sonete românești. Și cu drept cuvânt!

[2]) Despre Louis Wiest, ne spune d-l Duică, în nota sa: „trecea la 1853 prin Viena. Celebrul capelmaistru studiase musica națională atât de intim, încât compozițiile lui se simțiau ca eșite din ea. In concertul de la Viena, dat la 19 Iunie 1853, Wiest execută un potpouriu de melodii românești și exaltă sala. Cântecul Jianului și Călușarilor, melancolia și umorul românesc se simțiau în potpouriu, zice raportorul „Vestitoru ui“, care iscălește un „român“. Cine era acest român?

Te salut, brave maiestre! A ta artă se admiră
Al tău arc, a ta vioară, al tău suflet simțitor,
Inspirate de natură, ca a lui Apolon liră,
Ne încântă, ne răpește și ne umple de amor.

In sublima-ți fantasie auz O tul cum suspină,
Auz fluerul de munte, auz Dunărea mugind,
Romăncuța cu o doină dorul său cum și-l alină,

Și Românul cu speranță din al său vis tresărind.
Cântă dar, brave maiestru! In acordurile tale
Auz vocea României, auz cântecile sale.

Acest sonet patriotic a fost găsit într'o veche gazetă „*Vestitorul românesc*“ al faimosului Carcalechi [1]), de către d-l G. Bogdan-Duică, reproducându-l în „*Sămănătorul*“ An. V, No. 18, din 30 Aprilie 1906, la pag. 344—345, cu o scurtă notiță.

După d-sa, din nou, a fost publicat și în „*Calendarul revistei Ramuri*“, din Craiova, în 1908, de d-nii C. Șaban Făgețel și N. Vulovici, la pagina 60—62, cu altă notă.

D-l Th. D. Speranță în „*Școala modernă* din 1 Februarie 1898 (vezi G. B. Duică) citează din tinerețele lui, o operă de „înaltă inspirație patriotică și religioasă“ [2]): *Oracolul anului 1851.* Aci, ar fi locul, să i se strângă toate lucrările lui, până se va putea alcătui definitiv, opera lui completă, de mult *așteptată* [3]).

II

O societate de sinucigași la Craiova

In 1896, editura parisiană Felix Alcan, în colecția „Bibliothèque de philosophie contemporaine“ a publicat lu-

[1]) Ar fi de dorit, ca cei ce posedă vechi ziare sau reviste românești, să le cerceteze sau să ni le pună la dispoziție, fiindcă, cu siguranță, vor fi în ele multe poezii de Gh. Chițu.

[2]) Cei cari o posedă, sunt rugați să ne-o trimită.

[3]) Defunctul profesor universitar Grigore Tocilescu, de mult începuse publicarea operei complecte a lui Ghorghe Chițu, din care a și apărut primul volum.

crarea „*La contagion du Meurtre*“, studiu de antropologie criminală datorit Doctorului *Paul Aubry*.

D-sa discutând într'un capitol special *Sinuciderile*, şi arătând, că există societăţi secrete, cari hotărăsc, în şedinţe misterioase, ca membrii să se omoare unii pe alţii, spune textual:

„Există sau exista la Craiova, în România, un club compus în cea mai mare parte, din oameni în vârstă, comozi, instruiţi, inteligenţi, constituiţi în scopul exclusiv de a organiza cu puţine cheltueli, pe îndelete şi uniţi, sinuciderea membrilor săi“.

Această citaţie D-rul Aubry o face după *Dr. Collineau*, dintr'un volum al acestuia „*Archives de psychiatrie et d'hypnologie*“ [1]). D-rul Aubry îşi continuă informaţia sa:

„După altă informaţie, membrii se sinucid pe măsură ce numele lor iasă dintr'o urnă. Cei tineri s'au şi omorît. Aici nu cunoaştem mobilul, dar ar fi extraordinar ca cei 19 membri ai clubului, să fi avut fiecare motive serioase. Câţiva poate aveau; pe alţii i-au atras, impunându-le ideile lor“.

Informaţia aceasta o are din *Ann. méd.-psych.* 1892, 1-er Sem. p. 506.

Noi am făcut cercetări în această privinţă şi nu am putut afla nimic. Nimeni, n'a putut să ne spună, ceva, despre această Societate de Sinucigaşi, cari să fi existat vre-o dată la Craiova.

[1]) Atragem atenţia, în special d-lor medici, cari posedă această lucrare, să facă cercetări. Rugăm de asemenea pe cei cari fac studii la Paris, să transcrie, în biblioteci, pasagiul acesta, comunicându-ni-l.

III.

Mormântul poetului Vasile Cârlova la Craiova

La 1894, în „*Revista Nouă*“ a lui B P. Haşdeu, în numărul din Martie, anul al VI, No. 10, la pagina 363, scriitorul N. Ţincu, a publicat o scurtă biografie a poetului Vasile Cârlova.

A terminat articolul, astfel:

„Cârlova s'a născut la Târgovişte în 1809 şi a murit la Craiova în 1831. Oasele sale odihnesc în cimitirul bisericii Madona Dudu, din capitala Olteniei“.

Informaţia aceasta, a fost completată la 1905 de de D-rul Ion Raţiu, în studiul său istoric-literar intitulat Vasile Cârlova, tipărit la Blaj, în tipografia Semin. Arhidiecesan, la pagina 13:

„Cimitirul bisericei Madona-Dudu a fost transformat în grădina acestei Catedrale—azi, 1922, des fiinţate şi catedrala şi grădina—, iar osămintele toate au fost transportate la cimitirul Sineasca. Prin urmare azi nici o urmă nu mai există despre mormântul său.“

Făcând şi noi cercetări, nu am găsit mormântul poetului.

Cum a murit Cârlova, ne istoriseşte N. Ţincu:

„Amorul a găsit răsunet puternic în sufletul lui. Mica poemă Păstorul întristat transpiră melancolia unui amor nenorocit, care se zice că i-a răpus viaţa.

„Iubita lui Cârlova se mărita c'un altul. Aflând de aceasta, nebun de durere, veni din Craiova, unde se afla atunci în garnizoană [1]), asistă la nunta ei, apoi imediat se întoarse. După un drum de trei zile cu olacul, cum se făcea călătoria pe atunci, ajunse în Capitala Olteniei, zdrobit de oboseală şi bolnav. „— Floreo, strigă el soldatului său de ordonanţă cum sosi şi înainte de a se da jos din olac, Floreo, adu-mi calul să l văd. „Vistavoiu' Flo-

[1]) Vasile Cârlova, la 1830 era ofiţer de călăreţi în miliţia românească. Un portret al lui, în uniforma vremii, semnat de Jiquidi, este alăturat biografilor de mai sus.

rea îi scoase calul din grajd. Cârlova își mângâe animalul favorit, îl sărută și zise soldatului:

„Dacă voi muri, să duci pe Bălan după mine până la mormânt; și apoi să fie al tău, Floreo.

„Peste trei zile după aceasta, Cârlova închise o chii pentru vecinicie".

IV.

Poetul Nicoleanu în Craiova

Craiova a avut norocul, ca să aibă în mijlocul ei, figuri distinse, în toate domeniile: politică, arte, poesie, etc.

După Cârlova, a avut pe Nicoleanu, despre care ne dă lămuriri, artistul Șt. Vellescu într'o biografie a lui, publicată, în *Revista Nouă*, an. I, No. 12 din 15 Decembrie 1888.

Iată ce aflăm:

„După moartea lui Nicoleanu am voit să știu numele părinților săi, dar toate cercetările mele au fost zadarnice. Sunt vre-o 7 — 8 ani, pe când trăia profesorul Vasile Caloianu din Craiova, intrând în vorbă cu dânsul, atât mi-a putut spune, că Nicoleanu nu a fost născut în Craiova dar că el, repausatul Caloianu, l'a adus pe la 1849 din Buzău, unde începuse studii în seminarul de acolo și că, după ce l'a adus în Craiova, l'a înscris în colegiu, unde a și urmat cu studiile mai departe. Deși am copilărit în Craiova, nu l'am cunoscut copil acolo; l'am cunoscut pe la 1853, pe atunci era școlar încă; fără mijloace, fără familie, trăia dând lecțiuni de limba franceză; Craiovenii îi ziceau: poetul Nicoleanu, aceasta nu pentru că ar fi publicat pe atunci vreuna din încercările sale poetice, dar pentru că își recita cu drag versurile la oricine voia să-l asculte.

Precât îmi aduc aminte, pe la anul 1855 încercările poetice ale lui Nicoleanu erau purtate din mână în mână prin Craiova; câteva strofe dintr'o Ilusiune pierdută, retipărite astăzi încă pe atunci; Nicoleanu mi le recita plin de înflăcărare și dorea să le intercalez în piesa Chaterton de Alfred de Vigny, în care jucam rolul poetului Chaterton.

„Pe la 1856 m'am despărțit de dânsul, el rămăsese în Craiova, iar eu am fost angajat la Teatrul din București; mai târziu aflai că a plecat la Paris, ca să-și completeze studiile literare, câțiva bobătași îl trimiseră cu cheltuiala lor, însă după doi ani avură cruzimea a-l părăsi, fără a-i mai trimete stipendiul făgăduit".

Profesorul universitar, d-l Ovid Densușeanu, în lucrarea sa *„Din Viața și Scrierile poetului Nicoleanu"* publicată în *„Noua revistă română"*, an. I, No. 5, Vol. I, 1 Mart. 1900, pag. 213, completează articolul astfel:

„Aici (în Craiova) a stat poetul Nicoleanu până la 1858. Petrecerea lui în Craiova și relațiunile de prietenie pe care le-a legat aici i-au lăsat o amintire dintre cele mai frumoase. Intr'o poesie plină de entusiasm el a cântat farmecul acestui oraș și și-a exprimat recunoștiința pentru cei cari l'au ajutat. Dar ceiace l'a făcut mai ales să iubească Craiova *a fost impresiunea puternică pe care a produs-o asupra lui trecutul acestui oraș în care găsia atâtea pagini din „gloria străbună".*

„Oh! Craiovă, leagăn falnic de speranțe strălucite!
Nu pentru că dormi sub cerul unei clime fericite,
Sorbind lacrimile nopții de răcoare parfumate
Și de-a Jiului șoptire tresărind cu voluptate;
Nu pentrucă sorb viața după buzele-ți mieroase;
Juni amici, plini de noblețe—și ființe generoase
Care sprijinindu-mi pasul și nutrind a mea putere
M'a învățat recunoștința și-a virtuților plăcere,
Nu, numai pentru aceasta port cu mine dorul tău
Și te chem zina și noaptea raiul sufletului meu;
Dar pentru că se ridică din tăcuta ta țărână
O suflare din virtutea și din gloria străbună,
Ce s'ar zice că revarsă peste întreaga Românie
Un parfum puternic, forte dintr'a Romei vitejie.“

(La Craiova)

Atât. Și totuș ar trebui să avem detalii mai multe.

Dem. D. Stoenescu

O Biserică

Plecând din Craiova spre Gorj, pe soseaua ce merge paralel cu apa Amaradia, în dreptul Klm. 21, la dreapta, se face un drumuleț pe care de apuci, după ce scobori și urci câteva văi și dealuri, cam la 5 klm. depărtare dai de satul „Crucile“. Așezat pe o colină, cu o priveliște încântătoare spre valea ce se prelungește până o pierzi din vedere, retras și liniștit, în singurătatea sa pare că nu-și mai conține plânsul, văzând că de nicăieri nu-i vine ajutorul ca să se mai bucure de strălucirea podoabei ce a avut adinioară: *Biserica „Înnălțarea Domnului nostru Iisus Christos“*.

„Zidită pe moșia dumnealui Coconu Andreiu Bălăcescu „la leatul 7261 (1753) în zilele luminatului Domn Io Con-

„stantin Racoviță Voevod, în urma arătării Domnului în „vedenie lui Radu Ciobanu care au și însemnat locul cu „cruci“ — cum se scrie în pisanie — azi a ajuns cuib nocturnelor.

Pre cum spune legenda, acest sf. locaș s'a ridicat în următoarele împrejurări: Radu Ciobanu păzindu-și turma de oi prin locurile acestea pe unde atunci era numai pădure seculară, a adormit sub niște copaci și în vis i s'a arătat îngerul care i-a zis: „să faci Biserică!“ Deșteptându-se, speriat, a fugit la Olt la Arcești; dar după 3 ani se pomenește cu turma iar aci, și din nou, în vedenie, este sfătuit să facă Biserică. De astă dată nu mai fuge, pentru că cele mai multe din oi fătându-i câte 2 miei, turma i se mărește, și atunci el înțelege că acesta nu este decât semn dela Cel de sus.

Inainte de a începe lucrarea Bisericii pune oameni și, din copacii cum erau în pădure, fără a-i scoate din rădăcină, cioplește 40 de cruci. Andrei Bălăcescu, stăpânul moșiei, aflând, trimite o slugă de taie crucile, însă îndată își ea pedeapsa, căci orbește; și numai după ce face pocăință plângând 40 zile la acele cruci îi revine vederea.

De acestea auzind și Sultanul turcesc a trimis 40 oca ceară și astfel Radu se hotărește să înceapă zidirea. Tot prin vedenie i se spune că, înainte de a o termină, va muri; însă, să nu-l îngroape, căci la 3 zile va învia, Și așa a și fost!

După această întâmplare el a mai trăit 9 ani, în care timp a zidit Biserica chiar în locul unde au fost crucile, din care unele să păstrează până în ziua de azi: șapte fiind puse în zidul catapetesmei, una la iconostas înaltă. până la tavan — plină de inscripții, în majoritate nume, probabil de-ale credincioșilor, care înegrite de fum nu se mai pot citi — și alte câteva în zidul dela intrare.

Se vede însă, că lucrarea a mers încet, căci la moarte a lăsat ginerelui său, Popa Preda, „să o înfrumusețeze cu jugrăveala“, acoperind-o la început cu scoarță de teiu, pe urmă cu rogojini și mai târziu cu

scânduri (blane) de stejar. Şi «isprăvindu-se în zilele „luminatului Domn Io Mihai Constantin Şuţu s'a sfinţit „cu blagoslovenia iubitorului de Dumnezeu Kir Kir Gli„gorie Episcopul Râmnicului-Noul Severin în luna lui „Octombrie 26".

In aceste împrejurări înălţată, curând s'a dus vestea şi din toate părţile dau năvală fel de fel de bolnavi, cari îngenunchiând cu evlavie la sfintele cruci şi implorând mila divină, foarte mulţi din ei se întorc sănătoşi; iar din daniile lor Biserica se împodobeşte cu odoare, veşminte, candele de argint, etc.

In decursul vremei reparându-se în două rânduri, i s'a schimbat cu totul înfăţişarea, frumoasa pictură de fresco fiind văruită şi crucile tencuite. Dar, mai trist şi mai dureros este faptul, că în 1919 a fost jefuită de 2 ori, de nu a mai rămas decât piatra sf. prestol goală, pe care o întinează jiviniile, ce s'au sălăşluit în locul în care odinioară au răsunat sfintele şi dumnezeeştile cântări pentru slava Celui răstignit pe cruce, ca să se ierte păcatele oamenilor.

Acum privind-o, îţi vin în minte cuvintele Proorocului Ieremia: „cum a rămas singură cetatea cea avută! Ajuns-a ca o văduvă, cea mare între popoare. Doamna ţărilor făcutu-s'a birnică. Chiar şi noaptea plânge şi lacrămile-i cad pe obraz şi nu este cine să o mângâie din câţi o iubiau, căci toţi s'au lepădat şi s'au făcut vrăjmaşi ei. Toate porţile îi sunt pustiite, preoţii ei suspină. Toţi cei ce trec pe cale bătutu-şi-au în palme, şuierat-au şi dat-au din capete zicând: aceasta-i cununa mărirei, veselia a tot pământul?!" (Plângerile I—IV).

In anul 1921 am cerut — în calitatea mea de Protoiereu al Judeţului Dolj — Onor. Minister al Cultelor să acorde o sumă cât de modestă, cu care preotul să poată procura ceva din obiectele furate, ca să o redea iarăşi cultului, căci satul fiind sărac şi dânsul bătrân (hirotonit la 1879) nu poate alerga prin alte părţi să strângă; însă, nu i s'a acordat *nici un ban*!

Cum între altele, caracteristica adevăratului român şi

bun creştin este şi dărnicia, socotesc, că din iniţiativa particulară s'ar putea adună ceva (cam 5—6.000 lei ar fi suficient), căci e păcat să rămână în părăginire şi aceasta, după cum mai este încă una în satul vecin tot de sub îngrijirea aceluiaş preot.

Econ. P. Drăghici.

Rămăşiţe din epoca romană a Daciei

Acum câţi-va ani, înainte de războiu, se iscase o aprigă dispută între istoricii noştri, asupra locului unde ar fi fost construit „Podul lui Traian".

Domnul Pârvan, întemeiat pe descoperirile dela Hârşova, emitea părerea că podul ar fi fost construit în apropiere de această localitate, punând lucrurile în legătură şi cu existenţa Trofeului lui Traian dela Adamklisi, în aceste părţi.

Atât timp însă, cât pământul românesc va ascunde în sânul lui adevărul istoric, necercetat complect, toate aceste afirmaţiuni rămân încă ipoteze.

Cercetarea relicvelor istorice din diferite părţi ale ţării, ar trebui să fie una din preocupările profesorilor de istorie depe lângă şcoalele secundare, pentru lămurirea trecutului nostru.

Până atunci „Arhivele Olteniei" împlinesc un gol de mult simţit, dând stimul cercetărilor trecutului românesc, prin preoţi şi învăţători, cunoscători în parte ai resturilor acestui trecut.

In toate tratatele de istorie pe care le cunosc, se vorbeşte de existenţa mai multor valuri romane, în Dobrogea, Basarabia şi Ardeal, fără a aminti măcar de un mare val roman ce taie Oltenia în două, dela Severin la Olt, trecând pela Sud de Craiova. Iată câteva indicaţiuni.

Acestui val localnicii îi zic în cele mai multe locuri, „Troianul", indicând prin acest nume pe cel ce l-a ridicat, iar în alte locuri „Brazda lui Novac". Legenda spune, că un oarecare Novac, când erau jidovii pe pământ, a înjugat la un plug doi bivoli şi cu ei a tras o brazdă începând din Serbia, prin fundul Dunării, pela Severin, pela Sud de Craiova şi ajungând la Olt, a trecut prin albia acestuia, despărţindu-i apa în două, şi aşa a mers către răsărit, în tot lungul ţării, despicând ogoarele pădurile şi chiar fundul apelor.

Legenda conţine în sine indicaţiunea sigură a direcţiei pe unde a pornit cucerirea şi colonizarea Daciei.

Dela Severin şi până la Bălăciţa-Mehedinţi, nu cunosc nici eu acest Troian.

De aci însă, pe o distanţă de vre-o 80 klm. îl cunosc cu unele întreruperi.

Traversând valea mare a Dăsnăţuiului, la răsărit de Bălăciţa-Mehedinţi, trece pela Cleanov, la Sud de Carpen-Dolj, Sud de Căciulat, Nord de Terpeziţa, Nord de cătunul Lazu, Sud de cătunul Italieni şi de aci înainte îmi este iarăşi necunoscut.

In unele locuri, pe distanţa cunoscută mie, singur numele de „Troian" mai indică locul pe unde a fost, căci cariul vremei l'a nivelat complectamente.

In general însă este foarte vizibil. In unele locuri este mult ridicat deasupra nivelului pământului, iar în alte locuri formează chiar hotar între moşii, cu drum pe muchea lui. Aşa este pe distanţa din dreptul satului Geblești până aproape de Căciulat.

Troianul nu este drept ca o sfoară, ci în foarte multe locuri face largi unghiuri optuse.

La nord de Terpeziţa, platoul pe care-l taie, se numeşte de localnici „La Mese". Legenda spune că aci s'a oprit Novac de a luat masa în timp ce lăutarii îi cântau depe dealul din faţă.

Probabil ca aci trebuie să fi fost un loc de oprire şi de straje pentru ostaşii, cari aveau să observe marea vale de alături.

Câte lucruri necunoscute nu s'ar descoperi, dacă specialiştii ar face cercetări şi săpături în tot lungul acestui mare val, cu atât mai mult, cu cât el este însoţit de castre şi chiar urme de cetăţi romane.

Aşa, din dreptul comunei Căciulatu, de lângă acest val şi până la cotul Dunării dela satul Cetatea se ţin lanţ un întreg şir de castre romane.

Dar despre acestea voiu vorbi în alt număr.

Preot Const. Stănică.

Fragment dintr'un raport al inginerului Çioculescu 1850 referitor la moşia domnească a Craiovei

(Comunicat de St. Ciuceanu)

Domnule Primar şi D-lor Consilieri,

Impinsŭ de sacra datorie ce trebue să aibe orice om pentru ţeara luĭ, şi or-ce oraşanŭ pentru binele oraşuluĭ săŭ, viŭ cu toată stima ce vă datorezŭ ca represantanţĭ aĭ acestuĭ oraşiŭ să vă comunicŭ celle următóre:

I. Oraşul nostru în vechime aŭ avut un izlazŭ care sa numit moşia Oraşuluĭ, acest izlazŭ care era pendinte de Craiova, se numia moşia Domnească a Craioveĭ, şi să represanta pe atunci interesele acesteĭ moşiĭ, de Oraşanii Craioveĭ, aceasta se constată din maĭ multe acte vechĭ, nefiind pe atunci municipalitate, sfatŭ, magistrat saŭ Primărie, de cât numaĭ autorităţĭ, ca Căimăcămie şi Divan care judeca interesele oamenilor de călcarĭ de moşiĭ şi altele după petiţiile ce da Domnuluĭ de atunci şi după ordinile ce primea pe atunci, numea cîte 24. hotarnicĭ cîte 12. şi cîte şase, şi aceştia mergea în faţa loculuĭ de prigonire cu Veliţii Boerĭ, cerceta prin acte, prin martorĭ şi cu cărţi de blestem în faţa Episcopuluĭ saŭ a Mitropolituluĭ şi rezultatul il

comunica Domnului, şi Domnul ordona Căimăcămii esecutarea ce făcea hotarnicii cu Veliţii boeri.

Intrînd în mîinile supt semnatului mai multe acte relative la acestŭ izlazŭ saŭ moşie Domnească a Craioveĭ, şi ocupîndumă serios cu citirea lor, am constatat că acest izlazŭ al oraşului, aŭ avut în vechime prigoniri pe hotară cu vecinii de peste 200. anĭ, urmînduse judecăţi între vecinĭ cu oraşanii Craioveĭ (care represanta pe atunci interesele moşii Domneşti numita a Craioveĭ) iar mai în urmă pe la anul 1761, adecă acum 118. anĭ hotarnicinduse moşia Domnească a Craioveĭ de doĭ boerĭ Radu Socoteanu şi Fota Vladăianu, aŭ hotarît semnele hotaruluĭ Domnescŭ, de jur înprejur numindule anume în această hotarnicie.

Se dovedeşte atît din această hotarnicie, cît şi din alte hotarîrĭ Domneştĭ că locuitoriĭ oraşanĭ, representa pe atunci interesele moşii Craiovei şi se judeca cu vecinii pentru viile ce avea oraşanii pe moşiile învecinate şi nu voia să dea dijma zicînd oraşanii că acele vii ale lor cadŭ pe moşia Domnească a Craioveĭ, şi pierzind oraşenii, ba încă pe unii bătînduĭ cu cîte 200. lovituri de toege la tălpi, iaŭ făcut să dea dijmă pentru acele vii ce aŭ căzut pe moşiile învecinate cu hotarul moşii Domnească a Craioveĭ.

Se constată dar evident că această moşie a Craioveĭ numită moşia Domnească, saŭ represantat pe atunci de oraşanĭ, şi

III. Această moşie a oraşuluĭ din cercetarea ce am făcut zilele trecute tutulor dosarelor ce am găsit în primărie, dupe voia verbală ce mia dat D. Primar, se' constată că la 1835, Sfatul Oraşenescŭ aŭ cerut să hotarnicească moşia Craioveĭ plătind şi tacsa de 4. #, şi luînd hotarnic pe rap. Grigorie Otetelişanu aŭ şi făcut hotarnicia moşii oraşuluĭ de către vecinĭ, depuind hotarnicia în Tribunal, vorbind în acea hotarnicie că nu sa găsit

cartea acelor 2. boerĭ hotarnicĭ Socoteanu şi Vlădăianu dela anul 1761. şi că a urmat cu hotarul Craioveĭ, după actele vecinilor, şi rezultatul saŭ lucrarea ce saŭ făcut după depunerea aceĭ hotarniciĭ, nu am putut dovedi nimicŭ, iar despre interiorul acesteĭ moşiĭ a Oraşuluĭ, numitul hotarnic nu vorbeşte nimicŭ.

Mai constat ca autorităţile Comunale ale Craioveĭ care a succedat cu diferite nume dela 1835. în cóce, aŭ reclamat pe mulţi din oraşanĭ care aŭ călcat izlazul moşii Domneştĭ, după cum am dat o notă D-lui Primar, şi iarăşĭ nu am putut afla resultatul acelor reclamaţiuni. Prin urmare dar, sînt de opiniune ca pe deoparte onor. Primărie să ordone ase cerceta.

Rămăşiţe din vremi trecute

1) Pe pămîntul com. Vârtopu-Doljiu, spre S.—E. de sat, în dealul Ţapăluşului, deasupra ceşmelei, s'au aflat pe vară urmele unei bogate staţiuni neolitice. In treacăt s'au putut culege din malul, deasupra căruia era aşezată târla lui Trăsnea, o mulţime de cioburi, dintre care multe cu proeminenţe şi o spărtură de râşniţă. Toate s'au depus la muzeul regional de antichităţi şi etnografie al jud. Doljiu şi, în afară de câteva fără nicio importanţă şi de spărtura de râşniţă, se pot vedea în alăturata fotografie (Fig. 1).

Staţiunea se întinde câtva în spre N.—E. fără însă a i se putea determina suprafaţa exactă. Câteva săpături ar arăta aceasta şi ar preciza însemnătatea localităţei.

* * *

(Fig. 1). Fragmente de ceramică preistorică din Vârtop-Dolj
1/5 din mărimea naturală.

* * *

2) In valea Dăsnățuiului între Suharu și Gubaucea—Doljiu, pe proprietatea Ștefan St. Nicolăescu, puțin mai la răsărit de satul dispărut Scăfeștii, ce se află însemnat pe harta serviciului geografic al armatei, scara 1 : 100.000, 1916, făcându-se un conac, la săpăturile pentru temelia casei, s'au găsit puține cioburi preistorice ce arată urmele unei așezări vremelnice (Fig. 2).

(Fig. 2). Fragment ceramic preistoric din Gubaucea-Dolj
1/5 din mărimea naturală.

Mai însemnat s'a găsit baza masivă a unui vas de lut ars acoperit cu un lustru cărămiziu. Fotografia și secțiunile ce dăm, lămuresc pe deplin fragmentul ceramic găsit.

* * *

3) In albia Jiului, în dreptul satului Popoveni — Dolj, când se scotea pietriș înainte de 1898, s'a găsit o sabie lungă de fier ce a fost cumpărată de atunci de Nae Călinescu, cârciumar craiovean în Buzești 8. (Fig. 3).

Fig. 3.
Sabie medievală din Popoveni-Dolj. 1/8 din mărimea naturală.

După simpla schiță ce alăturez se vede că e vorba de o frumoasă sabie medievală ce măsoară în lungime 117 cm., lama singură având 91.50 c. m., rămânând mânerul cu măciulie cu tot de 25.50 cm., iar fără măciulie. dc 19.50 cm.

Lățimea lamei, care are două tăiușuri alături de mânere de 5.50 cm. merge îngustându-se, așa încât la distanța de 5 cm. de vârf are numai 3 cm.

Incepând de la mâner, până la o distanță de 58 cm., pe amândouă fețele lamei pornesc câte două caneluri paralele puțin adânci, despărțite printre ele printr'o dungă pronunțată, după cum arată secțiunea.

Mânerul săbiei de vre-o 3 cm. de lat se îmbucă într'o măciulie masivă de fier și e nituit deasupra cu un nit patrat de alamă. Măciulia prezintă în dreapta și in stânga câte o proeminență ce se termină cu o suprafață rotundă, pe care sunt încrucișate câte o cruce de alamă. Mânerul de lemn sau altceva ce îmbrăca fierul dintre lamă și măciulie, nu se mai păstrează.

La 13 cm. de la începutul lamei și pe o parte și pe alta se află încrustate câte o circomferență cu raza diametral de 27 m. m. In interiorul uneia e încrustată o cruce, iar în interiorul celeilalte un S. De fapt se păstrează numai scobitura în fier, căci din alama cu care s'a încrucișat, ca și crucile de la măciulia mânerului, n'au mai rămas decât câteva fărâme.

Sabia s'a conservat relativ bine. E lucrată dintr'un oțel tare, încă flexibilă, ciublită puțin într'o margine și atacată de rugină pe întreaga suprafață.

C. S. Nicolăescu-Plopșor

Oltenia Culturală

In această rubrică vom publica mersul şi activitatea tutulor societăţilor sau aşezămintelor culturale din Oltenia[1]). Incepem azi, în primul număr, cu descrierea activităţei uneia din cele mai înalte şi rodnice societăţi de cultură:

CERCUL MEDICO-FARMACEUTIC DIN CRAIOVA

Sunt aproape 20 ani de atunci. In Septembrie 1902, un grup de medici tineri, zeloşi de progres şi cu dorinţă de a forma în Craiova un centru medical ştiinţific, în care tot ce este nou şi interesant să se discute, au ventilat ideia creierei unui cerc medico-farmaceutic în acest oraş.

Sufletul şi iniţiatorii acestei idei, erau D-nii: D-r Vernescu şi D-r Ch. Laugier. Craiova pe atunci nu avea mănunchiul de specialişti de astă-zi. Medici bătrâni ca D-r Vercescu, D-r Dima Georgescu şi alţii, reprezentau sfârşitul medicinei vechi, care împreuna toate ramurile acestei vaste ştiinţi. Odată ideia concepută şi după insistenţele şi stăruinţele depuse pe lângă confraţi şi farmacişti, într'o şedinţă la 15 Sept. 1902, ţinută în salonul ofiţerului stărei civile din vechea Primărie (str. I. C. Brătianu), se pune bazele constituirei Cercului Medico-farmaceutic.

Cu această ocazie, D-l D-r Vernescu motivează în următorii termeni scopul înfiinţărei acestei societăţi ştiinţifice: „Ideia de a uni într'o societate întreg corpul medico-farmaceutic din Craiova, nu este nouă. Ea a fost dorinţa vie a mai multor generaţii de medici şi farmacişti, care s'au succedat pe vremuri, fără însă de a putea fi realizată până acum."

Şi mai departe după ce arată cum este constituit corpul avocaţilor şi celelalte bresle, D-l D-r Vernescu

[1]) Rugăm pe toţi acei ce conduc astfel de societăţi sau aşezăminte si binevoiască a ne ţine în curent cu activitatea lor.

spune că depinde de unirea tutulor, medici şi farmacişti, *„de a ne înălţa moralmente între noi şi prin noi"*. Ţărmurind bine drepturile şi datoriile fiecăruia din noi, vom contribui a stabili solidaritatea, ce trebue să existe între toţi membrii aceluiaşi corp medical" — iar „pe lângă toate aceste deziderate, cercul nostru va sluji în interesul ştiinţific al membrilor săi, prin convocarea acestora cel puţin la 15 zile, pentru comunicări de cazuri clinice importante, sau pentru ţineri de conferinţe."

Proectul de statut alcătuit de D-l D-r Vernescu, Ch. Laugier şi D-r Miletici, fu aprobat în unanimitate în şedinţa de la 1 Oct. 1902.

Preşedinte a fost ales cel mai în vârstă confrate, D-r I. Vercescu; cassier D-r M. Stefănescu, secretar general D-r D. Vernescu.

Membrii fondatori ai cercului medico-farmaceutic au fost, în ordinea alfabetică, următorii:

D-r Antonini E., D-r Archimandrescu Chr., D-r Atanasescu I., D-r Augustin I., Medic Vet. Augustin V., Medic Vet. Bălăcescu G., D-r Basilescu E., Medic Vet. Băcescu E., Medic Vet. Budurescu, D-r Cacaleţeanu A., Farm. Constantinescu D., Farm. Constantinescu G., D-r Comşa, D-r Ciocâlteu, D-r N. Cristescu (Statina), Medic Vet. Ciurea, D-r Daniel A., Farm. Dobrescu Th., D-r Drăgoescu I., D-r Erlich, Farm. Konteschweller E., D-r Fridlaender, D-r Galeriu A., D-r Georgescu D. Gr., D-r Giuriadi G., Medic Vet. Gheorghiu, Farm. Glatz I., D-r Hirsch S., D-r Iliescu A., D-r dentist Kohn, Farm. Lăzeanu, D-r Laugier Ch., D-r Măldărescu I., D-r Marcu L., D-r Metzulescu A., D-r Miletici Gh., D-r Mitescu P., Medic Vet. Mărăşescu, Farm. Mihailescu M., Farm. Molnar, D-r Movilescu, D-r Nicolaidis N., Farm. Negoescu, Farm. Niculescu I., Farm. Oswald, D-r Potârcă I., Farm. Pohl Fr., D-r Pandelescu, D-r Posmantir, D-r Roca, D-r Stănciulescu, Gh., D-r Schwartz, Medic Vet. Stefănescu-Priboi, D-r Schina C., D-r Stefănescu D., D-r Stoenescu, D-r Vasilescu A., D-r Vernescu D., D-r Vercescu I., D-r Zwibel.

Activitatea cercului este fecundă în primii ani; comu-

nicări de mare valoare ştiinţifică sunt aduse înaintea membrilor, comunicări care dau loc la discuţiuni interesante.

Unele din aceste comunicări au fost publicate în revista medicală „Spitalul". Astfel cităm:

Comunicara d-lui D-r I. Augustin (3 Febr. 1903): Febra Tifoidă cu hemiplegie în al doilea septenar, consecutivă unei emoragii cerebrale.

D-r Vernescu (14 Ianuarie 1904): Două cazuri de Sifilobrigtism şi *un caz de formă frustă a maladiei Addison, tratat prin opoterapie suprarenală,* publicat în Spitalul, Mai 1904, comunicare pentru care conferenţiarul primeşte cuvinte de laudă de la profesorul Dieulafoy din Paris şi Prof. Nanu Muscel.

D-r Potârcă (şed. 21 Ian. 1904): Intervenţiune chirurgicală în cazurile de perforaţie intestinală în Febra Tifoidă (Spitalul Febr. 1904).

D-r Col. Petrescu: Epiteliom al pleoapei inferioare a ochiului stâng — autoplastie.

D-r Daniel: Un caz de maladia lui Barlow. (Şed. 25 Febr. 1904. Publicat în Spitalul Mart. 1904).

D-r Miletici: Asupra tratamentului histericilor.

Doctor D. Steţănescu: Maladia dentară numită dinţii lui Hutchinson.

Medic Veterinar Mărăşescu: Asupra valoarei profilactice sau curative a tuberculinei şi asupra identităţei sau neidentităţei tuberculozei bovine şi umane.

D-r Vercescu: Luxaţiile scapulo-umerale. Anestezia prin injecţii cu stovaină şi cocaină.

D-r Nicolaidis: Asupra unei teorii a modificărilor reactive ale uremiei. Litiaza biliară şi tratamentul ei.

D-r A. Daniel: Flebita sifilitică. Alcoolism la copii.

D-r Augustin: Un caz de histerie (28 Ian. 1904).

D-r Metzulescu: Extrofia vesicei şi intervenţiile chirurgicale posibile. Infecţiile paratifice.

Medic Vet. Vucol Augustin: Intoxicaţiile alimentare.

D-r D. Vernescu (Spitalul Aug. 1904): Orchidopexie, însoţită de cura radicală a herniei inguinale.

D-r D. Vernescu (Spitalul 1904): Kist hidatic al ficatului. Peritonită consecutivă rupturei chistului. Cancer al Pancreasului.

Dr. Sol. Hirsch: Un caz de Scorbut. Un caz de Hidrocefalie.

Dr. Col. I. Elian: Flegmon sub-peritoneal. Procedeu propriu de cură radicală a Herniei inguinale.

Dr. Vernescu: Rinichi mobil; Nefropexie. Artropatie blenoragică stg. tibio-tarsienă. Endocardită blenoragică (Spitalul Febr. 1903).

Dr. Antonini: Endocardita blenoragică cu embolie.

Dr. Zwilinger: Asupra măsurărei tensiunei arteriale.

Dr. Măldărescu I.: Nefrita periferică de natură reumatică.

Cercul Medico-farmaceutic luase cu chirie, împreună cu societatea „Ajutorul" un local peste drum de liceul Carol I (fosta tipografie Ramuri) cu 600 lei anual. Cercul era abonat la un număr de 16 reviste medicale române şi streine, alcătuindu-şi astfel încet biblioteca de mai târziu a cercului.

In 1903—1904 s'a ţinut 26 de şedinţe ordinare, cu 29 de comunicări ştiinţifice şi 20 prezentări de bolnavi şi piese anatomo-patologice, depunând astfel o neobosită activitate ştiinţifică.

O singură excepţie regretabilă s'a produs: o comunicare a celui mai tânăr dintre membrii societăţei, care fără studii mai aprofundate asupra chesliunei şi fără de a se convinge singur de realitatea faptelor avansate, ne-a anunţat nu numai descoperirea microbului Cancerului, cu demonstraţiuni imaginare, dar chiar a unui ser, prin mijlocul căruia se făcea forte de a vindeca această maladie. Observaţiile prezentate de D-sa au dat loc la discuţiuni aprinse, care au avut ca rezultat ştergerea din cerc a acestui coleg.

Comitetul pe 1905 a fost:

Dr. I. Vercescu Preşedinte, Dr. Drăgescu şi Dr. I. Atanasescu Vicepreşedinţi, Casier Dr. Măldărescu, Secretar general Dr. Schina, Secretar de şedinţă Dr. Pănescu, Bibliotecar Farm. Gogu Constantinescu.

In 1909 a fost ales următorul comitet:

Dr. Vercescu Președinte, Dr. Vernescu și Dr. Schina Vicepreședinți, Dr. Ștefănescu Secretar General, Dr. Măldărescu Cassier, Dr. Metzulescu bibliotecar și Dr. Zwilinger, secretar.

Ședințele cercului în 1905 sunt mai puțin frecuentate; s'au făcut numai 13 comunicări; numărul membrilor diminuase la 44, din cari 26 medici, 13 farmaciști și 5 veterinari. Mulți părăsiseră Craiova fiind permutați în alte localități, iar alți membri, din diferite motive dimisionaseră, astfel că ședințele cercului în anii următori devin din ce în ce mai rare. In ședința dela 8 Februarie 1907, se hotărește mutarea cercului și a bibliotecei la Spitalul Preda din str. Cogălniceanu, astăzi magazinul Plugarul, urmând ca membrii cercului, să citească acolo revistele care continuau să fie plătite din fondul de lei 1200, depus spre fructificare la Banca Comerțului, iar ședințele cercului să aibă loc când se vor strânge un număr de comunicări.

D. Dr. Metzulescu, într'o ședință dela 8 Martie 1910, întrunind pe membrii cercului la policlinica „Oltenia", încearcă să redeștepte zelul pentru reluarea comunicărilor. Reușește numai în parte, căci venind războiul balcanic și războiul mondial, activitatea cercului medico-farmaceutic încetează cu totul.

In toamna anului 1918 și începutul lui 1919, D-nii: Dr. Ch. Laugier, Dr. I. Carp, Dr. I. Augustin, fac apel la vechii practicieni, fondatori în viață ai cercului, și la pleiada de medici instalați de curînd în Craiova, să se reia din nou ședințele științifice ale cercului Medico-farmaceutic.

Toți au răspuns cu entusiasm la această chemare, iar medici tineri cu dor de muncă, au aplaudat inițiativa vechilor membri fondatori.

S'au modificat unele articole din vechile statute, prin creerea unui vicepreședinte farmacist și crearea unei comisiuni deontologice (D-l Dr. Ch. Laugier și Dr. Adrian Poenaru), care să rezolve neînțelegerile, ce eventual s'ar ivi între membrii cercului, dar care, spre cinstea cercului, în timp de patru ani, nu a avut nimic de lucru...

Comitetul în primul an al reluărei activității cercului, era compus din:

Dr. I. Augustin, Președinte; Dr. Vernescu, Dr. I. Carp, Vice-Președinte; Dr. V. Vasiliu, Secretar general; Farm. Petrescu Nic., Secretar de ședință; Dr. Mayer, Cassier; Dr. M. Cănciulescu, Bibliotecar;

D-l Dr. Antonini și General Dr. Potârcă au fost proclamați Președinți de Onoare.

In sânul Comitetului, s'a luat hotărîri care fac onoare activității lui: astfel sunt plăcile comemorative de la spitalele din Craiova, care aveau să imortalizeze numele glorioase ale confraților morți făcându-și datoria, și să arate generațiilor viitoare ce a făcut corpul medical în anii de grea încercare.

Ședințele cercului medico-farmaceutic se succed regulat la 15 zile și membrii lui, azi 80 la număr, specialiști merituoși în diferite ramuri ale medicinei, aduc comunicări de o adevărată valoare științifică.

Tabloul comunicărilor din 1919 și până astăzi publicate în revista Spitalul, coprinde pagini întregi, și aproape toate chestiunile de actualitate și în diferitele ramuri ale medicinei au fost prezentate. Astfel pentru a cita câteva comunicări din cele mai apreciate și în ordine cronologică:

Dr. Poenaru Adrian (la 15 Martie 1919): Două cazuri rare de corpi streini în craniu.

Dr. C. Stăncescu: Incercări terapeutice prin cuti-reacțiuni repetate cu tuberculină.

Dr. Drăgoescu: Două cazuri de tuberculide papulo-necrotice.

Dr. Daniel Alex.: Despre prostatici fără prostată (15 Aprilie 1919).

Dr. Cănciulescu M.: Un caz de pseudo-tuberculoză de origină paludică.

Dr. Solomon Hirsch și *Dr. Cănciulescu:* Pseudo-meningita paludică.

Dr. Baculescu: Un caz de osteom intra-articular, iar altul mezocolon complicat de ocluzie.

Dr. V. Vasiliu: Sinucidere luată drept crimă. Pneumonii traumatice.

Dr. Eschenasy, Dr. Lemp: Un caz de leucemie mielogenă tratat prin radio-terapie.

Dr. Carp: Un caz de septicimie streptococică.

Dr. Voiculescu: Despre izolări. Injecţii cu aer în pleură.

Farmacist Petrescu: Despre Incompatibilităţi.

Dr. Sărdărescu (15 Noembrie 1919): Sifilis al creerului.

Dr. Col. Urdăreanu: Epidemie de conjunctivită granuloasă la liceul militar din Craiova.

Dr. Daniel Alex.: Nevropatie urinară, vindecată prin tratament local.

Dr. Cănciulescu, Dr. Eschenasy: Sindrom infundibular al afecţiunilor pleuro-pulmonare, scleroase stângi.

Dr. Carp: Două cazuri de maladia lui Addison.

Dr. Voiculescu: Pericardita tuberculoasă.

Dr. Antonini: Coma paludică la adult.

Dr. R. Hirsch: Coma paludică la copil.

Dr. Drăgoescu, Cănciulescu: Incercări de tuberculinoterapie în tuberculide.

General dr. Potârcă, dr. Eschenasy: Entorsă a coloanei lombare.

Dr. Mayer: Tratamentul furunculelor nasale.

Dr. Daniel Alex.: Tratamentul pielonefritelor gonococice.

Dr. Mihail: Condrosarcom vertebral după rachianestezie.

Dr. Zvilinger: Tratament cu zilbersalvarsan.

Dr. Carp I.: Encefalita mioclonică şi Encefalita letargică.

Dr. Baculescu: Peritonita tuberculoasă forma ascitică.

Dr. Voiculescu, d-ra dr. Hirsch R.: Un caz de encefalită formă mioclonică (15/L/921).

Dr. Poenaru Adrian, dr. Daniel Alex.: Hernia vesicei prin orificiul crural drept, la femeie.

Dr. Vernescu şi Eschenasy: Plagă prin armă de foc a orbitei drepte cu distrugerea bulbului, fractura temporalului şi a bazei craniului.

Dr. Căpit. Naum: Piese anatomo-patologice de la Spitalul Militar. Stafilococemie piocemică în pulmoni şi rinichi.

Dr. Vernescu, dr. Poenaru, dr. Daniel: Rezultatele operaţiei Steinach, pentru întinerire.

Dr. Vernescu: Peritonită primitivă pneumococică.

Dr. Voiculescu, dr. R. Hirsch: Hetero-hemo-terapia în sindrom hemoragic.

Dr. Cioroianu: Amauroza paludică.

Dr. Poenaru, dr. Daniel Alex.: Sarcina extra-uterină abdominală primitivă şi chist dermoidal al vârfului drept.

Dr. Voiculescu, dr. Stănescu: Un caz de maladie Bleu.

Dr. Poenaru, dr. Daniel: Autoseroterapia în orchite blenoragice.

Col. dr. Dobrinescu, dr. Mircea Adrian, dr. Opran: Testicul polichistic şi poliorchite.

Dr. Ch. Laugier: Asupra serului Dr. Puţureanu.

Am redat numai o parte din lunga listă a comunicărilor pe anii trecuţi.

Cu începere însă de la 1 Ianuarie 1922, şedinţele cercului medico-farmaceutic şi desbaterile precum şi observaţiile vor fi publicate extenso în „Arhivele Olteniei".

Acum cercul medico-farmaceutic a luat cu adevărat o stabilitate şi inportanţă ştiinţifică recunoscută şi de societăţile savante din ţară, iar chestiunea localului a fost rezolvată, desemnându-se sala bibliotecei laboratorului de Igienă, destul de încăpătoare, pentru şedinţele cercului.

La 22 Septembrie 1920 d-l *C. Argetoianu*, pe atunci *Ministru de Interne*, făcând o vizită la cercul medico-farmaceutic din Craiova, a fost admis membru de onoare al cercului, cu care ocazie răspunzând discursului de recepţie al Preşedintelui — D-l Dr. Augustin —, între altele spunea: „Mă simt onorat de a mă găsi în mijlocul oa„menilor de ştiinţă. Cinstindu-mă pe mine, îmi arătaţi cel „mai preţios semn de încredere. Misiunea medicilor va „depăşi cadrul de activitate ce l-au avut până acuma. „Pe lângă serviciul propriu zis, depinzând de serviciul „sanitar — în viitor Ministerul Sănătăţei Publice, va în„cumba medicilor îngrijirea tutulor incapabililor, ocroti-

„rea orfanilor şi interzişilor şi alienaţilor. Creând Minis-„terul Sănătăţei, corpul medical va fi o autoritate de sine „stătătoare".

Ceia ce primii iniţiatori ai înfiinţărei cercului medico-farmaceutic, D-l Dr. Vernescu şi Dr. Ch. Laugier, acum 20 de ani cereau: o autoritate de sine stătătoare, Ministrul de Interne venea să confinţească în mijlocul aceluiaşi cerc, acelaşi dezideral.

Şi mai departe D-l Ministru de Interne, adresându-se membrilor cercului, spunea că va trece prin cameră şi senat, recunoaşterea ca persoană morală a cercului medico-farmaceutic din Craiova, iar pentru că nevoile unui centru mare medical la Craiova sunt numeroase, se va ocupa cu înbunătăţirea spitalelor locale. Spre lauda D-sale, aproape toate înbunătăţirile au fost realizate, astfel ca spitalele să fie câmpul de cultură rodnică, câmp bun de cercetări şi îmbunătăţiri pentru binele suferinzilor.

Biblioteca cercului medico-farmaceutic numără azi colecţiuni alese din toate revistele medicale încă din 1903, frumos legate, iar prin donaţiunile familiei D-rului Vulpescu, mort în răsboiu, a D-lui Dr. Schina, D-l Dr. Augustin, numărul volumelor a crescut, aşa că în sala de şedinţă a cercului ori ce membru poate citi, între 4 — 8 seara zilnic, revistele la care cercul este abonat.

Cercul medico-farmaceutic are strânse legături cu Asociaţia generală a medicilor, printr'un comitet ales din sânul său.

Toate chestiunile relative la modificarea statutelor asociaţiei medicilor şi înfiinţarea camerilor medicale, au fost desbătute în amănunţime de membrii cercului.

La congresul asociaţiunei medicilor din Cluj, în luna Iulie a. c. cercul medico-farmaceutic din Craiova, şi-a trimis delegaţii lui pe D-l Dr. Alex. Daniel, care să susţie înaintea congresului vederile cercului, şi spre lauda acestui corp, hotărârile luate aci în Craiova au triumfat la Cluj, şi anume ca filiala să fie unitatea importantă a a unui judeţ, şi din sânul ei să se aleagă delegaţi ce o vor reprezenta la Bucureşti.

In chestiunile de ordin profesional, s'a desbătut în detaliu anteproectul pentru modificarea Legei Sanitare, propus de D-l Inspector General Sanitar Dr. Ch. Laugier, dezideratele corpului medical din Oltenia, stabilirea onorariilor medicilor faţă de scumpetea vieţei, raporturile medicilor faţă de diferite autorităţi şi instituţiuni.

Rolul si inportanţa cercului medico-farmaceutic a devenit atât de mare, încât astă-zi ori ce medic civil sau militar, farmacist sau veterinar, stabilindu-se în localitate, cere singur înscrierea în acest cerc, simţind nevoia de a contribui fiecare cu luminile lui la desăvîrşirea ştiinţei şi să primească la rândul său noi cunoştinţe din observaţiile altora.

Astă-zi acest corp ştiinţific, alcătuit din membrii cercului, reprezintă o unitate de vederi care impun pretutindeni sămânţa asvârlită acum 20 de ani de primii iniţiatori a căzut pe pământ bun şi mănos, dând roade alese şi apreciate de toţi.

12 Ianuarie 1922.

Dr. Alex. Daniel
secretar

Societatea „Prietenii Ştiinţei" Craiova *)

CONSILIUL DE ADMINISTRAŢIE

Preşedinte: ***Dr. Ch. Laugier.***
Vice-Preşedinţi: ***C. Poenaru, D-na M. Pop, C. D. Fortunescu, St. Ciuceanu, Ionescu-Argetoaia, Dr. Metzulescu.***
Secretar general: ***Dem. Stoenescu.***
Bibliotecar: ***R. Georman.***
Casier: ***Dr. Fr. Mayer.***
Membri: ***C. Ciocazan, V. Sandulian, C. Jormescu, Colonel Lăzărescu, Colonel Iacob, Col. Henry Laugier.***

*) In numărul viitor: Istoricul şi activitatea acestei societăţi.

CENSORI

N. Angiulescu, Col. Burdulescu, D. Demetrescu.

CENSORI SUPLEANȚI

Dr. Drăgoescu, Dr. Al. Daniel, Dr. Baculescu.

COMITETUL CONFERENȚIAR

Vice-Președinte: D-na M. Pop; Membrii: C. D. Fortunescu, V. Sandulian, Dem. Stoenescu, St. Ciuceanu, C. Ciocazan, Ionescu-Argetoaia, Gh. Marincu.

COMITETUL FOTO-CINEMATOGRAFIC

Vice-Președinte: D-l Ionescu-Argetoaia; Membrii: C. D. Fortunescu, Dr. Fr. Mayer, Dr. Eschenasy, N. Fortunescu, M. Gelep, De Pastuovi.

COMITETUL MUZEELOR

Vice-Președinte: St. Ciuceanu; Membrii: Dr. Metzulescu, Gh. Mil. Demetrescu, Col. H. Laugier, A. Vasculescu, C. Poenaru, N. Guran, Alex. Carianopol, V. Mihăilescu, C. N. Popp.

COMITETUL PUBLICISTIC

Vice-Președinte: C. D. Fortunescu; Membrii: D. Stoenescu, A. Vasculescu, N. Popilian.

COMITETUL PROTECTOR

Vice-Președinte: C. Poenaru; Membrii: Gh. Dinopol, J. Beligrădeanu, D-na Eugenia Neamțu, I. B. Georgescu, Mitrică Ion, C. Vorvoreanu, C. N. Pop, M. Oromolu, Eug. Bănescu, Gh. Negretzu, C. Caleţeanu, Col. Grozeanu.

COMITETUL PENTRU PROPAGAREA IGIENEI SOCIALE ȘI COMBATEREA VICIILOR

Vice-Președinte: Dr. A. Metzulescu; Membrii: P. Demetrescu, Dr. Drăgoescu, Dr. Enculescu, D-șoara Ghioculescu, Pr. Gh. Ghia, Col. Iacob, Pr. Lungulescu, Pr. Popescu-Breasta.

Conferințele Soc. „Prietenii științei“ Craiova
în 1922

1 Ianuarie, ***Prof. N. Iorga, «Regionalism Oltenesc».*** (Reprodus în întregime la pag. 5—10).

2 Ianuarie, ***Prof. N. Iorga, «Nota Olteniei în literatura românească».*** (Vezi pag. 10—15.

22 Ianuarie, ***Prof. Eugeniu Ludwig*** din București, ***«Technica cercetărilor științifice»*** (Conferință experimentală și cu proecțiuni).

In termeni aleși și pe înțelesul tutulor, D-l Profesor E. Ludwig, care este un distins conferențiar, reușește să expue progresele științei moderne în cercetările spectrale. Descoperirea razelor invizibile ochiului nostru și rezultatele obținute prin aplicarea acestor raze în cristalografie, sunt pe cale a revoluționa întreaga știință chimică. (A se vedea art. „Natura razelor Röentgen“ din Cronica științifică.)

29 Ianuarie, ***General V. Rudeanu, Importanța intervenției României în războiul mondial.***

Leitmotivul susținut, în decursul întregei expuneri, a fost nedreptatea ce ni s'a făcut și urmează a ni se face și astăzi în Apus, atunci când se judecă importanța pe care a avut-o intervențiunea României în războiul mondial.

Conferențiarul a împărțit subiectul său, în patru părți distincte și anume: Importanța politică, militară, morală și umanitară a intervenției noastre în răsboiu.

In precuvântare Domnul General Rudeanu a justificat datoria ce are Istoria, de a așeza faptele împlinite în reala lor valoare și obligațiunea ce fiecare avem, — fără nici o altă prejudecată —, ca să contribuim la stabilirea adevărului, cu tot ceiace cunoaștem.

„Este necesar—a zis D-l General Rudeanu — ca să se »vină cât mai repede în ajutorul Istoriei; cei cari luptă »pentru stabilirea adevărului, neavând alt merit decât o

„conștiință sănătoasă, care are tăria de a se ridica mai „presus de toate formele egoizmului omenesc".

Importanța intervențiunei României, din punctul de vedere politic, a fost explicată prin nevoia ce exista ca România să ia neapărat parte la războiul mondial și să rupă astfel țesăturile multiple ale diplomației rusești, care prin toate mijloacele căuta să împiedece o cooperațiune cu România.

In acest chip, conducătorii Rusiei-țariste socoteau că nu se vor izbi, la stabilirea păcei, de faptul că România luptase pentru o cauză comună, și nu vor mai întâlni astfel piedicile, pe care le întâmpinase dela puterile semnatare ale tratatului dela Berlin, atunci când, la 1878, Rusia căuta să decidă singură de soarta Țărei Românești și să încheie odată cu stăpânirea sa asupra Balcanilor.

Conferențiarul a dovedit cu acte autografe intrigile Rusiei în Occident, mai întâiu pentru a împiedeca pregătirea armatei române de război, apoi pentru a izola România și a o descredita cât mai mult.

In ceeace privește importanța militară, D-l general Rudeanu a relevat cât de pătimașe și protivnică nouă este judecarea importanței acesteia de către criticii militari din apus, cari iau în seamă numai efectele ei directe, adică: retragerea armatei române din Muntenia, pierderea cerealelor și a zăcămintelor de petrol, din această parte a țării; pe când, atunci când vorbesc de alte interveniri, ei țin rare ori socoteala de efectele diferite și insistă, cu o deosebită căldură, mai cu seamă asupra reacțiunei ce intervenirile considerate le-au produs asupra tuturor celorlalte fronturi.

„Ori tocmai, a zis conferențiarul, în foloasele pe care „le-au cules ceilalți aliați, atât în Apus cât și în Orient, „pe frontul Rusiei din Europa, pe frontul dela Salonic și „chiar pe cel din Asia-Mică, în Armenia, Mesopotania și „Palestina, se recunoaște adevărata și considerabila impor„tanță pe care a avut-o intervenția militară a României în „războiul mondial.

In a doua parte a războiului, uriașa rezistență a ostașilor Români la Mărășești a silit Imperiile Centrale să renunțe din nou la planul lor: sdrobirea imediată și definitivă a frontului Oriental, pentru a se întoarce cât mai repede, cu toate forțele întrunite, contra frontului Belgo-Anglo-Francez din Apus.

Aliații au putut astfel câștiga din nou, grație vitejiei armatelor Române, timpul necesar pentru ca și de astă dată să primească întăriturile de care aveau nevoe, și la începutul anului 1818, să se prezinte în forță, pentru a putea face față ultimelor eforturi vrăjmașe, și distruge în mintea și inima conducătorilor Imperiilor Centrale, cele din urmă speranțe de izbândă.

Conferențiarul s'a ridicat apoi cu energie contra acuzațiunilor ce s'au adus poporului Român, de către adversarii lui din război, pentru faptul că nu și-a ținut cuvântul și angajamentele ce le avea față de Puterile Centrale.

După ce arată cum a fost rezolvită această chestiune de Italia, care avea legături mult mai puternice cu Germania și Austria, d-l General Rudeanu zice că cele mai înalte considerațiuni de conștiință, demnitate națională, onoare și morală, ne obliga să întreprindem războiul.

„Nici-o morală, nici-o onoare, nu poate fi mai pură, mai „presus decât aceia care stă în legătură cu datoria, cu dati„nile strămoșești și credința în Dumnezeu".

In ceeace privește importanța umanitară, conferențiarul arată că, luptând pentru libertatea fraților ei oprimați, România a luptat pentru fericirea întregei omeniri.

Dacă în secolele trecute România a făcut din piepturile fiilor săi stăvilar, mai întâiu contra invaziunilor barbare și apoi împotriva urgiei musulmane, a făcut-o pentru a apăra astfel înflorirea civilizațiunei din Apus.

Dacă mai în urmă a luptat, a luptat pentru desrobirea popoarelor asuprite de Turci.

In războiul mondial, România a fost alăturea de celelalte Puteri din Apus, a pătimit, a luptat și s'a jertfit pentru morală, dreptate și libertate în omenire.

D-l General Rudeanu încheie, îndemnând pe fiecare să se străduiască a cunoaște tot adevărul, și să lupte pentru

ca, atât în țară cât și peste hotare, importanța considerabilă politică, militară, morală și umanitară, pe care a avut-o intervenţiunea României în războiul mondial, să fie recunoscută în întreaga lume.

„Dacă și pentru acest adevăr va trebui să luptăm ca „și întrecut pas cu pas, pentru dreptatea drepturilor noastre „trebue să o facem fără șovăire; sufletele sutelor de mii „de vieți Românești, jertfite pentru întregirea și demnitatea „neamului Românesc, o cere mai presus de orice și o im„pune fiecărui bun Român".

5 Februarie, ***Prof. Ionescu-Argetoaia, «Opera lui Pasteur»*** (cu proecțiuni):

Se împlinește un veac de când, în orășelul Dôle din Franța, s'a născut un mare geniu, un distins savant, cu care patria mumă se mândrește numărându-l printre fii ei. Omenirea întreagă trebue să-l cunoască, fiindcă binefacerile descoperirilor sale au pătruns în toată lumea.

Studiind chimia, Pasteur a făcut descoperiri care au deschis calea unui imens șir de alte descoperiri și de cercetări în acest domeniu. Pasteur s'a ocupat cu studiul fermentaţiunilor, dovedind că în actul fermentaţiunilor intervin acte vitale, intervin niște organisme microscopice denumite fermenți.

Studiind vermii de mătase și boalele lor, arată că sămânța (oul) fluturelui conține germenul boalei, și deci sfătuia alegerea seminței sănătoase.

Ocupându-se cu teoria *generaţiunii spontanee* (creaţia animalelor din nimic), ajunse prin studii microscopice să dea lovitura de grație acestei teorii, dovedind că orice organism vegetal sau animal se naște dintr'un anumit germen.

Ocupându-se cu studiul boalelor epidemice ca: *Dălacul* (Cărbunele, Buba rea), boală de care suferă oile, vacile etc., el descoperi un ser care, injectat, omoară microbul sau chiar previne boala.

Studie apoi boala numită *Turbare*, descoperind iarăși serul preventiv și curativ; mai studie *Holera la găini*. An-

tisepsia și asepsia, bazate pe descoperirile lui *Pasteur*, făcură ca spitalele și operațiile în spitale să fie mai convenabile.

Franța recunoscătoare construi o clădire denumită *Institutul Pasteur*, pentru îngrijirea bolnavilor prin metodele lui *Pasteur*.

Murind în anul 1895 în vârstă de 73 ani, el lăsă o mulțime de discipoli ai săi, savanți dintre cari *D-r Roux*, căruia i se datorește vindecarea difteriei.

Pasteur este exemplul cel mai viu de muncă cinstită și fără preget.

Se cade ca fiecare dintre noi să ne întrebăm în fiecare zi ce am făcut pentru educația noastră, ce am făcut pentru Patrie. Nimic nu este mai plăcut decât a ști că ai contribuit cu ceva la progresul și binele omenirei.

12 Februarie, ***Pr. Prof. Gh. I. Ghia, «Dumnezeu în natură».***

Conferință interesantă, bine susținută și documentată.

Când omul a început a-și explica unele fenomene, și-a pus întrebarea, care revine în mod firesc: Cine a creat lumea?

Acest Creator—Dumnezeu—nu poate fi decât exterior naturei pe care a creat-o, și care s'a făcut cunoscut oamenilor prin revelațiune. Dumnezeu a inspirat pe unii oameni —spirite superioare—dirigindu-le gândirea, pentru a face cunoscut scopurile sale.

In această privință, Biblia e cartea sfântă, prin care Dumnezeu s'a făcut cunoscut și a arătat voile sale oamenilor.

Mai expune că nu poate exista conflict între știință și religie — căci una complectează pe cealaltă.

In legătură cu aceasta, arată că fenomenele fizice, chimice și biologice sunt conduse de legi imuabile, care nu sunt datorite întâmplărei, ci se fac după un plan prestabilit, și în aceasta se vede un diriguitor—Dumnezeu.

Tot în acest scop evidențiază legile care cârmuesc mișcările corpurilor cerești, în marea armonie a Universului infinit, care de asemenea nu se fac la voia întâmplărei.

Intrând mai departe în teoria energetică a materiei, arată că diversele energii nu se transformă complect unele în altele. Așa, căldura se transformă în energie mecanică, nu însumează toată energia calorică. Căldura rămasă ne transformată în mișcare, va încălzi Universul și atunci nu vor mai fi posibile diferențe de temperatură. Se va ajunge astfel la un echilibru, la Universul mort.

Cine l'ar mai putea reanima, dacă nu o forță diriguitoare exterioară, care de fapt dirige Universul nostru.

Marii învățați și naturaliști n'au negat existența lui Dumnezeu; cu cât ei au pătruns mai adânc în tainele naturei, cu atât au rămas mai uimiți de măreția legilor cârmuitoare ale acestui Dumnezeu incomprehensibil, care se vădește astfel în natură.

Conservarea speciilor e opera unei voinți, care urmărește cu perserverență scopurile sale, voință care implică un creator constient de creațiunea sa, pe care o conduce.

Afară de cunoașterea lui Dumnezeu prin studiul naturei, este absolut necesară și cunoașterea lui Dumnezeu prin experiență personal lăuntrică a fiecăruia; și acestea se câștigă mai ales prin ascultare și rugăciune către Dumnezeu.

Aci părintele conferențiar ilustrează această experiență lăuntrică cu diferite cazuri observate de diferiți cercetători în domeniul religios.

Face apoi un apel călduros ca auditorul să cunoască pe Dumnezeu, nu numai prin observarea și studiul naturei, ci și prin această experiență lăuntrică, care poate duce la o desăvârșită prefacere sufletească și morală.

15 Februarie, ***Leonida Georgescu Gruian: «Indrumări nouă țărănești».***

19 Februarie, ***Prof. T. Ștefănescu: «Creștinismul și statul roman».***

26 Februarie, ***Dr. D. Vernescu, «Contagiunea și profilaxia tuberculozei».***

CONFERINȚE ANUNȚATE:

5 Martie, ***Prof. Ionescu-Argetoaia: «Mijloacele de transport».***

12 Martie ***Dr. N. Hasnaș*** (T.-Jiu): ***«Din ale sărăciei».***

19 Martie ***Dr. Al. Daniel: «Viață, Bătrânețe, Intinerire».***

26 „ ***Pr. Prof. Popescu-Breasta: «Rolul Bisericii române».***

2 Aprilie, ***Prof. A. Vasculescu: «Din Banat».***

9 „ ***C. Niculescu-Plopșor: «Ecouri străbune».***

„Casa Luminii din Mehedinți"

a ținut în sala Apollo a treia și a patra ședătoare culturală-populară, cu următorul program:

Duminecă 5 Februarie: ora 10 jum. a. m.

1) ***Marșul Regilor din Arleziana de Bizet:*** executat de corul liceului Traian.
2) ***Molière, Conferința de comemorare tricentenară:*** D șoara Prof. Victoria Ștefănescu.
3) ***Anatole France și Adolphe Brisson despre Molière, lectură:*** elevul Iosif Igirosanu.
4) ***Doctorul fără voie, act. I sc. I—IV:*** jucat de elevii liceului.
5) ***La Marseillaise:*** cântată de corul liceului, condus de D-l St. Paulian.

Luni 6 Februarie, ora 10 jum. a. m.

1) ***Unirea Principatelor și a României Mari, conferință:*** Prof. N. Ion.
2) ***Producțiuni muzicale, literare și dansuri*** ale scoalei normale de învățători.

Ședătorile, urmează în fiecare Duminecă la aceiași oră.

Persoanele care doresc să dea concursul cu conferințe și producțiuni se vor adresa D-lui Prof. Al. Bârcăcilă.

Cursurile de Literatură și Istoria Artelor

organizate de Direcțiunea ***Bibliotecei Aman*** (Craiova) — Directoare fiind D-na Elena Farago — au inceput Vineri 3 Februarie, și vor urma regulat în fiecare Luni și Vineri, dela ora 6 jum. — 7 jum. seara, în sala a II-a a bibliotecei.

Se vor face următoarele cursuri:

1) ***Literatura Română.***—D-nii Profesori: C. D. Fortunescu: *Al. Macedonski;* I. Florescu: *Poezia Poporană;* I.

Dongorozi: *El. Farago, Alexandrina Scurtu, Alice Soare* şi C. V. Gerotă: *Poetul Cerna.*

2) ***Literatura Franceză.***—D-nii Profesori: M. Stăureanu şi C. D. Fortunescu: *Din literatura contemporană.*

3) ***Literatura Germană.***— D-nii Profesori: V. Turtureanu: *Lessing;* C. Chifu: *Goethe.*

4) ***Literatura Spaniolă.***—D-l Prof. Al. Popescu-Telega *Din literatura spaniolă modernă.*

5) ***Literatura Elină.***—D-nii Profesori: M. Statu: *Epoca de înflorire a culturei eline,* I. I. Bujor: (subiect rezervat); I. Almăjanu: *Inceputul teatrului elin.*

6) ***Literatura Latină.***—D-nii Prof. Tudor Ştefănescu: *Poezia elegiacă la Romani;* I. Florescu: *Epoca lui August.*

7) ***Istoria Artelor.***—D-nii Prof. St. Ciuceanu: *Renaşterea;* C. D. Fortunescu: *Convorbiri despre Artă; Arta la popoarele vechi.*

Programul lecţiunilor, de la 3 Febr.—31 Martie este cel următor:

Vineri 3 Februarie, — *Alex. Macedonski,* Prof. C. D. Fortunescu.

Luni 6 Februarie.—*O nuvelă originală,* citită de Prof. Dongorozi.

Vineri 10 „ *Poetul Catul,* Prof. T. Ştefănescu.

Luni 13 „ *Din începuturile teatrului elin,* Prof. I. Almăjanu.

Vineri 17 Februarie. — *Goethe* biografia sa, Profesorul C. Chifu.

Luni 20 Februarie.—*Renaşterea,* Profesorul St. Ciuceanu.

Vineri 24 „ *Poetul Cerna,* Profesorul C. Gerotă.

Luni 27 „ *Importanţa celor două literaturi clasice antice,* Profesorul M. Statu.

Vineri 3 Martie.—*Din literatura nouă franceză: Parnasienii,* Profesorul M. Stăureanu.

Luni 6 Martie.—*Convorbiri despre artă,* Profesorul C. Fortunescu.

Vineri 10 Martie.—*Poetul Propertius,* Prof. T. Ştefănescu.

Luni 13 „ *Marii artişti: Michel Angelo,* Profesorul St. Ciuceanu.

Vineri 17 Martie.—*Paul Géraldy „Toi et moi"*, Profesorul C. D. Fortunescu.

Luni 20 Martie.—*Poeta Elena Farago,* Profesorul Ion Dongorozi.

Vineri 24 Martie.—*Lessing,* Profesorul V. Turtureanu.

Luni 27 „ *Antigona lui Sofocle,* Pr. C. D. Fortunescu.

Vineri 31 „ *Arta după Schopenhauer,* Prof. C. Gerotă.

O importantă descoperire preistorică

La Broken Hill în Rhodesia, posesiune engleză din Sudul Africei, s'a descoperit într'o mină un schelet preistoric. Din scheletul rău maltratat de lucrătorii indigeni, indiferenţi faţă de un asemenea tezaur, abia s'a putut recolta, pe lângă craniu bine conservat, un os al piciorului, o claviculă şi părţi dintr'un omoplat, din bazin şi din maxilarul inferior.

In apropiere de acest schelet, s'a mai găsit craniul sfărâmat al unui animal aparţinând genului Leu, şi o piatră rotundă identică, ca formă şi ca dimensiuni, cu pietrele întrebuinţate şi azi de indigeni ca râşniţă pentru diferite materii.

Mina care azi nu mai e decât o carieră deschisă, era cunoscută de câtva timp de către geologi, cari semnalase existenţa în ea a unor zăcăminte de oase. Solul forma înainte aci o colină de 20 — 30 metri înălţime; ea, fiind nivelată, a dat la

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ

ivează intrarea unei caverne, o peșteră lungă de 70 metri.

S'a scos din această cavernă sute de tone de oseminte, mai mult sau mai puțin complect fosilizate, aparținând unor animale foarte variate: elefanți, lei, leoparzi, rinoceri, hipopotami, antilope, etc. și o enormă cantitate de animale mici și păsări (colibri-pasărea muscă).

Oasele au fost arse pentru a se extrage fosfatele de zinc și de plumb, care au înlocuit prin fosilizare materia organică.

Abia acum o lună s'a găsit tocmai în fundul cavernei un craniu uman ce fusese până atunci acoperit cu alte oase.

Cum s'a putut aglomera în această peșteră o atât de enormă cantitate de oase? Cum numai un singur schelet uman a ajuns în acest fund de peșteră? Mister! S'a emis părerea că această peșteră ar fi fost o veche carieră părăsită, care ar fi servit în urmă de adăpost pentru rezervele de vânat ale unui trib oarecare. Exploatarea de mină nu e compatibilă însă cu epoca înaintată ce o înfățișează craniul, și cum s'ar explica faptul că 90 la sută din oseminte aparțin celor mai mici animale, cum sunt colibrii sau păsările-muscă?

Osemintele erau răspândite fără să existe vre-un potmol între ele, ceiace exclude posibilitatea că ele să fi fost aduse aci de ape în timpul cataclismelor din trecut. Misterul e profund.

Iată descrierea craniului, făcută de profesorul Dr. Capitan: „Acest nou craniu, zice eminentul profesor, prezintă la față caractere mai inferioare ca tipul Neanderthal. Un adevărat bot proeminent, e tăiat de un nas foarte larg. Arcadele sprâncenoase enorme formând cozoroc, înlocuesc fruntea; forma feței este absolut simiescă.

Partea superioară, mai puțin turtită ca la Neanderthal, e mai înaltă. Orificiul occipital mai înaintat, occipitalul mai puțin eșit afară; capul era dar purtat drept. Maxilarul, larg și puternic, păstrează aspectul omenesc."

Acest craniu prezintă dar, fapt remarcabil, două serii de caractere opuse: fața indică o evoluție foarte întârziată, bolta craniană în schimb denotă o evoluție foarte înaintată, mult mai înaintată decât toate craniile neanderthaloide cunoscute până azi.

Această evoluție spre tipul uman de azi este și mai caracterizată prin forma oaselor membrelor, care în loc să fie largi, scurte și aduse, sunt drepte și aproape identice cu cele de azi.

Omul dela Broken Hill, își găsește dar locul între tipul Neanderthal și tipurile umane quaternare deplin evoluate, cum sunt acele dela Cro-Magnon".

Ch. L.

Teoria lui Einstein

Noua teorie a lui Einstein a revoluționat lumea științifică, sdruncinându-i dogmele cele mai solid stabilite. Einstein pretinde că, în special în domeniul cosmic, tot ce vedem ni se înfățișează sub un aspect cu totul diferit de ceea ce este în realitate; el reduce știința nu la stabilirea realităților, ci la un simbol independent de realitate.

Teoria în întregul ei este foarte greoaie și nu poate fi înțeleasă decât după adâncă meditare.

Dăm aci punctele cele mai principale și mai ușor de înțeles:

1) Un observator, așezat pe pământ, vede tot ce se petrece în jurul său, ca și când pământul ar fi perfect imobil. Mișcarea vertiginoasă ce ne rostogolește în spațiu, nu se poate înregistra prin observațiuni științifice (Experiențele lui Michelson).

2) In calculele astronomice trebue să ținem seama de patru, iar nu de cele trei dimensiuni cu o-cute până acum; a patra ar fi *timpul local*, adică timpul specific fiecărui spațiu, sau mai bine fiecărei zone de gravitație. Acest timp diferă de al nostru. (E vorba aci de timpul matematic divizibil în părți egale) Acest timp matematic ne este interior, adică este o senzație

a noastră, care ar varia dacă am merge în altă planetă, al cărui timp matematic ar fi mai rapid.

3) Forma corpurilor ca și a figurilor variază, ca și timpul, în raport cu viteza de translațiune la care sunt supuse. Pe măsură ce viteza crește, circonferințele ne apar ca elipse, iar tendința generală a corpurilor e de a deveni întinse. Orice spațiu ceresc are o curbură specială.

4) Lumina constitue viteza cea mai mare posibilă, totuși lumina n'are o viteză constantă. Ea variază și deviază în raport cu zonele de gravitație prin care străbate.

5) Lumina are o greutate, întocmai cum energia din care emană este o formă electro-magnetică.

6) Eterul din spațiile intersiderale constitue o ipoteză de prisos și lipsită de logică; el nu există, pentrucă nu poate fi nici mobil, nici imobil.

7) Universul are un sfârșit (în formă sferică); pentru noi însă e fără limită, pentru că suntem prea limitați ca să-i putem concepe limitele.

* * *

Einstein, a fost precedat în aceste concepții de Poincaré în Franța, Lorentz în Olanda, Maxwell în Anglia, Riemann și Gauss în Germania; el însă are marele merit de a fi sintetizat diversele ipoteze, dându-le coeziunea și coherența necesară pentru a constitui un sistem.

Einstein este evreu de rasă, german de cultură, elvețian prin naturalizare, trăit în Italia. El este azi sărbătorit și admirat de toată omenirea științifică, care 'l consideră ca un Galileu modern.

Ch. L.

Expediții rusești în căutarea mamuților

Se știe că în Siberia nordică s'au păstrat cele mai complete schelete ale uriașilor mamuți. Academia de științe din Petrograd a organizat expediții în ținutul Iacutsk, în vederea descoperirei cadavrelor acestora. Conducătorul misiunilor, consilierul imperial Pfitzenmayer, a făcut de curând, într'o conferință, o dare de seamă asupra rezultatului cercetărilor.

Din aceasta aflăm ca, cu ajutorul interesului ce poartă și locuitorii Siberiei estice, s'au pornit expedițiile din 1901 și 1902 pentru desgroparea a două cadavre anunțate. Cel dintâi a fost cel dela Tungusen, pe malul Berejovei, un afluent pe dreapta al râului Kolyma. După o călătorie anevoiasă, de mai mult de o lună, prin pădurile seculare și tundrele ținutului Iacutsk, au ajuns la locul căutat, unde cadavrul uriașului, prin o dărâmatură de mal, era în parte vizibil. După două luni de muncă neîntreruptă, au ajuns să desgroape animalul care era aproape complet conservat.

Scheletul, pielea și părțile moi, cele din urmă înghețate, au fost aduse pe sănii până la Ircutsk, cale de aproape șase mii kilometri, iar de aci la Petrograd.

A doua expediție fu pornită șapte ani mai târziu, pentru desgroparea unui cadavru care se găsea în tundra Omulach, pe coastele Oceanului Înghețat, între Iana și Indighirka, pe malul râușorului Sangajurach. Acesta nu era tot așa de bine conservat ca cel dintâi.

Totuși, prin faptul că unele părți moi dela primul mamut nu fuseseră găsite, au fost completate prin acele ale celui din urmă; mai ales trompa acestuia, era aproape intact păstrată. Prin aceste două descoperiri, cunostințele omenești asupra elefanților fosile și-au găsit o bază.

[După Neue Freie Presse 11 Ian. 1922].

T. C. B.

Natura Razelor Röentgen

Un X care dispare.

Când Röentgen în 1895, făcu să țâșnească din ampula Crookes razele care traversează carnea și proectează oasele pe un ecran fosforescent, a fost în lumea

întreagă o uimire şi o revelaţie de puterea fantastică a ştiinţei.

Dar în timp ce marea masă a publicului se interesa de efectele acestei descoperiri ştiinţifice, învăţaţii se ocupau de cauza ei.

Când Röentgen boteză în mod foarte fericit „Raze X“ fluxul misterios de lumină, ce eşa din tuburile sale fără aer şi traversa corpurile opace, nimeni nu bănuia natura acestor raze.

Unii vedeau vibrări longitudinale ale eterului, alţii impulsiuni desordonate ale aceluiaşi eter. Eterul, care s'a sustras până acum tutulor prinderilor experimentale, se lăsa în toată voia făuritorilor de ipoteze de a-i atribui şi da toate proprietăţile imaginabile.

Ce se ştia însă despre razele X, era că ar fi de mai multe calităţi, caracterizate numai prin puterea lor de pătrundere... Această putere de pătrundere era condiţionată de modul cum se făcea vidul în ampule. O ampulă cu vid la extrem, da raze de o mai mare putere de pătrundere, iar alta cu o mai mică rarefiere, da raze care nu putea pătrunde decât abia câţi-va centimetri, sau numai câţi-va milimetri, apropiindu-se astfel prin aceasta, de razele luminoase obişnuite.

Razele X nu erau deci simple, şi se putea prin filtraţii metodice să se cunoască natura compunerei lor, după cum se cunoscuse mai înainte natura luminei obişnuite, compusă din şapte raze diferite, capabile de a influenţa retina noastră.

Mai târziu se cunoscură razele ultra-violete, adică raze de lumină invizibilă, dar foarte reale şi de efect vizibil, care se degajau din soare şi din lampile cu mercur cu înveliş de quarţ.

Deosebirea între ele şi lumina vizibilă, nu era alta decât numărul de vibraţiuni mai mare, sau a lungimei de undă mai scurtă.

Dacă se măsoară aceste lungimi de undă, luând ca unitate de măsură miimea de milimetru, sau micronul, — şi aceste măsuri s'au făcut de savanţi —, se poate dovedi că lumina vizibilă se întinde — vorbind de lungimea de undă — dela 0, 8 microni, pentru roşu, până la 0, 4 microni pentru violet.

Ultra-violetul prins de fisicieni, are dela 0, 4 la 0, 1 microni.

Razele X se aşează dar mult mai departe de el, pentru că lungimea lor de undă este coprinsă între sutimi şi miimi de microni.

Trebue să mai adăogăm că, cercetări şi experienţe recente au aruncat o punte asupra spaţiului gol de radiaţiuni care separă razele X de ultra-violet, şi că azi nu există nici o lipsă în scara vibratorie, care se întinde dela lumina vizibilă până la razele Röentgen şi la înruditele lor raze „gama“ ale Radiului.

Razele X nu mai sunt necunoscute; ele fac parte dintr'o gamă. Ipotezele asupra lor s'au spulberat.

Dar cum s'a ajuns aci?...

Se ştie că în fisică se numeşte „reţea“ o lamă de sticlă pe care, cu ajutorul unui diamant şi a unei maşini de împărţit, se sgârie o serie de linii paralele, egal depărtate una de alta. Tecnica modernă a ajuns azi la aşa perfecţiune, încât se pot trage 5—6 sute de astfel de liniuţe perfect regulate, în lărgimea unui milimetru.

Aceste liniuţe sunt opace şi lasă între ele o serie de ferestre paralele foarte strâmte, prin care lumina trecând produce efecte deosebite Ca şi într'o prismă, ea e deviată şi descompusă dând spectre irizate.

Fiecare fel de lumină — după lungimea sa de undă — sufere o deviaţie proprie, şi nimic nu e mai uşor decât a calcula această lungime de undă, ştiindu-se distanţa între ferestrele reţelei şi măsura deviaţiei.

Pentru calcularea însă a lungimei undelor razelor X, atât de mici, ne-ar trebui reţele de mii de ori mai strânse, lucru ce nu se poate realiza cu procedeele mecanice de azi.

Fisicianul Laue, a avut însă o inspiraţie fericită: „dacă nu suntem în stare a trasa o reţea mai fină, natura, mai meşteră decât noi, construeşte în fiecare zi dintre cele mai fine, pe care ni le pune la dispoziţie; acestea sunt cristalele.

Un cristal este o adunare regulată de elemente toate la fel, ale căror dimensiuni sunt aproape de miimea de micron.

Un corp cristalizat este în totul o reţea în relief, sau, ca să ne exprimăm mai matematiceşte, o reţea cu trei

dimensiuni. Aceasta complică puţin chestiunea, dar nu atât pe cât s'ar crede; în realitate teoria s'a stabilit destul de simplu şi permite de a calcula lungimea undei, corespunzând fiecărei direcţiuni de rază. Experienţa a răspuns de minune acestei vederi teoretice.

Iată cum ea a fost realizată după indicaţiile lui Laue, de către Friedric şi Knipping.

Să ne imaginăm o ampulă generatoare de raze X, închisă într'o cutie de plumb; — plumbul fiind opac pentru aceste raze—nu lasă să treacă din aceste raze decât o mică fâşie, printr'un orificiu strâmt şi bine determinat, şi într'o singură direcţiune.

Ele sunt îndreptate pe o lamă cristalină, în dosul căreia se găseşte o placă fotografică, care fixează după developare impresiunile primite.

Pe placa fotografică, după o poză puţin cam lungă, se vede în această experienţă o pată centrală, şi în jurul ei o serie de pete aşezate regulat, după o simetrie care este exact aceea a cristalului întrebuinţat.

Prin această experienţă, pentru prima dată razele X au fost deviate din neturburatul lor drum drept.

Aceste experienţe au fost reluate în Franţa cu mai multă vigoare de savantul Broglie, care a descoperit metode de analiză aşa de precise pentru razele X, cum e analiza spectrală pentru lumina vizibilă.

Astfel s'a putut şti cum sunt făcute razele Röentgen; ba mai mult: s'a putut separa, şi caracteriza prin lungimile de undă, de acelea care pot fi emise amestecat din ampulă.

Razele de curând descoperite se întind între 1,7 şi 120 zecimi de miimi de micron, formând un spectru cu mult mai întins ca radiaţiunile vizibile dela roşu la violet.

Curioasele proprietăţi ale radiului, au mai mărit încă acest spectru.

Se ştie că radiul mai emite între altele şi raze *alfa*, care nu sunt decât atomi de heliu electrizaţi pozitiv, razele *beta* produse de electroni negativi, şi o a treia grupă de raze numite *gama*, care prin proprietăţile lor se apropie de razele X.

Aceste raze au putut fi

disociate, trecându-se printr'un cristal şi li s'a calculat lungimi de undă coprinse între 0,7 — 0,14 zecimi de miimi de micron, de unde rezultă că mare parte din razele „gama“ sunt identice cu razele X, având aceleaşi lungimi de undă. Aceasta explică, şi trebue remarcat, că fiecare atom de radiu funcţionează, desintegrându-se, ca o ampulă infinit de mică.

In ampulă razele X sunt produse prin lovirea violentă a electronilor svârliţi de catod contra anti-catodului rezultând de aci razele „gama“.

Iată dar că spaţiul înprejurul nostru este plin de nenumărate radieri, toate mergând în vid cu viteza luminei, fiecare cu caracterele şi proprietăţile ei, fie prin lungimi de undă, fie prin frecuenţă vibratorie (intensitate).

Dela vibrările lente ale telegrafiei fără fir, ale cărei lungimi de undă se măsoară în kilometri, până la undele cele mai scurte ale razelor X, ale căror frecuenţe se măsoară în miliarde de miliarde de oscilaţiuni pe secundă şi ca lungimi de miimi de micron, toate intermediarele în această gamă au fost realizate şi există!...

Aceasta ne arată cât de strâmtă şi meschină viziune avem noi, cu simţurile noastre slabe şi inperfecte, de lumea exterioară. Nu vedem nici a mia parte din acea tremurare care umple universul, şi puţinul ce vedem, e sub o formă care ne ascunde adevărata realitate!... Nu s'a născut şi nu se va naşte niciodată omul cu „ochiul integral“ — simţitor la toate radiaţiunile luminoase din lumea noastră. Aceasta însă nu ne împedică de a obţine, cu multe sforţări din partea savanţilor noştri, aparate de agerire a simţurilor, mijloace de investigare, cu care să ne îndreptăm privirile în necunoscutul pecetluit simţurilor şi vederei noastre.

Cunoaşterea naturei razelor X a mai servit învăţaţilor, ca mijloc de a pătrunde taina cristalului. Se credea că cristalele sunt formate din elemente identice, distribuite regulat în masa lor; deosebirea între un cristal de sare gemă, altul de alaun şi un bloc de sticlă la fel cu ele, ar fi fost ca în nişte plantaţii de pădure cu arbori puşi la rând şi o

pădure virgină, unde sânt puşi la întâmplare.

Nimeni n'a văzut însă acei sâmburi cristalini, ale căror dimensiuni se cifrează la milionimi de milimetru, şi nici le-a putut urma alinierea. Numai subtilele raze X au putut pătrunde în acest domeniu infinitesimal. După felul cum ele sunt deviate, le putem determina organizaţia internă.

Fisicianul englez Bragg, experimentând în această direcţiune, a făcut descoperiri interesante. Două cristale, unul de sare (Clorur de Sodiu) şi altul de Silvină (Clorur de Potasiu) pot fi la fel ca formă, mărime, aşa că nu le-am putea deosebi. Supuse razelor X, ele se arată diferit. Sâmburi cristalini nu sunt consituiţi din moleculele formate din una sau alta din aceste cloruri, ci din atomii alterni ai Clorului şi Sodiului în Sare, şi ai Clorului şi Potasiului în silvină. În loc de două plantaţii cu arbori de aceiaşi esenţă, trebue să ne reprezentăm alei dreptunghiulare unde pinii alternează, în una cu stejari, în cealaltă cu brazi.

Iată dar o ştiinţă nouă: aceia a „architecturei cristaline.“

După „La Nature“.

N. P.

Origina Vieţei

Ce este viaţa şi care e obârşia ei, a fost întrebarea pe care şi-au pus-o toţi cugetătorii omenirei în decurs de secole. Aceasta enigmă, cea mai formidabilă dintre toate şi cea mai obscură, a rămas încă „marea enigmă,“ care chinueşte mereu mintile cugetătorilor şi cercetătorilor setoşi de adevăr.

In toate epocile s'au născut teorii, cu aparenţă de a răspunde la această enigmă.

Teoria biblică, dacă a mulţumit un moment—prin supranaturalul său—gândirea mediocră a maselor, n'a satisfăcut însă de loc scepticismul unor cugetători superiori.

Cele mai vechi ca şi cele mai noi dintre aceste teorii, au avut toate un caracter ipotetic, fără a se lega unele cu altele şi fără a putea să mulţumească spiritul omenesc. Intre toate teoriile mai noi, cea mai celebră este a lui Svante Arrhenius, care atribue vieţei o origină extraterestră.

Acum de curând, mai mulţi învăţaţi au reînoit tentativa de a da o explicare originei vieţei, după datele şi cercetările actuale ale ştiinţei.

D-l Henry Osborn, paleontologist cu reputaţie universală şi vice-preşedinte al muzeului din New-York, a publicat o lucrare în această chestiune, care deşi nu înfăţişează decât o ipoteză, prezintă fără îndoială un mare interes.

Vârsta vieţei pe pământ, după calculele bazate pe stratigrafie, se socoteşte la zeci de milioane de ani; iar după iuţeala cu care se desintegrează corpurile radio-active, această vârstă ar fi cu mult mai mare.

Viaţa a apărut fără îndoială—zice Osborn—nu în sânul oceanelor, dar pe continente, fie în crăpăturile umede ale stâncilor şi ale solului, fie în apele dulci ale lacurilor, fie pe marginea mărilor primitive. Prin aceasta el rupe cu ideile clasice.

In această epocă îndepărtată, pământul, apele şi atmosfera, conţineau toate elementele necesare constituirei substanţelor vii. Acestea formau aşa numitele „bio-elemente“, între care principalele erau: Oxigenul, Azotul, Carbonul, Fierul, Calciul, etc.

Intre altele — zice el — temperatura planetei noastre n'a fost prea mult deosebită de cea de acum. Aceste condiţiuni au permis mai întâi o coordonare a acestor bio-elemente sub formă coloidală, formă pe care o afectează toate ţesăturile vii. Faptul că noi azi putem fabrica substanţe care afectează o structură coloidală, e după Osborn primul pas către viaţă.

Dar unde devine interesant, este acolo, unde pentru a explica faza următoare, nu intră în chimismul acestor grupări primitive, ci în calităţile lor energetice. El le arată captând şi transformând prin electro-afinitate căldura soarelui şi mai târziu lumina lui, constituind energia vie, şi afectând între ele corelaţiuni de ordin fisico-chimic, încă necunoscute nouă până acum.

Electricitatea ar juca aci rolul principal. O forţă vitală nu este, după Osborn, decât o adaptaţie fisico-chimică, a

cărei energie e legată de fenomenul electric.

Această apropiere a elementelor unul de altul a fost — zice el — deodată, sau mai mult or mai puțin progresivă, și e de presupus că ele au fost gradat legate între ele printr'o nouă formă de atracție mutuală, astfel că acțiunile și reacțiunile unui grup de elemente, au format o nouă formă în univers: „organismul".

Dar acestea nu sunt chiar fenomenele intra-celulare de care vrea el să ne vorbească; căci în punctul unde ne aduce, concepe viața sub o formă anterioară celulei. Acestei forme vii, pro-celulară, el îi găsește urma în sânul lumei noastre de acum, și anume în bacteriile nitrifiante, cele mai simple din toate, care au putut fi capabile de a trăi pe pământ, înainte chiar ca razele soarelui să le fi atins, într'un mod direct și regulat.

Acestei forme bacteriene a vieței, se datorește — zice el — prepararea chimică a pământului și apelor, pentru nevoile formelor inferioare ale vieței vegetale de mai târziu, căci se știe că și azi, bacteriile nitrifiante permit plantelor de a-și scoate hrana lor din pământ.

Ar fi prea mult pentru un rezumat, a urma pe autor trecând prin această captivantă viziune a evoluției formelor vii, trecând de la alge la vegetale superioare și apoi la animale. Urmarea lucrărei continuă a considera organismele cele mai complicate, atât din punct de vedere energetic cât și din cel morfologic. Competința nediscutată a lui Osborn, dă aci studiului său o valoare cu totul particulară, căci concepțiunea sa de a intra în discuția marilor probleme ale eredității în legătură cu explicarea originei vieței, este de o importanță nebănuit de mare.

Alt autor, care încearcă aceiași tentativă, este D-l M. Galippe și colaboratoarea sa D-na Souffland, care ne introduc într'o altă ordine de cercetări cu totul diferite.

Ei presupun că între materia vie și materia moartă nu există deosebiri fundamentale. Ceiace numim noi „viața" nu e decât un grad mai mare la care materia e în stare să ajungă.

Teoria lui Galippe este

bazată pe fapte destul de curioase și dintre cele mai noi. A constatat în toate rocile, ori care ar fi — dela calcar până la produsele vulcanice, — prezența unor așa numiți „organiți", extrem de mici și ovoizi. Pe acești „organiți", ei îi consideră ca elemente ultra-elementare ale vieței secetoase de atunci. Viața le poate fi redată, prin demineralizarea rocei prin acide sau baze puternice, după care li se redă apa și materialele organice pe care le au perdut prin fosilizarea lor.

Diferite roci au fost pulverizate, tratate cu acide puternice, s'au supus unei temperaturi de 800°, de așa fel să se distrugă toată materia organică ce ar conține. S'a însămânțat apoi această pulbere sterilizată în tuburi de sticlă cu geloză — mediu obișnuit în laboratoare pentru însămânțarea și inmulțirea microbilor — și s'a observat în curând corpii vii, microscopici, în formă de bacili, câteodată mobili, alteori sub formă de îngrămădiri compacte, ori sub formă de rețele foarte fine de materie protoplasmatică. Asupra lor prind ușor coloranți întrebuințați în microbiologie.

Cu aceste experiențe, asistăm oare la ceiace am putea numi nașterea vieței, sau cel puțin și mai simplu, manifestări pe care nu le putem concepe?

Dacă această teorie, conține în ea un răspuns la enigma sfinxului, acest răspuns este destul de amăgitor, tinzând să dovedească că materia și viața formează un tot și că, atât cât materia există, ea păstrează puterea de a da naștere la ființe viețuitoare.

Ar fi de altfel curios, și chiar indispensabil, de a se cunoaște ce ar putea deveni și cum ar putea evolua aceste vietăți elementare, și dacă sunt susceptibile să aibă acele facultăți de asimilare și reproducție, care sunt fundamentale pentru a defini o ființă. Dar ne oprim aci, cu D-l Galippe, la etapa primordială. Alții, fără îndoială, vor cerceta mai departe.

Pe de altă parte, dacă noi admitem că viața și materia sunt inseparabile, ne rămâne să știm în ce roce se găsesc aceste organite capabile de

așa frumoase transformări și în ce diferă fisicește și chimicește de restul rocelor.

Cu toată importanța acestor captivante cercetări, marea enigmă a vieței rămâne încă întreagă în picioare.

Ch. L.

(După „Le Temps")

Cheia hieroglifelor

Academia de inscripții și litere din Franța, se pregătește să serbătorească centenarul descifrării ieroglifelor.

Se știe că, la 22 Sept. 1822, marele egiptolog Champollion a făcut cunoscută citirea scrierei ieroglifice, sau a scrierei sfinte a Egiptenilor.

Taina care de secole învăluia impărăția faraonilor, sub pulberea trecutului, a fost în fine descoperită. Savantul a făcut să vorbească Sfinxul culcat la picioarele Obeliscului! Vălul căzuse. Egiptul începea să se arate cu secretul limbei sale și a istoriei sale perdute în negura mileniilor. Această lume străveche, unde omenirea își are leagănul său, începe de atuncea să se arate lumei noi.

Marele învățat care a desvăluit această taină, care a smuls secretul obeliscurilor pecetluite de mutenia exasperantă și eternă a Sfinxilor, a fost un predestinat. Născut în sătulețul Vif, aproape de Grenoble, învățătorul său a prevăzut în acest mic școlar un om de geniu. La 13 ani, intră în liceul din Grenoble, unde se distinge printr'o silință și inteligență puternică. Învață singur dialecte, pe care nu 'i le arăta nimeni.

— „Acest copil — spuneau profesorii săi — are curiozități deosebite. Unde merge el așa, ca chemat cu ochii în spre Orient ?... El visează de Egipt, pe care nu-l cunoaște decît din lecțiile de istorie antică și din Vechiul Testament". Invață, după programul clasic, din supunere; dar, paralel cu asta, studia tot ce-l apropia de obsesiunea sa.

— „Dacă 'mi fac temele de latină — scria el fratelui său — este pentru a nu

mi-atrage pedepse; greaca, ebraica cu dialectele sale, și araba, iată ce doresc eu cu ardoare să învăț.

După terminarea primelor sale studii, în vârstă de abia 17 ani, pleacă la Paris, unde fratele său mai mare obținuse pentru el un loc la Biblioteca Imperială. Era plătit așa de prost, că aproape nu-și câștiga pâinea, dar era bucuros că se află în cel mai luminos focar al științei. Aci se dădu cu totul studiului limbilor orientale: arabă, siriană, chaldeică și persană.

Ajutat, foarte modest, băneste de fratele său, urmează cursuri la Collège de France și la școala speciala de limbi orientale, ne lipsind de la nici o lecție, simțindu-se. foarte curînd mai capabil de a le da, decît de a le primi. Cuceririle sale pe acest teren sunt fulgerătoare. Abea începea să învețe o limbă grea, că o și poseda la perfecție. Invățase limba Coptă și vorbea curent Araba—ba chiar cere fratelui său o gramatică chinezască — „pentru a se distra". Mai scrie fratelui său că „studiul Zendei și al Ebraicei îi procură momente fericite". „Am satisfacția — zicea el — de a putea citi lucruri pe care nimeni nu le cunoaște nici măcar din nume".

Dar preocuparea sa sunt acele oglinzi încă întunecate ale civilizațiunilor moarte: papyrusurile. Gloria sa este acolo, o știe, o simte. „Papyrusurile le văd totdeauna înaintea ochilor mei" zicea el adesea.

Inaintea lui, și chiar în timpul lui, mulți învățați streini încercase în zadar citirea hieroglifelor. Intre alții, suedezul Akerblad cu tot pretinsul său alfabet, nu putuse să citească nici trei cuvinte dintr'o inscripție egipteană.

„Tot ce s'a spus despre obeliscuri nu servesc decât să probeze — spune el — că nimeni nu știe nimic". El însuși, care meditase luni de a rîndul, aproape se descuragiase.

Numit profesor de istorie la facultatea din Grenoble, i-a trebuit încă zece ani de muncă neîntreruptă, până să poată spune: am găsit!...

In 1799, adică cu 23 de ani înainte de comunicarea sa, se găsise la Rozeta, de către soldați fran-

cezi în campania din Egipt, o piatră cu o inscripție în trei caractere deosebite: hieroglifice, demotice (cuneiforme) și grecești. Era un text scris în trei limbi deosebite, cu caracterele lor. De aci trebuia să țîșnească lumina.

Două-zeci și trei de ani totuși această piatră nu spusese nimic savanților din lumea intreagă; hieroglifele își păstrau mutenia lor!

Champollion observă într'o zi privind hieroglifele de pe această inscripție, care inseamnă după cum arată cuvântul grec de alături „ Ptolomeu, și Cleopatra", că primul semn din cuvîntul Ptolomeu, adică litera P, se găsește al cincilea în cuvântul Cleopatra. Cel de al doilea, adică litera T, al șaptelea; cel de al patrulea, adică L, este al doilea, etc. Numărul semnelor recunoscute se mărește cu cele ce compun numele de Cleopatra.

Și iată, într'o schinteiere de geniu, găsită cheia — alfabetul atât de căutat al scrierei hieroglifice. De aci incolo împărăția faraonilor nu va mai avea taine, misterioasele oglinzi ale civilizațiilor moarte s'au luminat, și în ele vedem cum a fost aceste civilizațiuni!

La ședința din 21 Aprilie 1822 a societăți Asiatice prezidată de Ducele de Orleans, acesta spune în numele Franței: Strălucita descoperire a alfabetului egiptean este o onoare nu numai pentru savantul care a făcut-o, dar și pentru națiune. Ea trebue să se mândrească, că un francez a inceput a descifra aceste embleme, cărora toate popoarele moderne disperaseră a le descoperi insemnarea".

N. P.

(după „l'Ilustration").

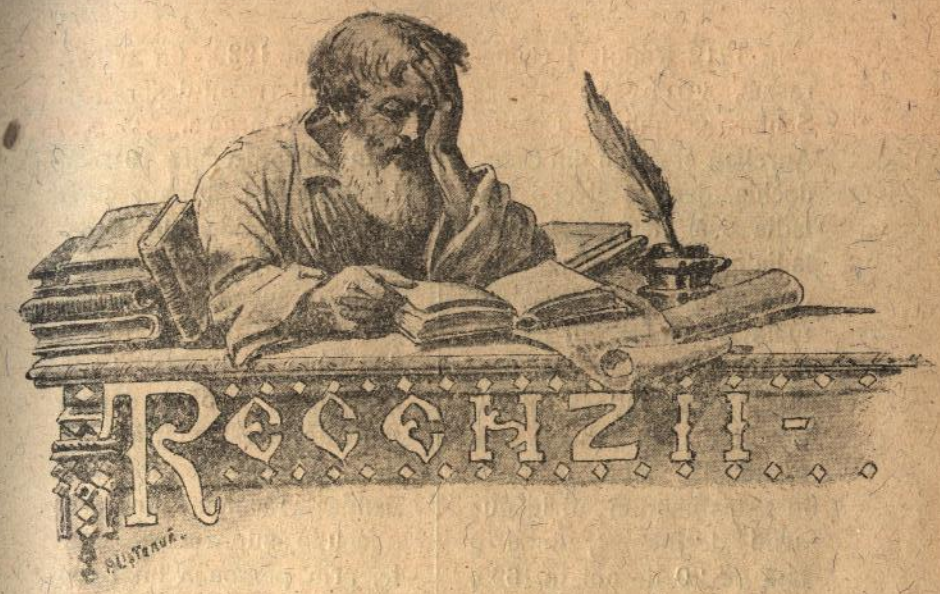

Medicul Colonel Dr. I. Carp.

Encefalita Letargică

(Comunicare făcută la Cercul Medico-Farmaceutic din Craiova, în ședința dela 15 Ianuarie 1921).

În iarna anului 1920 — 1921, în foarte multe localități din Europa s'au semnalat cazuri de Encefalită Letargică (Boala somnului), boală gravă, urmată adesea de moarte și contagioasă.

D-l Dr. I. Carp a avut ocazia să observe și dibăcia să diagnosticheze de la inceput trei cazuri de Encefalită letargică la Spitalul Militar din Craiova, provenind din trei corpuri diferite: Regimentul 1 Jandarmi, Batalionul 1 Pionieri, și Regimentul 93 Infanterie.

„Encefalita letargică este o boală contagioasă, deci epidemică. Nu este o boală nouă, cum o credeau Englezii din 1918. Faimoasa Nonă din 1890, care în Italia de Nord și în Dalmația făcea ravagii, nu e alta decât Encefalita letargică de azi.

In 1712 Rudolf I Camerarius, vorbeşte despre Schlaf-Krankheit. Coelius Aurelian şi Arteu din Capadochia, descriu şi ei o maladie zisă „letargos“, maladie febrilă cu somnolenţă, care nu poate fi decât actuala Encefalită. In istoria medicinei se găseşte o preţioasă observaţie a lui Albrecht de Hildesheim intitulată „De febre letargica în strabismum utriusque oculi desinente“, unde o fată de 20 de ani, în 1695, e luată de febră cu dureri de cap, somnolenţă, care ţine 11 zile; când se deşteaptă se constată la ea un strabism oribil şi ptozis la ambele pleoape.

Autorul explică prin faptul că materia pecantă s'a scoborît dela creer la ochi.

După trei luni s'a vindecat.

Deci Encefalita letargică a existat în totdeauna, dar n'a fost studiată de cât în ultimul timp.

La noi Profesorul Marinescu a studiat la Londra, în 1918, această boală şi, pe lângă că publică cercetările sale în buletinul Ministerului de Interne Englez, aduce şi în revista „Spitalul“ No. 4—5 din Aprilie-Mai 1920, un articol foarte interesant despre Encefalita Letargică.

In iarna trecută 1919—1920 au fost aproape 4000 de cazuri de Encefalită letargică în Europa, dintre care 1013 au sucombat; în Anglia au fost 524, în Franţa 465 până la 18 Mai 1920, repartizate pe 55 de departamente; această cifră o am dela ancheta pe care Academia de Medicină din Paris a făcut'o asupra acestei boale, prin persoana lui Léon Bernard şi Jules Renault. Au fost cazuri în Belgia, Olanda, Norvegia, Germania, Polonia, Grecia, Spania şi Portugalia. In noul continent s'a semnalat în Argentina, Peru, Uruguay şi Canada. La noi în ţară au fost la Bucureşti, Focşani, Cluj şi Craiova.

Simptomele observate la aceste trei cazuri sunt:

1) *Febra*, începe cu boala, este moderată în cazurile uşoare, atinge şi trece de 40° în cazurile grave.

2) *Somnolenţa*, este semnul patognomonic în Encefalita Letargică. Primii doi bolnavi ai noştri au intrat în spital cu acest simptom evident; la al treilea s'a a-

cuzat după şase zile de la intrarea în spital.

3) *Fenomene oculare*, sunt de două feluri: de origină nucleară şi de origină extranucleară, ca paresii şi paralisii de funcţiune. Dar ele pot să lipsească sau să fie foarte uşoare şi limitate.

4) *Diplopia*, e primul semn ocular ce se iveşte; durează 3—6 zile, deci e pasageră, fugitivă“.

Ch. L.

* * *

Revista Istorică, publicată de Prof. *N. Iorga*. A apărut No. 10 — 12. Ca întotdeauna extrem de interesantă. De remarcat: *Congresul de Istoria Artelor la Paris*, comunicare făcută la Academia Română. *O descriere a exilului din 1848* „o rarisimă cărticică, pe care n'o are nici Academia noastră“ de *I. Voinescu*, în care se întâlnesc multe nume oltenești. *O scrisoare* aflată azi în colecţia Bibliotecei Institutului de Franţa, prin care *Alexandru Vodă Coconul*, Domn al Ţării Româneşti, se adresează către ambasadorul francez din Constantinopol: de Césy, pentru a i se oferi ca prieten, comunicată de D-l *T. G. Bulat*, „care în cursul studiilor sale în Franţa, a căutat sârguincios urme ale trecutului nostru“.

O inscripţie pe o fântână din Varna (Bulgaria) pe greceşte în cuprinsul următor:

„O streine sau localnice, ce priveşti sau te miri?
Cu două veacuri înainte, Vasile Domnul
Intregii Moldovlahii, trecând pe aice,
M'a clădit din temelii, cu cheltuială înbelşugată,
Iar acum cel plin de cele mai multe virtuţi, al Moldovei
Foarte vestitul Domn Grigore Ghica,
Câteva ceasuri a călcat pământul ţării
Şi, întinzând mâna unei colaboraţi în bani,
A fost pricina unei prea frumoase înoiri.
Bea deci apa limpede şi de speţa cea mai bună.

Varna în anul mântuirei 1849

* * *

***C. Nicolăescu-Plopşor*, „Insemnări asupra agriculturei preistorice de pe pământul românesc“** cu o planşă. Bucureşti, Tip. Gutemberg.

Elegantă broşură, în care autorul notează cele scrise până în prezent despre agricultura preistoricilor, dela epoca silexurilor şi până într'a fierului, atât în privinţa cerealelor cultivate, cât şi

în privința instrumentelor agricole.

Ca notă personală ne arată că: „La săpăturile de pe *Piscul Cornișorului* de lângă Plopșor, jud. Dolj și la cercetările din *Ostrovul Corbului* din jud. Mehedinți a observat urmele boabelor de grâu și de orz, rămase întipărite în pământul ce forma pereții locuințelor preistorice. Punând această observație în corelațiune cu scrierile celor vechi și descoperirile arheologice, se poate spune că străvechii locuitori ai ținuturilor noastre cunoșteau grâul, orzul și meiul, ba chiar unele leguminoase, și conchide că, între cultura neolitică din România, Bosnia și Ungaria, sunt mai multe asemănări decât deosebiri în privința instrumentelor agricole. Vorbind de lopata, sapa și plugul primitiv, autorul arată că acestea au fost de lemn, la început un simplu țepuș, apoi ascuțișul lui mai lățit și cu un nod pe care să se apese cu toată greutatea corpului, trecându-se astfel la lopată sau la sapa de lemn, care nu e alta decât „sapa de lemn" a românului, cu care și-au scos existența secole de a rândul, și de care astăzi se mai pomenește pentru a arăta halul de sărăcie la care poate ajunge cineva în câștigarea existenței sale din cultivarea pământului.

Plugul primitiv, la început un simplu cârlig, după observațiile autorului, pare că a fost părăsit în cele din urmă pentru cornul de cerb, care putea da cel mai trainic plug pe timpurile acelea. Această părere și-o întemeiază pe câteva coarne de cerb lucrate, aflate în muzee. Cârligul ce-l oferă cornul de cerb, trebue să fi fost partea cea mai însemnată a plugului; la el trebue să fi fost adăogat un lemn: grindeiul.

In epoca ferului, sapa și plugul de lemn și-au luat un ascuțiș de fer, menit pe de o parte a apăra și lemnul de tocire, pe de alta prin tăria lui a desțelina pământuri mai tari. Secera primitivă, după urmele ce s'au găsit aiurea, pare să fi fost de lemn, armată cu un tăiș de lame de silex dințate și cu un lustru special datorit frecărei de paiele ce le tăia. In localitățile noastre preistorice,

unde se văd urme netăgăduite de agricultură, nu se găsesc asemeni lame, dar se găsesc silexuri mai mult știrbite decât dințate, pe care se observă perfect de bine o parte lustruită și una mată.

Mai târziu, în urma civilizației miceniene, secera a fost de bronz. Mulțimea și varietatea lor, arată progresul agriculturei prin părțile noastre. La început ca niște cuțite, apoi din ce în ce mai aduse până la încovoierea ce o au astăzi, sunt înlocuite în cele din urmă cu cele de fer.

Un mod de păstrare primitiv al bucatelor este în coșuri de nuele spoite cu lut, ce se mai întâlnește în unele părți, care ar putea fi precursorul oalei de lut ne ars.

Măcinatul cerealelor era de asemeni cunoscut preistoricilor, prin sdrobirea lor între două pietre. Pietrele unei râșnițe mai superioare au fost găsite la Igliței în Bihor într'o stațiune eneolotică, la fel cu pietrele râșnițelor actuale. **Ch L.**

* * *

A reapărut revista științifică „*V. Adania* din Iași." Publicație serioasă. Pe lângă alte lucruri interesante, în No. 1 an VIII, de remarcat articolul *Generalului Sc. Panaitescu*, „*Documentarea Cartografică a României mari la încheerea războiului mondial*" din care aflăm că o porțiune din Oltenia nu este încă studiată și deci lipsește din harta statului major român.

* * *

In „*Arhiva din Iași*", cu un conținut așa de haotic, în No. 2, 1921, ni se dau câteva însemnări a s u p r a „unei școli necunoscute, în Olănești din Oltenia la 1697" de către profesorul *Bărbulescu I.*

* * *

Recomandăm cititorilor noștri, lucrarea de sinteză asupra „*României*" întregite, de *profesorul S. Mehedinți*. Ea, a apărut ca lucrare didactică pentru clasa IV secundară, deși întrece c u m u l t un program de multe ori sec. Opera poate fi c i t i t ă cu mult folos de ori-ce Român, care voește a'și cunoaște Patria mărită. **T. G. B.**

Marius Vorvoreanu.

Constatări asupra stării sanitare a orașului Turnu-Severin

Foarte interesantă lucrare, care ne arată, pe lângă o parte tristă: starea precară a igienei locuințelor în T.-Severin, și una înbucurătoare: interesul ce trezește azi, la persoanele chemate a participa la viața publică, chestiunile de igienă socială.

„Cei 2000 de locuitori ai străzei Brâncoveanu, se adăpostesc în 204 clădiri, în cea mai mare parte închiriate cu camera la familii întregi, numeroase și nevoiașe. Din cele 204 clădiri, am găsit numai 34 construite după regulile de igienă, 90 mediocre și 80 mizerabile. Considerăm mediocre clădirile care au ferestre, privată, pardoseala de scânduri sau de cărămidă, care însă, în totalitatea lor, sunt departe de a nu păcătui în potriva igienei. In astfel de case am găsit familii întregi locuind într'o singură odaie mică și fără aer, dispunând de o curte noroioasă, uscată numai în timpul lunilor de vară.

Clădirile socotite de noi mizerabile, dau inpresia unor încăperi de animale. În curți mocirloase, câte o clădire aproape dărâmată, împărțită în cămăruțe fără ferestre sau cu câte un geam de 10/10 cm. fără pardoseală, lipsită de privată, înegrită din cauza fumului, care nu poate eși prin coșul absent; clădiri în care locuesc zeci de persoane, laolaltă cu cei luați „în gazdă", copii de la țară veniți să învețe carte în oraș, băeți și fete deavalma.

Aceste clădiri nu mai pot suferi reparații, chiar generale; pentru a deveni locuibile, ele trebuesc pur și simplu dărâmate.

Descriem câteva din aceste clădiri: La No. 4 din strada Brâncoveanu, am găsit o clădire cu două corpuri, cu șeapte odăi, dintre care singură una poate fi locuită — restul neputând sluji nici ca obor de vite — odaie complect întunecoasă și aproape să cadă la suflarea mai supărată a vântului, totul într'o curte care devine inaccesibilă la cea mai mică ploaie. Casa este locuită de o văduvă de războiu cu încă 7 persoane, în cea mai mare parte copii.

La No. 74 într'o clădire nepardosită și întunecoasă, locuiesc 14 inși din care 11 copii.

La No. 185 într'o cameră de 2 pe 2 jum. m. nepardosită, din fundul unei curți, locuește o văduvă de războiu cu 10 copii.

La No. 172, într'o clădire mizeră cu cinci încăperi, locuesc 23 de inși, cei mai mulți copii, bucurându-se de o curte murdară peste închipuire.

Clădirea de la No. 187 pare să fie în același timp bordei, cu pereți afumați, lipsiți de ferestre, umezi, aproape mucegăiți, vântul putând să sufle în voie în ea și este locuită, în una din cele două încăperi ale sale, de 7 inși, dintre care 6 copii, și în cealaltă încăpere de 4 inși.

Ar trebui să descriem fie care din clădirile vizitate, pentru ca să se știe câtă mizerie trăește în această parte a „deliciosului" nostru oraș, unde nu există încăpere care să nu adăpostească 4—5 persoane, ținând în acelaș timp loc de bucătărie și câte odată de spălătorie pentru ca să devină mai evidentă igrasia de totdeauna a zidurilor. Și totuși aceste locuințe, ori cât de mizerabile ar fi, par palate pe lângă unele case de pe.... bulevardul Elisabeta, unde stăpânește în așa chip întunericul, încât în miez de zi nu se poate vedea nimic, până când ochiul nu se deprinde cu bezna din năuntru.

Notăm în treacăt că într'o astfel de casă am descoperit, hibernând pe scândurile aproape goale ale unui pat, o fetișcană de vre-o 20 de ani. care aștepta să vină primăvara ca să... fie angajată la lucru.

Și ca aceasta sunt multe, care-și perd zilele fără o utilizare productivă, și mulți tineri cari formează clientela cafenelelor și cârciumilor, jucând cărți și bând, pe când părinții muncesc din greu să le poată câștiga pâinea zilelor lor pierdute".

Ch. L.

ARHIVELE OLTENIEI
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
SUB DIRECȚIUNEA D-LUI Dr CH. LAUGIER
COMITETUL DE CONDUCERE:
ST. CIUCEANU, — T. BULAT, — AL. BĂRCĂCILĂ
PROF. CRAIOVA. * PROF. R. VÂLCEA. * PROF. T. SEVERIN.
SECRETAR DE REDACȚIE: C. FORTUNESCU, PROF. CRAIOVA.

Minunea dela Olăneşti

VĂZUTĂ DIN CRAIOVA [1]).

Comunicare făcută la Cercul Medico-Farmaceutic din Craiova.

de **Doctorul CH. LAUGIER**
Inspector general sanitar
Şeful Regiunei I Sanitare.

La 14 Octombrie 1921, se primeşte la Regiunea I Sanitară raportul No. 2082 al Medicului Primar de Vâlcea, prin care se anunţă că D-l Dr. Puţureanu ar fi descoperit un ser anti-tuberculos. Raportul e redactat în termeni foarte entusiaşti şi elogioşi la adresa D-lui Dr. Puţureanu şi a

[1]) In ziarul „Universul" din 30 Martie 1922, D-l Dr. Puţureanu, publică o scrisoare deschisă la adresa D-lui Director General al Serv. Sanitar, aducând atât D-sale cât şi Inspectorului General Sanitar al Olteniei, acuzaţiuni naive.
Prin publicarea acestei comunicări, toţi cititorii îşi vor putea da seama de neseriositatea şi netemeinicia lor, precum şi de reaua credinţă a acestui domn.

N. R.

descoperirei sale; el este însoţit de un număr de broşuri purtând ca titlu: *Dr. I. Puţureanu — Băile Olăneşti — Un ser pentru vindecarea tuberculozei.*

In această broşură se spune între altele: „.... Din 288 de bolnavi trataţi cu serul modificat în 1919, 112 au fost complect vindecaţi după prima serie de tratament; 68 au revenit la tratament a doua oară, cari de asemenea s'au vindecat; 92 sau 100 îmi comunică starea lor de deplină sănătate în care se găsesc. Numai 8 au rămas staţionari, despre care nu mai ştiu nimic, căci cu toată stăruinţa de a-i urmări şi rugăciunea de a veni la tratament, în interesul sănătăţei lor şi pe care l-am oferit cu totul gratuit, nu au mai venit. Admiţând totuşi că aceştia nu s'au vindecat, am avea până acum un procent de 96% vindecări. Conştinţa îmi impune să fac cunoscut acest fericit succes pentru binele suferinzilor căzuţi victimă acestei boale ne învinse până azi“..... Iar mai departe:

„Pentru a fi sigur de *„ceia ce dau,“* m'am controlat eu pe mine şi am rugat şi pe alţii să mă controleze. Am alergat la ajutorul colegilor mei din oraşul Râmnicul Vâlcea; pe cari i-am rugat să binevoiască a-mi fi judecători sinceri ai rezultatelor obţinute în tratamentul tuberculozei cu serul meu.“

Apoi urmează patru pagini de explicaţiuni technice, care nu explică nimic şi din care ca document reproducem partea finală: „Sângele animalului care va produce serul, după un anumit procedeu, este despărţit în trei.

Prima parte *activă negativ* (numire dată arbitrar) trebue să hemolizeze complect în 12 ore, in stare ipotonică şi doză anumită, la 38, globulele unui alt animal sănătos (nepreparat pentru ser); iar faţă de bacilul tuberculos rămâne fără nici o acţiune.

Partea 2-a sau *„indiferentă“* nu are nici o acţiune hemolitică şi nici asupra bacilului tuberculos. In amestec cu partea I-a devine ahemolitică pentru un animal sănătos în cel mult 6 ore.

Partea 3-a, *activă pozitiv“*, nu e hemolitică pentru un animal sănătos; hemolitică pentru sângele animalului preparat; fără acţiune asupra bacilului. Amestecând partea 2-a cu a 3-a, orice acţiune se pierde. Se observă o prea uşoară hemoliză după 24 ore de etuvă. Amestecând partea I-a cu a 3-a, în proporţii anumite, soluţia sau serul capătă următoarele proprietăţi:

1) Devine ahemolitică pentru animalul sănătos şi hemolitică pentru animal preparat.

2) Aglutinează aproape imediat bacilul tuberculos şi-l hemolizează după 12—24 ore.

Această din urmă însuşire a serului unui animal preparat, îmi dă măsura în prezent de a considera serul ca eficace sau nu; după care urmează experimentarea lui la un animal de laborator şi apoi întrebuinţarea terapeutică la bolnav, dacă prezintă calităţile necesare, indicate de examenul sângelui bolnavului.“

După aceasta D-l Dr. Puţureanu, publică şase observaţiuni de diverse forme de tuberculoză, toate vindecate. Observaţiunile sunt însoţite fiecare de câte un certificat, semnat de câţiva medici din R.-Vâlcea, prin care se atestă diagnosticile şi vindecarea obţinută cu noul tratament. Despre aceste cazuri vom vorbi mai târziu.

Gravitatea chestiunei, ne determină a face o cercetare personală la Olăneşti. In acest scop ne ducem acolo în ziua de 19 Octombrie 1921, însoţit de D-nii Dr Florantin, medic primar al judeţului Vâlcea, Dr. Diţulescu, medic şef al oraşului R.-Vâlcea, Dr. Abramovici, medic al oraşului şi D-r Hozoc. medic al secţiunei medicale a spitalului din R.-Vâlcea, adică însoţit de toţi acei a căror mărturie ştiinţifică o invoca D-l Dr. Puţureanu în broşura sa.

Rezultatul acestei cercetări este consemnat în primul raport adresat Direcţiunei Generale a Serv. Sanitar în această chestiune, cu No. 10022 din 31 Octombrie, din care extragem urmatoarele concluziuni:

„Factura puţin ştiinţifică a stilului din această broşură, lipsurile şi obscurităţile voite şi nevoite ce se constată atât la expunerea procedeului, cât şi la observaţiuni, faptul că D-l Dr .Puţureanu a mai anunţat odată descoperiea microbului şi tratamentul cancerului, ne-au lăsat rece faţă

de entusiasmul atât de cald al D-lui Medic Primar al județului, entusiasm împărtășit de altfel și de mai mulți confrați din R.-Vâlcea.

Necontestând D-lui Dr. Puțureanu dreptul sau posibilitatea de a face descoperiri chiar și în Olănești, am căutat totuși a ne documenta asupra rostului și importanței acesteia. In acest scop, împreună cu câțiva D-ni medici din Râmnic, cari trimeseseră și aveau bolnavi în tratament la Dr. Puțureanu, am fost în ziua de 19 Oct. a. c. la Olănești, unde am constatat următoarele:

Atât din lămuririle cât și din reticențele D-lui Dr. Puțureanu, am putut înțelege, cred, că descoperirea D-sale constă într'un ser obținut de la porc (încearcă și la alte animale), căruia i-se inoculează întreaga floră microbiană ce însoțește în genere bacilul tuberculos. Această floră e inoculată treptat, și constă din vre-o 20 specii diferite de microbi, cari ar fi fost identificați, zice dânsul, de D-sa pentru D-sa (!); ultimul inoculat ar fi cel tuberculos.

In ce privește tuberculoza pulmonară, de și ni se vorbește de vindecări, faptul că atât cât am stat acolo nu ni s'a putut arăta nici un *vindecat*, faptul că se omite în mod intenționat a se vorbi în observații de existența în spută a bacililor lui Koch înainte și după tratament, faptul că socotim ca neserios răspunsul la întrebarea noastră în această privință, că n'a făcut acest examen din lipsă de timp, sau că n'ar avea importanță, ne-a îndreptățit, cred, să arătăm chiar D-lui Dr. Puțurenu nedumerirea noastră în privința eficacității acestui ser."

„In schimb însă trebuie să arătăm că bolnavii ce ni s'au prezentat, fără a fi câștigat mult în greutate, ne declară că de la primele injecții se simt mai bine, nădușelile ar dispare, tusa ar diminua, moralul e mai ridicat. Medici ne afirmă că ar fi constatat în unele cazuri și modificări în semnele fizice pulmonare.

In rezumat părerea noastră a fost că acest ser nu poate fi numit anti-tuberculos, fiind fără acțiune specifică în contra bacilului tuberculos însuși; el însă, fie printr'o acțiune asupra bacteriilor adjuvante, fie prin simpla acțiune

stimulentă generală a serurilor, ar putea influența poate asupra stării generale.

Am reproșat D-lui Dr. Puțureanu de a nu fi apucat calea cea adevărat științifică și de a fi dat publicității o broșură reclamă în felul celei anexate, amintindu-i în treacăt chiar rigorile articolului 88 din legea sanitară pertru cei ce „anunță medicamente secrete pentru boale reputate incurabile" și l-am povățuit a confia secretele sale personagiilor noastre competinte în materie, asigurându-l că aceștia nu numai că nu vor abuza de încrederea sa, dar prin consiliile și îndrumările lor, îl vor putea ajuta, dacă se află pe teren sănătos, să păsească mai sigur și mai repede spre țelul propus.

Până la vindecarea tuberculozei suntem îndreptățiți însă să ne temem că numărul de tuberculoși, ce zilnic se îndreaptă spre Olănești și care se instalează prin casele neconfortabile ale sătenilor, să încuibeze această boală aci.

In vederea aceasta trebue să luăm măsuri, și prima este de a ști în mod precis dacă metoda D-lui Dr. Puțureanu poate acoperi acest pericol.

Pentru acest scop, cât și pentru lămurirea opiniei publice și medicale, am cerut numirea de urgență a unei comisiuni, compusă dintr'un medic bacteriolog, un medic internist, d-l director al Profilaxiei Tuberculozei sau un specialist în tuberculoză, cari împreună cu noi să cerceteze la fața locului și să se pronunțe asupra acestei chestiuni.

După cum se vede, această primă anchetă caută a pune chiar de la început lucrurile la punct, arătând în mod cu totul obiectiv ce se petrece la Olănești și că, departe de a fi, cum d-nul Dr. Puțureanu o afirmă, pornit în contra d-tale, am căutat să mă așez pe terenul serios al rațiunei și științei, iar nu pe acel al sentimentalismului.

Intre timp ziarele, precum și opinia publică, bazându-se pe unele rezultate necontrolate, dar abil prezentate, se entuziasmează și cum era firesc, mândre de aureola ce s'ar fi revărsat asupra științei românești în urma unei astfel de descoperiri, își făuresc visuri de aur, gata de a vedea în toți cei ce ar cugeta altfel detractori și invidioși.

Fără a ne intimida, urmărim totuşi de aproape cele ce se petrec în Olăneşti, şi la 5 Decembrie trimetem Direcţiei Gen. a Serv. Sanitar un nou raport confidenţial No. 12149), în care-i semnalăm afluenţa enormă din Olăneşti, mortalitatea ce începe să devie îngrijitoare, nesocotirea celor mai elementare reguli de igienă şi prevenţiune, şi în fine primele rezultate controlate ale tratamentului Puţureanu.

Foarte importante sunt observaţiunile unui distins medic din R.-Vâlcea, căruia i se cuvin deosebite laude pentru cinstea şi seriosul cu care a judecat tot timpul această afacere asupra a 4 bolnavi văzuţi de d-sa, înainte şi după tratament, şi cari dovedesc ineficacitatea acestui tratament. „Contestez serului în chestiune—încheie d-sa—orice acţiune curativă şi, până la probe palpabile, chiar medicaţiunea simptomatică a acestui ser, în tuberculoza confirmată ştiinţificeşte, rămâne dubioasă. După cazul citat la No. 3 acest ser ar avea chiar o acţiune nocivă asupra organismului".

Un alt domn medic ne comunică şi cazul lui X, mort de berculoză cu caverne şi focare de pneumonii tuberculoase, despre care totuşi „opinia publică continua a afirma că a fost vindecat de tuberculoză, însă a murit de gripă."

Efectele tratamentului, nule sau nocive, mai sunt invederate şi prin câteva cazuri cercetate aci la Craiova.

La 6 Decembrie, după ce curentul provocat în opinia publică mai cu seamă de afirmaţiunile uşoare ale unor medici cu greutate ajunsese la paroxism, traducându-se prin articole de tot felul în ziare, interpelări în Cameră şi Senat,—Consiliul sanitar superior, desbătând această chestiune, ne cere prin Direcţiunea generală a serv. sanitar, să întreprindem o minuţioasă anchetă sanitară asupra felului şi rezultatul tratamentului de la Olăneşti, stabilind şi responsabilităţile.

Următor acestui ordin, facem în ziua de 13 şi 14 Decembrie, personal, o nouă cercetare,—deci a doua în Olăneşti, faţă fiind şi d-nii D-ri: Florantin, Diţulescu şi Hozoc, *precum şi d-l Dr. Puţureanu* (deci a doua oară).

Rezultatul cercetărilor formează obiectul raportului nostru No. 12560 din 20 Decembrie din care extragem:

„Numărul bolnavilor veniţi la tratament e greu de stabilit exact. D-l Dr. Puţureanu nu ne poate da cifre riguros exacte, dar ne spune că dela 7 Noembrie a primit în tratamentul său un număr de 238 bolnavi înregistraţi, în afar de circa 100 ne înregistraţi, plus vre 150 înainte de 7 Noembrie. In total dar 488, sau cifră rotundă: 500 bolnavi.

O numărătoare mai exactă a bolnavilor aflaţi azi în tratament nu e posibilă, de oarece ei se află răspândiţi în tot satul şi chiar în Râmnic, fără ca autorităţile să ştie până acum de rostul lor. Pentru a ne putea da seama de starea acestor bolnavi din punctul de vedere medical, am cerut d-lui Dr. Puţureanu să ne arate statistica rezultatelor obţinute de d-sa până în prezent, şi anume câţi morţi, câţi „statu-quo" [1]), câţi ameliorati şi câţi vindecaţi are până în prezent. D-sa ne declară că nu ne-ar putea da cifre precise, ne ţinând socoteală de toţi, dar că, în principiu, statu-quo propriu zis la dânsul nu există, de oarece toţi sunt sau vindecaţi, sau ameliorati; cei cari au murit erau în genere sosiţi în staţiune „muribunzi". Totuşi, insistând şi rugându-l a lua în cercetare registrele d-sale dela 7 Noembrie încoace, ne dă ca morţi 17 bolnavi. Comparând aceste date cu cele aflate în registrele primăriei, se pare că trebue să mai adăogăm încă 3: pe M. G. din B., pe E. N. şi C. C. din B. In total dar 20 de morţi, afară de alţi 6 morţi înainte de tratament, iar în stare: staţionară a boalei sau agravaţi, după datele d-lor 5.

Pentru a ne putea face o ideie mai precisă asupra rezultatelor ce obţine d. Dr. Puţureanu şi pentru a nu fi acuzat de parţialitate, am rugat pe confraţii Diţulescu şi Hozoc, din R.-Vâlcea, ca în timpul cât eu voi fi ocupat cu cercetările împreună cu d-l Dr. Puţureanu, d-lor să examineze, la întâmplare bolnavi ce ar permite-o, la chiar casele lor. D-lor au luat în cercetare prima vilă aflată în cale: Vila Viorica. Nu se pot da aci observaţiile, nici măcar cu iniţiale, dar se poate conchide din citirea lor că, la nici unul

[1]) Termen uzitat în medicină pentru a exprima o stare staţionară.

din cei 15 bolnavi examinaţi, tratamentul Puţureanu nu produsese—nu vindecare—dar nici măcar o amelioare efectivă; din contră, 5 din ei par agravaţi.

Vindecaţi. Vindecaţi, după d. dr. Puţureanu sunt foarte mulţi; când însă trebuesc preciziuni, numărul lor se restrânge cu atât mai mult, cu cât sita prin care-i cernem are ochi mai mulţi. Şi pentru a nu produce o impresie de cârcotaş, lăsăm, dar notăm că, pe când cifrele de morţi şi agravaţi date mai sus să se refere numai la bolnavi înregistraţi de la 7 Noembrie încoace (238), cele de vindecaţi să cuprindă pe toţi vindecaţii de d-sa, prin procedeul d-sale, indiferent de felul şi epoca aplicărei tratamentului. In asemenea condiţii, ajungem la alcătuirea unei liste, în care se cuprind numele a 12 persoane dat sub scutul secretului profesional, şi pe care, natural, nu le putem reproduce aci.

Dintre aceştia am putut examina, împreună cu d-nii D-ri Diţulescu, Hozoc şi Florantin 8 şi anume:

No. 1, bolnavă dela 5 Dec. 1920, văzută în Iunie 1921 de d-rul Florantin: cracmente duble. Dar a mai fost odată bolnavă în 1894, când doctorii i-au spus că avea ceva la vârfuri. La 10 Octombrie în urma unei hemoptizii grave, a fost la Olăneşti, unde i s'a făcut 4 injecţii mari şi 6 mici (vezi mai departe explicaţia injecţiilor mici). Azi tusa s'a rărit, pacienta umblă, mănâncă, deşi încă slabă. Starea prezentă: raluri umede la vârful drept, frecături pleurale la vârful stâng. Sputa examinată la laboratorul din Craiova, conţine numeroşi bacili Koch. De altfel, deşi trecută pe lista vindecaţilor, d-l Dr. Puţureanu ne arată că este încă în tratament.

No. 2, de 19 ani din R.-Vâlcea, e citată ca un caz tipic de vindecare desăvârşită prin serul Puţureanu. La 24 Februarie 1921 Dr. Abramovici din R.-Vâlcea vede această fată şi constată că sufere de *Icter cataral.* Nu constată nimic la plămâni. In cursul tratamentului apar adenite cervicale duble, care ajung în curând să ia aşa proporţii, încât d-l Dr. Abramovici găseşte cu cale să trimită pe pacientă, prin Mai, la spitalul din Sibiu, unde i-se face extirparea ganglionilor din ambele părţi. Două săptămâni după aceasta

d-l Dr. Abramovici o revede şi ne spune că a constatat: „o tuberculoză generalizată cu cavernule“ (!?); D-l Dr. Florantin este mai clar: a văzut pe această bolnavă în Mai, când a constatat că ambii plămâni erau prinşi, sus ramoliţie, sputa abondentă şi fetidă şi pleurită stângă, terminată mai târziu prin vomică. La 6 Septembrie femeea s'a dus la d-l Dr. Puţureanu, care i-a făcut 5 injecţii mari şi 2 mici, declarând-o vindecată.

La examen: uşoare frecături pleurale, mai ales în stânga. In spută nu se constată prezenţa bacilului Koch. Din anamneza destul de obscură, reese totuşi clar că a fost vorba aci nu de o tuberculoză pulmonară ci de o pleurezie, sau de o tuberculoză, ganglionară cervicală şi intratoracică, unul din aceşti ganglioni supuraţi terminându-se printr'o vomică.

No. 3, cu Lupus al feţei; boala a debutat printr'o pată pe nas, care în 15 zile, s'a întins pe toată faţa, având şi ganglioni prinşi. După tratament extern şi 6 injecţii mari făcute de d-l Dr. Puţureanu, vindecat.

Starea prezentă: Pielea absolută normală; nici o cicatrice, nici o induraţie, îngroşare sau exfoliere a pielei, afară numai pe lobul urechei stângi, unde se observa o mică placă de ecsemă, care ne explică evoluţia extrarapidă şi misterul vindecărei acestui „Lupus“.

No. 4, Tuberculoză pulmonară dublă, bolnav din 1918, supus tratamentului în August 1921, 5 injecţiuni mari şi 5 mici. Starea prezentă: semne cavitare la vârful drept.

No. 5, a stat în spital dela 28 August până la 8 Sept. 1921, cu diagnosticul: tuberculoză pulmonară-hemoptizii. In prezent: submatitate, respiraţie aspră la vârful drept. Starea generală bună.

No. 6, Tuberculoză pulmonară gradul II-lea. Azi: raluri fine în respiraţia forţată la vârful drept.

No. 7. In tratament de trei ani, bolnava se prezintă azi fără leziuni apreciabile de tuberculoză pulmonară. In 1918, a fost tratată de d-l Dr. Puţureanu cu serul preparat după formula sa din 1916. Ameliorată. In 1920 a fost rechemată la tratament dar n'a venit. In 1921, în urma unei hemoptizii, a revenit la d-rul Puţureanu, care a supus-o din nou tra-

tamentului cu ser preparat după noua sa formulă. Nu putem stabili precis diagnosticul, sau mai bine zis întinderea leziunilor, înainte de tratament.

No. 8. Trimis la 20 Oct. a. c. de d-l dr. X, fără — zice bolnavul — „să-i spună ce are". A fost văzut de d-l dr. Puțureanu, care ne afirmă că ar fi prezentat „ramolirea vârfului drept și induratia vârfului stâng, pleurită dublă, febră".

Azi nu se constată leziuni pulmonare, nici semnele unei afecțiuni tuberculoase din trecut. Interesantă însă este povestirea istoricului boalei de către însuși bolnavul. El declară că a stat în spitalul din Chișinău, dela 24 August—1 Octombrie; acolo „il lua cu cald și cu frig și cu nădușeli, i-se umplea gura cu bale și avea și tusă cu flegmă"; ca tratament i s'a dat chinină, prafuri de tusă și bromură, zicându-i că e nervos. Obține un concediu medical de 60 de zile, fără să știe ce diagnoză avea.

Astfel dar, din aceste opt cazuri, — căci ceilalți 4 n'au putut fi examinați atunci —, nici unul nu apare realmente vindecat; cel mult s'ar putea spune că sunt ameliorați: No. 5, No. 6 și No. 7, și aceasta fără a se putea preciza care e partea serului în aceste ameliorări.

In atare împrejurări, cu toată bunăvoința, și chiar considerând de vindecați pe acești ameliorați și chiar și pe alții, nu am avea totuși decât un procent relativ foarte mic, față de un procent de morți enorm. De altfel nici nu exsită tratament preconizat azi care să nu ne dea în definitiv unele vindecări și ameliorări, sau măcar un rezultat echivalent, dacă nu mai bun decât acesta.

Dar ni s'a spus că morții erau numeroși, fiind-că au fost aduși în mare parte aproape muribunzi; o întrebare atuncea se impune: pentru ce i-a luat d-rul Puțureanu în tratament? Pentru ce le-a făcut câte una, două, sau chiar trei injecții? Incredere în efectul miraculos al serului, sau necorectitudine? Incredere oarbă zic unii, și în șoaptă reproduc spusele d-rului Puțureanu: „nu se mai moare de oftică"! „cu sufletul pe buze să fie, și scapă!" „cald să fie, și garantez!" Necorectitudine, pretind alții, și citează cazuri,

dau explicații, fac socoteala încasărilor. Vom căuta mai jos să lămurim această chestiune.

Cum se face primirea și cât plătesc bolnavii la Olănești. Pentru a fi primit în Olănești la tratament, trebuie să te înscrii la biuroul d-lui dr. Puțureanu din R.-Vâlcea. Modul cum se făcea înscrierea se adevereste din răspunsul primit de către Prezidenta Societății Orfanilor de Război din Craiova, care solicită prin adresa oficială No. 3861 din 17 Noembrie D-lui dr. Puțureanu tratarea unei orfane din azilul Ișalnița, bolnavă de tuberculoză pulmonară. Iată ce se cere în acest răspuns: 6000 lei plătiți înainte la biuroul din strada Col. Apostol Dumitrescu din Vâlcea, cameră cu 2 paturi 50 lei pe zi, lemne deosebit, hrana deosebit, bolnavul să-și aducă plapomă, cearșeafuri și rufele necesare și o însoțitoare pentru a-l îngriji, pentru care bineînțeles se plătește deosebit. Asemenea și transporturile cu trăsura sau automobilul.

Arătând D-lui dr. Puțureanu acest document, d-sa ne afirmă că nu știe nimic, și că dacă ar fi știut că e vorba de o orfană, i-ar fi făcut desigur condiții mai avantagioase. Cu acest prilej ne declară, că din actualii săi bolnavi are: 152 gratuiți, 29 cu plata redusă, 59 cu plata necomplectă și numai 12 cu plata complectă. Morților—adaugă d-sa—„le dau banii îndărăt".

E greu să credem că D-l dr. Puțureanu nu știe ce se petrece la biuroul d-sale; nu avem totuși nici un temei să afirmăm că aleargă după avere; pare că-l atrage mai repede gloria.

Aceasta nu voește să zică că specula nu și-a făcut apariția și în jurul acestei „afaceri". Când un litru de lapte ajunge 17-20 lei și un pat într'o cameră nenorocită 50 lei pe zi, nu putem spune că nu suntem în plină specula. Dacă d-l dr. Puțureanu se poate crede strein de ea, de sigur că cei din jurul său nu.

Ca probă: deși în Olănești există mai multe hoteluri, dintre care unul cu 70 de camere a și fost pus la dispoziția bolnavilor de administrația băilor, el este, deși confor-

tabil, aproape gol; în acest timp administrația d-lui dr. Puțureanu, care a închiriat toate camerele libere din casele satului pentru a le specula, mai închiriază spre a primi bolnavi o vilă cu 12 camere, cu enorma sumă de 400.000 lei pe 3 ani, plus refacerea întregului mobilier. Cât vor trebui să plătească nenorociții bolnavi pentru a se acoperi aceste enorme cheltueli?

Revenind însă la întrebarea noastră relativ la tratamentul făcut așa zișilor muribunzi, trebue să arătăm că d-l dr. Puțureanu, ne dă ca motiv al acestui tratament in-extremis numai sentimentul său de umanitate: dânsul n'a putut rezista solicitărilor bolnavilor sau anturajului lor. Credem desigur că d-l dr. Puțureanu are sentimentul de umanitate foarte desvoltat, totuși ne miră că-l împinge până a-și cerni singur în așa fel statistica, compromițându-și însuși tratamentul.

Pericolul de contaminare. Am arătat că serv. sanitar al orașului R.-Vâlcea începuse a se îngrija de posibilitatea unei contaminări întinse, din cauza afluxului de tuberculoși, cari, în trecerea lor la Olănești, se opreau fatalmente la R.-Vâlcea. Măsurile luate pentru a împedica acest rău se aplică azi, și constau în destinarea unei case excentrice (Ospiciul de bătrâni), care a fost amenajată de administrația d-lui dr. Puțureanu, și unde se adăpostesc toți acei ce vin pentru tratament, stând aci până le vine rândul la Olănești.

Pericolul în Olănești. Am spus-o, bolnavii se află răspândiți în tot satul, în condiții detestabile. A tolera mai departe această stare, este a expune nu numai întreaga populație a acelei regiuni contaminărei, dar a compromite cu desăvârșire și stațiunea balneară.

E neîndoios că ori cât s'ar anunța publicului să nu mai meargă la Olănești, se vor mai găsi mulți desmoșteniți, mulți disperați, cari, dacă se va permite continuarea tratamentului acolo, se vor îndruma încă lungă vreme spre Olănești în căutarea miracolului, gonind prin prezența lor clientela obișnuită a acestor băi.

Cum se aplică tratamentul: Cu ocazia cercetărilor anterioare făcute de noi în Olănești, constatasem că serul ce

d-l dr. Puțureanu injectează, e în cantități de 15—20 cm. c. și îl introduce intramuschiular în regiunea fesieră. Acum aflăm că aceasta constitue o injecție mare și că, pe lângă aceasta, mai face și injecții mici. Aceste injecții mici ar fi vaccin. La unii amestecă câteva picături de vaccin în serul său. Injecțiunile le face cam din 15 în 15 zile și tratamentul durează între trei până la patru luni.

Reclama deplasată, ce s'a făcut în jurul acestui tratament, a format desigur și ea obiectul conversațiunei noastre cu d-l dr. Puțureanu. D-sa susține că nu e vinovat întru nimic, că nu d-sa a fost inspiratorul articolelor, că a scris chiar d-lui director al cutărui ziar ca să înceteze, ba chiar adaogă: „am fost foarte supărat azi, aflând că bolnavii din Olănești au telegrafiat Majestății Sale Reginei ca să nu se mai ceară deplasarea mea din Olănești".

Toate protestările d-sale nu împedică însă că d-sa este cel care a răspândit broșura „Un ser pentru vindecarea tuberculozei", anunțând vindecări de sută în sută, și că, dacă ar fi avut o atitudine mai puțin șovăelnică, ar fi evitat de a se pune într'o postură puțin serioasă, ca aceia creiată prin petiționarea bolnavilor către Majestatea Sa Regina.

De altfel bolnavii m'au înconjurat și pe mine cu ocazia anchetei făcute, punându-mi în vedere în mod peremptoriu, că nu vor permite ca d-l dr. Puțureanu să mai plece din Olănești. Deși într'o situație neplăcută, eram gata a admira devotamentul unor bolnavi pentru medicul lor, când unul din ei, cel mai loquace, a avut grija să mă lumineze: „Noi plătim aci destul—striga el—ca să nu ne tot amâie cu injecțiile; ne amână din cauza Direcției, a d-rului Irimescu, etc." Va să zică: sentimentele de recunoștință nu erau decât calculele bănești.

Bolnavii veniți la tratament sunt în genere cam din toate părțile țărei și în special din Ilfov, Buzău, Brăila, Bacău, etc. Din Transilvania sunt: din Sibiu, Avrig, Brașov, Timișoara, Arad. Unul din Basarabia și doi din Bulgaria. Mai are la tratament două persoane venite din Davos în urma celor citite în ziare, pentru a putea urma tratamentul d-sale. Afară de aceasta a mai primit cereri de informațiuni sau cereri de

ser din Franţa, Olanda, Bulgaria, Serbia şi chiar din Irlanda, la care le-a răspuns, ne declară d-l dr. Puţureanu, că „dacă boala nu este înaintată, să vie aci".

Cum vor fi primiţi aceşti bolnavi aci, şi mai cu seamă cum vor pleca ei de aci?

Socotim că, pentru evitarea unei neplăcute situaţiuni, un comunicat al Direcţiunei în ziarele din străinătate, pentru a pune chestiunea la punct, se impune.

Răspunderi. Am arătat şi accentuăm din nou că nu socotim pe d-l dr. Puţureanu ca necinstit; îl credem mai curând un obsedat; are obsesiunea descoperirilor ştiinţifice. E notoriu că a mai anunţat descoperirea microbului cancerului şi a unui tratament al cancerului, după cum ni se afirmă, şi al tifosului exantematic. Cu convingere, sau fără, schimbă diagnozele cele mai clare, mergând, cum a făcut în 1913 în Bulgaria, până a susţine, contra tutulor, că boala ce ne secera nu era holera, ci simple turburări gastrice datorite alimentaţiei.

Faptul este riguros exact şi a fost constatat de mine însu-mi, în calitate de şef al unei secţiuni al ambulanţei Diviziei II-a, delegat cu inspecţia regimentelor.

Dacă d-l dr. Puţureanu ar fi un necinstit, el ar fi putut face până acum destulă avere şi fără această descoperire, căci are darul convingerei şi al captivărei bolnavilor.

Totuşi trebue să relevăm în sarcina d-lui dr. Puţureanu, un fapt foarte grav. Prin publicarea broşurei sale d-sa a contravenit nu numai uzanţelor şi probităţei profesionale, dar a comis un act de indelicateţă cu totul reprobabil: s'a servit de declaraţiile şi inpresiile verbale ale colegilor săi din Râmnic, pentru a ticlui cu datele sale, cu expresiunile sale, faimoasele „certificate medicale" publicate în broşura d-sale. Aceste certificate, nu au fost concepute, n'au fost scrise şi nici n'au fost iscălite de colegii indicaţi în ele, cari se mulţumeau, după ce examinau bolnavii trimişi de dânsul, să-i comunice verbal sau prin câteva rânduri părerea d-lor. Toţi cei iscăliţi în certificate au declarat aceasta în scris. Faptul este de altfel adeverit de însuşi d-l dr. Puţureanu.

* * *

Din cele arătate şi constatate, ne credem îndreptăţiţi să tragem următoarele concluzii:

1) Serul d-rului Puţureanu nu are o acţiune specifică în tuberculoză. Ameliorările observate, dacă sunt datorite acestui tratament, nu întrec în proporţie rezultatele obţinute prin tratamentele obişnuite; poate din contră.

2) Reclama deplasată ce s'a făcut în jurul acestui tratament a adus spre Olăneşti un aflux de bolnavi şi muribunzi, şi riscă a pune pe drumuri şi bolnavi din străinătate.

3) Lipsa de confort din Olăneşti, precum şi neputinţa de a se aplica măsuri profilactice, vor constitui, dacă acest tratament se continuă aci, o nenorocire atât pentru bolnavi, cât şi pentru săteni, ba chiar şi pentru viitorul staţiunei balneare. Oraşul R.-Vâlcea e ameninţat şi el de contaminare.

4) Medicii oficiali din Râmnic nu pot fi făcuţi răspunzători de cele întâmplate, iar d-l dr. Puţureanu nu poartă decât o răspundere atentuată.

Măsurile, ce ni se pare că se impun, sunt două:

1) Un comunicat în străinătate şi în ţară, pentru a pune chestiunea la punct.

2) Interzicerea practicărei acestui tratament în Olăneşti, dacă procedeul de tratament va fi admis de Direcţiune; el să nu se aplice decât în anume localităţi şi locuri destinate de Direcţiune. Propunem în acest caz clădirile de la Râul Vadulului sau Lazaret (Turnu Roşu).

In urma acestui raport documentat, precum şi în urma primelor rezultate observate în tratamentele ce se instituiseră în Bucureşti, precum şi în urma alarmei date de anumiţi medici clar văzători, cum a fost d-l Prof. Dr. V. Babeş, Dr. Irimescu şi alţii, Direcţia Generală a Serv. Sanitar, în baza hotărârilor din Consiliul Sanitar Superior, ne trimite la 30 Decembrie 1921, următorul comunicat:

„Direcţiunea Generală a Serv. Sanitar, având în vedere dispoziţiunile precise ale art. 84 şi 88 din legea sanitară şi prejudiciile cauzate sănătăţei publice prin aglomeraţiune de bolnavi tuberculoşi la Olăneşti, luând act şi de concluziunile comisiunei instituită de Consiliul Sanitar Superior,

precum și de toate datele precis controlate ce are la îndemână asupra rezultatelor obținute prin tratamentul d-lui dr. Puțureanu, a hotărît următoarele:

1) Cu începere de azi se interzice aplicarea tratamentului d-lui dr. Puțureanu în afară de strictă experimentare, pentru care se va pune la dispoziția d-lui dr. Puțureanu la Olănești și R.-Vâlcea numărul necesar de bolnavi și toate mijloacele pentru ospitalizarea și îngrijirea lor în bune condițiuni. In acest scop, Direcțiunea a luat măsurile necesare pentru ca, pe lângă toate cheltuelile de ospitalizare și întreținere a bolnavilor, să se pună la dispoziția d-lui dr. Puțureanu și tot materialul de laborator necesar pentru continuarea cercetărilor sale.

2) O comisiune, compusă dintr'un bacteriolog și un clinician, va controla în localitate mersul bolnavilor tratați, din punct de vedere bacteriologic și clinic.

3) Niciun bolnav nou, în afară de cei menționați mai sus, nu va mai fi supus tratamentului, până când nu se vor avea date suficiente pentru a stabili inocuitatea injecțiunilor cu serul D-lui Dr. Puțureanu și eficacitatea lor.

Deși toate constatările oficiale de până acum sunt defavorabile acestui tratament, care în unele cazuri a produs agravări serioase ale boalei, totuși Direcțiunea Serviciului Sanitar având în vedere vâlva produsă prin reclamă, exagerările și faptele inexacte ce s'au publicat în ziare în această chestiune, acordă D-lui Dr. Puțureanu toate mijloacele necesare pentru continuarea cercetărilor sale și pentru experimentarea lor în cele mai bune condițiuni.

In însăși interesul bolnavilor, este însă nevoită să interzică continuarea tratamentului așa cum se practică azi, și a luat severe măsuri pentru aceasta.

Dacă experimentarea serului, care se va face de către D-l Dr. Puțureanu în condițiunile ce D-sa va crede de cuviință, va dovedi că se poate obține vindecarea sau cel puțin ameliorarea boalei, Direcțiunea va aduce aceasta la cunoștiința publicului și va lua măsuri ca toți bolnavii să poată beneficia de acest tratament."

Comunicatul este însoțit de arătarea că Direcția „este ferm hotărită să aplice cu rigurozitate prevederile legei în cazul când D-l Dr. Puțureanu nu s'ar conforma cu strictețâ măsurilor prescrise", precum și de ordinul de a lua personal înțelegere cu D-l Dr. Puțureanu în acest sens.

La 2 Ianuarie 1922 primim un nou ordin, care pe lângă altele ne cere să examinăm și pe V. B. din B. și I. C. P. din P. trecuți în broșură și certificați ca vindecați.

In ziua de 4 Ianuarie suntem la Râmnic — deci pentru a treia oară — unde, *împreună cu D. Dr. Puțureanu* vizităm ospiciul de bătrâni din oraș, în care urmează a se instala bolnavii ce se vor trimite spre experimentare, discutând asupra tutulor punctelor, inclusiv asupra responsabilităților în chestiunea abuzului cu certificate, abuz recunoscut de D-sa, cum am spus mai sus, într'o declarație scrisă și subscrisă de D-sa.

Examinarea persoanelor indicate de Direcțiune le-am făcut, ca de obicei, în prezența și altor colegi; pe V. B. l'am cercetat chiar față de D-l Dr. Puțureanu, pentru a nu se putea lăsa nici umbră de bănuială asupra veracității faptului. Rezultatul examenelor este interesant:

V. B. din B. de 24 ani este o țărancă puțin inteligentă din Vâlcea. Ea este trecută în broșura D-lui Dr. Puțureanu ca vindecată de Lupus tuberculos al feței. Intr'adevăr a avut și are Lupus tuberculos, cu simpla diferență că nu este vindecată și că încă mai prezintă plăgi ulcerate în regiunea gâtului, în regiunea sprâncenoasă dreaptă și sub maxilarul stâng; ochiul stâng este perdut, iar la ochiul drept o pată foarte vizibilă pe cornee, deși în certificat este scris categoric: nici o pată pe cornee.

D-l I. C. P. este foarte interesant. A făcut campania și pretinde că în Moldova ar fi fost de două ori bolnav de exantematic, după care ar fi fost trimes la Bisericani, unde ar fi stat un an. Ce a avut în acest timp, nu știe să precizeze; atât spune că: văzând că trece un an peste ei, un număr oare care de bolnavi, ce erau acolo, au pornit-o la 'I și spre a li-se limpezi situația. El s'a ales cu un certificat de reformă, în baza căruia a venit în țară. Domicilind într'o comună imediat apropiată de Olănești, s'a dus de a

văzut pe D-l Dr. Puţureanu, care atunci în 1918 s'a mulţumit să-i scrie o reţetă. Când mai bine, când mai rău, în urma unui joc, zice el, îl izbeşte cineva în regiunea scrotală; l'a durut foarte rău şi după câteva zile a observat că „se umflă boaşele în amândouă părţile." S'a dus atunci din nou la D-rul Puţureanu, care i-a prescris băi locale cu foi de nuc. Fiind cam greu de executat, a întrebuinţat medicamente populare: oblojeli, cataplasme cu ceară. Umflătura a copt şi a spart, apoi a început să dea înapoi, rămânând totuşi timp de o lună un traect fistulos, prin care mai eşia nitică secreţie. Traectul s'a închis, şi în vara lui 1919 se duce din nou la D-rul Puţureanu pentru piept. De data aceasta îi face 4 sau 5 injecţii cu ser, după care „s'a simţit mai binişor, dar nu prea bine" (în certificat se spune că e vindecat din 1919). Probă de eficacitatea tratamentului este că, în vara lui 1920, simţindu-se rău, se duce din nou la D-rul Puţureanu, care îi face iar o serie de injecţii. In Aprilie 1921, se prezintă din nou la comisia de clasare, care îi liberează un bilet de reformă provizorie No. 121 XV din Craiova, 21 Aprilie 1921, cu următoarea diagnoză: induraţia vârfurilor pulmonare şi orchiepididimită tuberculoasă dublă din campanie — *cu stare generală bună.*

Aci trebue observate două lucruri: întâi că orchiepididimita o fi ori nu tuberculoasă, dar din campanie nu e; asta e cert, o declară bolnavul. Al doilea: grija D-lui Dr. Puţureanu de a omite din broşura sa cuvintele: cu stare generală bună.

Deşi după doi ani de injecţii — de tratament specific al tuberculozei —, în vara lui 1921 I. C. P. răceşte din nou, iar îi e rău şi iar dă fuga la D-rul Puţureanu. Să se noteze, repet, că în broşură I. C. P. e dat ca vindecat definitiv, în urma tratamentului din 1919, de D-nul Dr. Puţureanu.

Probabil că aceasta îl va fi determinat pe d-rul Puţureanu, să-l trateze de data aceasta mai cu temei, şi atunci ce face? *Îi face 6 injecţii cu ser, şi ca să nu greşească îi mai face 10 injecţii cu arsenic, şi ca să nu greşească — probabil fiind că va fi văzut că pe gambe are nişte cicatrice aderente profunde — îi mai face concomitent 15 băi de puciosă şi 5 băi de iod!*

Ca să nu se creadă că exagerez eu, sau bolnavul, mi-am permis să iau de la acesta un document preţios pentru noi: însuşi carnetul de băile prescrise şi semnate de însuşi D-l Dr. Puţureanu. Să prescrii unui om pe care îl extenuiază transpiraţiile profuze băi de 30° Réaumur timp de ½ oră este extraordinar, dar ca să tragi concluzia că, din acest amestec de tratamente, ceea ce a vindecat pe I. C. P. sunt injecţiile miraculoase, este o cutezanţă nepermisă!!

Cum se prezintă azi I. C. P. ? Starea generală ca şi înainte, cum o arată şi biletul de reformă, bună; starea locală: la plămâni respiraţie aspră la vârfuri şi câteva frecături pleurale la baza stângă. Aşa dar şi azi I. C. P., cu toate multiplele tratamente ale D-lui Dr. Puţureanu, se prezintă la fel cu cele arătate în biletul său de reformă: „induraţia vârfurilor, cu starea generală bună."

* * *

În Ianuarie iarna începe să devie grea. Lipsa de confort din Olăneşti, pe care de la început o semnalasem, specula cu casele ţărăneşti, începe să-şi dea roadele. Frigul şi imposibilitatea de a se alimenta agravează starea bolnavilor, precipită desnodămintele fatale: reclamaţii şi ecouri lugubre ne parvin din toate părţile.

In acest timp D-l Dr. Puţureanu, care din întâmplare (!) eră tot absent din Olăneşti pe acea vreme, ajunge la un compromis cu Direcţia Generală a Serv. Sanitar, compromis concretizat prin următoarea convenţiune, subscrisă de D-l Dr. Puţureanu, şi care ni se trimite de Direcţiune:

1) „Nu se va mai aplica tratamentul la nici un bolnav nou — conform dispoziţiunilor ce v'am comunicat la timp — în afară de cazurile necesare pentru experimentarea tratamentului.

2) Experimentarea tratamentului, — care pentru moment se va limita la acţiunea lui terapeutică — se va face

asupra unui număr de 20 bolnavi la spitalul Zerlendi din București și altor 20 de bolnavi la R.-Vâlcea. Bolnavii dela R.-Vâlcea vor fi ospitalizați în localul Azilului de bătrâni din localitate, care va fi pus la dispoziția Direcției în acest scop.

3) Direcțiunea Generală a Serv. Sanitar va suporta toate cheltuelile de întreținere a acestor bolnavi, plata personalului sanitar și orice altă cheltuială necesară pentru facerea experimentărei.

4) Pentru controlul experimentărei tratamentului — care va fi aplicat de D-l Dr. Puțureanu, în condițiunile ce D-sa va crede de cuviință — s'a instituit o comisiune compusă din D-nii D-ri: Băltăceanu, asistent al clinicei I medicale (Prof. Dr. Teochari), Gheorghe Tudoran, asistent al clinicei medicale de la facultatea Iași (Prof. Bacaloglu), Condrea, asistent al laboratorului de medicină experimentală (Prof. Dr. Cantacuzino) și Dănulescu Vlad, șeful laboratorului de radiologie de la spitalul Brâncovenesc.

5) Condițiunile în care se va face alegerea bolnavilor și se vor efectua experimentările se vor fixa de comisiune împreună cu D-l Dr. Puțureanu. Comisiunea va consemna în dosare individuale pe bolnavi, toate constatările făcute la alegerea bolnavilor, cum și toate datele și observațiile adunate în timpul tratamentului. Ea va putea alege și ospitaliza și bolnavi martori.

6) D-l Dr. Puțureanu, pe lângă angajamentul ce a luat de a nu mai aplica tratamentul la nici un bolnav nou, va trebui să ia măsuri pentru ca, în timpul cel mai scurt posibil, bolnavii în curs de tratament, cari se găsesc la Olănești, să fie grupați în Vila Viorica, în Vila Olănescu și în Hotelul stațiunei, *evacuând casele locuitorilor de bolnavi tuberculoși*, care vor trebui dezinfectate apoi."

Pe când însă se proectează să se pue la cale noui experințe, cu anumite comisiuni agreate de d-l dr. Puțureanu, — marea experiență, cea reală, făcută pe scară întinsă la Olănești pe spinarea sutelor de desnădăjduiți, zoriți de mirajul miracolului anunțat, începe să-și arate efectele. Bolnavii anunțați că au pornit pe cale de vindecare abia își mai

pot ține sufletul; parte ajung acasă ca să și-l dea între ai lor; alții istoviți cad și se aliniază în micul cimitir din Olănești; alții mor prin gări, trenuri, etc.

Cerând informațiuni, Medicul primar al județului face investigațiile necesare la Olănești și ne comunică:

„Din cauza caselor făcute pentru sezon de vară, improvizate cu sobe de tablă, improprii pentru bolnavii tuberculoși, a iernei grele și a greutăților mari pentru transportul aprovizionărei și lemnelor, starea bolnavilor lasă de dorit". D-sa, atât de binevoitor la început față de d-l dr. Puțureanu, ne mai adaogă verbal că „nu știe din ce cauze, dar serul Puțureanu nu mai are aceleași efecte ca la început, și căanumite cazuri le-a îndrumat el însuși spre casă, pentru „a nu se agrava".

In aceiași ordine de idei, d-l dr. Dițulescu ne comunică de asemenea că: „trei din bolnavii prezentați anterior ca mult ameliorați, au decedat zilele acestea în Azil".

Pe când bolnavii mureau sau plecau, d-l dr. Puțureanu nici nu gândea să dea un început de execuție măcar convențiunei cu Direcțiunea. In special de evacuarea bolnavilor din casele țărănești nici nu se sinchisea. Bolnavii continuau să stea în aceeași stare mizerabilă, în disprețul bunului simț și oricărei reguli de igienă, ceea ce ne determină să adresăm un nou raport Direcției Generale (No. 588 din 24 Ianuarie) în care concludeam: „Cum vedeți, Domnule Director General, suntem departe de o înțelegere cu d-l Dr. Puțureanu, sau de o soluționare a chestiunei Puțureanu. Imi pare din contră că ea s'a agravat prin recunoașterea posibilității de a se trata bolnavii și în Azilul de bătrâni din R.-Vâlcea. Acest local, destinat ca adăpost pentru bolnavii, ce dela gară nu puteau merge direct la Olănești, s'a transformat azi într'un adevărat spital, în care se tratează 40 de tuberculoși, deși n'ar fi loc pentru mai mult de 15. Astfel dar acest local, preconizat ca instrument de ferire, a ajuns un mijloc de contaminare sigură a orașului R.-Vâlcea.

Până la primirea a noi instrucțiuni din partea D-voastră, am dat ordin d-lui Medic al orașului să supravegheze cu cea mai mare strictețe acest azil, generator și disemi-

nator zilnic a 40 de scuipători pline de spută tuberculoasă! Deasemenea am mai ordonat ca, sub nici un pretext să nu se mai primească aci nici un bolnav nou, medicul orașului fiind îndatorat a-mi semnala abaterile".

Pentru a încheia, ceream din nou interzicerea cu desăvârșire a acestui tratament, fie în Olănești, fie în Râmnic. Dacă se poate îngădui mai departe acest mod de tratament, ziceam noi, să i-se desemneze o localitate unde nu va fi nociv.

Iar dacă Râul-Vadului, propus anterior de noi, nu e găsit convenabil, să i-se dea Cârbunești în Gorj, sau orice alt sanatoriu, iar experințele să le facă dacă e nevoie la București, căci noi, aci, eram edificați.

La 16 Februarie Direcția Generală Sanitară ne cere să examinăm „toți bolnavii (238) luați în tratament la Olănești cu începere dela 7 Noembrie 1921 până în prezent (despre care se face mențiune în raportul nostru No. 12560 din 25 Decembrie), înaintând un tablou statistic de starea și tratamentul bolnavilor". La aceasta cerându-se întâi relații d-lui Medic primar al județului, relații controlate apoi de noi la fața locului în ziua de 20 Martie, deci a patra oară, în lipsa d-lui dr. Puțureanu, se răspunde cu No. 2419 și 2722 din Martie, că nu mai este cu putință a se examina toți cei 238 de bolnavi luați în tratament la Olănești, cu începere dela 7 Noembrie 1921, până în prezent și menționați în raportul nostru No. 12560 din 21 Decembrie 1921. Nu mai este posibil, fiind-că pe acest număr de bolnavi a dat nu numai dezastrul iernei din Ianuarie, care a produs, după cum am comunicat la timp, un foarte mare număr de decese, dar și din cauza rezultatelor deplorabile obținute cu acest tratament, și care au reușit în fine să deschidă ochii și celor mai creduli bolnavi, cari unul câte unul au părăsit Olăneștii și tratamentul Puțureanu.

La data de 1 Martie, a. c. erau încă rămași în cură la Olănești abia 43 de bolnavi, iar morți înregistrați 53 (47 înmormântați aci, plus cel puțin 6 decese neînregistrate, sustrase și transportate aiurea în timpul nopței fără nici un permis sau precauțiune), fără a mai ține seamă de numărul incalculabil de morți produse post-tratament la domiciliul bolnavului. Acest număr de bolnavi era redus la 20 Martie la 17 inși, și în scurt timp, din cauza stării grave în care se află cei mai mulți din bolnavii rămași, probabil că nu va mai rămâne nici unul.

La fel se petrec faptele și în orașul R.-Vâlcea, unde la aceeași dată n'a mai rămas în Ospiciul de bătrâni decât 6 bolnavi, și aceștia cu gând a pleca.

Din cercetarea celor 43 bolnavi rămași încă în tratament la 1 Martie, reiese:

1) Că nu există nici un raport între numărul injecțiilor și starea bolnavilor;

2) Că, din 43 bolnavi, 18 sunt în stare rea, 6 foarte rea, restul staționar sau mediocru, ceia ce concordă și confirmă constatările noastre anterioare, și anume că: *tratamentul Puțureanu nu a putut da până acum un singur caz de vindecare.*

De altfel, din tabloul deceselor din Olănești se înveder ează cu prisosință că serul nu influențează întru nimic nici asupra proporțiunei, nici asupra îndepărtărei deceselor. Nu există nici un raport între numărul injecțiilor și decesul în sine. Astfel au murit 3 cu câte o injecție, 15 cu două, 7 cu trei, 8 cu patru, 1 cu cinci, 6 cu șease și, ce e mai trist, 4 cu *„nu se știe câte"*.

Acest „nu se știe", acest semn al întunerecului ce domnește la Olănești, și asupra căruia am mai inzistat, sintetizează și caracterizează perfect tot ce se petrece cu acest ser și cu d-l dr. Puțureanu.

In genere toți bolnavii rămași sunt foarte deprimați, și mulți ne implorâ să le spunem dacă n'ar face mai bine să se ducă să moară acasă. Deși în vile, camerele ocupate de acești bolnavi sunt încă neconfortabile și lipsite de curățenie, precum și de cerințe igienice.

Incheem formulând părerea noastră precisă *că, față de rezultatele dezastruase produse de tratamentul dr. Puțureanu, acest tratament ar trebui pur și simplu interzis pe tot teritoriul țărei românești.*

Concomitent cu acestea, sosind şi raportul comisiunei ce a experimentat la Zerlenti, Direcţiunea Generală a Serv. Sanitar dă următoarea hotărire:

DIRECŢIUNEA GENERALĂ A SERV. SANITAR
Casa sănătăţei publice rurale

Deciziunea No. 7409 din 4 Aprilie 1922

Având în vedere actele din dosar şi anume: Reclama, broşurile şi articolele d-lui dr. I. Puţureanu, domiciliat în comuna Olăneşti, judeţul Vâlcea, prin care d-sa afirmă că a descoperit un ser pentru vindecarea tuberculozei;

Având în vedere rapoartele d-lui Inspector general sanitar Dr. Laugier, şeful regiunei I sanitară Craiova;

Având în vedere rapoartele comisiunei pentru examinarea serului d-lui dr. I. Puţureanu, precum şi celelalte acte din dosar;

Considerând că, din rezultatul cercetărilor reiese că serul antituberculos, preparat de d-l dr. I. Puţureanu şi aplicat de d-sa după metoda sa proprie la bolnavii puşi sub controlul comisiunei la spitalul Zerlendi, s'a arătat complect ineficace, fie pentru a vindeca tuberculoza pulmonară, fie pentru a opri pe loc cel puţin evoluţia ei;

Având în vedere avizul Consiliului Sanitar superior No. 821 din şedinţa dela 1 Aprilie 1922;

Având în vedere dispoziţiunile articolului 88 din legea sanitară, care interzice medicilor reclama compromiţătoare demnităţei profesionale şi nu le îngădue să anunţe prin ziare, afişe, prin broşuri, prin scrisori, sau ori ce alt mod, în scop de a căpăta buna credinţă a clienţilor, că ar fi posedând tratamente ale lor pentru vindecarea cutărei ori cutărei boli, ori că pot vindeca afecţiuni cunoscute ca incurabile;

Considerând că d-l dr. I Puţureanu, prin continuarea reclamelor cade în prevederile sus zisului articol;

In virtutea art. 65 din Legea sanitară modificată în 1921, şi înainte de a se aplica pedeapsa prevăzută de art. 88 din sus zisa lege.

D E C I D E M:

Să se aducă la cunoştiinţa d-lui dr. I. Puţureanu, că-i este interzis să mai afirme prin ziare, afipte, broşuri, prin scrisori sau ori ce alt mod, că vindecă tuberculoza cu ajutorul serului său, de oare ce anchetele şi experienţele controlate oficial l'au găsit ineficace şi uneori vătămător.

Se va atrage atenţiunea d-lui dr. I. Puţureanu că, în caz contrariu, căzând în prevederile art. 88 din Legea sanitară, Direcţiunea îl va pedepsi cu amendă, în baza art. 65 din aceiaşi lege, iar în caz de recidivă i se va ridica dreptul de liberă practică a medicinii pe timp de un an.

Această Deciziune va fi publicată prin Monitorul Oficial.

Director General, **Dr. PROCA**.

* * *

Cu aceasta „minunea de la Olăneşti" ia sfârşit, şi din această lungă expunere se desprinde, în ciuda unor interesaţi şi a d-lui dr. Puţureanu pe deasupra, obiectivitatea şi grija meticuloasă,—atât a membrilor din Consiliul Sanitar Superior, cât şi a Directorilor Generali cari s'au succedat în capul Direcţiunei Sanitare, Profesorii: Slătineanu, Mezinescu şi Proca, precum şi a noastră—, de a menaja susceptibilităţile, atât ale d-lui dr. Puţureanu, cât şi ale opiniei publice, fără însă a uita sau lăsa pe al doilea plan grija sănătăţei publice.

OLTENIA
după harta din Anton Maria del Chiaro

Una din cărţile streine, care se ocupă de Muntenia şi Oltenia, lăsând deci la o parte celelalte părţi ale României, este acea a italianului Del Chiaro, fost secretar al lui Constantin Brâncoveanu, acela despre care francezul Bellanger, autorul „Kéroutz"-ei, afirmă că ar fi aflat poligamia la Români. Dacă n'ar fi fost preocupat mai ales de curte şi de domnitorii pe cari i-a cunoscut, sau despre cari va fi auzit pomenindu-se de sigur, că ne-ar fi lăsat informaţii infinit mai interesante, privitor la viaţa românească, la sfârşitul secolului al 17-lea şi începutul celui de al 18-lea. Cartea a fost tipă-

rită la Veneţia în 1718, purtând numele: Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia". Este această ediţie, pe care o folosim aici [1]).

Lucrarea este importantă, din punctul nostru de vedere, fiindcă este însoţită din unul din cele mai vechi documente cartografice ale ţinuturilor noastre. El nu este opera italianului, ci spre mândria noastră, a unui român, şi anume a acelui vestit învăţat ce fu Stolnicul Constantin Cantacuzino, unchiul şi mentorul lui Constantin Brâncoveanu şi tatăl unui tot atât de nenorocit Domn muntean, Ştefan Cantacuzino. Del Chiaro însuşi ne-o spune, când zice: „Prima di ogni altra cosa adunque ho voluto inserire nel principio della Storia la Tavola geografica di quella Provincia, ridotta in piccolo per comodo maggiore del libro, da una grande stampata del 1700, nel Seminario di Padova, ma con Caratteri greci.

L'autore di detta tavola fu il conte Constantino Cantacuzeno, che nel 1716 fu miseramente strangolato in Constantinopoli col Principe Stefano suo figliuolo, come si vederà nella seconda parte di questa mia istoria". Aceasta ne confirmă încă odată că studentul nostru la Pavia, învăţatul Stolnic, lăsase în 1700, la universitatea tinereţei sale, o mare hartă după care s'a reprodus aceasta. Notiţa de pe însăşi harta ne dă şi alte lămuriri: „Indice topografico del Principato di Valachia,—diviso in XVII parti, secondo l'etattisima descrizione che ne diede il tu Conte Costantino Cantacuzeno al celeberrimo Medico e filosofo Giovanni Comneno, ora Arcivescovo di Dristra, e dedicato al Celsisimo Costantino Brancovani, Principe di Valachia. Ridotto dal grande al picciolo per opera di Marco Antonio Gigli Veneto, ingegner attuale della Serenissima Republica di Venezia."

Harta are mai mult caracterul unui itinerar. Autorul ei însă rămâne unul, dacă nu cel dintâi cartograf al Munteniei, pentru acele vremuri, când Moldova îşi găsise pe al său în genialul cap domnesc al lui Dimitrie Cantemir [1]). Acea însă

1) A fost retiparită de D-l N. Iorga, cu ocazia aniversării lui Brâncoveanu şi formează vol. XXVIII din ale sale „Studii şi documente".

2) Vezi operile sale, ediţia Academiei Române. Harta Moldovei este reprodu ă şi de D l S. Puşcariu în a sa Istoria Literaturei Române. Vol. I. p. 156.

a Moldovei este superioară: lucrul se poate verifica la prima aruncătură de ochi. Asupra hărţei Stolnicului Cantacuzino, —căci meritul lui Del Chiaro nu este de cât acela de a fi reprodus—, vom căuta a face un mic comentar geografic. Cea ce isbeşte dela început este impresia că, precum odinioară Marea Mediterană a lui Ptolomeu erà prea lungă, din cauză că gradele de longitudine nu erau corectate, tot astfel Oltenia noastră este prea lungă. De asemenea pământul muntenesc şi oltean nu este decât foarte puţin atins de linia de 45° latitudine nordică. Dar lăsând la o parte aceste consideraţiuni de ordin technic, este isbitoare lipsa de cunoştinţă a Dunărei; dacă bătrânul străjer de sud este exact arătat în dreptul Munteniei, cursul său este complet falşificat în faţa ţinutului nostru. Pornind dela intrarea pe pământul ţărei Oltului, ea curge spre Est, cu o uşoară ondulaţie spre Sud, până la Calafat, de unde îşi îndreaptă apele spre Nord până la Sadova, formând un cot in dreptul Rachovei (Oraiova) şi apoi din nou se lasă spre Sud, până la gura Oltului. Autorul nostru cunoaşte însă Porţile de Fer, pe care le însemnează cu 18 insuleţe. El menţionează de asemenea Ostrovul Corbul, Ostrovul Mare, Coveciz (Copaniţa?) şi Masta. Intre Corbul şi Ostrovul Mare harta noastră ne dă Insula Vustilla, care socotim a fi aceà arătată — între Ţigănaşi şi Isvoarele Frumoase —de Drăghiceanu, autorul hărţei geologice a Mehedinţului, în 1882.

Hotarul despre Est al Olteniei îl formează Oltul, care prezintă în dreptul Călimăneştilor o insulă mai mare decât Ostrovul Mare al Dunărei. Nordul îl hotărăşte şirul de munţi, din cari se cunosc numai acei ai Coziei, ai Olăneşt lor şi în sfârşit acei ai Tismanei. Spre Apus este o linie convenţională, cuprinsă între râurile Cerna şi Vodiţa.

In ceea ce priveşte hidrografia, avem de remarcat abondenţa ei. Afluenţii Oltului sunt numeroşi. Lotru, care este unul din ajutoarele însemnate ale Oltului, este arătat mai mic decât Dăsnăţuiul doljean. Bârseştii este mai ma e decât Râmnicul. Cu mai multă exactitate este dată Bistriţa. Luncavăţul primeşte, după s.cotelile Stolnicului, pe stânga apa Vai de eii, care nu există, fiindcă însuşi el trece prin satul

„Vai de ei". Olteţul, Teria, Cerna, Pesceana şi Beica sunt bine cunoscute; de asemenea Tezluiul, al cărui nume nu este menţionat, dar se recunoaşte uşor prin satul Viişoara, aşezat fiind pe dânsul.

Jiul, exceptând cotiturile sale—meandre—între Pesceana şi Breasta, este destul de convenabil tras; însă afluenţii săi sunt rău cunoscuţi. Pe stânga aflăm pe Amaraccinga, care poate fi Amaradia seacă.

Gilortul, purtând pe dreapta pe Ciocadia unită cu Crasna, care în realitate se varsă în Blahniţa, are o serie de afluenţi pe care marele dicţionar geografic nu-i menţionează. Astfel, avem pe stânga pe „Aqua mineral", care nu este alta decât apa pârâului galben (Baia de fer), unită cu Cernedia, nume ce poate că a fost dat în urma împrejurării că ea trecea prin satul Cernedia. In realitate, în părţile acestea, Gilortul primeşte pe Câlnic ca afluent.

Intinderea spre Apus a ţinutului Oltean—după socotelile Stolnicului Cantacuzino—face ca şi râurile, afluenţii pe dreapta ai Jiului, să aibă o lungime exagerată. Jaleşul unit cu Bistriţa, Tismana şi Tismănuţa se recunosc lesnicios. Motru purtând pe dreapta o „Aqua mineral", pe Isverna şi Cosustea, supt acest din urmă nume, se varsă în Jiu, mai jos de Filiaşi. Lângă vărsarea, arătată în mod stereotip, a Jiului, nu este amintit de loc Bechetul. Localităţile mai apropiate ce se văd, sunt: puternica mănăstire a Sadovei şi Nevalu, adică Zăvalu. Autorul nostru, dacă nu cunoaşte Bahna, menţionează însă pe Vodiţa. Topolniţa este bine trasă. Blahniţa nu este pomenită, iar între Bistriţa din Mehedinţi şi Dăsnăţuiul Doljului, mai sunt cunoscute autorului nostru Prassino (?), Gârla şi Cusmirul, ignorând prin urmare şi pe Drincea.

De remarcat, că acest din urmă colţ de pământ Oltenesc, pe care l-am preciza printr'o linie ce s'ar întinde între Burila şi Calafat, este partea cea mai rău cunoscută. După cele zise, am putea recunoaşte că, dacă hidrografia acestui ţinut nu este desăvârşit cunoscută, în tot cazul ea este cu mult mai bine şi mai abondent decât orografia, care este redusă la însemnările caracreristice ale vechilor mapamonduri. Dar, ceea ce este mai surprinzător în acest document cartografic

este curioasa împărţire administrativă. Pare că lucrarea Stolnicului voeşte să întărească naiva afirmaţie a lui Del Chiaro când ne spune: „..Sgiul superiore, Sgiul inferiore, Wulcia, Mechedinz, e Rumanazzi: questi ultimi cinque sono presentemente in poter de'Tedeschi, i quali pretendono, e non senza fondamentali ragioni, che sino da tempi antichissimi appartenessero alla Transilvania, e conseguentemente al Regno di Ungheria [1]).

Oltenia era deci împărţită tot în cinci judeţe, denumire pe care o găsim şi în acele vremuri. Doljul „Ziul inferior" este cel mai mic, urmându-i „Rumanazzi". Celelalte trei: „Mechedenzi", „Ziul superior" şi „Wulcia" sunt aproape de aceeaşi întindere. In ceea ce priveşte aşezările omeneşti, aflăm în Dolj: Băileşti, Bistreţ, Segarcea, Giretul (Cerătul), Cârna, Nedeia, Petrocian (?), Nevalo(Zăvalu), Belcin, Comoşteni, Ciugureşti, Creţăşti şi Obedin în dreapta Jiului, iar în stânga: Sadova, Locusteni, Bratovoeşti, Jitian, Bucovăţ, Craiova, Potbanizza (Preajba?) [2]), Floreşti, Cilesti (Pieleşti), Negoeşti, Tâlpaş, Poggiane (?) şi Turbureşti [3]).

In Romanaţi avem: Celei, Islaz, Pretesan (?), Cilieni, Stasorel (?), Stărisciora (Scarişoara), Farcaşele, Mattarani (mică mănăstire), Tătărani (există Tatareşti în Teleorman, dar nu în Romanaţi), Fălcoi, Vlăduleni, Brâncoveni sat şi Bânovani mănăstire, Piatra, Cocoreşti, Siungiaz (?), Crivina (mică mănăstire), Pârşcoveni, Brătăşani, Dobriceni, Căluiu, Cepturoaia, Viişoara, Priasna (Preajba), Dobroslover (Dobrosloveni) şi Caracăl.

In Vâlcea se găseşte: Stăneşti, Strejeşti, Runcul, Voiceşti, Slăviteşti, Minera grande di sale (Ocnele mari), Râmnicul Vâlcei, Cetăţuia (mică mănăstire), Bujoreni, Călimăneşti, Cozia, Călineşti, Cornet, Sărăcineşti, Mălaia, Voineasa, Bisavani (?), Iezer (mică mănăstire), Sărăcineşti (mică mănăstire), Vlădeşti, Titireci, Cacova, Dobriceni, Govora, Potraz (Pietrari ?), Bodeşti, Bărbăteşti, Costeşti, Păuseşti (de Otăsău), Mănăstirea dintr'un lemn, Mănăstirea Arnota, Mănăstirea Bistriţa, Mănăstirea Ures (Horez), Ures (Horez) şi Răneşti; jos, aproape de Olt,

1) Op. cit p 3
2) Mai degrabă o veche aşezare de sat pe locul dela marginea Craiovei, unde este şi azi: Fântâna Podbanţa. Nota A. O.
3) Este Turburea de Gorj, pe Gilort.

găsim însemnat: Ospitio di Bistrizza, adică Ospiciul pe care l-am afla azi la Mănăstirea cu acelaşi nume, Oteşani, Vai de ei, Măldăreşti, Cucești, Mamul, Oteteliş, Ghenești (Benești), Zetreni, Perijani (Părăeni), Slaveşti, Cucești, Corbești (care nu există azi în Vâlcea, dar care poate fi Condeeştii Gorjului), Mateeşti şi Milostea.

In judeţul Gorj, avem amintite următoarele localităţi: Lugreşti (?), Bengeşti, Bălceşti, Bossimez (?), Mănăstirea Polovragi, Cernădia, Novaci Aninişu, Dragoteni (Drăgoeşti), Birchi (Bircii, aproape de Săcel), Iaşi, Aninoasa, Somăneşti, Chilceşti (Călceşti), Ursaz (Urseţei, cătun al com. Slobozia), Runcul, Boreşti (localitate ce pare că a dispărut), un alt Câlceşti, între Tismana şi Tismănuţa, Isvarna, Plosciani (Plostina pe Motru), Bades (Bădeşti, cătun pendinte de com. Menţii din Faţă), Rosci (Rosia de Jii) şi Ceple (?).

In judeţul Mehedinţi se menţionează următoarele localităţi: Filiaşi, Coţofeni, Cinzirani (Ţânţăreni), Glogova, Negoeşti, Ciovârnăşani, Crivelnic (?) (mică mănăstire), Izverna, Vodizza (mică mănăstire; deci, aceasta întâie fondaţie, azi ruină, a sârbului macedonean Nicodim, există la începutul secolului al 18), Motru (mică mănăstire), Strehaia, Corcova, Cireşul, Topolniţa, Barboi (localitatea ce nu putem s-o identificăm), Sardinizza (Vardinița), Modovan (Radovan(?), Ciocanar (?), Felmasel (Almăj).

In apropiere de Băileştii din Dolj aflăm menţionată localitatea Rotunda, care nu-şi găseşte corespondent în Marele Dicţionar geografic, fapt ce-l putem afirma şi noi, cunoscând amănunţit acest colţ, care ar fi acela al Calatatului,—apoi: Burila, Ciocanar (?), Devesel, Gruia aruncată departe de adevăratul său loc, Batoz (?), Stubeile (care ar fi satul Stubeiul, pendinte de comuna Căciulatu), Bâcleş, Drinta (Drincea?), Oreviţa; lângă colinele Bistriţei găsim „Fontana del Rè, pe care am cuteza-o s'o identificăm cu Fântâna Banului din Dolj. E o ipoteză! Apoi Bistriţa, iar mai la Nord, cu însemnări de mare oraş, Cerneţul. In locul Severinului aflăm un turn „Torre di Severino", iar ceva mai în susul Dunărei, Porta di Ferro. Adăugăm că, şi din punctul de vedere al distribuirei aşezărilor omeneşti, tot această parte este mai rău cunoscută, căci ori care va fi surprins, când va vedea pe această hartă Calafatul trecut peste Dunăre, purtând deasupra lui semiluna musulmană.

Cu ajutorul semnelor convenţionale avem indicate şi aşezările mai populate (ville grosse) din ţinutul Olteniei, pe vremile acelea. Astfel în Romanaţi: Cilieni, Brâncoveni, Ceptu-roaia, Brătăşani şi Caracal; în Vâlcea: Râmnic, Ocnele Mari, Păuşeştii de Otăsău, Costeştii de Bistriţa; în Dolj: Băileşti, Belcin, Zăvalu, Obedinu, Craiova; în Gorj: Aninoasa, Bengeşti, T.-Jiu, Runcul; în Mehedinţi: Drincea, Corcova, Oreviţa şi Cerneţ. Ţinuturile păduroase sunt arătate prin stoluri de arbori.

Deosebit de vizibil este însemnat pe hartă drumul lui „Troian": „Strada la stricata da Traiano imperator". El se întinde de pe malul Dunărei, dela Celei „sito ond'era il Ponte già fatto da Traiano" până la Râmnic.

Iată lucrurile care se degajează din această hartă; iată care erau informaţiile unui învăţat al neamului, despre Oltenia noastră, în 1700. Unui scriitor de monografie a ţinutului, sau a unei singure localităţi, îi poate folosi ştirile date de Stolnicul Cantacuzino. Harta rămâne totuşi un itinerar, mai mult decât orice. Dacă informaţiile lui par mai bogate asupra Romanaţului şi Vâlcei, lucrurile se vor fi datorând faptului că Brâncovenii şi Horezul erau leagănul familiei Domnitorului, şi locul unde nefericitul Constantin Brâncoveanu avea gândul să se odihnească de veci. Soarta însă, cum se ştie, îi aruncă corpul în Bosfor de unde o soţie credincioasă scoţându-l, îl ascundeà, tristă până la moarte, la biserica Sf. Gheorghe din Bucureşti. In contrast cu ţinuturile de lângă Olt, malul dunărean dela Băileşti până la Severin era complet ignorat. Poate că poezia câmpului nostru nu deştepta interes acestor oameni de viaţă mai mult sau mai puţin tihnită. Din tot rămâne un lucru clar, este adică faptul că, în vremea când opera celebrului Cassini nu se desăvârşise în Franţa, apăreà aci, la noi, o lucrare ca aceasta, a Stolnicului Constantin Cantacuzino, care este încă o probă de strălucire a inteligenţei româneşti.

Dăm alăturat harta în facsimile.

T. G. Bulat

CONTRIBUȚIE
la un studiu asupra presei din Oltenia.

(Urmare)

Când, precum am văzut, cele dintâi gazete românești apar abia la 1829 în capitalele celor două Principate, de bună samă că nu e de mirare dacă in orașele de provincie aproape că nu există publicațiuni periodice până la 1848.

De la această epocă însă, cu deșteptarea spiritului public și luminarea conștinței naționale, după două revoluții și după înființarea de școli în câteva centre provinciale, o viață politică și intelectuală ceva mai simțită începe a pulsa și aiurea de cât la București și la Iași. Ca consecință a acestei noua stări de fapt, presa își face apariția și în provincie.

* * *

Limitând sfera cercetărilor noastre la publicațiunile periodice sau ocazionale ce s'au tipărit de la anul 1830 până la 1900 inclusiv, și numai în Oltenia, — ne propunem a căuta asemenea tipărituri pe unde se vor mai fi găsind, a cerceta pe cele ce ne vor fi la îndemână și a consemna în paginile „Arhivelor Olteniei" tot ce vom afla interesant în acele vechi pagini. Căci, de sigur, se va putea descoperi acolo un bogat material menit a servi oamenilor de știință de mâine, cari vor înfăptui o operă de sinteză: Istoria culturei în Oltenia. Din pagini mucigăite de gazete uitate prin poduri de case vechi și prin pivnițI, se poate scoate la lumină un amănunt istoric, o dată interesantă, lucruri de natură a lămuri o chestiune controversată, sau a arunca o neașteptată lumină asupra unei epoce, asupra unui eveniment, asupra unui personagiu din istoria politică or culturală a regiunei noastre. Și cum aceste prețioase „documente" ale trecutului, ca atâte altele de acest fel se risipesc și se dlstrug pe zi ce trece, este o datorie a tutulor celor ce-și dau seamă de importanța conservărei lor, de a le cerceta și a ne comunica spre publicare notele domniilor lor, sau măcar de a avea bunătatea să încredințeze Direcțiunei publicației noastre, măcar vremelnic, exemplarele din vechile gazete și reviste ce vor fi posedând, (ba chiar și

cărți scrise cu litere vechi și tipărite anterior anului 1880), ca să putem lua însemnare de ele. Rezultatul acestor cercetări se va consemna aici, fără nici-o ordine prestabilită, pe măsura publicațiilor ce vom avea la dispoziție [1]).

* * *

Spre a putea servi întru scopul mai sus indicat acelor cititori și prieteni cari ar binevoi să colaboraze cu noi la studiul ce voim să încercăm, socotim de folos a da mai întâi o listă cronologică și pe județe a publicațiunilor apărute în Oltenia, dela cea d'întâi cunoscută și până la 31 Dec. 1900. Acest tablou este cules după foarte prețiosul catalog bibliografic, tomul I (singurul apărut în 1913), al domnilor Al. Sadi Ionescu și Nerva Hodoș, intitulat *Publicațiunile periodice românești*, și care e precedat de interesanta introducere a d-lui profesor și membru al Academiei Ioan Bianu, cu privire la începuturile presei noastre.

Cum unele din tipăriturile aci menționate nu se găsesc de loc, or sunt necomplete la Biblioteca Academiei, ba chiar nu vor fi find nici măcar trecute în această listă (dovadă că nici nu se știa la Academie de existența unora, de prin provincie mai ales)—acei dintre cititorii noștri cari, controlând publicațiunile ce ar poseda cu titlul și notațiunea respectivă din lista noastră, vor afla vre-o omisiune sau eroare, vor face un serviciu culturei noastre dacă le vor notifica d-lui Bibliotecar al Academiei, sau măcar Direcțiunei revistei noastre.

Lista publicațiunilor periodice din Oltenia *).

Județul Dolj.

1838, Oct. 3. **Mozaicul** (titlul cu litere latine, iar textul cu cirilice). *Editor și tipograf Constantin Leca*, Craiova.

1848, Aug. 24. **Naționalul** gazeta politica, literaria et. economica, Craiova.

[1]) Începutul îl facem chiar în numărul de față, cu Contribuția d-lui Dem. D Stoenescu, despre ziarul „Carpații"

*) Datele dinaintea titlului unui ziar indică apariția lui, fiind considerat stilul vechiu. S'a păstrat întocmai ortografia din frontispiciul publicațiunilor, așa cum am aflat-o reprodusă. Prescurtările sunt ale noastre.

1854, Mai 13. **Jurnalu Kraiovei**, Kraiova.
1855, Fevr. **Vocea Oltului**, ziar politic, Craiova.
1857, Apr. 22. **Vocea Oltului**, jurnalu politicu şi literariu, Craiova.—*Mai 26.* **Oltulu**. Jurnalu politicu, litterariu, Craiova.
1860, Feb. **Vocea Oltului**, ziarŭ politicŭ, judeţiarŭ şi literarŭ, Craiova.
1864, Oct. 1. **Dunărea**, ḑiaru politicu, litteraru, comerciale, Craiova.
1865, Aug. 1. **Clopotulu**, diariu politicu, Craiova.
1866, Apr. 10. **Radicalulu**, foe politica, literarie şi şciinţifica, Craiova.
1867, Ian. 1. **Adeverulu**, Cr.—*Nov. 14.* **Nepartinitorul**, jurnal politic şi literar, Cr.—*Dec.* **Impartialul**, Craiova.
1868. Nov. 1. **Stindardulu liberu**, Ḑiaru politicŭ, literarŭ şi comercialŭ, Cr.—**Mercantilulu**, foia commerciale, Cr.
1869, Mart. **Electorulu Craiovei**, gazetă de ocaziune pentru alegeri, Cr.—*Mart.* **Libertatea**, jurnalŭ pentru allegeri, Cr.
1870. Mart. **Republica**, Cr.—*Mart.* **Monitorul Comunal**, Cr.—*Mart. 15*, **Vocea Oltului**, Craiova.—*Mart.* **Adeverulu**. Cr.—*Mai.* **Aureola Craiovei**, Cr.—*Mai*, **Aurora Craiovei**, Cr.
1871, Mai. **Curieriulŭ Olteniei**, Cr. — *Aug. 29.* **Gazeta Craiovei**, fòia publicaţiunilor oficiale din resortulu Curţii d'apelu din Craiova, Cr.—**Monitorul Comunei Craiova**, Cr.
1873, Sept. 2 **Curierul Craiovei**, ḑiaru hebdomadaru, Cr.—*Sept.* **Lumina**, Cr.
1874, Apr. 1. **Institutorele**, ḑiariu didacticu, Cr.—*Mai.* **Albina**, Cr.—*Aug.* **Oltenia**, Cr.—*Aug.* **Poşta Craiovei**, Cr.—*Sept.* **Ciomagul**, ziar umoristic, Cr.—*Sept.* **Ghidanacul**, ziar umoristic, Cr.—*Oct.* **Phalanga**, Cr.
1875, Sept. 14. **Mititelu**, ḑiar politic, literar şi comercial, Cr.—**Libertatea**, Cr.
1876, Mart. **Precursorul**, Cr.—*Mai 28.* **Electoru-lu Craiovei**, gazeta de ocasiune pentru alegeri, Cr.—**Curierul Instrucţiunei**, Cr.

1877. **Craiova**, Cr.—*Dec.* **Olteanul**, Cr.
1878, Mart. **Toba**, ziariu hebdomadar ilustrat, Cr.—*Dec.* **Cronica Craiovei**, Cr.
1879, April. 18. **Doljiul**, Cr.—*Sept.* **Vocea Craiovei**, ziar politic, Cr.—*Sept. 20.* **Vulturul roman**, ḑiariu politic, economic şi literariu, Cr.
1880, Mart. **Luptătorul**, Cr.—*Iun. 5* **Vocea Romană**, organ al Glubului professorale din Craiova, Cr.
1881, Mai 10. **Coróna Romaniei**, ḑiarŭ ebdomadarŭ politicŭ, Cr.—*Mai.* **Adjutorul**, ziar social, şciinţific şi literar, Cr.
1882, Mart. **Vocea Doljului**, Cr.
1883, Ian. 9. **Vocea mahalalelor**, ḑiar gratis, de ocasie, Cr.—*Ian. 30.* **Imparţialul**, Cr.—*April.* **Alegătorul Craiovean**, Cr.—*April.* **Fraternitatea Olteană**, Cr.—*Mai.* **Toroipanul**, Cr.—*Mai 16.* **Curierul Militar**, Cr.—*Mai 30.* **Alarma**, ziar politic, literar, comercial, judiciar şi social, Cr.—*Iulie 23.* **Scola rurală**, ḑiaru pedagogicŭ al corpului învăţătorescŭ primaru ruralŭ din judeţele Dol-Jiu şi Romanaţi, Cr.—*Sept. 10.* **Clopotul**, ḑiar politic, social, literar, judiciar şi comercial. Cr.—*Dec.* **Revista universală**, Cr.
1884, Ian. 1. **Carpaţii** (zilnic). Cr.—*Febr.* **Dîrmonu**, ziar umoristic, Cr.—*Aug.* **Amaradia**, Cr.—*Oct. 16.* **Amicul Poporului**, Cr.—*Oct. 25.* **Alegĕtorul sincer**, ḑiar local, Cr.
1885, Martie 13. **Cantaru**, foaie agricolă, comercială, politică, Cr.—*Mart.* **Amicul poporului român**, Cr.—*Apr.* 1. **Gazeta Olteniei**, Cr.—*Mai 23.* **Monitorul Judeciului Doljiu**, Cr.
1886. Mai 6. **Progresul**, Cr.—*Iun. 24*, **Dreptatea**, Cr.—*Iul. 6.* **Cooperatorul român**, ziar industrial, comercial şi literar. Organul societăţilor cooperative, Cr.
1887, Mai 3. **Alegĕtorul independent**, Cr.—*Iul. 12.* **Revista agricolă**, organul proprietarilor, arendaşilor

și toți cultivatorii în genere, Cr.—*Iul. 15.* **Opiniunea,** ziar independent Cr.—*Sept. 16.* **Buletinul Camerei de Comerciu și Industrie, Circomscripțiunea I Craiova.** Revistă periodică, Cr.—*Nov. 16.* **Amicul libertății,** foaie politică și literară. Cr.—*Dec. 14.* **Dorința meseriașului,** foaie săptămânală, Cr.

1888. Ian. 5. **Liberalul independent,** Cr.—*Ian. 19.* **Trăsnetul,** Cr.—*Febr. 25.* **Apărarea,** organ al opositii din Craiova, Cr.—*Mart. 14.* **Oltenia,** Cr.—*Mart. 15.* **Revista Olteană,** literară-științifică, Cr.—*Mai 5.* **Năbădăile,** organ al grupului apelpisiților, Cr.—*Sept.* **Craiovénul,** Cr.—*Nov. 12.* **Dorobanțul Victorios,** organ rural al eroilor dela Plevna, Grivița, Smârdan, Rahova și Vidin. Bârda.—*Dec. 16.* **Gazeta satelor.** Revistă agricolă. Organul sătenilor, proprietarilor, arendașilor și tutulor cultivatorilor în genere, Cr.

1889, Mart. 30. **Nepărtinirea,** ziar septemânal, Cr.—*Apr. 17.* **Binele comun,** ziar hebdomadar politic, comercial, agricol și literar, Cr.—*Sept. 28* **Țeara liberă,** ziar liberal-democrat, Cr.—*Sept. 30.* **Buletinul institutului „N. Mallian“,** Cr.—*Oct. 26.* **Gârbaciul,** gazetă conservatoare-polițienească, Cr.—*Dec. 22.* **Zorile,** revistă periodică, Cr.

1890, Ian. 5. **Zefirul,** revistă lunară, Cr.—*Feb. 1.* **Unirea liberală,** ziar al clubului liberal din Craiova, Cr.—*Mart.* **Inainte,** Cr.—*Apr. 8.* **Luceafărul,** Cr.—*Mai 6.* **Viitorul,** ziar al part. conservator-liberal din Craiova, Cr.—*Mai 15.* **Curierul Olteniei,** ziar al partid. conservator, Cr.—*Mai.* **Curierul Universal,** Cr.—*Mai.* **Poterașul,** ziar liberal, Cr.—*Iul. 1.* **Revista craioveană,** literară-științifică, Cr.—*Iul.* **Lumina,** revista lunară, Cr.—*Oct. 1.* **Secolul,** ziar săptămânal, Cr.—*Oct.* **Olteanul,** de ocazie, Cr.—*Dec. 16.* **Reforma,** Cr.—*Dec.* **Revista independentă,** literară-științifică, Craiova.

1891, Apr. 2. **Vocea Oltului,** organ al part. liberal-național, Cr.—*Apr. 3.* **Progresiștii,** organul grupului junimist din Craiova, Cr.—*Apr. 9.* **Naftalina,** ziar anti-colectivist, Cr.—*Apr.* **Apărarea,** Cr.—*Mai 10.* **Realitatea,** Cr.—*Iun. 6.* **Acțiunea liberală,** Cr.—*Iun. 7.* **Gazeta învățătorului,** Cr.—*Oct. 1.* **Revista școalei,** Craiova.—*Oct. 29.* **Orientul,** Cr.—*Oct.* **Revista ilustrată,** Cr.—*Nov. 17.* **Economistul,** ziar politic, economic, financiar, agricol și literar, Cr.—*Nov.* **Revista Librăriei Centrale Filip Lazăr,** Cr.—*fără dată*: **Popa Crap,** organ cliricalo-pescarelo-politico-sciințifico, Cr.

1892, Feb. 1. **Sfârleaza,** Cr.—*Mart. 10.* **Opiniunea literară,** Cr.—*Mai 16.* **Patria.** Cr.—*Iun. 7* **Curierul Olteniei,** Cr.—*Iul. 28.* **Curierul Olteniei,** literar, Cr.—*Aug. 2.* **Ecoul Doljiului,** ziar septemânal, Cr.—*Aug. 6.* **Intransigentul,** ziar independent, Cr.—*Oct. 3.* **Curierul literar,** Cr.—*Dec. 2.* **Revolta,** ziar intransigent săptămânal, Cr.—*Dec. 13,* **Lanterna,** organ al binelui obștesc, Cr.—*Dec.* **Saporophites et parasites,** travail original sur la médecine populaire, Cr.

1893, Ian. 10. **Patriotul,** organ național-liberal, Cr.—*Ian. 24.* **Condeiul român,** cugetare, acțiune prudență, Cr.—*Iun. 23.* **Independentul,** Cr.—*Iul. 25.* **Independentul Oltean,** Cr.—*Aug.* **Pricoliciul,** ziar al oamenilor, Cr.—*Sept.* **Craioveanul,** ziar literar septămânal, Cr.—*Sept.* **Monitorul Sănătății,** organul medicinei populare, Cr.—*Nov.* **Clopotele,** Cr.

1894, Ian. 2. **Tribuna liberală,** organ național-liberal Cr.—*Iul.* **Tifla,** ziar umoristic ilustrat, Cr.—

Iul 3. **Conservatorul**, Cr.—*Aug. 18.* **Voința Craiovei**, organ național-liberal. Cr.—*Aug.* **Caleul chantant**, ziarul cocotelor, crailor și al celor cari fac zâmbre. Organ decoltat. Cr.—*Aug.* **Tingirică**, Cr.—*Sep. 3.* **Apărarea**, organ conservator săptămânal, Cr.—*Oct. 22.* **Crama**, organ al intereselor producătorilor de vinuri, Cr.—*Oct. 23.* **Imparțialul**, ziar septemânal, Cr.—*Nov.* **Albina**, revistă lunară Cr.—*Nov. 12.* **Ștafeta**, ziar al intereselor locale, Cr.

1895. Feb. 5. **Freamătul**, revistă literară bimensuală.—*April.* **Cavalul**, ziar pentru literatura umoristică și artă, Cr.—*Apr. 4* **Lanterna**, Cr.—*Iun. 11.* **Vremea**, ziar politic și literar, Cr.—*Iun. 19.* **Unirea**, organ al partid. conservator, Cr.—*Iun. 28.* **Concentrarea**, ziar săpt. Cr. — *Oct. 22.* **Trepăduşul**, Cr. — *Nov. 5.* **Voința Poporului**, ziar politic, Cr.—*Nov. 13,* **Vocea Craiovei**, ziar politic, literar, comercial, agricol și de interese locale, Cr.

1896, Apr. **Discreționalul**, broșura literară Cr.—*Apr. 18.* **Buletin septemanal**, pentru publicarea protestelor de polițe efectuate în Oltenia, Cr.—*Sep. 23.* **Vestirea Sănătății**. Legea naturii și minunile sale. Organ al științelor naturale universale Cr. — *Oct. 22.* **Vestirea**, organ sciințific, literar, comercial și al științelor naturale, Cr.—*Nov. 1.* **Revista theatrelor**, publicațiune literară-artistică-ilustrată. Craiova-București.— **Jurnalul Ilustrat**. Descoperiri, Aventuri, Nuvele, Fapte diverse, Noutăți, Haz. Craiova.

1897, Feb. 20. **Fulgerul**, ziar independent, septemânal, Cr.—*Mart. 6.* **Trăsnetul**, organ politic și literar, Cr. — *Mart.* **Viitorul Olteniei**, ziar independent, Cr.—*Mart.* **Pricoliciul Craiovei**, ziar umoristic al mahalalelor, Cr.—*Sept.*

Revista Scólei Rurale, Covveu.—*Sept.* **Buletinul bibliografic** al instit. de editură R. & I. Samitca. Publicațiune periodică trimestrială.—*Dec. 18.* **Foaia intereselór țeranesci**, revistă sciințifică, economică și comercială, Craiova.

1898, Mart. 1. **Antisemitul**, Cr.—*Apr. 14.* **Revoluția socială**, organ pregătitor al Comunei Universale, Cr.—*Apr. 6.* **Lumina**, organ conservator, Cr.—*Mai 31.* **Păcală**, ziar umoristic și de petreceri, Cr.—*Iun. 28.* **Vestirea comorilor**. Legea naturei și minunile sale, Cr.—*Iul. 12.* **Alarma**, ziar independent, Cr.—*Oct. 4.* **Dorul Românului**, organ național, Cr.—*Dec.* **Reforma socială**, organ democrat, Cr.—*Dec. 9.* **Tribuna**, ziar politic, Cr.— **Adeverul de ocazie**, Cr.

1899, Ian. 1. **Cheflegiu**, ziar umoristic literar, Cr.—*Ian. 17.* **Chițibușul**, ziar umoristic literar, Cr.—*Febr. 7.* **Binele Public**, Cr.—*Febr. 21.* **Democrația română**, organ septămânal, Cr.—*Mart.* **Bon jour**, ziar al cumpărătorilor Cr.—*Mart. 14.* **Anunțătorul**, fóe de publicațiuni Cr.— *Mai 9.* **Junimea**, ziar al clubului constituțional din Craiova, Cr.—*Mai 25.* **Craiova**, Cr.— *Iun. 1.* **Gazeta judiciară**, Leg slațiune, Doctrină, Jurisprudență, Economie politică, Craiova.

1900, Ian. 1. **Revista Societății Reuniunea profesorilor din Craiova**. Organ literar și științitic, Cr.—*Feb. 28.* **Curierul Theatrului Național**, Stagiunea 1899-1900.— *Feb.* **Corsetul**, ziar al hamurezaților, Cr.—*Feb. 17.* **Steaua Olteniei**, organ conservator, Cr.—*Feb.* **Trompeta**, Cr.—*Mart. 28.* **Compasul**, ziar independent, Cr.—*April. 16.* **Zefirul**, ziar septemânal, Balș.— *April. 1.* **Adeverul de az'**. organ de publicitate literară. *Cr.—Mai 7.*

Cumpăna, organ conservator, Cr.—*Iun 19.* **Gazeta Nouă**, Cr.—*Iul. 2.* **Lupta**, organ conservator, Cr.—*Oct. 10.* **Praștia**, revistă generală a Olteniei. Satiră politică, censură de moravuri, științe, arte, comerț, industrie, etc. etc., Craiova.—*Oct. 24.* **Fusiunea conservatoare**, organ septămânal, Cr.—*Oct.* **Săgeata**, organ conservator, Cr.—*Nov. 14.* **Trâmbița**, organ septămânal, Cr.—*Nov.* **Moralitatea**, Cr.

Județul Mehedinți.

1871, Dec. **Gazeta Severinului**, organ politic și comercial, Turnu-Severin.

1872. **Pórta de fer**, Turnu Severin.

1873, Oct. **Dunărea**, Turnu-Severin.

1879, Sept. **Topolnița**, ziar politic, comercial, industrial, și literar, Turnu-Severin.

1881, Ian. **Colectorulŭ, literarŭ și sciințificŭ**, T.-S.—*Sept. 24.* **Aurora Carpaților**, ziar hebdomadar, T.-S.—*Sept.* **Vocea Mehedințului**, T.-S.

1882, Iul. **Mehedințul**, Turnu-Severin.—**Mehedințénul**, Strâhaia.

1883, Ian. **Mehedințul**, Turnu-Severin.—*Nov. 1.* **Aibina**, foaie literară și științifică, Turnu-Severin.

1884, Iun. 25. **Ecoul Severinului**, ziar hebdomadar, T.-S.—*Oct.* **Tudor Vladimirescu**. T.-S.

1885, Mai 10, **Voința Mehedințului**, ziar național-liberal, T.-S.—*Mai* **Curierul Mehedințului**, ziar politic, literar și comercial, T.-S.—*Oct. 10.* **Falanga**, foaie de ocasiune T.-S.—*Nov. 25.* **Luzero dela pasensia**, en skritura y lingoa en ritus Israelitos Spanioles del Oriente, T.-S.—*D c.* **Drapelul Severinian**, ziar septemânal, Turnu-Severin.

1887, Ian. **Viitoriul**, revistă științifică și literară, T.S-.—*Febr.* **Alarma**, T.-S.—*Apr. 25.* **Gazeta Severinului**, ziar politic și economic de interese locale, T.-S.—*Sept. 14.* **Anunciatorul**, foaie pentru publicațiuni T.-S.—*Dec. 10.* **Dorobanțu Mehedințului**, T.-S.

1888, Mart. 24 **Socialistul**, organul muncitorilor, T.-S.

1889, Febr. **Severinul**, organ liberal-naționalist, T.-S.—*Iun, 25.* **Foaia Mehedințului**, ziar politic, literar, comercial și industrial, T.-S.—*Aug.* **Voința Țerei**, T. S.

1891, Mart. **Severinul**, organul partidului național-liberal, T.-S. — **Monitorul Județului Mehedinți**, T.-S.—*Aug.* **Albina Mehedințului**, T.-S.

1892, Iulie **Cumpăna**, ziar enciclopedic septemânal, T.-S.—**Aurora**, T. S.

1893. Mart. 14. **Dreptatea**, organ septemanal T.-S.—*Mai 15.* **Liga Unității Culturale a Românilor**, secția Mehedinți, T.-S.—*Iun. 30.* **Liga Culturale**, secția Mehedinți, T.-S.—*Nov. 15.* **Mehedințul**, T.-S.—**Maseaua**, T. S.

1894, Ian. 1. **Prevederea**, ziar politic literar, T.-S.—*Iun. 22,* **Unirea** organ septemanal, T.-S.—*Iulie.* **Lumina**, ziar septemanal, T.-S.—*Nov.* **Steaua**, T Severin.

1895, Apr. 9. **Cronica**, ziar literar septămâna', T.-S.—*Apr.* **Motrul**, ziar politic literar, T.—*Mai 22.* **Carpatu**, ziar național-liberal, T.-S.—*Oct. 12.* **Viitorul**, T.-S.—*Nov.* **Lectura**, revistă lunară, Turnu Severin.

1896, Ian. 30. **Vĕ salut**, ziar umoristic, conservatoro-junimisto-naționalo-liberalo-flevisto, Turnu lui Sever.—*Febr. 25.* **Gazeta Mehedințului**, T.-S.

1897, Ian. 1. **Progresul**, organul partidului conservator T.-S.—*Febr. 27.* **Intransigentul**, organ liberal săptămânal, T.-S.—*Oct. 30.* **L'Echo de Turnu-Severin**, hebdomadaire, T. S.

1899, Apr. 7. **Cârligul**, ziar de politică înaltă și de filosofie practică, Turnu Seve in.

1900, Febr. 20. **Actualitatea**, ziar septemanal T.-Severin.

Județul Gorj.

1882, Ian. **Vulcanul**, Târgu-jiu.—**Vocea Gorjului**, T.-Jiu.
1883, Febr. 24. **Sătea**nul, Cărbunești.
1884, **Buletinul Gor-Jiului**, fóe judiciară și de publicațiuni administrative și judiciare, Târgu-Jiu.
1887, Sept. 24. **Gorjiul**, ziar liberal-național, Târgu-Jiu.
1891, Febr. **Parîngul**, organ al corpului învățătoresc din Gor-Jiu. Pojogeni-Târgu-Jiu.
1894, Apr. 15. **Jiul**, revistă pentru literatură și sciință, Târgu-Jiu.
1895, Oct. 10. **Amicul tinerimei**, fóiă de cunoscințe folositóre, Târgu-Jiu.—*Mart. 12.* **Ardeiul**, satirico-humoristic, Târgu-Jiu.
1896, Oct. 31. **Lupta Jiului**, Târgu-Jiu.
1898, Apr. 5. **Seḑĕtoarea Săténului.** Revistă a Societăței Culturale „Luminarea Săténului, Bumbescii de Jiu.—*Mai* 10. **Amicul poporului.** Revistă einciclopedică a Societăței Culturale „Amicul poporului", Târgu-Jiu.
1899, Iun. 1. **Lumina Satelor**, (Amicul poporului. Șeḑĕtoarea săténului), revistă populară a unui mare comitet de învățători și preoți Târgu-Jiu.—*Nov.* **Bazarul**, foaia magasinului de galanterie și librărie Nicu D. Miloșescu, T-Jiu.
1900 Dec. 15. **Aurora**, revistă pentru literatură, sciință și artă. Hurezanii de sus.

Județul Vâlcea.

1876, Iun. **Vâlcea**, Râmnicu-Vâlcea.
Febr. **Sentinela Vâlcei.** Râmnicu-Vâlcea.—*Oct.* **Gazeta Vâlcei**, R.-Vâlcea.—*Nov.* **Vâlcea**, R.-Vâlcea.
1885, Sept. 18. **Buciumul Vâlcei**, Râmnicu-Vâlcea.
1887, Mart. 12. **Adĕvărul Vâlcei**, ziar național-liberal Râmnicu-Vâlcea.
1888, Iun. **Libertatea**, ziar național-liberal, R.-Vâlcea.
1890, Mart. 1. **Menirea preutului**, ziar eclesiastic, R.-V.
1891. Dec. 15. **Lotrénul**, revistă enciclopedică. Organ al învățătorilor din Vâlcea. Călina-Zivideni.—

Dec. 25. **Țara Lotrului**, revista enciclopedică. Organ al învățătorilor din Vâlcea. Călina-Zivideni.
1892, Sept. **Țințaru**, umoristic-enciclopedistic, R.-Vâlcea.
1894, Sept. 1. **Vâlcea**, Râmnicu-Vâlcea.—*Iun. 1.* **Vâlceanul**, ḑiar politic literar, organ al partid. național-liberal. Râmnicu-Vâlcea.
1896, Iul. 8. **Libertatea**, ziar național-liberal, R.-Vâlcea.
1897, Sept. **Broscoiu**, umoristic, velocipedistic, dracovistic, Râmnicu-Vâlcea.
1898, Dec. 6. **Buletinul Oficial al Județului Vâlcea**, foae județiană de publicațiuni administrative și judiciare, Râmnicu-Vâlcea.

Județul Romanați.

1848 Iun. 9. **Islaz**, număr festiv, redactat de un grup de studenți, Caracal.
1883 Mart. 24. **Vocea Romanațului**, ziar scințific, politic și comercial, Caracal.
1886 Iul. 20. **Buletinul Romanațului**, fóe de publicațiuni, anunciuri și reclame, Caracal. — *Aug. 17.* **Vulturu**, foae politică, Caracal.
1887 Dec. **Romanații**, Caracal.
1888 Dec. 7. **Caracal**, Caracal.
1889 Oct. **Gazeta Romanațului**, Caracal.
1892 Mart. 26. **Monitorul Județului Romanați**, Caracal.
1895 Oct. 12. **Romanații**, Caracal.— *Nov. 16.* **Progresul din Romanați**, organ conservator, Caracal.
1896 Dec. 5. **Țărăncuța**, ziar periodic al democrației rurale din jud. Romanați, Găvănești.
1897 Ian. 4. **Progresul din Romanați**, ziar conservator, Caracal —*Ian. 12.* **Romanații**, ziar național-liberal, Caracal.
1898 Oct. 26. **Progresul din Romanați**, ziar conservator, Caracal.—*Nov. 1.* **Romanații**, ziar național-liberal, Caracal —*Sept.* **Libertatea**, ziar independent, Corabia.
1899 Oct. 30. **Caracalul**, ziar național-liberal, Caracal.

Tablou Resumativ

al publicațiilor din Oltenia până la 1901.

Localitatea	In limbi străine	Politice	Polit. lit., etc	Reviste p. publ. lit. art.	Didactice	Umoristice	Diferite	Total
DOLJ								
Craiova	1	136	25	16	6	17	24	
Balș	—	1	—	—	—	—	—	
Coveiu	—	—	—	1	1	—	—	228
Cele mai vechi publicații din 1838, 1848, 1855 (câte una).								
MEHEDINȚI								
Severin	2	32	5	5	—	3	5	
Strehaia	—	1	—	—	—	—	—	53
Cea mai veche publ. e din 1871.								
ROMANAȚI								
Caracal	—	12	1	—	—	—	2	
Corabia	—	1	—	—	—	—	—	
Găvănești	—	1	—	—	—	—	—	17
Cea mai veche publicație e una din 1848, apoi 1883.								
VÂLCEA								
Râmnic	—	7	1	—	—	2	2	
Călina	—	—	—	—	2	—	—	14
Cea mai veche publ. e din 1876.								
GORJ								
T.-Jiu	—	4	—	1	3	1	3	
Cărbunești	—	1	—	—	—	—	—	
Horezani	—	—	—	1	—	—	—	
Pogoreni	—	—	—	—	1	—	—	15
Total .	3	196	32	24	13	23	36	327
Cea mai veche publ. e din 1882.								

Din cercetarea tabelului de mai sus (ale cărui cifre trebue privite numai ca o indicațiune generală, dar nu și ca o statistică de preciziune, de oarece catalogul din 1913 al Academiei, de care ne-am servit, nu poate pretinde a fi complet și definitiv) reies următoarele constatări:

1) Capitala Olteniei dovedește a fi fost, relativ destul de timpuriu, sediul unei intense și variate manifestări politice și culturale;

2) Față de capitalele celorlalte patru județe oltenești împreună, Craiova reprezintă o proporție de 70% din numărul total al publicațiunilor de tot felul din Oltenia întreagă; celelalte districte urmând în ordinea și proporția aceasta: Mehedinții cu 16%, Romanații cu 5%, Vâlcea și Gorjiul cu câte 4,5%;

3) Din felurile de publicațiuni înscrise în tabloul nostru, cele politice dau numerosul contingent de 60%; urmează după ele foile în care politica conviețuiește cu literatura, științele și arta 10%, apoi publicațiunile literare, cum și cele umoristice cam cu câte 7% fie care, iar la urmă revistele și gazetele didactice cu 4%. Cât despre foile de natură diferită și specială comerciale, eclesiastice, juridice, militare, etc., cum și cele prea puține scrise în limbi streine, toate la un loc dau o proporție de 12%.

* * *

In urmare vom începe a consemna în această rubrică notele ce am adunat din cercetarea vechilor publicațiuni craiovene pe care le-am putut afla la îndemână și care ni s'a părut că ar presenta un interes istoric-cultural pentru regiunea noastră.

In acest sens, facem un călduros apel la cititorii noștri din toată Oltenia să ne ajute, colaborând cu noi la acest studiu, sau cel puțin înlesnindu-ni-l pe cât le va sta în putință.

C. D. Fortunescu.

ZIARUL „CARPAŢII".

Ziua de Luni 2 Ianuarie 1884 a fost pentru Craiova o dată importantă. A inceput să apară aci, *primul ziar zilnic „Carpaţii"*, cu nume simbolic atunci. Până la No. 24 a apărut în două foi mici, iar dela No. 25 în două foi mari. Fiecare pagină cu trei coloane. Posed colecţia anului întâi, în 289 numere, până la 31 Decembrie 1884, când a incetat de a apare. Este foarte interesantă.

Fiecare număr cuprinde o cronică a zilei, o corespondenţă particulară telegrafică (agenţia Havas), ştiri de ale zilei, din localitate şi din ţară, anunţuri şi diverse publicaţii, cum şi o foiţă foileton la pagina doua [1]).

Exemplarul costa 10 bani. Abonamentul pe un an lei 25; pe o jumătate de an lei 13. Administraţia era la biroul Tipo-litografiei Naţionale Ralian Samitca, Craiova. Girant responsabil era G. S. Pavlovici.

Cine conduceau această gazetă?

In No. 37 din 16 Februarie 1884 se aduce la cunoştinţă că ziarul este dirigiat şi redactat de d-nii *Chiţu P., Mitescu I. A.* şi *Nicolaid A.*, impreună cu d-nii *Buzoianu Gh. T.* şi *Turbure.*

Primul număr a avut următoarea cronică a zilei, interesantă şi cu mult curaj pentru acele vremuri:

Craiova, 1 Ianuarie 1884.

„Cu începutul acestui an, apare şi această foaie „Carpaţii", care cu tot modestu-i format de o cam dată, eşind în fiecare zi de lucru, şi având şi serviciul său telegrafic (agenţia Havas), credem că va putea într-u câtva să satisfacă pe cititorii Craioveni, pe toţi amatorii de noutăţi din afară şi dinăuntru.

Sacrificiile ce facem sunt mari; cu toată micimea formatului actual, suma mensuală absolut trebuincioasă regu-

1) S'au publicat *Logodnicii* lui Alexandru Manzoni, bibliografie, comunicaţiuni diverse.

latei apariţiuni a acestei foi este deja însemnată; sperăm însă în concursul veri cărui cetăţean doritor de a poseda şi Craiova o foae zilnică cu noutăţi şi ştiri politice şi comerciale, doritori de a avea şi noi, pe lângă celelalte foi *săptămânale, un organ care ocupându-se pre fiecare zi cu mersul lucrurilor din ţară, să intereseze, să întreţină, pre cât puterile îi vor permite, pe cetăţeni în curentul lor, să aibă partea sa în desbatere asupra a tot ce interesează ţara şi oraşul nostru, aşa cum se cuvine unui* centru luminat şi activ cum a fost totdeauna Craiova [1]). *Din parte-ne vom face tot ce vom putea, hotărâţi a nu cruţa nici un sacrificiu, moral sau material, spre a atinge acest scop.*

Vom căta chiar, să avem şi din celelalte oraşe, dincolo de Olt, corespondenţă şi informaţiuni asupra a tot ce va interesa localităţile respective, spre a le servi de organ sincer şi imparţial în concertul presei române. Putea-vom reuşi? Viitorul ne va proba şi nouă şi publicului; până acum credem că n'avem cu toţii de cât să voim.

Suntem liberali şi democraţi [2]); *avem convingerea nestrămutată că partidele care cultivă şi iubesc cu pasiune libertăţile publice, care luptă pentru a le căpăta şi le apăra cu încăpăţinare când sunt ameninţate, sunt singurele iubite şi respectate de ţară şi de lume. Nu e popor aproape, la care valuri de sânge să nu să fi vărsat pentru căştigarea or redobândirea, prin violenţă chiar, a libertăţilor sale din ghiarele despoţilor, şi nu e ţară care să nu pedepsească pe cei cari au cutezat vre odată să lovească în aceste atribuţii a cetăţeanului unui stat liber. Numai ele dau popoarelor acea mişcare de viaţă intelectuală, de activitate viguroasă, de progres care le ridică în ochii omenirii pline de admiraţie, de iubire şi de respect. Din contră, popoarele care n'au ştiut încă să le capete, care nu le posedă, lâncezesc în uitare, căci sila, apăsarea, este inerţia, este moartea apropiată.*

Prin libertate dar, putem trăi şi propăşi.

1) Este subliniat de noi.
2) Cuvintele „liberal-democraţi" apar aci inscris, ni se pare, pentru prima oară.

A fi democrat, *este a voi egalitatea în drepturi şi datorii a veri cărui cetăţean în stat; este a nega orce privilegiu, orce scutire; este a pretinde şi voi dreptul de a ne guverna şi administra interesele noastre a tuturora,* prin noi înşine, *prin mandatarii, prin delegaţii noştri; este în fine a dispune de soarta noastră noi înşine. A fi liber şi a se guverna singur este suprema dorinţă, supremul vot al oricărei societăţi, care voeşte să trăiască şi să meargă cu timpul.*

Vom lupta, dacă mai poate exista în ţara noastră vre o fantomă din alte timpuri, care să voiască, care să conspire la întunerec în contra libertăţilor noastre publice, în contra democraţii, în contra a tot ce a câştigat ţara până astăzi prin atâtea suferinţe şi lupte; vom lupta, zicem, în contra or căruia ar fi acela, fără cruţare.

Cu cât însă adorăm aceste mari şi salutarii principiu de libertate şi de democraţie, cu atât ne vom feri de a cădea în excesul, în desmăţarea în care cad toţi acei ce împing teoriile până la extrem. Reybaud, *ca să pună bazele unei noi constituţii sociale, pentru a realiza pre pământ o ordine perfectă şi o fericire completă, numi cel dintâi socialismul. De aci, pentru unii necesitatea de a desfinţa proprietatea individuală şi moştenirea (comunismul); pentru alţii, trebuinţa de a distruge libertatea, proprietatea, familia şi religiunea (internaţională) şi câte alte atâtea insanităţi străine ţării noastre şi mai periculoase nouă ca ori cărei alte ţări în orientul Europii. Vom fugi dar ca de lepră de asemenea ciumaţi, cari au convins întreaga lume, prin excesele ce au provocat în diferitele epoce din istoria lumei, cât de periculoase le sunt tendinţele la unu (comunişti) şi cât de nimic stabil nu sunt în stare să fondeze ceilalţi (socialiştii propriu zişi).*

Libertate şi democraţie, sănătos înţelese, vor fi drapelul „Carpaţilor". *Aceste atribuţii cetăţeneşti au însă trebuinţă de lumină. Pentru ca un popor să fie* într'adevăr *liber, trebue să fie* într'adevăr *luminat. Răspândirea binefacerii învăţământului public în toate comunele, în toate cătunele ţării, este o condiţie imperioasă existenţii libertăţilor noastre publice şi adevăratului control.*

Progresele ce ţara a făcut pe acest tărâm sunt deja însemnate; nu sunt însă cât ar fi putut face: sunt încă departe de a fi satisfăcătoare. „Carpaţii" *va cere cu stăruinţă sporirea scoalelor rurale şi urbane de ambele sexe, şi în învăţământul secundar, a scoalelor reale, asupra necesităţii cărora vom reveni în curând.*

Prin răspândirea învăţământului public, pe scara cea mai largă, trebue să tindem încă şi mai vârtos *la realizarea aspiraţiunei ce coprinde întreaga fiinţă a veri cărui român, la realizarea dorului nostru de neam, de ginte unită şi întreagă.*

Tot românul trebue să ajungă să ştie, pre de rost, istoria neamului.

Noi nu vom putea exista în acest oriente de cât uniţi cu toţii în cetatea lui Traian.

Dorim cu ardoare pacea şi aprobăm din toate puterile noastre guvernul care voeşte şi să raliază cu cei ce voesc sincer pacea; avem trebuinţă de pace spre a ne pregăti, spre a nu fi codaci sau nefaşti ca la 48, 54, 59, 66; când momentul suprem va suna, când soarta neamului *va fi în cumpănă, nu guvernele, ci ţara va zice cuvântul său.*

Armarea generală dar, şi răspândirea cea mai întinsă a învăţământului public, **obligator**, *vor fi pentru foaia* „Carpaţii" *cea mai constantă preocupaţiune.*

Dorim creaţiunea a unei industrii naţionale indigene, spre a micşora pre cât mai mult vom putea tributul ce plătim ţărilor străine. Spre a ajunge aci, sistemul protecţionist *este unicul mijloc de reuşită; concurenţa nestăvilită ar omorî în ţară or ce încercare.*

Teoria liberului schimb, ar fi chiar ridicul de aplicat la noi.

Eată, fără multe detalii, principalele noastre credinţe şi dorinţe; pentru realizarea lor vom lucra şi lupta pre cât puterile ne vor ajuta.

Un program frumos de ziar, care face multă onoare redactorului său, al cărui nume necunoscut ar fi necesar să fie aflat odată.

Dem. D. Stoenescu

O veche ctitorie boerească:

Biserica Obedeanu din Craiova.

In capul stradei Obedeanu, pe vechile locuri boereşti ale acestei familii, — între două şcoli primare, una de băeţi şi alta de fete, — aproape ruinată, cu zidurile înegrite de vremi şi de intemperii, se află vechea ctitorie boerească a Paharnicului Constantin Obedeanu, — fostul consilier imperial al Olteniei sub Austriaci şi fost Caimacan al Olteniei pe la 1740.

Inscripţia acestei biserici, existentă şi astăzi d'asupra uşei de la intrare, ne arată că vechea biserică a Obedeanului a fost zidită de acesta din temelie la anul 1748 (7256), cu toată cheltuiala şi osteneala sa[1]), şi a fost hotărâtă încă dela inceput de către întemeietorul ei să fie mănăstire, pentru care scop a înzestrat'o din marea lui avere, pe lângă odoarele bisericeşti, cu nenumărate moşii, vii suflete de ţigani şi vite de muncă.

Pe acel timp Craiova n'avea decât foarte puţine biserici de zid. Afară de Sf. Dumitru (Băneasa) biserica Domnească a lui Matei Basarab şi probabil Sf. Ilie a Vornicului Ilie Otetelişanu, toate celelalte biserici ale Craiovei erau de lemn. Constantin Obedeanu, puternic şi bogat boer oltean, care reparase în 1724 biserica Sf. Dumitru[2]), se gândi să ridice în oraşul său, pe locurile strămoşeşti, o biserică mare de zid, care să însemne ceva. Cu acest gând şi pentru pomenirea neamului său, ridică el acest locaş, al cărui

[1]) Inscripţia completă este aceasta: „Cu ajutorul Sf(i)ntei şi de viaţă făcătoarei Troiţă, acéstă sfîntă m(ă)năstire, unde se prăznueşte hramul Bunei Vestire a prea sf(în)tei Născătoarei de Dumnezeu şi pururea fecioarei Maria şi a Sfinţilor Impăraţi Constandin şi Elena, este zidită din temelie şi cu toată cheltuiala dumnealui jupan Constandin Obedeanul Vel-Stol(ni)cu, fiul dumnealui răposatu(lui) Pătru Obedeanul bivvel Sărd(aru) şi a jup(ânesei) dumnealui Stancăi Obedeanca(i) şi înfrumuseţând, cât pe din lăuntru şi pe din afară, precum se veade, ca să fie pomeană în veaci dumnealor şi părinţilor şi la tot neamul dumnealor, făcând-o în zilel(e) luminatului Domn Io Grigorie Ghica, începându-s(ă) de la luna Mai zi(le) 3 la anul de la zidire(a) lumii 7256 iar de la H(ristos) 1748". (cp. N. Iorga în „Inscripţii" II p. 65 N. 174).

[2]) *A. Pessacov.* Sf. Dumitru Băneasa. Craiova 1881, p. 6.

trecut în istoria Craiovei e cât se poate de însemnat. Mănăstire, — metoh al Episcopiei Râmnicului, — locaş de cultură religioasă şi de şcoală încă de la primele începuturi, iată ce a fost ctitoria lui Constantin Obedeanu până în timpurile mai nouă, când Statul, luându-i întreaga avere, — foarte mare, — a redus-o la rolul neînsemnat de mică biserică parohială, lăsând-o nu numai să se ruineze, dar nici să mai însemneze ceva, de şi cu drept cuvânt, atât prin stilul său arhitectonic, cât şi prin însemnatul ei trecut, poate fi socotită un monument istoric al ţării.

* * *

Către sfârşitul vieţei sale, Constantin Obedeanu se îngriji de ctitoria sa pentru viitor şi-i întări prin testamentul său din 24 Martie 1753 „cele ce se cade a lăsa şi osebi „la sfânta mănăstire căreia cu multă dorire şi Dumnezeiască „râvnă din temelie a ridicat aici în oraşul Craiova". Pentru temeinicia aşezământului său, — unde pe lângă acest sfânt locaş făcuse şi spital pentru săraci, — poate primul pe acel timp în Craiova, — Obedeanu lăsă pe seama bisericii sale dragi aceste opt moşii: „*Giurgiţa* ot sud Dolj", partea ce o are cumpărată de la boerii Bengeşti, drept taleri 1000 „*Saca* ot sud Dolj", care moşie jumătate i-a fost de *patrie* de la părinţi, iar jumătate cumpărată de la ginerele său Dumitrache Geanoglu biv-vel Medelnicer; „*Petrojanii* ot sud Dolj", partea ce a cumpărat-o de la Pârvul Fotescul, ce a fost a jupânesei Maria Brătăşanca de zestre; „*Tăncăndul* ot sud Dolj", pe care moşie o are cumpărată de la Barbul Portărescul şi de la verii lui; „*Sularii* ot sud Dolj", care moşie o are luată de la Portăreşti pentru datorie; „*Hamaradea* (Amaradia?!), ce se numeşte fundul lui Gheorghe cu moară la Jii", care moşie o are de cumpărătoare; „*Mogoşanii* ot sud Gorj", care moşie două părţi o are cumpărată de la Bengeşti, iar o parte de danie de la jupâneasa Bengeasca; şi în fine „*Albeştii* ot sud Dolj", care moşie o are cumpărată de la Matei Fălcoianu, drept taleri 1000. De asemenea lasă bisericei „helesteul din Craiova", care este lângă mănăstire, cu via şi cu tot cuprinsul lui; *viile*

din „Turcinești ot sud Gorj", de la „Sutești ot sud Vâlcea", cea de la *Vâlcănești* și cea de la *Caracal*. Mai lasă bisericei: 15 sălașe de țigani, cu 64 suflete; toate vitele de la moșii (10 boi de plug, 10 vaci cu viței, 1 taur, 10 iepe cu mânzi, 1 armăsar, 8 cai de plug ce sunt la *Giurgița*, 50 oi cu miei, 70 rămători și 40 mătci cu stupi), apoi: 12 tipsii de aramă, 12 tipsii de cositor, 12 talere de aramă, 12 talere de cositor, 12 tingiri cu capacele lor, 2 căzănele de aramă, unul de rachiu cu o țeavă și „altul să fiarbă bucatele la săraci", cum și o întreagă bogăție de odoare și cărți bisericești: „O evanghelie în două limbi: grecească și românească, ferecată cu argint și îmbrăcată în roșu; 6 candele de argint, 1 potir de argint poleit; 1 discos cu zveasdă și cu linguriță de argint și poleite; 1 cruce ferecată cu argint, cu zmaragduri i cu rubinuri i cu un mărgăritar; 1 pereche paftale cu poia; 1 cădelniță de argint; 1 cârstelniță de cositor; 1 strâchioară de argint de anaforă; 1 sfită de lastră verde; 1 stihariu de materie nemțească alb cu peteală (sic?!); 1 sfită de canavăț albastră; 1 sfită de hataia verde; 1 stihariu de hataia vĕrgat; 1 patrahir de ghermesut cusut cu fir și scris în naturale (?!); 1 patrahir de hataia verde cu flori de fir; 1 patrahir de belacosă albă cu flori de fir; 1 pereche de rucavițe de lastră albă; 1 pereche de rucavițe, de canavăț cu flori de fir; 1 pereche iar de rucavițe iar de canavăț cu flori de fir; 1 poia de hataia; 2 perechi de rucavițe de lastră roșie; 1 poia cu paftale de alamă; 3 sfite proaste; 4 stihare proaste; 1 evanghelie românească; 1 liturghiar românesc; 1 liturghiar slovenesc; 1 mineiu românesc; 1 octoih românesc; 1 apostol românesc; 1 triod românesc; 1 molitvelnic românesc; 1 molitvelnic slovenesc; 1 pendicastar slovenesc; 1 ceaslov românesc; 1 ceaslov slovenesc; 1 psaltire românească; 1 psaltire slovenească dată de Radu Cojocarul; 1 catavasiar românesc dat iar de dansul; 2 orare; 1 pereche de sfinte vase de cositor; 1 cădelniță de aramă; 1 psaltire românească; 1 psaltire slovenească; 1 catavasiar românesc; 1 liturghie românească; 2 poale proaste de icoane; 3 dveri de alagea; 1 poală(?) de iconostas; 2 clopote".

Și adaogă în testamentul său: „toate aceste moșii, vii, „țigani, dobitoace și altele ce se scrie mai sus, le-a lăsat „sfintei mănăstiri, să le stăpânească cu bună pace în veci, „de nimenea din neamul lui nesupărat", iar pentru grija mănăstirei și păstrarea celor rânduite prin diata sa, el lasă ca epitropi și purtători de grijă pe alții de cât pe fiul său Dumitrache Obedeanu, — anume pe biv-vel Stolnicul Constantin Strâmbeanu, „iubitul său ca un frate", i pe ginerele său biv-vel Șetrarul Ștefan Pârșcoveanu; i pe chir Hagi Gheorghe „ctitorul Precistei de la Dudu"; i pe chir Stan Jianu.[1])

Puțin timp după facerea acestui testament, care cuprinde o prea frumoasă introducere pentru biserica a cărei grije o avea, și care testament poate fi socotit ca actul de întemeiere al bisericei Obedeanu, Paharnicul Constantin Obedeanu încetă din viață. Era în ajunul Paștelui, la 21 Aprilie 1755, iar văduva sa, jupâneasa Stanca Obedeanca, înmormântându-l la ctitoria sa, puse de scris pe piatra lui mormântală, — aflată și astăzi în biserica, — această duioasă inscripție: „Supt această piatră să odihnescu oasele dum-„(nealui) întru H(ristos) răposatul Constandin Obedeanul „biv-vel Pah(arnic), carele s'au ostenitu împreună cu soția „dum(isale) jupâneasa Stanca Ob(edeanca) de au făcut și „rădicatu din temelie acest sf(antu) lăcaș și cu spital de „sărac(i), și au făcut și alte multe vrednice lucruri, palaturi „și alte ziduri din temelie, numit și cinstit foarte au fost „numele dum(nealui), și au răposat așteptând învierea Pa-„timilor Domnului H(ristos) Ap(rilie) 21 la 7 c'es(uri) din (noapte) leat 7263 (1755)[2])".

Cât mai trăi jupâneasa Stanca Obedeanca, ea împreună cu epitropii numiți prin *diată* de către Paharnicul Constandin Obedeanu, se îngrijiră de ctitoria lor. Dar. puțină vreme trecu, și încetă și ea din viață.

[1]) V. Testamentul lui Constantin Obedeanu, aflat în original în conservarea Arhivelor Statului, iar copie în posesia def. Colonel V. Obedeanu. (Dos. afacerei bisericei Obedeanu la Curtea de Apel Craiova s. I. No. 422/898).

[2]) V. *N. Iorga*. Inscripții II. p. 66.

Atunci fiul său Dumitrache Obedeanu, — singurul băiat al Paharnicului Obedeanu,— din propriul său îndemn, sau în urma neînţelegerilor ce va fi avut cu epitropii numiţi de tatăl său, luă din mâna acestora grija şi administraţia bisericei, şi o închină, printr'un act din August 1759, către Episcopul Grigorie al Rîmnicului-Noului-Severin[1]):

„Drept aceia am socotit după mult dorirea mea ca nu „numai neîncetată pomenire să aibă răposaţii părinţii miei „şi eu împreună cu tot neamul la sf(ă)ntul jertvenic, ci şi „deslegarea oaselor la mormânturi prin sfi(n)tele rugăciuni „de Arhierei la vremi să se facă. Ci la alte m(ă)n(ă)stiri „mai depărtate a închina acest sfânt lăcaş n'am voit, nici „m'am îndemnat, ci iărăşi cum am zis mai sus, nici sub „chivernisirea de alţi epitropi nu voesc, nici (?) las oste- „nealele părinţilor să rămâe. Că nu poate fi mai ales şi „mai bun epitrop de cât Arhiereul locului, *ca să îl aibă „ca o umbră netrecută şi ca un acoperământ neputred şi „nestricat*, şi cugetând cu tot sfatul inimei meale, că acest „lucru statornic iaste bine şi cu cale a-l face, n'am mai lungit „vreame peste vreame, şi am dat şi am închinat acestă „sf(i)ntă m(ă)n(ă)stire sf(i)ntei şi Dumnezeeştei Ep(i)scopii „Râmnicului-Noului Severin şi Sf(i)nţiei Sale cinstitului de „Dumnezeu iubitorului părintelui nostru Kyriu Kyr Gri- „gorie Ep(i)scopu al acestei Sf(i)nte ep(i)scopii, carele acum „din mila lui Dumnezeu în arhierească catedrală s'au a- flat, etc.“[2]).

Cât ţinea Dumitrache Obedeanu ca biserica familiei sale şi mai cu seamă averea ei cea mare să nu fie în mâini străine, se vede din actul de închinare către Episcopie, — dar se mai vede de aci şi grija ce avea Episcopul Rîmnicului de a fi administratorul acestui însemnat locaş

1) Actul de închinare arată pe Ioniţă Obedeanu că închinător. Este o greşeală de traducere, altfel n'o putem explica. Singurul fiu al lui Constantin Obedeanu, a fost acest Dumitrie sau Dumitrache (Dumitraşcu) Obedeanu biv-vel Şetrar la 1759. D-l O. Lecca în genealogia familiei Obedeanu din lucrarea: *„Familii boereşti“*, pune greşit ca fiu al lui Constantin Obedeanu pe un Băluţă. (N. A.)

2) Reprodus din „Istoricul Eparhiei Rîmnicului“ de Episcopul Athanasie pe 413-415, unde se află transcris în întregime acest act de închinare.

religios, ca „cel mai ales şi mai bun epitrop“ menit să-l aibă sub grijă „ca o umbră netrecută şi ca un acoperământ neputred şi nestricat“.

Probabil că mulţămit de această grijă arhierească pentru ctitoria familiei sale, biv-vel Slugerul Dumitraşcu Obedeanu închină din nou, peste câti-va ani, această biserică, ca metoh Sfintei Episcopii a Rîmnicului, de astădată Episcopului Parthenie, printr'un act de închinare din 12 Septemvrie 1767, semnat de el şi de alţi boeri ca martori.

In această stăpânire a Episcopiei Rîmnicului, biserica Obedeanu şezu multă vreme. La început ea servi de reşedinţă episcopală, atunci când Episcopul Rîmnicului venea la Craiova; până pe la 1778—1779, când Vlădica Chesarie se strămută de la Rîmnic la Craiova şi-şi luă reşedinţa sa la biserica „Gănescului“[1]).

Sub administraţia Episcopiei şi între timpuri reşedinţă episcopală, biserica Obedeanu, îşi făcu marea ei reputaţie, atât prin bogăţia odoarelor bisericeşti, cât şi prin marile ei venituri, care-i dădeau posibilitatea să fie în fruntea bisericilor celor mai bogate, mai cunoscute şi mai bine îngrijite din oraş.

In acest timp — sfârşitul sec. XVIII-a, — Vlădica Chesarie, cărturarul Episcop al Rîmnicului, a cărui influenţă binefăcătoare se resimte în destul în acel început de mişcare culturală care se remarcă către sfârşitul secolului, pune bazele „şcoalei obşteşti“ pentru învăţătura poporului românesc, şi face la Craiova prima şcoală de învăţătură cu un dascăl de slovenească şi altul de grecească[2]).

De aci, de la 1774 — 1775, biserica Obedeanu, prin şcoala sa, prima şcoală de învăţătură, îşi începe marele său rol istoric şi cultural, într'o operă atât de grea şi atât de nesigură, în vremurile tulburi prin care a trecut.

La 1803, şcoala de învăţătură obştească de la „mănăstirea“ Obedeanului din Craiova, fu recunoscută şi organizată prin hrisovul domnesc al lui Constantin Vodă Ipsi-

1) Cp. broşura: Biserica Sf. Nicolae zisă a „Gănescului“, de Episcopul Ghenadie al Rîmnicului p. 7.

2) Cp. „Istoria Eparhiei Rîmnicului“. o. c. p. 150.

lante, ca școală pentru „fiii boerilor, cât și a altora din scăpătate obraze", „câți au râvnă și iubesc învățătura"; iar mai târziu la 1813 Vodă Ioan Caragea, printr'un alt hrisov Domnesc, adaogă la veniturile ce avea mănăstirea pentru școală, încă altele: „pentru ca să se poată plăti 1200 talere „pe an dascălului celui dintâi cu mâncarea sa, și 500 taleri „dascălului al doilea, i la 12 ucenici pentru învățătură ta„leri 1000 pentru mâncarea și îmbrăcămintea lor, iar cei„lalți 8 ucenici vor avea învățătura în școală fără plată". Și mai târziu tot Vodă Caragea mări din nou veniturile școalei, ca să poată învăța aci și „feciorii de boeri scăpătați", cărora li se da pe an câte 80 de taleri, ca să-și aibă mâncarea și ajutorul de îmbrăcăminte din această leafă; în plus mai adaogă 300 taleri la 5 dascăli rumâni din 5 județe, de unul câte 60 taleri pe an, „ca să aibă și cei de„părtați din Craiova, aproape, câte un dascăl, mulțumin„du-se dascălii să se osârduiască întru învățătură și pro„copseala ucenicilor, ca să iasă din silința și osârdia lor „un rod de învățătură și folos cunoscut" [1]).

Domnul orândui, pentru bunul mers al școalei celei mari de la mănăstirea Obedeanului, ca Epitropi pe „Sf. sa „iubitorul de Dumnezeu Episcopul Rîmnicului; pe Dum„nealui Caimacanul Craiovei și pe D-lor boerii Divanului „Craiovei, și Dumnealor să oranduiască al doilea Epitropi pe cei ce vor găsi cu cale", iar între aceștia să fie și Paharnicul Constantin (Dinu) Otetelișanu, ca unul ce avea de soție pe Smaranda, fica lui Dumitrașcu Obedeanu, fiul marelui Paharnic Constantin Obedeanu, întemeetorul bisericei.

După revoluția lui Tudor Vladimîrescu din 1821 și venirea lui Grigorie Ghica Vodă ca Domn pământean pe tronul Munteniei vechilor Basarabi, școala de la biserica Obedeanu, — vechea școală pentru „obștească învățătură", a lui Vlădica Chesarie și Vodă Ipsilante, — deveni în 1822 o școală publică sub numele de „școala Domnească", cu

[1]) Hrisovul lui Vodă Caragea relativ la școala și mănăstirea Obedeanului din 1813. (Act original în posesia def. Colonel V. Obedeanu, presentat în procesul dintre Stat și Col. V. Obedeanu. Dos. C. Apel Craiova citat).

curs primar și clase superioare, în care școală tinerimea Craiovei, tinerimea Olteană, învață limbile română, franceză și greacă, cu dascăli plătiți din veniturile destul de însemnate al celor opt moșii lăsate de Paharnicul Obedeanu. Școala Domnească șezu aci până la 1831, când fu mutată la Maica Precista de la Dudu, în chiliile acestei biserici, probabil din ordinul Eforiei Școalelor.

Se poate vedea dar ce rol însemnat a avut la începutul sec. al XIX-a, în desvoltarea sentimentului național și propagarea culturei, biserica Obedeanu, prin școala și învățătura națională răspândită de aci. Cine știe, dacă nu în această școală, la focul luminoaselor sfaturi și învățături ale bătrânilor dascăli de „rumânească", nu se va fi plămădit atâtea minți și suflete energice de ale patrioților de la 1848 și înaintașilor lor!...

Dar nu numai școală a fost la biserica Obedeanu. Din marile sale venituri se făcuse aci în cursul vremurilor, „de jur împrejur și înlăuntru curții bisericei, încăperi, unde „nu numai dascălii școalelor și doctorii din Craiova, ci și „alte obraze scăpătate, ca pentru facere de bine își avea „locuința lor într'acele încăperi" [1]).

Și toate aceste încăperi, care serviseră pentru spital și căutarea bolnavilor, cât și de asil la „obraze mai scăpătate", ajunsese către anul 1839, când biserica avea ca la 57.000 lei venit pe an, „într'o desăvârșită dărăpănare, încât nu „poate găsi loc de ședere nici măcar cântăreții bisericei"; iar Petrache Obedeanu, urmașul ctitorilor, nepot de fică lui Dumitrașcu Obedeanu, — înfiat de el, spre a-i continua neamul și numele, — se plângea către Domn, de risipa ce se face cu venitul și cu neîngrijirea averei bisericii de către Epitropii cei numiți de Domn, care, zice jeluitorul: „au „lăsat ca sfânta biserică să fie năpăstuită și dărăpănată în „mijlocul Craiovei" [2]).

Pentru această îndreptare și nedreptate făcută ctitoriei neamului său, el cere ca din venitul anual al bisericii, să

[1]) V. Jalba lui Aga Petrache Obedeanu către Domnul Țării, din 2 August 1839, (acelaș dosar citat) în original în posesia def. Colonel V. Obedeanu.
[2]) Ibidem, același act.

se dea sumele necesare pentru repararea bisericei și locuințelor, căci: „e păcat și rușine ca să mai rămâe și în viitor așa această biserică.“ [1])

Se vede că biserica Obedeanului, ajunsese într'o stare destul de rea, căci Clucerul Petrache Obedeanu duce o lungă corespondență cu Eforia Școalelor, în sarcina căreia trecuse după 1832 și administrația Bisericească, spre a se face această neapărată reparație.

Cu multă greutate se obținu, la început 33.000 lei pentru reparația bisericei și a clădirilor din împrejurul bisericei ajunse în stare de neîntrebuințat, iar mai târziu 87.000 lei, aceasta atât pentru „meremetul (reparatul) bisericei“ după contractul încheiat cu arhitectul D. G. Caneciu din Craiova, cât și pentru repararea clădirilor dinprejurul bisericei, „făcându-se și un grilaj frumos de lemn cu stâlpi de zid“,—aprobare dată în anul 1858 în persoana arhitectului Grigorie Pefca.

De la această reparație radicală, făcută bisericei între anii 1857—1858, nu se vede a se mai fi adus vre-o altă îmbunătățire acestui locaș religios. Se poate spune cu certitudine că reparația de la 1857—1858 este ultima reconstruire adusă acestui vechiu așezământ istoric al Craiovei.

Cât despre clădirile înconjurătoare, unde a fost atâta timp scoala, farul luminos al renașterei culturale în Craiova,—ele au mai dăinuit, după reînoirea din 1858, până prin anii 1888—1889, continuând a fi tot local de scoală,—de astădată local de școală primară, după noua organizație a învățământului,—până ce vechile clădiri ale Obedenilor, ajunse ruine, ne mai având cine să le îngrijească,—căci marea avere a bisericii fusese luată de Stat la 1864 (prin secularizarea averilor mănăstirești), și averea acestei biserici a fost socotită greșit ca avere mănăstirească,—au fost dărâmate de Primăria Craiovei [2]) și înlocuite prin noile clădiri ale celor două școale primare: una de băeți, purtând numele familiei „Obedeanu“ și alta de fete, ambele pe locul

[1]) Idem, același act.

[2]) Dosarul Primăriei Craiova cu No. 108—109/889, cu privire la această chestiune.

vechilor clădiri boerești ale Obedeanului, de la această biserică.

Cu secularizarea averilor mănăstirești, biserica Obedeanu, prin luarea celor 8 moșii,—care încă din 1850 îi aduceau peste 50.000 lei venit pe an, trecută la Stat, rămase o simplă biserică de oraș, săracă, abia făcând față cheltuelilor sale cu ceea ce i se da prin budget, ajunse astfel cu timpul neîngrijită și ruinată, cum se vede și astăzi.

Un proces al urmașilor familiei Obedenilor, purtat de către defunctul Colonel Vasile Obedeanu contra Statului, se perindă mulți ani (1895—1903) înaintea instanțelor judecătorești de la Craiova și București, pentru restituirea celor 8 moșii ale bisericei, lăsate prin testament de către Paharnicul Constantin Obedeanu. Pe motive de drept,—prescripția acțiunei,—Statul câștigă definitiv acest proces și astfel întreaga avere a bisericei, lăsată de către întemeetorul Obedeanu, fu trecută pentru totdeauna la Stat, care se vede cum o întrebuințează spre folosul acestui locaș religios!..

* * *

Așa cum este, biserica Obedeanu, învechită, ruinată, neîngrijită,—sălbătăcită, în izolarea în care este lăsată,—merită totuși a fi cercetată, nu numai din punctul de vedere al istoriei pure, ci și din acela al artei religioase.

Cine pășește pragul bisericii, după ce a citit vechea inscripție de la intrare, a lui Constantin Obedeanu de la 1874, se isbește imediat în interior de acel misticism al trecutului care sălășluește încă în vechile noastre biserici boerești.

In pronaos, în peretele din fața intrării, pe o mare frescă se află zugrăvite chipurile ctitorilor și a întregei familii, începând cu biv-vel Paharnicul Constantin Obedeanu; soția sa Stanca, născută Brăiloiu, fiică a lui Dumitrașcu Brăiloiu (in călugărie Dositheiu); apoi fiul său Dumitrache sau Dumitrașcu Obedeanu, vel-stolnic, cu soția acestuia Bălașa, născută Fărcășanca; apoi Ioan Argetoianu, vel-clucer, ginerile lui Dumitrache Obedeanu și soția sa Ecaterina, fiica lui Dumitrașcu, și în cele din urmă chipul lui Petrache Obedeanu, Vel-Agă, fiul Clucerului Argetoianu înfiat de Du-

mitrașcu Obedeanu pentru a continua numele Obedenilor, și soția sa Elisaveta, născută Florescu.

După felul cum sânt zugrăvite chipurile membrilor familiei Obedeanu și în spița lor cronologică, fără a se ști epoca acestei lucrări, — în culori și linii armonioase ce se mai păstrează azi cu toată proasta conservare a bisericei în interior,—ea pare a fi aceia a unei noui lucrări o dată cu restaurarea bisericei dintre anii 1845—1850, când rezultă că biserica a fost reparată radical, iar zugrăveala ei făcută de un „Pătru zugravul", sub „povața și chibzuirea D-lui Lecca profesorul" [1]), iar acela sub direcția sau inspirația căruia s'a lucrat această frescă a familiei, trebue să fi fost ultimul vieţuitor al Obedenilor, din acel timp, Marele Aga Petrache Obedeanu.

Tot în pronaos se poate găsi și vedea, pentru cine se interesează, marea icoană a *Maicei Domnului,* ce poate fi una din cele dăruite la inceput bisericei de Constantin Obedeanu, și căreia Smaragda (Smaranda) Brăiloaica, soția răposatului Logofătul Cornea Brăiloiu, îngropat tot aci la biserică, i-a făcut pervazul la 14 Iulie 1834.

Se mai păstrează și astăzi, pe lângă altele din odoarele vechi ale bisericei, marea evanghelie romanească, ferecată în argint de către jupâneasa Stanca Obedeanca, soția întemeetorului bisericei. E o lucrare de multă valoare și merită a fi văzută și apreciată.

In interiorul bisericei se găsesc mormintele ctitorului Constantin Obedeanu și al Ecaterinei, soția biv-vel Clucerului Ion Argetoianu.

Poate să se mai găsească și alte morminte ale familiei ctitorilor, însă inscripțiile de pe pietrele ce acoperă aceste morminte, arată numai pe aceste două. Pe aceia a ctitorului Obedeanu stă scris, cu mari litere săpate în piatră, inscripția reprodusă mai sus în această lucrare; iar pe ceealaltă piatră mormântală următoarele: „Aicea supt ac'astă

1) V. Adresa din 11 Martie 1846 a Eforiei Scoalelor din București către Marele Aga Petrache Obedeanu, cu No. 2072, pentru recomandarea profesorului Leca. (Actele procesului Colonel V. Obedeanu cu Statul) în dosarul Curții de Apel, citat).

„piatră se odihnește oasele roabii lui Dumnezeu Ecaterina „soția d. biv-vel Clucer Ioan Arge(n)toianu, născută din „Stolnicul Dumitrache Obedeanu și d. Stolniceasa Bălașa, „și a răposat la anul 1804 luna Aprilie. Aceasta s'a făcut „prin fiasca stăruire a Paharnicului Petrache Obedeanu [1]).

Multe trebue să fi fost mormintele acelor boeri înrudiți sau nu cu Obedenii, cari au fost înmormântați la Obedeanu, în curtea sau în interiorul bisericii. De s'ar face cândva săpături, faptul s'ar controla. Deducem aceasta atât din numărul destul de mare de morminte ce mai există, din care unele se pot chiar preciza. La *Obedeanu,* pe lângă mormintele ctitorilor, pe lângă mormântul lui Cornea Brăiloiu, pe lângă alt mormânt din stânga ușii de la altar, a cărui piatră ștearsă cu desăvârșire nu ne poate da nici o indicație,—se mai găsesc mormintele Pităresei Ana Nenciu,—(probabil Nenciulescu, fost Caimacan al Craiovei N. A.) născută Braboveanu (†) 1859, cât și un alt mormânt al lui Ioan Sâmboteanu (†) 1863 [2]).

* * *

Demnă de menționat pentru contribuția istorică a acestei biserici în trecutul nostru, este și clopotnița dela Obedeanu.

D-l profesor Ciuceanu din localitate, continuând cercetările sale pe la bisericele Craiovei, după ce descoperise la biserica „Madona Dudu" clopotul Voevodului Caragheorghe al Serbiei, a descoperit și la biserica Obedeanului, în vechea și marea clopotniță a bisericii, în Octombrie 1915, un nou clopot, tot al lui Caragheorghe, ce pare a fi fost dăruit direct de către Voevodul Gheorghe Petrovici al Serbiei, bisericei Obedeanu, pe atunci mânăstire cu hramul Buna Vestire. Inscripția acestui clopot, scrisă circular pe 3 rânduri și în limba sârbă, în traducție sună astfel: „Acest

1) Pentru inscripțiile mormintelor de la Obedeanu, vezi și N. Iorga, *Inscripții II* pp. 65—66.

2) Până la 1864 nefiind cimitire în orașe, toți morții se îngropau la biserici,—fie ei boeri, negustori sau săraci. Abia la 1865 s'a făcut regulamentul pentru înființarea cimitirelor în Craiova, iar la 1867 s'a hotărât înființarea lor. (Dos. No. 70/867 al Primăriei Or. Craiova). A mai trecut deci câțiva ani de la 1864 până s'a început să se facă înmormântările la cimitirele orașului, înlăturându-se curțile bisericilor. Se poate zice cu drept cuvânt că generațiile de astăzi locuesc pe cimitirele strămoșilor noștri de pe la diferite biserici!

„clopot a fost dăruit de D. Gheorghe Petrovici Voevod de „căpetenie al poporului sârbesc, monastirei Buna Vestire, „s'a turnat la Belgrad la anul 1812. Acest clopot a fost „lucrat de mâna lui Ion Botta, de naştere din Ardeal."

Clopotul acesta istoric se afla aşezat în turla bisericii, împreună cu un altul, a cărui inscripţie în limba rusă arată numai că este „turnat în Moscova".

Intre odoarele bisericeşti, cu care Constantin Obedeanu a înzestrat biserica, se vede că i-a dăruit şi două clopote. Ele sânt trecute şi în diata (testamentul) sa din 24 Martie 1753. Nici unul din clopotele dăruite bisericei de generosul ei fondator nu se mai găsesc astăzi, şi nici nu se ştie de soarta lor. Dar nici clopotul istoric de la Obedeanu, dăruit de către Gheorghe Petrovici, Voevodul sârbesc, nu mai există, fiind luat în timpul ocupaţiunii ţării din 1916—1918 de către Administraţia militară germană, împreună şi cu cellalt clopot, cum de altfel s'a ridicat toate clopotele bisericilor noastre, cu toate protestele şi rugăciunile Preotului Paroh al bisericei, care voia să scape furiei duşmane acest clopot cu trecut istoric.

Atât clopotul acesta,—care nu mai există,—cât şi cellalt clopot, tot al lui Caragheorghe, de la „Maica Precista de la Dudu", ce a fost restituit Regelui Petru al Serbiei, sânt menite să arunce o lumină vie şi destul de interesantă asupra legăturilor ce existau pe la 1804—1812 între Sârbii răsculaţi, conduşi de Caragheorghe, şi Oltenii lui Tudor Vladimirescu, şi unii şi alţii luptând pentru scăparea lor din robie şi independenţa naţională.

Legături vechi de prietenie şi de suferinţă, care nici astăzi nu-s'au desmințit.

* * *

Terminând istoricul bisericei Paharnicului Constantin Obedeanu, nu putem să nu facem această tristă constatare că, faţă de însemnătatea ei istorică şi de măreţul rol pe care l-a avut şi jucat trei sferturi de secol în viaţa culturală a Craiovei, starea ei de astăzi, în care este lăsată de conducătorii noştri, constitue o mare nedreptate şi o uitare ce trebue înlăturată.

Am fi destul de mulţumiţi, dacă aceste rânduri vor putea să atragă atenţia celor în drept şi să îndrepte cuiva ochii cercetători spre acest vechiu locaş de credinţă şi de cultură al Craiovei.

GEORGE MIL. DEMETRESCU.

Unicul şi proprietatea sa

(Der Einzige und sein Eigenthum)

de MAX STIRNER (J. CASPAR SCHMIDT).

Mai mult ca oricând astăzi, — datorită experimentului ce se continuă în Rusia, — cuvântul „anarhism" se amestecă tot mai des în discuţiunile noastre zilnice. Pentru cei mai mulţi însă, conţinutul acestei noţiuni e din cale afară de tulbure; iar confuzia ce se face adesea chiar de către „oamenii culţi" între socialism şi anarhism, e din cale afară de regretabilă. O expunere lămurită a doctrinei anarhiste, socotim că ar fi bine venită.

Cum însă între adevăraţii întemeietori ai anarhismului (Stirner, Proudhon, Bakunin) sunt fundamentale neînţelegeri, cum la anarhiştii de mai târziu (Kropotkine, Réclus, Grave) dăm de un anarhism eclectic, socotim de un real folos să înfăţişăm numai anarhismul teoretic, consecvent, al hegelianului Max Stirner.

* * *

Revoluţia din 1848, la Berlin, a fost în cea mai mare parte opera intelectualilor; gazetarii, poeţii, dascălii, au jucat un rol însemnat; intelectualii au fost cei cari au dat semnalul şi tot ei au formulat revendicările populare. Grupe, grupe, care dintre care mai radicale se formau; dar dintre toate, una insufla mai multă groază burgezimii: era cercul aşa zis al „liberilor". In cârciuma-cafenea a lui moş Kippel,— ne spune Victor Roudine, — puteai vedea, aproape în toate serile, un bălan roşcat de statură potrivită, cu ochi albaştri, cu ochelari de oţel; observator liniştit şi puţin cam pedant, un adevărat tip de profesor de liceu. Iohan Caspar Schmidt, — după numele cel adevărat,—îşi luă pseudonimul de Max Stirner, din pricina frunţii sale puternice, singura-i parte izbitoare, de altminteri.

Pânăla 1834, să-l lăsăm singur să-şi povestească viaţa: „Eu I. C. Schmidt, de confesiune evanghelică, sunt născut

la Bayreuth, oraş aparţinând atunci Prusiei, astăzi alipit Bavariei, în ziua de 25, luna Octombrie 1806, dintr'un tată fabricant de flaute, care muri la puţine zile după naşterea mea; mumă-mea se căsători cu spiţerul Ballerstedt şi se mută din motive diferite la Kulm, oraş situat pe Vistula în Prusia occidentală, chemându-mă şi pe mine în anul 1810. Aci primit cele dintâi învăţături, iar la vârsta de 12 ani mă întorsei la Bayreuth, unde frequentai gimnaziul, destul de înfloritor, al acestui oraş. Acolo fui mai 7 ani sub disciplina unor profesori docţi, printre cari citez ca o amintire pioasă şi recunoscătoare pe: Pausch, Kieffer, Neubig, Kloeter, Held şi Gabler, cari meritară toată gratitudinea mea pentru ştiinţa lor de cele omeneşti şi pentru bunăvoinţa cu care mi-o predară. Indemnat de poveţele lor, studiai între anii 1826—1828 Filologia şi Theologia la Academia din Berlin, unde urmai lecţiunile lui Boeckh, Hegel, K. Ritter, H. Ritter, şi Schleiermacher. Frequentai în urmă H. Ritter, timp de un semestru cursurile lui Rapp şi von Winer Erlagen, pe urmă părăsii Universitatea, pentru a face în Germania o călătorie, căreia îi consacrai un an aproape. Afaceri familiare mă obligară atunci să-mi petrec un an la Kulm şi un altul la Koenigsberg; dacă-mi fu peste putinţă ca să-mi urmez studiile într'o Academie, nu neglijai totuşi studiul Literilor şi mă dădui cu totul, Ştiinţelor filosofice şi filologice. In anul 1833, mă reîntorsei la Berlin spre a-mi relua studiile, când fui atins de o boală ce mă ţinu timp de un semestru departe de lecţiuni. După însănătoşire, urmai cursurile lui Boeck, Lachmann şi Michelet, hotărându-mă să mă supun examenului pro facultati docendi."

Cu vâlva produsă de apariţia operei sale capitale, „Unicul şi proprietatea sa", numele lui Stirner rămâne pentru scurt timp la ordinea zilei, ca de atunci încolo, viaţa să i se scurgă aproape necunoscută de contemporanii săi. Astăzi putem spune că ne este în bună parte cunoscută, datorită cercetărilor minuţioase ale poetului englez J. Mackay, care şi publică în 1898 la Berlin, rezultatele cercetărilor sale de peste 10 ani, precum şi întreaga operă a lui Stirner, sub titlul de „Max Stirner, viaţa şi opera sa". Astfel cu-

noaştem că Stirner care urmărise încă de la început să capete un post de profesor la unul din liceele statului şi nu reuşise, fusese silit să predea vreme de câţiva ani lecţiuni la un pensionat particular de fete, pe care îl părăsi în ajunul apariţiei „Unicului," ca să poată fi astfel şi mai liber.

Cu câţiva ani mai înainte de apariţia operei sale se capitale se însurase cu Maria Daehnhardt, pe care o întâlnise la „Liberi". Nădejdea c'ar putea trăi numai după urma penei sale, i se spulberă curând şi atunci, cu banii aduşi ca zestre de soţia sa, se hotări să deschidă o lăptărie.

Treburile mergeau prost de tot aşa, că în curând capitalul vârât în întreprindere fu pierdut, iar într'o bună zi dânsa îl părăsi spre a se stabili la Londra, de unde se îndreptă spre Australia. După câţiva ani se întoarse catolică în afară din cale, idioţită, nepăstrând din viaţa-i trecută, după cum singură spunea celor ce o vizita, decât o mare amărăciune. De aci înainte începu pentru Stirner viaţa cea mai ticăloasă. Incercă rând pe rând toate meseriile, îndură toate nevoile. Aşa în 1852 ajunge comisionar iar din pricina datoriilor e întemniţat în două rânduri: întâi în 1852, apoi în 1853. In sfârşit în 1856 în vârstă numai de 49 ani, moare intocsicat de înţepătura unei muşte otrăvite. Br. Bauer şi L. Buhl vechii lui prieteni de asemeni căzuţi în mizerie, l'au întovărăşit până la groapă. Astă-zi, datorită tot lui J. Mackay se înalţă pe mormântul lui o lespede de granit, pe care stă scris: Max Stirner, iar pe faţada casei în care a murit, următoarea inscripţie: „In această casă şi-a trăit ultimile zile Max Stirner (doctor C. Schmidt 1806—1856 autorul nemuritoarei cărţi, Unicul şi proprietatea sa".

Dela Stirner nu ne-a rămas nici un portret. Fr. Engels la vre-o 40 de ani dela moartea sa, după cerinţa lui Mackay a încercat să-l reconstitue din memorie. Pentru caracterizarea lui Stirner, găsim destul de nimerit să reproducem un cântec satirie datând din 1842 şi găsit în timpul din urmă, în care Stirner ni-e înfăţişat în termenii următori: „Uitaţi-vă la Stirner, acest sârguitor spărgător de cadre;

deocamdată bea bere, dar nu vă temeţi, în curând are să bea sânge; ceilalţi strigă cât pot: jos Regii! iar Stirner îi complectează: şi legile jos!"

Dacă i-am cunoscut viaţa, e rândul să-i schiţăm şi opera. In literatură Stirner a debutat ca colaborator al vestitei „Gazete de Rin" a lui Karl Marx. Intre 1842—44 apar în Reinische Zeitung a lui Marx şi în Berliner Monatschrifft a lui Buhl următoarele trei articole: I „Principiul falş al educaţiunii noastre sau Umanism şi Realism" în Aprilie 1852. II „Arta şi Religiunea" în Iunie acelaş an. III „Despre iubire în stat" în 1844, aceasta din urmă o simplă schiţă a unei lucrări mult mai considerabile, pe care cenzura însă o suprimase. Mai trebuiesc amintite cele două articole polemici: Recensenten Stirners, în 1845 şi Die philosophischen Reactionäre în 1847, constituind singurile răspunsuri la criticile ridicate de „Unic."

Alături de aceste articole de filosofie, mai sunt de amintit şi cele două articole literare „Asupra schiţelor Koenigsbergiene de Rosenkranz" apărut în 1842, şi asupra Misterelor Parisului, de E. Sue, 1848. Aceste lucrări preliminare sunt o introducere naturală, o pregătire spre perspectiva ce trebuia s'o deschidă „Unicul". In 1844 apăru la editorul Otto Wiegand din Leipzig „Unicul şi proprietatea sa." Scandal mare în public şi adevărată înmărmurire a celor cari îl crezuseră până atunci cu totul de al lor. Cartea e oprită imediat de cenzură, pentru ca după câteva zile să fie din nou pusă în vânzare, de oarece cenzura o socotise „ca prea absurdă spre a putea fi periculoasă." Editorul Wiegand, unul din cei mai credincioşi prieteni ai lui Stirner, spre a-i veni în ajutor, îi încredinţă câteva traduceri; astfel publică în nemţeşte în 1846—1847 „Dicţionarul de Economie Politică" a lui B. Say şi „Cercetări asupra bogăţii naţiunilor" de Smith. In „Unic" Stirner şi-a revărsat întreg sufletul. „Unicul" aproape l-a epuizat, putem spune, de oarece nu mai produce ceva original. Pentru cei ce-au avut prilejul să răsfoiască cartea aceasta, Stirner le-a părut sau ca un monstru, sau ca un nebun furios stăpânit de-o idee fixă. Paginile „Unicului" închid întrânsele sgomotul

unui lanţ întreg de prăbuşiri; tot ceia ce-a legănat omenirea din copilăria ei, religie, morală, justiţie, stat, umanitate, sunt năruite din temelie.

Asupra dialecticei lui Stirner, mai toţi au fost de acord, căci mai toţi i-au găsit cusururi, cusururi mai mici, cusururi mai mari; unul bună oară socoate toată metoda Stirneriană, simplism metafizic. Trebuie să ne înţelegem delà inceput: „Unicul" reprezintă un dezavantaj capital, materialul de şi frământat, n'a fost de loc ordonat. Stirner n'a încercat, sau n'a putut să-l sistematizeze.

Impărţirile pe capitole nu înlesnesc aceasta cu mult. „Unicul" îţi lasă impresia că Stirner utiliza chiar în timpul plămădirei, tot ceiace căzându-i sub mână, putea să-i fie de folos; aşa sunt numerile proaspete din „Vossiche Zeitung" de pildă.

Din lipsa unui schelet bine legat, rezumarea „Unicului" e cât se poate de anevoioasă. Profesorul Basch în „Individualismul anarhist" spune: „Dacă nu-e greu să stăpâneşti cugetarea lui Stirner, e aproape însă imposibil să-l urmezi. Nimic mai descurajator decât primul contact cu această operă stranie. Stirner nu se îndură să ne dea deslusiri asupra arhitecturii edificiului său, nici să ne furnizeze cel mai slab şir conducător." Pentru a nu ne prea îndepărta de calea şi de mijloacele întrebuinţate de Stirner, vom încerca o rezumare prin unele părţi mai largă, prin alte părţi ne vom sili să-l urmărim chiar după împărţirile stabilite de dânsul. Drumul acesta, dacă prezintă unele desavantaje, în schimb, prezintă şi reale avantagii.

Va urma.

Ion D. Dongorozi.

Din istoricul Societăţii „Prietenii Stiinţei"—Craiova

Inceputurile Societăţii.

La 9 Iunie 1913 s'a infiinţat la Bucureşti o societate, cu scopul „ca să întrunească pe toate persoanele care doresc răspândirea cunoştiinţele teoretice şi practice ale tuturor ştiinţelor". Din această societate puteau face parte: „orce persoană doritoare de cultură".

Fiecare membru avea îndatorirea să lupte pentru:

a) Infiinţarea unei biblioteci ştiinţifice;

b) Procurarea de instrumente şi aparate stiinţifice;

c) Ţinerea de cursuri populare;

d) Vizitarea laboratoarelor, fabricilor, etc.;

d) Excursiuni botanice, geologice, minera'ogice, etc., sub conducerea specialiştilor;

f) Lecţiuni practice de astronomie, cu ajutorul lunetelor;

g) Infiinţarea unei „Case a Stiinţei" în Capitală.

La Adunarea, care a fost în Bucureşti şi la care au luat parte aproape toată intelectualitatea română, au fost largi discuţiuni, din care a rezultat redactarea şi votarea unui Statut coprinzător de 28 articole, alcătuindu se şi un comitet:

Filiala Craiova

Societatea P. S. din Bucureşti şi-a început activitatea prin numeroase şi importante conferinţe.

Nu după un lung interval, cum la înfiinţarea Societăţii s'a exprimat dorinţa ca să se infiinţeze filiale în principalele centre ale ţării, câţiva din cei mai distinşi membrii fondatori ai P. S., cu neuitatul Victor Anestin, au venit în Craiova, ca să-şi înfăptuiască aci, cu cei de inimă, *filiala Craiova*.

A fost o sărbătoare pentru craioveni momentele memorabile, dela Teatrul Naţional din Craiova, unde a fost prima adunare. Ne mai amintim cuvintele preşedintelui activ, d-l G. Ţiţeica, ale d-rilor Stănculeanu, I. Jianu, ş.-a., cuvinte de îndemn la muncă şi de profeţie pentru reuşită.

Şi Joi 29 Ianuarie 1915, în Cancelaria Liceului Carol I, fiind convocaţi d-nii General D. Viişoreanu, N. Cantuniar, Dr. Mileticiu, C. Mateescu, Gh. I. Buşilă — aceştia azi decedaţi—şi C. M. Ciocazan, Dr. Ch. Laugier, Ion Florescu, C. D. Fortunescu, Dr. F. E. Mayer, N. Popescu, au alcătuit, prin alegere, pentru anul 1915 Comitetul Secţiunei locale Craiova, astfel:

Preşedinte de onoare: *General Dr. I. Vercescu*, Preşedinte activ: *Dr. Ch. Laugier*, Vice-preşedinţi: *C. Mateiescu*, inginer, şi *Dr. Voiculescu*, Secretar I: *C. D. Fortunescu*, profesor, Secretar II: *N. Popescu*, Bibliotecar: *Marin Demetrescu*, profesor, Casier: *Dr. F. E. Mayer*.

Membrii consilieri: General D. Viişoreanu, General Manolescu, I. Florescu, directorul Liceului Carol I, Colonel Stelian Ionescu, directorul Şcoalei Militare, C. M. Ciocazan, avocat, G. Buşilă, profesor, N. Cantuniar, profesor, Elie Georgescu, profesor, Dr. Mileticiu şi N. P. Guran, avocat.

In acea adunare s'a luat hotărârea — ne spune primul proces-verbal:

„Că Duminecă 8 Februarie 1915, să se înceapă seria conferinţelor şi prelegerilor Societăţii. Aceste conferinţe se vor ţine, până la noi dispoziţii, odată pe săptămână, Dumineca, dela ora 11—12 d.m., în Amfiteatrul Liceului Carol I".

S'a mai decis:

„Prima conferinţă va fi aceea a D-rului Ch. Laugier. Cu acest prilej de inaugurare, va mai ţine o cuvântare ocazională un membru al Comitetului şi unul din delegaţii comitetului centralei Bucureşti, care va asista la deschiderea prelegerilor *filialei* noastre locale".

Conferinţele (1915—1916)

Comitetul şi-a ţinut angajamentul şi la 8 Febr. 1915 s'au inaugurat conferinţele de către preşedintele său activ, d-l Dr. Charles Laugier, vorbind despre „Boalele ce însoţesc armatele: Ciuma".

Aceste conferinţe s'au urmat cât se poate de regulat până la intrarea noastră în războiu (1916) şi publicul asistent le audia cu multă atenţie, fiind din ce în ce mai mult atras de subiectele variate şi de conferenţiarii cari, cu drag pentru cultură, voiau să facă ceva deosebit pentru acest oraş şi în special pentru craioveni.

Nu este fără importanţă a consemna aci o listă de aceste conferinţe. Din titlurile lor se vor vedea principiile călăuzitoare ale Comitetului, în cadrul preocupărilor de atunci:

1. 8/II 1915. *Dr. Ch. Laugier*: Boalele ce însoţesc armatele: Ciuma.
2. 15 „ „ *N. Cantuniar*, prof.: Germania.
3. 22 „ „ *C. M. Ciocazan*, av.: Ideal şi entusiasm.
4. 1/III „ *Al. Bărbulescu*, prof.: Răsboiul în lumea animalelor.
5. 8 „ „ *C. D. Fortunescu*,: prof. Arta şi răsboiul.
6. 15 „ „ *N. M. Strajan*, magistrat: Rich. Wagner şi doctrina wagneriană.

7. 29 „ „ *V. Gh. Sandulian*, avocat: Rásboiul nu este o instituţiune de ordin natural.
8. 5/IV „ *Locot. D. Teodorescu*: Explosivele în artilerie.
9. 12 „ „ *St. Mircea*, prof.: Etnografia Daciei şi expansiunea poporului român.
10. 19 „ „ *Căp. A. Negulescu*. Submarinele.
11. 26 „ „ *Dr. T. Voiculescu*. Tuberculoza.
12. 3/V „ *G. I. Buşilă*, prof. Patriotism.
13. 17 „ „ *Subloc. Popescu-Cetate*. Navig. aeriană.
14. 24 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Monumente istorice.
15. 31 „ „ *Dr. M. Baculescu*, Razele X (Roentgen)
16. 7/VI „ *G. I. Buşilă*, prof. Scutul Ţării.
17. 21/X „ *G. I. Buşilă*, prof. Viaţa noastră.
18. 25 „ „ *Dr. I. Jianu*, prof. univ. Viaţa şi opera lui Pasteur.
19. 28 „ „ *Marius Meţulescu*, prof. Pictorul Rafael.
20. 4/XI „ *C. D. Fortunescu*, prof. Viaţa şi opera pictorului N. Grigorescu.
21. 8 „ „ *Dr. H. Botescu*. Războiul de toate zilele.
22. 11 „ „ *E. C. Decusară*, avocat. Dreptul şi Forţa.
23. 18 „ „ *Lt. Comandor A. Negulescu*. Misterele navigaţiei.
24. 22 „ „ *N. Iorga*, prof. univ. Oltenia şi Serbia (în folosul sârbilor refugiaţi la noi).
25. 25 „ „ *C. Şaban-Făgeţel*. Insemnări din cultura ardeleană.
26. 29 „ „ *C. M. Ciocazan*, avocat. Mihai Viteazul.
27. 2/XII „ *Tib. I. Constantinescu*. Societatea modernă capitalistă.
28. 6 „ „ *Dr. Ch. Laugier*,: Degeneratul mintal.
29. 9 „ „ *D. Tomescu*, publicist: Este războiul o necesitate?
30. 16 „ „ *C. Negrescu*. Finanţele şi războiul.
31. 20 „ „ *Preot P. Drăghici*. Isus Christos ca om şi Dumnezeu.
32. 7/I 1916 *G. I. Buşilă*, prof. Unire.
33. 31 „ „ *Mih. Popescu*, prof. Gazele asfixiante.

34. 7/II „ *Dr. A. Meţulescu*. Probleme de igienă
35. 14 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Domeniul concret al artei, paralel cu evoluţia sufletului omenesc.
36. 21 „ „ *N. Angiulescu*. Problema alimentaţiunei în timp de răsboiu.
37. 28 „ „ *Marius Meţulescu*. Incercări statistice asupra Craiovei.
38. 6/III „ *Căp. Dr. Constantinescu*-Slatina, Bătrâneţa.
39. 13 „ „ *I. Gigurtu*, inginer. Desvoltarea industriei în România.
40. 20 „ „ *I. Teodorini*, inginer. Stiinţa şi problemele chimico technice ale răsboiului.
41. 27 „ „ *Pr. Popescu-Brenşta*. Statul şi Biserica.
42 3/IV „ *Subloc. N. Pătruţoiu*. Armata noastră.
43. 24 „ „ *N. Vrăbiescu*, avocat. Pasiunile şi sentimentele criminalilor.
44. 1/V „ *V. Mihailescu*, prof. Ce este o conferinţă?
45. 8 „ „ *Marius Meţulescu*, prof. Regele Carol I.
46. 15 „ „ *Dr. G. Mileticiu*. Soarta alienaţilor în decursul veacurilor.
47. 22 „ „ *Dr. Ch. Laugier:* Holera.
48. 29 „ „ *Căp. Zătreanu*. Răsboiul: pregătire şi conducere.
49. 5/VI „ *St. Ciuceanu*, prof. Vechile noastre biserici şi mânăstiri.
50. „ 12 „ *St. Ciuceanu*, prof. Arta noastră religioasă. Origina şi evoluţia ei.

Al doilea Comitet

Intervenind, în 1916, şi România, cu mijloacele ei, în răsboiul mondial, Societatea „Prietenii Ştiinţei—filiala Craiova" şi-a suspendat activitatea.

O mare parte din membri, după plecarea armatelor inamice de ocupaţie şi în urma convocării făcute de preşedintele Societăţii, d-l Dr. Ch. Laugier, se întrunesc la 22 Ianuarie 1919, într'o adunare generală la care au luat parte: D-na Maria Mişu Pop, d-nii Dr. Ch. Laugier, Vasiliu, Al. Ludwig, Fr. Mayer, Dr. Poenaru, Economu P. Drăghici, N. Angiulescu,

C. D. Fortunescu, Ştefan Ciuceanu, M Stăureanu, C. M. Ciocazan, Mihail Popescu, C. Sescioreanu, Maior I. Demetrescu, Ionescu-Bujor, General Gh. Marcu, Marius Meţulescu, C. Negreanu, I. B. Georgescu, Dem. D. Stoenescu ş.-a.

In această şedinţă, d l Dr. Ch. Laugier, „expune activitatea Societăţii—spune procesul verbal — arătând că dela înfiinţarea ei, dela 8 Februarie 1915, până la mobilizare, s'au ţinut 50 de conferinţe, apoi aduce un omagiu *membrilor Societăţii, morţi în timpul războiului:* Dr. General I. Vercescu, General D. M. Viişoreanu, Mircea Constantineanu, V. Anestin, Căpitan Zătreanu, Dr. Mileticiu, Ionel Pârâianu, Inginer Teodorini Al. Bărbulescu, directorul Liceului, C. Mateiescu, directorul Sc. Meserii, Tiberie Constantinescu, Petre Georgescu-avocat, Dr. Constantinescu-Slatina, Dr. Giuriade, Dr. Vulpescu, Dr. Chiriacescu, Dr. Landes, D-ra Dr. L. Polichron, Preot Constantinescu şi ofiţerii Tr. Constantinescu şi P. Ioachimescu. [1])

D-l Preşedinte propune modificarea Statutelor şi în urma discuţiunilor, la care au luat parte toţi membrii prezenţi, s'a votat, în unanimitate noul Statut al Societăţii [2]).

Procedându-se apoi, la alegerea Comitetului, s'au ales, în unanimitate, următorii:

Preşedinte: *dr. Ch. Laugier,* Vice-preşedinţi: *d-nii C. D. Fortunescu, Marius Meţulescu,* Secretar: *d-l Dem. D. Stoenescu,* Casier: *d-l Fr. Mayer,* Bibliotecar: *d.l St. Ciuceanu,* Membri: *d-na M. M. Pop,* şi d-nii: *C. M. Ciocazan, dr. A. Poenaru, Colonel Alimănescu, dr. Chimist A. Ludwig, N. Angiulescu.*

Tot în această şedinţă s'a mai hotărît: „In principiu un festival cu ocazia fondării Societăţei, în luna Februarie [3]);

„Să se intervie pe lângă Prefectura locală ca să se pună la dispoziţie două camere, pentru sediul societăţi i [4]);

1) D-l Ştefan Ciuceanu, propune „ca să se înscrie pe un tablou numele celor morţi pentru Patrie, care să fie aşezat la Sediul Societăţi. Adunarea aprobă".

2) Până la 22 Ianuar 1919, Societatea s'a condus după Statutul celei din Bucureşti.

3) Care s'a dat.

4. Prefectura a oferit atunci spre folosinţa Societăţei actualele camere din Palatul Administrativ, din aţa Teatrului, în care am găsduit apoi Muzeul Etnografic.

„Să se înfiinţeze o *bibliotecă* şi un *muzeu,* făcându-se apel la toţi membrii ca să doneze fie lucrări personale, fie orce lucrare, sau obiecte cu interes ştiinţific şi etnografic; şi în fine:

„S'au aclamat, în unanimitate, membri de onoare d nii profesori universitari: N. Iorga şi Gh. Ţiţeica".

Conferinţele 1919 –1921

Prima conferinţă, după terminarea războiului şi după părăsirea Craiovei de către armatele ocupante, a fost la 27 Ianuarie 1919, vorbind d-l avocat Mitu Stoenescu despre *„Regina şi Ţara mea"*, după ce d-l Preşedinte dr. Charles Laugier, făcând un succint istoric al Societăţii, a adus omagiul de veneraţie membrilor Societăţii morţi în războiu.

In această a doua serie s'au succedat în ordinea următoare şi tot în Amfiteatrul Liceului „Carol I" până la Noemvrie 1920, de când au început a se ţine în localul Teatrului Naţional, conferinţele:

51.	27/I	1919	*Dem. D. Stoenescu,* avocat. Regina şi Ţara mea.
52.	3/II	„	*E. C. Decusară,* avocat. Societatea naţiunilor.
53.	10	„ „	*Mih. Popescu,* prof. Industria ferului şi războiul.
54.	17	„ „	*C. D. Fortunescu,* prof. Literatura războiului nostru.
55.	24	„ „	*Dr. Ch. Laugier.* Origina poporelor din Europa.
56.	3/III	„	*Gr. Drăgoescu,* avoc. Adevărata democraţie.
57.	10	„ „	*V. G. Sandulian,* avoc. Femeia de azi.
58.	11	„ „	*C. D. Fortunescu,* prof. Plimbare prin Pompei.
59.	17	„ „	*Raliu Georman,* avoc. Regele şi Ţăranul.
60.	18	„ „	D-ra *Maria Ghioculescu,* prof. Feminism.
61.	24	„ „	*Dr. P. Mihail,* 14 luni captiv în Ungaria.
62.	31	„ „	*C. Popovici,* avoc. Poezia lui Goga şi Cerna.

63. 27/IV „ *A. Dinopol*, ing. Petrolul și industrializarea lui.
64. 4/V „ *Dr. A. Mețulescu.* In plin războiu sanitar
65. 6 „ „ *Căp. Popescu-Cetate.* Războiul de azi și de altădată.
66. 11 „ „ *St. Boțoiu*, avoc. Revendicările sociale.
67. 18 „ „ *A. Vasculescu*, prof. Dora d'Istria.
68. 19 „ „ *Festival în scopul refacerei mobilierului Liceului devastat de nemți.*
69. 25 „ „ *C. M. Ciocazan*, avoc. Prin Basarabia.
70. 29 „ „ *G. Mil. Demetrescu.* avoc. Cinci biserici vechi în Craiova.
71. 1/VI „ *C. N. Georgescu*, magistr. Copiii naturali.
72. 3 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Caracteristica sec. XX.
73. 8 „ „ *I. Constantinescu*, avoc. Politica economică și socială.
74. 9 „ „ *T. Ionescu*, prof. Clasicismul antic.
75. 15 „ „ *N. Bulat*, avoc. Opera socială a lui Haret.
76. 22 „ „ *Mih. Stăureanu*, prof. Gândul și Cuvântul.
77. 29 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Biserica și Neamul.
78. 16/XI „ *C. D. Fortunescu*, prof. Nic. Bălcescu (p. Centenar).
79. 23 „ „ *Marius Mețulescu*, prof. Imperiul colonial german.
80. 30 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Educație cetățenească.
81. 7/XII „ *Ionescu-Argetoaia*, prof. Geologia ca știință și aplicațiunile ei.
82. 14 „ „ *N. D. Fortunescu*, avocat. O călătorie în Extremul Orient.
83. 21 „ „ *C. Gerotă*, prof. Alex. Vlahuță.
84 28 „ „ *A. Vasculescu*, prof. Bizantinii I (istoric)
85. 23/I 1920 *Al. Ludwig*, prof. Metalurgia.
86. 23 „ „ „ „ Vizitarea unei Turnătorii.
87. 29 „ „ *Ionescu-Argetoaia*, prof. Petrolul.
88 5/II „ *A. Vasculescu*, prof. Bizantinii II (literat).
89. 15 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Cărbunii de pământ
90. 4/IV „ *Preot D. Lungulescu.* Religia și Războiul.
91. 18 „ „ *Comandor P. Rădulescu.* Călătoria mea în Extremul-Orient. I.

92. 23 „ „ *Dr. Ch. Laugier.* Origina vieții.
93. 2/V „ *G. Marincu*, prof. Ibsen în lumina vremii noastre.
94. 6 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Cartierul inundabil al Craiovei.
95. 9 „ „ *M. Cruceanu*, prof. Societatea viitoare.
96. 16 „ „ *Dr. A. Mețulescu.* Concepția vieței universale.
97. 30 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Muzeele regionale.
68. 6/VI „ *C. D. Fortunescu*, prof. Arta și civilizația.
99. 13 „ „ *Comăndor P. Rădulescu.* Călătoria mea în Extremul-Orient. II.
100. 14/XI „ *G. Marincu*, prof. Poetul țăranilor.
101. 21 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Bogățiile subsolului României Mari.
102. 28 „ „ *Dem. D. Stoenescu*, avoc. Veneția.
103. 5/XII „ *Dr. A. Mețulescu.* Sfârșitul lumii.
104. 12 „ „ *N. Iovipale*, avoc. Romantismul.
105. 19 „ „ *A. Vasculescu*, prof. Bizantinii III (arta).
106. 26 „ „ *V. G. Sandulian*, avoc. Instituția căsătoriei.
107. 2/I „ *Dr. Ch. Laugier.* Ipnotism și Ocultism.
108. 16 „ „ *G. Mil. Demetrescu*, avoc. Cei d'ntâi Bani ai Craiovei.
109. 22 „ „ *V. Mihailescu*, prof. Momente hotărâtoare
110. 30 „ „ *C. D. Fortunescu*, prof. Marele mister.
111. 13/II „ *Dr. A. Mețulescu.* Encefalita letargică.
112. 20 „ „ *R. Georman*, avoc. Mih. Kogălniceanu.
113. 27 „ „ *I. Constantinescu*, avoc. Divorțul.
114. 6/III „ *C. Gerotă*, prof. Comicul lui Caragiale.
115. 13 „ „ *N. D. Fortunescu*, avoc. Plăcerea de a călători.
116. 20 „ „ *D-na M. N. Popp.* Trecutul și viitorul femeei.
117. 27 „ „ *Dr. L. Eschenasy.* Radiografia.
118. 30 „ „ *Șezătoare științifică cu proiecțiuni cinematografice.*
119. 3/IV „ *C. M. Ciocazan*, avoc. Spiritismul.
120. 10 „ „ *C. N. Georgescu*, magist. Nevroza timpului.

121. 17 „ „ *C. Niculescu-Plopşor.* Ţiganii noştri.
122. 24 „ „ *Preot Gh. I. Ghia,* prof. Intrarea triumfală a Mântuitorului.
123. 6/V „ *I. Andreieşescu,* prof. univ. Oltenia preistorică.
124. 8 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Cărbunele alb.
125. 15 „ „ *N. D. Fortunescu,* avoc. Viaţa şi moravurile din Japonia.
126. 22 „ „ *Dr. A. Daniel.* Puterea ştiinţei.

Cele mai multe din aceste conferinţe au fost însoţite de demonstraţiuni practice sau de proiecţiuni fixe şi cinematografice.

Noul Statut şi Noul Comitet

La 7 Aprilie 1921 Preşedintele Societăţii, d-l Dr. Charles Laugier a convocat din nou membrii Societăţii pentru modificarea Statutelor şi pentru formarea unui nou Comitet, avându-se în vedere ca Societatea trebuia să-şi mărească sfera de activitate, prin mijloace noi de propagandă culturală, educativă şi de igienă socială. La invitaţia prezidentului a răspuns un număr însemnat de membri ai Societăţei, şi în unanimitate au modificat Statutul vechiu al Societăţii din 22 Ianuarie 1919, sub forma actuală.

In urmă, s'a ales şi noul comitet, conform noilor Statute, compus astfel după cum s'a publicat în *Arhivele Olteniei,* An. I, No. 1 din Ianuarie 1922, la pag. 91—92.

Conferinţele 1921—1922

Principiile călăuzitoare strict culturale şi de un interes obştesc ale Preşedintelui, precum şi ale comitetului Societăţii, au mers din ce în ce la o întindere mai largă a obiectului conferinţe'or, cu subiecte variate şi numărul conferenţiarilor s'a mărit din ce în ce, astfel încât activ tatea s'a desfăşurat în epoca anului 1921 — 22, până azi, atrăgând şi auditori mai mulţi ca în ceilalţi ani, conferinţele urmându-se regulat în fiecare Duminecă şi Sărbătoare, la orele 11 dim., în Sala Teatrului Naţional.

Până la apariţia acestui număr al „Arhivelor Olteniei", în cursul anului 1921 — 1922 s'au mai ţinut următoarele conferinţe:

127. 30/X 1921 *A. Vasculescu,* prof. Dante Alighieri (p. Centenar).
128. 6/XI „ *C. D. Fortunescu,* prof. Dintr'o ţară necunoscută: Luxemburgul.
129. 13 „ „ *Dem. D. Stoenescu,* avoc. Drept de vot femeei.
130. 20 „ „ *C. Guran,* inginer. Domnia legilor.
131. 27 „ „ *Th. Ştefănescu,* prof. Clasa de mijloc şi administraţia în o soc. decadentă.
132. 4/XII „ *Dr. A. Meţulescu.* Numismatica.
133. 11 „ „ *Dr. Ch. Laugier.* Tuberculoza, tratamente noi.
134. 18 „ „ *St. Ciuceanu,* profesor: Munca.
135. 25 „ „ *I. Firu Popescu.* St. O. Iosif.
136. 1/I 1922 *N. Iorga,* prof. univ. Regionalism oltean.
137. 2 „ „ „ „ „ Nota Olteniei în literatura românească.
138. 22 „ „ *Dr. Eugen Ludwig,* prof. Tecnica cercetărilor ştiinţifice.
139. 29 „ „ *Gen. D. Rudeanu.* Importanţa intervenţiei României în răsboiul mondial.
140. 5/II „ *Ionescu-Arg.* prof. Opera lui Pasteur.
141. 12 „ „ *Preot Gh. I. Ghia, prof.* D-zeu în natură.
142. 15 „ „ *L. Georgescu-Gruian,* Indrumări noi ţărănimii.
143. 19 „ „ *Th. Ştefănescu,* prof. Creştinismul şi Statul român.
144. 26 „ „ *Dr. D. Vernescu.* Contagiunea şi profilaxia tuberculozei.
145. 5/III „ *Ionescu-Argetoaia* prof. Mijloace de locomoţiune.
146. 12 „ „ *Tzigara Samurcaş,* prof. univ. Arta Craiovei.
147. 12 „ „ *Dr. N. Hasnaş.* Din ale sărăciei.
148. 19 „ „ *Dr. Al. Daniel.* Intinerire.
149. 2/IV „ *D-ra Ana Petrin,* prof. Importanţa sericiculturei.
150. 9 „ „ *Niculescu-Plopşor.* Ecouri străbune.

BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
OLT

151. 18 „ „ *Pr. Popescu-Breasta.* Rolul bisericii în trecut şi în present.
152. 23 „ „ *G. Vrăbiescu,* avoc. Pedeapsa cu moarte.
153. 23 „ „ *Conferinţele „Ideei Europene".* Rădulescu-Motru: Cuvânt înainte. Octav Onicescu: Einstein ca om de ştiinţă. N. C. Ionescu: Einstein ca filosof.
154 30 „ „ *Gen. V. Rudeanu.* Femeea în lumina războiului mondial.
155. 7/V „ *Dr. A. Meţulescu.* Paraziţii propagatori de boale.
156. 14 „ „ *N. Polizu-Micşunești,* avoc. Femeea ca factor social.
157. 21 „ „ *A. Vasculescu,* prof. Din Banat
158. 28 „ „ *Dr. Ch. Laugier.* Apărarea în contra tuberculozei.
159. 4/VI „ *Th. Ştefănescu,* prof. Năvălirea barbarilor şi căderea imperiului roman.
160. 11 „ „ *C. D. Fortunescu,* profesor. Zece ani dela moartea lui Caragiale.

Activitatea „Prietenilor Ştiinţei" nu s'a mărginit numai la acest lung şi variat şir de conferinţe. Ea a isbutit a înfăptui încă două din punctele sale din program de anul trecut: instituirea de premii scolare pentru elevii meritoşi ai şcoalelor locale, şi înfiinţarea unei Universităţi libere.

Premii Şcolare.

In şedinţa Comitetului dela 16 Aprilie 1921, în urma propunerii d-lui Dr. Ch. Laugier, s'a hotărît ca Societatea să acorde scolarilor distinşi de la şcolile normale şi secundare craiovene *premii şcolare,* constând din diverse publicaţiuni.

Această deciziune s'a şi executat în luna Iunie 1921, când „Serbarea premiilor" a Societăţei „Prietenii Ştiinţei" s'a făcut în Curtea Liceului militar, cu un ceremonial potrivit împrejurărei, comemorându-se prin cuvântările D-lor Dr. Charles Laugier, C M. Ciocazan, Lt. Colonel Dumitrescu, etc.

S'au distribuit numeroase cărţi şi câte o mică diplomă lucrată de Tipo-Litografia „Ramuri".

Intenţiunea este ca aceste premii să se acorde în fiecare an, în limitele posibile ale bugetului Societăţii.

Universitatea liberă

Intr'o conferinţă publică locală din Martie trecut, d-nul profesor universitar Nicolae Iorga a exprimat ideea că în Craiova ar trebui şi ar putea să se întemeieze „o Universitate liberă, menită să dea tuturor celor ce ar vrea să se instruiască, cunoştinţe generale, practice şi în legătură cu problemele actuale ale vieţei politice, sociale şi economice, în cadrul naţional umanitar", şi ca Societatea „Prietenii Ştiinţei" să ia iniţiativa unei asemenea acţiuni culturale, căreia îi promitea tot concursul său, în cazul că ar înfăptui-o.

Ca urmare la aceasta, cum Societatea noastră îşi fixase, încă dela înfiinţarea sa, între punctele programului ce avea de realizat cu vremea şi în măsura posibilităţilor, creiarea unei Universităţi populare (aşa o concepusem noi) la Craiova,— Comitetul „Pr. St." încurajat de un îndemn venit dela o personalitate ca acea a d-lui profesor Iorga, s'a întrunit la 6 Aprilie 1922, şi a hotărît în principiu, întemeierea unei *Universităţi libere* în Craiova, în spiritul indicat mai sus de profesorul nostru, al tuturor şi în sensul îndrumărilor ce urma a se mai solicita dela d-sa în acest scop.

In ziua de 20 Aprilie a. c. luându-se din nou în discuţie această chestiune de către Comitetele reunite ale Societăţei, — la care consfătuire au fost invitaţi numeroşi intelectuali craioveni, conducătorii instituţiunilor culturale locale, representanţi ai presei, şi fiind prezent şi d-nul profesor Iorga—, s'a confirmat definitiv hotărîrea înfiinţărei *Universităţii libere,* care să se cheme (propunerea e a d-lui Iorga) *a „Prietenilor Ştiinţei"* şi care să înceapă a funcţiona chiar din cursul lunei Maiu.

Tot în aceeaşi şedinţă, din schimbul de idei ce a avut loc cu acest prilej, s'a ajuns a se stabili următoarele puncte principiale:

Conferinţele de Duminecă ale Societăţei vor continua ca şi odinioară, chiar după începerea cursurilor Universităţii libere;

La Universitatea liberă se vor desvolta cicluri de conferinţe în jurul unei idei, sau un curs complet dintr'o materie oarecare;

Materiele ce se vor preda sunt în dependenţă de elemen-

tele ce vom putea afla, ca specialişti, întru predarea cursurilor;

Aceste elemente sunt în primul rând d-nii profesori dela diferitele universităţi româneşti, cum şi cei străini, întreacăt pe la noi, cari ar răspunde apelului nostru; iar în al doilea rând elementele locale: medici, ingineri, avocaţi, preoţi, profesori şi oricine se simte în stare de a ne da preţiosul său concurs în acest sens.

Inceputul Universităţii libere s'a făcut în ziua de Miercuri 10 Maiu, cu seria de şase prelegeri ale d-lui profesor *N. Iorga*: cele d'întâi patru tratând despre *Istoria Artei europene în legătură cu Istoria Universală*, iar ultimele două despre: *Desvoltarea Artei româneşti*. Cursurile s'au ţinut în localul Teatrului Naţional, înaintea unei afluenţe de public cum numai un fermecător maestru al cuvântului, cu autoritatea intelectuală şi morală a d-lui Iorga, este în stare să atragă.

Organizarea completă a Universităţii libere rămâne a se face pe timpul verei, aşa încât la începutul toamnei porţile sale să poată fi larg deschise tuturor.

Pentru Craiova, înfăptuirea acestei instituţi, va fi o nouă operă de înaltă cultură la care Societatea „Prietenii Ştiinţei", are mândria de a fi contribuit, ca una ce are în programul său lărgirea activităţei sale prin toate mijloacele superioare de răspândire, şi în deosebi a cunoştiinţelor ştiinţifice.

Dem. D. Stoenescu
Avocat
Secretarul general al Societăţii „Prietenii Ştiinţei" din Craiova

Pentru „o Istorie a Craiovei"

— DOCUMENTE [1]) —

V

Cei dintâi avocaţi din Craiova

Instituţia avocaţilor, la noi, nu fiinţează de mult cu caracterul atribuţiilor lor de azi, deşi pare că prima fază a lor ar fi fost *Vechilii* [2]).

Cei dintâi avocaţi din ţară cari sunt cunoscuţi, şi-au publicate numele lor la 1861; iar cei din Dolj şi-au făcut cunoscute

[1]) Vezi „*Arhivele Olteniei*" An. I, No. 1, 1922 Ianuarie, pag. 66.
[2]) Un fel de avocaţi-procuratori. Vezi câteva articole ale mele publicate în revista „*Palatul de Justiţie*" din Bucureşti.

numele prin *Monitorul Oficial* din anul 1865 No. 65, când au fost admişi de comisiunea examinatoare din acel an, conform legii din 1864.

Iată cum a fost publicată lista acestor primi avocaţi din Dolj:

Ministerul Justiţiei, Cultelor şi Instrucţiunii Publice.

Consiliul examinator de avocaţi, constituit în oraşul Craiova pentru districtul Dolj, Romanaţi, Mehedinţi, Gorj şi Vâlcea, îmi înaintează tabloul avocaţilor admişi pentru districtul Dolj.

„Subsemnatul, conform art. XXIX din Legea pentru constituirea corpului de avocaţi, public acest tablou, spre a cunoaşte Curţile şi Tribunalele, precum şi cei interesaţi numele avocaţilor.

Tabloul avocaţilor districtului Dolj
Anul 1865

1) A. Stolojanu, *cu diplomă de la facultatea de drept din Paris şi certificat a două examene de doctor în drept.*
2) N. C. Zătreanu, *cu diplomă de licenţiat de la facultatea de drept din Paris.*
3) Gh. Chiţu, [1]) *cu atestat de frecuentaţiune a cursului de drept (în patru ani) de la facultatea juridică din Viena, stagiul de patru ani şi autorizaţia ministerială.*
4) P. Eliat, *cu stagiul de mai mulţi ani şi autorizaţiune.*
5) Al. Măcescu, *idem.*
6) Dem. Antonescu „
7) Strâmbeanu „
8) Ştef. Zăgănescu „
9) Er. Ţigara „
10) Const. N. Oteteleşanu, *cu stagiul şi autorizaţie.*
11) Ion Tănăsescu, *cu stagiu.*
12) Scarlat Stănciulescu, *idem.*
13) T. Bodescu „
14) P. Velescu „
15) T. Slomnescu „
16) Th. G. Teoharide „

Stagiari

1) Dem. Diamant, *cu diplomă de doctor în drept de la facultatea juridică din Heidelberg; nu exercită* [2]).

(ss) Ministru VERNESCU.

[1]) Vezi „*Arhivele Olteniei*" An. I, No. 1.
[2]) Ar fi interesant pentru o „*Istorie a baroului din Dolj*" ca cei cari au cunoştiinţă să ni le trimită, fiindcă în această privinţă aproape nu avem de loc date.

VI

CUZA VODĂ LA CRAIOVA

In revista «*Ramuri*» din 1909, anul IV, la pag. 61, d-l Petre Danielescu publică această informaţie:

„*Cuza, fostul Domnitor român a venit la Craiova, în luna Mai anul 1860. Până atunci nici el poate nu mai văzuse Craiova, nici Olteniĭ nu-l văzuse pe el.*

Din cotro va fi venit în oraş, lumea de azi nu mai ştie; ştie însă numai că tot oraşul Banilor *era în picioare. Bărbaţi de toate vârstele, femei şi copii, cu ţărani de la sate, s'au strâns la* Cântarul de piatră [1]*, în câmpia netedă de lângă biserica Obedeanu. Se spune că se vestise toată suflarea, că are să vină Vodă Cuza. De aceia, ca din pământ au eşit în câmpie toate cetele de lăutari şi toate tarafurile de cântăreţi* [2]*, cu tot felul de instrumente româneşti, cari plăceau mult Domnitorului. Era o învălmăşeală şi o larmă de valuri omeneşti, că nu mai vedeai, nici nu mai auzai în lături. In zadar căutau unii să aşeze lumea pe rânduri, ca să poată trece Vodă, că nimic nu se putea face.*

Cum credeţi că a primit lumea asta pe Cuza?

Cum a dat Dumnezeu, că regulă mare n'a fost.

Când a venit Domnitorul mult aşteptat au început mai întâi lăutarii să cânte şi tobele să bată. Lumea striga cât o lua gura, de credeai că tot pământul se sălta în sus!

Cuza a umblat în dreapta şi în stânga prin lume, apoi s'a închelbat o horă mare cât toată câmpia Cântarului de piatră. *In horă s'a prins şi a jucat cu lumea chiar Domnitorul. Lăutarii şi Olteniĭ au cântat pentru întâiaşi dată cântecul scornit de moldoveni:*

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română;
Să 'nvârtim hora frăţieĭ
Pe pământul României
. . . . . .

1) *Cântarul de piatră* era pe atunci cântarul public al oraşului, aşezat în câmpia unde azi se află *grădina publică Mihai Bravul*. (P. D.)

2) Pentru istoria Craiovei ar fi interesante notele biografice ale *lăutarilor* noştri, sau cel puţin numele celor cunoscuţi.

Şi au jucat mult şi bine până seara Craiovenii, căci aşa Domnitor frumos de viaţă românească nu mai văzuseră ei până atunci, pe pământul lor.

(Auzită de la D. P. institutor-Craiova [1]*).*

VIII

PRIMUL TEATRU ROMANESC IN CRAIOVA

Mihail N. Belaşor, artist al Teatrului Naţional din Iaşi, a dat publicităţei [2]), în institutul de editură Ralian şi Ignat Samitca din Craiova o interesantă lucrare: *Istoria teatrului român*, în 120 pagini.

La pagina 151 găsim următoarele:

„*La anul 1850 Caragialiy, pleacă cu trupa de teatru la Craiova, unde pentru* întaia oară *instalează teatru în mijlocul bucuriei şi a admiraţiei Olteniĭlor! Bine primiţi, comediile mai cu seamă aveau mari succese, şi toţi boerii Craioveni se sileau cari mai de cari a-i invita pe la casele lor şi a-i ospăta. Timp de doi ani conduce teatrul împreună cu Mihăileanu, după care timp, părăsind vechea capitală a Banilor şi desfăcându-se din afaceri de tovărăşia amicului său, se reîntoarce în Bucureşti, unde iea din nou direcţiunea teatrului Naţional, în noul local de pe podul Mogoşoaei (calea Victoriei), ce în anul 1852 îşi deschide porţile.*

Mai departe [3]) ne comunică, că la 1877 s'a înfiinţat din iniţiativa principelui Ioan Ghica *Societatea dramatică*, pe baza unui regulament votat de Corpurile legiuitoare şi sancţionat de M. S. Regele Carol I, fiind ministru de justiţie d-l I. Câmpineanu şi la instrucţia publică d-l Gh. Chiţu.

La pag. 106 ne arată că:

«*Societatea dramatică la Craiova s'a format în anul 1889 cu următorul personal:*

D-l Dr. Ioan Atanasescu
„ Neculai Economu } *Membri ai Comitetului*

1) Aceasta a mai fost reprodusă la pag. 36, în *Biblioteca Folcloristică*, No. 4, vol. I, intitulat *Alexandru Ion Cuza în tradiţie populară*, culese de Petre Danielescu, Craiova, Tip. Fulgerul, 1909.

2) Fără dată.

3) La pag. 105.

Artişti Societari:

D-na Maria Teodorini
D-l Ion Petrescu
„ Ion Anestin
D-na Maria Anestin
„ Maria Petrescu
„ E. Calfoglu
„ Profira Fărcăşanu
D-l Fărcăşanu
„ Ion Tănăsescu
„ Nae Popescu
„ I. D. Creţu[1]).

Căsătoria la Romani şi la noi.

Incercări de studiu comparativ.

Dacă poesia populară lirică reprezintă sentimentul anonim al mulţimei, un anume fel de a simţi al unui neam, dacă balada exprimă energia unui popor, puterea vitalităţii lui întrupată în noi, fie fizică, fie morală, obiceiurile tradiţionale ce se practică de veacuri arată mai mult ca ori când nota etnică a unui neam, ele răspund la întrebarea de unde venim lămurind procesul cauzalităţii noastre. Căci latinitatea noastră nu se dovedeşte numai cu mărturii scrise, materiale, ci şi cu partea vie şi suplă, cu firea poporului nostru. „Două mari însuşiri sufleteşti par a fi caracterizat pe strămoşii noştri, în toată întinderea timpului: pe deo parte conservatismul cel mai ireductibil, iar pe de alta un sens de orientare extraordinar, ambele virtuţi fundamental latine“ zice D-l D. Zamfirescu [2]).

Graţie acestui conservatism ireductibil avem întreagă comoară de tradiţii ocazionale, care mai mult sau mai puţin alterate, sunt substratul riturilor, formalităţilor complexe ale

[1]) Teatrul din Craiova până acum nu-şi are încă istoria sa. Artiştii cari ştiu câte ceva, dacă şi-ar scrie memoriile ar face o operă utilă.

[2]) Poporanismul în literatură, pag. 9.

Romanului. Suflet disciplifiat până la uniformitate, a păstrat cu sfinţenie toate riturile strămoşeşti. Riturile acestea, tradiţiile acestea schimbate şi înlăturate din procedurile scrise la diferite ocaziuni, nuntă, mort, etc, au rămas şi persistă cu o forţă tiranică în practicele ce se săvârşesc la anume împrejurări, deşi altele s'au păstrat chiar prin religia creştină. Să exemplificăm cu nunta. Iată cum povesteşte P. Guiraud *) oficierea nunţii la Romani:

E o lună de când Mamurra m'a invitat la căsătoria unuia din amicii săi, un membru al familiei distinse Fabia, care se căsătoriă cu o Metellă. Era o căsătorie pur patriciană; astfel sosind la Metellus, găsim vestibulul casei plin de lume până în stradă. De abia pătrunserăm până în Atrium şi de acolo în Peristil. Perdut în mijlocul mulţimei auzii pe un om povestind cum se făcuse logodna: ea se făcuse la Metellus, fiind faţă cele două familii cu prietenii lor, la 6 dimineaţa (ora dintâi a zilei) în semn de bun augur.

Jurisconsultul Antestius Labeon prezida logodna. El ţinu ca logodna să fie întărită printr'un act scris, deşi un asentiment verbal ar fi fost de ajuns. Se adresă în mod grav Metellei: „Logodna ca şi nunta nu se săvârşesc decât prin consimţimântul liber al părţilor. Şi o fică poate să se opue voinţei tatălui, când peţitorul are o proastă reputaţie sau o rea purtare. Ai vre-o obiecţiune de făcut? Dacă nu răspunzi mergem mai departe pe drumul apucat, tăcerea fiind considerată ca un consimţimânt.

Actul semnat, ginerele oferi logodnicei sale ca garanţie un inel de fier (verighetă) fără nici o piatră. Metella îl primi şi ca semn de unire cordială, care trebue să domniască de aci încolo între ea şi Fabius; ea îl puse în degetul inelar al mânei stângi, pentru că există, se spune, un nerv care duce de la acest deget la inimă.

Această vorbă fu întreruptă prin sosirea Metellei însoţită de mama sa. E un tip de frumuseţe romană: blondă cu fruntea lăsată în jos, năsul mic şi puţin aquilin, ochii negrii vii, adăpostiţi de sprâncene frumos arcate până pe obraz, o gură mică, un ten de trandafir şi crin, un picior mic, o mână

*) *Paul Guiraud*. Lectures historiques. Histoire romaine.

albă și lungă, ale cărei degete conturate și puțin bombate sunt împodobite cu unghii roze [1]).

Metella, care n'are de cât 14 ani, împrumuta o nouă strălucire costumului ei de mireasă: avea o lungă rochie albă cu totul, căzând pe picioare, și pe deasupra *palla*, care dusă cu grație pe cap ii încadra fața și-i lăsa pe frunte părul împărțit în două; e costumul obișnuit al matroanelor, și întrebuințarea pallaei și a coafurei e caracteristică vestalelor, ca simbol al inocenței și al curățeniei. Dar *palla* în loc să fie albă este de culoarea sofranului, sau ca o flacără gălbue, care se și numește *flammeum*. Miresele singure poartă această palla colorată; ele sunt ca și voalate (de unde: nuptiae, nubere, a voala). In sfârșit piciorul era încălțat cu un pantof tot galben.

Puterea civilă nu intervine de loc în acest fel de căsătorie, dar nu tot astfel cu puterea religioasă. Pontifex Maximus și Flaminii lui Zeus prezidează și o sfințesc. Lumea așteaptă preoții, un sgomot de fasce la ușă, anunță sosirea lor. Sunt îndată conduși în *sacrarium* al casei, unde ii urmează viitorii soți și părinții lor, cum și zece martori, ceruți de lege. Metellus poruncește să se deschidă peristilul la toată lumea și mulțimea ia loc sub portice.

Fabius și Metella se așează pe un scaun cu două locuri, acoperit cu lâna unui berbece ce servise drept victimă Flaminiul pune mâna dreaptă a fetei în mâna dreaptă a băiatului și pronunță oare care vorbe sacramentale, prin care declară că femeea trebue să participe la bunurile bărbatului și la toate lucrurile sfinte. Oferă în sfârșit Junonei, care prezidează căsătoriile, un sacrificiu la care libația era făcută cu vin, cu miere și lapte, și unde figura o pâine de grâu numită *far*, adusă și dată mirilor.

Acest act se numește *confarreatio*. In acest sacrificiu se observă ca să se arunce fierea victimei la piciorul altarului, ca să amintească că toată amărăciunea trebue înlăturată în căsătorie. Metellus făcuse daruri de nuntă: un trusou, pietre scumpe, podoabe. Era un act de generozitatea sa; dar convențiunile înscrise pe tabletele nupțiale spuneau că Metella

[1]) Vezi Analele Academiei Române. Podoabele unor elegante Romane *I. Kalenderu*

va avea ca dotă un milion de sesterți (47600 lei) — dota obișnuită la oamenii bogați—, achitată în trei rate, dintre care prima rată are loc chiar în ziua mariajului. Eșind din sacrarium, ambele familii se închid cu cei zece martori și un augur, ca să se ocupe de această afacere. Printr'un obiceiu frecvent, un sclav era dat de zestre (sclavul dotal) [1]).

Actul era depus în *Tabularium* poporului și o copie se depunea în *tablinum*-ul casei.

Mulțimea se scursă încet, încet. O urmai și coborîi în for, când întâlnii o numeroasă procesiune, care se ducea la tribunalul pretorului.

Erau două familii plebeiene care mergeau să mărite o fată și un băiat, ei fiind în capul mulțimei. Căsătoria plebeiană este o cumpărare (coemptio). Bărbatul cumpără femeia sa, care devine în mod legal sclavă. Ea e vândută de tatăl său sau de tutorele său în prezența magistratului, a 5 martori, cetățeni romani și un apreciator (libripens) imparțial, care figura în toate vânzările.

Aici vânzarea fiind fictivă, prețul femeei vândute nu e de cât un as. Iată familiile aranjate înaintea tribunalului pretorului. Prima formalitate este consimțimântul părților: e necesară în logodnă, cu atât mai mult în căsătorie —„Femee, zice bărbatul, vrei să fii mama familiei mele?—Vreau, răspunde ea. Apoi întrebând pe bărbat, ii zice:—Vrei să fii tatăl familiei mele? — Vreau, răspunde el. Ca să-i reamintească tinerei fete dependența nouă în care ea intra, bărbatul său îi despărția ușor părul cu o săgeată, al cărui vârf îl primbla de 6 ori pe cap. Câți-va inși se apropiară în sfârșit de mireasă, o ridicară cu forța și o duseră în casa bărbatului său, unde o așezară, fără ca picioarele să fi atins pragul. Inainte de a ajunge în casa conjugală, se oprește la cel dintâi răscruci, apoi procesiunea își continuă drumul. Femeea măritată prin *coemptio*, n'are cultul Penaților bărbatului său; ea dă ofrande totuși Larului din cămin un as, pe care l'aduce în gheată, în ziua nunții [2]).

[1]) La noi se dedeau, în timpii trecuți, șatre întregi de țigani.

[2]) La noi e obiceiul ca soacra să-i dea miresei argint sau aur, când vine prima dată în casă.

Acestea sunt formalităţile mariajului plebeian. Dar mariajul patrician nu s'a terminat prin ceremonia *confarreatio*; urmează conducerea soţiei la soţ. Mamurra mă caută din nou ca să asist la acest ultim spectacol. Mă oprii înaintea unei case decorate cu ghirlande de verdeaţă şi flori, şi a cărei poartă era împodobită cu covoare brodate cu aur şi purpură tiriană. Erau împrejurul patului şase statui de zei şi zeiţe care prezidau himenul.

Cortegiul pleacă de la casa lui Metellus, în momentul când Vesper, steaua lui Venus, apărea pe cer. In frunte cinci liberţi, purtând fiecare o torţă nupţială. Amb.i soţi se aşezară de a dreapta şi de a stânga Marc.ei, mama fetei. Ea în picioare în urma lor, le pune mâna pe umăr, ca şi cum i-ar apropia, şi spune ficei sale ca să ia cu mâna dreaptă dreapta soţului. Atunci trei copii de patricieni, şi având încă părinţi, se apropiară de Metella, care trase voalul pe ochi. Copiii simulează că o răpesc de lângă mamă. Doi o apucă de câte o mână şi al treilea se pune înaintea ei cu o torţă de mărăcini albi, ca să depărteze relele. Inaintea lor se aranjează o sclavă şi un tânăr servitor: prima poartă o furcă cu lână şi cu fusul ei, al doilea un coş de papură în care se află unelte de lucru femeiesc.

Statuele celor patru divinităţi, aşezate pe târgi, deschid drumul: *Jugatinus*, zeul jugului; *Domiducus*, care conduce femeia către casa soţului său; *Domitius*, care o introduce în casă; *Manturna*, care o face să rămâe. Cortegiul înaintează la lumina unei mulţ mi de torţe de brad. Proces unea e sgomot asă şi însufleţită de cântece fescenice, glume lib re pe care băeţii le spuneau în auzul soţiei. Era şi o exclamaţie simbolică, *Talassio*, cuvânt vechiu, însămnând coşul de pus lână, amintind soţiei datoriile ei de ţesătoreasă, Femeile întovărăşesc acest strigăt cu o bătaie de mână uşoară şi cadenţată.

Indată ce cortegiul a sosit în casa nupţială, Fabius se aşează înaintea uşii şi o întreabă pe Metella — „Cine eşt tu? îi zice el.—Acolo unde vei fi tu Caius, îi răspunde ea, eu voi fi Caia, declarând că acceptă să trăiască cu soţul său pe picior de egal tate.

Atunci unul din cei trei copii de onoare îi prezintă o

torţă de brad aprins şi apă, obligând-o să pue mâna; era pentru a o purifica şi pentru a anunţa că de aci încolo ea va împărţi cu soţul său apa şi focul. Ea leagă panglici de lână la uşă, ca să arate că va fi o bună ţesătoreasă şi freacă stâlpii casei cu grăsime de porc şi lup, ca să fugă relele. Apoi tovarăşele sale o ridică ca să p.'şească uşa; ar fi fost o profanare ca mireasa să calce pragul. Bărbatul îndeplineşte de asemenea o formalitate, aruncă nuci la copii, ca o declaraţie că renunţă la copilării.

Când Metella a străbătut în Atrium, o aşează pe o blană de oae, îi prezintă o cheie, semnul administraţiunii interne care urma să i se încredinţeze, şi Fabius îi pusă într'o farfurie câteva bucăţi de aur. In sfârşit are loc o masă splendidă; femeile care n'au fost măritate de cât odată aveau capul acoperit cu coroane albe. Seara, cei mai în vârstă conduc pe Metella în camera nupţială.

Abia intrată în cameră, un cor de tineri şi tinere cântă himeneul, cu acompaniament de flaut.

„Incinge-ţi fruntea ta cu flori de mirt, ia-ţi *flammeum*. Vino aici, zeu protector, cu pantoful gălbui la piciorul tău de zăpadă.

A doua zi, era masă mare *(repotia)* la tinerii căsătoriţi. Femeea îşi ia rolul de stăpâna casei.

Iată mai amănunţit nunta la Romani. Mai toate elementele le găsim şi la noi, unele mai şterse, altele înlocuite cu obiceiuri slave.

Sufletul unui popor se modifică greu, iar tradiţiile, riturile d spar cu multă anevoinţă. E un conservatism ireductibil sufletesc în fiecare neam. Logodna se făcea şi la Romani ca şi la noi în casa miresei, adunate fiind rudele şi vecinii. In loc de jurisconsultul, la noi e *naşul* sau *preotul*.

Cadouri se dau şi atunci ca şi acum, iar inelul e consacrat logodnei.

Nunta în *traditio*, acea liberare, desfacere a ficei de focul casei, se făcea cu autoritatea bărbatului. Azi mireasa îngenunche înaintea tatălui său, înainte de a se urca în căruţă, cerându-i binecuvântarea, care întăreşte casa copiilor.

Plecată de la părinţi, porneşte la casa ginerelui, după ce

mai face oare care formalităţi: rupe o pâine în bucăţi, o aruncă la cele patru punc.te cardinale, ia un pahar cu vin şi-l varsă iarăşi în aceeaşi direcţie. E restul din vechiile libaţii romane. Dar în tot timpul mersului *(deductio in domum)* i se cântă anume cântece ocazionale, după cum la Romani era *hymenaeos.*

Ajunşi la casa soţului, mireasa e primită de soacră pe o masă, fără a călca pragul, cu pâine sare şi vin, simbolul bogăţiei casei.

Torţele romane sunt lumânările de azi, ce mai reamintesc şi focul sacru împrejurul căruia se săvârşia cununia. Focul a impresionat adânc popoarele orientale, fiind considerat ca zeul de căpetenie, elementul indispensabil vieţii.

Biserica de azi e vechiul cămin unde se împlinea *confarreatio.* Aci împart ambii pişcotul clasic, simbolul unirii între soţi. Mireasa era îmbrăcată în alb, ca şi azi, simbolul castităţii. Voalul, simbolul pudicităţii, e şi azi întrebuinţat ca şi pe vremuri. Coroana naturală e înlocuită cu ghirlande artificiale albe.

Din toate amănuntele nunţii, cum se practică azi, se vede persistenţa riturilor romane în obiceiurile ce se păstrează ca un sfânt patrimoniu din generaţie în generaţie, fără a fi scrise undeva, dar care arată până la evidenţă pentru orice sceptic nota etnică a neamului nostru. Cercetări de acestea mai desvoltate şi mai bogate, în anchete locale, ar fi frumoase contribuţii pentru cunoaşterea sufletului latin.

C. V. Gerotă.

ARTA CRAIOVEI

Rezumat al conferinţei ţinută de d-l Prof. Tzigara-Samurcaş la „Prietenii Ştiinţei" în ziua de 12 Martie 1922.

In Craiova şi în împrejurimile sale se găsesc însemnate monumente istorice, pe care e păcat că nu le cunosc şi nu le preţuesc îndestul craiovenii, aşa cum nu ştiu măcar de existenţa a numeroase obiecte de artă ce se află în micile muzee locale (Aman şi cel regional dela Prefectură) aşa de rar cercetate de cei din oraş. Multe din aceste obiecte de artă au fost răpite din muzee şi locuinţe româneşti de către germani, în timpul invaziei şi ocupaţiei. Cu ocazia unei călătorii ce a făcut în Berlin pentru a recupera asemenea obiecte ridicate de chiar

autorităţile nemţeşti—căci de cele ce s'au furat de soldaţi şi ofiţeri individual nu mai poate fi vorba —, d-sa făcând demersurile pentru înapoierea lăzilor cu acte, documente, obiecte de artă şi piese de arheologie din cele găsite la Sălcuţa şi Coţofeni, i s'a spus că se mai află ascunsă în Craiova, la cineva de aici, o ladă mare cuprinzând astfel de lucruri preţioase, ce erau împachetate spre a se expedia la Berlin, dar că retragerea pripită a oştirilor germane i-a împiedecat de-a mai lua şi lada aceasta. (Poliţia şi Siguranţa Craiovei nu ştiu şi nu pot afla nimic de ştirea lăzei şi a tăinuitorului?! N. R.).

Relevând interesul ce prezintă colecţiunile din muzeul arheologic regional, întru cât învederează omogenitatea acestor rase din timpurile preistorice, conferenţiarul spune că, împotriva ideei istoricilor cum că civilizaţia a venit dinspre Mikene, dela sud, d-sa crede că cultura a venit la noi dinspre nord; aceasta s'ar vedea urmărind staţiunile preistorice în şir dinspre Basarabia, prin Buzău-Cucuteni, spre Oltenia-Sălcuţa şi prin Gruia spre Sârbia.

Intre cele mai de seamă monumente istorice ale Craiovei, cel mai de seamă este Biserica Sf. Dumitru, cea restaurată de răposatul Lecomte du Nouy [1]). Cu acest prilej d-l Tzigara-Samurcaş ia apărarea memoriei acestui artist, ale cărui lucrări, ca sistem de restaurare, au fost şi continuă încă a fi viu atacate de unii din cunoscătorii monumentelor noastre istorice. Aceştia din urmă au relevat, în sprijinul părerii lor, că şi pictorul Th. Aman—cum reiese din scrisorile adresate de acesta fratelui său, întemeietorul muzeului Aman din Craiova—s'a plâns de modul cum arhitectul francez a restaurat bisericile noastre. Dar, zice conferenţiarul, Aman nu prea avea competinţă in arhitectură. Şi apoi du Nouy a fost adus în ţară după recomandaţia lui Viollet-le-Duc, vestitul maestru arhitect şi specialist în restaurarea monumentelor medievale, o autoritate recunoscută în materie, şi care pre-

[1]) Emile-André Lecomte du Nouy, născut la Paris în 1844, arhitect distins, s'a făcut cunoscut prin restaurarea a două capele din Catedrala de la Cahors, şi ridicarea monumentului de pe vârful Munteiui Măslinilor de lângă Ierusalim. A fost inspector al monumentelor istorice în Franţa. In 1875 a fost însărcinat de Regele Carol I cu lucrări de restaurare a câtor-va monumente bisericeşti din ţară.

ţuia pe discipolul său. Acuzaţia ridicată împotriva lui L. du Nouy — şi care se aplică la Bis. Sf. Dumitru — este că felul său de restaurare denaturează monumentul supus acestei operaţii. Astăzi nu se dărâmă un monument ruinat spre a face în locu-i un altul la fel, ci se consolidează, se repară, se întregeşte. Dacă este aşa, trebue să judecăm că, după cum în chirurgie altele sunt mijloacele de astăzi faţă de cele de acum 50 de ani în refacerea oamenilor, tot aşa e şi în arhitectură; ştiinţa a înaintat, metodele s'au perfecţionat. Cei de ieri nu ştiau ce ştim noi azi. Restaurarea era înţeleasă *pe atunci*, de cei mai mari şi pricepuţi specialişti, aşa cum o făcea Viollet-le-Duc şi după el L. du Nouy. Aşa s'a restaurat Notre Dame de Paris şi tot aşa Castelul dela Pierrefonds. Artistul şi arheologul care a fost Odobescu, cunoscătorul depe vremuri la noi, nu a contestat opera aceasta de restaurare a Mănăstirei dela Curtea de Argeş. L. du Nouy a urmat deci sistemul timpului său, care era de a reface de jos şi până sus monumentul, cu elemente din cele vechi, imîntând pe cât se putea linia generală ca şi amănuntul din vechea clădire în cea nouă.

Oprindu-se de acum la Biserica Sf. Dumitru, d-l Tzigara-Samurcaş spune că B. P. Hasdeu, în „Originele Craiovei" povestia cum că a găsit biserica bănească în ruină pe la 1870, că zidurile îi erau crăpate, că ploaia pătrundea peste tot înăuntru şi că doar un brâu de fer ce o încingea de jur împrejur o mai susţinea.

Datele sigure ce avem din istoria vieţii acestei biserici sunt, probabil, cu mult ulterioare primei zidiri a Sfântului Dumitru. Inscripţia cea veche, şi care era săpată în piatra de deasupra uşii bisericei — pisania —, ne dă ca dată anul 1651 (adică 7160, din Octomvrie), aşa cum se vede reprodusă în „Istoria Craiovei" a răposatului craiovean Aug. Pessiacov. Hasdeu a relevat întâia dată faptul că verba „a fost clădită *de iznoavă*" trebue înţeleasă că biserica a fost la data aceea reclădită din temelie, şi nu întâi construită. Această reclădire e opera lui Matei Basarab şi a Doamnei lui Elena. Înlătu ând hipoteza inadmisibilă că prima clădire a bisericei Sf. Dumitru ar fi a fraţilor Petru şi Asan, putem să credem că va fi fost

ridicată întâia dată pe acest loc şi cu acest hram între 1450—1500, poate chiar de Banul Barbu Basarab, supoziţie ce nu e de esclus. Cum va fi fost oare biserica veche Sf. Dumitru? Noi ştim că pe vremea când se va fi zidit, în arhitectura noastră bisericească de pe aici domnia curentul sârbesc, cel venit dinspre Dalmaţia vecină cu Italia, şi subt această nouă formă stilul bizantin trece şi el la noi pe drumul Sârbiei. Subt asemenea influenţe trebue să se fi ridicat vechea clădire a bisericei bănesti craiovene în forma ei primitivă.

Biserica Sf. Dumitru a suferit în cursul veacurilor mai multe reparaţii radicale.

Un document din anul 1770, pe care ni l'a pus la dispoziţie d-l Mişu Săulescu [1]), vorbeşte de o altă restaurare a acestei biserici, subt Manolache Russet Voevod, de către boerul Const. Argetoianu, afirmând de asemenea că Sf. Dumitru e o biserică „domnească" „de iznoavă înfrumuseţată". Înfrumuseţarea se înţelege pe dinăuntru, căci bisericile muntenesti nu se jugrăveau pe dinafară.

Documentul acesta are şi o mare importanţă istorică, pentru că la datarea actului de faţă Domnitorul se retrăsese la Craiova, care era deci atunci vremelnic capitală a ţării, Muntenia, fiind ocupată din 1769 de către Ruşi.

Prin simplicitatea liniilor sale Bis. Sf. Dumitru e unul din cele mai nobile monumente ce onorează Ţara românească. Marele arhitect francez Révoil, pe care îl chemase Regele Carol I spre a studia şi apoi a-şi da părerea asupra construirei bisericei basarabeşti craiovene, s'a pronunţat în raportul său într'un mod elogios cu privire la reconstruirea aceasta. El remarcă frumoasele proporţii ale monumentului, originalitatea în aşezarea cărămizilor şi dispoziţia arcaturilor, care au fost conservate întocmai ca la vechile biserici româneşti. L. du Nouy a făcut bine că a înlăturat zidurile sprijinitoare ce întrerupeau arcaturile. Aceste *contre-fort*-uri au rost în stilul gotic, stil care a influenţat arhitectura moldovenească, din care cauză aceasta are în multe părţi asemenea sprijinitoare; la

[1]) Documentul se află reprodus în corpul acestei reviste la pag. . . . Direcţia exprimă mulţumiri proprietarului pentru învoirea de a-l reproduce şi speră că pe viitor concetăţanul nostru, d-l Săulescu, ne va împărtăşi cu generozitate din bogata şi preţioasa d-sale colecţie de acte şi documente.

noi în Muntenia însă nu, afară numai dacă o necesitate nu o impune spre a consolida un părete. L. du Nouy, zice Révoil, nu s'a mărginit la o imitaţie servilă, ci a urmat exact planul primitiv şi a reprodus liniile generale, proporţiile amănuntele, combinând şi amalgamând aceste elemente potrivit exigenţelor cultului zilei de azi. Şi apoi adaogă Révoil, în starea în care se afla, biserica Sf. Dumitru nu se mai putea repara, ci trebuia negreşit refăcută

Conferenţiarul înfăţişează apoi o serie de proiecţiuni, arătând vechea biserică ruinată, cu un copac crescut pe ea, apoi c'ădirea cea nouă în felurite vederi. Planul clădirei este dreptunghiular, în cruce greacă, cu arcade oarbe caracteristice, ca cele dela Bis. din Mofleni. Turlele svelte se înalţă pe tamburul de deasupra crucei, desăvârşind perfecţiunea siluetei generale a monumentului sobru şi elegant, „singurul monument bizantino-românesc cu proporţii admirabil reuşite" zice d-l Tzigara-Samurcaş. Interiorul corespunde întru totul exteriorului, ca pictură şi ca decoraţie.

Pentru ca biserica să fie cu totul gata, nu mai lipsesc de cât doi metri de pictură decorativă jos, şi podeala. Mai lipsesc şi plăcile de marmoră ce vor îmbrăca o mică porţiune din pereţi. Acestea nu ar costa doar sume fabuloase. Oare din atâţi milionari câţi sunt în Craiova, nu se vor găsi câţiva cari să contribuiască la terminarea lucrărilor întrerupte din lipsă de bani? Iar din descendenţii aceler boeri iscăliţi în josul documentului lui Manolache Russet, nu s'ar afla cari să dea câte-va mii de lei pentru a se termina şi reda cultului acest *Partenon al Olteniei?*

MIŞCAREA POPULAŢIUNEI
IN VECHIUL-REGAT ŞI BASARABIA
PE ANUL 1919

de **N. T. IONESCU**
Directorul Statisticei demografice
din Ministerul de Interne

Anul 1919 poate fi privit mai de grabă ca un an de tranziţie între perioada 1916—1918, —epocă caracterizată prin turburările aduse de războiu,—şi perioada următoare,—de reaşezare şi refacere, de cât ca un an de pace.

In ce priveşte mişcarea populaţiunei, datele au fost înregistrate ca în timpuri normale, în întreg cuprinsul vechiului Regat. In provinciile-surori înscrierea actelor de stare civilă

s'a continuat după normele obişnuite în ţările de care ele aparţinuse.

In Basarabia, unde registrele se află în mâinile preoţilor, după sistemul rusesc, datele ce s'au putut centralizà sunt nesigure; ele trebuie considerate mai mult ca informaţiuni. S'a luat dispoziţiuni pentru introducerea condicilor cu buletine statistice.

1. **Cifra populaţiunei,** *la finele anului 1919, a fost evaluată la 7.222.000 locuitori, în vechiul-Regat.*

Repartizată astfel, după vechile diviziuni ale ţărei, în cifre rotunde; la finele anului 1919:

In Moldova	2.044.000	locuitori
In Muntenia-Mare . . .	3.185.000	„
In Oltenia	1.358.000	„
In Dobrogea	635.000	„
Vechiul Regat . .	7.222.000	„

Cifra populaţiei întregei Basarabii poate fi evaluată la 2.500.000 locuitori, ţinând seama de datele cuprinse în anuarul rusesc din 1908 şi de sporurile probabile de atunci încoace.

Pentru a fi în măsură să comparăm datele strânse în 1919 cu cele publicate, privitoare la anii precedenţi, am întocmit alăturatul tablou, în care arătăm, pe deoparte, cifrele mijlocii ale mişcării populaţiunii în perioada 1909—1913, adică în vremea când ţara cuprindea 32 judeţe, iar pe de altă parte datele înregistrate în fiecare din anii următori, cu excepţia anilor 1916 şi 1917, şi cu observaţia că datele pentru anul 1918 nu cuprind şi Dobrogea, unde registrele de stare civilă şi condicele cu buletine statistice au fost distruse de armata Bulgară.

2. **Căsătoriile.** S'au înregistrat în ţara întreagă (vechiul Regat) în total 72.580 căsătorii, din care 58.144 în comunele rurale şi 14.436 în oraşe.

Numărul căsătoriilor contractate în acest an a fost, după cum erà şi natural, mai însemnat decât cel din anul precedent.

Mişcarea populaţiunei în Vechiul-Regat dela 1909 la 1919 şi în Basarabia pe 1919.

ANII	Cifra probabilă a populaţiei la sfârşitul anului	NĂSCUŢI-VII				MORŢI (fără născuţi-morţi)			Diferenţa între născuţi vii şi morţi		LA 1000 LOCUITORI			
		Căsătorii	Divorţuri	Băieţi	Fete	Total	Sex masculin	Sex feminin	Total	EXCEDENT DE Naşteri	EXCEDENT DE Morţi	Nupţialitate	Natalitate	Mortalitate	Excedent
Media anilor															
1909—1913	7.100 880	66 376	2.948	152.151	143.626	295 807	94 240	85.270	179 510	116 207	—	18.7	41 6	25 3	+ 16 3
1914	7 771.341	65 325	3.433	168 401	158 944	327 345	96 176	86 773	182 949	144 396	—	16 8	42 1	23 5	+ 18 6
1915	7.897.311	56.314	3.226	163 621	155 923	319 544	101 989	91 585	193 574	125 970	—	14 3	40 5	24 5	+ 16 0
1916						Datele lipsesc deocamdată									
1917						"									
1918 [1]	6.504 121	57.345	865	52 989	50.083	103 072	151 490	145 818	297 310	— 194 238		17.6	15 8	45.7	— 29 9
Vechiul-Regat															
1919	7.222.000	72.580	2.781	147.108	138.471	285 579	134 053	126 786	260 839	24 740	—	20 0	39 5	36 1	+ 3 4
Basarabia	2 500 000	34.895	235	41 570	38 413	79 983	35 459	31 457	66.916	13 067	—	27 9	31 9	26 7	+ 5 2
1919															

[1]) Fără Dobrogea.

După diferitele regiuni ale ţării, numărul căsătoriţilor se repartizează astfel, în cifre absolute şi proporţionale:

	Căsătoriţi	la 1000 loc.
In Moldova	44.266	21,6
„ Muntenia-Mare . .	63.380	19,8
„ *Oltenia*	28.252	20,8
„ Dobrogea	9.262	14,6

După religiunea căreia aparţin, căsătoriţii au fost:

Ortodocşi	92,7 la 100 din total
Mozaici	3,2 „ „ „ „
Catolici	2,2 „ „ „ „
Alte confesiuni . .	1,9 „ „ „ „

In ce priveşte cetăţenia, 96,3 din 100 au fost români şi numai 3,7 % străini, sau a căror protecţiune nu a fost recunoscută.

In *Basarabia* s'a înregistrat în total un număr de 34.895 căsătorii, aşà că proporţia căsătoriţilor fiind de 27,9 la 1000 locuitori este mai urcată de cât cea constatată în vechiul Regat. Cele mai numeroase căsătorii s'au oficiat în comunele rurale: 32 035, adică 91,8 la sută din total.

3) **Divorţurile** înscrise în acest an s'au ridicat la 2 781 faţă de 865 în 1918, dar totuşi mai puţine cu 445 ca în 1915 şi cu 652 ca în 1914.

Numărul total al divorţaţilor fiind de 5.562, urmează ca în vechiul Regat din 10.000 locuitori au divorţat 7,5. După localităţi, 77,8 la sută din totalul despărţeniilor au fost la sate şi 22,2 % în comunele urbane; însă din 10.000 locuitori rurali au divorţat 2,6, pe când în acelaş număr de locuitori urbani s'au despărţit 9,5.

In Basarabia s'au despărţit în total 235 perechi, din care 107 la sate (45,5 %).

Divorţurile au fost de asemeni, relativ cu populaţia, mai numeroase în Basarabia, fiindcă acolo din 10.000 locuitori au divorţat 8,1.

4. **Născuţii-vii** au fost în număr total de 285.579, sau 39,5 la 1000 locuitori, din cari 248.478 născuţi-vii în comunele rurale, sau 41,9 la 1000 locuitori rurali şi 37.101 în oraşe, sau 28.9 la 1000 locuitori urbani.

Ca întotdeauna, natalitatea a fost mai puternică la sate de cât la oraşe.

Numărul naşterilor a crescut mult în 1919 faţă de anul precedent, când natalitatea a fost numai de 15,8 la 1000 de locuitori; astfel că începe să se apropie de natalitatea medie obişnuită a ţării noastre.

După fostele diviziuni istorice ale vechiului-Regat, natalitatea a fost după cum urmează:

In Moldova	In com. rurale . .	de 42,1 ‰
	„ „ urbane . .	„ 30,6 „
	reunite	„ 41,1 la 1000
In Muntenia Mare	In com. rurale . .	de 43,1 ‰
	„ „ urbane . .	„ 28,6 „
	reunite	„ 40,1 la 1000
In *Oltenia*	In com. rurale . .	de 40,5 ‰
	„ „ urbane . .	„ 28,1 „
	reunite	„ 39,3 la 1000
In Dobrogea	In com. rurale . .	de 35,7 ‰
	„ „ urbane . .	„ 24,6 „
	reunite	„ 33,2 la 1000

Vedem, dar, că în Moldova s'a constatat o natalitate mai urcată de cât în restul ţării, fapt care a corespuns unei nupţialităţi mai mari, atât în anul de care ne ocupăm, cât şi în anul precedent.

In cifre absolute, numărul născuţilor în 1919 a fost inferior cu 36.441 copii mediei cincinale din timp de pace (1911—1915 inclusiv). Aproape jumătate din această citră şi anume 17.688 revine Munteniei, 10.207 Dobrogei, 5010 Moldovei şi în fine 3536 Olteniei, după cum reiese din tabloul următor:

	1911	1912	1913	1914	1915	Media 1911-1915	1919
Moldova . .	87 026	91.712	87 853	88 506	86.169	88 253	83 243
Muntenia-Mare	140 711	145.300	146 230	148.676	146 225	145 428	127 740
Oltenia . . .	55.360	58 393	56.984	58.514	55.824	57 015	53 479
Dobrogea-Veche	16 733	18.685	18.558	17.991	18.563	18.114	12 053
Dobrogea-Nouă	—	—	—	13 658	12.763	13 210	9.064
Total . .	299.870	314.090	309.625	327 345	319.544	322 020	285 579

Comparativ cu populaţiunea, în Moldova scăderea a fost numai de 2,4 la 1000 locuitori, în Oltenia de 2,6 ‰, în Muntenia de 5,5 ‰, iar în Dobrogea de 16 ‰.

Aşà dar, în Moldova cifra născuţilor a fost mai apropiată de normal, de cât în toate celelalte părţi ale ţării.

Cea mai simţitoare scădere s'a constatat în Dobrogea, regiune care a suferit mai mult din cauza războiului.

După sex, născuţi-vii au fost: 147.108 băeţi (51,5% din total) şi 138.471 fete (48,5%), procentaj care se repetă aproape exact în fiecare an.

In ce priveşte starea civilă a nouilor născuţi, 260.494 au fost legitimi (91,2% din total) şi 25,085 ilegitimi şi găsiţi (8,8%) pentru ţara întreagă. La sate, însă, coeficientul copiilor naturali a fost de 8,0%, pe când la oraşe de 13,5%.

După religiunea părinţilor, numărul născuţilor se repartizează în:

Ortodocşi	270.613	sau 94,4 % din total
Mozaici	5.494	„ 1,9 „ „ „
Catolici	4.294	„ 1,5 „ „ „
Mahometani . . .	3.932	„ 1,3 „ „ „
De alte confesiuni .	1.246	„ 0,9 „ „ „

Numărul născuţilor vii ***în Basarabia*** a fost de 79.983 copii; deci natalitatea arată un coeficient de 31.9 noui-născuţi la 1000 locuitori.

Din acest total, 71.391 s'au născut în comunele rurale (82.6%). Repartiţia populaţiei după localităţi fiind de 80.4 la sută în comunele rurale şi 19.6 în oraşe, vedem că numărul naşterilor a fost mai însemnat la sate, în acel an.

După sex, nouii născuţi au fost 41.570 băeţi (52.0 la sută) şi 36.413 fete (48.0), deci cam aceleaşi proporţii ca şi în vechiul Regat. După starea lor civilă, însă, născuţii au fost 98.6 la sută legitimi (77.874 în total), pe când în vechiul Regat acest procent am văzut că este de 91.2 la sută, fapt ce ilustrează efectele influenţii religioase în provincia de peste Prut.

5. **Morţii** au fost în număr total de 260.839, adică 36,1

la 1000 loc. Din numărul total al deceselor, 217.391 s'au înregistrat la comunele rurale, sau 36.6 la 1000 loc. rurali şi 43.448 în comunele urbane, sau 36,6 la 1000 locuitori urbani.

Comparativ cu anul precedent, cifra morţilor a scăzut şi anume în cifre absolute, cu 36.471, în toată ţara (vechiul Regat), din care, cu 27.702 în comunele rurale şi cu 8.769 în oraşe; cu alte cuvinte reducerea a fost la sate de 4,6 la 1000 locuitori, iar la oraşe de 6.8‰.

Scăderea mortalităţii în 1919, după cum se vede, este simţitoare faţă de anul anterior şi negreşit, din an în an, starea de pace va reduce la normal mortalitatea.

După diferitele regiuni ale vechiului Regat, mortalitatea constatată în 1919 a fost:

In Moldova	In com. rurale . .	de 25,1 ‰
	„ „ urbane . .	„ 29,0 „
	reunite	„ 25,7 la 1000
In Muntenia Mare	In com. rurale . .	de 43,5 ‰
	„ „ urbane . .	„ 35,5 „
	reunite	„ 41,8 la 1000
In *Oltenia*	In com. rurale . .	de 40,7 ‰
	„ „ urbane . .	„ 39,3 „
	reunite	„ 40,6 la 1000
In Dobrogea	In com. rurale . .	de 30,8 ‰
	„ „ urbane . .	„ 31,2 „
	reunite	„ 30,9 la 1000

Minimum de mortalitate în cursul anului 1919 s'a constatat în Moldova (25,7 ‰ loc.), iar maximum în Muntenia-Mare (41.8 ‰).

Se observă, dar, o mare disproporţie între aceste două regiuni ale ţării, cum nu s'a mai semnalat înainte de război. Cauza imediată este că în Moldova s'a înregistrat numericeşte mai puţine decese în 1919 chiar decât în anii normali, în vreme ce, în celelalte regiuni ale vechiului-Regat faptul s'a petrecut tocmai din potrivă, după cum se vede din datele următoare:

Diviziuni istorice	1911	1912	1913	1914	1915	Media	1919
Moldova . . .	54 010	48 948	55.525	56.438	56.163	**54 224**	52 697
Muntenia-Mare .	81.283	76.357	90 555	81.195	85.952	**83 068**	133 363
Oltenia . . .	34 646	31.461	35.080	29.442	34 999	**33.126**	55 150
Dobrogea-Veche	9.137	8.814	10 529	9.009	9.261	**9.350**	10.926
Dobrogea-Nouă	—	—	—	6 865	7 199	**7 032**	8 703
Total . .	179 076	165.616	191.689	182 949	193 574	**186.800**	260.839

Diferenţa în plus între cifra morţilor din 1919 înregistrată în vechiul regat şi media ultimilor 5 ani de pace a fost de 78.258 persoane, în comunele rurale şi urbane reunite. Dintre aceştia, 50.265 aparţineau Munteniei, adică 64 la sută din toţi morţii.

Ceea ce arată că în 1919 mortalitatea a fost înspăimântătoare în Muntenia-Mare.

In Oltenia, de asemeni, mortalitatea a fost mult prea mare, acuzând o creştere de 22.024 persoane la sate şi oraşe, faţă de media celor 5 ani citaţi.

Iată, numai în ce priveşte comunele rurale, deosebirile numerice de morţi între anii 1919 şi 1915 în judeţele Olteniei:

	1919	1915
Dolj	18.252	9.329
Vâlcea	8.792	5.638
Mehedinţi	8.770	6.428
Romanaţi	8.529	5.359
Gorj	5.699	4.515

In Dolj moartea a secerat mai cumplit: cifra deceselor aproape s'a dublat.

* * *

După sex, s'au înregistrat în vechiul regat 134.053 morţi bărbaţi sau 51,4 % şi 126.786 femei sau 48,6 %, cu alte cuvinte la 100 morţi de sex femenin ar corespunde 106 morţi de sex masculin.

* * *

In ce priveşte etatea decedaţilor, datele sunt repartizate pe principalele grupe de vârste şi anume:

I. Copii dela naştere până la un an împlinit;

II. Copii dela 1 an la 5 ani împliniţi;
III. Dela 6 la 20 ani;
IV. „ 21 la 40 ani şi
V. Peste 40 ani.

I. In prima grupă, găsim un număr de 58.482 copii morţi sub etatea de 1 an, *ceeace, faţă de numărul total al morţilor, reprezintă 22,4 la 100, deci mai puţin ca în timpurile anterioare războiului, când media era o treime.*

Comparativ însă cu numărul născuţilor vii (semi-suma născuţilor din 1918 şi 1919), mortalitatea la această etate a fost de 30,1%.

Inainte de război acest din urmă coeficient a oscilat astfel:

In 1913	20,2%
„ 1914	18,7 „
„ 1915	19,7 „

Aşa dar, aproape a treia parte din născuţi au murit în 1919 înainte de a împlini un an de existenţă! In ţările apusului se ştie că mortalitatea copiilor sugaci variază între 7 (Norvegia, Suedia) şi 12 (Franţa) la 100 născuţi.

II. A doua grupă coprinde un total de 31.716 decese de copii în vârstă dela 1 la 5 ani împliniţi. Această cifră reprezintă 12,2% din totalul morţilor.

Insumând cifrele înregistrate în ambele aceste grupe, vedem că numărul total al deceselor de copii, dela naştere până la 5 ani împliniţi, a fost de 90.198, *adică de 34,6 din 100 morţi*, luaţi în general.

După localităţi mortalitatea infantilă în 1919 a fost mai accentuată la sate (36,1% din totalul morţilor) decât la oraşe (26,9%).

III. In a treia grupă, în care s'au repartizat persoanele care au murit având etatea dela 6 la 20 ani împliniţi, găsim un total de 30.149, adică 11,5% din cifra morţilor de toate vârstele.

IV. A patra grupă,—dela 21 la 40 ani împliniţi—ne arată un total de 38.641, sau 14,8%.

Ambele grupe împreună însumează 68.790, sau 26,4% din total.

Cauza intensei mortalităţi constatate la aceste două grupe de vârste se poate găsi în mortalitatea prin boalele epidemice.

V. In fine, numărul deceselor persoanelor dela vârsta de 40 ani în sus a fost de 101.851, ceeace arată că această grupă deţine 39% din totalul morţilor. Se semnalează o enormă mortalitate la această grupă, mai ales dacă o comparăm cu datele corespunzătoare, obţinute în anii de pace, a căror medie era de 30,1%.

In cifre absolute, această grupă de etăţi a înregistrat în 1919 o pierdere aproape îndoită ca mijlocia cincinală din 'naintea războiului.

*

In rezumat, repartiţia morţilor după vârste, în 1919 ne indică:

a) O uşoară scădere în cifre absolute a mortalităţii infantile (0—5 ani);

b) O însemnată creştere a mortalităţii vârstelor mature (peste 40 ani).

Ambele aceste fenomene se datoresc consecinţelor războiului.

Cel dintâi corespunde faptului că natalitatea a fost natural mai redusă în anii din urmă; iar în privinţa celui de al doilea, credem că explicaţiunea trebue căutată în starea de debilitare generală cu care s'au înapoiat ostaşii noştri depe front, şi debilitarea chiar a întregei populaţiuni adulte (refugiate sau nu), care a avut de îndurat privaţiuni inerente războiului şi urmărilor lui.

*

Cu privire la religiunea decedaţilor, se constată că, firește, contingentul cel mai însemnat îl dau ortodocşii (94.2% din total), ca şi în trecut.

Mozaicii însă au contribuit est-timp numai cu 1.6%, adică mai puţin ca în anii precedenţi.

Prezintă fără îndoială interes să semnalăm faptul că, în procesul demografic al ţării, situaţia anormală a mortalităţii tulbură mai puţin elementele mozaice de cât pe celelalte.

In Basarabia s'au înregistrat în total 66.916 morţi, adică 26,7 decese la 1000 locuitori.

După localitate, 59.368 au murit în comunele rurale, sau 88,7 % şi 7.548 în oraşe, sau 11,3 %. Repartiţia populaţiunei în Basarabia este de 80,4 % rurali şi 19,6 % urbani. Deci mortalitatea a fost relativ mai însemnată în comunele rurale decât în cele urbane.

După sex, 35.459 morţi fusese bărbaţi (53,0 %) şi 31.457 femei (47,0 %).

După etate, găsim 12.162 copii morţi sub 1 an, adică 18,1 la 100 decese, sau 15,2 % din totalul născuţilor-vii.

Dela 1 la 5 ani împliniţi au murit 7.214 copii, ceeace reprezintă 10,7 % din numărul morţilor.

In grupa de etăţi dela 6 la 20, figurează 6.555 morţi (9,8 % din total); dela 21 la 40 ani 11.431 morţi (17,8 %) şi dela 41 ani în sus, 29.554 decese (44,2 %). Această din urmă grupă de vârste a dat, după cum vedem, un contigent de morţi şi mai mare ca cel din vechiul-Regat.

Repartizaţi după religiune, găsim: ortodocşi 61,611 morţi (91,9 % din total); 3.626 mozaici (5,4 %); protestanţi 928 (1,4 %), majoritatea dintre aceştia (791) fiind din comunele rurale ale judeţului Cetatea-Albă; lipoveni 502 (0,7 %), cei mai mulţi (203)provin din comunele rurale ale judeţului Ismail; catolici 245 (0,3 %), etc.

Născuţii morţi (atât cei înfăţişaţi fără viaţă, cât şi cei morţi înainte de a fi fost declaraţi ca născuţi la oficiul stărei civile) au fost în total de 7.179 în vechiul-regat, dintre cari 6 069 legitimi (84,5 %) şi 1.100 nelegitimi (15,5 %).

După localitate, s'au înregistrat 5.138 în comunele rurale (71,5 %) şi 2.041 (28,4 %) în comunele urbane. Proporţia nelegitimilor a fost de 12,7 % la sate şi 22,3 % la oraşe.

Faţă cu numărul total al naşterilor din acelaş an, morti-natalitatea a fost în general de 2,1 %. In anul precedent acest procent s'a ridicat la 3,3 %, iar inainte de război 2,7 % în 1915 şi în 1914 la 2,6 %.

In cuprinsul Basarabiei s'a înregistrat în acelaş an un număr de 216 născuţi-morţi, dintre cari 79 (36 %) nelegitimi, cu observaţia că toţi aceşti 79 au fost din comunele rurale.

Din cei 216 născuţi-morţi, numai 19 au fost din oraşe (8,8 %).

Prin raport la totalul naşterilor, găsim un coeficient de 2,6 % pentru întreaga Basarabie.

6. **Balanţa mişcării populaţiunei** s'a încheiat, în ceeace ce priveşte ţara întreagă (vechiul Regat), în favoarea născuţilor, cu 24,740 unităţi. Cu alte cuvinte, în 1919 cifra deceselor a fost mai mică decât a naşterilor.

Acest fapt este îmbucurător, dacă ne amintim că anul precedent se încheiase cu un deficit de 194.238 suflete şi vedem în micul excedent de populaţie constatat în 1919 un inceput de normalizare a fenomenelor demografice.

Se ştie că, în timp de pace, ţara noastră înregistra în fiecare an un spor natural de populaţie care depăşea 100.000 suflete.

Tulburările, produse de războiu în toate manifestările vieţii, trebuia să se resimtă şi în mişcarea populaţiunei, pe deoparte prin diminuarea natalităţii, pe de alta prin excesiva creştere a mortalităţii.

De aceea, când vedem că balanţa, în loc să fie înclinată de greutatea cifrei morţilor, ca în 1918, s'a ridicat încet şi s'a aplecat, din contra, de partea născuţilor-vii, nutrim speranţa că în anii ce urmează această constatare va fi din ce în ce mai mulţumitoare.

Excedentul de 24.740 suflete raportat la cifra probabilă a populaţiunei reprezintă 3,4 la 1000 locuitori. Inainte de războiu creşterea naturală era în mijlociu de 16 la mie.

In ce priveşte *Basarabia*, balanţa mişcării populaţiei s'a încheiat în 1919 cu un excedent de 13067 unităţi (5,2 la 1000 loc.), din cari 12,023 în comunele rurale (92,0 % din total) şi 1.044 în comunele urbane (8,0 %).

Luate în general, în comunele rurale din 8 judeţe, s'a constatat, excedent de populaţie; numai în judeţul Orhei cifra morţilor a depăşit pe a născuţilor cu 4.284 unităţi. In oraşele Hotin, Soroca, Orhei şi Cetatea-Alba au fost de asemeni deficite de populaţie (între 31 şi 137 unităţi).

Acte vechi inedite

I.

Domnul C. I. Totoroaţă proprietar, din Busu, Mehedinţi, a dăruit muzeului de istorie şi etnografie din T.-Severin următorul *Hrisov din 7 Maiu 1617, prin care Alexandru Vodă Iliaş hotărăşte moşnenilor din Risipiţi, Mehedinţi, dreptul de stăpânire asupra satului împotriva Buzeştilor*, cari pe nedrept îl cotropiseră. Nu este hrisovul original slavon, ci *tălmăcirea lui în româneşte făcută în 1816 de cronicarul Dionisie eclesiarhul, care se intitulează dascăl slovenesc*, dar care, după ce-şi scrie tălmăcirea în slove cirilice, adaogă în slove latine şi în limba latină nestăpânită: *„Anno Domnno"*.

Hrisovul este unul din cele mai însemnate ca icoană a ţărei, mai ales de suflet, a păturii moşnenilor în luptă cu preaputernicii boeri, cari, ctitori şi înzestrători de biserici şi mânăstiri, îşi apărau şi-şi întindeau avutul familiei cu aceiaşi îndârjire cu care, alături de voevozi, apărau şi creşteau ţara cu jertfa vieţii lor. Asupra întinselor moşii ale Buzeştilor, aceşti feudali îndrăsneţi, neastâmpăraţi şi viteji, cum îi caracterizează d-l N. Iorga, să se vadă hrisovul din 10 Iunie 1656, prin care voevodul Constantin Basarab, zis Cârnul, întăreşte Elenii Bănesii, ce a fost soţia Radului Banul Buzescu, stăpânirea peste 120 şi mai bine de sate şi alte averi dincoace şi dincolo de

Olt[1]); iar asupra credinţei către neam şi a vitejiei lor, să se citească ce scrie văduva *Sema Stolniceasa* pe lespedea după mormântul din Stăneşti, Vâlcea, al soţului Stroe Buzescu[2]), care „a fost la toate războaiele cu Domnusău (Mihai Vodă)... la războiul dintâiu dobândi rană la mâna stângă..; la Giurgiu se răni în coasta stângă..; în gura Teleajenului (sub Radu Şerban) se lovi cu cumnatul Hanului şi-l junghie pe Tătar... şi se răni la obraz şi peste 3 săptămâni se tâmplă moartea şi nu fu pe voia câinilor de Tătari".

Şi mai e acest hrisov icoană a organizării judecătoreşti în trecutul românesc, când *obiceiul pământului* era legea neschimbată; când în faţa divanului, în lipsa altor probe doveditoare, se făcea acea întrecere între înpricinaţi, de a aduce *„leage preste leage"*, când în lipsa altei chezăşii de nestrămutare a hotărârii de judecată, Voevodul blestemă pe urmaşul care nu-i va cinsti şi întări cartea[3]).

Satul Risipiţi, care în hrisov este în jud. Mehedinţi, astăzi face parte din jud. Doljiu, la care a fost trecută o bună parte din Mehedinţii de odinioară.

Iată acum şi hrisovul[4]):

„Cu mila lui Dumnezeu *Io Alexandru Voevod* şi Domnu a toată ţara Românească, fiiul răposatului Io Iliiaş Voevod. Dat-am Domnia mea această poruncă a Domnii mele *Satului Risipiţii şi moştenitorii satului*, anume: *Pătru şi Măneţa* şi *Pătru şi Mănilă* şi *Ciortan şi Potârgă* şi *popa Albul şi Brătin* şi *Butoi şi Curicea*, şi *Stanciul şi Lăpădat*, şi *Răsip* şi *Sidoe*, şi *cu toţi fraţii lor şi cu ceata lor, şi cu feciorii lor* câţi Dumnezeu le va da,—ca să le fie lor, al lor sat mai sus zis, tot, cu tot hotarul şi cu tot venitul şi cu viile, şi de preste tot, din hotar până iar în hotar. Şi *hotarele satului* să se ştie: Din *măgura Cerătului* până în *lacul Sângur* şi *la doao măguri gemene*, şi la deal pe *drumul Cuşmirului*, şi la *Piatra lui Nan*, şi pe *drumu Fântânilor*, la *hotarul Dobridovului;* Şi de aciia pe *drumul Ascunsei*, apoi iar la *Măgura dela vii*. Pentrucă acest sat mai sus zis iaste a lor bătrână şi dreaptă moşie, dela moşi dela strămoşi, din zilele altor bătrâni Domni care au fost de mai nainte vreme.

1) Gr. I. Tocilescu, Tinerimea Română, Seria nouă, Vol. I p. 89 şi urm.
2) Gr. P. Tocilescu. Columna lui Traian, an. II, 1872, No 27—34.
3) N. Iorga: Geschichte des Rum. Volkes, I S. 234—238.
4) Explicările ce-l preced s'au dat după o hotărâre a comitetului de conducere în scopul, de a face accesibile isvoarele istorice unui cerc cât mai larg de cititori.

Şi tot au ţinut aceşti moşteni mai sus ziş al lor sat şi moştenire cu bună pace, până în zilele *Mihnei Voevod.* Intr'aceaia Mihnea Voevod, Domniia sa au căutat şi au judecat pe dreptate şi pre lege, cu *toţi Risipiţii boerii Domnii sale,* şi *au dat acestor mai sus zişi moşneani leage 12 boeri* ca să jure cum că n'au fost avut *Buzeştii* nici un amestec şi nici un lucru cu dânşii. După aceaia *Buzeştii,* ei *au fost luat lege preste lege, 24 de boeri,* ca *să strâmbăţează* (sic) pe acei 12 boeri.

Apoi când au fost la zi şi la soroc, iar ei nici cum n'au putut adună legea lor, ci au rămas de judecată din naintea Mihnei Voevod, cum mai mult amestec şi lucru să nu aibă cu *satul Risipiţii.* După aceia *Buzeştii* ei n'au vrut să se lase, ci iar s'au pus pe grumazii şi în spatele acestor mai sus zişi moşneni cu silnicie, de *le-au luat moşiia lor, şi i-au rumânit,* şi le-au luat toate cărţile lor cu sălnicie, fără de cale şi fără dreptate, şi fără judecată, şi nici au fost jurat cu 24 de boeri. Deci de atunci până acum, tot au ţinut *Buzeştii* acel sat în puterea lor şi cu sălniciia lor. Iar când au fost acum în zilele Domnii meale, când s'au milostivit Domnul Dumnezeu asupra Domnii mele şi *cinstitul Impărat* de m'au dăruit şi m'au miluit cu domniia şi schiptrul stăpânirii Ţării Româneşti la scaunul Domnii mele; iar aceşti mai sus zişi moşneni, ei au venit înaintea Domnii mele *în divanul cel mare,* înaintea tuturor cinstiţilor boerilor Domnii mele, de s'au plâns şi s'au jeluit cu multe lacrămi, pentru multă nevoe şi greutate şi înpresurare ce au fost avut ei de către *Buzeşti,* cum i-au fost înpresurat şi rumânit şi le-au luat moşiia lor în sălnicie, pentrucă au fost ei stăpânitori; şi au fost şi *jupânesele Buzeştilor* de faţă înaintea Domnii meale de s'au părât cu satul *Răsăpiţii.*

Intr'aceaia Domnia mea am căutat şi am judecat pe dreptate şi pre lege, cu toţi cinstiţii dregătorii Domnii mele de divan, şi bine *am adevărat* Domnia mea, cum că au fost înpresurat acest sat mai sus zis de către *Buzeşti,* fără de cale şi fără dreptate; încă au mărturisit înaintea Domnii meale şi toţi boerii, mari şi mici, pentru dreptatea acestor mai sus zişi moşneni, cum că au fost înpresuraţi de către

Buzeşti. Deci au rămas jupăneasa *Sema Stolniceasa* şi jupăneasa *Catalina Băneasa* şi fata ei *Mara* şi jupăneasa *Mariia* şi fratele ei *Radu Postel.* de lege şi de judecată înaintea Domnii mele, cum mai mult ameastec şi lucru să nu aibă cu satul *Risipiţii,* ci să fie ei slobozi şi megiiaşi cu moşiia lor de acum înainte în veci. Şi am luat Domnia mea dela dânşii şi cărţile lor de pără şi după aceaia, aceaste mai sus zise jupânese, ele au fost jurat pe sfânta evanghelie cum că nu sânt la mânile lor nici o carte a satului Risipiţii; iar de va scoate ei de aici înainte niscareva cărţi de judecată şi de pără la alţi domni, să nu se crează, căci sânt mincinoase.

Pentru aceia am dat Domnia mea satului *Risipiţii* şi tuturor moşnenilor satului ca să le fie lor, al lor sat mai sus zis, tot cu tot hotarul întru moştenire şi ohabnic, şi fecıorilor lor şi nepoţilor. Incă şi blestem am pus Domniia mea, după petrecerea Domnii meale, căruia îi va dărui Domnul Dumnezeu a fi domnu Ţării Rumâneşti, din rodul inimii Domnii mele, sau din rudenia noastră, sau din alt neam,—de va cinsti şi de va întări această carte a Domnii mele, pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească şi să-l întărească întru domniia sa; iar de nu va cinsti şi nu va întări această carte a Domnii meale, ci o va călcă şi o va strică, pre acela Domnul Dumnezeu să-l calce şi să-i bată aici trupul, iar în veacul ce va să fie sufletul lui, şi să fie blestemat şi afurisit de 318 sfinţi părinţi dela Nicheia, şi să aibă parte cu Iuda şi cu Ariia la ún loc, şi iaste şi va fi în veci vecilor amin.

Iată şi mărturii am pus Domniia mea pre *jupan Dumitru Vel Ban al Craiovei* şi *jupan Cărstea Vel Dvornic* şi *jupan Nica Vel Logofăt* şi *jupan Stiriian Vel Vistier* şi *Părus Vel Spadar* (sic) şi *Gorgan Vel Stolnic* şi *Grigorie Vel Comis* şi *Mârzea Vel Postelnic* şi *Jupan Ianea Vel Postelnic,* şi ispravnicu *Jupan Nica Vel Logofăt,* şi cu *Neagoe Logofăt* carele am scris în scaunul Cetăţii Târgovişteı".

In luna lui Mai, 7 dni Vă leat 7125.

Io Alexandru Voevoda

Pecetea Domnească

Urmează scris de altă mână: Priimită în cancelerie: 1822. Noemvrie 20 Grefier . . . . (nedescifrat)

In colțul de jos al izvodului, la dreapta se adaogă însemnarea:

Acest izvod s'au tălmăcit dupe hrisov slovinesc în limba rumânească, din cuvânt în cuvânt, întocmai de mine *Dionisie Ecliziarh, dasc. slovenesc, Anno Domnno* (sic) *1816.*

Notă: Ultimele cuvinte: *Anno Domnno*, sunt scrise cu caractere latine.

II.

Domnul avocat Vulcănescu din Turnu-Severin a dăruit muzeului nostru o seamă de acte, din care publicăm următorul *act nedatat*, dar care după caractere se poate pune în veacul al 17-lea. Este însemnat prin amintirea instituției militare a *„Roșilor" în Cireș*, unul din punctele strategice ale vechei granițe dintre Țara Românească și Austro-Ungaria,—cum și prin pomenirea *„Banilor din județ"*.

In organizația veche militară *roșii* alcătuiau un element militar de valoare, împreună cu *ceata boerilor mari și mici* și cu aceia *a curtenilor;* erau scutiți de anumite dări, purtau îmbrăcămintea de postav roșu și erau socotiți ca o treaptă boerească. *Ion Darahi*, care a lăsat o povestire a cuceririi Ardealului de către Mihaiu, o caracterizează astfel: *„pulcherrimum item rosonum, ut ipsi vocant, exercitum universitatis boieronum"*, adecă: „și prea frumoasa oaste a roșilor, cum îi zic ei, oaste a clasei boerilor". Sprijinesc pe Mateiu Aga Brâncoveanu să ocupe tronul (1632). Mateiu bate pe Vasile Lupu la Finta (1653) fiindcă aveă oaste mai rânduită, deși mai slabă ca număr: în această oaste intrau și roșii. Totuși suferiseră o simțitoare scădere, rămânând mai sus ca țăranii de rând, la fel cu răzășii moldoveni, dar nu mai erau boeri. Li se încredințau spre pază sate de graniță privilegiate; din unul din aceste sate a eșit *Roșii de Vede* [1]). *In documentul nostru roșii ae Cireș apar ca judecători.*

Iată textul documentului:

„Să 's știe cum au adus Bălan den Nădanova și *Iovga ot Preșnea* pre *Ion den Bogăltin* la *roși ot Cereș*, anume *Toloș* i *Stolăja* i *Răină*,—cum i-au judecat și *Bani de județ cei*

1) Iorga: Geschichte des Rum. Volkes, II. s. 90. 113.

noi. Ne-amŭ dus și am adus pre *Ion* înnaintea cestor *roși* ce stă mai sus scris de a mărturisit; încă *și alți oameni buni den Bogăltin, Nicola* i ficiorul lui, *Micläuși, Stăpan* i *Pătru*, de au mărturisit ei cu sufletele lor cum este acea iapă prăsită de ei; și au fostŭ și *Părvul Părgarul ot Tismana* i *Nicșul ot Costăști* i *Bătiia ot Gornovița*, i *Oprea ot ta* și *călugărul Pahomie ot Tismana.*

Eu Stolej ● *Eu Răină* ● *Eu Toloș* ● *Pahomie*".

Al. Bărcăcilă.

Documente privitoare la Starea Țăranilor

de **N. G. Dinculescu.**
Profesor

Din mulțimea documentelor păstrate în Arhivele Statului, documente strânse dela mănăstirile din țară (vechiul regat) odată cu secularizarea, se pot reconstitui nu numai faptele istorice, așa cum ni le-a păstrat tradiția și ni le-au arătat și arată istoricii, dar mai ales se poate reconstitui viața socială a poporului nostru, cu toate cauzele și efectele ei asupra stărilor politice și economice prin care au trebuit să treacă cele două principate.

Documentele ce am putut vedea și studia în Arhivele Statului, timp de trei ani, sunt împărțite și grupate în pachete, așa cum au fost ridicate dela mănăstiri și după importanța pe care o dădeau călugării acestor documente, după valoarea, trecătoare sau veșnică, ce o prezintau. Și cum omul avea o valoarea trecătoare, cele mai multe din documentele *privitoare la el și viața lui* formează pachetele de *documente netrebnice*, documente care, din lipsă de personal, n'au putut fi încă toate catalogate și inventariate, așa că multe au rămas necunoscute chiar cercetătorilor celor mai de seamă ai trecutului nostru.

Din aceste documente netrebnice publicăm în paginile următoare trei, referitoare în primul rând la ținuturi din Oltenia. Pe lângă importanța lor socială și istorică, ele mai au importanță și din punct de vedere linguistic, fiind chiar dela începutul sec. XVII. Aceste documente ne arată dealtfel că, deși limba slavonă nu fusese cu totul scoasă din uz, dar nici nu se mai întrebuințau din ea decât anumite formule stereotipe la începutul și sfârșitul documentului, restul curgând în plăcuta și curata limbă a celor mulți.

1627.

1) Scris-am eu Bălaur din (Pă)uşeşti de Otăsău ficiorul Bughiei al mie(u) zapis să fie la mâna logofătului... cum să să ştie că m'am văindut D(u)mniilui şi eu şi ficiorii miei anume Nicula şi D[u]mitru şi Manta şi nepoţii miei căţi să vor alege... ficiori miei derept aspri 3100 şi 2 bani şi 1 v(a)că şi m'am văindut de a m(ea bună) voe cu toţi ficiorii miei ca să-i fi(m) rumâni şi dumnilui şi coconilor... în vă vechie şi când m'am văindut fost-au mulţi boeri şi megiiaşi deinprejur anume: Builă ot Cacova i Gligorie ot Bărbăteşti i Bălaur ot Bodeşti i ot Costeşti Anghel i Opre i Stoica, i ot Argeşti Opre Păcală, i ot Păuseşti popa Stoica şi popa Zaharia i Gligorie i Stănilă i Tudor Grecu şi ficiorii lui Iani i Manta i Dumitru i Sfranţa i Radul Berce i Chirca Post. Iaz Ghiorma Pit pis meseta mai 14 dni leat 7135.

PEGETE

1613 (7121) April 6.

2) Milostieia bojia Io Radul Voevod sănu pocoinomu Mihnev Voevod. Davat Gospodsvomi siio poveleanie Gospodsvami acestor oameni pre nume: *popa cu fecioriişi Stoiian i* Pătru şi Iiuova şi Stoiian i Giora de în sat de în Comani ca să fie de acuma înnainte în pace şi slobozi de către boiiarinul Domnii Meale Ion Comisul de în Priia pentrucă au venit aceşti oameni ce sânt mai sus zişi innaintea Domnii Meale de seau jeluit şi au spus cum suntu rumâni sfintei mănăstiri dela Tismeana de moşie de în sat de în Comani. Deci, cându *au fost mai denainte vreame, au fost trecut Dunărea de multe nevoi şi de răutăţi.* Iar cându au fost în zilele lu Şerban Vodă, deacă seau înpăcat ţeara, ei au trecut Dunărea iar deîncoace în ţeară. Deci au fost mersu de au şezut în satul lu Ion Comisul în Măglavit patru ai şi au lucrat şi iau dijmuit ca pre neşte oameni ce seau hrănit pre locul lui deatunce până acum. Iar cându au fost acum, în zilele Domnii Meale şi seau dus la a lor moşie în Comani. Iar Ion Comisul, el i trage săi facă rumâni cu

sila. Şi au venit şi egumenul Ioan dela Tismeana de (au) spus înnaintea Domnii Meale cum sântu rumâni mănăstirei de moşie (şi) Ion Comisul n'are nici un lucru cu dinşii. Derept aceaia am dat Domniia mea popei lui Stan şi cu feciorii lui Stoiian i Pătru şi Iovei şi Stoiian i Giora de va fi aşa cum au spus ei să fie în pace de către boiarinul Domnii Meale Ion Comisul, mai mult lucru cu ei să n'aibă ce să-i lase în pace să şează la satul mănăstirei cu toate bucatele lor şi de nimenilea opreală să n'aibă, că aşa iaste în ruptura Domnii Meale i naco(dani)est poreci Gospodsvomi. Sie sam reci Gospodsvomi ot Divan Pis. April 6 dni Milostieio Bojieio Leat 7121. Io Radul Voevod Gospodină.

1626 (7135) Sept. 2.

3) Milostieio Bojieio Io Alexandru Voevod i Gospodină sănă pocoinomu Io Radul Voevod, Davat Gospodsvomi sie poveleanie Gospodsvomi Părintelui Serghie *Episcupul Mucaceschii, nastavnicul mănăstirii Tismeana hram* uspenie Bojiţe, *ca să fie volnic cu această carte a Domnii Meale de să strângă oameni striini pre siliştea mânăstirii anume Călugăreani[i] de în judeţul. .. carii vor pohti să lăcuiască pre această ocină a mănăstirii măcară sârb, măcară arbănaş, măcară grec, măcară ungurean, măcară moldovean, măcară armean,* să se apuce de locu şi de hrană să fie de poslusanie sfintei mănăstiri pentrucă această siliste de sat *ramasau pustie fără de oameni încă den zilele răposatului Mihaal Voevod.* Iar acum Domnia mea am dat părintelui Serghie Episcupul, natavnicul mănăstirii Tismeana ca să-şi facă sat de milă şi slobozie, săşi strângă oameni striini fără dajde, să fie pre această seliste Călugăreanii, iar de către Domniia Mea să fie în pace şi ertaţi de bir şi de găleată şi de fân şi de oae seacă şi de cal şi de miare şi de ceară şi de dijmă de stupi de gorştină de porci şi de oi şi de cai de olacu şi de potvoadă şi de banii de judeţu şi de majă şi de toate slujbele şi mâncăturile căte sânt preste an în ţeara Domnii Meale, de nimica val sau bântuială să n'aibă, pentrucă iam ertat Domniia Mea de acum până în trei ani să fie în pace, niminilea între ei să

nu între. Derept aceaia şi voi birarilor şi voi toate slugile Domnii Meale, oricarii de ce slujbe veţi urma, într'acest judeţ, în vreame ce veţi vedea această carte a Domnii Meale, iar voi încă să căutaţi foarte să vă feriţi de această silişte a mănăstirii, nimînilea să nu-i învăluiască că i-am ertat Domniia Mea să fie numai de treabă şi de poslușanie sfintei mănăstiri, că acela mare certare va avea i nacodaneast poreci Gospodsvomi sie sam reci Gospodsvomi, Pis u Bucureşti mesiţa Sept[emvrie] 2 dni.

Vă leat 7135.

Io Alexandru Voevod Milostieia Bojieia Gospodină.

Ucit vtori logofăt.

Inscripţii din bisericile Olteniei

adunate de T. G. Bulat.

Incepem să dăm publicităţei inscripţiile din bisericile Olteneşti. Ele, ca şi însemnările de pe cărţile de ritual—vechile tipărituri, cari încep din ce în ce să fie aruncate la pod — aduc elemente nouă pentru întregirea cunoştinţelor noastre, asupra vieţii politico-culturale a colţului nostru de ţară. Vom da întâi lucrurile inedite, după care, vom utiliza inscripţiile respective, culese şi publicate în cele două volume şi o fascicolă ale d-lui N. Iorga, acelea ale foştilor episcopi de Râmnic Ghenadie Enăceanu şi Athanasie Mironescu, apoi — mai mult indicaţiunile — Păr. Meletie Răuţ, cele răspândite în Buletinul comistunii monumentelor istorice şi în alte publicaţiuni mai mărunte. Credem, că şi prin aceasta, vom fi utili strângerei de material, necesar unei opere de sinteză asupra ţinutului Oltean.

I.

Judeţul Vâlcea

1) *Biserica din Slăviteşti.*

† „Aceasta sfântă şi dumnez[ă]ască beaserică unde iaste hramu sfinţilor Voevozi Mihail şi Gavril iaste zidită din temelie de robii lui Dumnezeu Jupan Ion sin[ă] Radu lui Slavetescu şi Jupaneasa mea Balasa sin Kir Kir Rosianu Vornic[ă], ca să fie întru pomenirea noastră şi a parinţilor nostri şi sau zidit în zilele Domnului nostru Io Grigorie Voivod, daruindo cu toate dechisele ei celea de trebuinţă şi s'au zidit la anul 7259 a 1750. Sept. 1".

Pe o icoană: „Aceste sfinte 4 icoane, s'au plătit de Iene Slăvitescu Cumpănasu i de Sanfira 1819".

Ctitorii zugrăviţi: la dreapta intrării † „Jupan Ioniţă Slavitescu", având în faţă trei copii, iar alăturea la dreapta „Ion Zetreanu nepotu ctitorului". Urmează „Jupan Ştefan Brat ego biv logofat la visterie". Pe păretele din spre miază-zi „Jupan Irimie pah. fra[te]le ctitorului"; lângă el „Jupan Radul tatul, Jupan Ioniţă Slavitescu". La stânga intrărei: „Jupaneasa Balaşa ego fata Biv-vel vornicu Rosianul" în faţă cu fetiţa „Cat[ri]na". Lângă dânsa „Stanca Jupâneasa lui Dumitraşcu fata lui Pătraşcu Milcoveanu", având o coafură cu totul specială! Pe zidul de miază-noapte „Jupan Dumitraşcu brat ego Ioniţă Slavitescu" şi în sfârşit „Jupan Radu Olănescul vornic văr primare cu ctitorul".

2) *Schitul din Mănăileşti,* azi biserică de sat.

† „Acestă sfᵃnt[a] schit[ă], unde să praznuiaşte hramuˡ sanᵗa inaltarea d-mnului nostru Is. Hs., iaste zidit din temelie de Pahomie monahul, ce sau numit pre mirenie Pana postel fii al lui Iordache Vel stolnic Parşcoveanu, iⁿ zilele Domnului Costandin Voivod Brâncoveanul si lau iⁿchinat metol sfiⁿtei Mⁿᵗᵢᵣᵢ Bistriţii, pentru a sa şi a tot neamului sau veacinⁱcă pomenire leat 7192=1684". [1])

Această inscripţie este pe piatră, la intrarea din pridvor în biserică.

Inaintea bisericii, în pronaos, avem o alta, care zice: „† Acest sfant schit, unde să praznuiaşte hramul sfⁿᵗᵃ inaltarea Dᵐᵐᵘˡᵘⁱ nostru Is. Hs., iaste zidit din temelie de Pahomie Monahul Pscoveaⁿ, iⁿ zilele luⁱ Costanᵈ Voᵈ Brâcoveanuˡ si lau iⁿchinat la sfânta mntire Bistriţa; dar nau fost apucat sal zugravească. Iar acum iⁿ zilele Domˡui Alexandru Moruzᵘ Voevod fiind Igumen Bistriţii Chir Costandie Arhimiᵗ pusau igumenᵘ la acest schit pe chir Dionisie Ieroᵐ si acesta cu voia lui Dumnezeu sau iⁿdemⁿat cu multă răvnă şi dintru a sa dreaᵖtă agonisire cheltuind, lau zugrăvit peste tot pre diⁿ launtru, după cum să veade,

1) Pisarul a greşit leatul. Const. Brâncoveanu domneşte de la 1688 — 1714. — Literele scrise mărunt sunt cele „aruncate" din text, în aşa zisa scriere cu caturi.

cum și ceale ce au mai fost trebuincease au facut ajutorind și sfintia sa arhim, impreună cu alții frați, spre veasnică pomenire leat 1801".

„Dinu Zugravu"

Pridvorul care este, vădit, ceva mai târziu construit, poartă o însemnare, care mai mult se ghicește decât se poate ceti „.....cum se veade..... din afară din demnarea și osteneala lui P. Dosotei ot Bistrița egum. Mămăilești în zilele prea luminat lui Ioan S[t]efan Voevod Cantac".

Ctitorii zugrăviți sunt, la dreapta intrărei: „Pahomie Monahul Prscovean, Stefan Prascovean Vel Vornic". Pe păretele de la miazăzi: „Iosif Ierom. Iconm Bistrițeanu, Costan die Arhim Igum Bistriței".

La stânga intrărei: „Dionisie Igum Mnăilescu", alăturea „Anastasie monahia muma lui". Pe o piatră incastrată în zidul de miază-noapte exterior: „1808. Aicea odihneaste cu trupul roaba lui Dumnezeu Anastasia monahia".

Pe un triod dela Râmnic 1782 aflăm:

„Să se știe că la leatu 1810 Ghenarie, au venit Prea sfintia Sa parintele Kir Gavril Mitropolitul Moldovei si cu ekselentia marile ghinararu Pangration al Mosshului în scaunu Bucurestilor, spre a desface cele de altii facut si a face deputații".

Pe un Antologhion de Râmnic 1786 găsim: „acest antologhion lam afierosit eu la schitu Man[ă]ilești, pentru a mea pomenire și a neamului meu 1792 Demb. 8" Nectarie Igumen Bistriții.

* * *

3) *Biserica de lemn dela „Mosteni" de Mănăilești*[1]).

„† Aceasta sf. beserică und sa prăsnu este hramu sf-tu Nicolae sau fcut din temelie la leatu 1776 [urmează un rând sters] icoanele de rob lui Dumnzeu Gheorghe ereu, Gheorghe Gheorghe Dumitrascu Marin Barbu Ioan Oprea Ioan ereu.

1) De remarcat că, majoritatea bisericilor, încă păstrate, de lemn, mărturisesc că ele sunt opera comună a mai multor săteni, iar nu a unui boer, boerinaș sau fruntaș al unei localități.

Pe un Triodion dela 1771 este însemnat: „1834 Inuarie în 31 zile sau legat[ă] aceste carți la biserica unde să prinueşte (sic) hramul sfan[tu]lui ierarh Niculae, satu Mănailestii, preot fiind duhovnicu popa Marin popa Gheorghie i popa Nicolae Patru și sau legat de mine dascalu Matei din Craiova, mahalaua târgului de afară; d-ului legatoru de carți fiind Nicolae Dumitru Fieraru ot Pausestii de Măglași, care sade la Craiova mahalaua Sfantului Spiridon".

Pe același: „poapa (sic) Antonie Zograf 1838 Av. 30".

4) Pe *o cruce de piatră*, în curtea bisericii *din Genuneni*: „Cu ajutoriu sfintei troiți, sau ridicat această sfanta cruce de robii lui Dumnezeu: Ștefan Arhimandritu, Mihaila Ermona, Matei ereu, Gheorghe, Catrina, Maria, Păuna, Dimitrie, Parvu éreu, Calistra Monahia, Ioana erei, Maria erei, Cosma ereul monahul de erei, Elisafta mo[na]hia, Pahomie ermona, Ana mona, cu tot neamul 7306 = 1798".

La aceiași biserică, pe un octoih de Blaj [1783] găsim:

„Acest octoih l-am cumpărat eu smeritul ieromonah Kirio Kir Stefan Arhimandritu egumen sfintei lavre Tismanei din sud Gorj, care iaste cea mai întâi tuturor manastirilor țarei rumănesti, dela dascălu Ioan din tipografia Sibii-ălui, să-mi fie de cetanie în chilie în luna lui Iuli 29 leat 1789 Stefan Arh. Ig. tis. în cetatea Sibiu fiind Arhiereu eparhiei Ardealului, Kirio Kir Gerasim Adamovici, care s'au herotonit la luna lui Iuli 2 din 1789, în Dumineca cea după Rusalii a tuturor sfinților, de prea o sfințitul parintele mitropolitul al Karlovetului Kirio Kir Moysiu, din preună cu episcopul Timisoarei Kir Petru Petrovici si cu al Varadinului Kir Ioan Ioanovici si au intrat în cetatea Sibiiălui, Marți în 31 de zile ale lui Iulie 1789, iar la Av. 7. au slujit sfânta liturghie la bisearica din Maer, a Dum-lui Hagi Costandin Pop având efimeriu și duhovnic pe Dimitrie ieromonah și arhidiacon pe Nicolae, neluând până acuma nici o lăcuintă".

5) *Mănastirea Hurez*. După ce s'a luat aproape tot — și cum s'a luat—dela această puternică fundație brâncovenească, este o minune că a mai rămas câte ceva ce me-

rita semnalat. In comuna Romani, în poarta monastirii deci, am găsit două cărți manuscripte ce-i aparțineau odinioară. Cea dintâi este compusă din două părți distincte, cum se constată și din notițele de pe ele. La începutul manuscriptului găsim: „Scrisus-au această carte, care acum întâiași data în limba rumanească de pre cia leșască, care cuprinde în sine multe lucruri și învățături și povățuiri și doctori spre folosul de obște, atât oamenilor cât și dobitoacelor, care lucruri și doftori, întâi au fost cercate apoi talmacite și apoi și tipărite și acum prescrise ce se vede și s'a tălmăcit de Gavrilă Abgi Basa la liatul 1806". Este cum se vede o carte de medicină populară, pe care Părintele Matei Aureliu, posesorul ei, o consultă adesea. Aceasta ar fi partea I, a volumului nostru, care este legat cu al doilea manuscript, care pe ultima filă are această deslușire: „Aceasta cărticică, ce se cheamă calendariu, s'au scris de mult păcatosul între gramatici Toma paracl. cu zisa și cheltuiala dumnealui frat. Stan Zidariul, însă s'au plătit la scris coala cu parale 8 în sfânta Episcopie a Ramnicului și s'a început la luna lui Octombrie 30 zile și leat 1790 și s'au săvârșit în luna lui Ianuarie, în 13 zile 1791 într'o Luni seara, în ziua sfinților mucenici Ermil și Stratonic. Toma paraclisierul sfintei Episcopii Râmnic".—Aceasta a două parte este deci un calendariu. Adaog că manuscrisul este voluminos, având înfățișarea unui volum 8⁰ mare. Mai interesant ca acesta este al doilea volum-manuscript, care este un model rar de caligrafie, de vignete și desenuri. Mărturisesc că am fost surprins de frumusețea acestuia. Îl socotesc ca o raritate, ca un produs desăvârșit al artei caligrafice în secolul al 18-lea la noi. El ar ocupa un loc de cinste într'un muzeu regional oltean [1]). Este un liturghier în grecește și românește. Iată ce însemnare găsim pe el: „Aceasta sfânta carte liturghie, ce iaste grecească și rumanească, scrisă iaste dă sfintia sa Parintele Kir Kliment ierom. Gradișteanu, care au luat sfânt cin al călugăriei, în sfânta mănăst. Hurezu; iar din timplarea vremilor cu despărțirea Oltului, au rămas

1) Se află în posesiunea aceluiași preot Matei Aureliu din com. Romani.

la man. Cotroceni, unde oasele Sfinții Sale să odihnescu; iar această carte, când am fost eu la București cu slujba epitropii și o am găsit la un popă Kozma dela acea man. Cotroceani și o am cumpărat în L^i (50) și o am luat pe-tu evlavie Starețului mieu și am scris cu mana mea Dionise arh. ig. Hurez și o am dat sfintei monast. Hurez, Mai, valeat 7249=1741; și eu am dăruit-o sfintei man. Hurez, ca să afle la bibliotichie, cand vă veni arhiereu la sfan. man., să slujească sfant. liturghia pă dânsa și să pomenească pomel. Sfinții Sale parintelui Kliment unchiu meu și al mieu, iar să nu fie slobod cineva al instrăina din dela acestu ma-ri că, ori cine va îndrăsni a face una ca aceasta [foaia următoare este ruptă] sfinții imparați Constandin și Elena și acești trii sfinți ierași, care au asezat aceaste sfinte liturghii. Ap. 10 7265=1757. Dionisie arh. eg. Bălăcescu.

6) *Biserica din Bărsești.* Are o inscripție fantezistă. Ctitori scoși la iveală cu ajutorul spălatului, ne dau informații exacte. Găsim la dreapta intrărei: „Dum. Stefan Bivpolcovnicul" având trei copii în față: „Petru, Ioan, Dimitrie"; lângă el „Dum. Petraiche Bărsăscu vel pitar". Pe păretele despre miază-zi: „Ianca logof. Dum.", „Parvul Bărsăscu log. la visterie", „Mihaiu Bărsăscu" foarte tânăr, „Filaret ieromonah Bărsascu, Parinte și celdintâiu ctitor la leat 7264=1752. La stanga aflăm pe: „Cocoana Marica polcovniceasa" cu două fetițe „Minica și Maria". Pe păretele despre miază-noapte stau în admirabile costume ale timpului: Aspra ereita", „Ancuța Caragica Șetrăreasa", „Rafail monah care pă mirenie lau chemat Rusin Caragicu vel setrari", Dum. Maria Vorniceasa", „Dum. Barbu Oteteleșanu Vornicul și cel dintâiu ctitor la leat 7264=1752.—Pe o evanghelie, din tipăriturile Mitropolitului Teodosie (1682) găsim: „Aceasta sfânta evanghelie estă dată de pomenire de Maria Sa Io Serban Voevod, sfintei bisearici la satul (?) Bărsăști". Tot pe aceiași: „Această sf. și dumnezeiască evanghelie sau legat cu cheltuiala lui boer Ioniță Bărsescu pentru a dumisale vesnică pomenire leat 1830. Decemb. 6". Se vede cu ușurință că aceasta este a doua legătură.

7) *Biserica Bradu din Ocnele Mari.* „Cu ajutorul celui

în Troită proslăvit Dumnezeu, ziditus-au această sfântă și dumnezeiască biserică, întru cinstea și lauda sfinților ingeri Mihail și Gavrel cu toată cheltuiala sfinției sale părintelui Nectarie eclesiarhul sinitichi (?) ieromonah daicea din orașul Ocnii, în zilele luminatului Domn G. G. Dimitrie Bibescu voievod, fiind episcop și mitropolit al Ungro-Vlahiei Kiriu Neofit, care în locul acestei biserici au fost zidită alta din vechime, tot dă strămoșii sfinții sale și de cutremur, și prea veche se sfărâmase, mai aproape fiind ca să cază și dărâmându se până în pământ, au zidit aceasta și netrăind a-no savârși daplin, și-au dat obștescul sfârșit, rămâind chinovoiașe d. m. Zinca fica sfinției sale: au isprăvit-o împodobindu-se cu zugrăveală și altele după cum se vede, la leat 1844 Sep. 14 ostenitori fiind dela inceput și până la sfârșit, sfinția sa Părintele popa Ion Petre".

Pe o icoană, foarte fin lucrată și reprezentând judecata Mântuitorului, aflăm: „Acest tipar să găsește în Viena Austriei în lespede de piatră tipărit și s-au dat la lumină la leatul 1805 Mai 30 iar acum la leatul 1841 s'au scos după izvodul (șters) și s'au așezat pa lemn de sfinția sa părintele Nictarie Igumen sf. mănăstiri Flămânda [1]). Ilie Zug. Teișan.

8) *Biserica de la Troian*, lângă Râmnicu-Vâlcei. Fostul metoh al mănăstirii Horez este astăzi, cu fosta ei proprietate, în stăpânirea d-lui C. Herăscu. Inscripția din biserică neciteață. După câte se poate deslușì sunt întrânsa amănunte ditirambice la adresa faimosului fost egumen al Hurezului, Hrisant, care n'ar fi fost de folos, în stabilirea anumitelor date asupra vieții sale. O peatră însă, ce a fost fixată la spatele altarului, ne dă aceste lămuriri: „† Intre celelalte adaogiri și calități ce a făcut bunul și cuviosul Arhimandrit Xrisant nastavnic al sfintei Mastr. Horezu, judecând că este de mare trebuință, ca să aibă aceasti sfântă mânăstire, un metoh lângă capitala județului Vâlci, pentru locuința atât a nastavnicului cât și a părinților mănăstiri ce vor veni la acest metoh, au ales această frumoasă poziție și au ridicat din temelie acest sfânt locaș unde

1) In județul Argeș, comuna Galicea, fostă metoh a Episcopiei de Râmnic.

să prăznuește tăerea capului sfântului Ioan Botezătorul pă care lau și înzăstrat cu toate cele trebuincioase; tot acest cuvios nastavnic au mai rădicat din temelie casele cele mari de aici și le-au împodobit cu toate trebuincioasele asemenea și celelalte împrejmuiri, ce să văd înprejurul acestui sfânt locaș, după cum să văd trecut în condica unde este trecută toată zestrea mănăstiri. Sau inceput dar toate acestea. întru al optulea an și sau săvârșit la al zecelea an, al egumenii sale fiindui pentru veșnică pomenire.

Anul 1842 Octomb. 14.—La proscomidie am aflat: „Pomelnicul ctitorului acestei sfinte biserici: Xrisant arhimandrit, ctitorul acestei biserici; Ioan, Irina: aceștia părinții ctitorului; Dionisie Ieromonah, Nicolae, Andrei, Maria frații ctitorului; Hristea, Elena, Dimitrie, Andrian, moșii ctitorului; Kalinik, Patriarh, Neofit, mitropolit, al Ungrovlahiei, Iosif arhiereu, Nectarie arhiereu, Atanasie arhiereu, Germano arhimandrit, Abksentie ieromonah, Atanasie, Petru cu părinții și tot neamul lui. Nicolae, Stamate, Baluta cu părinții și tot neamul lui. Anul 1842". Pe partea ceailaltă a pomelnicului de pe zid: „Pomelnicul ctitorilor sfintei Mn-tr. Horezului....", apoi mai jos: „aicea la vale să pomenește alergătorii cari au slujit împreună până la părăsirea acestui sfânt locaș..., Gheorghe Zugrafu care au zugrăvit această sfântă și Dumnezeiască biserică, Iulie 21.

(Urmează).

Inaugurarea Spitalului Filantropia în 1864

Din „Vestitorul românesc" [1]) anul X 1846 Sâmbătă 27 Iulie No. 58

Comunicat de T. BULAT

Un abonat din Craiova, ne trimite următoarea scrisoare:

Domnule Redactor,

Craiova 12 Iulie 1846. Astăzi avurăm în Craiova o solenitate, carea mai mult de cât altele merita a se publica prin organul foilor publice: pentru că ea n'a fost vr'o ceremonie prescrisă, vr'o serbătoare de porunceală, ci o

1) *Vestitorul românesc*, gazetă coprinzătoare de feluri de științe. București. Apare de la 13 Febr. 1843 până la 30 Ian. 1857, ca continuare a publicației „Cantor de avis și comers" ce a scos Zaharia Carcalechi la 24 April 1837, până când i-a schimbat titlul, ca mai sus, în 1843.

N. R.

adunare de bărbaţi bun simţitori la un lucru în adevăr folositor omenimei. Astăzi se pusă piatra de temelie la spitalul cel public al Craiovei. Pe lângă aşezăminte de creşterea tinerimei de ambe-secsele, pe lângă Biserici frumoase, pe lângă locuri publice de primblat care pe zi ce merge se tot înfrumuseţează, pe lângă case măreţe al căror număr creşte din an în an, pe lângă echipage, proipturi de teatru şi altele, vedeai — şi nu este mult de atunci — vedeai — şi nu era frumos, — câte un ajuns de mâna sorţei tăvalindu-se pe lângă garduri—, câte o văduvă nefericită cu sugaciul pe braţe lantezindu-se subt fereastra unui palat! de acea de mult era simţită în Craiova lipsa unui asezământ, în care şi clasa celor apasaţi de soarte să găsească un adapost darapanatei lor sănătăţi şi o căutare omenoasă la relele de care ei pătimesc mai curând şi mai adese ori de cât fii fortunei. Este adevărat şi merita a fi ştiut ca prin stăruinţa D. marelui logofat şi Cavaler Ioan Bibescu, ca de doi ani, supt privegherea Magistratului într'un local potrivit, s'a şi deschis un spital, în care un însemnat număr de scăpătaţi s'au căutat şi se caută gratis. Dar numai prin asezământul, a căruia temelie s'a pus astăzi, se va putea respunde mai pe deplin datoriei, pe care societatea o are şi către fii săi şi cei nefericiţi.

Binecuvantat să fie guvernul care lasă'n urmă'şi astfel de monumente! miile de pătimitori, carii se vor adăposti în acest spital, vor bine cuvânta negreşit pe toţi cei ce au fost stăruitori întru aceasta, şi ştiţi că binecuvântarea lor este primită: pentrucă este din fundul inimei. Aceşti patimitori vor duce la viitorime numele factorilor de bine cu mult mai bine şi mai sigur, de cât ne'nsemnătorul nostru condei.

De dimineaţa la 9 ceasuri, clerul bisericesc, dumnealor Prăzidenţii divanelor şi ai tribunalelor cu amploiaţii respectivi, sfatul orăşănesc, starostea cu cei mai de frunte neguţători, câţiva domni ofiţeri, profesorii şcoalei câţi s'au aflat aici, ş'o mulţime de alte persoane de toată clasa se adunaseră supt umbrarul pregătit dinadins pentru această solenitate. Indată şi dumnealui Marele logofăt şi cavaler

I. Bibescu însoţit de amploiaţii respectivi şi poliţieni veni în mijlocul adunanţei, şi clerul începu ţeremănia religioasă întonată de Prea-Sfinţia Sa Părintele Arhiereu Timotei Eudoksia şi administratorul Episcopiei Râmnicului. După aceasta D. Marele logofăt I. Bibescu, se cobori la locul de temelie şi înfăţişându-se pe o tavă mistria şi ciocanul de argint, aşază cu ele trei cărămizi. Apoi d-lor marele logofăt N. Brăiloiu, Aga N. Obedeanu şi clucerul C. Zătreanu, zidiră fiecare asemenea câte 3 cărămizi. Pe urmă d. marele logofăt I. Bibescu aşază peste acest zid o lespede de marmură, pe care s'a pus o cutie de plumb închejată bine ca să nu pătrundă aerul. In cutia aceasta s'a băgat mai nainte o medalie de argint, în curmezişu de 3 degete, — o sticlă cu un document — apoi deosebite monede. Medalia are în faţă acest înscris cu litere strămoşeşti romane săpate: „In zilele Mariei Sale Domnului Georgie D. Bibescu v.v.d., şi a M. S. Doamnei Maria în anul mântuirei 1846, al domniei 4 lea“ Iar în dos „Pus'a temelia acestui spital D. marele logofăt Ioan Bibescu fratele Mariei Sale.“

Hârtia regală ce s'a pus într'un ţilindru, se compune din 2 foi. Pe cea dintâi d'asupra este marca Ţărei în glorie— supt ea marca judeţului, iar mai jos scrise caligrafic aceste cuvinte cu litere strămoşeşti romane: „In zilele Mariei Sale Domnului Georgie D. Bibescu v.v.d., ş'a M. S. Doamnei Mariei. In anul dela mântuirea lumei 1846*); iar al Domniei M. Sale anul IV. Pus'a piatra de temelie acestui spital dumnealui marele logofăt şi cavaler Ioan Bibescu fratele Măriei Sale. Fost'a atunci logofăt al credinţei mult stăruitor într'aceasta d-lui marele logofăt şi cavaler Emanoil Florescu; iar prezident maghistratului Craiovei era d-lui marele clucer Constantin Zătreanu.“

Pe a doua foae tot aceste cuvinte scrise cu litere ciriliene amestecate cu romane, după cum se scrie prin şcoli. Aceasta s'a pus dinadins, ca viitorimea să cunoască epoca trecerei dela slove la litere, întru care ne aflăm. Pe urmă cutia s'a zidit de toate părţile în lespezi de marmură.

Astfel a trecut această ţeremonie scurtă şi simplă; dar foarte însemnătoare pentru Craiova.

I. M.

*) Atât în medalie, cât şi în document, numerii sânt cei romani.

Document de la Manolache Russet Vodă

Comunicat de **D-nul Mișu Săulescu**

Cu Mila lui Dumnezeu, Io Manole Ruset Voevod și Domn dă Domnia Mea[1]), de vreme ce, încă de când Domnul Dumnezeu Ne-au dus aicea în partea locului la Scaunul Craiovei, fiind vel Ban și afându-ne cu Tot feliul de sălință si credincioasă slujbă spre trebile oștirei prea puternicii împărății, dupe a Noastră dreaptă slujbă, măi în urmă din Dumnezeiască pronie și din bun cugetul prea puternicei împărății Ne-au miluit cu Domnia Țerii-Românești. Deci voit-Am și Noi din Tot cugetul Nostru spre a chivernisi și a milui atâta sfintele și Dumnezeștile case și a înoi milele și altor frați, Domni de mai înainte, cât și de a cinsti pe Toți cinstiți și credincioși Boiari Domniei Mele pe fiește care dupe treaapta sa atâta din treaapta dintâi cât și din al doilea și de al treilea, cari s'au aflat cu sălință și cu credință slujindu la Toate trebile și poruncile oștirii împărătești unde într'aceste mili ce am arătat spre Toți de obște, precum și spre paza și ocrotirea a Toată Țara Românească care au fost drepte Raiele și cari să vor arăta și de acum înainte cu supunere. Și aflându-se aiicea în orașul Craiovei și o sfântă și Dumnezeiască biserică Domnească ci iastie zădită din Temelia iei de răposatu Mateiu Vodă Basarab, unde se cinstește și să prăznuește hramul sfântului și marelui mucenic Dimitrie, izvorătoriul de mir, care biserică dupe vremile Trecute învechindu-se s'au stricat și s'au derăpănat și în urmă pentru buna întemeere iei din creștinească râvnă, fiind aicea Dumealui Cinstitul și Credinciosul Boiariu domniei mele Constantin Argetoianu vel clucer și bine cugitând spre cele Dumnzăești buni fapte, dintru a Dumnisale plăcută râvnă de iznoavă au înfrumusețat-o, zugrăvind-o peste tot cu Toată cheltuiala Dumisale, atâta din lăuntru cât și cu alte nemestii pe din afară, pentru care sfântă casă ne-au arătat dumnealui și mila ci au făcut-o alți Frați Domni de mai înainte vreme cu cărți Domnești unde am văzut Domnia Mea că scrie ca să aibă

[1]) Până aci, textul e scris mare, cu roșu, în slavonește.

a ținea și a scuti trei preoți și un diacon, care preoți să fie în pace și ertați de tot birul preoțescu și de Toate alte angarii câte vor eși peste an în Țară dela visteria Domnească scutind și drepte bucatele lor de dijmărit, stupi, i râmători 100, de vinerici vedre de vin 300.

Dar fiindcă aicea în orașul Craiovei cum această sfântă biserică iaste Domnească și veche, unde Tot-deauna se află cu politie de arhiereu locului și iaste și scaun Bănescu cu adunare de Boiari mari și de norod creștinesc spre lauda sfintelor rugăciuni Dumnezeești și fiind trebuință de a avea această sfântă casă tot feliul de milă și ajutor Domnesc, care Domnul Dumnezeu dupe vremi îl va orândui obladuitorii și stăpânitorii Țării aceștia și aflându-Ne și Noi acuma aicea la Craiova cu Domnia Țerii Românești, bine Am voitu și Domnia Mea de Am înoitu toate milele acestea ale altor Frați Domni de mai înaintea Domniei Mele, și deosebit mai milostivitu-m'Am și Domnia Mea de Am mai adaos peste această milă ca să aibă a Ținea sfânta biserică peste Tot patru preoți și un diacon, cari să fie scutiți de toate dăjdiile și angariile veri câte vor eși dela Visteria Domniei mele peste an în Tară, cât și di Toate zaherelele ce vor eși încă să fie nesupărați și drepte bucatele lor de vinericiu vedre 400 și de dijmărit stupi i râmători 200 de oierit oi două sute. Și să mai ție sfânta biserică și patru oameni striini scutiți iarăș de Toate dăjdiile și angariile ce vor eși pe an în Țară dela Visteria Domniei Mele, ca să fie pentru poslușania Trebilor sfintei case. Osebit de aceasta, iarăș ni Am mai milostivit Domnia Mea de Am mai adaosu și Am mai dat milă sfintei case din vinericiu Domnesc din Dealurile Orodelului i Blenița i Calafatu i Rudarii ot sud Mehedinți. Să aibă a lua milă Domnească di toată vadra câte 2 bani, după cum au și alte sfinte Mânăstiri ca să fie de adaosul și ajutoriu sfintei biserici, pentru toate cele trebuincioasă. Și din mila aceasta am făcut Domnia Mea să aibă a ținea sfânta biserică și un dascăl Slovenescu care să fie pentru învățătura copiilor celor ce vor năzui cu călduroasă inimă să învețe carte. Care dascăl să fie și el scutit de toate dăjdiile după cum

am zis mai sus. Aflându-se întru cântări Dumnezeești spre lauda și politia sfintei biserici. Și să mai Ție sfânta biserică și un scaun de carne care iarăși să fie apărat de erbărit i de vamă i de vătași de măcelari, și de toate alte angarii: să rămâe și Domniei Mele veșnică pomenire, și ca Tot deauna să se pomenească la sfântul jârfelnic și numele răposaților întru fericire părinților Domniei Mele.

Pentru aceia dar, întărim Domnia Mea aceste mile, de mai sus zise cu acest cinstit și credincios hrisov al Domniei Mele și cu tot sfatul și mărturia cinstiților și credincioșilor boiari a Domniei Mele: Pan Dumitrache Geanăolu vel Ban, Pan Ștefan Pârșcoveanu vel vistier, Pan Constandin Argetoianu vel clucer, Pan Fota Vlădăianu vel paharnic, Pan Dumitrake Obedeanu vel stolnic, Pan Vlăduțul Gănescul vel comis, pan Dumitrake Colceac vel serdar, Pan Constantin Racoviceanu vel Medelnicer, Pan Constantin Poenaru vel slujer, Pan Nicolae Bârsescu vel pitar, Pan Barbu Poenaru vel șatrar, Pan Barbul Prisăcianu vel clucer. Și s'au scris în orașul Craiovei de Iordache Logofătul za divan, în anul dela Christos *1770 (Io Manole Ruset)* cu mila lui Dumnezeu Domn.

Insemnări din trecutul Olteniei

(Continuare a rubricei „Rămășițe din vremi trecute" din numărul precedent al revistei, pag. 79).

4. Cetatea Jidoviile Bucovăț—Dolj.

La Apus de com. Bucovăț-Dolj, în pădure la vre-o 400 m. în stânga drumului ce trece spre Italieni, între klm. 7 și 8 pe botul de deal cuprins între cei din urmă craci ai văei albe (vezi harta 1: 100.000 seria XII, coloana D., în dreapta valea jidoviilor, iar în stânga valea curăturilor, ne însemnat numele pe hartă) sunt *Jidoviile*, o cetate veche cu un simplu sistem de apărare.

Fiindcă acest bot de deal terminându-se totodată în coastă repede, două laturi era bine apărate, sus pe creastă în partea deschisă și amenințată s'a făcut un șanț de apărare, care a retezat dealul dintr-o parte într'alta, apărând astfel un bot de deal în formă de triunghi.

Figura următoare ne arată o tăetură în valul de apărare, șanțul fiind spre dușmani, iar creasta spre cei din cetate.

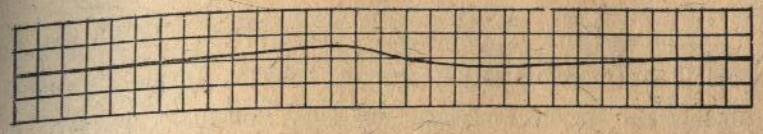

Fig. 1. Tăetură de la Apus spre Răsărit în malul de apărare al cetății Jidoviile. Scara 1/300.

Făcând o mică scobitură în mal, am scos din creasta valului numai grunjuri de pământ ars și țărână de arsură, ne amestecat cu pământ viu Băgând bine de samă, se vede că pământul a fost înmuiat cu apă, frământat bine, îmboldit și bătut cu parii, cum se face astăzi cu pământul pentru țaste (se cunosc și grunjurile de pământ ars, dungile și boldurile parilor). După ce pământul astfel frământat se usca, se ardea. Necunoscând cărămida, făceau meterez cu grunjuri de pământ ars, care pe semne le înțepeneau în pari bătuți în pământ, aruncând peste această întăritură pământul scos din șanț.

Felul mai amănunțit al acestui sistem de apărare s'ar putea vedea destul de bine, făcându-se numai o săpătură, care ar străbate parapetul.

In interiorul cetății nu se găsește nici o urmă care să arăte o așezare mai îndelungată a celor ce s'au apărat aici. Se pare că a fost ceva vremelnic.

5. Cetatea de la Sârsca—Dolj.

In totul asemănătoare cu cetatea Jidoviile din pădurea Bucovățului, se înfățișează și cetatea de la Sârsca. Un deal: *dealul Cetatea* lângă Sârsca la Apus, cuprins între valea Pietroaia și valea Meretălu (v. harta 1: 100.000, seria XII coloana C. Numele văei Meretălu nu e însemnat pe hartă), e iarăș retezat spre bot de un șanț de apărare cu parapet, (v. tăetura de la fig. 2), în care s'a găsit puțin pământ ars.

In locul apărat, în arătură, se găsesc *„cioburi de oale jidovești,"* dar așa mărunțate că nu înțelegi nimic din ele. In orice caz romane nu sunt, sunt mai vechi.

Și la *Jidovii* în pădurea Bucovățului și în *dealul Cetatea* lângă Sârsca, s'ar putea să avem niște cetăți dace; dovadă sigură nu este însă.

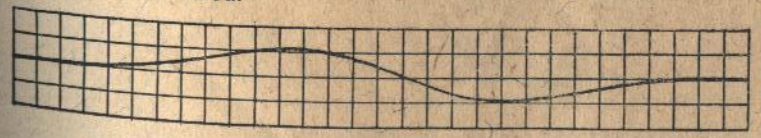

Fig. 2 Tăeturi de la Apus spre Răsărit în valul de apărare al cetății de la Sârsca Scara 1/300

6. Obiectele romane de la Reşca.

Domnul Petre E. Mihăescu, posesorul unei foarte bogate colecţii de monede antice, are în colecţia D-sale şi câteva obiecte romane de la Reşca din jud. Romanaţi, pe care le facem cunoscute, mulţumindu-i pentru bunăvoinţa cu care ni le-a pus la dispoziţie.

1 şi 2 figurine de pământ ars (artă industrială: pământul moale a fost presat în tipar); 3 vultur lucrat cu mâna, cu aripile şi ciocul rupt; 4, 5 văscioare; 6 opaiţ; 7 urcioraş.

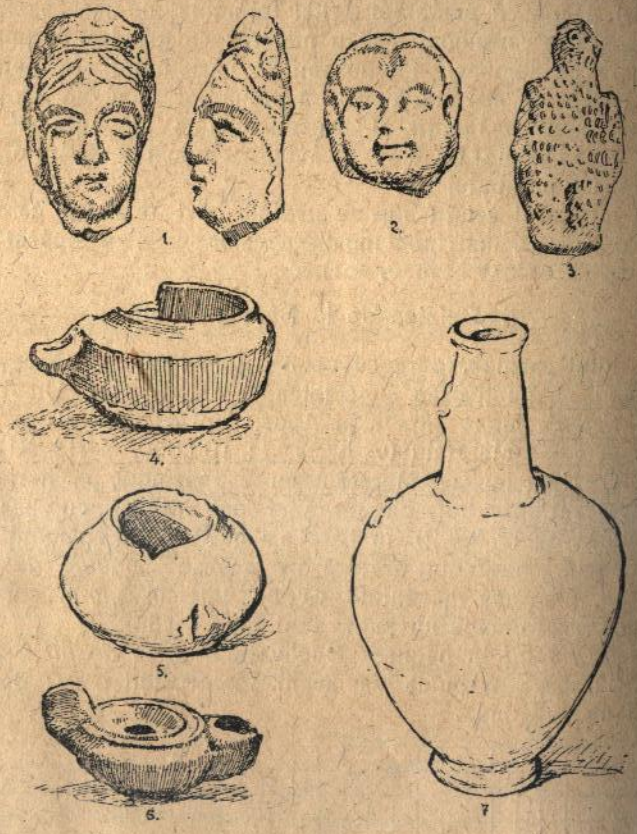

Fig. 3. Obiecte romane de la Reşca Colecţia D-lui Petre E. Mihăescu

7. Biserica veche din Plopşor-Dolj.

In Plopşor, lângă biserica nouă clădită în 1904, se află ruina bisericei vechi, din care se păstrează numai altarul cu uşile zidite.

Dintre cărţile vechei biserici, se află câteva la cea nouă.

La începutul unui minei citim:

Cât cetit şi intrat
In acest templu să vă rugat
Vă rugat vă umilit
Şi pă ctitori pomenit
Pildelor lor fit părtaş
Zidit Domnului lăcaş
Dacă vreţ să moşteniţ
Binele ce toţ doriţ

Polcovnicu de armie constandin au născut pe niţu niţu având soţie pe maria din familia bălăceţ au născut pă costache costache având soţie pă joiţa au născut pă mine costandin eu având soţie pă sevastiţa (care după o vieţuire foarte bună au încetat din viaţă în anu 1868 sepvre 20 însă vieţuiri au fost 33 de ani) fiica sărdariolui ghiţă burileanu cu care făcând 5 feciori anume dimitrie (ce în anu 1851 mai în 29, din greşeală sau din întâmplare lau omorât puşca) 3: anume mihai costandin costică au murit de măarte b(ună rămâ)ind numai vasilache ce se afla în miliţie sergent major şi trei fete din care (?) senia a murit iar elena şi joiţa se (află în) viaţă una elena văduvă şi joiţa fată de(?)re spre ştiinţă însămnai aici 1869 febr 1(?).

C. Plopşoreanu ce mă aflu în văr(stă). Aici, pe semne spunea câţi ani avea când a scris).

Colţul de jos al foaiei este rupt, iar ce-am întregit, e scris în paranteze cu alte caractere.

Pe a doua foae: *acest minei înpreună cu toate celelalte cărţi leam cumpărat eu după ce am săvârşit sfânta biserică în 1840: dând pă dânsele lei 940 iar acum fiind rupt lam legat 1869: ghenare 30.*

C. Plopşoreanu, odoare ce leam cumpărat şi leam dat sfintei biserici în sama preotului Ioan 1 sfânt potir de argint poleit cu aur cu dăscoşu şi tot tacâmu lui tot de argint 1

linguriță de argint 1 pereche de paftale de argint poleite 1 oftoic mare 2 mineie 1 triod 1 evanghelie 1 leturghier 1 cruce de argint 1 patrafir 1 apostol 1 pendecostari 1 bocovnă 1 oftoic mic 2 mese de pânză 1 epitaf 1 antimisă 1 masă de pânză 1 idem de(?) 1 cădelniță 2 sfejnice de alamă 5 candele de cositori 1 pereche odăjdii 6 sfejnice de lemn 6 tinichele la ele 7 icoane 1 mică pă prastol 1 tretapod 7 candele de sticlă 1 policandru 1 steag.

In original sunt scrise pe trei coloane, având făcută și adunarea, iar la sfârșit e: *suma odoarelor 50 cincizeci.*

Din toate aceste odoare nu sunt în biserica nouă decât câteva cărți.

C. S. Nicolăescu-Plopșor.

Gheorghe Chițu

Primim următoarea scrisoare:

Mult Stimate Domnule Doctor,

In legătură cu evocarea figurii marelui român, oltean și craiovean Gh. Chițu, din Arhivele Olteniei No. 1, pentru cinstirea memoriei căruia se impune ridicarea unui monument—de artă ați dori D-vs.—ași face și eu o propunere:

Gh. Chițu a fost, în primul rând, om de cultură. Ca atare, el a făcut pentru cultură atât ce și cât se putea face pe atunci și prea mult față de ce s'a făcut de atunci până acum pentru orașul nostru. A stăruit anume să se înființeze în Craiova mai multe școli secundare.

Ca fiu de negustor și, probabil mai mult ca omul care a înțeles nevoile timpului, a înființat în 1878 și o Școală Comercială, care, împreună cu str. Gh. Chițu, ajută la pomenirea marelui român, de către toți cari vin în legătură cu ea și mai ales de către viitorii negustori și funcționari comerciali, chemați a face destinele economice ale neamului nostru.

Deși întemeiată acum 45 ani, și, deși cei mai mari economiști și financiari ai Olteniei, și chiar ai țărei, au urmat

cursurile acestei școale, nimeni nu s'a gândit s'o înzestreze, chiar din banii Statului, cu un local propriu, așa că de 45 ani, își duce zestrea din local în local și din stradă în stradă, adăpostindu-se, după timp și oamenii vremii, în clădiri mai mult sau mai puțin proprii pentru scopul ei și necesitatea ce reprezintă.

Cum însemnătatea acestei școale devine din ce în ce mai mare, prin impunătorul număr de copii ce vin să învețe la ea (are peste 500 elevi, ocupând primul loc, ca populație, după Liceul Carol I), ar fi nemerit ca la serbarea centenarului nașterii lui Gh. Chițu, memoria lui să poată fi evocată prin o statue așezată, nu la un colț de stradă, ci în fața unui local de școală, fie și cu proporții mai modeste, dar destul de încăpător și îndestulător pentru nevoile timpului. In chipul acesta, fundația culturală a lui Gh. Chițu, fundație ce în 1928 urmează a-și serba semicentenarul, și-ar avea localul ei propriu, și ar fi ca un îndemn pentru toți oamenii de bine spre fapte culturale, baza progresului formând-o însăși cultura.

In acest scop, Școala Comercială „Gh. Chițu" ar contribui și ea cu fondul de rezervă, destinat pentru clădire de local, fond ce în prezent trece de 100.000 (una sută mii) lei.

Primiți, mult stimate Domnule Doctor, încredințarea deosebitei mele stime.

N. Gh. Dinculescu
Directorul Școalei Comerciale „Gh. Chițu"

12 Mai 1922, Craiova

OLTENIA CULTURALĂ

Universitatea Liberă „Prietenii Ştiinţei"

Ne facem o deosebită plăcere a anunţa, că una din dorinţele, din scopurile urmărite de Societatea „Prietenii Ştiinţei" — Craiova, s'a realizat.

Avem în Craiova o *Universitate Liberă „Prietenii Ştiinţei."*

De foarte mult, dar în special după război încoace, aproape nu era şedinţă a comitetului societăţei, în care să nu să se discute asupra posibilităţei şi oportunităţei întemeierii în Craiova a unei Universităţi populare, — cum îi ziceam noi.

Aceste discuţiuni şi deziderate au fost concretizate chiar în 1920, într'un apel în care, între altele se spunea:

„Nicăeri ca în Oltenia nu se găseşte popor atât de apt, atât de înzestrat de la natură, pentru a-şi asimila noţiunile şi progresele artelor şi ştiinţelor. Dacă arta şi ştiinţa, dacă civilizaţia deci, ar pătrunde în oraşele şi satele noastre oltenești, olteanul, prin însuşirile sale alese, ar fi fără îndoială primul român din România Mare, Cine nu vede, cine nu simte aceasta, nu cunoaşte pe Oltean, sau nu e capabil să înţeleagă rolul luminător al al ştiinţei, al civilizaţiei.

Este dar o datorie patriotică, este o chestiune de ambiţie ca noi Olteni, şi în această privinţă capitala, Craiova, trebue să dea exemplu şi să ia iniţiativă, să ne unim, să ne încordăm puterile pentru a face din Craiova nu numai un centru de negustori şi de rentieri, dar un

centru industrial şi cultural, un centru creator de viaţă, a cărui lumină să iradieze nu numai în cuprinsul banatului oltenesc, dar în întreaga „Românie Mare."

Propunerea de a înfiinţa o Universitate, chiar şi populară, ca orice lucru nou a surprins pe unii, iar pe alţii i-a lăsat reci; ea n'a prins; ideia nu era încă matură.

In luna Martie acest an, după o serie de conferinţe ţinute pentru „Prietenii Ştiinţei," D-l Prof. N. Iorga, într'o conferinţă specială, arată nevoia înfiinţărei unei Universităţi Libere la Craiova, făgăduind sprijinul său şi indicând şi mijloacele de a o putea aduce la îndeplinire.

Puternica personalitate a celui ce face din nou această propunere, autoritatea sa necontestată în materie, a impus, pe câmpul pregătit mai dinainte de Prietinii Ştiinţei, ideia unei Universităţi Libere.

Societatea „Prietenii Ştiinţei" bucuroasă de a-şi vedea această idee înbrăţişată şi de D-l Prof. Iorga, hotărăşte în şedinţa de la 6 Aprilie: ca să înfiinţeze, sub auspiciile Societăţii „Prietenii Ştiinţei" „Universitatea liberă din Craiova," invitând în acest scop personalităţile intelectuale din Craiova, Sâmbătă 8 Aprilie, ora 6 p. m., la sediul societăţii.

Răspund invitaţiunei următorii: D. D. Dr. Ch. Laugier, Gen. V. Rudeanu, C. Popp, C. D. Fortunescu, I. B. Georgescu, M. V. Demetrescu, St. Ciuceanu, Dr. D. Ştefănescu, D-na M. Popp, Inginer A. Vincetz, C. Jormescu, D-na El. Stăncescu, Pr. Paroch I. Ghia, Eugen Bănescu, V. Sandulian, Dr. Mayer, Ionescu-Argetoaia, N. Balaban, Dem. D. Stoenescu, N. Guran, Dr. Leon Eschenasy, Dr. Drăgoescu, Al. Carianopol, B. Câncea, Dr. Al. Ludvig, Tudor D. Ştefănescu, D-na El. Paşalega, D-ra M. Ghioculescu, Col. Lăzărescu, M. Stăureanu, C. S. Nicolaescu-Plopşor, N. Popescu, Vas. Mihailescu, D-na Dr. Hesselmann, I. Dongorozi.

In urma explicaţiunilor şi cuvântărilor D-lor: Dr. Laugier, C. Popp, Prof. Mihailescu, Dr. Metzulescu, Prof. Stăureanu, Prof. M. V. Demetrescu, V. Sandulian, General V. Rudeanu şi N. Guran se dresează următorul Proces Verbal:

Azi 8 Aprilie 1922.

Subsemnaţii convocaţi în baza hotărârei din 6 Aprilie a. c., a Comitetului de Administraţie al Societăţei „Prietenii Ştiinţei“ — Craiova de către Preşedintele său Dr. Ch. Laugier, în urma expunerei făcută de D-sa precum şi a discuţiunilor urmate hotărîm:

Art. 1. Se constitue în Craiova pe ziua de 6 Aprilie, o Universitate Liberă.

Art. 2. Scopul acestei Universităţi libere este de a răspândi cultura generală şi de specialitate printre cei dornici de instrucţiune, dar cari n'au avut şi nu au posibilitatea de a şi-o completa la şcoalele oficiale.

Art. 3. Invăţământul acestei Universităţi va fi de preferinţă de ordin practic şi în legătură cu problemele actuale ale vieţii noastre politice, sociale şi economice, completând astfel cunoştinţele şi însuşirile, potrivit realităţilor de azi.

Art. 4. Cursurile ce se vor preda, modalitatea ţinerei lor, precum şi recrutarea personalului didactic, se va stabili printr'un regulament ulterior.

Art. 5. Pentru organizarea acestei Universităţi, s'a a'es în conformitate cu statutele societăţei „Prietenii Ştiinţei“ prin aclamare următorul comitet: Dr. Ch. Laugier, Gen. V. Rudeanu, C. Popp, C. D. Fortunescu, I. B. Georgescu, M. V. Demetrescu, St. Ciuceanu, Dr. Metzulescu, Dr. D. Stefănescu, D-na M. Popp, Inginer A. Vincentz, C. Jormescu, D-na El. Stăncescu, Pr. I. Ghia, E. Bănescu şi V. Sandulian.

* * *

In ziua de 20 Aprilie, D-l Prof. N. Iorga sosind în Craiova, ia parte la o şedinţă a comitetului de organizare, în care după mai multe discuţiuni se hotărăşte:

Universitatea va începe cursurile la 1 Maiu, deocamdată la Liceul Carol, sub numele de Universitatea Liberă „Prietenii Ştiinţei“ — titulatură propusă de chiar D-nul prof. N. Iorga, în unanimitate proclamat preşedinte de onoare.

* * *

Câştigarea acestui punct important din program: crearea unei Universităţi Libere în Craiova, nu însemnează însă pentru „Prietenii Ştiinţei“ că şi-a desăvârşit opera. Nu, ea este încă la început. Toţi *Prietenii Ştiinţei,“* trebue să nu înceteze a stărui în ideia de a face din Craiova un centru cultural. Banatul Olteniei şi Banatul Timişoarei, atât de înrudite, au nevoie de un focar de lumină comun, de lumină mare, sclipitoare şi mai cu seamă *de o lumină românească*, şi această lumină numai aci, în mijlocul Olteniei se pote găsi.

Cerând personalităţilor noastre de samă părerea lor în privinţa creiărei unei Universităţi în Craiova. primim şi publicăm azi răspunsul d-lui General Rudeanu, acest distins şi inimos fiu al Olteniei.

Universitatea Olteniei.

D-lui Doctor Laugier
Un străduitor de bine al Olteniei.

Nemuritorul eroism cu care Franţa şi Belgia a înfruntat formidabila invaziune germană în anul 1914, se datoreşte, fără îndoială, tăriei sufletului lor naţional.

Această putere latentă, care odihneşte în sânul unui popor şi de care de multe ori el însuşi nu are conştiinţă decât prin faptele împlinite, hotărăşte mai totdeauna de viaţa şi propăşirea lui.

Sufletul poporului românesc, care s'a dovedit în decurs de veacuri întregi atât de înalt, trebuie neapărat să rămână pentru România mare astfel după cum a fost sădit de părinţii noştri: luminat, integru, cinstit, stâncă neclintită în faţa duşmanilor din afară şi din năuntru, eroic până la sublim în lupte şi bătălii pentru păstrarea pământului românesc, pentru dreptate şi libertate.

Vlăstarele tinere de astăzi, generaţia de mâine, speranţa şi viitorul neamului, trebuie să păstreze neatins, ne-

pângărit acest splendid suflet strămoşesc, care ne-a călăuzit prin atâtea nevoi şi a făcut din noi ceace suntem astăzi.

Recunoştinţa noastră către cei ce ne-au dat independenţa, Regatul şi întregimea neamului nu poate fi mai bine mărturisită decât pregătind sufletele tineretului, astfel încât ei să păstreze şi să ducă mai departe gloria şi demnitatea neamului românesc întregit.

Cu cea mai mare şi neobosită stăruinţă, generaţii tinere trebuiesc îndrumate şi formate în mijlocul celor mai curate şi arzătoare medii sociale româneşti. In mijlocul unor asemenea medii, a căror înrâurire asupra sufletelor este considerabilă, ei trebuie să primiască lumina superioară care le deschide porţile diferitelor cariere sociale.

Oricât de strălucite sunt unele centre de cultură din străinătate, oricât de mult ar putea folosi studenţimei noastre, ele dese ori lasă urme în sufletele lor, simpatii sau aversiuni, ce nu sunt totdeauna în acord cu interesele vitale ale neamului.

Chiar în România Mare de astăzi mediile sociale sunt diferite din o parte în alta a ţării, după cum împestriţarea de rase cu tendinţe şi aspiraţiuni deosebite este mai mult sau mai puţin pronunţată, după cum tradiţiunile unui trecut glorios şi curat românesc sunt mai adânc înrădăcinate în inimele locuitorilor băstinaşi.

Nimeni însă nu poate dezice că cel mai puternic mediu social limpede românesc se găseşte în Oltenia; mai întâi fiindcă această parte a ţării este locuită aproape exclusiv numai de români, ceeace nu se întâlneşte nicăeri, apoi fiindcă Dumnezeu a rânduit-o să fie locuită de una din vitele cele mai tari ale neamului nostru.

„Moţii români din munţii apuseni, scria nemuritorul „Hasdeu [1]), au fost totdeauna între ardeleni, ceia ce între „noi au fost în trecut Oltenii, adică Românii cei din munţii „apuseni ai Ţării Româneşti: Moţii şi Oltenii sunt elementul românesc cel mai viteaz".

[1]) *B. Petriceicu—Hasdeu.* O nevéstă românсă. — p. 10.

Oltenia este deci cel mai prielnic mediu social în mijlocul căruia trebue să se înalţe un mare centru de cultură: *Universitatea din România de Apus*". Odată creiată Universitatea Olteniei, ea se va ridica de sigur cu o repeziciune uimitoare, şi va deveni curând cel mai de seamă templu de ştiinţă şi de energie românească, fiindcă din lăuntrul său în afara lui şi din afara lui spre înlăuntrul său, va clocoti, printre puternicele sale raze de lumină, o neţărmurită şi fierbinte dragoste de ţară şi de neam.

România mare are astăzi 4 Universităţi: două în răsărit şi două în centrul ei. Este poate de ajuns ca număr, dar nu pare nemerit ca distribuire. Şi, când ai puţin, înţelepciunea stă să împarţi acest puţin, cu seamă şi cu rost.

Dacă Iaşul, d'asupra căruia pe veci va pluti umbra marelui nostru Voevod Ştefan cel mare, Iaşul cetatea sfântă a Unirii, oraşul binecuvântat care a văzut mai întâi zorile întregimii neamului, trebue să rămână centrul de lumină şi cultură românească, unde să aflueze valuri, valuri tineretul nostru moldovenesc, din apusul Bucovinei până în răsăritul Basarabiei, — apoi se impune ca Oltenia să adune în mijlocul ei, în inima ei, la Craiova, rând pe rând generaţiile tinere din întreaga Românie mare de apus, unde ele să culeagă, odată cu ştiinţa, respectul pentru trecutul nostru atât de sfânt şi glorios, pasiunea unui patriotism trainic şi înflăcărat.

* * *

Dar, de sigur, nu eu voi putea întoarce curentele ce stăpânesc ţara, slovele mele se vor perde în negura dorinţelor fără resunet, iar Oltenia noastră, frumoasa noastră Oltenie, mireasma sufletului nostru românesc, Oltenia mănoasă, care cu rodnicia ei hrăneşte aproape întreaga ţară, Oltenia moşia Basarabilor, Oltenia cu Cetatea Banilor, cu sălaşul lui Mihai şi lui Tudor, — Oltenia care a stropit cu sângele vitejilor săi întreaga ţară, de la apus la răsărit, dela miază-zi la miază-noapte, Oltenia va ră-

[illegible], poate, tot uitată, delăsată, şi Universitatea din România de apus să o vedem răsărind într'o zi pe alte plaiuri, în altă parte.

* * *

Unde sunt, Olteniе, copiii tăi de altă dată, să s'adune, să ceară şi să culeagă pentru tine partea ta de cinste şi de lumină, ce atât de mult ţi se cuvine?

Generalul Rudeanu.

Şedinţa aniversară a Cercului Medico-farmaceutic.

Cercul Medico-farmaceutic din Craiova şi-a serbat aniversarea în ziua de Duminecă 30 Aprilie a. c. După propunerea Preşedintelui, D-l Doctor I. Augustin, această aniversare s'a serbat în localul „Institutului de Fisiotherapie al Olteniei, de curând înfiinţat în oraşul nostru de către Doctorii Cănciulescu şi Eskenasy.

Şedinţa începe prin cuvântarea Preşedintelui, care arată în scurte cuvinte activitatea Cercului în cursul anului expirat, activitate desfăşurată de medicii Craioveni în cerc prin numeroasele şi interesantele comunicări făcute, şi în afară de Cerc, prin înfiinţarea, de către un grup de medici, a „Institutului de Fisiotherapie al Olteniei", a „Policlinicei Regina Maria", precum şi lansarea unui apel prospect pentru înfiinţarea unui Sanatoriu. Casierul Cercului, D-l Doctor Mayer, dă citire situaţiunei financiare a Cercului, iar D-l Doctor Daniel, secretarul general, rezumă activitatea fie cărui medic în parte, arătând în acelaş timp şi doleanţele lor în viitor.

Prin aclamaţie se realege vechiul comitet.

D-l Doctor Carp face apoi o interesantă comunicare, cu prezentare de bolnav şi placă radiografică, tratând despre un caz de sacralisare a vertebrei V-a [illegible]are.

In urmă D-nii Medici vizitează să[illegible]nstitutului. D-l Doctor Eskenasy lămureşte diferitele apar[illegible] şi modul lor de întrebuinţare, insistând asupra noilor metode de diagnostic şi tratament radiologic, prin ajutorul orthodiagrafiei

şi a tuburilor Coolidge şi Lilienfeld, apoi asupra Diathermiei şi curenţilor de înaltă frequenţă (D'Arsonvalisare), asupra razelor ultra-violete, băilor de acid carbonic, băilor electrice, hidrotherapia, mecanotherapia, etc., toate acestea fiind representate în Institut prin aparate şi instalaţii din cele mai moderne.

Doctorul Cănciulescu, în numele amfitrionilor, mulţumeşte colegilor cari au răspuns în număr aşa de mare la iniţiativa Preşedintelui, arătând sacrificiile făcute de D-sa şi de Doctorul Eskenasy pentru a pune în stare de funcţionare Institutul, şi în cuvinte sugestive arată credinţa sa nemărginită în tratamentele fisice, care fac un accesoriu indispensabil în toate clinicele şi sanatoriile din străinătate. Mai vorbesc D-nii Doctor Antonini în numele oraşului, al cărui representant este, şi D-l Inspector General Sanitar Dr. Laugier, care amintând modestele începuturi medicale ale Craiovei, scoate în relief progresele realizate în ultimul timp, progres la care D-sa adaugă şi noul Institut creat.

Serbarea a luat sfârşit prin fotografiarea în grup a celor asistenţi.

Cercul Medico-farmaceutic din Craiova

Şedinţa de la 2 Ianuarie 1922.

Şedinţa se deschide la orele 9, sub preşedenţa d-lui Dr. I. Augustin, fiind prezenţi 26 membri.

Se citeşte sumarul şedinţei dela 15 Decembre, care se aprobă.

D-l Dr. Augustin donează bibliotecei Cercului mai multe broşuri şi memorii, între care una din primele teze susţinute la Facultatea de medicină din Bucureşti, care poartă No. 12

In ordinea de zi: Căp. Dr. Opran prezintă în numele Dr. Col. Dobrinescu doi soldaţi operaţi la Spitalul Militar din Craiova: 1) pentru: gangrena penisului şi a scrotului şi 2) Spină bifidă cervicală şi lombară. Comunicarea rămâne să fie desvo tată în şedinţa dela 1 Februarie. Urmează apoi:

1) Comunicarea d-lui Dr. D. Vernescu

Epilepsie Jacksoniană

tip facial, tratată cu doze mari şi repetate la scurte intervale, de neosalvarsan.

Având ocaziune de a trata în serviciul meu de la Spitalul Preda (Craiova) un caz de Epilepsie Jacksoniană, asupra căruia am obţinut o încetare complectă a acceselor, cu doze masive de neosalvarsan, în injecţiuni intra-venoase, făcute

la intervale apropiate, am crezut util a-l aduce la cunoşcinţa cercului.

D-na Ecat. I. în vârstă de 55 ani, domiciliată în Cârcea (Dolj) intră în căutarea Spitalului „Th. Preda" în ziua de 15 Noembrie 1921.

Antecedente hereditare: Mama a murit subită la 55 ani. Tata trăeşte şi are vârsta trecută de 80 ani. Din 7 fraţi ai ei, 4 au murit de mici, nu ştie de ce.

Antecedente personale: A suferit de bubat în copilărie, în două rânduri, dar nu ştie de care anume. S'a măritat la 18 ani; a avut 12 copii, din care trăesc 8 cari sunt sănătoşi. Din cei 4 copii morţi, pe unul l'a pierdut în 1909, în vârstă de 2 ani, cu o colecţie purulentă a şoldului; alţi 2 copii au murit, unul de 5 luni, altul de 6 luni, de *atrepsie*, ne fiind crescuţi şi nici alăptaţi de mama lor. In 1909 a avut un avort spontaneu în 3 ½ luni. De când s'a măritat nu a avut niciodată vre-o maladie serioasă. Inainte de războiu a avut dureri mari de cap, slăbiciune şi ameţeală, de care s'a vindecat cu un tratament prescris de medici.

Istoricul maladiei. In Martie 1909, în urma unei gripe care a debilitat-o foarte mult, e apucată pentru prima oară de tremurături şi convulsiuni ale mâinii (membrul superior) stângi, piciorului stâng şi ale feţei din aceiaşi parte. Accesul, care a durat numai câte-va minute, a fost precedat de ameţială, de sfârşială, apoi pacienta a pierdut complect cunoscinţa. In zilele următoare accesele se repetau de 10 — 12 ori în 24 ore, cu acelaş caracter şi afectând tot de-una aceleaşi regiuni, cu singura deosebire că pacienta nu pierdea cunoscinţa — dându-şi socoteala de tot ce se petrecea în jurul său. Această stare durează vre-o trei săptămâni, apoi pacienta e adusă la Craiova, unde e văzută de mine, împreună cu d. dr. Augustin. In urma tratamentului la care am supus bolnava atunci, accesele s'au rărit mult şi au pierdut din intensitate.

Cu timpul accesele, fără a dispărea complectamente, revin din ce în ce mai rar, vin la 30 — 40 zile o dată, apoi mai târziu se răresc şi mai mult, pacienta le are la 4 luni o dată.

In 1911 se duce la Bucureşti, unde consultă pe d. dr.

Nanu-Muscel, şi e internată în serviciul său de la Spit. Filantropia, unde stă o lună de zile şi în care timp nu a avut decât 2 accese. A fost tratată cu băi calde, valeriană şi injecţiuni neuro-tonice. După înapoierea de la Bucureşti accesele continuă, însă tot la intervale mai apropiate şi cu mai mare intensitate ca până acum, şi cu deosebirea că de data aceasta nu afectă decât partea stângă a obrazului şi a feţei.

La 15 Febr. 1921 e internată în Spitalul Filantropic (Craiova). La început e tratată cu calmante şi injecţiuni tonice, apoi i-se face analiza sângelui. Reacţiunea *Wassermann* fiind pozitivă, i-se prescrie injecţii intra-musculare cu bi-iodur de mercur 0.02. După 2 injecţii bolnava capătă stomatită, şi tratamentul este înlocuit prin injecţii intra-venoase de neo-salvarsan, doza II-a şi a III-a.

La 8 Martie Wassermann negativ; cu toate acestea se continuă tratamentul cu neo-salvarsan şi i-se face în total 8 injecţiuni la intervale, fără să se depăşească doza a III-a. In timp de o lună de zile, cât a stat în Spital, a avut un acces mai forte, cele lalte au fost mai uşoare (tremurături), dar mai dese. După eşirea din Spital, pacienta se simte ceva mai bine, accesele devin mai rar, la 30-40 zile odată şi această stare se menţine toată vara până în luna Septembrie, când din nou accesele reapar cu mai mare frecvenţă şi intensitate. In Octombrie devin şi mai dese şi afectă nu numai faţa, dar şi membrul superior şi inferior stâng. Cu două săptămâni mai înainte de a intra în Spitalul „*Preda*" accesele devin de o frecvenţă ce nu a avut până acum nici-o dată, ele sunt aşa de dese în cât se numără peste 300 accese în 24 ore, de data aceasta însă numai pe faţă.

La intrarea în serviciul meu, 15 N-brie, constat următoarele: pacienta de constituţie debilă, palidă la faţă, mult slăbită, vorbeşte cu greutate; în timpul examenului nostru e apucată de 6 accese consecutive, aproximativ la 2 — 3 minute un acces. Bolnava îşi dă seama că-i vine accesu, simte o slăbiciune, i-e frică, se îneacă, nu are aer şi ne face semn cu mâna, pentru a ni-l anunţa, ne putând în acest moment pronunţa nici un cuvânt. Începe mai întâi o contracţiune tonică a muşchilor feţei şi a obrazului stâng, a orbicularului O.

S. întinzându-se puțin și la gât: *comisura st. a buzelor e trasă în jos*, aripa nasului din partea st. pare puțin ridicată, obrazul face astfel o strâmbătură, apoi după această contractură de scurtă durată *încep convulsiuni clonice* dese a întregei regiuni și a comisurei labiale, bolnava face *spume* la gură și asistă cu toată cunoștința la această oribilă *scenă*, apoi convulsiunile devin din ce în ce mai mici, remânând la sfârșit oare care contracțiuni fibriare în mușchii feței; **accesu** durează 30—40 m, după care bolnava rămâne foarte obosită. Din cauza acestor mișcări continue a feței interne a obrazului, asupra arcadelor dentare, bolnava are ulcerațiuni pe fața int. a obrazului și o stomatită intensă gingivală. *Sensibilitatea la pipăit și durere* în partea st. a obrazului pare puțin mai diminuată ca în punctele opuse similare. In tot restul corpului sensibilitatea și motilitatea normale. *Reflexele normale.*

Pulsu și cordu nu presintă nimic anormal. Bolnava suferă de constipație; din cauza acceselor așa de frecvente nu se poate hrăni decât cu lapte, și acela luat cu greutate.

Urina nu conține nici albumină, nici glicoză. In primele 24 ore se numără 280 *accese.*

16 N.brie. Neosalv. doza I-a, inj. intra-ven. Kali-iodat 10/300 2 linguri.
17 „ 260 accese în 24 ore, 2 linguri K. I.
18 „ 245 „ „ „ „ 2 „ „ „
19 „ 200 „ „ „ „ 2 „ „ „
Inj. cu neosalv. doza II-a K. I. 2 linguri.
20 „ 240 accese, mult slăbită ne putând să vorbească, înghite cu dificultate, în cât ne gândim a o alimenta cu sonda esofagiană sau a-i face clisme alimentare, inj. *cu camfor* I. K. 2 linguri.
21 „ 256 accese în 24 ore „ „ 2 „
22 „ 200 „ „ 24 „ „ „ 2 „
23 „ *Neosalv. doza III-a* I. K. camfor, accesele cad la 100 în 24 ore.
24 „ 108 accese în 24 de ore I. K. camfor.
25 „ 88 „ „ 24 „ „ „ „ „
26 „ 76 „ „ 24 „ „ „ „ „
27 „ *A IV-a doză neosal.* I. K. după aceasta avem înregistrate în 24 de ore 30 accese.

28 „ In 24 ore 22 accese I. K. 3 linguri.
29 „ Se înregistrează de la 7 dim. până la 12 noaptea, adică în 17 ore numai 5 accese I. K. 3 linguri.
30 „ Nu se *mai constată nici un acces*, bolnava e mai bine dispusă mănâncă mai bine, I. K. 3 linguri.
1, 2, 3 Dec. Nici un acces, I. K. 3 linguri.
3 Dec. A V-a doză neosalv.

De și nu mai există nici un acces cu toate acestea dupe 6 zile (10 Dec.) fac a VI-a doză de *neosalvarsan*, în tot acest timp bolnava și-a continuat I. K. 3 linguri. In ziua de 15 Dec. la visita de dimineață constat oare care mișcări fibrilare în membrul super. st. ceea ce mă determină de a începe o nouă serie de neosalvarsan.

15 Dec. Inje intra-venoasă *doza V-a neosalv.* iodur de potasiu 2 linguri.
16 „ Bolnava se simte mai bine—repet ioduru.
17 „ Acuză oare care dureri de stomac, ce le atribui iodului—ce a luat într'una 30 zile.
20 „ *Doza VI-a neosalvarsan.*
22 „ Începe din nou ioduru de potasiu.
25 „ *Neosalvarsan doza V-a.*
26 până la 30 Dec. Ioduru, 2 linguri pe zi.
31 Dec. Neosalvarsan doza VI-a.

La 1 Ian. 1922, bolnava părăsește spitalul, rămânând a veni la 6 zile p. inj. cu neosalvarsan. Bolnava se simte bine și *de la 30 N-brie nu a mai avut nici un acces.*

In rezumat s'a făcut bolnavei în timp de 45 zile cât a stat în spital: 10 inj. intra-venoase cu neosalvarsan: o serie normală de 6 doze, iar celelalte alternativ doza V-a și a VI-a și a luat zilnic *iodur.*

Reflexiuni. Din punct de vedere clinic, era foarte lesne, în fața acceselor așa de caracteristice, așa de frecvente și totdeauna limitate la aceaș regiune (partea st. a obrazului și a feței), de a diagnostica la bolnava noastră *Epilepsia jacksoniană—tipul facial st.* Greutatea mare însă, începea atunci când era vorba de a determina natura leziunei care a provocat această Epilepsie jacksoniană.

Se ştie că E. J. e datorită unei leziuni, de natură însă foarte variabilă, a zonei motrice corticale a creerului, zona formată de circonvoluţiunile frontală ascendentă şi parietală ascendentă, separate prin scisura Rolando şi a părţei corespunzătoare a acestor circonvoluţiuni, din partea internă a hemisferului, numită *lobul paracentral.*

Pentru tipul facial, leziunea corespunde la extremitatea infer. a acestor 2 circonvoluţiuni şi mai precis la partea infer. a circonvoluţiunei frontale ascendente.

Centrul motor al braţului e aşezat la mijlocul circonvoluţiunilor, iar acela al membrului inter. la partea superioară a ambelor cinonvoluţiuni şi la lobul paracentral. Leziunile cinon scrise la fiecare din teritoriile nuotori menţionate, vor produce simptome corespunzătoare la pafata, gamba sau braţ. Observaţiuni numeroase, urmate de autopsie, au demonstrat justetea acestor localizări, a zonei motrice corticale.

Cât priveşte natura acestei leziuni, trebue să ne gândim în primul rând la *sifilis*, care prin modul său de a fi se pretează la atari localizări; aşa sunt gomele, meningita sclero gomoasă, periostosa şi acest diagnostic nu trebue abandonat de cât atunci când nu am obţinut nici o ameliorare a boalei prin un tratament intens antisifilitic. In al doilea rând vin *tuberculozele locale*, o placă de meningită tuberculoasă, sau un *mare tubercul*, care de asemenea se pot fixa la o regiune anumită, ca şi leziunile sifilitice.

Dieulafoy citează o observaţiune de epil. j. debutând prin faţă în partea st. Se găsi la autopsie un mare tubercul sub cortical în partea dr. la nivelul fusiunei piciorului frontalei ascendente cu circonvoluţiunea parietală ascendentă, care să ştie că e centrul cortical al mişcărilor feţei.

Când leziunea producătoare a epilepsiei Y. nu e nici de natură sifilitică, nici tuberculoasă; ea consistă într'o tumoare situată în una din aceste regiuni ca: *gliom, sarcom, fibrom, tumoare* parasitura, s. a.

In faţa unei Epil. J. trebue să ne gândim tot-de-una la sifilis, zice *Dieulafoy* în una din magistralele sale lecţii clinice.

Iată de ce în cazul nostru în care E. J. era aşa de intensă, în cât se număra 300 accese în 24 ore, şi în care

bolnava ajunsese într'un grad de slăbiciune şi denutriţiune extremă, m'am hotărât din prima zi a intrărei în Spital de a începe tratamentul cu neosalvarsan şi iodur de potasiu, de şi nu aveam nici un alt indiciu care să mă facă să bănuesc natura sifilitică a leziunei, afară de Wassermann, care a fost pozitiv, la 1 Martie (p. a deveni apoi negativ la 8 Martie). Ceeace face însă partea originală a acestei observaţiuni, este că inspirat de un articol al dr. Leredde *„asupra tratamentului sifilisului nervos"* publicat în *Le Monde médical* 15 Mai 1921, am făcut bolnavei noastre un tratament *energic* cu *inj. intra-venoase* de neosalvarsan şi la distanţe mici unele de altele, aşa în 11 zile fac 4 injecţiuni cu neosalvarsan, adică la 3 zile interval şi ia în acest tot timp câte 1.20 IK, pe zi. „Din cauza stomatitei nu m'am putut gândi a adăoga între inj. cu neosalvarsan şi altele cu oxicianur de mercur".

Sub influenţa acestui tratament energic, dacă luăm în seamă slăbiciunea extremă în care se afla bolnava la intrare, accesele de la 280, ce au fost în prima zi, au scăzut treptat, pentru a ajunge după a 4-a doză *de neosalvarsan* (şi 15 gr. de iodur de potasiu) la 30 accese în 24 ore, iar după alte două zile la 5 accese şi apoi a dispărea complectamente.

De la 30 Noembrie până la eşirea sa din spital bolnava nu a mai avut nici un acces. Cu toate acestea am continuat tratamentul neosalvarsan făcându-i la interval de 5 zile, câte o injecţiune cu dosele V-a şi VI-a alternativ, cu care intenţionez a face 6 de asemenea injecţiuni pe care le vom considera cu a II-a serie, conform preceptelor lui Leredde, din articolul menţionat mai sus.

Rezultatul atât de satisfăcător ce am obţinut, mă întăreşte în credinţa că mă aflu în cazul acesta în faţa unei leziuni de natură sifilitică, în regiunea inferioară a zonei psicho-motrice a creerului (frontala ascendentă şi parietala ascendentă) din partea dreaptă, şi deci se impune a persista şi de acum înainte în tratamentul antisifilitic instituit.

Povăţuind bolnava de a face un tratament complect antisifilitic, sper că vom putea urmări cazul, pentru a putea veni mai târziu, în o altă şedinţă a Cercului, spre a vă comunica dacă vindecarea obţinută până acum se menţine.

2) Comunicarea D-lui Dr. Adr. Poenaru

Cazul atentatului criminal dela gară.

In ziua de 17 Decembre ora 8 seara, doi hamali din gara Craiova, după ce s'au înţeles asupra asasinatului ce-l pusese la cale, au intrat, aducând lemne de foc, în camera unde casieriţa îşi făcea casa de bilete. Unul din ei a rămas înăuntru, iar celalt a eşit afară să pândească la uşă. Cel care a rămas înăuntru a cerut victimei să-i schimbe 20 lei, şi în timpul când casieriţa era întoarsă cu spatele numărând banii, i-a împlântat cuţitul în ipohondru stâng, în afara muşchilor vertebrali, imediat sub ultima coastă (criminalul era stângaci). La ţipătul de alarmă al victimei, criminalul a fugit lăsând cuţitul în plagă. Victima şi-a scos singură cuţitul, leşinând în urmă.

Pe la ora 10 ½, adecă două ore şi jumătate dela accident, pacienta a fost adusă la spital în stare muribundă, fără puls şi fasciesul alb ca varu, cu hematemeze abundente şi cu epistaxis. Din plagă scurgeri mari de sânge.

Chemat de urgenţă, găsesc starea extrem de gravă şi înlătur ideea oricărei intervenţiuni, de oarece bolnava ar fi sucombat de sigur, la primele picături de cloroform. M'am mulţumit însă să-i fac un bun pansament local şi să-i aplic întreg arsenalul medicamentos întrebuinţat în asemenea cazuri (ser. artificial cu adrenalină, ergotină, cafeină, termofere ferbinţi, etc) şi repaus absolut.

Abia spre dimineaţă, bolnava şi-a revenit, hematemezele şi epistaxisul au încetat, pulsul a început să fie perceptibil.

Se hotărăşte intervenţia. Se face laparatomie mediană supra ombilicală, care în urmă s'a prelungit şi sub ombilic. Se găseşte în abdomen abundentă hemoragie, chiaguri şi sânge licid. După curăţirea sângelui, se cercetează leziunile. Se găseşte diafragmul străpuns la inserţiile lui pe coastă; splina perforată dintr'o parte în alta şi stomacul găurit pe faţa posterioară, aproape de cardia, se drenează orificiul plăgei dinăuntru înafară, se

coasă cu minuţiositate organele perforate şi se închide abdomenul.

In urmă se continuă tratamentul reconfortant.

Bolnava merge din ce în ce mai bine, nu are vărsături şi nici sughiţuri.

După 48 de ore i se administrează un purgativ, şi a avut scaune abundente. Cere să fie alimentată şi cu multă dispoziţie stă de vorbă glumind şi istorisind cele întâmplate. A treia zi de la operaţie i-s'a permis a lua supă şi vin, pe care le-a mâncat şi beut cu multă plăcere. In aceiaşi zi, la orele 6 seara, la contra vizită, bolnava nu mai avea nici o durere, nu se mai plânge de nimic şi noi găsind starea generală aşa de bună, o considerăm scăpată şi îi adăogăm şi alte alimente la lista ei de mâncare aşa de restrânsă până acum. La ora 6 ½ i se serveşte de sora ei o ceaşcă cu lapte adus de la lăptăreasa ei de acasă. La orele 8 bolnava se simte foarte rău: are dureri atroce, cu arsuri începând din esofag şi întinzându-se la tot abdomenul; a început apoi vărsături bilioase şi diaree abundentă, lipotimii, sudori reci şi abundente, frisoane puternice cu răcirea extremităţilor, puls imperceptibil.

Cu multă greutate şi perseverenţă bolnava a putut fi calmată de durerile ei, şi abia pe la orele 2 noaptea bolnava s'a liniştit şi a dormit foarte bine până dimineaţa, când se simţia iar bine, nu mai avea nici dureri, nici vărsături, nici diaree.

La orele 8 dimineaţa i se administrează din nou o ceaşcă cu lapte; după ½ oră încep din nou aceleaşi simptome alarmante, şi cu toate ajutoarele date, bolnava sucombă la orele 3 ½ după amiază.

Şedinţa se ridică la orele 11 ½. urmând ca discuţiile la cele 2 comunicări din urmă să se facă la 1 Februarie a. c.

Mişcarea culturală în Craiova

Cu o mare mulţumire sufletească orcine va constata, alături de noi, că în genere vorbind, o învederată prefacere în bine s'a înfăptuit în timpul din urmă în oraşul nostru, din punctul de vedere cultural. Dar să precizăm mai bine.

Societatea culturală «Prietenii Ştiinţei»

a continuat meritoasa ei activitate,care se poate urmări în darea de seamă a Secretarului său, la pag. 191, şi care a culminat prin întemeierea unei Universităţi libere în Craiova.

Cursurile de Literatură şi Istoria Artelor

organizate de către ***Direcţiunea Bibliotecei şi Muzeului Aman*** — Directoare fiind D-na Elena Farago — şi care au început de la 3 Februarie corent (Vd. pag. 100), au continuat în Aprilie şi Mai, după următorul program:

Luni 3 Aprilie.—*Poezia elegiacă la Romani*, Prof. T. Ştefănescu.

Vineri 7 „ *Poetul Ovidiu*, Prof. T. Ştefănescu.

Luni 10 „ *O evoluţie a teatrului elin*, Prof. I Almăjeanu.

Luni 24 „ *Şcoala romantică germană*, Prof. V. Turtureanu.

Vineri 28 „ *Teatrul la Romani*, Prof. I. Ionescu-Bujor.

Luni 1 Mai.—*Poetele Alice Soare şi Alexandrina Scurtu* Prof. I. Dongorozi.

Luni 8 „ *Edmond Haraucourt*, Prof. C. D. Fortunescu.

Publicaţiunile locale

despre care se poate vorbi în această rubrică, s'au înmulţit de asemenea. Pe lângă cea mai veche revistă craioveană: „*Ramuri*", care este în al XVI lea an al apariţiei sale, sub direcţia d-lui Profesor N. Iorga, şi alături de „*Gazeta Şcoalei*", revistă a corpului didactic secundar şi primar din Dolj, la care colaborează câţiva dintre cei mai distinşi membri ai învăţământului craiovean, cum şi de „*Foaia pentru Popor*", revista culturală redactată de un grup de profesori şi D-na Farago, cu gândul curat de a da sfaturi şi îndrumări celor de la ţară, fără nici un amestec cu politica urâtă ce se face de atâţia,—a mai apărut în timpul din urmă, odată cu „*Arhivele Olteniei*", revistele: „*Năzuinţa*", la care se întâlnesc multe nume cunoscute în lumea literelor, ştiinţelor şi a artelor, şi „*Flamura*", publicaţie a tinereţii, ce porneşte cu pânzele nădejdii întinse, pe apele momitoare ale frumosului; însfârşit „*Renaşterea*", cea mai nouă publicaţiune locală, revistă de cultură religioasă a Societăţii preoţeşti din întreaga Oltenie, sub conducerea distinsului preot şi profesor Gh. I. Ghia.

Despre mişcarea propriu zis artistică, cu părere de rău, nu avem încă de consemnat un progres tocmai apreciabil. Astfel

Stagiunea Teatrului Naţional

s'a încheiat cu un frumos excedent material, datorit bunei gospodării a celuia ce a condus instituţia până în ajunul închiderii stagiunei, şi chiar cu oare care succes moral.

Nădăjduim a avea de spus ceva de bine despre acest aşezământ cultural şi în viitoarea stagiune.

Mişcarea Muzicală

a fost slabă anul acesta. Concertul *maestrului Georgescu*, ce ni se făgăduise, şi de la care aşteptam să fim despăgubiţi pentru atâta secetă muzicală, a fost contramandat.

Mişcarea artistică

nu are de înregistrat de cât expoziţia din toamna trecută a pictorului *Gropeanu*, iar în prezent *Expoziţia de artă românească*, organizată de „Liga naţională a Femeilor române" din Craiova, în sălile de sus ale Băncei Comerţului, din iniţiativa şi cu ingrijirea particulară a Doamnei C. Neamţu.

Inimoasele doamne care au isbutit să strângăaci atâte comori de frumuseţă, creaţiuni ale geniului neamului nostru, au făcut prin aceasta o faptă nobilă. Neaşteptat de bogata colecţiune de covoare, scoarţe, chilimuri, velinţe, fote, ii, cămăşi, zăr-

velci, pânzeturi de tot felul, de la borangicul fin până la peşchirurile aspre, încântă privirea vizitatorului şi îl fac să doriască înfăptuirea cât mai curând a unui muzeu etnografic regional. Şi aceasta până mai e vreme, căci piesele de muzeu, ce se văd în această expoziţie, răşluite de devastarea germană din timpul ocupaţiei, se răresc pe zi ce trece, iar ceea ce se lucrează astăzi, e departe de ceea ce ce lucra altă dată de femeile ţăranilor noştri.

In această ordine de idei, organizatoarele Expoziţiei, ne oprindu-se numai la această operă demonstrativă, au hotărât să lucreze stăruitor întru a răspândi îndemnul pentru o refacere a industriei casnice ţărăneşti între femeile din popor, după bunele datini bătrâneşti, a isvoadelor vechi şi a trăiniciei lucrului ieşit din mâna de gospodină harnică româncă.

Din străinătate „Journal des débats", „Figaro", „L'Intransigeant" — ca să nu citez de cât pe cele mai de seamă ziare pariziene,—ne aduc, prin elogioasele lor articole, ştirea că d-nul *Titi Gr. Stoenescu*, concetăţeanul nostru, a obţinut un succes, de care ar fi geloşi artişti mari din Paris, pentru pânzele ce a expus la *Salon*. Portretele Baronului Levavasseur şi acel al Contelui de Chesigné sunt considerate ca printre cele mai bune tablouri din toată expoziţia, pentru care pictorul va fi probabil clasat „hors concours".

Pentru la toamnă d-nul Stoenescu ne-a făgăduit să-şi expună lucrările sale făcute în timpul din urmă, ca semn de iubire pentru oraşul său natal.

Fortunato.

Rezumatul prelegerilor ţinute de D-nul Profesor N. Iorga la Universitatea liberă a Prietenilor Ştiinţei Craiova, despre *Istoria Artei Europene* şi *Desvoltarea artei româneşti*, se vor publica în numărul următor al „Arhivelor", de oare ce d-sa, lipsind din ţară, nu ar putea să revadă aceste note înainte de a le publica.

Se ştie că D-nul Iorga a plecat încă de la finele lui Mai la Paris, unde a fost invitat de Rectorul Facultăţei de litere de la Sorbona — Universitate care l-a numit profesor agregat al ei — spre a ţine o serie de prelegeri asupra Istoriei Românilor la această înaltă instituţie de cultură, în cursul lunii lui Iunie.

Mişcarea culturală în T.-Severin.

Casa Luminii din Mehedinţi, în acest al 3-lea an de activitate a ţinut *12 şezători culturale populare*, cu următoarele conferinţe: *Preocupările ştiinţifice de azi* (P. P. Sergescu, profesor); *Amintiri din Basarabia* (Lt. St. Ostroveanu); *Molière* (D-ra prof. Victoria Ştefănescu); *Unirea Principatelor şi a Românieı mari* (Prof. N. Ioan); *Tuberculoza* (Dr. I. Mangiurea); *Inceputurile teatrului român* (Prof. Al. Bărcăcilă); *Starea economică şi sufletul omului* (V. Vlădoianu); *Acţiunea grupului Cerna în 1916* (Căp. St. Nicolaescu); *Poetul Coşbuc* (Prof. M. Guşiţa); *Literatura noastră populară* (Pr. G. N. Dumitrescu-Bistriţa); *Răsboiul în viaţa popoarelor* (Căp. A. Gărdescu); *Ardealul* (Al. Bărcăcilă).

Conferinţele au fost precedate şi urmate de producţiuni muzicale, lecturi, recitări, dansuri naţionale, cu concursul scoalelor secundare de băeţi şi de fete din localitate şi al altor persoane. La şezătoarea dela 19 Februarie un grup de tineri au jucat cu isbândă „*Pe malul gârlii*" de Olănescu Ascanio.

In afară de aceste şezători ţinute Duminica în sala Apollo, s'au ţinut la liceul „Traian" următoarele şedinţe de Sâmbătă seara, cu conferinţe, comunicări şi muzică, pentru cercul mai restrâns al intelectualilor: 18 Febr. Prof. M. Fontaine: „*Molière n est pas mort*"; Prof. Al. Bărcăcilă: *Documente Mehedinţene*; 4 Martie Prof. C. Lacriţianu: „*Formaţiunea şi Pitorescul Cazanelor Orşova-Baziaş*"; Prof. Al. Bărcăcilă: „*Civilizaţia neolitică în ostroavele Mehedinţilor*"; 18 Martie Inspector agricol Ernest Gayraud: „*Urmările economice ale reformei agrare*"; 1 Aprilie Dr. I. Mangiurea: „*Sufletul copilor*"; Al. Bărcăcilă: „*Din organizarea judecatorească în trecutul românesc*", după acte vechi.

* * *

„*Cerna*", foae pentru educaţia poporului, care fiinţează de 3 ani sub directiunea d-lui prof. C. Lacriţianu, apare săptămânal cu însemnatele articole de studii sociale din viaţa

actuală a poporului nostru, semnate de d-l *C. Dimitrescu-Iași, fost rector al universității din București;* cu articole pedagogice, literare, științifice și de viață practică, semnate în cea mai mare parte de profesorii locali. D-nul C. Dimitrescu-Iași adună odată pe săptămână, acasă la D-sa, pe foștii elevi, acum profesori, și alte persoane care găsesc plăcere în discuțiunile libere conduse de un filosof cu vastă știință și cu clară vedere în sufletul oamenilor și ai societății.

* * *

Comitetul Școlar al liceului „Traian" a contractat cu un antreprenor *lucrarea îngrădirii Stadiului „Traian"* pe un teren de 72000 m. p., lucrare care va fi gata în 3 luni. Se vor începe apoi lucrările interioare. Acest stadiu va fi unul din centrele de seamă de educație fizică din țară.

* * *

Biblioteca I. C. Bibicescu, deschisă din toamna trecută, făgăduește a fi larg pusă la dispoziția cititorilor și cercetătorilor, un însemnat isvor de propășire culturală. Este cu deosebire bogată în scrieri care privesc viața și cultura neamului nostru. Se așteaptă noui transporturi de cărți încă nepredate. Donațiunea este făcută către Ministerul Instrucțiunei, care plătește personalul, Comuna având a îngriji de local. Din dublete și cărți anume procurate se alcătuesc biblioteci sătești pentru Mehedinți și în curând și pentru Banat.

* * *

S'a constituit în T.-Severin *un Cerc franco-român*, din inițiativa d-lui prof. M. Fontaine, *cu sediul la liceul „Traian"*.

Al. B.

Cum se măsoară a zecea milioana parte din secundă

Ce este timpul? Iată o întrebare care a făcut să curgă râuri de cerneală și încă de cerneală foarte turbure. Pentru Englezi, timpul este bani. Pentru Henri Poincaré, timpul nu a existat. Pentru Einstein timpul există, dar variază dela un individ la altul, dela o planetă la alta și pare să se scurgă mai repede pentru ființele în mișcare decât pentru acele imobile.

Din fericire nu s'a așteptat să se știe ce e timpul, ca să se măsoare și împartă, căci altfel nu am avea încă cronometrele și nici diferite orarii.

Descoperiri recente și foarte curioase permit acum să se împartă timpul în părți atât de mici, încât mintea nu le poate concepe.

Scânteia electrică este acea care întocmai ca bagheta magică a unei zâne, a înfăptuit minunea în mâinele Domnului Bull, subdirectorul institutului Marcy, căruia științele îi datoresc deja atâtea progrese.

Secunda, (care este după cum se

ştie a 86.400 parte din timpul ce se scurgo între două treceri succesive ale soarelui mijlociu la meridian), a fost de mult timp împărţită foarte practic. Cu ajutorul unor anumite aparate fotografice şi cinematografice, se pot prinde foarte uşor fenomene care nu durează decât a zecea sau a suta parte dintr'o secundă.

Era până azi însă imposibil să prinzi anume fenomene, a căror durată este şi mai mică, cum ar fi bunăoară bătaia din aripi a unui ţânţar, care se repetă de 400 ori pe secundă, sau mai cu seamă mişcărlle gloanţelor şi obuzelor. Dacă se fotografiiază un obuz aruncat cu viteza de un kilometru pe secundă, nedesfăcând aparatul fotografic decât timpul unei zeci de miimi dintr'o secundă, obuzul în timpul acestui scurt, extrem de scurt interval, parcurge zece centimetri şi nu ar produce pe placa fotografică de cât o urmă vagă. Pentru a avea imagini nete (clare) ne-ar trebui dar durate de poză mult inferioare acesteia. Dar pe dealtă parte, dacă se micşorează timpul pozei, lumina devine repede insuficientă şi placa nu mai înregistrează nimic.

Soluţia: Nu era decât un mijloc pentru a eşi din această încurcătură: a se găsi un isvor de lumină, care să lumineze obiectele numai în timpul unei durate minime, şi care cu toate acestea să le lumineze destul de intens în timpul acesta atât de scurt, pentru ca să impresioneze placa fotografică. Acest isvor există: este scânteia electrică.

Dacă, după cum a făcut-o d-nul Bull, s'ar reflecta pe o placă fotografică imagina acestei scântei cu ajutorul unei oglinzi învârtindu-se destul de repede pentru a deplasa imaginea pe placă cu o viteză de 5 kilometri pe secundă, s'ar constata că imaginea scânteei pe clişeu este uşor reprodusă şi ocupă lărgimea de o jumătate de milimetru.

O jumătate de milimetru fiind conţinut de zece milioane de ori în cinci kilometri, rezultă că scânteia electrică nu durează decât a zecea milioana parte dintr'o secundă.

Şi cu toate acestea; lumina scânteei electrice condensată este aşa de vie, că ajunge în acest timp minim să impresioneze plăcile fotografice.

După măsurile fotometrice ale d-lui Bull, scânteia electrică este cel mai intens izvor de lumină terestru, căci lumina sa pe unitate de suprafaţă depăşeşte de zece ori pe a soarelui.

Se poate calcula că, dacă lumina scânteei electrice este datorită temperaturei sale, aceasta trebue să fie de mai mult de zece mii de grade. Este aproape temperatura care s'a găsit la observatorul din Paris pentru Steaua Sirius, şi care depăşeşte cu mult aceia a luminei noastre solare.

Domnul Bull a putut astfel fotografia şi cinematografia proectilele în plin sbor, cu scântei a căror frecvenţă permite luarea a 50.000 de vederi pe secundă.

După „Ch. Nordmann".

B. & G.

Cetăţile megalitice din insula Malta

Istoria insulei Malta este desigur dintre cele mai interesante şi se întinde departe mult în negura trecutului. Nu e mai mare ca un judeţ al nostru, dar prin aşezarea sa este una din cheile Mediteranei Occidentale. Posedă un port natural de toată frumuseţa — Valetta — şi e uşor de înţeles că popoarele navigatoare din antichitate să-şi fi disputat stăpânirea ei.

Prin secolul al XIII-lea înainte de Isus Christos a fost cucerită de Fenicieni, iar după 600 de ani aceştia sunt isgoniţi de Greci.

Rând pe rând ea trece în stăpânirea Cartaginezilor, a Romanilor, Vandalilor, Goţilor, Bizantinilor, Normanzilor, Spaniolilor, Cavalerilor Sf. Ioan de Ierusalim, a Francezilor şi în cele din urmă ajunge colonie engleză, din cauza importanţei sale strategice.

În trecutul acestei insule sunt 33 de secole de istorie; urmele preistorice ne duc însă mult mai departe. Pământul său este o carte în care se poate citi istoria sa încă din epocele geologice cele mai îndepărtate, reconstituindu-se existenţa primelor rase umane, care au populat litoralul mediteranean. Inceputul al ei a fost ca al orcărei alte insule din Oceania— adică datorit madreporelor — animalcule marine, care răbdătoare înalţă bancuri de mărgean.

O scufundare a solului Europei a scoborât aceste bancuri în adâncimea mării. Aceasta reiese din nenumăraţi dinţi de rechini gigantici ce s'au găsit în solul său şi a căror specie s'a stins de mult. Când a reieşit de sub apă, a ieşit fără îndoiala împreună cu un vast teren, care unia Europa cu Africa. Fluvii de apă dulce şerpuiau în aceste paragini şi le acopereau de aluviuni.

In urma unei noi scufundări, insula se acopere de nisip, se afundă mai adânc şi apoi reiese din nou la suprafaţă graţie unei noi intervenţii a madreporelor; şi este iarăşi înglobată într'un continent, unde vechea Mare era redusă la mici lacuri de apă dulce.

In epoca eocenică, mamiferele se răspândesc pe acest pământ locuibil; scheletele de elefant, hipopotam, urşi, lupi, etc. o dovedesc. Curând după aceasta apare omul, cu armele sale grosolane de silex. El asistă la naşterea Mediteranei, ale cărei ape străpung istmul ce desparte azi Sicilia de Tunisia şi insulele surori Gozo şi Malta.

De prin secolul al XVIII-lea învăţaţii au observat pe solul insulei, acolo unde era constituit din stânci, nişte brazde săpate, imperechiate în linii paralele, mergând în diverse direcţiuni, nu însă spre centrele actualmente populate. Aceste urme sunt dârele şanţurilor săpate de roţile carelor, sunt vechile drumuri de comunicaţie. Geologi s'au muncit să le ridice planul, în speranţă de a afla locul centrelor preistorice între care ar fi circulat aceste vehicule. Ele însă se întretăiau în toate direcţiunile; unele duceau la ţărmul Mării şi altele se continuau sub Mare. Aceasta era o probă că primii locuitori asistase la scufundarea care făcuse din Malta o insulă. Alte urme se continuau sub un strat gros de pământ arabil, alt indice de vechimea lor.

In sud-estul insulei s'au descoperit mai multe cisterne săpate în stâncile ce mărginesc Marea; unele din ele sunt chiar acoperite de Mare. Urmele, ce pleacă de la gurile lor, traversează un braţ de mare şi duc pe ţărmul opus. Se presupunea că aceste cisterne au fost săpate pentru a primi apa, unt-de-lemnul sau grâul, pe care galerele străine trebuiau să-l încarce, dar s'au găsit astfel de cisterne şi pe vârful unor coline în altă parte a insulei. Săpături şi cercetări ulterioare au mai scos la iveală şi alte monumente remarcabile, care demonstrează că în cele două perioade — paleolitică şi neolitică — s'au succedat pe ţărmurile acestei insule rase diferite, care au fost însă foarte probabil înrudite, căci cea mai mare parte din scheletele neolitice prezintă între ele analogii frapante.

Cele mai simple din monumente, adică cele mai vechi, sunt Menhiri şi Dolmeni, la fel cu acele din Anglia; templele preistorice din Malta însă, sunt desigur unice în lume. Până astăzi s'au descoperit cinci asemenea temple în Malta. Cel dintâi descoperit este templul din Mnaidra, care este un templu neolitic. Monoliţii cari compun uşile şi altarele acestui templu sunt fin ciopliţi şi împodobiţi cu desemne punctate. Architectura e dominată de stilul „dolmenic". Ele par a fi servit unui cult special — probabil al trecerei în viaţa viitoare sau intrarea în lumea spiritelor.

Descoperirea cea mai nouă, e a templului de la Tarxien. Pe timpul războiului, s'a ales un loc pe platoul care domina docurile din Valetta, spre a servi ca cimitir condamnaţilor la moarte sau criminalilor din închisori. Lucrătorii cari săpau şanţurile pentru temelia unei capele funerare au dat în pământ peste pietre lucrate. Curiozitatea a fost cu atât mai mult deşteptată, cu cât, câţi-va ani mai înainte, la câteva sute de metri, se descoperise din întâmplare, cu ocazia săpărei unui puţ, un oraş subteran tăiat în stâncă: faimosul hipogeu de la Hal Saflieni.

Despre aceasta a fost anunţat arheologul T. Zammit, directorul muzeului din Valetta, care în Iulie 1915, cu ajutorul elevilor săi de la Universitate, organizează săpături.

In păturile de pământ superficiale se găsiră nenumărate fragmente de olărie romană şi punică. Mai jos se găsiră alte obiecte, cărora li-s'a putut stabili vârsta, graţie găsirei unui pumnal de bronz. Tot în acel strat s'au mai găsit urne de o factură grosolană, conţinând oseminte omeneşti calcinate, podoabe de bronz sau de os, ba chiar grăunţe de grâu, fasole, etc.

Aceste obiecte dovedesc că rasele care au invadat Malta, în timpul epocei de bronz, impresionate de aspectul măreţ al acestui templu părăsit, şi-au luat obiceiul de a depune sau de a-şi arde morţii acolo, ca într'un loc sfânt. Transformarea aceasta în cimitir se face la o epocă ce se urcă la două sau trei mii de ani înaintea erei creştine când constructorii acestui templu dispăruseră de nenumărate veacuri, ei şi urmaşii lor.

Această pagină din trecutul Maltei este perfect lizibilă; sub stratul săpat corespunzând epocei bronzului, D-l Zammit a întâlnit pe o grosime de mai bine de un metru un strat de nisip fin, virgin de ori ce contact omenesc, şi pe care vânturile nu l-au putut aduce decât în cursul unei perioade de timp considerabil.

După ce s'a ridicat acest strat de nisip, elevii profesorului Zammit au atins în fine dalele de piatră, care formau pardoseala templului. Lucrarea s'a executat cu greutate, prin faptul că ridicarea pământului nu putea fi făcută decât în timpul sezonului uscat; în timpul sezonului ploios, obiectele ce conţinea ar fi scăpat atenţiei exploratorilor. Cu toate că lucrările nu sunt încă terminate, D-l Zammit a putut să ridice planul acestor ruine impozante, care toate împreună măsoară până la 50 de metri lungime. Nivelul pardoselei e cu 2,10 m. mai jos ca al câmpului încunjurător.

Pragul templului este format din o enormă piatră semicerculară, străbătută de două găuri reunite la fund. Se prsupune că preoţii treceau prin ele funia cu care aduceau animalul dat spre sacrificare. Nu departe de prag se găseşte o piatră mare, având în ea scobite 5 şghiaburi, care posibil vor fi servit la spălarea credincioşilor.

Trecând pragul, pătrundem într'o primă incintă eliptică, împărţită într'o curte şi două apele. Intr'una din ele se află partea inferioară a unei statui de femeie, a cărei înălţime depăşeşte doi metri, şi care trebue să fi reprezentat zeiţa vieţii şi a fertilităţii, căci soclul e împodobit cu ouă simbolice şi un con sfânt, — simbol falic — aşezat aproape de picioarele sale.

In mijlocul curţii, piatra este profund calcinată din cauza nenumăratelor focuri de sacrificiu, care au fost aprinse în acest loc. In faţa statuiei sfărâmate se înalţă un altar în formă de dolmen, ale cărui pietre sunt decorate cu spirale în relief, foarte bine executate. Templul se continuă cu un labirint de culuare, de curţi şi de capele, unde se întâlnesc alte altare dolmenice şi platforme înalte, de unde preoţii vorbeau fără îndoială mulţimei. Se mai văd monoliţi împodobiţi cu naive reliefuri, reprezentând tauri, berbeci, etc.

Prezenţa a numeroase instrumente de silex lustruit în aceste ruine, arată sigur vârsta lor; ele aparţin fără îndoială perioadei neolitice.

Dar ce rase au zidit aceste temple impozante? In ce împrejurări au dispărut ele? Cum această insulă, cu toată poziţiunea sa geografică, a putut să rămână neocupată timp de atâtea secole între epoca pietrei lustruite şi epoca bronzului? Câte chestiuni, atâtea enigme.

Paleontologia umană este cea mai tânără dintre ştiinţe, şi nu sunt decât câţiva ani de când s'a presupus că această insulă poate fi una din cele mai însemnate staţiuni preistorice din lume.

Proba ne-a fost dată prin abondenţa extraordinară a ruinelor sale megalitice.

La Tarxien chiar, procedându-se la săpături în afară de templu, s'a dat la iveală primele ziduri ale unei cetăţi, ale carei edificii, în loc de a fi eliptice sau ovale, sunt dreptunghiulare şi se presupune că e vorba de un oraş laic, care se întinde aproape de oraşul religios.

Lucrările de la Tarxien nu s'au mai reluat de la războiu încoace, din cauza slabului buget pus la dispoziţia D-lui Zammit.

Studierea metodică a ruinelor neolitice din Malta va da, cu siguranţă, indicii preţioase asupra originei raselor mediteraneene.

După V. Forbin.

O solemnitate la „Institutul de Radiu".

In Paris, la Institutul de Radiu, s'a inaugurat în prezența Ministrului Instrucțiunei o nouă soluție de Radiu, adică în prezența sa s'a extras prima doză de *emanație*, emisă prin disoluția a 500 miligrame de Radiu, oferit institutului de D-rul H. Rothschild.

Au luat parte la această inaugurare în prezența ministrului înalte personalități științifice, între care Rectorul universității, care a arătat în câteva cuvinte istoricul acestui așezământ și cantitățile de Radiu ce posedă institutul, și anume: 1 gram, preparat odinioară de soții Curie și oferit în 1918 de D-na Curie; 500 miligrame donat de H. de Rothschild în 1919; 500 miligrame cumpărat din creditul votat de orașul Paris în 1920, și în fine un gram de Radiu adus din America de D-na Curie.

In 1919, s'a înființat un serviciu special la Institutul Pasteur, cu 15 paturi, pentru aplicațiunile terapeutice, și un nou serviciu se va deschide aproape de pavilioanele institutului, pe terenurile Universității.

Doctorul Cl. Regaud prezintă cu această ocazie familia Radiului, arătând cum prin desintegrarea sa continuă, acest corp se transformă succesiv în alte corpuri, dintre care cel din urmă este fără îndoială Plumbul. Printre ele în al doilea rând se pune *emanațiunea*, gaz care face posibile aplicațiuni medicale gaz pe care Radiul îl degajază fără încetare.

D-sa mai explică în fine funcționarea delicatului aparat, care permite să se extragă și să se capteze această substanță, a cărei cantitate în 48 de ore e abia de o zecime de milimetru cub, dar care e totuși suficientă pentru a trata în mod eficace 3 sau 4 canceroși.

Invitații, trecând apoi într'un mic laborator, au asistat la operațiile descrise de D-l Regaud. D-na Curie, deschizând ușa de fer a casetei, înconjurată de un zid de cărămizi de plumb, se zărește soluția prețioasă, care emite o slabă lumină, apoi prin jocul unei pompe electrice, care pompează mercur într'un ansamblu de tuburi legate între ele și de ampule, emanațiunea părăsește vasul unde s'a format; trece prin corpuri purificatoare, care o curăță de inpuritățile ce conține și se condensează în sfârșit în tubul capilar terminal. Lumina verzue care caracterizează aceactă emanație, permite de a o urmări în drumul său dealungul tuburilor fragile. In trei sferturi de oră totul e terminat; emanațiunea prizonieră e gata de întrebuințat în tratamentul canceroșilor. După 48 de ore, prețioasa emanație pe care Radiul o emite fără încetare, e culeasă din nou.

N. P.

Transmutațiunea metalelor

Se știe azi că elementul fundamental, ce se găsește la baza tutulor corpurilor, este de natură electrică: electronul.

Experiențele de radioactivitate au demonstrat în chip hotărâtor, că un element simplu: Heliu, este produs prin desagregarea unui alt element simplu: Radiul; un element simplu se transformă dar într'un alt element simplu, deci o transmutațiune. Dar caracteristica transformărilor radioactive este de a fi spontane, fără a putea fi influențate nici de presiune, nici de temperatură, nici de acțiunea electrică, prin nici unul din mijloacele la îndemâna omului Aveam dar exemple de transmutațiuni, dar n'aveam mijloace de a crea astfel de fenomen.

Din comunicarea făcută de d-nii: L. Wundt și E. Iron la Universitatea din Cicago, se pare că lucrul n'ar mai fi azi imposibil; ei ar fi obținut chiar desintegrări experimentale, realizând transformarea Tungstenului în Heliu, întrebuințând în acest scop temperaturi fantastice și irealizabile până acum de circa 30.000 — cititi treizeci de mii — de grade. Iată cum Wundt și Iron au reușit să obție aceste temperaturi: Prin cercetări anterioare, urmărite de Steinmetz în contul și în profitul Societății Generale de Electricitate din Cicago, se putuse obține în laborator concentrări de milioane de volți. Prin descărcările acestor enorme masse electrice, se putea reproduce în laborator efectele fulgerelor însoțite de tunete și de trăsnirea a diverse obiecte.

Cantitatea de energie electrică întrebuințată pentru aceste experiențe este enormă—câteva milioane de cai vapor; timpul însă cât durează această putere formidabilă este extrem de scurt — mai puțin decât a suta parte dintr'o miime de secundă. Ori cum ar fi însă, energia aceasta colosală, în clipa în care se descarcă în aer, este transformată în căldură, căldură ce se evaluiază la mai multe zecimi de mii de grade, adică mai mare decât aceia a soarelui și la fel cu cea a stelelor cele mai calde.

Wundt și Iron inspirându-se dela aceste rezultate, au stabilit următoarea experiență: Incarcă în condensatoare speciale 100.000 de volți și la un moment dat descarcă întreagă această enormă putere electrică, printr'un fir foarte subțire, foarte fin de Tungsten. Firul e trăsnit cu un sgomot asurzitor, întocmai ca și în fenomenul natural; prin aceasta, temperatura firului e de odată ridicată la 30.000 de grade, fapt ce ocazionează instantaneia desagregare a atomilor ce compun filamentul de Tunsten și transformarea sa în Heliu.

Posibilitatea producerei acestor temperaturi uriașe deschide calea și perspectiva posibilității de a produce desintegrarea, transmutațiunea după voință.

După „La Nature"

Ch. L.

Căldura solară

D-l Jean Perrin, distinsul fizician francez, propune în urma frumoaselor sale lucrări asupra atomilor și a luminei, o nouă teorie, pentru a explica isvorul nesecabil de căldură a soarelui.

Pământul primește de la soare, pe minut și pe centimetru pătrat, o cantitate de energie echivalentă cu două calorii. Grație acestei energii, decând lumea e lume, se întreține viața pe pământ. Cunoașterea acestor date ne permite să calculăm exact cantitatea de calorie ce materia solară

pierde anual, şi atunci o întrebare firească vine în mintea ori cui: de când durează această emisiune şi când îi va fi sfârşitul?

Istoria pământului, reconstituită de geologi, ne arată că acum un miliard de ani, pe la sfârşitul perioadei precambriene, condiţiunile climaterice terestre nu diferiau de cele actuale, astfel că cel puţin în acest interval de timp soarele a strălucit necontenit ca şi azi. Evaluarea este destul de moderată; geologii o socotesc chiar mult mai mare. Ne închipuim cu greu noi, cari am fost învăţaţi cu teoria răcirei corpurilor cereşti, ca într'un period aşa de mare soarele să nu fi suferit nici cea mai mică alteraţiune în puterea sa de radiaţiune. Soarele a trimis în acest miliard de ani numai pământului cel puţin 20 miliarde calorii şi totuşi puterea sa de radiaţiune a rămas quasi constantă.

Care să fie originea acestei energii, ce pare că în veci se regenerează?

D-l Jean Perrin o explică prin următoarea experienţă: Intr'uu balon de sticlă ermetic închis, se produce o reacţiune chimică degajând o cantitate de căldură. Materia din balon va cântări mai puţin după reacţiune; masa $\frac{x.\ 9}{XX\ 10^{20}}$ pare a fi dispărut. In realitate n'a dispărut, dar scapă sub formă de căldură radiată. Or când 16 atomi de Hidrogen se condensează într'un atom de Oxigen, se pierd 12 centigrame de energie radiată. Plecând de la acest calcul şi ţinând seamă şi de faptul că concentrarea Hidrogenului în atomi mai grei degaje şi mai multă căldură, ajungem la concluzia că: din soare se scurg anual sute de miliarde de calorii, şi atunci desigur nu ne mai putem mira că acele câteva miliarde de calorii, absorbite de pământ, n'au putut influenţa cu nimic asupra formidabilei puteri de radiaţiune a soarelui.

(Din „La Nature")

Ch. L.

Prinderea electricităţei din atmosferă

Experienţă nouă.

D-l H. Planson din Hamburg, printr'o serie de experienţe foarte dibace, dovedeşte posibilitatea de a culege din aer o cantitate de electricitate, pe care o evaluiază la circa 500 H. P. de fiecare km. pătrat de suprafaţă terestră. Asemenea experienţe s'au mai făcut, şi sunt motive de a crede că înmagazinarea electricităţei din aer era cunoscută din timpurile cele mai vechi.

Planson explică apoi că pământul este mai totdeauna încărcat cu electricitate negativă, pe când aerul este încărcaf cu electricitate pozitivă, şi că diferenţa de tensiune dintre pământ şi atmosferă se cumpăneşte prin descărcări electrice foarte intense — trăsnetele.

D-sa a imaginat pentru culegerea electricităţei din aer, o serie de antene liniare, verticale, metalice, terminate în vârf cu câte un balon metalic plin cu Hidrogen sau Heliu. Un număr oare care de baloane sunt legate între ele printr'o reţea de metal servind de colector de electricitate. Fiecare serie astfel compusă e montată pe un stâlp înalt.

Pentru ca ionizarea şi conductibilitatea aerului să fie mărite, suprafaţa baloanelor e prevăzută cu numeroase ţinte mici, ascuţite şi preparate cu Radiu sau Poloniu.

Graţie acestor vârfuri multiple, se produc nenumărate descărcări zise „mute."

In afară de aceasta, adunarea şi conducerea curentului este favorizată prin întrebuinţarea de metale care perd încărcătura negativă mai uşor ca cea pozitivă. Prin acest sistem s'a dovedit că se poate obţine pe centimetrul patrat o cantitate de electricitate cu mult mai mare decât ceia ce se prevede în teorie.

Impingând experienţele mai departe, Planson mai arată că, dacă în loc de a obţine o scurgere continuă, căutăm a obţine una întreruptă descărcarea scurgându-se în pământ, se produce atât la suprafaţa baloanelor, cât şi a firelor conducătoare colective un vid electric, şi deci un aflux al electricităţei negative din aer asupra acestor suprafeţe, producând prin inducţie o nouă încărcare electrică positivă pe colectoare. Prin scurt circuit de scurtă durată, se provoacă o nouă descărcare şi fenomenul reincepe; şi astfel electricitatea statică de înaltă tensiune din atmosferă este transformată în curenţi întrerupţi. Dat fiind însă că industria nu se poate totdeauna folosi de curenţi întrerupţi, după noi stăruinţe s'a reuşit a se imagina aparate care să poată transforma aceşti curenţi în curenţi alternativi ordinari.

Cu un singur stâlp de 12 metri, prevăzut cu baloanele descrise mai sus, se poate obţine alimentarea unei lămpi cu incandescenţă puternică şi a unei sonerii; tensiunea fiind de la 300 la 1500 volţi.

Iată dar şi trăsnetul brutal, care de fapt nu este decât un „efect", stăpânit şi domesticit de mintea omenească. Este poate una din cele mai mândre cuceriri ale ştiinţei şi geniului omenesc.

Profesorul Rasch în „Der elektrische Bogenlicht", din care extragem acestea, gândindu-se la industrializarea acestor descoperiri, vorbeşte de „Centrale cosmice", de „Forţe motrice la distanţă", de „Centrale motrice a soarelui"! Nici o mirare să vedem cât de curând înfăptuindu-se şi acestea, şi atunci, după posesia pământului, după posesia mărilor, or ajunge popoarele, să se omoare între ele şi pentru posesia aerului şi a soarelui?

Ch. L.

O donaţie a Ducelui d'Orléans

Mulţi dintre descendenţii fostelor case domnitoare ale Franciei au devenit servitori pasionaţi ai ştiinţei. După Roland Bonaparte, preşedintele diferitelor societăţi ştiinţifice, avem de remarcat zelul Ducelui de Orléans, care a decis de curând ca, colecţiunea sa de istorie naturală — constituind un muzeu zoologic — să rămână Franciei. In ea figurează aproape toate animalele colecţionate în vânătorile sale din Asia, Africa,

America dela Nord. Ducele, voind a complecta muzeul său, a făcut de curând o importantă călătorie în Africa ecuatorială, şi a sosit la Palermo cu un anumit număr de specimene de animale rari, care îi lipseau. Lungul său voiaj a avut şi un caracter ştiinţific; el a voit să facă trajectul parcurs de primii navigatori, cari au deschis drumul pela vestul şi sudul Africei, pentru a ajunge la Mombasa şi de aci a înaintat spre regiunile de vânătoare din Africa ecuatorială. In muzeul dela Cap, printre crucile şi petrele regăsite pe mal şi pe care căpitanii aventurieri din secol. 16 inscriau numele lor şi al vaselor lor, el a găsit numele conducătorilor şi corăbiilor din Dieppe.

Sunt descoperiri de adăogat la curajul navigatorilor francezi, pe lângă acelea pe care le pusese în lumină Ducele d'Orleans în comunicările despre expediţiunile sale arctice!...

* * *

La 17 Februarie a. c., Doctorul Charcot, căpitan de corvetă, a făcut înaintea „Societăţii de Istorie generală", la Paris, o dare de seamă asupra activităţii vasului „Pourquoi pas". Dela 1908, data construcţiunii sale, el a fost întrebuinţat la expediţiile cele mai periculoase. „Pourquoi pas" şi corabia cu trei catarguri „Le Français" sunt singurele, care au iernat între gheţuri, singurele care au trecut cele două cercuri polare!

După ce a evocat călătoria sa la Antartic, Dr. Charcot, povesteşte debarcarea periculoasă, pe care a făcut-o la Rockall, o mică insulă izolată, aşezată între Irlanda şi Islanda, la 450 km. depărtare de ori ce pământ. Ea are 21 metri înălţime şi 20 în diametru. Această stâncă, bătută de hulă şi furtuni, a fost cauza a numeroase şi teribile naufragii, fiind imposibil a se stabili aci un far. Stânca poleită de valuri nu poate servi de suport decât algelor şi păsărilor, care vin să se repauzeze aci cu miile. Numărul lor este câte odată aşa de mare, în cât când sboară, ele fac impresia unei mari coloane de fum. Din punct de vedere ştiinţific, natura mineralogică a pietrei dela Rockall era foarte important de a fi determinată. Până acum, nu fusese adusă nici o mostră spre a fi analizată. Azi, mulţumită expediţiei Dr. Charcot, care a adus blocuri importante, şi savantei analize pe care D. Lacroix, secretarul perpetuu al Academiei de ştiinţă a făcut-o, chestiunea este elucidată.

* * *

In ziua de 7 Martie a. c. Prinţul Bonaparte a prezentat Academiei de ştiinţe din Paris colecţia revistei „La Géographie", publicată de Societatea geografică franceză. El a pus în evidenţă marele interes al acestei publicaţii, mai ales din punct de vedere bibliografic. Din 1200 de pagini ale anului 1921, 300 au fost consacrate enumărării şi analizei lucrărilor celor mai importante, publicate în toate părţile lumei, în număr de peste 3000. Este o publicaţie care poate fi folosită cu mult folos de toţi cari se preocupă de chestiunile geografice.

* * *

Muzeul din Temişoara, care fusese înfiinţat de o Societate istorică ungurească, a fost luat în primire de o nouă Societate ist-arheologică românească, înfiinţată de meritosul fiu al Banatului d. Emil Ungureanu. Conform statutelor, muzeul a trecut în proprietatea oraşului. Materialul strâns se referă la tot Banatul.

Un îndemn în plus pentru Craiova noastră.

T. G. B.

* * *

O notiţă din „Neamul Românesc" vesteşte că, făcându-se săpături prin satul Iglita din Dobrogea (jud. Tulcea), unde s'au descoperit zidurile unei cetăţi, obiecte de artă, arme, inscripţii şi baso-reliefuri, se pare a se fi dat de urmele vechei cetăţi romane Troesmis.

Vorbe Oltenești, *de C. Nicolaescu-Plopșor.* 1922 București, Tip. Convorbiri Literare.—O broșură de 16 pagini, cuprinzând un mic vocabular alfabetic de cuvinte de o întrebuinţare mai mult or mai puţin locală, culese din graiul locuitorilor satului de naştere al autorului. Dacă o parte din ele se află şi în graiul orăşenilor olteni, iar altele nu sunt necunoscute în restul Munteniei, unele din ele sunt însă neînregistrate până azi în dicţionarele noastre.

Lucrarea d-lui Nicolaescu-Plopşor e o modestă dar meritoasă contribuţie la studiul lexicologiei noastre.

* * *

Revoluţia lui Tudor Vladimirescu *Povestire istorică de N. A. Constantinescu, profesor de istorie.* 1921 Buc. Tip. C. Niculescu. — Cartea de faţă a fost scrisă din dorinţa autorului de a contribui şi d-sa la prăsnuirea celor 100 de ani dela moartea eroului oltean. E o povestire curgătoare, fără meşteşugiri şi podoabe literare, dar care se citeşte uşor şi cu plăcere, nefiind îngreunată de lungi descrieri şi consideraţiuni abstracte. Documentarea, deşi bogată, a subiectului, este într'adins mascată, spre a lăsa libertate povestirii. Păcat că tipăritul, şi mai ales hârtia, lasă prea mult de dorit.

Or cum, această carte n'ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă populară. O recomandăm de asemenea la alegerea cărţilor de distribuit ca premii la sfârşitul anului şcolarilor.

* * *

Oscar Wilde: *Povestea unui rege tânăr* şi **Emile Pouvillon:** *Poeme în proză*, ambele traduceri de *Dim. C. Zavalide*, cea d'întâi din englezeşte' iar cea de a doua din franţuzeşte, 1922 Bucureşti. Traducătorul a ales câteva din cele mai duioase pagini ce a scris vreodată Wilde, înfăţişând cetitorilor români sub cel mai avan-

tagios aspect pe marele artist ce a fost acest scriitor. Din puţin cunoscutul Pouvillon ne sunt prezentate patru poetice bucăţi, a căror traducere e la înălţimea originalului.

Recomandăm cu deosebită căldură în special „Povestea unui rege tânăr", în traducerea d-lui Zavalide.

C. D. F.

* * *

„Analele Dobrogei" de supt conducerea învăţatului tânăr profesor C. Brătescu, dela Constanţa, a intrat în anul al III-lea, şi-i urăm viaţă lungă. Este una din cele mai importante publicaţiuni româneşti, care are însemnătatea de a reprezenta în acea parte a ţării drepturile noastre străvechi, ca şi interesele româneşti, în faţa unei duşmănii care nu se va stinge uşor.

* * *

A apărut, No. 40, anul XVI din **„Buletinul Societăţei numismatice române"** care are frumoasa menire de a întregi şi lămuri părţi din istoria noastră naţională, prin documentele nepăsătoare, faţă de vreme, păstrate cu pietate în ţărâna străbună. Sunt bănuţii aceia, în majoritate albi, pe cari barbarii îi falsificau spre a putea să-i aibă, ştiind că sunt mijloacele de înţelegere uşoară cu popoarele ce aveau şi le da lucruri necunoscute la ei. Acest număr face parte din volumul festiv, închinat d-lui C. Şuţu — numismat cu reputaţie europeneacă—cu ocazia împlinirii vârstei de 80 ani.

* * *

In Calendarul **„Glasul Bucovinei 1922"** d-l M. Gusuleac a publicat o parte dintr'un interesant memoriu, trimis Ministerului agriculturei, prin care arată cu probe că, prin cultura din ce în ce mai intensivă, se distrug o mulţime de specii ale florei româneşti din fânetele seculare ale Bucovinei. D-sa inzistă pentru creerea de Parcuri, pentru conservarea acestor monumente naturale.

In acelaşi sens vorbeşte d-l dr. O. Protescu în „Viitorul" din 19 Martie a. c., prin care cere să se alcătuiască o lege de protecţie pentru flora şi fauna Carpaţilor. In ceia ce priveşte flora Olteniei, dela bătrânul Grecescu nu mai cunoaştem dacă s'a mai făcut ceva! Şi câte nu s'ar mai putea face!... Profesorul De Martonne afirmă în a sa monografie „La Valachie" că există peste 70 de specii florale, în părţile noastre, care nu se găsesc în stânga Oltului!

Oare n'ar fi datoria profesorilor noştri de Naturale să se pună în capul unei mişcări care le-ar face cinste, şi care îi atinge foarte de aproape! Altfel, cu sistemul nostru de distrugere sălbatecă, o să ajungem mai curând de cât se crede, să facem din animalele noastre un fel de rarităţi, cum Elveţia spre ex. nu mai are de cât cei câţi-va urşi pensionari, în groapa de la Berna! Şi aceasta la un popor ca acela!..

* * *

Semnalam cititorilor acestei reviste **„Buletinul Societăţii regale române de geografie"** an. XXXIX 1920 Göbl. 1921, în 8°, 496 pagini. Este organul societăţii puse sub preşedenţia şi protecţia M. S. Regelui. El cuprinde I-iu: partea ştiinţifică, unde semnalăm importante lucrări ale d-lor Gen. St. Burileanu, C. Brătescu, N. Iorga, Em. De Martonne şi M. David; II-lea: cronica şi recenziunile foarte bogate, în mare parte date de cunoscutul membru al Academiei d-l St. Hepites. Este cea mai de seamă

publicaţie românească cu conţinut geografic. Pentru desvoltarea gustului acestui gen de cercetări, statutele societăţii sunt concepute într'un spirit larg, iar contribuţia băneasca este foarte mică. Este un îndemn pentru oamenii din această ţară, ca să-şi îndrepteze preocupările şi spre lucruri mai de folos, de cât exclusiv spre o politică de multe ori rău înţeleasă!...

T. G. B.

* * *

I. Moisil. *Prima pagină din istoricul Băncilor populare din vechiul regat* (din mişcarea culturală economică de odinioară din Gorj). Amintiri de un sfert de veac. Extras din „Convorbiri Literare" Bucureşti 1922.

Domnul I. Moisil în vre-o 29 de pagini ne jugrăveşte un interesant tablou, asupra începuturilor primelor bănci populare dela noi din ţară. E aproape de necrezut cum Domnia Sa, harnic sămănător de idei sănătoase, poate să vadă acum, dupe un sfert de veac, o operă formidabilă, crescută din sămânţa svârlită în organul roditor al Gorjului.

Pas cu pas urmăreşte mişcarea economică şi culturală, al cărei suflet erea, dându-ne pe lângă istoricul băncilor populare şi un interesant istoric asupra întregei mişcări culturale ce luase un minunat avânt odinioară în Gorj. Te minunezi când vezi cum o mână de oameni, ajunseră să înfăptuiască o asemenea operă.

Mişcarea economică a trecut de mult graniţele Gorjului şi-a ajuns la înflorirea de astăzi. Păcat însă că, alături cu mişcarea economică, n'a putut răzbate şi cea culturală. S'ar fi ajuns departe.

Când o să aibe fiecare judeţ un muzeu ca cel ce se întemeiase la Târgu-Jiu; reviste ca *Jiul, Amicul Tinerimei, Şezătoarea Săteanului*; biblioteci populare; oameni ca Al. Ştefulescu, Rola Piekarski, Inginer Diaconovici şi d-l S. Moisil, s'ar putea necrezut de bine lucra atât pe tărâmul ştiinţific, cât şi pe cel cultural.

Citiţi paginile d-lui S. Moisil şi veţi vedea lucruri care au fost, dar par ca din poveşti.

* * *

In numărul din Martie al revistei **Ilustraţia,** d-l Prof. Ioan C. Băcilă ne dă un interesant studiu despre *„Portretele lui Mihai-Vodă Viteazul; cercetări istorice asupra diverselor portrete ale marelui Voevod al Românilor"*.

Activitatea d-lui Băcilă pe acest tărâm, necercetat de cât superficial, ne este cunoscută prin studiile sale asupra portretelor lui Avram Iancu, Horia, Cloşca şi Crişan publicate în rev. Transilvania.

Ne aminteşte că „Cel dintâi portret al lui (Mihai Viteazul) zugrăvit la mănăstirea Căluiul din judeţul Romanaţi, unde era ctitor, este din anul 1594, făcut de Mina Zugravu", adogând că „acest portret este singurul de factură românească şi contemporan cu Voevodul nostru, dar nu este asemănător cu celelalte cunoscute după 1601".

Pentru revista noastră, aşteptăm de la d-l I. C. Băcilă, singurul specialist în iconografia românească, un studiu asupra diferitelor portrete ale marelui şi viteazului nostru oltean, Tudor Vladimirescu.

C. S. Nicolăescu-Plopşor.

* * *

Spitalul de Stat din Timişoara. Sarcom primitiv al ficatului, *de Doctor Aurel Cándea, medic şef, di-*

rectorul spitalului. Autorul citează cazul unei femei care în mod brusc acuză dureri în regiunea hepatică, însoţite de vărsături şi sughiţ, dureri care încetul se generalizează pe întreg abdomenul. Bolnava zace apatică, şi este de o paliditate extremă, fruntea şi faţa fiind acoperite de sudori reci. Pulsul 160, foarte mic, slab şi depresibil. Abdomenul tare, meteoric şi balonat, dând impresia unei hemoragii interne. Autorul procedează la o imediată laparatomie. Din cavitatea peritoneală se scurge mult sânge roşu închis, amestecat cu chiaguri. In jurul ficatului şi între ficat şi peretele costal sunt chiaguri plate de sânge, care înlăturate, lasă să se vadă cam la vre-o 6 c. m. aproape de marginea anter. a ficat. o tumoretă de mărimea unei nuci, de culoare roz deschisă. Se extirpă tumoarea şi se suturează plaga ficatului.

Decursul post operator e aproape afebril, şi plaga se vindecă per primam. Sughiţul şi vărsăturile au încetat, şi bolnava părăseşte spitalul vindecată, însă foarte anemică. Examenul histologic al tumoarei extirpate a stabilit existenţa unui sarcom microcelular. Dupe operaţie s'a făcut prima şedinţă de radiotherapie, care se repeta la fie care 6 săptămâni şi apoi la 8 săptămâni. Se simţia bine, nu mai acuza dureri, avea menstruaţia normală, iar obiectiv nu se putea constata nimic pathologic la ficat. Simţindu-se bine, a neglijat tratamentul radiotherapeutic, când revine dupe 8 luni, prezentând o tumoare de mărimea unui pumn, care pleca din ficat, nu se putea izola de el, şi urma mişcările respiratorii împreună cu ficatul. Pe lângă anemie se observă la bolnavă şi o cachexie, iar la palpeul abdominal, diferiţi noduli mesenterici. Tumoarea creşte rapid, şi în 6 săptămâni ajunge în regiunea ileo-cecală. Cachexia de asemenea a progresat enorm, şi bolnava sucombă dupe 15 zile.

* * *

Rachianestezia, *de Dr. A. Cândea medic primar al spit. de stat din Timişoara.* Autorul recomandă Rachianestezia, introdusă pentru prima oară de Profesorul Thoma Ionescu şi elevul său Poenaru Căplescu, ca metodă de anestezie superioară Chloroformului, Etherului şi Chlorurului de Ethil, prin lipsa de pericole de care bolnavii sunt feriţi. După ce descrie technica întrebuinţată de profesorul Ionescu, vorbeşte de Rachianestezia în regiunea superioară, care este mai grea şi prezintă riscuri mai multe, insistă asupra Rachianesteziei jumătăţei inferioare a trunchiului, pe care d-sa o numeşte ideală. Autorul descrie după acea technica întrebuinţată de d-sa, precum şi instrumentariul. Un ac de platină de 8—10 c. m. lungime. Inainte de introducerea anestezicului, lasă să curgă mai întâi 10 picături din lichidul cefalorachidian, şi dupe acea introduce anestezicul sub o presiune foarte mică. Ca anestezic D-sa întrebuinţează Tropacocaină de la firma Merck. în fiole de 0,05 şi 0,10 ctgr. pe 1 c. m.^{3}. Fie care bolnav primeşte şi o o injecţie subcutanată de Strychnină de 0,002 c. m.^{3}. Anestezia durează în mediu o oră. Dupe ce sprijină metoda rachianestezică, arătând toate avantajele ei, termină cu o statistică de 250 de operaţiuni diverse, făcute prin această metodă.

* * *

Activitatea serviciului de boale interne şi contagioase din spitalul R.-Vâlcea pe anul 1921, *de d-rul Alex. Hosoc.* Lucrarea prezintă, pe lângă materialul statistic obijnuit, o interesantă introducere cu caracter documentar pentru trecutul medicinei noastre. Ne vom ocupa de această parte, mai pe larg, în numărul viitor.

Dr. E.

Cronica revistelor

Analele Dobrogei. Revista Soc. culturale Dobrogene. Director C. Brătescu, Constanţa, 1922, an. III No. 1. *„Amintiri şi documente privitoare la Dobrogea,* din anul frământărilor sufleteşti 1918" povestesc zilele amărate ale refugiaţilor dobrogeni în laşii retragerei, încercările lor de a protesta în contra actului răpirii Dobrogei de către nemţii trufaşi, gestul spălărei pe mâini a cutărui ministru, cuvântul unui rege: „nici acum speranţa nu trebue pierdută" şi în sfârşit întoarcerea la cămin a acestor refugiaţi după retragerea precipitată a prusacilor lui Makensen. In *„Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit"*, d-n. N. Iorga înfăţişează întreitul caracter ce ne prezintă această parte de ţară şi care lămureşte rostul deosebit al desvoltărei sale istorice şi al populaţiunei sale într'o vreme mai apropiată. D-sa observă mai întâi o fâşie din Dobrogea, care merge paralel cu litoralul mărei, odată colonizată de români şi dorieni, a căror resturi altoite cu noi, afluxuri s'au păstrat în evul mediu, marinari şi negustori, cari n'au fost niciodată bulgari. A doua parte a ţării, prelungindu-se pe o largă fâşie de teren dealungul malului drept al Dunărei, a fost totdeauna stăpânită de coloniştii romani şi de urmaşiilor, cari suntem noi, în tot lungul veacurilor. Intre aceste două părţi laterale ale teritorului Dobrogean este un mare drum militar, care uneori a fost întrebuinţat şi de negoţ, dar de Turci mai ales, cari şi stabilesc în această regiune colonii de Tătari, Turci şi chiar Arabi, prin sec. XV şi XVI.

Bulgarii nu vin pe aci de cât foarte târziu, pe urmele Turcilor cari se trăgeau spre ţara lor în epocile şirului de războaie ruso-turceşti, sau că vin ca refugiaţi sau calici în căutarea de loc de aşezare cu pământuri mai bune de muncă şi mai ieftine.

Aceste lucruri se deslușesc de D. Iorga din cartea semnalată de D-sa: Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja (C. ple. 1850) a lui Ioan Ionescu de la Brad, (reprodusă în extenso la finele volumului), precum şi de Manuscriptul de la Azaclău, dela 1859, al lui Apostol Teodorescu, pe care tot d-nul Profesor l'a descoperit în biserica din satul Azaclău (în faţa Galaţilor) şi despre care d-sa a făcut o comunicare la Academie.

In *„Câteva însemnări etno-istorice asupra Dobrogei în veacul de mijloc: Raguzanii"*, d-nul Prof. din Sibiu Al. P. Arbore arată aşezările Veneţienilor, Genovezilor şi Raguzanilor pe litoralul român al Mărei Negre şi Dunărei de jos, şi însemnătatea raporturilor negustoreşti ce au existat odinioară între cele trei cetăţi italiene şi localnicii de pe meleagurile noastre. Comerţul acestora din urmă, atât de înfloritor în sec. XV, pătrunsese nu numai în Dobrogea, dar chiar şi până în Muntenia şi Moldova, iar pe la 1636 se constată chiar existenţa unei biserici catolice raguzane la Galaţi. La Silistra Brăila, Chilia, Balba (Babadag) şi Varna erau stabiliţi numeroşi negustori de această naţiune.

La sfârşit se dă traducerea completă a *Excursiunei agricole în Dobrogea,* făcută de Ion Ionescu dela Brad în anul 1850, tradusă de F.

Mihailescu, și despre care vorbește d-nu Iorga în „Cele trei Dobrogi". Pentru amănunte asupra acestui român, vezi cartea d-lui Bogdan-Duică „Viața și opera întâiului țărănist", din care a apărut primul volum.

Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale. București an, IX No. 1-3 conține între altele o dare de seamă amănunțită a d-lui prof. Iorga asupra cărței lui William Miller, apărută anul trecut la Cambridge: *Essais on The latin Orient*, deosebit de interesantă pentru noi, în ce privește oare care raporturi și atingeri ale cutăror populațiuni italice și orientale cu istoria trecutului nostru.

Arhiva din Iași, an. 29, No. 2. Directorul revistei, d-l prof. univ. Ilie Bărbulescu, specialist în slavistică, examinează chestiunea: *Când a început să se scrie cu chirilice în Dacia Traiană?* Pentru a ajunge să dea răspunsul, d-sa stabilește următoarele:

Românii trăesc în sec XII în acea Dacie de dintre Moigrad, Cerna, Dunăre și Siret, amestecați și cu Slavii bulgari sau Sloveni, iar de după sec. XII isvoarele istorice îi arată și între Siret-Nistru, unde trăesc și Slavii ruși sau Antes. Cum pe atunci își disputau întâietatea două culturi și două propagande: cea a bisericei catolice, alături de acea bizantină-grecească, locuitorii români și slavi vor fi scris deopotrivă cu scriere latină cât și cu cea grecească. Propaganda ortodoxă a bisericei slave va fi eliminat în Dacia, de prin sec. X, vechile moduri de scriere, impunând scrierea chirilică (nu cea glagolică). Cea mai veche manifestare cu scriere chirilică azi cnnoscută în Dacia Traiană ar fi două texte manuscrise: un Mineu și o Evanghelie scrise în limbă veche bulgărească de prin sec. XI. Din sec. XIV apar în Principate mai numeroase documente slavonești și, poate, și texte bisericești românești. Tot așa s'a scris în veacurile următoare în Muntenia și în Moldova și slavonește și românește, cu aceleași caractere până pe la sfârșitul sec. XVII în slavonește, iar în românește până pe la 1860. Românii au luat cirilica de la Bulgari (ca și Sârbii, cari la rândul lor au dat-o Ungurilor și Secuilor) și anume în veacul al XII, după ce Asan înfemeie la 1186 Imperiul numit româno-bulgar, când se va fi introdus la noi și limba literară bulgărească sub forforma-i medio-bulgară din acea vreme.

D-l Profesor G. Pascu, în studiul său despre *Influența cronicarilor moldoveni asupra celor munteni din sec. XVII* se ocupă de operele stolnicului Const. Cantacuzino (autorul hărții reproduse în acest număr al Arhivelor Olteniei). D-sa, comparând cronica stolnicului cu acea similară a lui Miron Costin — despre care d-nu Iorga a opinat că stolnicul nu a avut-o niciodată în mâini—, caută a face dovada că Const. Cantacuzino a avut cartea lui Miron Costin, a utilizat'o, dar nu a voit s'o mărturisiască. D-nu Pascu afirmă că lucrarea Cantacuzinului nu este mai erudită decât acea a lui Costin, că ea a fost influențată și de Gr. Ureache în vocabular, și că în total este inferioară și prin stil și prin material cronicei lui Miron Costin.

D-nu Ghibănescu ne dă listele boerilor ce au fost în divanurile domnești din Muntenia și Moldova între anii 1680 și 1686, deosebit de interesante pentru noi, prin prezența în capul divanuiui muntenesc a marelui Ban al Olteniei Radu Năsturel Fierăscu (mai târziu: Hierăscu) și a altor boeri Olteni. — D-nu Iordan face o cercetare cu totul originală, căutând a rezolva cu ajutorul filologiei problema sociologică a muncii, în articolul său: *Noțiunea „muncă" în limbile romanice.*—Urmează apoi Etimologii, comunicări și bogate recenzii de specialitate.

Păcat însă că tonul de polemică violentă nu este în armonie cu serioasa specialitate a acestei reviste.

Gândul nostru, an. I, No. 10 Iași, aduce două frumoase schițe în proză Farmazonie a d-lui G. M. Vlădescu și Parasca lui Nechită, de Sept. Popa apoi versuri semnate de Al. Philippide, Voevidca și alții.

Convorbiri literare, an. 54, No. 5, începe cu un studiu (în continuare) al d-lui I. C. Filitti asupra boerilor Craiovești, studiu foarte documentat și de un interes deosebit pentru noi, ca fiind vorba de una din cele mai însemnate familii boerești din Muntenia și cea mai de seamă din Oltenia.—D-nu P. Panaitescu își continuă a sa Contribuție la o nouă biografie a d-lui N. Bălcescu.—Versuri de Cerna, Tutoveanu, Ciuchi, etc. și o cronică bogată.

Viața Nouă, an. XVIII, No. 1-2. In articolul sau „A fi... român", directorul revistei, d-l Ovid. Densușianu, se ridică în potriva vinovatei nepăsări cu care cei mai mulți privim spectacolul trist al unei țări dată pradă celor răi, în vreme ce toți nădăjduiam o reculegere, o insuflețire și o renaștere morală în urma războiului. Căci, afar de câte un rar glas răsleț de revoltă, „o turmă călcând molcom țărâna rumegând ogrinji și ne-uitându-se mai departe de ieslea care poruncește supunere". De la Ardealul și Basarabia, de la care așteptam cine știe ce, nu ne-a venit cuvântul cel bun. „Peste tot vezi răsturnarea valorilor, anarhia judecății, nihilismul moral." De la generația tânără nu se poate aștepta mai mult.

Constatarea d-lui Densușianu e tristă, dar — cum zice clișeul — e cam adevărată.

Artele frumoase, an. I, No. 3-4. Se prezintă de astădată mai bine ca în primele două numere. Un progres îmbucurător și promițător. Gravurile numeroase și bine executate, reproduc lucrări de ale d-lor Costin Petrescu, Ip. Strâmbu, Gabr. Popescu, St. Dumitrescu, desemnuri de L. Azéma și G. Simotta; planuri de arhitecții I. Trajanescu, Ciortan și sculptură de I. Dimitriu-Bârlad, Mățăuan și I. Mateescu; arta românească, prin frumoasa troiță a arhitectului Baloșin, cioplită în lemn de sculptorul Babic, pe care în ziua de Florii au pus-o în cimitir la capul artistului arhitect Ion Mincu elevii, colegii și admiratorii acestui maestru al artei naționale. Se dau și câteva interesante fotografii de biserici caracteristice. Din textul revistei distingem rândurile de pioasă comemorare a lui Mincu de arh. Trajanescu, și articolul despre pictorul Aurel Pop din Sătmar, al d-lui N. Tonitză. Ce păcat că acest condeiu bine înzestrat, numai nerv și culoare, întinge uneori în călimara scatologică a d-lui Arghezzi.

Revista Economică, organ financiar-economic, apare săptămânal la Cluj. Iată o publicație de specialitate, cu o înfățișare frumoasă și un conținut care corespunde în totul titlului, în această vreme a fațadelor amăgitoare. Numerele de pe Martie

consacrează mai multe articole evenimentului ce constitue aniversarea a 50 ani de existenţă a Institutului financiar din Sibiu „Albina", a cărui istorie este strâns legată de istoria neamului românesc din Ardeal. Cu acest prilej se prea cinstesc Visarion Roman, fondatorul instituţiei, Partenie Cosma, fostul director executor al Albinei, care a avut un frumos şi însemnat rol în activitatea culturală şi politică a fraţilor de peste munţi, cum şi cei ce au condus până azi aşezământul acesta. Interesante articole despre: Inflaţia monetară, Oamenii de bancă, Invierea economiei naţionale, Costul traiului în Bucureşti şi aiurea (deosebit de elocuent tablou pentru a arăta în ce proporţie s'a scumpit traiul de la războiu încoace), Anchetă în cauze de contabilitate şi Casă de compensaţiune şi regularea valutei, din numărul din urmă.

Cosînzeana, revistă ilustrată bilunară Cluj, an. VII, No. 8, reproduce în gravură pe copertă impunătorul plan al Catedralei greco-române ce va să se construiască la Cluj.

Literatura, din care distingem paginile Păr. I. Agârbiceanu şi două poezii: Eu şi sufletul, de T. Murgăşanu şi cântecul semnat de I. Bufnea.

Lumina Femeii, revistă de familie, an. III, No. 3-4 Cluj, e o publicaţie lipsită de pretenţii şi care face feminism în bunul înţeles al cuvântului, întru cât,—în loc de a cere dreptul de vot pentru toate femeile, cum şi pe cel de a intra în Parlament,—cere ca femeia să ia parte activă la manifestările creştineşti şi umanitare în primul rând, ne uitând că înainte de a fi „cetăţene" au un alt rol mai nobil de împlinit: acela de soţii şi mame. In acest sens d-na Sanda Mateiu, directoarea revistei, spune lucruri frumoase în articolul său Amintiri şi lacrămi.

O schiţă cu un subiect mişcător de Eug. Boureanu, o poezie: O lacrimă curată de I. P. şi O scrisoare de N. Tistu formează partea literară a publicaţiei. Restul cuprinde foileton, sfaturi pentru mame, reţete pentru gospodine, o cronică a modei şi una culturală femenină.

România Viitoare, an. IV, No. 1, a inimosului profesor D. Munteanu-Râmnic din Ploeşti, cuprinde un fragment din drama „Contra Patriei" a d-lui Iorga, a cărei lectură a fost făcută de însuşi autor în Craiova, în faţa unui public numeros şi ales, în localul Societăţii „Ramuri"; o schiţare a portretului unui bătrân basarabean, Polcovnicul Ioan Hâncu, de Munteanu-Râmnic şi o poezie duioasă de D. Iov.—„Gazeta Cărţilor", buletin bibliografic al acestei publicaţii, aduce o contribuţie preţioasă, a d-lui profesor G. Zagoriţ: câteva fapte necunoscute cu privire la istoria lui Vlad Ţepeş.

Gândirea, an. II, No. 3, Cluj, ne aduce aminte că la 28 Aprilie trecut s'au împlinit 50 de ani de la moartea părintelui literaturei române", a lui Ion Eliade Rădulescu. Pagini de proză literară alese iscălesc Gib. I. Mihăescu, A. Davila; poezie de Ion Pilat, Ion Ojog şi anonimul care publică acel „Cântec al călătorului dorind furtuna", apoi critică şi cronică de O. Botez şi Ion Darie; recenzie copioasă şi variată.

Lumea universitară, an. I, No. 7 Cluj, prăsnueşte ziua de 3 | 15 Mai 1848, cu adunarea de pe Câmpul Libertăţei de lângă Blaj, prin condeiul

entusiast al lui I. Agârbiceanu.—Revista aceasta, la care o seamă de profesori universitari au bine-voit a colabora, ajutând prin aceasta la opera de cultivare şi educare a studenţimei şi în afară de orele de curs, are articole instructive şi frumoase pagini de îndrumare a tinerimei. Astfel: Scrisoarea către studenţime de N. Ghiulea, Din filosofia lui A. D. Xenopol, de Marin Ştefănescu, Spre un nou ideal, de A. Păltineanu şi numeroase note informative cu privire la viaţa studenţească de aiurea, cu cronică despre cărţile şi revistele ce ar interesa studenţimea.

Cugetul Românesc, an. I, No. 3, se prezintă, ca înfăţişare estetică, în cele mai bune condiţiuni posibile. Cuprinsul ei, — cu mici restricţiuni doar—, corespunde acestei înfăţişeri. Remarcăm articolul d-lui Iorga, despre Cartea de cetire, şi versurile d-lui Pillat (din seria Bătrânilor).

Victoria, an. III, No. 31, 32, Bucureşti, sub direcţia entusiastului Colonel A. Vasilescu-Lascăr, bogat ilustrată şi cu o materie variată.

Gandul nostru, an. I, No. 11, Iaşi. — In primul articol, d-nul H. Milian, salutând cu entusiasm apariţia revistelor craiovene, *Arhivele Olteniei şi Năzuinţa*, care şi una şi alta urmăresc regionalismul cultural, afirmă voinţa revistei ieşene de a se îndruma pe aceiaşi cale. Şi aceasta va fi cu mult mai uşor Iaşului, oraş universitar şi cu tradiţie culturală, de cât capitalei oltene, ale cărei forţe sunt cu mult mai reduse. — Versuri frumoase de Terziman, proză de G. M. Vlădescu, Sandu Teleajen, Al. Alexandrescu şi o cronică artistică ieşană semnată S. Emiliu.

Revista Vremii politice, literare şi economice.— Incă o publicaţie la nivelul celor mai bune reviste similare de aiurea. Cu un număr de colaboratori aleşi, cunoscători şi specialişti în materie de ştiinţe politice şi sociale, secundaţi şi de câţiva luminaţi oameni de litere, deschisă „or cărei păreri sincere şi convingerilor celor mai deosebite", Revista Vremii informează pe cititor asupra diferitelor chestiuni politice, sociale, economice, cum şi literare şi artistice care ne solicită atenţie: ea tinde însfârşit o ne înfăţişa oglinda situaţiunei şi a preocupărilor noastre de astăzi. In numărul de faţă d-nu Mih. Manoilescu se ocupă de una din problemele de orientare economică a ţării în: „Factorul economic în Liga popoarelor dunărene", idei sugerate de cele trei articole ale profesorului Oscar Jaszi din Viena, publicate în numerile anterioare ale R. V. In rubrica „De ale Vremii" printre glume şi spirit, se spun fără exagerare de nici un fel, adevăruri şi o caracterizare severă dar absolut dreaptă a celui ce fu Bogdan-Piteşti. Frumoase articole semnate de d-nii Şerbescu, Gafencu, Patrulius; cronica dramatică de I. M. Sadoveanu; un răspuns — care e o execuţie — d-lui M. Ralea de d-nu Em. Ciomac şi câteva cuvinte duioase în amintirea lui Gherea, de N. Lupu Kostaki.

Viaţa Românească, an. XIV No. 3 Iaşi.—Incepe cu un articol al d-lui Procopiu, despre Relativitatea lui Einstein, cel la modă azi, cum ieri a fost Bergson. Cu toată bunavoinţa ce pun toţi comentatorii întru a populariza teoriile acestui învăţat, sau a le explica, nu prea isbutesc în totul, căci priceperea lor complectă e bazată pe cunoaşterea aprofundată a matematicilor şi ştiinţelor fizice. D-nu

A. Weiss ne înfăţişează drama socială contemporană, cu variatele ei aspecte, după timp, ţări şi şcoli literare, mişcată în primul rând de două mobile etern umane: dragostea şi mila, care au triumfat totdeauna asupra urii. „Teatrul trebue să evoace mulţimile spre a educa masa privitorilor, prin spectacolul mulţimii îmblânzite de conştiinţa solidarităţii şi a iubirii omeneşti". Articole de Galaction, Cora Irineu, T. Pamfile şi o cronică bogată.

No. 4 publică Dramele în stradă ale D-nei Lucia Mantu, de o gingăşie rară în literatura noastră şi de o pătrundere a sufletului copilului (ca în primele trei schiţe) de neîntrecut, unite cu o formă artistică ce face din aceste pagini bucăţi de antologie. C. Vraje semnează frumoase cugetări intitulate: Privind viaţa. Mai semnalăm articolele: Metoda psihoanalitică a lui Freud, de Dr. A. Radovici, Notele pe marginea cărţilor de Ralea şi Savul şi versurile craiovencei Sabina Georgescu şi ale lui Bărgăuanul. La urmă obişnuita cronică şi recenziile numeroase.

Transilvania, an. 53, No. 5, Sibiiu. Necesitatea unui serviciu de informare a străinătăţii, dar nu a unui serviciu efectiv şi serios, nu a unuia de utilizare a paraziţilor politici, o arată şi d-nul Vasile Stoica, fost propagandist al nostru în America. Căci „azi nu mai e suficient să câştigi învoirea guvernului străin, ci e necesar să câştigi şi învoirea poporului care stă la spatele acelui guvern". D-sa spune ce au făcut în această direcţie Ceho-Slovacia, Iugo-Slavia, Polonia, Ungaria, Bulgaria chiar, apoi schiţează un plan de organizare sistematică al unui asemenea serviciu românesc pentru informarea presei şi propagandă în câteva centre însemnate din străinătate, ca Parisul, Londra, Roma, New-York şi Berlin.

I. Agârbiceanu publică un minunat fragment de roman: Păcatele noastre. Un articol de popularizare pentru Ardeal al lui Grigorescu, de G. Oprescu, o notiţă a d-lui Bogrea despre Soarta Faimei lui Mihai-Viteazul şi o cronică şcolară tinzând a arăta că, dacă puţini sunt profesorii titulari din Regat cari să fi vroit a trece în Ardeal, aceasta e din vina lor. Ar fi multe de zis asupra acestui punct, dar nu e locul aci. Poezie în genere slăbuţă. — Şasesprezece pagini de muzică a compozitorului ardelean N. Oancea, transpuneri după melodii populare şi inspiraţiuni personale, rânduite pentru cânt, preced textul literar al acestui număr al Transilvaniei.

Sburătorul Literar, revistă literară, artistică şi culturală, Bucureşti. Sub direcţia d-lui Eug. Lovinescu, publicaţia aceasta a strâns în juru-i câţi-va scriitori de seamă din generaţia celor mai tineri, isbutind să descopere şi să „lanseze" câte un talent adevărat, chiar dacă uneori, în larga sa bunăvoinţă, s'a entrsiasmat cam pripit. In această revistă s'a relevat originalul talent — plin de sevă sălbatică, impetuos şi indisciplinat exigenţelor stilistice, — al Doamnei Papadat Bengescu, darul de observaţie şi de povestitor al Maiorului Brăescu, cel ce — uneori numai — se ridică la înălţimea notei caragealiane, apoi poeţi ca Baltazar, Camil Petrescu, Em. Dorian, I. Valerian şi alţii

Ramuri — Drum drept, revistă literară săptămânală. Craiova. Director N. Iorga, Interesantă totdeauna pentru primul său articol, care este al d-lui profesor Iorga; a pierdut mult

din aierul de tinereţă ce păstrase până în ajunul războiului. D-nu Agârbiceanu, Crainic, Lascarov-Moldoveanu se fac prea rari; d-nii Bogdan-Duică şi D. Tomescu nu se văd niciodată. Lipsa cronicii semnată N. I, care făcea una din atracţiile revistei, lipseşte şi ea. Un talent nou nu se iveşte oare? Necunoscutul care iscăleşte povestirea „Ilenuţa" din No. 22 merită toată încurajarea. — Aşteptăm dorita renaştere a acestei meritoase publicaţii — cea mai veche revistă craioveană — în cadrul indicat de directorul său prin articolul „Ce vrem": D-sa spune că vrea să reînceapă, ca acum 20 ani, lupta contra acelor cari cred că *noutatea*, dacă e destrăbălată, poate înlocui şi *inspiraţia sinceră* şi *tecnica onestă*, care sunt singurele izvoare ale adevăratei literaturi"; iar mai departe, îşi propune „a lega sufleteşte într'o mare vitalitate morală toate ţinuturile româneşti unite subt acelaş steag şi a da unui popor în mâna căruia am încredinţat soarta ţării cultura de care până acum a fost lipsit".

Năzuinţa. *Literatură, ştiinţă, artă*. Apare odată pe lună la Craiova, sub direcţia unui comitet compus din d-na El. Farago, şi d-nii I. Murnu, I. Dongorozi. C. D. Fortunescu, C. Gerotă, I. B. Georgescu. Primele două numere ce au ieşit până acum îndreptăţesc a spera că, dacă va isbuti a învinge greutăţile materiale cu care au a lupta asemenea reviste provinciale, Năzuinţa va putea ocupa un loc de cinste în publicistica noastră. Profesori universitari, scriitori consacraţi de aiurea şi-au oferit preţioasa lor colaborare, alături de mai toate elementele de sea. mă locale. Ar fi de dorit ca, pentru a indica mai bine caracterul de regionalism cultural" oltean — şi poate şi bănăţean — pe care articolul d-lui Mehedinţi îl preconizează, contribuţia localnicilor să fie neapărat mai mare ca acea a oaspeţilor bine voitori din Capitală sau de aiurea. — Semnalăm printre aceştia din urmă corecta traducere a cântului al cincilea din Odisea a d-lui Murnu, care ştie să redea în românește parfumul de simplicitate rustică al unui asemenea text; articolul d-lui Dr. Graçovski despre Problema nemuririi; paginele semnate de G. M. Vlădescu, Al. Ţuţuianu, T. Naum, V. Eftimiu şi I. Barbu. Dintre craioveni (de naştere şi de adopţiune) distingem în rândul întâi pe d-na Farago, a cărei poezie, în producţiunile celor din urmă ani de zile, reprezintă lirismul român ajuns la maturitatea sa, pe calea ce merge dela cântec înspre cugetare; pe d-nu Gerotă, judicios apreciator în materie literară, a cărui formă de expresie cere mai multă îngrijire; d-l Dongorozi, cu povestirile sale bătrâneşti, în care se reliefează luminoase tipuri simpatice din galeria amintirilor copilăriei autorului (în a cărui limbă am dori mai puţine moldovenisme); D-nul B. Luca, puternicul scriitor dramatic, care se ridică prin fiecare nouă creaţiune a sa, în ciuda cabalei sterile şi răutăcioase; D-nul Aderca — un craiovean — ce interesează totdeauna şi place adeseori, pentru originalitatea talentului său, deşi jigneşte câteodată obişnuinţele esteticismului nostru. Remarcăm lipsa de la locul lor a domnilor Pencioiu şi Popescu-Telega şi sperăm a-i afla la post în numărul viitor.

Flamura, literară, socială, artistică. An. I, No, 1 şi 2, Craiova. O tribună a tinereţii, în care se găsesc

nume pe care nu le întâlnim întâia dată, dar pe care nu le-am reținut, alături de altele pe care, deși le vezi pentru prima oară, ți se impun atenției și dorești să le mai afli din nou spre a-ți confirma impresia cea d'întâi. Astfel sunt remarcabilele versuri ale lui **A. Pop Marțian** (un pseudonim?) inspirate de război, „Așteptare" în deosebi. Cu toate că influențate de producțiunile de același gen ale d-lor B. Luca și, după acesta Camil Petrescu, versurile acestui necunoscut arată o personalitate puternică, un suflu bogat de poezie, cu sclipitoare găsiri de imagini și expresii originale. De asemenea o mențiune onorabilă lui Sever Anina pentru „Cuibul Meletiei". La rubrica: Pagini de antologie se reproduce un sonet, minunat ca concepție și realizare, al regretatului poet, mort de timpuriu, D. Iacobescu.

Gazeta Școalei, revistă didactică Anul IV Numărul 5 Craiova. In primul articol, domnul I. Ionescu-Bujor afirmă și ilustrează adevărul că „dragostea e pârghia profesoratului: dragoste pentru specialitate, pentru meserie și pentru școlari". Urmează interesante articole didactice, științifice și cronică de publicațiuni de specialitate.

Renașterea, revistă de cultură religioasă. An. I. No. 1, apare în Craiova, sub președenția de onoare a P. S. Episcop Vartolomeiu și sub direcția Pr. Gh. I. Ghia.

Din Predoslovie aflăm că această publicație este organul Societății „Renașterea" cea înființată în toamna trecută de către preoțimea din Oltenia. Această societate se manifestase până acum prin interesantele și folositoarele sale sufletește conferințe publice lunare, în toate parohiile din eparhia Râmnicului Noului Severin. Revista aceasta va fi și un organ de propagandă religioasă printre creștinii cu oare care cultură. Ea va fi legătura preoțimei acestei eparhii cu acea a celorlalte, în desbaterea și rezolvirea fericită a marilor chestiuni ce interesează biserica noastră ortodoxă națională. In sfârșit ea va informa pe cititori cu tot ce se va discuta și scrie, la noi ca și aiurea, în chestiunile ce pot interesa Biserica noastră. Semnalăm din articolele acestui număr: Vechile cărți bisericești, de Pr. Mih. Grigorian.

F. Costin.

Reviste primite:

Glasul adevărului. *Foaie pentru popor.* An. I. No. 12. *Râmnicu-Vâlcea,*

Transilvania. An. 53. No. 5. *Sibiiu.*

România viitoare. An. IV. No. 1. *Ploiești.*

Gândul nostru. *Artă-Literatură.* An. I. No. 10 și 11. *Iași.*

Viața Românească. *Revistă literară și științifică.* An. XIV. No. 3, 4 și 5. *Iași.*

Arhiva. *Organul Societății istorico-filologice din Iași.* An. 29. No. 2. *Iași.*

Analele Dobrogei. *Revista Societății Culturale Dobrogene.* An. III No. 1. *Constanța.*

Revista Economică. *Organ financiar-economic.* An. 24. No. 9—25. *Cluj.*

Cosinzeana. *Revistă ilustrată bilunară.* An. VI. No. 8, 9, 10. *Cluj.*

Lumina Femeii. *Revistă de familie.* No. 3, 4. *Cluj.*

Ideea Europeană. *Socială, critică, artistică și literară.* An. III. No. 91. *București.*

Victoria. *Revista tutulor Românilor.* An. III. No. 31. 32. *București.*

Convorbiri Literare. An. 54. No. 3. *București.*

Viața Nouă. An. XVIII. No. 1 și 2. *București*

Revista Vremii *politice, literare și economice.* An. II. No. 13. *București.*

Bulletin *de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale.* An. IX. No. 1-3. *București.*

Năzuința. *Litere-Științe-Arte.* An. I. No. 1, 2 și 3. *Craiova.*

Flamura. *Literară-Socială-Artistică.* An. I. No. 2. *Craiova.*

Renașterea. *Revistă de cultură religioasă.* An. I. No. 1. *Craiova.*

Foaia pentru popor. *Revistă culturală.* An. II. No. 9. *Craiova.*

Revistele și publicațiunile cărora s'a trimes „Arhivele Olteniei", sunt rugate a ne onora cu schimbul, sau a ne înapoia numărul 1 și 2 ce li s'au adresat.

ERATĂ

La pag. 81, rând. 19, în loc de: *printre*, citește: **între.**
„ „ „ „ 26, „ „ „ *încrucișate*, citește: **încrustate.**
„ „ „ „ 32, „ „ „ *raza diametral*, citește: **diametrul.**

La articolul *Arta Craiovei*, rezumat al conferinței d-lui Tzigara-Samurcaș, făcut de secretarul de redacție al „Arhivelor", s'au strecurat câteva greșeli și omisiuni, pe care conferențiarul ni le-a semnalat după ce acest rezumat fusese tipărit. Astfel: La pag. 215, rând. 3 și 4 în loc de *lăsilor*, etc. să se citească: **obiectelor rezultate din săpăturile efectuate de specialiști germani** la Sălcuța și etc.

La aceeași pag. rând. 17 să se citească astfel: **dinspre regiunea Kievului, prin Petreni din Basarabia, prin Șipeniț în Bucovina, Cucuteni din Moldova, apoi Buzău spre Oltenia-Sălcuța,** etc.

Idem rând. 20, în loc de *cel mai de seamă este*, citiți: **conferențiarul citează.**

La pag. 216, rând. 21, în loc de: *de acuma*, citește: **în special.**
„ „ „ „ 35, „ „ „ *întâi construită*, citește: **numai reparată.**
„ „ 217 „ 17, „ „ „ *pe dinafară*, etc. citește: **a fi constatat într'o reparație sau refacere radicală, care nu s'a redus numai la zugrăveala interioară.**
„ „ 218 „ 15, „ „ „ *singurul*, să se citească: **unul din** monumentele bizantine-românești.
„ „ „ „ 18, „ „ „ *decorație*, citește: **armonie.**

Colaboratorilor noștri

o rugăciune stăruitoare: să bine-voiască a ne înainta manuscrisele domniilor-lor scrise *pe o singură față, citeț și corect*, într'o formă definitivă ca stil, ortografie și punctație, pentru a ușura lucrătorilor tipografi culegerea și corectarea textelor ce sunt a se imprima, mijlocind astfel tipărirea mai repede și mai îngrijită a revistei.

ARHIVELE OLTENIEI

-: ARHIVELE OLTENIEI :-
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
SUB DIRECȚIUNEA D-LUI Dr CH. LAUGIER
COMITETUL DE CONDUCERE :
ST. CIUCEANU, — T. BULAT, — AL. RĂRĂCILĂ
PROF. CRAIOVA. * PROF. R. VÂLCEA. * PROF. T. SEVERIN.
SECRETAR DE REDACȚIE: C. FORTUNESCU, PROF. CRAIOVA.

Prin Bucovina românească

Când am intrat pentru prima oară în Bucovina, la puține zile după cantonarea Regimentului în Sadagura, mă pomenesc că mă întâmpină soldatul meu de ordonanță, Dumitru Căruntu, om fără multă carte, dar de duh altfel, cu următoarea întrebare: „Oare de ce n'or vorbi ăștia românește?". Dumitru Căruntu care, afară de cele 2 clase primare șchioape de țară, nu mai primise ca elemente de cultură de cât puțina teorie pe care i-o făcuse domnu Sergent la regiment, nu mai fusese în Bucovina, după cum nu mai fusesem nici eu; totuși lui îi spunea instinctul cel bun al Nației, înțelepciunea nativă a strămoșilor, că Bucovina trebue să fie Românească, căci altfel ce am fi căutat noi cu armatele aci în plină iarnă?

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
DOLJ

Cu o vagă reminiscenţă din Istoria Românilor, Dumitru Căruntu vedea ca într'un caleidoscop aburit plăeşii lui Ştefan cel Mare luptând prin locurile astea cu sute de ani în urmă pentru lege şi moşie, şi ceia ce vedea bine azi nu era de cât continuarea firească a trecutului, care se împlineşte din voinţa şi mila Domnului.

Bucovina fusese a noastră şi Bucovina trebuia să fie din nou şi pe veci tot a noastră. Toate acestea omul nostru le preîntâmpina cu gândul lămurit şi sigur, fără zăbavă şi fără îndoială multă.

O nedomirire însă stârnită şi de puţină indignare mai avea încă şi anume: „De ce n'or vorbi ăştia româneşte?".

Prea multe nu ştiam nici noi cei şcoliţi despre starea lucrurilor din Bucovina, pentru că porţile erau aşa de bine ferecate că, afară de câţi-va cărturari bine iniţiaţi, mulţimea cea mare rămânea străină despre adevărata stare a fraţilor din Moldova de sus.

Cu Românii Bucovineni, fie muncitori de pământ, fie intelectuali, ne întâlneam adesea în Ţară, dar ochii noştri, nedeprinşi cu cercetarea la adânc a lucrurilor, nu puteau desprinde dintr'odată şi sigur urmele cătuşilor, după cum iarăşi nu ne puteam da seama despre imensitatea pericolului de desnaţionalizare. O revistă cu caracter de trezire şi de luptă Naţională, care apărea pe vremuri, — „Gazeta Mazililor şi Răzaşilor Bucovineni" —, a fost pentru noi cei din Ţară semnalul că fraţii Bucovineni sunt ameninţaţi serios de desnaţionalizare prin şcolile austriace şi puhoaele calicimei din Galiţia.

Cărturarii Bucovineni, adormiţi, de otrava aromitoare a Austriei, s'au deşteptat la un moment dat şi au tăiat curajos şireangul de mătase cu care o stăpânire vitregă ne strângea fraţii tot mai mult de gât. Cu documente, hrisoave, acte de hotărnicie şi danie, cu desvăluirea odoarelor bisericeşti care mai rămăsese în ctitoriile mănăstireşti ale voivozilor noştri,

Revista Mazililor şi Răzăşilor reînvie trecutul glorios al românismului în Bucovina pe care cei o sută şi mai bine de ani de stăpânire austriacă îl contrafăcuse şi măsluise până acolo că băştinaşii români ajunseseră a fi consideraţi ca oaspeţi nedoriţi în propria lor Ţară, în pofida rutenilor cari se cred vechi prin locurile astea, cât şi inscripţiile slavoneşti de pe mormintele bătrâne. Dar Dumitru Căruntu, care n'avea de unde şti toate astea, se întreba mereu: „De ce n'or vorbi ăştia româneşte" şi mai la urmă: de ce n'or vorbi nemţeşte, că doar sub Nemţi au trăit şi nu sub Ruşi! I-am explicat eu, ca să-i mai risipesc din îndoială, că Românii de aci, despărţiţi de noi cei din Ţară, au trăit ca isvorul ne curăţat care se tulbură şi ca pădurea ne îngrijită care se sălbătăceşte cu vremea. M-a înţeles pe loc fără să mai insiste şi la câteva luni numai după asta a început să o rupă cu gazda şi cu copiii pe româneşte.

Regăsirea limbei române se făcea prin noi cei veniţi din Ţară, ca reînprospătarea unui cântec ştiut odată bine şi uitat. Ea umblă peste tot locul ca o mireasmă şi se strecoară uşor ca fulgul, pentru a duce fără silă şi fără vicleşug geniul rasei latine.

Fără legi speciale de ocrotire, fără stipendii, ori privilegii care să o promoveze în şcoală şi biserică, ca Ruteana, — ea pătrunde, se întinde, sporeşte şi prinde ca sămânţa cea bună în pământ blagoslovit.

Instrăinarea Bucovinei este numai la suprafaţă. Cultura străină nu a putut schimba sufletul mulţimei; şi dacă graiul în unele şi foarte multe sate s'a perdut, au rămas celelalte elemente de bază ale Naţiei ca port, jocuri, cântece, cu care lesne se va putea reconstitui fiinţa naţională astăzi aparent schimbată. Instrăinarea Bucovinei este ca vopseaua pe o zidărie veche şi trainică Ea se va spăla de la sine cu p oaia şi soarele, şi va rămane iarăşi în lumina cerului, piatra curată românească. Superioritatea noastră etnică este evidentă dacă am putut rezista un mileniu

în contra desnaţionalizărei forţate. Ori astăzi, când suntem cu toţii laolaltă, cum să nu credem că fraţii noştri rutenizaţi, din Bucovina, cu nume de familii ca „Frunză, Lăcustă, Bună-ziua, Haiducu, Munteanu“, nu se vor întoarce la românism cu uşurinţa şi cu firescul cu care vin la matcă apele cărora li se schimbă forţat albia. Dacă Ivan din Basarabia s'a făcut Moldovan, măcar că tata a fost rus şi mama rusoaică, cum oare Frunză şi Bună-ziua din Bucovina să nu revie la românism, când i-om aduce la şcoală şi le-om spune împrejurările nenorocite dar adevărate în care şi-au pierdut limba?

Şi apoi desnaţionalizarea Românilor din Nordul Bucovinei e de dată nu tocmai veche. Sunt sate foarte multe care s'au rutenizat abia cu 50—60 de ani în urmă. Un bătrân din Mahala mi-a povestit simplu şi înduioşător că-i ştie pe cei din Barancea şi Toporăuţi când vorbeau româneşte şi acum, minune curioasă şi tristă, îşi zic „Ucrainieni“, iar de limba românească nici că vor să mai ştie. Răzeşii şi Mazilii din Nordul Bucovinei, renumiţi luptători de graniţă ai Voivozilor noştri, rupţi de la maica România şi crescuţi pe mâini străine, şi-au uitat cu totul limba.

Readuşi astăzi la noi, să le redăm mărgăritarul perdut. Să punem tuturor la îndemână cartea românească şi să le-o tălmăcim, pentru a-i readuce la renumele şi faima de odinioară.

Ştefan Bosie.

Băile Mehadia

Mehadia, staţiune balneară de primul ordin, aşezată pe pământ pur românesc, cercetată cu asiduitate din timpuri depărtate de un număr covârşitor de Romani, are totuş o literatură românească extrem de redusă. Afară de publicaţiunile D-lui Dr. Al. Crăciunescu, actual medic director al staţiunei, şi de lucrarea din 1872, datorită doctorului Alexandru Popovici, medic pe atunci al băilor, nu există sau mai bine nu cunoaştem nimic alt ceva. Această din urmă pubticaţiune este interesantă din mai multe puncte de vedere, şi atât din ea, cât şi din celelalte, vom împrumuta multe din cele ce urmează.

Lucrarea Doctorului Popovici, poartă titlul de „Băile lui Ercule sau Scaldele dela Meedia“; ea e scrisă la Viena în 1871 şi este dedicată arhiducelui, Principe de coroană şi cironom de tron Rudolf, fiind tipărită la Pesta în 1872 în editura tipografiei „Albina“.

* * *

Când oştirile Impăratului Traian trecură Dunărea, pornind spre Sarmisegetuza, aflară că pe la jumătatea drumului dintre Dunăre şi faimoasa capitală a lui Decebal — Grădiştea de azi, — isvorăsc din malurile stâncoase şi sălbatice ale Cernei, mai sus puţin de unde ea se uneşte cu Bela Reca, ape clocotinde cu puteri vindecătoare miraculoase. Romanii, cunoscători în ale băilor, au înţeles valoarea acestor ape termale, leau cercetat şi captând mai multe isvoare, le-au închinat lui Esculap şi ficei lui, Igeia, precum şi mai cu seamă zeului forţei — lui Ercule —, a cărui legendă se asemănă întrucâtva cu cea care circula pe acele vremuri pe acolo, şi care se continuă

şi azi în balada lui *Iovan Iorgovan, bratiu (frate) de buzdugan*, despre care vom vorbi mai departe.

Romanilor le-a fost cu atâta mai uşor de a da desvoltarea necesară acestor isvoare, cu cât localitatea devenise un loc indicat de popas pentru oştirile lor, locul de „cale jumătate" a drumului până la Sarmisegetuza.

Prevăzută şi cu însuşirile strategice necesare, localitatea servi ca punct de sprijin şi de apărare oştirilor, care edificară aci un „castru" şi întărituri. Valoarea strategică a localităţei a fost desigur mare, căci de întăriturile sale s'au servit îndelungată vreme — până la 1718 — fostele popoare ce stăpâneau vremelnic aceste locuri, vremelnic ca tot ce se sprijină pe siluire şi nu pe echitate.

Localitatea fu numită pe bună logică şi dreptate: „*Ad Mediam*", adică: la jumătate, la calea jumătate. Ad Mediam deveni cu timpul în graiul românesc „La Meedia", numire ce i se dă şi azi, împreună cu cea de Mehadia.

Ad Mediam şi isvoarele sale au fost puse sub scutul şi dependinţa Legiunei V cu sediul in Cernele (lângă Turnu Severin), veche capitală a Mehedinţului, probă depe atunci a unităţii teritoriale [1]).

Numeroase rămăşiţe de temple, apeducte, scalde, statui, inscripţii, table votive şi monede găsite în băile Mehadia, dovedesc că staţiunea era foarte apreciată şi căutată, în special în timpul domniei împăraţilor: Traian, Adrian, Antoniu Piu şi Marcu Aureliu. Ea pare in special să fi atras nobleţa romană din împărăţia de răsărit.

Retragerea oştilor romane lasă aceste locuri pradă năvălitorilor şi instinctului lor devastator. După Prohodul hordelor sălbatice, reintră pentru câtva timp în 1380 sub stăpânirea voevodului român Dan [2]), dar la finele secolului al XIV cade, pentru a sta aproape trei veacuri sub jugul turcesc.

Sub Turci, amatori de băi calde, staţiunea îşi recapătă în

1) In „Istoria Românilor în chipuri şi icoane" (Adause p. 355. ed. Ramuri) D-nul N. Iorga emite părerea că Mehedinţi ar însemna „atârnător de cetatea Mehadiei".

2) Dr. Al. Crăciunescu în „Analele minelor din România".

parte faima de odinioară, faimă ce şi azi încă dăinueşte în toată Turcia. Nu ne putem opri de a nu face o apropiere intre atracţiunea ce aceste băi exercitau asupra elitei bizantine şi apoi a celei otomane. A fost neapărat continuitatea unui obicei, a unei reputaţiuni temeinice şi de mult stabilită. Turcii mergeau la Mehadia pe drumul bătut de predecesorii lor.

Banatul, pierdut de Turci la 1684, încape sub domnia austriacă după pacea dela Passarovitz (1718). Primul guvernator austriac, Contele Marsigli, atrage atenţia guvernului său asupra Meediei. Succesorul său Hamilton, vizitând localitatea, supune stăruitor atenţiei Impăratului Carol VI importanţa acestor ape şi obţine autorizaţia, care-i permite să restaureze în parte băile, zidind la 1736 case de locuinţe, trei cazarme, o capelă şi a ospătărie, cu care ocazie s'au dat la iveală ruinile zidurilor romane.

Materialul lor s'a trebuinţat chiar pentru a reconstrui Baia Francisca şi Baia Hoţilor (Baia veche şi Baia Ercule de azi). Celelalte isvoare minerale fură întrebuinţate de oameni mai sărmani, parte sub cerul liber, parte sub umbrar şi se numiau băi de friguri, de oase, de umflături (Dr. A. Popovici). Cu ocazia desgropărilor ruinelor, toate antichităţile găsite au fost expediate muzeului din Viena şi descrise de Pascalis Garoflo. In special s'au găsit numeroase statuete, reprezentând pe Ercule, precum şi tabele votive.

In 1737, isbucnind din nou războiul între Turci şi Austriaci, lucrările începute se întrerup până la 1772—74. Ele se reiau însă mai cu temei după pacea dela Sistov 1791, care determină graniţele Austriei aşa cum au fost înfiinţate până la războiul nostru, cu singura deosibire că Cerna era râul de graniţă între Austria şi România.

Aceasta explică şi de ce toate clădirile vechi sunt zidite numai pe malul drept al Cernei. O rectificare de fruntarie, sub domnia lui Stirbey, făcută în condiţiuni defavorabile nouă, ne-a răpit malul stâng al Cernei pe tot lungul ei, împingându-ne graniţa mult înapoi. Aceasta permite în schimb Austriacilor să dea o mai mare extensiune băilor, desăvârşind lucrările de construcţie, de îmbunătăţiri şi de înfrumuseţări ce constitue azi staţiunea Mehadia.

In anul 1873, administrația băilor a fost preluată de Maghiari. Ei le-au avut îndelungată vreme arendate. In ultimul timp instituțiunile arendatoare neputându-și duce contractul până la capăt, statul le-a reluat și administrat în regie.

Războiul din 1914 oprește din nou avântul și reputația ce începuse să devie mondială a Mehadiei, iar pacea de la 1918, consacrând victoria dreptului asupra forței, reîntrupește României pământul strămoșesc.

* * *

Mehadia, alipită în fine României, parcă se redeșteaptă dintr'un vis urât ! Am urmărit an cu an schimbările Mehadiei dela 1918 încoace, și nu-mi pot stăpâni bucuria când revăd aceste locuri și când simt an cu an cum se încălzesc, cum renasc la îmbrățișarea caldă a țărei mume. Am asistat la primii pași ai Mehadiei reînviate, pași timizi porniți sub ochii noștri plini de bucurie, de blândeță, și de îndulgență și sub privirile pline de ură și de pizmă a fiarei ce-și pierduse prada. Am văzut cum își scutura biata Mehadia toate tăbliele cu barbare nume maghiare, ridicatea supră-i de Ungurii stăpânitori pentru a-i ascunde sufletul.

Am văzut uimit cu câtă repeziciune și cu câtă bucurie, până și codrii, până și undele neastâmpărate ale Cernei făceau ecou glasului firesc, glasului pământesc, glasului românesc, chiotelor și doinelor, de atât de amar de vreme surghiunite din acest colț de țară românească ! . . . N'a fost nevoie decât de patru ani pentru ca urmele asuprirei de veacuri să fie spulberate, să fie prăfuite, și pentru ca Mehadia să se retrezească pe deplin la conștiința sa românească. Și dacă din această sguduire, colbul căzut dă materie de critică unor blazați sau proști, el nu poate atinge cât de puțin înălțătoarea ei prefacere sufletească.

* * *

Am spus că apele de la Mehadia își au legenda lor, care seamănă câtva cu a lui Ercule, întrucât eroul Iovan, care este și el înfățișat cu o piele de leu pe spate și cu o măciucă în mână, — Iovan Iorgovan, bratui de buzdugan — repre-

zintă și el forța fizică și această forță și-a căpătat-o firește din apele din localitate. Iovan este aci în luptă cu un monstru, un balaur, un șarpe crescut enorm, tot grație puternicei acțiuni a apelor.

De observat că și azi pe Cerna în sus sunt foarte numeroși serpi, care produc oamenilor pagube reale printre vite.

Iată legenda: în vremurile de demult, exista în aceste locuri un șarpe mare, un balaur. Balaurul scăldându-se în apele minerale, crescuse atât de mare și devenise atât de puternic, încât zilnic fura oamenilor și mânca câte două-trei oi sau chiar câte un bou întreg, îngrozind în așa fel populația în cât, pentru a-și ocroti viața lor amenințată ei, singuri duceau balaurului vitele trebuincioase pentru hrana lui.

Tot pe vremea aceia trei fete și un fecior de împărat rătăciau prin locurile acestea; fetele într'o parte, feciorul în alta, fără să știe unii de alții. Feciorul de împărat ajungând la scaldele balaurului, se simți după o singură baie așa de bine și de puternic, încât hotărî să se așeze aci. El era îmbrăcat cu o piele de leu și purta un arc și o măciucă, cu care vâna fiarele sălbatice, mai făcându-și rost aci de un cal și doi câini de vânat. Numele acestuia era Iovan Iorgovan, iar a celor trei surori rătăcite prin aceste pustiuri era: Garofina, Maria și cea mai mică Girozana. Tot rătăcind, ajunseră într'o zi în valea Cernei, unde dând peste apa-i limpede ca cristalul, se înșirară pe marginea ei și pătrunse de curiosiiate se priviră în apă. Girozana cea mică se arătă așa de frumoasă, încât surorile mai mari, din gelozie, puseră la cale s'o părăsească în timpul nopței, lăsând-o singură în acești codri plini de fiare. Și chiar în noaptea aceia, spre dimineață, înainte de a răsări soarele, surorile cele mari se sculară binișor și încetinel se depărtară, lăsând singură adormită pe Girozana.

Despre aceste două surori rele legenda zice că Dumnezeu le-a pedepsit înecându-le în Dunăre, când voiau să treacă pela Porțile de fier, sărind din stâncă în stâncă, tocmai în momentul când biata Girozana, deșteptându-se după un somn dulce și văzându-se singură, striga disperată, dar în deșert, numele surorilor sale. Cuprinsă de o frică mare, alergând ca o căprioară înspăimântată pentru a-și căuta surorile, nu văzu

şi nu auzi nimic, afară de un cuc, căruia îi strigă: Cucule,

Auzi voinicule, Că-ţi voi fi eu vară!
Scoate-mă la ţară, — „Nu ştiu, dulcea mea,
La drumul de cară, Scoate-te-oi, ori ba,
Să dau de surioară, C'am eu vere multe!

Auzind-o însă balaurul, alergă, o încolăci peste mijloc şi cu toate ţipetele ei, plecă cu dânsa pe marginea Cernei pe stâncă sus. Dar în partea locului:

„..... a mai rămas Cu un căluşel
Un Român Viteaz: Ca un vulturel,
Iovan Iorgovan, Doi câini mititei
Bratiu de buzdugan, Foarte frumuşei".

Iovan Iorgovan aude ţipătul unei femei, dar nu-l poate înţelege bine, pentru că rîul Cerna murmura tare. Stete locului un moment şi, ridicându-şi ochii la cer, privi asupra Cernei şi grăi:

Inceată, Cernă, a murmura, înceată,
C'aud glas spăimântat de fată,
Şi 'ţi voi da spre hrană
O mreană de aramă.

Cerna însă nu 'l ascultă şi el continuă oferindu-i o mreană argintie şi apoi una aurie, după care Cerna încetă de a murmura, iar el privind în partea din care veneau vaietele şi ţipetele, văzu cum şarpele ţinea încolăcită o tânără şi frumoasă femeie. Iovan Iorgovan se repede ca un fulger asupra şarpelui:

Şarpele îl vedea,
De spaimă fugea,
Dar el îl gonea,
Cerna mi-o sărea
Şi îl ajungea...

Şarpele atuncea zise lui Iorgovan: — „Lasă-mă, nu mă ucide, căci eu fetei nu 'i-am făcut nimic; iar de mă vei ucide, mult rău am făcut vitelor în viaţa mea, dar cu atât mai mult rău voi face după moarte, atât vitelor cât şi fiinţelor omeneşti, cât va fi lumea şi pământul".

Iorgovan nu ascultă de cuvintele lui şi dându-i cu una buz-

duganul, îl umplu într'atât de sânge, încât şarpele o luă la fugă pe Cerna la vale, roşind apa după el. Iorgovan gonindu-l, cât ajungea atâta tăia, până rămase numai capul, care se ascunse în marginea Dunărei într'o peşteră, în faţa vechei cetăţi Columbaria, ale cărei ruine se văd şi azi spre Serbia, între Roşova şi Baziaşi.

De fapt, din această peşteră se pare că iese în anumiţi ani nori de musculiţe numite „columbace", răspândindu-se până departe în întreaga Oltenie şi cauzând mari pagube vitelor. Poporul crede că muştele sunt eşite din capul putrezit al balaurului.

Iorgovan întorcându-se la Girozana, răpit de frumuseţea ei, îi cere să-i fie soţie; când însă Girozana, care primise, îi destăinueşte că ea este

„Fată de 'mpărat,
De la scăpătat..".

Iorgovan se întristă, recunoscând pe sora sa şi astfel grăi:

Am mare păcat, Ai noştri părinţi,
Căci te-am sărutat. In lacrimi ferbinţi,
Eu 's fiu de 'mpărat Tu să fii la răsărit,
De la scăpătat... Ca şi cerbul pribegit,
Şi ne-au blestemat Eu să 'ntorn la scăpătat,
Ca şi leul vătămat.

* * *

Sunt în Mehadia 18 isvoare de ape minerale cunoscute; din ele nu se întrebuinţează decât nouă, restul curg în Cerna fără a fi întrebuinţate, fie din cauza debitului lor insuficient, fie din cauza depărtărei sau dificultăţilor de captare şi aducere. In genere isvoarele au cam aceiaşi compoziţie, fiind bogate în sare şi hidrogen sulfurat, produs prin acţiunea acidului carbonic asupra sărurilor de gips.

Asemenea ape se găsesc în mai multe părţi ale Europei, dar ceia ce distinge pe cele din Mehadia, este temperatura lor. Ele sunt termale, sunt ferbinţi, isvorăsc ferbinte la temperaturi foarte ridicate, iar în privinţa concentraţiunei sulfului ele întrec pe cele mai vestite isvoare de sulf.

Iată ce spune d-rul Popovici în lucrarea sa citată despre

compoziţia apei: «Unele dintre aceste isvoare sunt excelente prin gazul Hidrogen Carbonat (C. H.) ce-l conţin, care în general e un atom foarte rar în apele minerale. Altele din aceste isvoare conţin o cantitate aşa de mare de acest gaz, cum e la isvorul de ochi şi Elisabeta, unde printr'o preparaţiune simplă s'ar putea întreţine un foc aşa numit etern».

„Intre isvoare sunt unele mai constante, fiind mai puţin variabile în temperatură şi formaţiunea gazurilor şi a sărurilor; altele însă sunt foarte variabile şi această variaţiune nu depinde numai de temperatura aerului, ci şi de timpul ploios sau umed, mai cu seamă primăvara când se topeşte neaua. Dintre toate mai mult variază isvorul lui Ercule şi mai puţin isvorul Carolina şi Francisca".

Isvorul lui Ercule, fost *Herculesbad*. Isvorul cel mai depărtat pe malul drept al Cernei, la 20 minute de centrul staţiunei, ese din spărturile stâncilor calcaroase, în cantitate aşa de mare încât abia se întrebuinţează a patra parte din debitul său.

Apa este incoloră şi fără miros, cu un gust puţin sărat. Isvorul este relativ superficial, uşor influenţabil de apa ploilor. Temperatura sa este din această cauză variabilă: până la 56° C. In timp de secetă, ea scade; pe timpuri ploioase, creşte proporţional cu cantitatea de apă strecurată în isvor. In acest caz debitul său, deja enorm, ajunge să se îndoiască, pe când temperatura scade la mai mult de jumătate.

In timp normal după analiza Schneider din 1867, s'a găsit la 10.000 părţi apă:

Sulfat de Potasiu	1,82
„ „ Calce	0,48
Clorur de Calce	11,70
„ „ Magneziu	0,18
„ „ Sodiu	19,00
Carbonat de Calce	0,75
Silicate	0,39
	34,32

precum şi o mică cantitate de Brom, Iod şi Lithiu.

Apa aceasta nu este dar de cât o apă cloro-sodică, adică sărată, fără pucioasă, sau aproape de loc; se deosebeşte de cele lalte isvoare în special prin lipsa de Hidrogen Sulfurat şi Hidrogen Carbonat.

Apa acestui isvor se întrebuinţează atât pentru băut cât şi pentru baie. Localul este vechi, destul de primitiv, cu 16 cabine şi un bazin. Nu se caută a se obţine prin ele transudaţie şi se întrebuinţează numai călduţe 33—35° C. Apa se întrebuinţează şi la interior, compoziţia sa fiind aproape la fel cu a isvorului alăturat „Igeia".

Intrebuinţarea internă a acestor ape, în doze dela 1 până la 5—6 pahare pe zi, pare a mări pofta de mâncare, a uşura digestiunea, a mări secreţiunea urinară, producând mai cu seamă la început adesea constipaţiuni. Are în genere o acţiune eficace asupra seroaselor, modificându-le şi activându-le secreţiunea, resorbind exudatele, dând rezultate satisfăcătoare în afecţiunile cronice ale organelor respiratorii, ale aparatului digestiv, ale organelor uro-poietice şi genitale la femei.

2) *Isvorul Igieia*, fost *Carol* (*Carlsbrun*), la câţiva paşi de isvorul lui Ercule, tot pe dreapta Cernei, pe marginea căreia ieşa înainte. Isvorul a fost pe urmă prins deasupra şoselei, evitând astfel înecurile produse de Cerna. Apa are o temperatură aproape constantă de 41° C. şi greutatea specifică de 1.0016; e limpede, sărată şi cu foarte puţin gust de pucioasă, sămănând într'aceasta cu apa din isvorul lui Ercule.

3) *Isvorul Ileana*, fost *Ludovig (Ludwigsbad)*. In faţa bisericei catolice, făcând corp cu sanatoriul Ferdinand I, fost Hotel Teresia. O clădire veche, restaurată probabil în timpul ocupaţiunei turceşti, comunică cu sanatoriul militar — fost şi înainte edificiu militar—printr'un conduct subteran, care traversează toată piaţa. Posedă 30 de cabine şi două piscine, mai puţin confortabile ca la celelalte instalaţiuni. Isvorul este captat pe loc şi are o temperatură ce variază între 39 şi 45° C.

Lăsându-se mai mult timp să stea, apa se turbură şi pucioasa se precipită pe fund. Greutatea specifică între 1.0024—1.0028. Se influenţează de apele meteorologice.

La 10.000 părţi de apă, analiza a găsit:

Sulfat de potasiu	1,515
Clorură de potasiu	1,480
Sub-sulfat de sodiu	0,059
Clorur de Sodiu	17,540
Clorură de Magneziu	0,136
Bromură de „	0,075
Iodură de „	0,002
Clorură de Calciu	9,676
Sulfură de „	0,248
Carbonat de „	0,350
Silicate	0,432
	31,508

4) *Isvorul Carolina (Karolinenbad).* Pe marginea Cernei, la capul hotelului Severin (fost Francisc), cu care comunică. Azi neîntrebuințat. Apa este limpede, foarte sulfurată, nu prea sărată, dar de o temperatură puțin ridicată, variind între 25 și 38° C. din care cauză se întrebuințează amestecată cu apa din isvorul Elisabeta. Sunt 18 cabine, ce s'ar putea ușor amenaja și repune în funcțiune, ele prezentând avantagiul pentru persoanele ce locuesc în hotelul Severin, de a coborî direct din hotel la baie.

5) *Isvoarele Băei Elisabeta [Elisabethbad].* Edificiul de băi este așezat sub stâncă, pe stânga pieței, în fața băei Carolina. Are 9 cabine și un bazin. Aranjament și cabine confortabile.

Apele minerale, cu care se alimentează aceste băi, provin din două puternice și valoroase isvoare: Elisabeta (fost Kaiser) și Ferdinand. Apa dela isvorul fost Kaiser, este una dintre cele mai ferbinți și mai bogată în pucioasă de aci. Apa e limpede, foarte sulfurată, cu un foarte pronunțat gust sălciu și amar, cu greutatea specifică de 1,0052 și cu temperatura variind între 52 și 57° C.

Unită cu cea din isvorul Ferdinand, alimentează băile Elisabeta și în parte baia Carolina.

6) *Isvorul Ferdinand*, alăturat de isvorul Elisabeta, ese dintr'o cavernă cu pereți acoperiți cu cristale de gips și de clorur de sodiu. Temperatura variază între 45 și 53° C.

Analiza acestor isvoare a dat:

Isvorul Elisabeta			Isvorul Ferdinand
Sulfat de Potasiu	0,348	—	0,157
Clorur de Potasiu	6,261	—	6,156
Clorur de Sodiu	30,082	—	31,161
Sub-sulfat de Sodiu	0.172	—	0,041
Clorur de Magneziu	0,294	—	0,175
Clorur de Calciu	20,730	—	21,367
Sulf hidrat de Calciu	0 795	—	0,605
Silicate	0,441	—	0,443
	59,123		60,719

7) *Isvorul Regina Maria*, alimentează grandiosul stabiliment de băi Regina Maria, fost Szapari; 62 cabine confortabile, luxoase chiar, o piscină și sală de masaj.

Localul împărțit în două, jumătate peniru bărbați, jumătate pentru femei. Isvorul ce alimentează aceste băi este foarte puternic și artezian. Apa țâșnește fierbinte de la o adâncime de 275 metri într'un castel de apă, de unde prin conducte se scurge în bazinuri de răcire, înainte de a fi utilizată. Temperatura ei la eșire este de 54° C.

Analiza făcută în 1903 (după Dr. Crăciunescu) a dat la 1000 gr.

K. Cl.	0,2187
Na. Cl.	3,5043
Li. Cl.	0,0078
Ca. $Cl.^2$	2,4611
Sr. $Cl.^2$	0,0021
Mg. Cl.	0,0183
Na^2 S^2 0^3	0,0297
N. S. H.	0,0771
H^2 Si. 0^2	0,0529
H^2 S.	0,0104
Total	6,3825

8. *Isvorul Baia-Veche. — Baia Francisca (Franzesbad)* se află pe stânga Cernei, acolo unde s'a instalat azi azilul Carmen-Sylva. Edificiul în complectă ruină, este abandonat, isvorul curge fără întrebuințare în Cerna. Profund regretabil și ar fi de dorit ca să se ia urgente măsuri de îndreptare, întâi pentru a-i conserva caracterul popular—erau 4 bazinuri comune—și în al doilea rând pentru că sunt apele cele mai bogate în sare, și după isvorul Ferdinand și în pucioasă. O mare cantitate de Hidrogen Carbonic se degajează din această apă, care adusă prin conducte la fundul bazinelor, curge premenindu-se neîntrerupt, temperatura ei rămânând invariabil staționară la 45° C. Poporul, în bunul său simț empiric, aprecia foarte mult aceste ape, numindu-le *„pentru strâmbături de mâini și de picioare"*.

Analiza:

Natriu Sulf.	0,041
Clorur de K.	4,321
Sub-sulf. de Na.	0,047
Clorur de Na.	39,295
„ „ Mg.	0,275
„ „ Ca.	26,610
Sulf Hidrat de Ca.	1,013
Carbonat de Ca.	0,143
Silicate	0,531
	72,256

9) *Băile de pucioasă (Fusbad)* Lângă băile vechi, pe marginea Cernei, în care se pierde, se afla un isvor termal, a cărui analiză n'o găsim nicăeri.

Este limpede, cu gust pronunţat sărat şi de pucioasă; depozitul ce-l formează de jur împrejur, este negru închis. Poporul îl numeşte *„Isvorul Negru“* şi-l socoteşte bun pentru „boale de picioare“.

Inainte vreme se găsea deasupra acestor isvoare o baracă de scânduri despărţită în două, pentru bărbaţi şi femei. Azi nu se mai vede nimic altceva, decât din când în când câte un ţăran luând baie de picioare, parcă dinnadins pentru a reaminti celor prezenţi trecutul.

10) *Isvorul lui Iosef.* Faţă în faţă cu Baia-Veche, la capătul digului din dreapta Cernei, sub o cupolă oribil de maghiară, se află jos, cam la nivelul Cernei, isvorul Iosif cu apă termală de băut. Temperatura ei este în genere de 55° C.

Ca compoziţie chimică găsim într'o tabelă publicată în lucrarea D-lui Dr. Popovici următoarele date:

Hidrogen Sulfuric . .	0,522
Clor	40,396
Acid Sulfuric . .	0,456
Silicate	0,454
Calce	12,999
Magneziu . . .	0,083
Depozitul evap. raţiunei	67,80

Nu se prescrie, nu se întrebuinţează.

11) *Isvorul de ochi.* Peste drum de isvorul lui Iosef se află „Isvorul de ochi“. Atât ca temperatură cât şi ca compoziţie, se aseamănă întocmai cu isvorul lui Iosef. E foarte probabil una şi aceiaşi apă, cu două puncte de emergenţă în aceiaşi direcţie, dar la niveluri diferite. Cu multă convingere suferinzi localnici se spală cu această apă la ochi. Nu am putut găsi observaţiuni relativ la acţiunea acestor ape. Nu se prescriu de medici.

* * *

Compoziţia în genere a isvoarelor ne arată că ele sunt foarte bogate în sulf şi în sare; sunt ceia ce se numesc băi sulfo-saline. Ele îşi găsesc originea în stâncile calcaroase din

care isvorăsc şi sunt datorite acţiunei apei şi acidului carbonic asupra gipsului. Venind dela mari adâncimi, apele sunt termale, câştigând prin aceasta calităţi deosebite, care asociate cu puternica lor mineralizare şi mulţumită acţiunei radioactive le fac neîntrecute.

In publicaţiunea d-sale, d l Dr. Crăciunescu arată că cercetările referitoare la emanaţiunile de radiu, au stabilit existenţa unei cantităţi considerabile, astfel:

Isvorul	Igieia . . .	6,39 + 10^6	Mili Curie
„	Ercule . . .	2,51 + 10^6	„ „
„	Ileana . . .	1,44 + 10^6	„ „
„	Elisabeta . .	0,34 + 10^6	„ „
„	Reg. Maria . .	0,35 + 10^6	„ „

Apele se prezintă la sursă limpezi şi fără culoare, cu un gust sărat şi miros de pucioasă. In contact cu aerul, din cauza oxidărei şi descompunerei sulfului, ele se turbură degajind acid carbonic şi acid sulfidric, luând un aspect lactescent şi producând un miros puternic de ouă clocite precum şi depozite de sulf.

In privinţa compoziţiei şi a acţiunei lor, apele dela Mehadia rivalizează cu cele dela Aix la Chapelle, Barèges, Luchon, Baden, Schniznach, Teplitz şi altele.

Ca efecte generale, apele dela Mehadia, fie că sunt absorbite direct pe calea digestivă, fie indirect pe cale respiratorie şi în baie, ele produc o excitaţiune generală şi ca acţiune locală o puternică stimulare a pielei. Pofta de mâncare se redeşteaptă, pulsul devine mai plin şi mai activ, ochii mai sticloşi, o căldură generală în tot corpul, o biciuire a tutulor funcţiunilor. Cam după 10—15 zile de cură, în special dacă băile au fost prea mult prelungite sau prea calde, o stare de oboseală, de nelinişte cu tendinţe la ameţeli, cuprinde pe bolnav. Aceste fenomene sunt cu totul pasagere şi încetează după câteva zile de odihnă. Graţie sulfului conţinut în aceste ape, se determină în toată economia o excitaţiune generală, care se traduce printr'o acţiune expectorantă, rezolutivă, diuretică şi diaforetică, iar prin desintoxicarea organismului, o mai bună funcţionare a sistemului nervos. Acţiunea lor electivă se produce însă asupra tegumentelor, a căror secreţiuni şi

excreţiuni le măreşte, şi asupra mucoaselor, topind şi resorbind inflamaţiile şi exudatele. Graţie sărei (Clorurei de sodiu) ce conţin apele, ele activează atât circulaţiunea sângelui cât şi cea limfatică, determinând o acţiune detersivă, descongestionantă şi stimulantă generală. Acţiunea electivă se produce în special asupra ganglionilor limfatici, resorbind inpăstările şi congestiile pasive.

Indicaţii. Sub formă de băi, aceste ape aduc un real folos în exudate cronice, catare cronice a căilor respiratorii, turburări în circulaţiune, manifestaţiuni reumatice cu caracter cronic, dermatoze, sifilis, boale de femei. Isvoarele cu caractere predominante saline sunt favorabile stărilor generale limfatice, ganglionarilor şi debilitaţilor.

Luate pe cale digestivă, aceste ape ar avea fără îndoială o puternică acţiune şi în altele decât în boalele de mai sus; afară însă de sursa „Igeia", nici una din ele nu se prescriu de medic la interior. Aceasta e regretabil, dar profund regretabil este că până acum staţiunea Mehadia nu posedă cele necesare pentru a se putea administra aceste ape şi pe cale inhalatorie. Succesul multor staţiuni din străinătate se datoreşte acestui mod de administrare a apelor sulfo-sodice şi acţiunea lor ar fi din cele mai favorabile în afecţiunile cronice ale organelor respiratorii: bronşite cronice, enfizem.

In privinţa modului de intrebuinţare, din fericire nu mai suntem în epoca D-rului Popovici, care recomanda a se face câte 60 băi calde de câte o oră şi mai bine, sau „până când plăcerea începe să dispară". «Pot şedea în baie de 30° R (38 C.) o oră şi mai bine şi se pot scălda de două ori pe zi". zice D-rul Popovici în lucrarea sa. Rezistenţi bolnavi pe acele vremuri!

«Tot d-rul Popovici ne arată că ştiindu-se prin experienţă cum că asudarea după bae, de o oră sau mai bine, sprijineşte foarte mult lucrarea băilor de pucioasă, după băile de aici, se recomandă de comun indivizilor cari s'au scăldat, de a se culca îndată şi de a se acoperi binişor pentru asudare şi e adevăr că cei mai mulţi indivizi, după asemenea băi simţesc necesitate de odihnă sau de dormit»!

Intr'adevăr sudaţiunea, este un adjuvant al tratamentului

şi este singurul pe care bolnavul îl adoptă din instinct. Cele lalte adjuvante cum ar fi mişcarea, regimul dietetic şi altele, sunt—şi aceasta e regretabil—ignorate la Mehadia.

* * *

Aproape n'ar fi nevoe să indicăm distracţiunile şi punctele de excursiune din Mehadia. Ori încotro te îndrepţi, găseşti privelişti minunate. Excursiunile mai îndepărtate nu sunt posibile însă din lipsă de organizare, iar plimbările destul de bine îngrijite, nu sunt totuşi cercetate de publicul din băi, care preferă să nu se îndepărteze prea mult de Salonul de cură. Notăm totuşi, pentru cei cari nu fac parte din această categorie, printre plimbările şi excursiunile deosebit de atrăgătoare: Dealungul Cernei, Crucea Ghizelei, Isvoarele calde şi Piatra Baniei, Crucea Albă şi Domogledu,! iar mai departe Dunărea cu Ada-Kaleh, Porţile de fer şi Defileul dela Cazane.

Cazinoul—sala de cură—nu mai corespunde azi exigenţelor gustului modern; el totuşi a făcut multă vreme fala Mehadiei şi admiraţia predecesorilor noştri. Extrem de interesantă este profeţia ce face Dr. Popovici în lucrarea sa, descriind cu admiraţie cazinoul. O citäm pe deaîntregul;

„Centrul faţadei formează un portal mare, a cărui frunte este împodobită cu 5 statui dintre care cea din mijloc şi tot deodată cea mai mare, reprezintă Austria; celelalte patru, la ambele părţi câte două, reprezentând majoritatea naţiunilor din Banat şi a cercetărilor acestor băi şi anume:

„1) La stânga statuei Austriei stă o statuie ce reprezintă naţiunea română. Caracterul acestei statui are ceva precugetătoriu, ceva blând şi o răbdare foarte mare şi privind în jurul său simte văzându-se înconjurată tot de ai săi şi anume: România, Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania şi Banatul: Ah, ce regat frumos român! şi apoi vezi din trăsurile feţei, pucintică întristare ca şi cum ar vrea să zică: pacienţă!

„2) Tot la stânga, sub statuia aceasta, stă o statuie ce reprezintă naţiunea germană. In caracterul acesteia vezi ceva rece, o flegmă proprie şi privind în jurul său oftează, ca şi

cum ar vrea să zică: „Voi vecinilor mei, dacă din grădina în care mă aflu, toţi smulgeţi florile din jurul meu, oare cu ce voi mai rămâne eu?

„3) Deadreapta de statuia asta stă o statuie care reprezintă naţiunea Serbă. Aceasta poartă un caracter plin de răsbunare şi privind spre vecinul său (maghiarul) pare că ar vrea să-i zică: pacienţă, pacienţă! Ah! ce dulce e răsbunarea.

4) Sub statuia Serbă, se vede statuia ce reprezintă naţiunea maghiară. Aceasta este îngâmfată, cu mâinile în şold, ca şi cum ar vrea să ne spue că şi D-zeu a fost ungur, şi tot ce nu e ungur nu e om, dar îl prinde o frică şi vezi că încreţeşte fruntea şi-l trec sudorile reci când priveşte spre vecinul său român şi se gândeşte la răsbelul dela Baia, ce-l avu Regele Matei Corvinu cu Ştefan cel Mare, carele nimici oastea ungurească într'atâta încât însuşi regele abia 'şi scăpă viaţa".

De remarcat că acestea au fost scrise în 1871 şi tipărite la Pesta într'o editură românească, Albina. Ele probează pe deoparte sentimentele profund româneşti ale Bănăţenilor şi pe de alta toleranţa până la un punct a Austriecilor, Ungurii nefiind încă atot stăpânttori la această epocă.

* * *

Inchei acest articol protestând, cum am mai făcut şi altă dată împotriva denumirei de „Băile Erculane" ce se dă Mehadiei.

„Băile Erculane" nu e o construcţie românească. S'ar zice Băile lui Ercule numai dacă am avea şi noi ca şi Ungurii groază de numirile româneşti. Este explicabil ca străinii să fi preferat numele pompos de Băile lui Ercule modestului nume de Meedia sau Mehadia; noi însă, mândri de origina şi tradiţia noastră, trebue să menţinem denumirea ei străbună. De altfel în 1870 D-rul Popovici cu drept cuvânt le intitulează „Scaldele dela Meedia" şi dacă nici unui oltean — clienţi obişnuiţi ai acestor băi—nu-i era străin numele de Herculesbad, el totuşi nu-i zicea decât Mehadia.

Şi tocmai astăzi să-l schimbăm!

Dr. Ch. Laugier.

Ţara noastră

de **N. I. Ionescu**
Directorul Statisticei Demografice.

Marele eveniment istoric, la care cu toţii am luat parte într'un fel sau altul: *Răsboiul nostru naţional* şi consecinţa lui firească: *Unirea provinciilor-surori la Patria-mumă*, au adus, netăgăduit, importante prefaceri pe toate tărâmurile.

Multe dintre aspectele sociale, politice şi economice ce ni se înfăţişează astăzi nu puteau fi prevăzute de nimeni şi de aceea ne obişnuim cu greu cu noua stare de lucruri.

Cu toate că s'au încheiat d'abia patru ani dela restabilirea păcei, profundele schimbări ce s'au produs în acest scurt interval ne-au îndepărtat aşa de mult de epoca anterioară răsboiului, încât nu ne mai recunoaştem pe noi înşi-ne. Evenimentele s'au precipitat şi ne-au silit să trăim zilele, cum trăiam altădată anii.....

Această viaţă intensivă se întâlneşte, de alt-fel, pretutindeni, atât în ţările victorioase, cât şi în cele învinse.

De unde, sub urgia răsboiului, se părea că se nimiceşte omenirea,—o lume nouă a răsărit ca prin minune şi par'că mai numeroasă ca înainte. Toate oraşele numără astăzi mai mulţi locuitori, ca şi când răsboiul şi urmările lui—epidemiile n'ar fi făcut nici o victimă!

Toată această lume, rezultată din afluenţa zorită a periferiei către centru, este dornică de o viaţă necunoscută pe care o caută, totuşi, crezând că o va putea găsi în lumina oraşelor.

Perturbarea la care dă naştere această goană după fe-

ricire, concretizată prin bunul trai zilnic, creiază multiple şi variate aspecte, neintâlnite până acum.

Aşezările sociale se preschimbă şi ele. In vreme ce decad cei ce ocupau treptele până ieri superioare, cei de jos se ridică mereu. Din scoborârea celor de sus şi urcarea celor de jos deocamdată suferă cumplit clasele dela mijloc, prin forţa lucrurilor, fiind apăsate din amândouă direcţiile.

Pe cultură şi instrucţiune se pune, de asemeni, mai puţin temei ca oricând. Operele ştiinţifice şi literare apar din ce în ce mai rar. In schimb, publicaţiile uşoare, distractive, de o moralitate dubioasă, abundă şi se răspândesc cu uşurinţă. Spectacolele serioase, reprezintarea lucrărilor clasice, conferinţele instructive, nu găsesc destui amatori; la spectacolele frivole sălile sunt tot mai neincăpătoare!

Ori unde ai conduce mintea, incotro ai întoarce privirea: pretutindeni *aspecte noui.* Ca şi cum un cataclism ar fi dărâmat şi pulverizat totul, ne mai rămânând nimic din vechile aşezărişi altele s'ar fi ridicat, ca priu minune! Autorităţi, instituţii, particularii chiar, individual, se străduesc să cerceteze, să observe, cât mai de aproape şi să consemneze cât mai amănunţit noile manifestări ale vieţii, ce incearcă să se statornicească azi, în diversele forme sub care se infăţişează, şi în toate ramurile de activitate. In adevăr, numai cunoscându-se bine situaţia prezentă, se vor putea găsi mijloacele care ar tinde la imbunătăţirea râvnită de cei cari socotesc aceste vremuri ca „anormale" şi se va şti, d'abia atunci, dacă prefacerile ce vedem sunt sau nu definitive.

Una dintre ştiinţele care ne oferă mijlocul practic de a afllà toate acestea este de sigur ***statistica.*** Ea ne vine cu adevărat intr'ajutor, dându-ne posibilitatea ca printr'un studiu amănunţit şi continuu, să descoperim adevărul.

In ceeace mă priveşte, voi incercà, mulţimită indemnului dat de D-l Dr. Laugier, ca să contribui, cu o cât de modestă părticică, la cunoaşterea mai amănunţită, din punctul de vedere geografic, etnografic şi economic, a nouei stări de lucruri ce s'a creiat ţărei noastre, prin intregirea neamului.

Imprejurările ne-au dovedit că multe persoane, chiar dintre cele cu instrucţiune superioară, nu sunt încă în curent, *din lipsă de publicaţiuni,* cu:

Situaţia ce ocupă acum patria noastră;
cu forma şi poziţiunea ei geografică;
cu numirile *româneşti* ale localităţilor;
cu felul şi structura populaţiunei;
cu starea ei culturală şi economică;
cu bogăţiile solului şi subsolului;

într'un cuvânt: cu tot ce se referă la Ţara noastră, pentru ca astfel, în cunoştinţa realităţilor, să poată deduce posibilităţile de desvoltare de mâine.

* * *

Odată ce au fost sfărâmate lanţurile robiei, au alergat în braţele maicei române ficele şi fii, smulşi cu forţa, de ani indelungaţi, dela sânul ei.

Mai intâi Basarabia, ca cea mai de curând răpită, apoi Bucovina, „Vesela Grădină", cum a cântat-o duios Alexandri şi în urmă mândrii feciori, fraţi de suferinţă, Ardealul şi Banatul, acesta din urmă venit invalid din răsboi!

Iată dar dintr'o ţărişoară încovoiată, care nu'şi putea găsi centrul de gravitate, expusă la bătaia tuturor vânturilor şi mai ales a celui mai aprig: ***crivăţul,*** care o isbea în spate,—devenită, după multă trudă şi cu jertfe de nenumărate vieţi,—o Ţară ***întreagă.***

Ea are, în noua-i şi frumoasa-i infăţişare adevărata şi singura formă geografică de stabilitate, — cum ***trebuia*** să fie—, căci numai aşa este ***naturală***: forma rotundă.

Cine pronunţă azi cuvântul ***România*** înţelege o ţară, care incepe cam din mijlocul Europei şi se învecineşte: La Apus cu Ungaria, despărţindu-ne o linie convenţională (zisă „Clémenceau" după numele ilustrului Prim-Ministru francez, care a prezidat la statornicirea Păcii în 1919), linie trasă puţin mai încoace de râul Tisa, care curge pe teritoriul maghiar; la Răsărit ne învecinăm cu Ukraina, de care ne desparte Nistrul; la Miază-Noapte cu noile ţări desrobite: Ceho-Slovacia şi Polonia, iar la Miază-Zi Dunărea ne desparte spre sud-vest de Jugoslavia şi apoi împreună cu

o linie convențională formează limita Țării noastre în spre Bulgaria.

Așa dar, avem acum 6 vecini.

Inainte de războiul nostru Național (1916—1918) țara se știe că se compunea din 34 județe, împărțite din punctul de vedere istoric în patru diviziuni și anume, de sus în jos:

a) *Moldova*, care cuprinde 13 județe, cu o suprafață de 38.058 Km. p.;

b) *Muntenia Mare*, având 12 județe, însă cu suprafața mai mare și anume de 52.505 Km. p.;

c) *Oltenia*, numai cu 5 județe, dar pe o întindere aproape cât jumătate din Muntenia, adică 24.078 Km. p.;

d) și în fine *Dobrogea* (cea veche și cea nouă, aceasta din urmă denumită și *cadrilater* din cauza formei sale), cu 4 județe, pe o suprafață ceva mai mică decât Oltenia, adică 23.262 Km. p.

In total, deci, vechiul Regat al României, situat între 43° 40' și 48° 22' latitudine nordică și între 22° 20' și 29° 40' longitudine estică (după meridianul Parisului), cuprinde o suprafață teritorială de 137.903 Km. p.

Astăzi, când România își vede realizate aspirațiunile sale naționale de veacuri, și-a realipit provincii cu o populațiune în mare majoritate românească, obținute prin prăbușirea și desmembrarea celor două împărății vecine: Austro-Ungaria și Rusia,—teritoriul său s'a dublat ca suprafață și de asemenea populațiunea s'a îndoit.

Frumoasele provincii alipite se știe că sunt:

a) *Basarabia*, cuprinsă între Prut și Nistru, care se compune din 9 județe, cu o suprafață totală de 44.422 Km. p.,—așa dar mai mare ca Moldova;

b) *Bucovina*, împărțită în 11 județe mici, cu o suprafață totală numai de 10.442 Km. p., — cât jumătate din Dobrogea;

c) *Transilvania*, propriu zisă, având 15 județe, pe o întindere de 57.819 Km. p. și, în sfârșit cele trei ținuturi ciuntite și anume:

d) *Banatul*, cu 2 județe, din 3 câte-l compun, totuși mai întins decât Bucovina, având 17.980 Km. p.;

e) *Crișana*, cu 3 județe din patru, întinse cam pe aceiaș suprafață, adică 17.086 Km. p.; și

f) *Maramureș*, compus din județele Satu-Mare, Maramureș și teritoriile din Ugocea, cu numai 8.592 Km. p.

Noile ținuturi românești sunt alcătuite, așa dar, din 42. județe, ocupând o suprafață de 156.341 Km. p.,—adică mai mare decât a vechiului Regat cu 18.438 Km. p.

In total, *România-Nouă* se divide istoricește în 10 provincii, având 76 județe și ocupând o suprafață teritorială de *294.244* Km. p.

Spre a ne putea face o ideie clară de situația ce ocupă azi în Europa țara noastră, în această privință trebue s'o comparăm cu suprafața teritorială a altor state. Suntem a 9-a țară din Europa, ca suprafață teritorială.

Sora noastră mai mare, *Franța*,—care ne-a întins cea mai puternică și afectuoasă mână de ajutor în ceasul de grea cumpănă prin care a trecut neamul nostru,—are acum 551.000 Km. p. din care 14.500 Km. p. prin readucerea Alsaciei-Lorenei la sânul ei. Așa dar ea este, cum se și cuvine să fie, aproape încă odată cât România-Nouă, fără să mai vorbim de coloniile extra-europene.

A doua soră din Ginta Latină—*Italia*—este mai micuță de cât Franța și anume are 311.000 Km. p.; cu alte cuvinte este numai cu vre-o 17.000 km. p. mai întinsă decât țara noastră.

Dintre vecini vom arătă că *Jugoslavia*, în noile-i hotare, cuprinde 255.000 km. p. adică este cu vre-o 40.000 km. p. mai mică decât noi,—cam cu cât reprezintă Banatul și Oltenia la un loc.

Ungaria, e redusă la 88.000 km. p., ceeace înseamnă că azi ocupă o suprafață aproape cât Muntenia și Moldova noastră întrunite.

Austria, deși nu ne mai învecinăm cu dânsa, e util să știm că e ceva mai mică și decât Ungaria, și anume numără 84.000 Km. p.

Noul stat eliberat: *Ceho-Slovacia* are 140.600 Km. p. adică aproape cât jumătate din România-Nouă.

In schimb *Polonia* ne întrece. Ea se întinde pe 370.000

Km. p.; cu alte cuvinte mai mare cam cu cât însumează teritoriul Olteniei și Munteniei.

Ukraina este și mai întinsă: 480.000 Km. p; deci, mai mult cât odată și jumătate țara noastră.

In sfârșit, *Bulgaria* are doar 107.500 Km. p. adică cu 30.000 Km. p. mai puțin decât vechiul nostru regat; iar dacă o comparăm, ca suprafață teritorială, cu actuala Românie, vedem că reprezintă d'abia a 3-a parte.

Din enumărarea acestor date comparative rezultă dar lămurit că, în noile sale confiinii, țara noastră e mai mare decât 4 din cei 6 vecini ai săi și că, în general, suprafața ei este astăzi un factor care poate să cântărească greu în calculele, nu numai ale dușmanilor, dar chiar ale amicilor ei!

In vremea de față, când se manifestă simptomele unei adevărate *„foame de spațiu"* printre popoare, când se încing lupte diplomatice pentru posesiunea câte unei stânci în fundul mării (Insula Mayen) sau unei insule pustii, — ca să nu mai amintim chestiunea Sileziei, a Burgenlandului și altele, — înțelegem lesne, ce importanță capitală prezintă această cestiune a suprafaței teritoriale a României Noui!

* * *

Pe acest întins pământ al Nouei Românii trăesc *cam* vreo 16 milioane locuitori. Zic: cam. Această nesiguranță indică iarăș un aspect nou. Altă dată se știa cu exactitate câtă populație are o țară și, în vechia Românie se înfăptuise, în 1912, un recensământ general, care a rămas ca o monumentală lucrare, datorită străduințelor eruditului statistician D-l D-r Leonida Colescu.

In acea vreme se constatase că țărișoara noastră numără *7.234.919 suflete.*

La sfârșitul fiecărui an următor se adăogă cu grije sporul natural al populației, adică cel rezultat din plusul nașterilor asupra deceselor, așa că se calculase că, la 1 Ianuarie 1916, — anul istoric — aveam *7.897.311 locuitori,* dintre cari 6.488.053 în comunele rurale (81.7%) și 1.409.258 în orașe (18.3%).

Ce a urmat după aceea, se știe. Ostașii au fost chemați la sfânta datorie; mulți din populația civilă au luat drumul pribegiei. Viața normală și-a întrerupt cursu-i natural, perturbarea generală resfrângându-se firește și asupra fenomenelor demografice.

In timp ce nașterile s'au împuținat, numărul morților a crescut enorm; tristă stare cășunată de cumplitul răsboi și de molinele ucigașe!

Cât despre căsatorii,—cine se mai gândea la asta? Zi de zi, lună cu lună, populația nu numai că nu mai sporea ca înainte, dar se împuțina mereu.

Cu cât anume a scăzut, în acei ani de groază, cifra populației nu se poate ști însă cu preciziune, între altele din cauză că ministerul de răsboi n'a putut până acum să socotească precis la cât se ridică pierderile de vieți ale oștenilor.

Cât despre civili, prin multe părți, armatele dușmane au distrus condiciie cu acte de stare civilă, mai cu osebire prin Dobrogea, — așa că nu s'a mai găsit nici o însemnare de acest fel la reintoarcerea alor noștri.

Reconstituirea, prin informațiuni locale și prin calcule, pe lângă că e migăloasă, dar e nesigură; în tot cazul cere timp.

Autoritățile se străduesc să ducă la bun sfârșit și această operă. Până atunci se crede că pierderile de civili și militari, *în timpul, sau din cauza răsboiului,* — în care intră și împedicarea forțată a nașterilor,— n'au putut depăși 700.000 persoane.

Dela restabilirea păcii încoace înmulțindu-se căsătoriile și deci nașterile, împuținându-se decesele, cu un cuvânt manifestările vieții tinzând să se apropie de normal, populația a început să sporească iarăși, de și nu în mod atât de însemnat ca înainte.

Despre provinciile surori nu putem ști altceva, privitor la numărul locuitorilor, decât cele ce au dovedit recensămintele generale, făcute mult înainte de răsboi, de către fostele administrațiuni care le stăpâneau pe atunci.

Astfel: In ***Basarabia,*** ultimul recensământ rusesc da-

tează dela 1897; — tot ei mai înapoiați! Fiind prea vechiu, s'a renunțat la rezultatele lui și, la Unire, s'au făcut calcule aproximative, care îngădue să se afirme că această mănoasă provincie numără vreo *2 ½ milioane* suflete.

Bucovina, fiind mai mică, a putut să facă o numărătoare în Februarie 1919, care arată o ușoară diferență între constatările recensământului austriac din 1910 și cele de atunci, și anume s'a găsit că sunt aproximativ *812.000 locuitori*.

Populația din ***Ardeal*** și celelalte ținuturi românești, trans-carpatine, până la limita stabilită prin tratate, după recensământul maghiar, tot din 1910, era de 5.186.863 suflete. La o recentă numărătoare locală din anul trecut s'a constatat 5.114.000 locuitori, adică vreo 73.000 mai puțin ca acum 10 ani.

Recapitulând, așa dar, cele expuse, găsim un total de circa *16 milioane* locuitori rurali și urbani pe întregul cuprins al Românieĭ-Noui.

Numai un recensământ general al populațiunei, însoțit de un inventar general al tuturor întreprinderilor: agricole, industriale și comerciale, precum și al averei statului și instituțiunilor publice și particulare, așa cum s'a săvârșit în țara veche la 1912, va putea să pună capăt stării de incertitudine în care ne găsim azi în această privință.

Țările apusene au și efectuat recensămintele sistematice după războiu, ca o dovadă că numai pe temelii sănătoase, adică prin cunoașterea amănunțită a stării de fapt, se poate începe reclădirea de mâine!

Se înțelege de la sine că populația unei țări nu este distribuită în mod uniform pe toată întinderea ei; firește, aglomerația în general e mai mare în orașe decât la sate și că în comunele rurale, chiar prin părțile muntoase de pildă, populația e mai rară ca la șes. Mai sunt și multe alte cauze care contribue la repartiția locuitorilor pe regiuni.

Despre țara noastră vom spune că, dacă luăm de bază cifrele pomenite, *densitatea populațiunei* este de 55 locuitori pe kilometru pătrat. In Bucovina însă, populația e mai deasă ca în toate ținuturile pământului românesc, și anume se

socotește 77 locuitori la un kilometru pătrat, pe când, din potrivă, în Dobrogea populația e foarte rară: de abia 30 inși pe km. p.

Oltenia stă astfel: orașe și sate numără până la 60 locuitori pe Km. p; așa dar îndoit cât Dobrogea, de și ambele provincii au aproape aceiaș întindere teritorială, după cum am văzut.

* * *

Ziceam că, în mijlociu, găsim 55 locuitori pe km. p. la noi. Cum stau celelalte țări în această privință? Iată aci o tabelă:

In Franța	sunt	70	căci	are	o	*populație*	de:	38.800.000 locuitori.
„ Italia	„	121	„	„	„	„	„	37.650.000 „
„ Jugoslavia	„	46	„	„	„	„	„	11.850.000 „
„ Ungaria	„	85	„	„	„	„	„	7.500.000 „
„ Austria	„	77	„	„	„	„	„	6.450.000 „
„ Cehoslov.	„	96	„	„	„	„	„	13.500.000 „
„ Polonia	„	70	„	„	„	„	„	25.500.000 „
„ Ukraina	„	60	„	„	„	„	„	29.000.000 „
„ Bulgaria	„	42	„	„	„	„	„	4.500.000 „

Exceptând Bulgaria și Serbia, în toate celelalte țări vecine populația e mai deasă ca la noi.

Pământul nostru, dar, mai poate hrăni încă altă lume, căci roadelor lui minunate și firei neamului nostru se datorește faima de „țară ospitalieră" sub care suntem cunoscuți pretutindeni.

Dar dacă alții pot veni de aiurea, — și știm că vin necontenit străini, cari găsesc aci condițiuni de existență și înavuțire mai prielnice decât la dânșii, — aceasta ne dovedește cu prisosință că este loc din belșug pentru noi toți cei de astăzi, ca și pentru copiii și nepoții noștri.

Vorbirăm adineauri de comune rurale și de comune urbane, sau orașe. Știți câte sunt în România nouă? Nici mai mult nici mai puțin decât 9060 comune rurale și 145 orașe.

E interensant să vedem cum sunt distribuite pe provincii.

In țara veche sunt 2.700 comune rurale și 85 orașe, din cari 34 orașe reședință de județ și 51 orașe nereședință.

Oltenia e divizată în 650 comune rurale (aproape cât

toată Moldova, de și e cu o treime mai mică) și 14 orașe, dintre care 5 capitale de județe; din celelalte 9, patru sunt ridicate la rangul de oraș numai de anul trecut: *Băileștii, Plenița, Balș* și *Strehaia.*

Basarabia posedă 1.950 comune rurale și 12 orașe, din care 9 reședințe de județ.

Bucovina are 326 comune rurale și 9 orașe. E caracteristic, pentru cunoașterea felului de organizare administrativă din acel ținut, că *două județe și anume Văscăuți și Zastavna n'au nici o comună urbană* (oraș).

In Transilvania propriu zisă sunt 2.563 comune rurale și 30 orașe, din care 15 capitale.

In Banat 597 rurale și 3 urbane, din care 2 reședință de județe.

In Crișana, Satu-Mare și Maramureș — atât cât s'a putut obține din aceste străvechi județe românești — avem 924 comune rurale în total și 7 orașe, dintre care 4 capitale de județ.

Este demn de relevat faptul că în comunele rurale trăiesc azi cam $13^1/_2$ milioane locuitori, iar în orașe numai $2^1/_2$ milioane, adică 16 la sută din toți locuitorii României-Noui.

Dacă cercetăm mai departe, găsim că autohtonii acestui pământ, — *noi românii,* — suntem în cifră rotundă vreo $10^1/_2$ milioane la sate și $1^1/_2$ milioane la orașe. Așa dar, vedem că procentul locuitorilor rurali români este și mai mare față de orășenii români și anume de 86 la sută!

Această disproporție este foarte prielnică neamului nostru, fiindcă, faptului că mănosul cuprins dintre Dunăre, Nistru și Tisa este locuit de veacuri în majoritate de către țărani, — păstrătorii limbei și datinelor strămoșești, — datorăm astăzi înfăptuirea României întregite! Tot ei vor fi apărătorii hotarelor naturale ale țării noastre!

Ziceam că în total *suntem vreo 12 milioane români* în noile granițe ale țării. Aceasta însemnează că 75 la sută, adică trei părți din populația întregului regat, sunt români.

Deși procentul este destul de însemnat, totuș, dacă deosibim diferite provincii, găsim că:

a) In *Vechiul-Regat* proporția rămânilor neaoși este de

93.5 la sută de locuitori. Așa dar numai 6.5 la sută sunt streini; iar din aceștia, 3.5 la sută sunt nesupuși niciunei protecțiuni. Datele bazându-se pe rencensământul din 1912, este vorba aci de locuitorii de religie mozaică, cari atunci nu căpătase încetățenirea română.

Procentul de 93.5 la sută este chiar întrecut, dacă ne referim numai la comunele, rurale unde găsim un procent de români de *97.8* la sută.

După cum vedem, aproape unanimitatea locuitorilor săteni din țara veche sunt români de baștină.

In orașe, se înțelege că populația e mai amestecată, astfel că aceiaș statistică ne indică o proporție de 74 la sută pentru români.

b) In *Basarabia* (comune rurale și urbane întrunite) românii sunt în proporție de 65 la sută, însă, în com. rurale, luate separat, procentul se urcă la aproape 70 la sută, pe când în comunele urbane se scoboară la 27 la sută.

c) In *Bucovina* distribuția populațiunei după naționalitatea de origină ne arată că românii au rămas numai în proporție *de 47* la sută, fiind copleșiți de elementele streine de neam introduse dinadins timp de un veac de fosta administrație austriacă, numai în scopul înstrăinărei provinciei de Patria-Mumă, ceeace vedem că nu i-a succes.

d) In *Ardeal, Banat* și celelalte ținuturi românești de peste munți, populația românească luată global întrunește *57.3* la sută de locuitori, însă, dacă băscăluim populația rurală de cea orășenească, găsim că cea dintâi numără *63* la sută din total, în vreme ce orașele numai *25* la sută!

Explicația numărului restrâns de români în orașele transcarpatine trebue căutată în faptul că până la 1848 *românii nu aveau dreptul de a se stabili în orașe.*

Din cele expuse, cu privire la naționalitatea locuitorilor României întregite, am stabilit prin urmare. că *cei mai numeroși români trăiesc în țara veche,* după cum era și dela sine înțeles.

Dar, e demn de subliniat faptul că pe acest pământ al vechiului-regat se află mai mulți români *decât în tot restul țării,* adunați la un loc. De o parte vreo 6 milioane 800

mii români (după ultima numărătoare oficială), iar de altă parte 5 milioane români.

Se vede că și acesta e un motiv că vechiul regat prepondereză în conducerea politică a întregei țări!

Nu trebue să trecem cu vederea că *Oltenia* e cea mai *națională* provincie din țară *(98 % români)*.

Negreșit că aceste date statistice nu pot rămâne fixe, acum după unirea țărilor surori ele se vor modifica încetîncet, și cu timpul se vor nivela unele diferențe.

Tot din cele arătate rezultă că conlocuim cu vre-o 4 milioane de persoane, a căror naționalitate de origină e alta.

Cine sunt acești așa ziși *străini* și cum sunt repartizați ei în țară? este o întrebare firească. Ei reprezintă în total 25 % din populația totală a țării.

Inainte de războiul nostru național, trăiam în țărișoara veche cu aceleași neamuri cu cari trăim și acum în România-Nouă. Numai că ei erau atunci în număr mult mai restrâns—de abia vre-o 210.000 străini propriu ziși și vre-o 230.000 evrei, în total nici o jumătate de milion,—și risipiți mai prin toate județele,—cu excepție că israeliții locuiau de predilecție în Moldova, unde ereau vreo 175 mii.

Astăzi se schimbă lucrurile!

Odată cu intrarea în posesiunea pământurilor românești din jurul vechei țări, ne însușim peste $3\frac{1}{2}$ milioane streini.

Cei mai numeroși dintr'ânșii sunt:

a) *Maghiarii* sau Ungurii, locuesc mai ales în județele: Bihor, Arad, apoi Odorhei și Mureș-Turda și *Săcuii*, de acelaș neam cu dânșii, mai compacți în județele Ciuc și Trei-Scaune. Aceste două neamuri însumează laolaltă cam 140.000 suflete.

b) *Germanii*, atât în Basarabia,—de preferință în județele: Cetatea-Albă, Ismail, Chișinău și Tighina,—cât și în Bucovina,—mai cu seamă în orașul Cernăuți și în județele Câmpulung, Rădăuți, Gura Humorului;—apoi în Ardeal, ca *Sași*, mai numeroși în jud. Târnava-Mare (vre-o 64.000), în jud. Sibiu (vre-o 49.000),—mai puțini în județele Brașov, Bistrița-Năsăud și Târnava-Mică, iar ca *Șvabi* în județul Timiș-Torontal, unde ating cifra de aproape 190 mii, apoi

prin Caraș-Severin 52 mii, în jud. Arad 31 mii, etc. In tota-*„Nemții"* sunt în număr de 661.000.

c) In al treilea rând vin *Rușii* și *Ucrainienii* din Basarabia, în total ca la 329.000 suflete, cunoscuți în acele părți sub denumirea de *Maloruși* și *Velicoruși*. Cei dintâi, vre-o 254 mii, deci cei mai numeroși, locuesc în special în județele: Hotin (vre-o 107 mii), Soroca (23 mii), Ismail (25 mii), Bălți (14 mii), etc. *Velicorușii*, în total vre-o 75 mii, sunt mai numeroși în jud. Cetatea-Albă (până la 22 mii); ceilalți sunt împărțiți prin toate județele de peste Prut.

d) *Rutenii*, din Bucovina, de acelaș neam cu Rușii, formând o masă de circa 227 mii suflete, din cari 45 mii în jud. Coțmani, 37 mii în jud. Cernăuți (osebit de vre-o 10 mii în orașul Cernăuți), câte 43 mii în fiecare din județele Vijnița și Zastavna, 25 mii în județul Văscăuți, etc.

e) *Bulgarii* și secta zisă *Găgăuți* din Basarabia, se socotesc ca la 147 mii; ei trăiesc mai cu seamă în județul Cetatea-Albă, în număr de 65 mii suflete, apoi în jud. Tighina 31 mii, etc.

Spre deosebire de celelalte neamuri din Basarabia, cari sunt împrăștiați în toate județele, Bulgari și Găgăuți nu se găsesc de loc în județele Hotin, Bălți, Orhei, Soroca și nici în județul Chișinău (în oraș sunt vre-o 2000); cu alte cuvinte ei locuesc numai în jumătatea sudică a provinciei.

f) *Lipovenii* și *Cazacii*, tot din Basarabia, ca la 60 mii suflete, din cari cei mai mulți în județul Cetatea Albă, unde se găsesc vre-o 20 mii.

g) Mai puțin numeroși sunt *Polonezii*, și anume vreo 34 mii, toți în Bucovina, din cari aproape 11 mii numai în orașul Cernăuți, 5 mii în județul Storojinet și altele.

h) *Evreii* din teritoriile noi — de și i-am lăsat ca enumerare la urmă, nu însemnează că sunt în număr restrâns ci se socotesc până la 537 mii cu toții și anume:

In Basarabia 267 mii, în Bucovina 89 mii, iar în Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș 181 mii.

Proporțional cu populația și cu întinderea provinciilor, ei sunt mai numeroși în Bucovina, unde reprezintă 11 la sută din populația totală, și în Basarabia cu 10.2 la sută.

Impreună cu cei din țara-veche, evreii ating cifra de 770 mii suflete, — ceeace înseamnă aproape 5 la sută din populația României.

Vecinii noștri dela răsărit, miază-noapte și apus au și mai numeroși evrei între hotarele lor: Polonia 11 la sută, Ukraina 8 la sută, Ungaria 6 al sută; în vreme ce în Jugo-slavia și în Bulgaria sunt foarte puțini: d'abia 0.5 la sută!

In cifre absolute, cei mai numeroși evrei se găsesc la noi în părțile nord-estice și nord-vestice ale țării, în spre frontiere, și anume în județele Hotin (46 mii), Soroca (31 mii), Orhei (28 mii), în orașul Cernăuți *44 mii*; apoi în județele Maramureș 37 mii, Bihor 29 mii și altele. Se înțelege că ei sunt răspândiți în toate județele și orașele.

i) Osebit de naționalitățile pe care le-am înșirat aci și care constituie *minoritățile etnice* din România Nouă, — știm cu toți că mai trăesc pe pământul țării noastre și *Sârbi, Slovaci, Greci, Turci, Tătari, Țigani* și alte neamuri, cari toți la olaltă, în noile provincii complectează restul de 200 mii suflete. Sârbi și Slovaci se află mai cu seamă în Banat și Crișana; Greci, Turcii și Tătarii prin Basarabia de sus; Țiganii prin Transilvania, mai ales în județele Târnava-Mare și Mică, etc.

Ca recapitulare a celor arătate, relativ la naționalitatea locuitorilor, și spre a face mai aparentă proporția fiecărui element față de Români și față unul de altul, reprezentăm sinoptic distribuirea populațiunei după diferite naționalități:

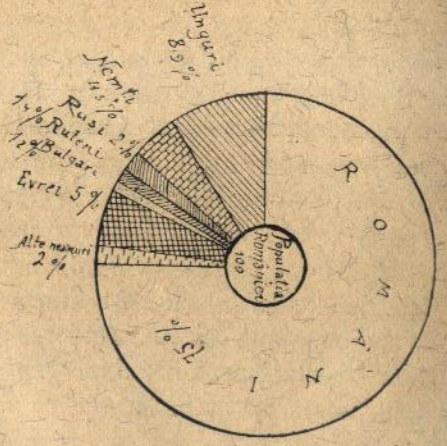

Alta este, însă, repartizarea populațiunei după **religiune**: *Ortodocșii* sunt negreșit cei mai numeroși: 11 milioane în cifră rotundă, sau 68.8 din 100 locuitori. *Greco-catolicii*, adică *uniții*, în Transilvania (1.275.000) și în Bucovina (25.000), în total 1.300.000 suflete, sau 8.1 la sută din populația țării; *Româno-catolicii*, împrăștiați în toate ținuturile, dar mai cu seamă peste munți, sunt în număr de 1.200.000 sau 7,5 la sută; *Reformații*, 690 mii, sau 4.3 la sută; *Evanghelicii*, Luteranii, Protestanții, 365 mii, sau 2,3 la sută; *alte rituri creștine* 132 mii, sau 0.8 la sută; *Mahometanii* 50 mii, sau 0.3 la sută; *Mozaicii* 770 mii, sau 5 la sută; restul sunt de alte religii, sau nu se știe cărui cult aparțin. **(Va urma)**

Un pictor craiovean

I. I. STĂNCESCU-GIOVANNI

Moartea este un mare și puternic *nivelator*, întrucât în fața ei suntem toți deopotrivă, dar și un *drept judecător* căci ea pune la punct valorile după un infailibil criteriu,, indicând aproape cu preciziune locul ce se cuvine celui dus în prețuirea dezinteresată a celor rămași.

„De mortuis nihil nisi bene" zice cu o largă indulgență, mai mult chiar de cât creștinească, o veche zicală a strămoșilor Romani. Din perspectiva a zece ani de vreme, sotesc, astăzi mai mult decât orcând, că sunt extrem de rari aceia despre cari—fără beneficiul restricției latinești—să nu se poată spune, cu adevărat, nimic decât bine. Și dintre aceștia a fost omul distins, excelentul profesor și artistul talentat care s'a numit în viață: **I. Stăncescu-Giovanni.**

* * *

Ioan I. Stăncescu s'a născut în Craiova la 17 Aprilie 1870, din părinți de treabă, oameni modești și muncitori, cari dacă n'au avut vre-o moștenire de lăsat copiilor lor —tatăl fiind funcționar de bancă—s'au trudit să facă din ei oameni de omenie înainte de toate.

La 1881, când a terminat învățământul primar, copilul a fost dat la Gimnaziu, din care a trecut apoi în Școala de Meserii din localitate. Profesorii acestei instituții, menite să pregătească societății meseriași pricepuți, remarcară în curând pe tânărul acesta, care se deosebea între toți camarazii săi pentru aplicațiunea și talentul său la desen, pentru inteligența lui puțin comună, cum și pentru firea sa distinsă, așa că începură să încurajeze speranțele timide care mijeau în sufletul noului elev al secției sculpturei în lemn.

Absolvind Școala de Meserii în anul 1890 *), Stăncescu își făurise un vis: acela de a învăța meșteșugul picturei în Italia. Perspectiva unor studii artistice, într'un mediu ca acel al unei Academii italiene, i se deschidea înainte-i, și el asculta chemarea inimei lui, ca pe un glas de sirenă adorat și temut în aceași vreme, căci dacă în sufletul lui își simțea puterile avântului creator „bătând la porțile vieței", tânărul nostru se știa doar un biet băiat sărac, iar țara visurilor sale era tare departe.

Nu e greu de închipuit sbuciumul sufletesc al aceluia care, pedeoparte avântat pe aripile nădejdei, iar pedealta înlănțuit de tirania materiei, se luptă voinicește luni de zile, până când, cu ajutorul unei modeste burse a Jud. Dolj, și a unei mici subvenții a unui așezământ creștinesc de binefacere din localitate **), Ioan Stăncescu ajunse să se vadă înscris printre studenții Academiei Regale de Belle Arte din Veneția.

Anii de muncă creatoare trec repede ca toate zilele plăcute, căci plăcere este o asemenea muncă, și chiar atunci când bine știi singur că ea te cere cu pasiune și te istovește și te ucide în cele din urmă. Creind, trăești intensiv, te multiplici, te reversi în marea creațiune a lui Dumnezeu, și nu poate fi o mai mare satisfacțiune ca aceasta pentru un artist adevărat. Anii de muncă ai studentului Giovanni

*) Sculptorul Vasilescu și Brâncuș au fost de asemenea absolvenți ai aceleiași școale de meserii craiovene.

**) Biserica Maica Domnului din Craiova. Iată un caz care ne impune să recunoaștem că se întâmplă câteodată ca din bogatele fonduri ale acestei instituții să se arunce câte o fărâmă și cui se cuvine.

Stancesco, ani de ucenicie artistică făcută sub privigherea profesorului său de pictură, marele pictor Ettore Tito, trecură repede. In Iulie 1896 studentul nostru absolvi Academia de la Veneția, unde fusese distins printre colegii săi, obținând și două medalii. Și cum el era doritor de a se perfecționa în arta sa—căci în artă, caşi în știința, nu se poate zice niciodată că cineva a învățat destul—trecu la Milano unde, vreme de doi ani, urmă cursurile Academiei de pictură din acel oraș.

In vara lui 1898 Stăncescu se întoarce din Italia spre a se stabili în țară. Abia sosit, se prezintă la concursul pentru ocuparea de catedre în învățământ, reușind a obține ca titular două catedre, una de caligrafie și una de desen, la Liceul „Carol I" din Craiova. Iar după ce-și făcu și stagiul militar obligatoriu, odată ce-și văzu o pozițiune asigurată ca profesor și cariera sa artistică deschisă înainte-i, o plăcută viață de activitate rodnică începu pentru tânărul nostru. Deopotrivă solicitat de îndeletnicirile sale artistice cum și de devotamentul său pentru cariera profesorală, Stăncescu își împarte de aci înainte timpul între artă și școală, economisind totuși răgazuri pentru lecturi instructive și odihnitoare ceasuri de cultivare a aleselor prietenii, ținând chiar și câteva conferințe publice despre Arta veche, la societatea „Cooperațiunea Școlară a Liceului Carol I".

In anul 1905 înființându-se în Craiova, din inițiativa fostului profesor de caligrafie Nicolae Rădulescu „Societatea Artistică Th. Aman", prin Septemvrie se organizează în Salonul Minerva o Expoziție a societății, la care participă artiștii profesioniști, cum și câțiva diletanți din localitate *).

Cel mai de samă dintre toți acești expozanți era tocmai Ioan Stăncescu; el prezenta un număr de lucrări din cele făcute prin Italia, cum și din peisagiile luate de prin pitorestile poziții ale Oltului.

La câte expoziții se mai organizează de aci înainte în

*) Ca artiști de profesiune, aflăm în Catalogul acelei Expoziții pe următorii pictori: Gh. Baba, D-na Alexandrina Eliescu, Mih. Gelep, N. Rădulescu (mort în 1916), Fr. Șirato, I. I. Stăncescu, Eust. Gr. Stoenescu, D-ra Laura Vlad și D. N. Cabadaieff, cum și d-nii arhitecți I. G. Mayer și Alfred Vincenz și sculptorul N Constantinescu.

orașul nostru, Stăncescu participă neîntrerupt **), cel puțin cu sprijinul său moral, dacă nu—din modestie, sau din prea multă scrupulozitate față de sine-și—și cu un număr de lucări noi.

Multe din tablourile artistului sunt făcute la Călimănești, unde Stăncescu și-a petrecut mai multe din verile celor din urmă ani ai săi, decând, după sfatul doctorilor, cari îi descoperiseră o boală de rinichi, era obligat să facă o cură anuală cu apă de Căciulata.

Și cu anii cari treceau în monotonia unei ticnite vieți de profesor din provincie și a unui artist modest și nepretențios, urzeala de lumină și întuneric a zilelor prietenului nostru—care în răstimp se căsătorise, apoi pierduse singuru-i copilaș—se destrăma pe nesimțite. Boala necruțătoare îl tiranisea din ce în ce și-i mistuia puterile.

După o operație suferită la Viena în 24 Sept. 1908, cu vindecarea sa—cel puțin așa se părea atunci—Stăncescu recâștigă entusiasmul său de zile bune, și cu el o dorință obsedantă: aceea de a obține un concediu, ca să meargă să studieze măcar un an de zile și în Franța.

In vara anului 1910, în timpul vacanței, ne-am întâlnit în Veneția. Câte-va săptămâni de comuniune sufletească în cultul frumosului, cu neuitate ceasuri de visării prin mahalale poetice ale orașului, sau în fața apusurilor de soare, fără seamăn pe lume de frumoase, au trecut ca o nălucire, în înfrigurarea așteptării unui răspuns de la Minister, căci profesorul Stăncescu ceruse un concediu de un an pentru studii, cu gândul să plece la Paris. In sfârșit anul următor, la 15 Noembrie 1911, artistul își vede visul cu ochii: pleacă în Franța. In sufletul lui întraripat, în fața căruia perspective ademenitoare se deschid: Parisul, muzee, expoziții, Luvru, Luxemburg... e sărbătoare!

*) In catalogul Expoziției aceleiași societăți, din 1910 — aceste două fiind singurele ce am putut afla—regăsim pe artistul nostru alăturea de Gh. Baba, I. Bălănescu (mort în 1921), Al. Demetrescu-Hagiu, M. Gelep, C. Gheorghiu, D-na El. Jiquide, N. Rădulescu, Gr. Romano (mort în 1916), D-ra Z. Stiegler, Eust. Gr. Stoenescu, I. Theodoru, Gr. Untu, Anton Ventzel (mort în București, în timpul ocupației străine), Al. Zaman și sculptorul E. Hagiescu.

Și peste puține luni numai, după ce își îmbăiase sufletul în frumos și studiase în academia maestrului Jean Paul Laurens, în Iunie următor, Stăncescu se înapoiază în Craiova, mai bolnav de cum plecase cu patru ani înainte la Viena, când fusese operat. Un ezeala iernei pariziene, viața de student modest, ce fusese silit a adopta în metropola sgomotoasă, el care acasă fusese totdeauna înconjurat de îngrijirile afectuoase a alor săi, transplantarea prea bruscă pentru vârsta și sănătatea lui șubredă din mediul nostru într'altul atât de deosebit, zdruncinase cu totul puterile pictorului, îndrumându-l în spre drumul de pe care nu te mai întorci. O a doua operație se mai încearcă iar la Viena, și de același doctor Fabricius (craiovean de origină), care îl operase și întâia oară, dar de data aceasta fără isbândă, căci după câteva zile, la 7/20 Octomvrie 1912, cel care fusese printre noi pictorul Ioan Stăncescu—Giovanni pentru prieteni—moare în capitala Austriei, de unde este adus și înmormântat în ziua de 13/26 la cimitirul Ungureni din orașul său de naștere.

* * *

Prin moartea lui I. I. Stăncescu arta românească a suferit o pierdere apreciabilă. Craiova a fost în special păgubită prin dispariția acestui artist, unul dintre cei mai distinși ce a dat orașul nostru.

Dacă nu ar fi fost profesoratul, căruia Stăncescu, cu scrupulozitatea lui conștiințioasă, îi jertfea cea mai mare parte a timpului său, el ar fi putut da întreaga dovadă a calităților sale de artist, înfăptuind tot ceiace marele său talent făgăduia. A fost scris însă ca opera lui artistică să rămână mai mult o promisiune decât o realizare complectă.

Lucrările rămase dela artist: desenuri în peniță, creion și sanguină, desen tecnic și ornamental, laviuri, pastel, aquarélă și pictură în uleiu, formează în totalitatea lor o operă impunătoare, cantitativ cași calitativ.

O parte din aceste lucrări sunt risipite și înstrăinate—și printre ele câteva din cele mai bune—dar, cea mai mare parte și cea mai variată este în posesiunea doamnei Stăncescu, văduva artistului.

Care craiovean nu va fi văzut și admirat tablouri de ale lui Giovanni Stăncescu prin expozițiile din orașul nostru? marine și peisagii mai ales. Natura îi era dragă; o iubea cu pătrundere și înduioșare. In globul ochilor lui mari, puțin bulbucați, ce priveau oamenii și lucrurile serioși, buni și par'că mirați, se resfrângeau idealizate podoabele firii, ca albastrul cerului într'o lacrimă de rouă. Marea și muntele împărțeau dragostea și preferințele lui artistice: Veneția cu laguna ei și jocurile miraculoase de lumini ale Adriaticei, Țara Românească, cu munții ei verzi și cu apele cerului.

Factura lui Giovanni Stăncescu e acea a maeștrilor săi, a școalei italiene, cu tecnica sa serioasă, sprijinită pe un desen solid și conștiințios, cu culoarea delicată în nuanțe, dar puternică, ce distinge pe pictorii școalei venețiene, pusă cu îngrijire și întinsă corect pe pânza pe care o mângâia, —și nu o isbea—cu penelul, și cu nelipsita preocupațiune de a reda natura în amănunțimile ei indispensabile, ca pentru ochiul care nu alunecă doar asupra lucrurilor, ci le pătrunde.

Dar desenurile lui, studiile lui de școală, pe care le ținea cu o geloasă dragoste, or mai de grabă cu o delicată modestie închise în fundul unui cufăr, și pe care însăși ai săi din familie și cei mai apropiați de sufletul său prieteni nu le-au văzut decât după moartea sa? Au fost o revelație pentru noi*) aceste desenuri, o mângâiere că ne vedeam și mai îndreptățită stima noastră pentru artist, dar și o durere mai mult de a ști *ce artist* am perdut! Ca profesor St. va rămâne neuitat pentru acela care știe ce puțină însemnătate avea desenul, ca obiect de studiu, în liceul din localitate înainte de venirea sa la această catedră; numai cine a fost odinioară elevul lui ca licean, cine a putut urmări de aproape ridicarea, complecta prefacere, creiarea — aș putea zice — studiului serios al desenului în liceu, — numai acela își poate da seama de opera ce colegul nostru a izbutit a înfăptui și pe terenul pedagogic. Elevii cari au avut norocul de a avea un profesor de desen ca Stăncescu, de sigur că nu-l vor uita niciodată, căci a trebuit să-l iubească așa precum l'au prețuit și l-au stimat.

*) Vezi și articolul d-lui Tzigara-Samurcaș, din „Convorbirile Literare" No. 3 din Martie 1914.

Cu tactul și cu delicatețea sa, profesorul a știut să unească bunătatea înțelegătoare cu seriozitatea neîncruntată în așa fel, în cât să facă pe școlari a pricepe că dexteritatea ce el preda, este un obiect de studiu tot atât de indispensabil culturei generale, cași oricare alt obiect de învățământ. Și aceasta numai și numai mulțămită marelui meșteșug de a ști să alegi, pentru a ajunge la scopul ce urmărești, anume calea care trece prin inimile școlarilor

Ca om, Giovanni Stănescu a fost nedreptuit.

Dăruit dela Dumnezeu cu o inteligență pătrunzătoare el a știut să-și întregească o instrucțiune, generală foarte temeinică și variată. Mulțimea cunoștințelor sale, în afară de cea specială artistică, pe care hazardul convorbirilor te făcea să o constați la prietenul nostru, puneau în mirare pe cei cari știau că dânsul nu făcuse alte studii superioare în școală decât cele de artă. Stăncescu se instruise singur prin multe și felurite lecturi serioase și mulțumită talentului său de a prinde și de a păstra în sine din lecțiile de bine, adevăr și frumos, ce ne pune gratis la îndemână această nesfârșită școală care este viața.

Modest din fire, nu prea vorbăreț, era plăcut să-l asculți în intimitate, încălzit de un subiect frumos, or de o cauză dreaptă, sau aprins, mânios, revoltat de vre-o nedreptate, ori de vre-un abuz. In asemenea împrejurări, el care vorbea greoi la începutul unei cuvântări, căutând vorbele și frazele care să traducă cel mai bine sincera expresiune a sufletului său curat,—se încălzea cu încetul, ideile clare se revărsau în salbă de cuvinte necăutate, dar sugestive, vocea lui domoală lua un timbru expresiv și hotărît, iar gestul evocator și căutătura lui, oglindă a sentimentelor ce-l agitau, arătau convingerea și chemau încrederea: în asemenea momente Stăncescu era eloquent.

Despre sine nu-i plăcea niciodată să vorbească. Nici umbra unui sentiment de vanitate n'a atins vreodată sufle-

tul a cestui modest artist. Dacă în acest „genus irritabile vatum“ încrederea prea mare în sine, și chiar lăudăroșenia nu sunt totdeauna străine de artiști; dacă fierea invidiei roade câteodată inimile unora din ei, Giovanni n'a putut da niciodată și nimenui prilej a bănui că astfel de slăbiciuni să fi întinat o clipă sufletul lui curat. El judeca drept pe oricine și orce, așa că toți câți l'au cunoscut aveau încredere în judecata și în sinceritatea părerilor lui. Drept e și că, despre cel care a fost Giovanni Stăncescu nu am auzit pe niciun artist, din cei cari l'au cunoscut, decât vorbind numai de bine, cu o desăvârșită stimă pentru caracterul lui. Fie o lucrare de a lui însu-și, fie de a altuia, prieten sau neprieten, Giovanni o vedea și o aprecia cu acelaș calm și cu aceiași delicată obiectivitate.

De obiceiu închis în firea lui, Stăncescu nu era din acei cari se duc să strige adevărurile pe la răspântii, dar dacă îl întrebai, el își deschidea largi porțile sufletului său și-ți spunea toate convingerile lui despre oameni și lucruri. Și, cum lumea e așa cum e, se înțelege iarăși dece, — cu toată bunătatea inimei lui —, prietenul nostru, din adâncul turburat al conștiinței sale, a simțit uneori urcându-i-se pe buză aspre cuvinte de reprobare și în suflet clocotind drojdia amară a revoltei neputincioase, în fața spectacolului nevinovăției răstignite, a strigătului de dreptate înăbușit, a inichității sociale, rezultat al politicianismului din biată țara noastră. De un lucru să fi fost absolut sigur: dacă Stăncescu nu putea suferi pe cineva, apoi acela trebuia să fie un mare ticălos.

Conștiincios în toate și sincer cum era, trei soiuri de oameni îi erau urâți: politicianii gheșeftari, lingușitorii și cei fățarnici.

Suflet perfect ponderat, era în Stăncescu un dosagiu unic în felul său, de entusiasm și cumpătare, de avânt spre ideal și de spirit practic. Coexistenta unor calități contrarii așa de extreme și atât de bine echilibrate și sudate, arar se poate întâlni într'o persoană. Pentru mine însu-mi, eu am găsit explicația unui asemenea fenomen: Giovanni va fi trăit o existență anterioară într'una din mândrele și puternicele

cetăți italiene de odinioară, — Veneția or Florența, tot pe atât de iubitoare de artă, cât de istețe în întreprinderi ș de vajnice în războaie, — în persoana unui semeț gonfalonier, a unui mândru principe florentin, or a unui înțelept doge, deopotrivă de îndrăgiți după frumos și după acțiune

* * *

In dorința de a lega pentru totdeauna numele fostulu profesor de școala în care Stăncescu a servit vreme de treisprezece ani, în ziua de 23 Martie 1913 am dat unei societăți școlare* a elevilor din cursul superior al școalei noastre numele de „Societatea *I. Stăncescu-Giovanni*“.

Doamna Stăncescu a dăruit acestei societăți, în amintirea soțului său, un dulap bibliotecă conținând un însemnat număr de cărți literare, științifice și de artă, din care azi au dispărut foarte multe prin vandalismul ocupației germane ce-și instalase depozitul de rufărie în chiar sala bibliotecei liceului

Pe lângă aceasta d-sa a mai făcut dar școalei un portet fotografic al artistului, care este și azi în cancelaria profesorilor, cum și câteva desenuri studii de anatomie, care sunt expuse în mai multe săli ale liceului.

Cât pentru tablourile și desenurile rămase de la pictor. Doamna Stăncescu dispusese dela început ca, neconsiderându-se decât numai ca o depozitară a lor, să le facă pe toate în bloc vânzătoare unui muzeu or galerie de artă, care în schimb să consemneze o sumă, din venitul căreia să se instituiască o bursă destinată a întreține la studii artistice pe un fost elev al acestui liceu.

Gândul frumos al doamnei Stăncescu nu s'a putut însă înfăptui, din neînțelegerea celor cari țin în mână și pâinea și cuțitul. Odată și odată, când va fi să fie, d-sa le va lăsa tot unei instituții culturale din orașul nostru.

Până atunci vom căuta să organizăm o Expoziție a operelor lui I. Stăncescu, spre a le înfățișa concetățenilor iubitori de frumos, făcându-ne prin aceasta și o datorie pioasă față de memoria unui artist craiovean, după cum „Arhivele Olteniei“ și-o face pe a sa prin acest prinos de pomenire, care e articolul de față.

C. D. Fortunescu.

*) Societatea „Cooperațiunea Școlară a Liceului „Carol I“ pe care o înființasem la începutul anului 1903.

Biserica Sf. Dumitru (Băneasa) [1]

Cel mai vechiu monument istoric, care vorbeşte Craiovei de trecutul său şi care supt o altă formă s'a reînoit din temelie, este fără îndoială vechea biserică Domnească, numită „Sf. Dumitru Băneasa“,

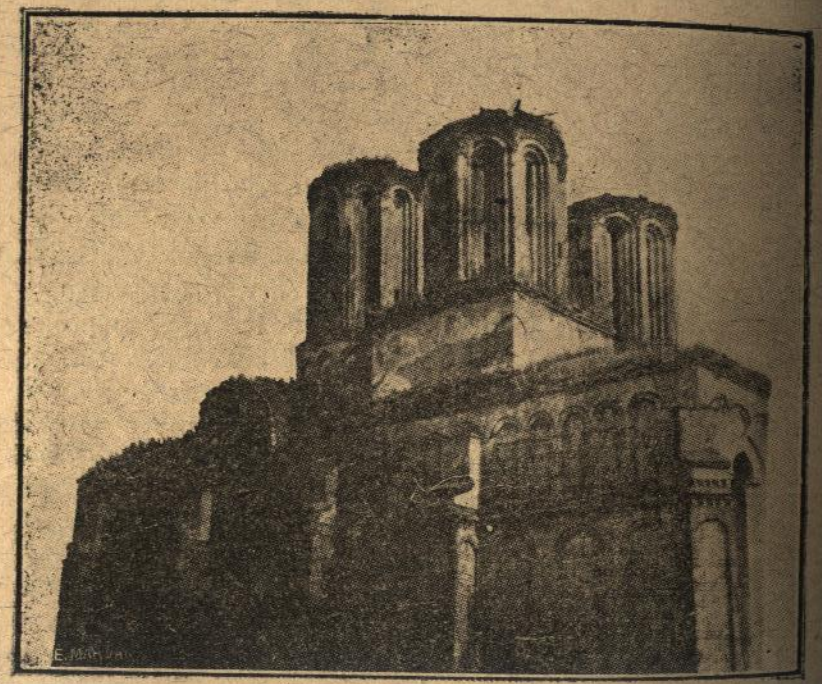

ajunsă ruină în secolul trecut, şi a cărei reconstruire, începută în anul 1889, nu este încă complectă nici astăzi după 33 de ani.

[1]) De câtva timp chestiunea Bisericei *Sf. Dumitru* din Craiova se discută din nou cu multă aprindere. Se cere cu insistenţă terminarea lucrărilor din interior, care şi aşa datează de foarte mulţi ani, făcând astfel să întârzie an cu an terminarea restaurării şi sfinţirea acestui locaş religios şi monument de artă al oraşului. In câteva rânduri am ridicat glasul meu în această chestie,—recunosc, fără niciun rezultat practic. V. articolul din „Apărarea Naţională“ despre această biserică, No. 104 anul III, 31 Oct. 1914 şi conferinţa „Cinci biserici vechi din Craiova“ ţinută la Soc. „Prietenii Ştiinţei“ în 29 Mai 1919. Pentru acest scop, apare astăzi şi acest istoric al vechei biserici, în acest loc.

Biserica *Sf. Dumitru*, pe care unii istorici o socoteau tot aşa de veche ca şi Craiova, o atribuiau ca întemeiere Impăratului Ioan (Iova) al Bulgaro-Românilor [1]). Alţi istorici o socotesc încă şi mai veche, încât nu se ştie cine o va fi fondat, lăsând să

se înţeleagă că vechimea ei datează din timpul fraţilor Petru şi Asan (1185).

[1]) V. *Folino*. Istoria Generală a Daciei, ed. Sion I, p. 114 şi III p. 177.

Intr'o asemenea greşeală a căzut în special şi Ion Heliade Rădulescu, care în a sa „Istorie a Românilor" atribue fondarea acestei biserici Regelui Ioan (Cobian) al Româno-Bulgarilor [2]).

In adevăr biserica *Sf. Dumitru,* după toată tradiţia istorică, este cel mai vechiu monument istoric al Craiovei. Dar, vechimea ei nu poate fi aceia care i se dă de către istoricii de mai sus.

Biserica de cărămidă, pe care Craiovenii din generaţia mai veche au apucat'o în stare de ruină pe la 1887—1888, în locul căreia s'a reconstruit aceia de astăzi, după inscripţia ei nu datează decât dela 1651, din timpul lui Matei Basarab.

Legenda cea veche, care se acreditase de istoricii neştiutori şi necercetători a inscripţiei fondatorilor, — legenda care prinsese în Craiova cu temei, — a fost redusă la justa ei valoare, iar data vechei biserici, bine precisată şi stabilită într'o lucrare documentată pe care a dat o la iveală, în 1881, reposatul cercetător de documente vechi Aug. Pessacov [3]).

D sa ocupându-se pe larg despre trecutul Bisericei „Sf. Dumitru" s'a ocupat şi de vechimea acestui monument istoric al Craiovei. Şi descifrând vechile inscripţii, aflate încă în fiinţă atunci, a stabilit epoca ei de clădire în anul 1651 de către Matei Vodă Basarab.

Din această inscripţie, pe care o reproducem aici, din vechea lucrare a def. A. Pessacov, se stabileşte însă că Matei Basarab a reclădit *din temelie* această biserică în locul alteia, care fusese mai înainte, şi care, mai mult ca probabil că, la acea dată căzuse şi ea în stare de ruină.

Căci altfel nu se poate explica şi nici înţelege rostul acestei inscripţii:

[2]) V. *Heliade Rădulescu,* op cit. ed. 1870 p. 89.

[3]) *A. Pessacov* Biserica Sf. Dumitru Băneasa. 1881 Craiova.

„In numele Tatălui şi al Fiului şi al Sântului „Duh, întru Sânta Troiţă şi întru Dumnezeire ne„despărţită. Vă veac Amin. Cu puterea milosti„vului Dumnezeu ziditus-au această Sântă bisea„rică şi s'au făcut *din temelie de isnoavă* pre hra„mul lui Sântul Dumitrie Mirotocivago [1]), creştin şi „prea luminat Io Matei Basarab Voevod Domnul „Ţerei Româneşti, etc. 20 Octombrie 1651".

De aici se deduce că Matei Basarab a găsit în oraşul neamului său Basarabesc o biserică mai veche, ruinată, cu hramul „Sf. Dumitru", pe care el a reclădit-o din temelie, după cum singur spune, sau a pus să se scrie, în inscripţia din faţa bisericei, reclădire pe care el a făcut-o în anul 1651, sau cel puţin atunci a terminat-o, spre pomenirea neamului său la Craiova, unde era „moşie din strămoşie a Măriei Sale" adică a Basarabilor sau Craioveştilor înrudiţi cu ei.

Nu se ştie cine va fi fost întemeetorul vechei biserici pe care a găsit o ruinată Matei Basarab şi a reclădit în locu-i pe aceia care a durat în lungul vremurilor până la 1887—1888, dar dacă Matei Basarab n'a spus nimic despre vechii ctitori ai vechiului locaş dumnezeesc în inscripţia slavonă dela 1651, lesne putem înţelege că nu o biserică de lemn ar fi putut să dureze până la el în 1651, dacă ar fi fost făcută de acel Impărat Ioan sau ceilalţi ctitori legendari din secolii XII şi XIII. Oricât de solid ar fi fost construită, ea n'ar fi putut rezista vremei şi intemperiilor de tot felul mai mult de trei secole.

Mai lesne se poate admite că vechea biserică va fi fost făcută către sfârşitul secolului XV-a de cineva din familia boerilor Craioveşti, înălţătorii Craiovei şi stăpânii ei pe acele vremi,—în imediată apropiere de curţile lor boereşti.

Această părere o exprimă şi d-l N. Iorga în „Istoria Bisericei Româneşti". D-sa susţine că „biserica

[1]) Mirotocivago=dătător de mir (făcător de mir).

domnească" pe care Matei Basarab, de un sânge cu Craioveştii, *o înnoi*, era vechea biserică făcută de Craioveştii cei puternici ai Craiovei [1]).

Data de 1651 a vechei biserici a lui Matei Basarab fiind dar bine stabilită, rămâne istoriceşte căştigat că cel mai vechiu monument istoric al Craiovei este „Sf. Dumitru".

El a suferit împreună cu oraşul vitregia timpurilor prin care a trecut Craiova, şi a resistat până când povara vremurilor l a doborît, transformându-l cu drept cuvânt într'o ruină istorică.

Fiind o ctitorie Domnească şi fondaţie Basarabească, Sf. Dumitru (Băneasa) a fost dintre bisericile cele mai bogate [2]), cu venituri mari de viitorul căreia trebuia să se îngrijească Domnii. Aşa a şi fost până în anul 1842 [3])—tocmai în anul când un mare boer craiovean, Principele George Bibescu, urcă treptele Domniei—, când a căzut în părăsire şi a sfârşit prin a fi cu totul uitată, locaş de repaus pasărilor de noapte, vreme de peste 40 de ani.

Lucrările pentru reclădirea bisericei „Sf. Dumitru", ajunse astăzi aproape de finit, sunt destul de vechi. Ele datează încă de pe la 1853, dar n'au luat fiinţă decât pe la 1880—1881.

1) V. op. cit. p 285.

2) Biserica *Sf. Dumitru* dispunea pe vremuri, între alte'e, de *„moşia Domnească din oraşul Craiovei"*, „câtă se va afla neodată şi neafierosită la altă parte cu cărţi domneşti", de moşia *Viişoara* (Romanaţi) partea ce i s'a lăsat de către fostul Armaş Constantin Racoviceanu prin actul de danie din 1754, moşia *Punghina* din Mehedinţi, din o prăvălie în „răscruciul de peşte" din Craiova şi numeroase locuri cu embatic, pe care aveau prăvăliile numeroşi negustori Craioveni din prejurul bisericei, în plus o mare bogăţie de odoare bisericeşti, între care sabia şi sulţa de argint a Sf. mărtir Dumitru (Pentru detaliile averei, a se cerceta inventarul din 1851).

3) De fapt biserica a fost închisă definitiv în anul 1849, iar în 1851 Decembrie 15 s'a făcut inventariu odoarelor bisericeşti dela Sf. Dumitru, de către Episcopul Râmnicului Calinic şi Epitropii G. Aman şi N Prisăceanu.

Atunci (1853, Mai) Episcopul Calinic a cerut Domnitorului Barbu Ştirbey ca să dea dreptul Episcopului să administreze averea bisericei în baza hrisoavelor domneşti, şi în acelaş timp să se ia măsuri şi pentru reclădirea bisericii ce servise de Catedrală Episcopală, pe timpul cât Episcopia de Râmnic fusese strămutată la Craiova.

La această cerere Domnitorul Ştirbey dispuse să se ridice planul locului şi să se alcătuiască şi un plan pentru noua biserică, cu arătare de costul bisericii şi osebit de cel al caselor episcopeşti.

In 1856, se hotărî ca reclădirea bisericei să se facă de Minister, de oare ce „nu s'a arătat nimeni amator a o lua", iar săvârşirea ei să se facă prin „grija P. S. S. Episcopului de Râmnic".

Trecură astfel câţiva ani fără să se facă nimic. In 1858 August 1, Ministerul Cultelor comunică din nou Episcopului de Râmnic, că Principele Caimacan Alex. Ghica a încuviinţat executarea lucrărilor de reclădire ale bisericei, în marginele devizului de 333.690 lei. Şi pentrucă nu ereau bani, — fondul bănesc al bisericii la închiderea ei, de 391.659 lei, se cheltuise de către fostul Mitropolit Nifon, cu o întrebuinţare de rea credinţă [1]), — Episcopul Calinic este autorizat a lua cu împrumutare pe seama fondului bisericei suma de 200.000 lei ca să înceapă lucrarea. Dar, Episcopul negăsind la nimeni o atare sumă ca să-i fie împrumutată fără nicio garanţie, cere să i se dea suma din fondul casei centrale. Ministerul face cunoscut Episcopului Calinic la 20 Iunie 1859, că deşi biserica a avut un fond bănesc de 361.659 lei, dar acest fond ne mai existând şi în timpul acela negăsindu-se bani pentru o asemenea lucrare, rămâne ca reclădirea bisericei să se facă într'un timp „mai favorabil".

In 1861 Episcopul Calinic mai face o nouă încer-

1). Rezoluţia Domnească a lui Vodă Ştirbey pe raportul No 3090/850 atingător de starea bisericei Sf. Dumitru (Dos. Episcopiei Râmnicului No. 1/852]

care, adresându-se de astă dată Camerei Deputaţilor, iarăşi fără resultat [1]).

De la această dată, nu s'a mai ocupat nimeni de reclădirea bisericei Sf. Dumitru. In mijlocul indiferenţei generale a stat ca o simplă ruină a Craiovei până în anii 1880—1881, când graţie acţiunei pornită de o mână de oameni de inimă ca def. Gh Chiţu, G. Aman. Aug. Pessacov, Gr. Tocilescu, ea a putut fi salvată, trecându-se în rândul monumentelor istorice.

In 1889 Statul luă asupră şi sarcina reclădirei acestui vechiu locaş religios, aj utat în mare parte de M. S. Regele Carol I.

La 12 Octomvrie 1889 s'a pus piatra fundamentală a marei biserici, care s'a reclădit sub direcţia architectului francez Lecomte du Nouy, într'un stil neo-bizantin, care nu înfăţişează întocmai vechea ctitorie a lui Matei Basarab.

* * *

De trei ori reclădita până astăzi, după cum dovedesc inscripţiile — o dată supt Matei Basarab în 1651, altă dată în timpul ocupaţiunei austriace a Olteniei la 1724 de către boerul Craiovean Constantin Obedeanu, Vel-Stolnic, fostul Consilier Imperial austriac, „care cu cheltuiala Dumnealui o au dres şi o au acoperit cu şindrilă, şi înfrumuseţând-o şi cu zugrăveală" [2]), şi altă dată în 1774 supt Alexandru Vodă Ipsilante, de către boerul Constantin Argetoianu, fost Mare Clucer, iarăşi boer mare al Craiovei, înrudit cu familia Obedeanu—noua clădire în piatră a bisericei *Sf. Dumitru* poate fi pentru Craiova viitoare o operă

1) Actele după care am relatat toată lupta dusă de către P S.S. Episcopul Calinic al Râmnicului pentru reclădirea bisericei Sf. Dumitru, se găsesc în dosarul Episcopiei No. 1/852, ce ni s'a încredinţat spre consultare de către def Aug. Pessacov.

2) Aug. Pessacov op. cit. p. 8. Mai înainte biserica fusese reparată şi de către tatăl Stolnicului Const. Obedeanu. biv-Vel armaşul Petre Obedeanu, care a fost înmormântat chiar la biserică, şi al cărui mormânt a fost profanat în decursul anilor. (V. inscripţia din lucrarea d-lui A. Pessacov).

de lungă durată, care unind prezentul cu trecutul, să arate şi generaţiilor viitoare o pagină din cele mai interesante din viaţa oraşului nostru, putând fi în acelaşi timp o podoabă architectonică a timpului de faţă.

Rămâne însă numai de văzut, — ceeace este atâta de dorit, — cine va putea să învingă toate greutăţile, care de ani de zile stau în cale, pentru complecta terminare a interiorului noului locaş, spre a se putea spune odată pentru totdeauna că reclădirea cea nouă a „St. Dumitru" este terminată şi că eternizarea ei a luat sfârşit.

G. Mil Demetrescu.
Avocat

Din Toponimia Jud. Dolj.

Poate cu nimic nu suntem mai în urmă în ţara românească, de cât cu studiile filologice

Lipsa de filologi pe de o parte, pe de altă parte lipsa de vulgarizare a acestei ştinţe, care rămâne doar între zidurile universităţii, contribue la această secetă de studii linguistice.

O societate filologică mai plină de noroc de cât cea existentă, ar trebui să însufleţească toate elementele tinere din învăţământ şi fie care, în cercul lui, să adune ca o albină tot ce ar interesa limba şi studiile la etnografice. Profitând de ospitalitatea „Arhivelor Olteniei", care urmăresc tocmai scormonirea în pământul inert, spre a descoperi mărturii vii de existenţa noastră veche aici, cât şi cercetarea elementului viu al neamului nostru, aduc în discuţie o problemă de etnografie, ce s'ar rezolva numai pe cale filologică: toponimia Judeţului Dolj. Studiii asupra toponimiei româneşti sunt puţine. In afară de studiul lui Gaster „Din toponimia jud. Vâlcea" publicat în „Buletinul Societăţii de geografie" din 1885,

al D-lui Dan „Din Toponimia Românească" din 1896 şi al D-lui O. Densuşianu" „Urme vechi de limbă în toponimia românească" din 1898, nu mai cunosc.

Pe lângă rădăcina cuvântului, care e de origină adesea slavă, ar trebui controlate şi înregistrate legendele înfinţării satului, aşezarea lui, care prin calitatea lui, nu e decât traducerea în slavonă. Ex: *Smârdan* însamnă: loc nisipos, mocirlos. Situaţia locului corespunde perfect numelui *Risipiţi*, o comună formată din alte cătune îndepărtate şi la început chiar casele risipite; *Malu mare*, etc.

Gaster împarte numele slavone în două: nume slavone date de popor şi nume sate de oficialităţi, de administraţie.

In prima categorie sunt numele de sate care mai au rădăcina în limba vorbită: ex. *Căciulata*, de la *căciula*, cu sufixul *lat* pentru masc. şi *lată* pentru femenin. Tot astfel *Lunca*, *Jilav*, *Măgura*. In limba poporului nostru, circulând o mulţime de cuvinte slavone, n'a fost greu ca să le dea ca nomenclatură a satului, fără a influenţa cât de puţin asupra originii neamului. Numele de sate s'au dat apoi prin slavizarea numelor autoctone.

In convieţuirea noastră cu Slavii, o mulţime de nume apelative s'au slavizat prin traducerea în limba slavă a cuvântului. Ex: Câmpulung se numea *Dlăgopole*.

Numirile de sate în genere s'au dat fie de la nume de persoane, fie de la cuvinte apelative.

Miclosics se ocupă pe larg de formarea numelor şi locurilor în operile lui. Studiază cu amănuntul vorbele slave în l. română şi aduce cu opera lui „Die Slavischen Elemente im Rumänischen" cât şi cu „Beiträge zur Lautlehre der rumänische Dialect şi cu altele, pe lângă o vastă erudiţie, dar şi un procedeu ştiinţific în filologie, lucru nou până la el.

Miclosics, ca şi Cihac, cum observă d l O. Densuşianu [1]), nu face o deosebire între influenţa slavei

1) Histoire de la langue roumaine.

vechi şi nouă în limba română, pe lângă câteva cuvinte latine, date cu origina slavă.

In adevăr sunt sate în Jud. Dolj, care îşi au numale de la oameni: Ex: Amzuleşti de la Amza, Albeşti de la Albu, Cârna de la o femee cârciumăreasă ce se stabilise cu cârciuma aproape de balta Cârna şi despre care se spune că era cârnă,[1]) Cernăteşti de la Cernat, Coţofeni de la Coţofeanu, Floreşti de la Florea, Gherceşti de la Ghercea, Motoci de la Marin Motoc, etc.

In toponimia Jud. Dolj sunt de asemenea sate o mulţime formate de la apelative:

Cornet de la Corn, Frasin de la Frasin, Galicea de la *Calici*, Fântânele de la Fântână, Atârnaţi, Risipiţi, Rotunda, Ascunsa, etc.

Sunt localităţi schimbate cu alt nume ulterior: Ex. Cetatea lui Traian, azi Cerăt. Toponimia Jud. Dolj este în generalitatea cazurilor slavă. In năvala atâtor barbari, în timpul neprielnic unei continuităţi de viaţă prosperă, spre a-şi păstra numele român în imposibilitatea de a lăsà mărturii prin lipsa de carte, ne găsim azi în faţa unor adevărate enigme. Cu atâtea rămăşiţe romane, cu atâtea ziduri ce amintesc icoana altor timpuri, nume nu ni s'au păstrat mai de loc. Viaţa noastră de sat e o problemă de etnografie, ce nu e încă rezolvată.

Numele toponimice se pot lua, după Gaster, de la pomi, flori şi astfel avem de ex. *Carpen*, *Salcia*, Răchita, etc.

De la animale, paseri şi avem: Boureni, Bouveni, Bârza, toate în Dolj.

De la culori: *Balta Verde*, *Albeşti* etc.

De la lucrurile casei: Teascul, Roaba, Ciutura, etc.

Avem sate cu numire de ocupaţie, de ex: *Rudari*, *Ciocănari*, *Pescari*.

Avem şi sate după naţionalitate: ex: Romaneşti, Greceşti, Secuiu.

1) Dicţionar Geografic al Jud. Dolj

Multe cuvinte slave traduc în totdeauna un apelativ: Maglavit = multe vite; Smârdan = loc nisipos, mocirlos; Poiana = Poiană, etc.

Găsim sate cu nume curios, ca *Hunia*, ce după aparență ar fi cuvânt maghiar.

Sunt sate cu nume de *Coman*, ce ar reaminti pe Cumanii. Avem sate ca *Georgmane*, *Georoc*, care sunt de origină turcă. In marea majoritate sunt slave: Maglavit, Smârdan, Băilești, Bărca, Giubega, Golenți, Rojiște, etc.

O catalogare a lor, după rădăcina cuvântului slav, un istoric al Comunei, dacă se poate dovedi, cercetări mai întinse ale actelor ce zac în Arhivele Statului, ar putea să aducă o apreciabilă contribuție în toponimia Țării noastre, așa de săracă în literatură filologică și cu ea s'ar rezolva atâtea probleme etnografice, de abia puse la noi, dar nerezolvate.

C. Gerotă.

Unicul și proprietatea sa

(Der Enzige und sein Eigenthum de *Max Stirner* (*J. Caspar Schimidt*).

Urmare

Intre fazele vieții individuale, și între fazele istoriei omenirii, un observator atent, poate întâlni puncte de asemănare. A învinge sau a fi învins, a fi stăpân sau sclav, iată singurele alternative dela început și pânăla sfârșit. In copilărie suntem realiști, adică încurcați de lucrurile lumii acestia; copilăria se trece fără să ne sbatem împotriva rațiunii, deaceia nu se obține nimic de la noi pe calea convingerii; surzi față de sfaturile bune, cât și față de mulțimea de argumente, reacționăm din potrivă cu vivacitate, la mângăieri și la pedepse. Tocmai mai târziu începe aspra luptă împotriva rațiunii, și odată cu dânsa, o eră nouă. La această treaptă de dezvoltare a spiritului, începem să zărim că până aci am tot privit lumea

fără a o vedea, că încă n'am contemplat-o adică cu ochii spiritului. Astfel se face ruptura, și odată făcută, începe stăpânirea spiritului cu întregu-i cortegiu de creațiuni. Dela început suntem aserviți cugetărilor noastre, și ele sunt acelea care înlocuesc poruncile părintești și ne guvernează viața. Se naște întrebarea: oare cât eram copii, nu cugetam de loc? Da, cugetam, dar cugetările noastre nu erau atunci abstracte, nu erau cugetări logice. Puteam gândi bunăoară: D-zeu e acela care a creiat lumea ce o vedem, dar cugetarea noastră nu mergea până acolo, ca să scruteze însăși adâncimile Divinității; puteam spune aceasta e adevărat, acesta e adevărul, fără să ne gândim însă la adevărul în sine. Omul matur diferă de tânăr prin acea că dânsul ia lumea așa cum e, fără pretenția de-a o modela după idealul său; în el se întărește părerea că trebuie să acționeze în contra lumii urmând interesul, iar nu idealul. Omul matur, față de cel tânăr e mai aspru, mai egoist; e oare prin aceasta mai rău? Nicidecum, răspunde Stirner, el a devenit acum mai pozitiv, mai practic, prin aceia că face dintrânsul, unicul centru. Și acum să vedem și drumul parcus de omenire. Cei vechi socoteau lumea ca o realitate și tot căutând adevărata bucurie, bucuria de-a trăi, au ajuns la concluzia că lumea trebuie supusă. Au cugetat și cei vechi, au cugetat depre lucruri, au cugetat despre zei, dar ceiace nu cunoșteau ei, era cugetarea, cugetarea în sine. Tot încercând însă de-a găsi un mijloc prin care să se poată eschiva de încătușarea lumii aceștia, din cel din urmă suspin al lor, se născu D-zeu, învingătorul lumii. Și dacă pentru cei vechi lumea era o realitate, pentru cei moderni însă, e o simplă aparență. Pentru spiritul care a putut să se descătușeze de lume, numai rămâne decât spirit și spiritual. Cugetarea celor vechi năzuind să cunoască lumea, a depășit-o; cei moderni în decurs de secole, n'au căutat să mai pătrundă lumea, ci să pătrundă dincolo de D-zeu, pe care l-a moștenit dela cei vechi, dincolo de D-zeu care e spirit, dincolo deci de tot ceiace-i spiritual. Să ne oprim puțin la spirit. Spiritul e creatorul unei lumi spirituale, și întocmai după cum nebunul trăește în lumea-i de visuri, extravangantul în lumea-i fantastică, tot așa și spiritul își crează fantomele lui. Spiritul spune Stirner,

nu există decât dacă crează spiritualul, şi existenţa sa rezultă numai din unirea cu spiritualul, creaţiunea sa.

Esenţa acestei lumi, e pentru cel ce-i scrutează adâncimile, vanitatea. Cel care-i cu adevărat religios, nu se ocupă de aparenţa înşelătoare, ci caută esenţa, şi când ţine esenţa, ţine şi adevărul. Şi astfel mania religioasă stăpâneşte lumea, şi cu timpul morala, înrudită firesţe cu religiunea la început, prin entităţile sale, îi ia locul. Ar veni acum rândul „adevăraţilor liberaţi", ca reprezantanţi ai celui de al treilea moment din evoluţia cugetări omeneşti. Dacă ne oprim ceva mai mult asupra lor, e numai pentru motivul, — spune Stirner, că ei reprezintă prezentul, şi prezentul merită să ne oprească atenţiunea.

Liberalismul politic

In secolul al 18-lea, fiind năruită puterea absolută, părinţii noştri, dorind să fie socotiţi ca „oameni", se uniră; rezultatul asocierii lor, fu statul. Creindu-se statul modern, se creiază de fapt un D-zeu terestru, care trebuia servit. Statul devine adevărata persoană în faţa căreia se şterge individualitatea noastră; nu eu trăesc în el, ci el trăeşte în mine. Burghezimea a împlinit însfârşit visul atâtor secole, căci în definitiv, revoluţia a substituit monarhiei temperate, veritabila monarhie absolută. Castocraţia, prin care înţelege Stirner sistemul de regi anterior revoluţiei, nu subordona pe individ decât la mici monarhii (corporaţie, noblеţă, cler, comună etc). După revoluţie însă, ce devine individul? Un protestant politic, dela început în relaţiei mediată cu D-zeu, adică cu Statul, şi dacă căutăm să vedem la ce se reduc trâmbiţatele libertăţi: libertatea individuală, libertatea presei, etc., vedem că libertatea individuală înseamnă independenţa faţă de persoane, căci în Stat, toţi sunt oameni liberi, de oare ce, ceiace-i striveşte se numeşte Stat, Lege, şi nici decum X ori Y. Libertatea presei, e altă iluzie. Se poate tipări firesţe, dar numai ce-i legal, încolo delicte şi iarăşi delicte de presă.

Liberalismul social

In societatea burgheză, ni se înfăţişază contrastul că cei puţini posed, iar cei mulţi, cei cari muncesc, sunt lipsiţi în bună parte de mijloacele de trai.

Acestei stări anormale, socialiştii i-au găsit, spun ei, remediul. Să facem din toţi calici, căci dacă nici unul nu va avea, în schimb toţi vor avea. Toţi înseamnă societatea, şi dacă liberalismul politic conchide că nimeni numai are dreptul să comande, apoi socialiştii conchid că nimeni numai are dreptul să posedă; dacă pentru unii Statul singur comandă, pentru ceilalţi, societatea singură posedă. Aceasta e cea de a doua tentativă de furt făcută personalităţii mele, în folosul umanităţii. Dacă suntem egali, apoi aceasta se datoreşte faptului că muncim.

Esenţialul e că numai suntem acum pentru Stat, ci suntem unii pentru alţii; astfel tu munceşti ca să mă îmbraci, eu să te distrez, tu să mă instrueşti, s. a. m. d.

Munca ne face demnitatea, ea creiază egalitatea noastră. (Înţeleg prin muncă, numai munca de folos general).

Burghezimea lăsa producţia liberă, comunismul te forţează la producţie, neadmiţând decât producători.

Nu e suficient că profesiunile îţi sunt deschise, ci trebue acum să practici negreşit una. Astfel muncitorul se supune supremaţiei unei societăţi de muncitori, după cum burghezimea admitea fără obiecţie, concurenţa. Societatea de care atârnăm cu totul, e un nou stăpân, o nouă fantomă, care ne impune la rându-i, tot felul de servicii şi datorii.

Liberalismul umanitar

Burghezimea nefăcând omul liber decât prin naştere, l-a lăsat pentru restul vieţii să se sbată în ghiarele neumanului, a egoismului. Dupe cum cetăţeanul întrebuinţează statul, tot aşa şi muncitorul va întrebuinţa societatea, pentru un scop egoist. Umanitaristul strigă socialistului: Imbrăţişează un interes pur omenesc, dacă vrei să-ţi fiu tovarăş. In societatea omenească, pe care ne-o promite umanitaristul, nu e loc pentru ceia ce în mine şi în tine e particular, şi ca atare, nimic nu poate fi luat în seamă, dacă poartă pecetea de afacere privată. Cetăţean şi muncitor, nu sunt încă sinonimi cu „Om". Omule spirit, şi de aceia toate puterile străine lui trebuesc distruse. Astfel epoca modernă sfârşeşte prin a se reintoarce la punctu-i de plecare, făcând din nou din libertatea spirituală, scopul ei. Aşa dacă ne-am întoarce bunăoară

iarăș la muncă, dânsa oricum, nu poate face din tine un „om"; munca trebue să-ți fie comandată de umanitate, să fie profitabilă evoluției ei istorice, mai pe scurt, să fie pur omenească.

Aceasta presupune 2 lucruri: 1) să fie folositoare omenirii 2) să fie fapta unui „om". Cea de-a doua condiție presupune că lucrătorul cunoaște scopul omenesc al lucrării sale, și conștiința îl face să-și dea socoteală că e „om". Pentru a ajunge scopul, umanitaristul cere întotdeauna ca nimic să nu-i rămâne spiritului neobservat, necontrolat.

Individualitatea

Să căutăm să determinăm în ce constă libertatea, din ce-i alcătuită individualitatea, și care li-i raportul. A fi liber de un lucru oarecare, înseamnă a fi scutit de el. O libertate absolută nu poate fi concepută, căci dacă poți fi scutit de multe lucruri, nu poți fi însă fără nimic. Si spune Stirner: să nu sperați că ar fi posibil să atingeți libertatea față de tot, libertatea totală. Incetați deci de a urmări o fantomă, și încercați-vă sforțările pentru un scop mai bun decât inaccesibilul. O libertate odată cucerită, o alta determinată îi ia locul, căci de îndată ce-am posedat drumul de fier, nu s'a născut în noi dorința să spintecăm aerul?

Dar atunci, o lipsă totală de libertate ar fi posibilă? Ca sclav bunăoară, n'am libertatea exterioară, sunt supus capriciilor fără număr ale stăpânului meu, totuși rămân, sunt al meu, și de-mi tae un picior, atunci nu mai are piciorul meu, căci piciorul tăiat, nu mai e piciorul meu, dupe cum un câine mort, nu e tot una cu un câine viu. Libertatea pot s'o cuceresc (prin putere, prin înșelăciune, etc), dupe cum poate să-mi fie și dată; cel căruia i s'a acordat libertatea, e un sclav liberat, un câine care-și târâe un capăt de lanț, e un serv învesmântat ca omul liber, e ca și măgarul imbrăcat cu pielea de leu. Dar atunci, ce cere Stirner, care-i libertatea pe care o dorește? Libertatea mea spune el, nu devine complectă decât dacă e puterea mea, numai prin aceasta din urmă încetez de a fi numai liber, pentru a deveni individ și posesor. Vom lupta să ne liberăm, adică eu,

tu, noi, de tot ceia ce ni-i străin, dar atunci întrebare legitimă: ce suntem oare fiecare, ce ne formează individualitatea, la ce se reduce eul nostru, ca să putem ști ce e străin de noi. Un abis unde clocotește fără regulă și fără lege, instinctele, poftele, pasiunele, un haos fără lumină și fără stea; așa ni se înfățișează eul! Fiecare la rându-i să caute ca să devină un Eu atot puternic, fiecare să caute deci numai acea ce lui, autonom și autocrat, îi este folositor.

Individul

Ultima verigă a liberalismului, ca să nu ne mai oprim la cele anterioare, caută să vadă în fiecare din noi pe „om", adevărata noastră esență, neglijând pe individ in carne și în oase, neținând seamă că eu sunt Petru, iar tu ești Pavel. El nu vede în tine pe individ, ci ceace e general, comun, speța, spiritul. Dar dacă suntem oameni, apoi această calitate nu e decât cea mai puțină din noi, și n'are însemnătate decât ca una din proprietățile noastre, ca contribunul la formarea individualității noastre, dupe cum tot așa evreu și creștin, francez și berlinez, constitue tot una din calitățile noastre. Și în ce privește spiritul, pot socoti bunăoară printre atributele mele un spirit creștin, un spirit loial, etc. Așa zisa religie a umanității, nu e în definitiv decât cea din urmă metamorfoză a religiei creștine. Liberalismul îl socot ca o religie, pentrucă mă separă de esența mea, și așează deasupra-mi „omul", dupe cum fiece religie face să planeze D-zeu, sau Idolul său. Binele societății umane, (a statului), nu mă interesează pe mine, egoistul; nu mă devotez acestei societăți, pentrucă nu fac decât s'o întrebuințez și spre a putea uza în întregime, o transform în proprietatea mea, adică o nărui și clădesc în locu-i asociația de egoiști. Față de mine individ, e evident că există puteri mult mai superioare, dar poziția pe care o iau eu individul conștient față de aceste puteri, e o atitudine dușmănoasă, o atitudine cu totul diferită de cea de umilire pe care ne învață s-o luăm religia.

(Va urma)

Ion Dongorozi.

Pentru „o istorie a Craiovei“

DOCUMENTE[1])

IX

Craiova în prima zi a ocupaţiei

21 Noembrie 1916

Pentru vremurile de mai târziu, când va fi greu din „uitarea“, care acoperă cu vălul ei toate faptele, să apară mărturiile celor ce le-au văzut în timpul războiului mondial la care am luat parte şi noi, şi mai ales pentru o viitoare istorie a Craiovii, trebue să se publice toate documentele privitoare la ocupaţia armatelor duşmane, *din Noembrie 1916—1918.*

Prin fiecare cămin se găsesc cărţi, afişe, ordonanţe poliţieneşti şi ale administraţiei, ziare, reviste, chitanţe, firme, etc., cari toate au un interes deosebit. Pentru aceasta ne adresăm celor care posedă din acestea, sau chiar pot să descrie faptele, să ni le trimită spre a le păstra aci, scrise, sau, aiurea, să fie începutul unei colecţiuni. Orice rând scris, orice semn vizibil ne va aminti clipele noastre de suferinţă.

Noi, găsim o lucrare „Dela Sibiu până la Siret“ *impresiunile unui corespondent de război,* Karl Rosner, *într'o traducere liberă*[2]), *în editura Regele Carol*[3]) *din Bucureşti, în anul 1917, cu preţul de lei 2, pagini 112, cu un cuprins foarte variat.*

La paginile 83, 89, este un capitol: Dela Târgu-Jiu până la Craiova, *iar la pag. 88, găsim următoarele:*

„Craiova—oraş agitat, plin de contraste—cu toată vechimea-i fără cultură şi bogăţia-i fără frumuseţe.

Ocup la hotel Minerva o odaie imensă, în stil de moschee. Dar ţeava dela spălător este stricată. Fata care serveşte, o unguroaică drăguţă, îmi spune:

[1]) Vezi „**Arhivele Olteniei**“, An. I, No. 2—3, 1922 Iunie, pagina 204.
[2]) Fără numele traducătorului.
[3]) Fără să se spună dacă este tipografie, librărie sau aitceva.

— Ioi! . . . Asta e de şase luni . . . şi domniavoastră, domnule, sunteţi cel dintâi care vă plângeţi!

In schimb rufăria patului pare să funcţioneze de o jumătate de an. Geamurile odăii sunt încă astupate cu hârtie albastră . . . după cum ceruse un ordin al poliţiei, atunci când zeppelinele noastre zburau peste România şi aviatorii noştri vizitau oraşul. Jos, în cafenea, chelnerul îmi spunea smerit şi linguşitor:

— Oamenii de aici au o vorbă specială; ei zic: cât timp le-am dat porumb şi grâu, păsările nemţeşti ne erau prietene; cum însă le-am lăsat să flămânzească, au venit de şi-au aruncat ouăle pe capul nostru!

Râde şi aşteaptă să fac haz.

— Mă rog, asta e numai aşa, o glumă.

Iar dela masa învecinată zice altul:

— Doreşte domnul ceva? Aici găseşte de toate.

Secături! Mă duc . . . .

Dar nici pe Calea Unirei, fala Craiovei, nu e altfel. Steguleţe albe spânzură în faţa tuturor prăvăliilor, fâlfâe în toate formele şi mărimile dela toate ferestrele. Dincolo, d-l Moise, bijuterii şi argintării „en gros“ şi „en detail“, a scos chiar două steaguri albe . . . , şi s'a postat, în timpul acesta, în pragul prăvăliei, uitându-se cu un aer de superioritate filozoficească la furnicarul în mişcare al soldaţilor germani, lăsând buza în jos, de par'că ar vrea să spue: „Mă rog . . . avut-am noi nevoe de asta?. . .“

De bună seamă că unul din cele două steaguri este pentru sentimentele lui „en gros“, iar celălalt pentru cele „en detail“.

Aici şi pe strada Lipscani domneşte aceiaşi înghesuială. Coloane germane urue pe pavaj, cavaleria galopează prin oraş. Şi printre soldăţimea noastră care umple toate prăvăliile cumpărând, astfel în trecere, după atâtea săptămâni de încordări teribile, câte ceva—o bucată de săpun, cărţi poştale ilustrate pentru acasă, rufărie şi hârtie de scrisori—se amestecă băştinaşii cu o supunere mlădioasă, desgustătoare. Se văd pe stradă şi femei şi multe încă. Şi toţi vorbesc nemţeşte, silindu-ne să admirăm talentul extraordinar ce-l au la limbi. Acum, cinci zile nu ştiau decât româneşte şi franţuzeşte.

N'au trecut nici patru zile de când am intrat în oraş şi iată că li s'a deslegat limba, vorbind acum nemţeşte, ca şi cum ar fi ceva firesc.

Intru intr'o prăvălie, să cumpăr un săpun de ras. Vânzătorul, pe când îl împacheta, se apropie de mine şi cu un ton de intimitate:

— Să fi intrat Germanii în Bucureşti?

— Nu.

— Or mai fi departe de Capitală? Cam cât: vre o două zeci de kilometri?

— Nu ştiu.

El surâde neîncrezător.

— Nu ştiţi? Să vă spun eu . . . două zeci şi cinci.

— Cât am de plată?

— Aşteptăm cu toţii să cadă odată Bucureşti-ul . . poate să putem iar importa mărfuri.

Patrioţi! !

Iar seara la comandantul german al oraşului, Maiorul Sch . . . bătrânul african, care şi-a căştigat mii de merite. El s'a instalat modest în palatul pompos al unui milionar, comerciant de grâne, care prefera să aştepte la Paris sfârşitul războiului. Un cerc de bărbaţi serioşi şi dornici de muncă îl înconjoară. Eşti ca într'o insulă. Stăm la o masă lungă, cu faţa de masă albă, iar din semiîntunericul unei săli, ale cărei uşi sunt deschise, vin acorduri de muzică, o vioară.

Un soldat german cântă melodii pline de încredere în viitor.

Şi apoi, cum încetează muzica, stăm de vorbă, discutând asupra succeselor de aci, din ţara ocupată, despre ce a fost Africa pentru noi şi ce va fi iarăşi".

X

Biblioteca din Palatul Justiţii

In Palatul Justiţii din Craiova, se află o interesantă bibliotecă în care lucrările juridice ocupă locul de seamă.

Volumele sunt numeroase, însă, nu mai sunt la curent, cu noile lucrări.

Noua literatură de drept, încă n'a început să ocupe frumoasele rafturi lucrate în lemn de stejar.

Câteva tablouri în creion, ale unor avocaţi şi magistraţi se află atârnate pe zidurile camerii.

Cititorii se văd foarte rari şi prea puţini.

Actul de fondaţie al acestei biblioteci, s'a tipărit de baroul avocaţilor din Dolj, în Aprilie 1909 la tipografia I. Samitca şi D. Baraş, institutul grafic „Samitca", într'o broşurică, format mic de 8 pagini.

Este adresa procurorului general Grigore I. Columbeanu[1]. *Iat'o:*

Anul 1884, luna Mai

Procurorul General de pe lângă Curtea de Apel din Craiova

Stimaţi Camarazi[2],

Se simţea de mult necesitatea unei complecte biblioteci juridice. Atât magistratura cât şi baroul adeseori au nevoia de a se lumina în numeroase cestiuni dificile. Pentru înfiinţarea unei atari biblioteci, bunăvoinţa generală n'a lipsit niciodată.

Nu trebuia decât o iniţiativă oarecare şi totul era reuşit. Profitând eu dar de această facilă poziţie, în numele Curţii şi al Baroului, am făcut apel la mai multe generoase persoane şi Institute de bine public. Propunerea n'a fost de loc inoportună, pretutindeni ea a găsit cel mai bun acces.

Aşa Ministrul Justiţiei, Consiliul Judeţean de Doljiu, Epitropiile Institutelor Madona-Dudu, Sf. Treime şi Sf. Ilie, precum şi un număr oarecare de distinşi bărbaţi ca D. D. B. Vlădoianu, Contele de Talevici, Al. Aman, D. Căprianu, Sava Şomănescu, M. Stătescu, Prinţul A. Ştirbey, P. Chiţu, Ul. Boldescu, Ang. Betolian, C. Vâllimărescu, N. T. Popp, M.

1) Azi decedat. Are mai multe lucrări juridice. Era unul din cei mai buni şi ascultaţi conferenţiari ai „Ateneului". S'ar cuveni să i-se facă o biografie.

2) Adresată către D-nii Membrii ai Curţei de Apel şi Baroului din Craiova.

Bazeli, Ştefănianu,[1]) etc., etc., toţi aceştia cu grabă au răspuns prin generoase şi preţioase ofrande.

In urma acestui binevoitor concurs, negreşit scopul fu realizat şi prin urmare biblioteca întemeiată.

Acum numai rămâne decât cum să se conserve şi cum să se administreze această mică instituţie. In acest scop eu am onoare a vă propune stimaţi camarazi, că cel mai facil mod de administrare nu poate fi decât următorul:

I. Biblioteca să fie publică şi pentru totdeauna aşezată într'una din salele Curţii.

II. Ea să se administreze de un comitet mixt ai cărui şease membri să fie parte magistraţi şi parte advocaţi, şi

III. In tot timpul să facă parte de drept, ca membri în comitet:

1. Cei doi preşedinţi cu Procurorul General şi

2. Decanul advocaţilor cu doi[2]) membrii ai Consiliului de disciplină[3]).

Cu modul acesta comitetul pe deoparte va fi cu înlesnire ntocmit, iar pe de alta se va compune din bărbaţi cât se poate mai interesaţi pentru conservarea bibliotecei.

Dacă dar şi Domniile Voastre găsiţi de bună prezenta propunere, vă rog a semna în dosul acestei adrese ca semn de adesiune.

Actul acesta în urmă, astfel învestit, va servi ca *document de fundaţiune al bibliotecei.*

Primiţi, vă rog, stimaţi camarazi, expresiunea celei mai perfecte stime ce vă păstrez.

(s) Procuror General, **Gr. I. Columbeanu.**

La apelul de mai sus au aderat: **Curtea**[1])

Prim-Preşedinte, *D. Căprianu.* Preşedinte de secţie, *Gr. Grămăticescu.* Membrii: *D. I. Eustaţiu, E. Angelescu, L. Leonţianu, G. Orman, G. Millian, G. D. Bildirescu, P. Sutescu, C. D. Stefu, C. Vălimărescu.* Procurori: *C. Georgescu, D. Gârleşteanu.*

1) Cele mai multe volume s'au dat în urmă de Principele Gr. Sturza, având un important proces la Curte şi avocaţii săi neavând aci volumele necesare.

) Azi, sunt şease membrii, conform legii avocaţilor din 1907.

3) Comitetul n'a mai funcţionat de multă vreme, cred, din cauza acestei adrese uitate.

Au aderat de asemenea *Baroul,* compus din[1]):

Decan, *P. Chiţu.* Membrii cons. de disciplină: **I. Ath. Mitescu, G. I. Pessicu.* Advocaţii: *N. Stănescu, Em. Niciu, N. Economu, A. Varlam, D. I. Anastasescu, E. A. Drăgoescu, Ştef. Zăgănescu, Ullyse Boldescu, G. Ştefănescu-Gogu, M. Măldărescu, I. Pazu* E. I. Vergatti, T. Mar-Ocneanu, Al. D. Nicolaid, Petru M. Zeuleanu*, A. Betolian, Sc. Leonardescu, Sc. Stănciulescu".*

Acest act, în broşură, are certificarea exactităţii, emanată astfel dela Consiliul de disciplină al Baroului Dolj:

Prezentul act de fondaţie al bibliotecei juridice din Craiova, s'a extras întocmai după *originalul aflat în conservarea d-lui Procuror General al Curţii de Apel din Craiova.*

p. Decanul Baroului, **G. I. Pessicu.** Membrii Consiliului: *I. Peruianu, I. Pazu, C. Radulian, N. M. Viişţorianu, N. B. Rioşianu.* Secretarul Consiliului, *G. Dem. Miulescu.*

XI

Balta Craioviţii

Vechea Craiova, legenda ne spune[2]*), se află unde este locul azi numit „***balta Craioviţii***".*

*Istoricul nostru Bogdan Petriceicu Haşdeu, în lucrarea sa „***originele Craiovei** 1230—1400" tipărită la 1878 în Bucureşti, la pagina 51—52, privitor la aceasta ne spune:*

„După o legendă poporană, Craiova cea veche, negreşit înainte de secolul XV, când a devenit capitală a Olteniei, clădindu-se cam tot pe atunci şi biserica cea „Bănească", nu se afla punctualmente acolo unde este astăzi.

„La porţile oraşului mergând spre Jiu—zice d-l Margot[3]) —se vede o mare baltă numită Craiovita, tradiţiunea poartă că oraşul era zidit în vechime în acel loc, şi că în urma

1) Observăm că nici unul din semnatarii dela Curte nu mai trăeşte, iar din membrii subscrişi ai Baroului, azi trăesc numai trei, cei în dreptul cărora se află asterisc *).

2) Cei cari au cunoştinţă de legenda aceasta a bălţii Craioviţii, sunt rugaţi să o transcrie complect, din auzite sau din citite şi să ne-o comunice.

3) T. Margot, *O viatoria în cele şaptesprezece districte ale României,* Bucureşti 1859 în 8 p. 52

unui mare cutremur de pământ, fu cufundat cu totul, în cât şi apele bălţilor îl cuprinseră".

Cercetări în fundul bălţii ar putea lesne să verifice această legendă [1]).

E foarte probabil ca poziţiunea primitivă a Craiovei să fi fost chiar lângă Jiu.

Cu toate acestea, legenda despre cufundarea oraşului, ni se pare a fi avut dintâi în vedere *un alt punct teritorial*, aplicându se apoi către balta de lângă Craiova, din cauza apropierii locului [2])".

XII

Teatrul în Craiova, între anii 1866—1869

Istoria teatrului din Craiova, încă nu s'a scris. Documente numeroase, cred că se află în archiva Teatrului Naţional, cari pentru interesul cultural ar trebui desprăfuite.

Noi am mai găsit [3]) acum o interesantă lucrare a celei mai distinse artiste Aristitza Romanescu [4]) **„30 de ani"** *—amintiri, tipărită la Bucureşti, în 1904, în editura librăriei Socec & Comp.*

Amintirile şi le începe cu Craiova [5]). Dela pagina 6—13 citim:

„Intre 1866 şi 1869.

La şcoala Centrală din Craiova.

1) Aceste cercetări cerute de Haşdeu în 1878, n'au fost făcute nici până azi.

2) Haşdeu, înclină spre un loc *Nedeia-Cetate*, dispărută astăzi cu desăvârşire, a cărei situaţie geografică, îi este necunoscută.

3) Vezi „Arhivele Olteniei" an. I, No. 2—3, pagina 207, documentul No. VIII în articolul nostru.

4) Decedată în cursul războiului la Iaşi în 1918. La înmormântare s'au ţinut minunate discursuri, care au atras atenţia, precum au fost ale artistului C. Nottara şi I. Petrovici, la biserica Banu. Cel din urmă l'a publicat în volumul *Simţiri rostite* No. 9—11 din Biblioteca Universală Alcalay şi Calafeteanu, pag. 9—14.

5) „Arhivele Olteniei" sunt datoare să-i consacre un studiu, fiindcă Aristitza Romanescu, era şi olteancă, de origină din Craiova. S'ar cuveni şi celoralţi artişti, al căror nume este aci amintit.

Unchiu meu, actor Th. Theodorini, mă lua din când în când acasă şi acolo, toată ziua, n'auzeam vorbindu-se decât de teatru. Intre comicul Tănăsescu,—Dimancea, tipul amorezului de salon, — Serghie, care juca mai ales intriganţii, — Pavel Stoenescu, un comedian, aducând mult cu Thiron, — Costache Teodorini, care avea ca roluri de predilecţie eroii şi comicii bătrâni, — Catinca Mihăescu, un fel de Pauline Granger,—vestita Raluca Stavrescu,—fostul ei bărbat Ion Vlădicescu şi Mariţa Teodorini, — între aceştia am crescut, fie acasă la Teodorini, fie la teatru, unde mă duceau seara, ca distracţie.

Afară de aceasta, Teodorini şi nevastă-sa se ocupau mult cu traducerea pieselor „în vogă" pe vremea aceea, bunioară: Le roi s'amuse, Les mousquetaires, Le supplice d'une femme, Comme elles sont toutes, Le démon du jeu, Julie, etc. Teodorini dicta, iar noi copii—şi mai cu seamă eu, ca fiind mai răsărită—scrieam.

In cursul săptămânei, la şcoală, jucam fetelor câte o scenă memorată, îmbrăcându-mă cu ce rochii găseam pe la directoare şi pe câte o scenă improvizată. Mi-aduc aminte că ntr'o Duminică, m'am întors la internat foarte impresionată: văzusem pe Dimancea. Când m'a auzit reproducând părţi întregi şi mai ales scena din închisoare, pe o rogojină, a rămas uimit. A doua zi, i-a spus lui Teodorini. Acesta luându-mă acasă, la finele săptămânei, m'a dojenit, căci n'ar fi vrut cu nici un preţ ca rudele lui să îmbrăţişeze cariera dramatică. In acelaş timp, Costache Teodorini, celălalt unchiu al meu, m'a luat deoparte şi mi-a arătat viaţa de teatru într'un tablou oribil,—cam în felul cum vorbeşte Kean cu Anna Damby Din ziua aceia, atât de antipatic mi-a devenit teatrul, în câ dacă mai târziu, se întâmpla ca vre-o fată să-mi zică „parcă eşti actriţă", eram în stare s'o strâng de gât.

Terminând şcoala, la împărţirea premiilor, fiindcă aveam glas frumos, m'au pus să cânt Casta-Diva din Norma şi aria mare din Robert le Diable,—ceiace dovedea înainte de toate nepriceperea profesorului, un neamţ, care la 15 ani mă punea să cânt lucruri aşa de grele. Mare şi ridicul succes! . . Ridicul, pentrucă ori cât aşi fi cântat de bine, nu puteam

lupta cu asemenea bucăţi; mare, pentrucă Primăria şi prefectul Calimah, au hotărît imediat să mă trimeată ca bursieră, să studiez canto în străinătate. Teodorini auzind, foc! „Nici un copil din neamul meu nu va pune piciorul pe scenă"! Şi proectul a rămas proect,—căci cine ar fi îndrăsnit să ţie piept violenţei sale? . . .

M'am întrebat de multe ori pentru ce această groază a lui de teatru? Şi mi-a fost cu atât mai greu să-mi răspund, atunci, — cu cât a dus Direcţia 20 ani . . . Şi ce direcţie! . . . O disciplină ne mai pomenită, „Ori bine, ori de loc" era deviza tuturor. Fiecare trebuia să intre în scenă cu rolul perfect ştiut, căci suflerul nu sufla, —controla. Şi mai toate locurile erau abonate cu aceiaş abonaţi, timp de mai mulţi ani. Nu se zicea loja No. 1, No. 2, No. 3 . . . ci loja Zătrencii, loja lui Marghiloman, a lui Golfineanu, a lui Aman, etc. — iar în zilele de sărbători, zile rezervate pieselor naţionale, ca Radu Calomfirescu, Buzescu şi altele, — cu două ceasuri înainte de începerea spectacolului, se dau tunuri; era un fel de privilegiu, de care nici o piesă străină, oricât de războinică ar fi fost, nu se bucura.

Dacă piesele naţionale, se distingeau prin bubuituri de tunuri, celelalte, mai toate, se bucurau de un al privilegiu destul de comic. Şeful orchestrei teatrului, Briaski, — renumit prin mila cu care hrănea toţi câinii fără căpătâi din Craiova, — îşi luase obiceiul, spre a intra în gustul publicului, de a introduce cântece, în mai toate piesele — se potrivea, nu se potrivea. Şi cântecile însă, ca şi cuvintele, erau plagiaturi; dar cel puţin cântecele erau pe faţă, căci Briasklua arii de prin opere sau operete, fără a schimba vreo notă şi nu şi le insuşea, — pe când cuvintele erau versuri, când din Nicoleanu, când din Conacky, pe care amatorii le expropriau, înlocuindu-le pe ici pe colo câte o rimă sau câte un cuvânt, şi dându-le drept ale lor. Aşa s'a întâmplat cu Steaua Păstorului, cu Curcănăreasa, Căpitanul Charlota şi o mulţime de alte piese din repertorul Dejazet, printre care era şi o melodramă: Le pardon de Bretagne, al cărei titlu fusese tradus în Româneşte: Pardonul (!) Sfintei Anna.

Terminându-mi studiile, obosită, slabă, m'am dus la o moşie la Zăvideni, unde am petrecut toată vacanţa.

38960
30649
8041
5869 0

Toamna, la Craiova, am fost dată într'un pension francez, împreună cu vară-mea Elena Teodorini, cu cele două surori ale ei, Lucreţia şi Mimi şi cu Maria Vlădicescu, fata lui Ion Vlădicescu şi a Raluchii Stavrescu.

Acestea se petreceau în 1870.

Se declarase războiul Franco-German. Din ură de rasă, directoarea pensionului, franceză, concediase pe profesorul de limba germană şi pe cel de piano, amândoi nemţi. Consecinţă: n'am mai învăţat nemţeşte şi am neglijat pianul".

XIII

Craiova în anul 1900

Acum 22 de ani la Sibiu, în editura şi tiparul lui W. Krafft s'a publicat de Dr. C. Diaconovich, Enciclopedia Română, *din însărcinarea şi sub auspiciile „Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român", în trei volume.*

In vol. II la pag. 32—34 cuvântul Craiova *a fost tratat de defunctul profesor* M. Strajanu *într'un articol succint şi alăturată fotografia liceului „Carol I, actual.*

Fiind foarte interesantă descripţia o publicăm aci în întregime:

„Craiova, capitala judeţului Doljiu, al patrulea oraş al României libere în privinţa poporaţiunei. După ultimul recensământ, din 1895, Craiova are 38.690 loc. dintre care 30.649 sunt cetăţeni Români, iar 8041 streini. Intre aceştia sunt 152 Mahomedani şi 2574 Mosaici; restul creştini de deosebite naţionalităţi, mai ales Bulgari, Serbi, Germani şi greci. Craiova este un însemnat centru de cultură, comerciu şi industrie; are un liceu, o şcoală, militară, un gimnaziu real cu 4 clase, o şcoală comercială de gradul I şi II, o şcoală secundară de fete cu 5 clase, o şcoală normală pedagogică de învăţători şi alta de institutoare, ambele internate, o şcoală profesională de fete şi o şcoală de meserii pentru băeţi: un institut pentru educaţia casnică a fetelor sărmane, numit dupe numele fondatorului „Şcoala Popovici", cu 4 clase primare, 3 gimnaziale şi internat; 10 şcoale primare de băeţi,

din care două, şcoala „Trişcu şi Obedeanu“ întreţinute din fonduri particulare; 10 şcoale de fete, din cari „Romaneanu şi Lazar Otetelişeanu“ întemeiate de particulari. Sunt 25 biserici ortodoxe, din cari 4 fondate şi întreţinute din fonduri particulare, una biserică protestantă, alta catolică, un templu israelit şi 2 sinagoge. Sunt 4 spitale, din cari 2 ţinute din fonduri particulare. Aci e reşedinţa Tribunalelor şi a unei Curţi de Apel cu 2 secţiuni; un teatru subvenţionat de Stat şi câteva societăţi de cultură. Intre industriaşi, cei mai numeroşi sunt tăbăcari (argăsitorii de piei sau timari), aşezaţi din vechime pe malurile pârâulul Tabacilor, astăzi canalizat [1]), ce curge prin mijlocul oraşului în partea sud-estică; apoi cismari, căldărari, cojocari. plăpumari, fierari, săpunari, lumânărari, o fabrică de frânghii şi mulţi Bulgari şi Români cari se ocupă cu această meserie; o fabrică de tâmplărie, alta de lăptărie la şosea, un abatoriu de curând înfiinţat, 7 mori cu aburi, un mare atelier de tiporafie, altul de legătorie şi alte 2 tipografii mai mici, o drogherie, 5 farmacii şi numeroase magazine de comerciu se află in centru, pe calea Unirei şi stradele Lipscanii vechi şi noui. Tot aci se află o sucursală a Băncii Naţionale, a Creditului Funciar, a mai multor societăţi de asgiurare, o bancă a comerciului şi câteva case particulare de schimb. Comercianţii sunt în majoritate Români sau Romanizaţi. După sfera de activitate sunt 282 cu profesiuni liberale; advocaţi, medici. ingineri ş. a. 3360 meseriaşi şi neguţători; restul proprietari, rentieri, funcţionari sau proletari.

După gradul de cultură, între 38 mii sunt 6970, dela 7 ani în sus, cari nu ştiu ceti şi scrie. Din vechea aristocraţie a capitalei banilor Olteniei, nu se mai află azi în Craiova decât vre-o 3—4 familii. Elita de azi a oraşului mai mult plutocraţie, decât aristocraţie intelectuală, e ridicată din clasele poporului. Craiova are o frumoasă poziţiune în Valea-Jiului, de-a stânga, pe un loc ceva mai ridicat, 1 km. dela acest fluviu. O legendă spune că altădată Craiova era mai aproape de Jiu, unde e azi balta Craioviţei [2]), acum canalizată, în fundul căreia

1) Inexact
2) Vezi aci documentul XI.

s'ar fi cufundat oraşul de odinioară în urma unui cutremur. Insă Haşdeu atribue aceasta cetăţii legendare Nedeia, fostă rivală Craiovei. Originea Craiovei se pierde în negura evului mediu. Unii atribuesc întemeierea ei lui Ioan Assan, împăratul Româno-Bulgar. Haşdeu (în „Originile Craiovei“) susţine că ea a fost întemeiată de un rege, de unde numele ei de „Cralieva“ sau popular „Craliova“ cetate Crăiască (regia) şi anume, probabil de Craiul Ioan al Cumanilor în secolul XIII. Dela 1450, când un ban al Severinului, Barbu Craiovescu, Craiova deveni capitala acestui banat, care coprindea cele 5 districte de-a dreapta Oltului şi avea organizaţiunea şi administraţiunea sa proprie, până la deplina sa contopire cu principatul Munteniei în secolul XVIII. Sub Fanarioţi Craiova avu mult de suferit; în 1802 fu arsă şi ruinată din temelie de cărjalii lui Pasvantoglu, afară de vre-o 300 case din centru, care năvălitorii şi le păstraseră cu metereze sau forturi de apărare. Astăzi Craiova are o mare întindere, însă clima nu e destul de sănătoasă din cauza bălţilor şi mlăştinilor din Valea-Jiului, canalizate de abia anul trecut şi încă nesecate de ajuns. Altă plagă a Craiovei e încă noroiul şi praful cel mult care, împreună cu miasmele bălţilor, făceau ca frigurile şi oftica să fie aci endemice. In ultimele decenii s'au făcut mari îmbunătăţiri prin canalizări, pavarea stradelor, înoirea clădirilor; dar curăţenia, mai ales în mahalale, lasă încă mult de dorit. In anul trecut s'a introdus şi aci lumina electrică. Mai demne de văzut sunt: Şcoala militara, liceul „Carol I“, palatul Justiţiei, bisericile Madona, Sf. Ilie, Mântuleasa şi Sf. Treime, cu câte un frumos parc împrejur; grădinile Mihai Bravu şi Bibescu. Cea mai interesantă ca arhitectură şi monument istoric e biserica Sf. Dumitru, întemeiată de Matei Basarab la 1652, a cărei reparaţiune în stilul cel vechi, încă neterminată [1]), a costat peste un milion. Aproape de Craiova de-a stânga Jiului e frumoasa Dumbravă Lunca; în dreapta e mica comună Bucovăţu, cu o fabrică de tăbăcărie a statului, un penitenciar şi o biserică veche. Mai la vale e frumosul pod al Jitieanului, pe sub care trece

1) Nici azi nu este terminată.

drumul de fier la Calafat. Din sus de Bucovăţ e o altă pădure cu o fântână de apă feruginoasă, numită „La trei isvoare“, loc de petrecere a Craiovenilor în timpul verii [1]). La nordul oraşului, lângă bariera Amaradiei, se află noul spital psihiatric [2]) al bisericei Madona-Dudu, frumos organizat, după sistema pavilionară. In valea Jiului, lângă Craiova, s'a întâmplat în 17 Maiu 1395 crâncena luptă între Mircea cel Bătrân şi Baizet Fulgerul.

Această luptă, numită de cronicari „La Rovine“, în care a pierit eroul legendar al Sârbilor, Marcu Crăişorul, aliat al sultanului, e poate lupta atât de plastic zugrăvită de Eminescu în satira III. (M. Strajan)“.

Autorul, în istoria Craiovei s'a folosit mult de lucrarea lui Haşdeu „Originele Craiovei“ [3]).

Dem. D. Ştoenescu
Avocat, Craiova

Biserica „Obedeanu“ din Craiova

S. Sa Preotul C. Ionescu, paroh. al Bis. Obedeanu din localitate şi fost judecător bisericesc, ne trimete un lung articol cuprinzând istoricul aşezământului religios al cărui vechiu slujitor credincios este, spre a-l publica în „Arhivele Olteniei“.

De oarece însă am dat în numărul anterior al revistei . stre studiul asupra aceluiaşi subiect, al d-lui G. Mil metrescu, nu mai putem insera în întregime articolul Părintelui Ionescu, care cuprinde aproape aceleaşi lucruri într'o altă formă, cu acte şi date pe care S. Sa însuşi le-a pus la dispoziţie colaboratorului nostru, ca să-şi poată complecta studiul său.

Reţinem deci din articolul ce ni se trimete numai părţile care sunt inedite pentru publicaţia noastră şi care adaugă o nouă contribuţie la cunoaşterea trecutului Bisericei craiovene. Astfel, cu privire la înfiinţarea „Şcoalei Domneşti“ întemeiată pe lângă aceasta sf. biserică, iacă ce scrie Pr. Ionescu:

[1]) Azi nu mai sunt.
[2]) Azi desfiinţat.
[3]) As ăzi nemai găsindu-se în comerţ, socotesc, ca *„Arhivele Olteniei“* ar face o operă înaltă culturală publicând'o în întregime, într'un număr al său, spre a fi la îndemâna cercetătorilor. In Craiova se găseşte un exemplar în biblioteca Muzeului Aman.

„...Mai în urmă, tot din venitul celor nouă (9) mari moşii „care s'au trecut pe seama administraţiei Eforiei Şcoalelor, „s'a dispus a se înfiinţa şi întreţine o Şcoală publică în „anul 1822, în curtea Bisericei Obedeanu din Craiova, sub „numele de *„Şcoală Domnească“*, cu curs *primar* şi *secundar*. „Astfel bugetul „Bisericei Obedeanu“ era în acelaş timp „şi bugetul „Şcoalei Obedeanu“, şi se vota de onora„bila Cameră electivă sancţionându-se prin Inalt Decret Dom„nesc, cum se dovedeşte cu adresa No. 621 din 15 Ianua„rie *1865*, îndreptată către Părintele îngrijitor al Bisericei din „Craiova, odată cu înaintarea bugetului votat şi aprobat de „Cameră. Adresa vine din partea Ministerului Justiţiei, „Cultelor şi Instrucţiunei Publice, şi cu *Statu comun* de „lefile „Profesorilor“, „Amploiaţilor“ şi „Slujbaşilor“ „*Şcoalei* şi *Bisericei Obedeanu“ din Craiova*, anexat pe „lângă acea adresă.

„Tot în acest sens se exprimă şi răposatul în fericire „V. A. Ureche, eruditul Profesor de Istoria ţării, într'o con„ferinţă ţinută la Academie în anul 1897:

„*In scurt timp se desvoltă atâta sentimentul naţional,* „în cât nu mă sfiesc a o spune: *Din curtea Bisericei Obe„bedeanu licări prima schintee de lumină intelectuală a„cum 75 ani**), căci îndată după alungarea Domnilor „fanarioţi de pe tronul glorios al Basarabilor, prin revo„luţiunea de la 1821, a bravului oltean Tudor Vladimirescu „şi venirea la tronul ţărei a Domnului pământean Grigorie „Ghica, *se înfiinţă în anul 1822, o şcoală publică în „curtea* Bisericei Obedeanu din Craiova, sub numele de „*Şcoală Domnească*“, în care tinerimea Craiovei învăţa lim„bile *Franceză, Română* şi *Elenă, cu dascăli plătiţi anume „din fondurile averei Bisericei Obedeanu.*

„In anul 1825, luna Maiu, veniră din Bucureşti fericiţii „Dascăli Români: *Stanciu Capăţineanu* şi *Grigorie Ple„şoianu*, discipolii nemuritorului şi marelui patriot Ardelean „*Gheorghe Lazăr*, ocupându-se *Grigorie Pleşoianu* cu ins„trucţiunea primară, iar *Stanciu Capăţineanu cu instruc„ţiunea secundară*. (Monitorul Oficial No. 60 din 1 Aprilie „1897: Desbaterile Senatului dela 25 Martie 1897, pagina 585).

Cu privire la testamentul lui Const. Obedeanu, Sf. Sa Părintele Ionescu face următoarele rectificări la articolul d-lui G. Mil-Demetrescu:

„Prin testamentul său Marele Paharnic Constantin Obe-

*) Atunci 75, iar azi 100 de ani.

„deanu înzestrează Bis. Obedeanu cu *nouă* mari moşii...“ D-l Mil-Demetrescu omiţând *moşia Işalniţa*, din Dolj.

„Toate aceste averi *fură secularizate de către Statul „nostru în virtutea legei de secularizare...* Şi de atunci, „din anul 1863, cele nouă (9) mari şi frumoase ale ei moşii, „cu toate accesoriile şi bogatul lor venit, au trecut pe seama „onor. Minister al Cultelor şi Instrucţiunei Publice, şi mai „pe urmă pe seama Ministerului Domeniilor.“

Insfârşit ni se dau copiile a două interesante inscripţii, după cum urmează:

Inscripţia de asupra mormântului al doilea, dela femei, sub Portic:

„† Aicea supt această piatră, să odihneşte oasele roabei „lui Dumnezeu Ecaterina soţia D. Bivel Clucer Ioan Arge- „toianu, născută D. biv. vel Stolnic Dumitrache Obedeanu „şi Dumneei Stolniceasa Bălaşa.“

„Aceasta s'a făcut prin fieasca noastră stăruire: *Aga Petrache Obedeanu.*“

Inscripţia de pe frumoasa copertă a Sfintei Evanghelii de pluş verde *îmbrăcată în argint aurit, cu icoana D-lui Iisus-Christos la mijloc:*

„ † Eu roaba lui Dumnezeu Stanca, de pă bărbat Obe- „deanca, iar din naştere fata răposatului *Dositei Brăiloiu „sin Cornei Brăiloiu, vel Ban*, iar de pă mamă *Maria Bă- „neasa Filipeasca* a răposatului Banului Barbului Melescu: „*am dăruit această sfântă Evanghelie,* cu toată cheltuiala „mea, la sfânta Mănăstire a noastră din Craiova, unde să „prăznueşte Vestirea Maică-i Preacistii şi a Sfântului Cons- „tandin, ca să fie pomenirea mea şi a părinţilor mei; iar „cine s'ar întimpla or să-o schimbe, au să-o ia dela Sfânta „Mănăstire, să fie afurisit şi de Dumnezeu legat şi de mine „păcătoasa: 7257=(1749).“

Preotul O. Ionescu
Parohul Bisericii Obedeanu din Craiova

„O anafora din 1797“

Comunicată de T. G. B.

Dau alăturat „o anafora cu leat 1797 coprinzătoare pentru facerea a două ceşmele în oraşul Craiova, una în drumul olacului la marginea oraşului şi alta la răscruci la pescării în târg făcută de Domnul ţărei din acel leat“. Domnitorul este Alexandru Ipsilante, în a doua domnie Aug. 1796—Decemb. 1797. Este un dar domnesc, pus supt înalta supraveghere a Episcopului Râmnicului-Nou-Severin. Ni se arată pe de o parte, interesul ce purta Voevodul ţărei pentru buna şi îndestulătoarea alimentare cu apă a supuşilor săi din Craiova, iar pe de altă parte vedem rostul covârşitor de neînsemnat, ce avea biserica în trebile publice. Anaforaua mai are calitatea de a arăta organizaţia serviciului apelor pe acele vremuri, care de multe ori a întrecut pe cea aşa zisă modernă de azi. Sunt prin urmare pilde de acestea, carè cu sunet de fanfară se anunţa viitorimei. Este datoare a lua aminte!

Actul se găseşte în dosarele Episcopiei de Râmnic.

După jalba ce au dat la D-lui Iancul Caragea biv vel postelnic caimacanu Craiovei, D-lui polc. Dumitru Sandulache, Ion Hristea şi Badea Mătăsaru i alţi mahalagii de aici din Craiova arătând că din vechime fiind o fântână ce se numeşte Prisaca la targu de afar şi nefiind acea fântână de ajunsa şi fiind multă lipsă şi dicolopsală de apă orăşanilor, neputând toţi a ajunge la acea fântână şi D-lui răposatu Stolnic Brăiloiu văzând atâta dicolipseală a orăşanilor de apă şi ştiind multă râvnă şi milostivire a Marii Sale lui Vodă, au înştiinţat Marii Sale, în domnia dintâi şi Maria Sa ca un milostiv au orănduit pe

D-lui Stolnic, cu cheltuiala Marii Sale, de au mai făcut încă două ceşmele una în drumul cel mare al olacului la marginea oraşului şi alta în targ la răscruci la Pescărie şi au mai dres şi fântâna Popovici fiind prapadită: şi au adus şi petrile pentru fântâna de la răscruci ca să o isprăvească desăvârşit şi au înştiinţat Marii Sale lui Vodă co's milostivească a mai da patru scut(elni)ci ca's dea bani şi cu banii ce se vor lua să isprăvească acea fântână ce sau adus petrile şi celelalte fântâni când se vor strica se dreagă. Şi Maria Sa, sau milostivit de au mai dat acea patru scut(elni)ci şi dau pe an câte 40: şi pentru acele fântâni socotind a fi nestrămutate şi fântânarii şi scut(elni)cii nestrămutaţi find şi sfânta Episcopie nestrămutat cu hrisov sau dat de Maria Sa, la Episcopie ca să aibe purtare de grije a lua bani de la acei scut(elni)ci şi a isprăvi acea fântână ce este neisprăvită şi a drege şi celelalte fântâni când se vor strica. Şi banii sau luat dupe la scut(elni)ci de Episcopie şi fântâna se află tot neisprăvită şi că şi pietrile ce sau adus pentru dresu fântâni sau împrăştiat întralte parţi. Şi de la acea fântână iau trei mahalale apă şi se roagă făcând cerere a orândui doi boeri să cerceteze venitul acelor fântâni de unde sau luat şi unde sau dat!

După a cărora jalbă şi cerere ce au făcut cu cinstita porunca Domnului fiind orânduiţi noi ca să mergem în faţa locului să facem cercetare să dovedim de cine sau luat bani acelor scut(elni)ci şi ce este trebuinţă a drege la acele fântâni şi să arătăm cu anafora.

Următori find, am mersu la faţa locului şi am văzut tot ce au fost stricat şi este adăvărat jalba ce au dat Jăluitorii. Aducând şi pe acei patru scut(elni)ci şi opt fântânari ce sânt pentru dregerea fântânilor cum şi un ulier ce face ulei când este trebuinţă de să dreg fântânile şi întrebându-i cu ce orînduială sânt aşezate văzurăm o copie scoasă dup. luminat cartea mării sale luminatului nostru Domnu Ioan Alexandru Ipsilant vvd. întărit(ă) fiind cu iscălitura D-lui Gligorie Razu biv. vel clucer ce au fost caimacan cu leat 1780, în care arat(ă) ca macar ca la leat 1776: au fost orânduit Maria Sa Vdă opt fântânari, dup

cum şi mai nainte la alţi Domni au fost scutiţi fântenari şi fiindcă sau făcut şi alte fântâni care le şi arat(ă) prin cea luminat(ă) carte pe anume adecă: una în drumul Bucureştilor la marginea oraşului Craiovi cu o ţav(ă) al doilea la târgu de afar cu două ţăvi largi, al treilea la targu din vale lâng' sfântul Arhanghel cu trei ţăvi de doi stânjeni de sus al patrulea în drumu Orevii în marginea oraşului Craiovi cu trei ţăvi şi arat(ă) că se fac patru bune, nestricate, osăbit dintr'o fântână ce este supt dealul Vălcăneştilor, pe drumu Caracalului, cu o ţav(ă) ce se numeşte a Episcopului şi altă fântână ce au fost arătato neguţători ca să se fac(ă) la Stirboica, în mijlocul oraşului, unde au fost şi mai înainte fântâna cu două ţăvi mici. Şi altă fântână, în lăuntru, în metohu Episcopii Râmnicului, arătând că pentru acea fântân(ă) ce este a face la Stirboica şi la metohul Episcopii sau înştinţat Măria Sa că este toată gătită.

Şi pricina este numai, păn vor găsi apă şi după trebuinţa ce au fost, au mai adăogat încă patru fântânari, făcându-i 12. Şi apărâudu-i de toate dările ce vor eşi peste an în ţară, cum de a nu trage de boeri sau zapcii a da la beilicuri, ci treaba lor să fie numai şi numai pentru fântânile cele mai sus arătate să le dreagă, să le porte grija să le păzască pentru toată vremea. Mai văzurăm şi altă copie scoas(ă) sau dup(ă) luminat cartea Marii Sale lui Vod tot cu acel veleat cu care apar(ă) două pivniţ(e) şi două scaune de carne scutite de fumărit, de căminărit şi de către polc şi alţi zap ii ca venitu ce să va lua de la acele prăvălii şi scaune, să'i cheltuiască la dresu fântânilor. Şi ca să nu-s răspândească acel venit în zadar, au fost orânduit a se strânge de prea sfinţi părinţi Episcopi ce vor fi, după vremi, şi să dreagă ceia ce să va strica. Intrebându-i şi de sânt acei 12 fântânari sau mai dau vre unul dintre dânşi bani şi arătară că opt sânt numai pentru dresul fântânilor iar patru dau bani fiind şi acei patru faţ iam întrebat pe fieşte care dup cum au fost aşăzaţi a da pe an şi arat(ă) că dupe casu că au fost tocmiţi să dea pe an tl. 45: şi să fie şi scutiţi de fumărit şi căminărit şi de acelea n'au scutit nimic fiindca nau avut ce scuti şi

cartea scuteli i sau luat de la Episcopie de sau dat la altă parte a scuti. Costand al Şcoapei arat(ă) că au fost tocmit pe an cât(e) tl. 30 şi aşi scuti cârciuma de fumărit şi căminărit; şi au şi scutit. Gabril măcelaru au fost tocmit iar cu tl. 30: şi sau scutit scaunu lui Gligorie Ot. Almael au fost tocmit cu tl. 40: şi mai înainte şi-au răspuns datoria lor la răposatu întru fericire Prea Sfinţia Sa Mitropolitul Filaret ce au fost şi Episcop, iar dup ce au intrat Episcop Prea Sfinţitul Nictarie au dat bani la Sfinţia Sa Arhimanditu Partenie, ce au fost epitrop Episcopii. Care dup a lor arătare şi dup fitănţăile ce se văzur(ă) la mâinile lor, pe tot anu, de când strânge Sfinţia Sa Arhimandritu Partenie bani se face de la câte patru, tl. 40 şi în patru ani să fac tl. 560: afar din tl. 140: ce mai sunt a mai da pe anu acesta 1797: arat(ă) şi Gheorghe Sin Irimia Ungureanu că de doi ani de când au murit tată său ce au fost ulier, rămâind el în locu tatălui său, au dat cinci vedre de ulei, afar din 12 vedre, ce sau găsit dat de tată său Irimia, care însuşi fântânari care ce lucreaz arătau că au fost acele 12 vedre ulei. Intrebând pe fântânari ce lucru şi cheltuial(ă) sau făcut pe când au intrat purtători de grijă, Părintele Arhimandritu Partenie, arătar(ă) că alt lucru de iznov n'au făcut, făr de cât au trei fântânari de la Popova şi li sau dat lor tl. 20, de au cumpărat cărămid(ă) şi altele, şi la fântâni când sau zleit vistieriile şi sau inţăpenit ţăvile sau dat unt de lemn de au făcut lucrări(?) pentru înţepenitu ţevilor; şi le-au dat şi în vremea ciumi tl. 10 de au purtat de grije pentru dregerea fântânilor cât au fost oraşu fugit. Am înştiinţat şi pe Sfinţia Sa Părintele Arhimandritu Jitianu ce este vechil de Epitropie a Sfintei Episcopii ca să apuce pe vătafu de curte al Episcopii să arate câţi bani s'au luat de la acei patru scute(lnici) şi ce s'au cheltuit dintrânşi şi din arătarea vatafului sau din catastişale sfintei Episcopii să ne dea pliroforie curat(ă) ce bani arat(ă) luaţi şi unde arat(ă) cheltuiţi că-s descoperitu mai bine adavăru, şi ne face răspuns. El vătafu nu ştie nimic a da sama; catastisăle sfintei Episcopii sunt supt pecetia Părintelui Arhimandritului Partenie şi nu poate a ne da nici-o

pliroforie. Care pentru aceasta, bine ar fi, a scrie Prea Sfinţii Sale Episcopului ca-s trimită a despeceului acele catastise, să caute a vedea câţi baui avut(ă) luaţi şi câţi daţi ca, dup(ă) arătarea fântânarilor prea puţină cheltuială se vede ce au făcut şi cei-lalţi bani unde sunt, nu ştiu!

Arătăm şi ce este trebuinţă a drege la aceste fântâui, ce mai sus să arate; la fântâna ce i zâc Prisăcuta în marginea oraşului, pe drumul Bucureştilor, ce este cu o ţav(ă), trebue să astupe mâncătura ce sau făcut lângă fântân(ă) şi săi fac(ă) pod şi jghiab dregându şi zidu fântâni; la fântâna ce este la târgu de afar numai ţăvile săi fac(ă) iar alt nu este stricat nimic; la fântâna din mahalaua sfântului Arhanghel aproape de răscrucile cu peştele, trebue să aduc(ă) să umple cu zob de cărămidă cât ţine balta înprejuru fântâni pân se va astupa tot lacu şi săi fac casa lângă habuzu fântâni ca s-ia apa pe ţavi; iar habuzu se rămâe tot deschis pentru întâmplare de foc, ca la vreme ferească D-zeu primejdios foc întâmplându-se în târg, se poate lua apă cu lesnire; să aduce şi stâlpi de piatră ce sâut să pue în prejuru fântâni şi habuzului şi să învăleasc(ă) tot întrun învăliş, habuzu cu fântâna. Şi la dresu acestei fântâni face trebuinţă şi 40000 de cărămizi şi 10000 oca var şi şindrili ce va trebui pentru învelişi şi să i fac(ă) şi pod de jur în prejuru fântâni. La fântâna din metohul Episcopii, nimic nu este stricat; la Popova în drumul Orevei trebue a i pune una sută cinci zaci... înprejur de ai închidea, fiind ca apa este adusă pe zid da supra pământului şi de cumva închide, intrând vine şi fărâmând zidu şi visiriea de tot să stric. Trebuea a drege şi podu ce este stricat în drumu Orevi, lâng(ă) Popova, la fântâna de supt Vălcăueşti, pe drumu Caracalului; alt nimic nu este stricat far de cât şanţu ce este făcut de să ia apa, ce curge de la fântân(a) de o trece drumu ca să nu l strice. Trebueşte a face şi un şanţu la Vălcăneşti, la capu erezurilor de unde ias(ă) toată apa de vine aici, la fântâni ca la vremi ploioase să nu poată a-s aduna apa acolo se strice erezurile şi se vie apa turbure. Aceste trebueşte toate făcute ca de nu se vor face apoi fântânile să prăpădesc cu totu. La fântâna

de la Stol(nice)sa Stirboica, nimic lucrat nu este, căci arat fântânari ca raposatu Mitropolit Filaret au fost găsit ap.a lua de la Prisăceni, a lua şi a aduce să o împreune cu apa ce vine la ceste lalte fântâni, apoi să o aduc(ă) la acea fântână. Si au poruncit de au făcut 7300 urlóe pentru aducerea apei dup(ă) socoteala ce au făcut că vor ajunge, din care urlóe şi acum să afla gata în Episcopie, dar alt lucru nimic nau început să fac(ă.

Fântânari arat ca poart(ă) de grij(ă) de rănesc; 36 de viste(r)i(?) din care vine apa la aceste 4 fântâni de aici; şi la fântâna Popova şi la fântâna Obedeanului şi la Vâlcăneşti, ces numeşte a Episcopului şi totdeauna dreg ce este stricat la fântâni, când lis da cele trebuincioase precum şi anume dandu-lis, cele trebuincios şi ajutoru cele va trebui sânt datori a drege toate ce sânt stricate dup(ă) cum sarat mai sus.—La fântâna Odedeanului este trebuinţă a face zidu ce au fost făcut înprejur şi să-l umple cu pământ ca s nu s surupe pământu din zi în zi, însă şi să descopere erezurile fântâni; să nu strice apa şi să arunce stâlpi înprejur şi să s învăleasc(ă). La care dregere a acestei fântâni când nu va ajunge bani a celor patru prăvălii, ce sânt orânduiţi a lua pentru dregerea fântânilor, atunci ar fi cu cale să ajutore şi epitropii ce sânt la mănăstirea Obedeanului, din venitu manastiri, căci acea fântână este făcut(ă) de răposatu pahc. Obedeanu, ce au făcut mănăstirea şi au înzăstrato. Şi să fie îndatoraţi ca ori când să va strica fântâna, să o dreagă din venitu Măn(ă)stiri; numai fântânari ce sânt scutiţi să lucreze făr de plată. Iar cele lalte fântâni se dreg toate din bani ce să dau de la cei 4 scutiţi, ce dau bani, care socotindu-i după arătarea lor să găsesc luaţi tl. 560: sau tl. 140 sânt pe la dânşi neluaţi, care cu toţi să fac tl. 700: Şi ulei vedre 17: Din care cum dovedesc fânţânari că sau chelluit t-leri trei zaci, prin mâna lor cum se arată mai sus şi la meremeturi mici li sau dat câte ce vaşi călţi şi bumbac ca de tl. 4: La toate dresurile cum şi ulei iarăşi au aratau ei ca sar fi chelluit ca 10 oc(a)pe an dar noi socotind ca-s nu aibă fântânari gresal să 's scaz(ă) tl. 100: dintraceşti

bani, iar nu tl. 34, dup cum arată fântânari; şi din ulei să scaz(ă) 10 vedre şi rămân vedre 7: a fi gata la episcopie şi bani gata rămân tl. 600: cu tl. 140: ce sânt la scut(elini)ci ne daţi înplinind aceşti bani şi ulei şi socotim că să va putea drege fântânile ce am arătat mai sus afar de fântâna ce să numeşte a Stolniceasai Ştirboicăi şi pentru ca-s poate pune în lucrare buni şi a-s griji pentru dregerea fântânilor ca-s nu-s ofle tot la starea ce sau aflat pan acum.

Bine ar fi a-s orândui epistasia acestei trebi tot asupra epitropilor, ce sânt orânduiţi cu hrisov domnesc, asupra podurilor sau asupra altor ipochimeni ce se vor socoti ca sânt vrednici a purta grija totdeauna a înmulţi apa spre adăpărea norodului ca-s fie veşnic pomenire Marii Sale lui Vod(ă), căci dintâia domnie a Marii Sale din a Mării Sale bogat(ă) milostivire sau făcut acest de obşte mare bine. Şi când şi acei orânduiţi dup(ă) vreme nu vor purta grije şi să vor strica fântânile, atunci Prea Sfinţia Sa Episcopu se înştiinţează D.lor mai marilor, ce vor fi dup vreme, ca să s lească aceia a face dregere(a) fântânilor.—Iar la venit şi fântânari, numai acei epitropi să aibă amestec şi să si dea socoteala când li-s va cere. Noi după cercetarea ce am făcut dam înscris şi cum se va găsi cu cale de d l Caimacan!...

1797 Mai 8.

Urmează două iscălituri nedescifrabile a unui clucer şi a unui paharnic.

Actul de cumpărare al parcului „Bibescu" din anul 1853

Printre hârtiile şi actele vechi ce posed cu privire la trecutul Craiovei, am dat şi peste actul de mai jos, prin care în anul 1853 Marele Logofăt Iancu Bibescu, fratele lui Bibescu Vodă, vinde în acest an „cinstitului Magistrat al oraşului Craiova" grădina sa din acest oraş,—astăzi parcul Bibescu.

Act.

„Prin care fac cunoscut că, după înţelegerea luată cu „cinstitul Magistrat al Oraşului Craiova, am vândut „grădina mea din acel oraş, ce am atât de moştenire „cât şi de cumpărătoare şi care este de două sute cinci- „zeci şi nouă pogoane, precum şi zidirile de locuinţă, „pavilioanele, florăriile şi alte dependinţe ce se află în „această grădină cu toate movilile şi dichisurile lor, după „cum în planurile supt No. I, II şi III şi în listele supt „No. IV, V şi VI de catagrafia acestor obiecte se arată, „în preţ de galbeni împărăteşti douăsprezece mii (12.000) „aprobat şi de Măria Sa Prinţul Stăpânitor, prin înaltul „ofis No. 536 din 26 Martie anul curgător, către cins- „titul Departament din lăuntru, care sumă am primit-o „de la Casa Centrală, dând pomenitului Magistrat din- „preună cu acest act toate documentele ce am avut pentru „sus pusa proprietate, în sumă de treizeci şi nouă bucăţi „şi spre încredinţare am iscălit".

(s) *Iancu Bibescu* Anul 1853 Martie 29

Acest act este adeverit de către Judecătoria Comercială din Craiova sub No. 79 din 14 Aprilie 1853, care atestă că i s'a presentat spre întărire „această vânzare de către Marele Logofăt al credinţei cavalerul Iancu Bibescu, către cinstitul Magistrat al oraşului Craiova", pe acele vremuri Costache Glogoveanu.

Iată dar actul care formează titlul de naştere al acestei străvechi grădini boereşti, mai veche şi de 1853, transformată în zilele noastre în frumosul şi modernul parc „Bibescu", operă a arhitectului peisagist francez Redont, cu care se poate mândri nu numai Craiova noastră, dar oricare alt oraş occidental.

G. Mil. Demetrescu

OLTENIA CULTURALĂ

Din partea d-lui Raoul I. Călinescu, student la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti, primim o interesantă propunere, la care ne grăbim să aderăm şi noi.

Domnul R. Călinescu propune înfiinţarea în Craiova a unei „*Societăţi Naturaliste*" fie independentă, fie sub formă de filială a celei înfiinţată în Bucureşti de distinsul profesor A. Popovici-Băsnoşeanu, iar până atunci să se publice în „*Arhivele Olteniei*" pe lângă comunicări arheologice şi comunicări din domeniul ştiinţelor naturale.

Noi o facem cu plăcere, publicând chiar aci două comunicări ale sârguitorului student, căruia i-adresăm felicitări pentru ideia d-sale. De altfel asigurăm pe orcine că, pentru asemeni scopuri, sprijinul nostru îl va găsi întotdeauna pe deaîntregul.

Două artropode quasi-caracteristice ale Olteniei

Scolopendra morsilaus (10 cm), cel mai mare reprezentant al genului şi poate unicul în ţara Românească.

Am găsit-o în humusul din câmpurile apusene ale comunei Risipiţi (Sud-vestul Doljului).

Se crede că ar exista şi în sudul Dobrogei. Existenţa ei în Oltenia nu e cunoscută Academiei (cercetându-i analele şi publicaţiile).

Riispicenii o numesc simplu Urechelniță și se tem mult atât de înțepăturile ei veninoase cât mai ales de a nu le intra în urechi, unde „va puia", după care „omul înnebunește".

De frică să nu înnebunească Risipicenii când simt că le a intrat în ureche Urechelnița (când răcesc la ureche, dormind pe câmp), obijnuiesc să bea și să spele urechea „vătămată" cu ceai de *Urechelniță* (planta Sempervivum Tectorum din familia Crasulaceelor).

Exemplarul găsit și conservat se găsește la Laboratorul de Zoologie din București.

Euscorpio Carpaticus (2 cm.), singurul reprezentant în România al genului, în Carpați, care e ultima lui graniță septentrională, după naturaliști.

L'am găsit în regiunea Tismanei (Gorj), mai ales pe muntele acoperit cu fagi și mai sus cu lilieci din spatele mânăstirei Tismana, în diminețele răcoroase, ascuns sub pietrile de prăvăliș. In orele călduroase zadarnic sunt căutați sub aceste pietre înfierbântate de arșița soarelui, când se ascund poate în crăpăturile și găurile de desubtul acestor pietre.

Se găsesc și în bucătăria quasi-pustie a mânăstirei, cei de aici fiind puțini mai mari și mai negricioși de cât cei din munte.

Călugării îi omoară, firește, ca pe niște lighioane netrebnice, ignorând că din ceeace distrug, noi la muzeul Zoologic din București nu posedăm decât un singur exemplar. Ignoranța lor nu-i împiedecă să ne vorbească totuși cu foarte multă convingere și adâncă cunoștință despre „Scorpia" pe care a omorît-o Sf. Nicodin (petrificată acolo sus, deasupra peșterei sfântului), „scorpie" care actualmente are un înțeles de șarpe uriaș și veninos (balaur).

Euscorpio Carpaticus se crede c'ar exista și prin munții Vrancei.

Două exemplare foarte frumoase din Regiunea Tismanei păstrez în colecțiunile mele.

Raoul G. Călinescu.

Metoade noi de tratament al boalelor contagioase
Seroterapia cu doze masive de injecțiuni intravenoase

de D-r. A. Metzulescu
Medicul Șef al Spitalului de Boale Contagioase din Craiova

S'au tratat diferite maladii contagioase, dese ori în ultimii zece ani cu rezultate încurajatoare prin doze masive cu ser intravenos de diferiți medici, însă Profesorul D-r Penna din Buenos-Aires este acel care institue ca o adevărată metodă tratamentul Seroterapic prin doze masive intravenoase în general la toate maladiile contagioase unde avem seruri specifice, terapeutice.

După această metodă comunicată în „Le Nouveau Journal des Médecins" din 20 Aprilie 1921 de către domnul doctor M. Loubière procentul mortalității a scăzut foarte mult.

In adevăr am încercat această metodă în spitalul ce am onoare a conduce, la diferite maladiii: așa în 1922 până în present pe 19 bolnavi de Pustulă Malignă (Dălac) tratați prin sero-terapie intravenoasă cu doze masive de ser anticarbonos nu am pierdut de cât un singur bolnav și acesta venit într'un stadiu foarte avansat al boalei, sucombând a doua zi de la intrarea în spital.

Injectăm zilnic până la 40 și chiar 50 cmc. ser anticarbonos până ce febra scade, ceeace survine maximum a patra zi, iar cantitatea totală a serului întrebuințat pentru un bolnav ajunge până la 140 și chiar 160 cmc. până la vindecare, care începe din mementul scăderei febrei, când toxina este neutralizată.

Țin a releva că este întâia oară în România că se întrebuințează asfel serul anticarbonos preparat în București de Facultatea de Medicină Veterinară, căci până în prezent nu am citit nicăeri că s'ar fi întrebuințat acest ser astfel, însă serul întrebuințat de prof. d-r. Penna este un ser special (preparat Mendez) din care nu injectează zilnic decât 9 cmc. la Pustula Malignă și 20 cmc. la Dălacul pulmonar și intestinal.

De altfel noi nu l-am întrebuinţat decât la Dălacul extern cu localizări la: cap, gât, membre superioare şi regiunea lombară, ne având cazuri de Dălac intern, cari sunt extrem de rari.

Technica este aceea a injecţiunilor intravenoase, după ce mai întâi am avut grije să încălzim serul până când flocoanele de cholesterină sunt solvate.

Nu întrebuinţăm nici un alt tratament sanguinar fie prin extirpare sau inciziuni, fie în pustulă sau înprejurul ei şi nici o dată nu am cauterizat cu fierul roşu, de asemeni nu facem nici injecţiuni medicamentoase în jurul pustulei.

Aplicăm numai deasupra pustulei soluţiune Iodo-Iodurată de 1 gram Iod metalic, 10 gr. Kali Iodat solvate în 1000 grame apă sterilizată, soluţiune care o aplicăm până la detaşarea pustulei.

Se înţelege că nu se neglijează în tot timpul tratamentului tonicardiacele etc. pentru a susţine forţele bolnavului.

Ţin a releva că tratamentul este foarte eficace întrucât în spital ne vin bolnavi foarte grei, după 7 şi chiar 9 zile de la începutul boalei şi totuşi avem rezultate admirabile. Cazul mortal ce am avut se presenta cu o formă generală foarte gravă, aproape muribundă; iată pentru ce susţinem că dacă tratamentul este aplicat cât mai de la începutul boalei bolnavul este cu siguranţă salvat.

Din Statistica ce avem de la 1919 şi până la 1922 când întrebuinţăm această metodă, s'a tratat în spital 18 bolnavi de carbune cu 3 morţi, ceeace dă mortalitatea de 16% prin doze masive intravenoase avem procentul de 5,1%.

Am întrebuinţat de altfel la Difterie aceiaşi metodă de tratament prin seroterapie în doze masive intravenoase cu ser antidifteric şi am tratat cu splendide succese în 1922 până în prezent 2 cazuri de Crup Difteric şi 5 de Angină Difterică, la care am avut vindecare de 100%.

Un succes însă frapant l'am avut la Tetanos tot prin această metodă cu ser antitetanic intravenos.

In adevăr 2 cazuri de Tetanos foarte avansate s'au vindecat prin injecţiuni intravenoase cu ser antitetanic în doze masive de câte 10—30 cmc. zilnic, iar până la vindecarea

complectă dând până la 160 cmc. şi de şi tratatele dau 44% mortalitate prin seroterapie prin alte metode, cum se vede prin această metodă am avut sută în sută vindecare. Natural că nu am neglijat nici celelalte tratamente a le aplica bolnavilor.

Ţin în toate aceste tratamente să arăt admirabila preparare şi eficacitate a serurilor preparate în Institutele noastre din Bucureşti, căci graţie numai lor am putut avea aceste rezultate splendide ce întrec orice aşteptare.

O noutate ştiinţifică care pe noi Medicii cari ne ocupăm cu maladiile contagioase ne interasează în de aproape şi care trebue să încânte pe orice Român este tratamentul în Scarlatină gravă prin metoda Doctorului Mironescu Şeful Spitalului de Contagioşi Colentina Bucureşti.

In cazurile de Scarlatină gravă, acolo unde toate tratamentele cunoscute până în prezent şi aplicate cu strictеţă, rezultatele erau nule, iar Medicii complectamente dezarmaţi, astăzi graţie sero-terapiei anti-scarlatinoase Metoda „D-r Mironescu“ putem spune că s'a făcut un progres enorm spre bine.

In adevăr la cazurile grave hypertoxice injecţiunile intramusculare făcute cu ser de la convalescenţii de Scarlatină după 4 săptămâni de la începutul boalei, ser preparat din sângele luat de odată de la 3—4 bolnavi şi injectat pânăla 20 cmc. pe zi, a avut de rezultat scăderea temperaturei după primele 2 zile de tratament.

Temperatura care nu ceda sub 40° scade brusc la 37°, ajungând astfel la normal, iar fenomenele generale grave dispar imediat.

De oarece prepararea serului întârzia uneori, noi am recurs şi la injecţiuni intra-musculare cu sânge luat direct de la convalescenţi ca şi mai sus în aceiaşi doze, cu aceleaşi rezultate frumoase.

Am întrebuinţat aceste tratamente la 4 cazuri, cu ser polivalent antiscarlatinos şi sânge şi am avut norocul să avem 4 vindecări acolo unde cu siguranţă am fi avut 4 morţi.

Pare că prin acest tratament acolo unde avem albuminuria incipientă febrilă ar fi influenţată puţin în rău, dar este

transitorie şi nu trebuie să ne înspăimânte, căci trece în scurt timp.

Serul a avut efect bun şi la un caz cu Pseudo Reumatism infecţios poliarticular, pe care l'a influenţat în bine, jugulându-l în două zile.

Ţin să mărturisesc că de 20 ani de când conduc serviciul meu nu am putut avea o statistică mai frumoasă ca cea prezentă din 1922 prin aceste metode.

Familii Oltenești

ARGETOIENII

Una din cele mai vechi şi interesante familii Oltenești, originară din comuna Argetoaia-Dolj.

Intr'un document, datând din veacul al XVI-lea, găsit la moşia Argetoaia, se pomeneşte de un oare-care Vârjoaghe (Virgil) Argetoianu, a cărui fată sau nepoată s'ar fi căsătorit cu unul din fraţii Buzeşti.

Pe la 1650 trăeşte Mihai Argetoianu, Vel Stolnic, iar pe la 1690 Dumitraşcu Argetoianu, Mare Căpitan. Cam la această epocă se zideşte, de unul din ei, biserica din Argetoaia, care deşi reparată tot de descendenţii Argetoienilor în 1813, ameninţă să aibe azi soarta zidului masiv ce o înconjoară — să se ruineze.

Pe la 1720. Constantin Argetoianu, Mare Ban al Olteniei, este împreună cu Brăiloiu (monahul) şi cu Ştirbey, personagiul cel mai de seamă al Olteniei. El se căsătoreşte cu fata Marelui Spătar Mihai Cantacuzino. Fica sa Maria aduce prin căsătorie moşia Breasta în familia Bengescu. Prin acelaş mod moşia trece apoi de la Bengeşti la Otetelişeni şi de la Otetelişeni — azi — iar la Argetoieni. Biserica din Breasta, e zidită de Maria Bengescu—născută Argetoianu.

Constantin Argetoianu, Mare Serdar, fiul precedentului,

ia de soţie pe Maria, fica lui Manolache Russet Vodă, care 'şi are vremelnic scaunul domniei în Craiova, între 1770 şi 1774 *).

Despre acest Constantin documentul ne spune:

„Şi aflându-se aicea în oraşul Craiova şi o sfântă şi „Dumnezeiască biserică Domnească, ci iastie zădită din „Temelia ei de răposatul Matei Vodă Basarab, unde se „cinsteşte şi se prăznueşte hramul sfântului şi marelui „mucenic Dimitrie, isvoritorul de mir, care biserică dupe „vremile Trecute, învechindu-sé s'au stricat şi s'au deră„pănat şi în urmă pentru buna întemeere iei, din creşti„nească râvnă, fiind aicea Dumnealui Cinstitul şi Credin„ciosul Boiariu domniei mele — Constantin Argetoianu vel „clucer şi bine cugitând spre cele Dumnzăeşti buni fapte, „dintr'a a Dumnisale plăcută râvnă de iznoavă au înfru„muşeţat-o, zugrăvind-o peste tot cu Toată cheltuiala Du„mnisale, atâta din-lăuntru, cât şi cu alte nemestii pe din „afară".

Fiul lui Constantin Argetoianu—Ioniţă—Mare Logofăt, căsătorit cu Ecaterina, ultima din familia Obedeanu, are doi fii: Constantin Argetoianu, din care se trag actualii Argetoieni, şi Petre Argetoianu, care ia numele de Obedeanu după mamă-sa şi continuă ast-fel familia Obedeanu.

In vechea biserică Obedeanu din Craiova, zidită de Constantin Obedeanu în 1748, sunt jugrăvite în pronaos**), „chipurile ctitorilor, printre care şi ale lui Ion (Ioniţă) Ar„getoianu, vel clucer, ginerile lui Dumitrache Obedeanu şi „soţiei sale Ecaterina, fica lui Dumitraşcu iar în cele din urmă „chipul lui Petrache Obedeanu, Vel Agă, fiul Clucerului „Argetoianu, înfiat de Dumitraşcu Obedeanu pentru a con„tinua numele Obedenilor".

Ultimul vlăstar, al acestei străvechi familii oltenești,

---

*) Vezi interesantul document, comunicat de d-l Prof. M. Săulescu şi publicat în „Arhivele Olteniei" No. 2 şi 3 pagina 248, 1922.

**) Gh. Mil Demetrescu „O veche ctitorie boerească". Arhivele Olteniei No. 2 şi 3 pagina 183, 1922.

este Constantin Argetoianu, fiul Generalului Ion Argetoianu fost Ministru de Războiu şi al d-nei Constanţa Argetoianu, născută Otetelişanu.

* * *

Născut în 1871 Martie 3 în Craiova, d-l Constantin Ar-

C. Argetoianu

getoianu a urmat liceul la Bucureşti, luându-şi bacalaureatul la 1888. Studiile superioare şi le-a făcut la Paris, de unde s'a înapoiat licenţiat în drept (1891), apoi în litere (1892) şi D-r în medicină (1896).

Intrat în cariera diplomatică la 1897, o părăseşte în Mai 1913 ca Consilier de Legaţiune la Paris, pentru a lua parte, ca medic voluntar, la campania din Bulgaria. Hotărîndu-se apoi a intra în politică în toamna anului 1913, se înscrie în partidul Conservator şi ia parte activă la toate desbaterile relative la chestiunile la ordinea zilei.

In chestia agrară scrie o lucrare, mult comentată în cercurile politice, arătând imperioasa necesitate a împroprietărirei ţăranilor, la care se putea ajunge fără a se recurge la expropriere.

In 1914 d-l C. Argetoianu este ales senator de Dolj în cele două alegeri consecutive, împotriva coaliţiunei liberalo-tachiste.

In calitate de preşedinte al cercului de studii al partidului conservator, d-sa conduce acest cerc până la 1915, când rupându-se partidul, rămâne cu N. Filipescu în fracţiunea credincioasă ideiei naţionale, în numele căreia luptă pentru intrarea României în războiu, prin discursuri, conferinţe şi articole în ziare.

La moartea lui N. Filipescu, C. Argetoianu îşi ia libertatea de acţiune, şi la Iaşi caută a grupa elementele hotărîte să încerce o premenire a vieţei noastre politice, susţinând drepturile parlamentului, şi formează „*Uniunea parlamentară*".

In Iunie 1917 — în capul acestei grupări — isbuteşte a răsturna ministerul liberal, în vederea formărei unui guvern naţional, guvern ce însă nu s'a putut alcătui, îngăduind astfel formarea unui nou minister liberal.

Prin activitatea sa politică, C. Argetoianu se inpune tot mai mult, astfel că, la constituirea ministerului Averescu în Ianuarie 1918, i se încredinţează ministerul Justiţiei precum şi sarcina delicată de prim delegat al României, pentru negocierile de pace cu Puterile centrale.

Aceste negocieri, C. Argetoianu le-a condus pe baza hotărîrei de a nu face nici un pas, fără un deplin acord cu reprezentanţii Puterilor aliate din Iaşi şi pentru a putea menţine forţele armate ale României până la pacea generală, care urme să restabilească situaţia.

O asemenea atitudine n'a convenit Puterilor centrale; sub presiunea lor, guvernul Averescu a fost înlocuit cu guvernul Marghiloman.

In Martie 1918, C. Argetoianu, împreună cu Matei Cantacuzino, pun bazele „Partidului Poporului", sub auspiciile Generalului Averescu, iar în 1919 Partidul Poporului e chemat să ia puterea, încredințându-i-se în Ministerul Averescu departamentul plin de răspundere al Internelor. Abilitatea și energia, rectitudinea și corectitudinea d-lui C. Argetoianu, îi servesc drept pârghie pentru a ridica și întrona, ordinea în stat.

Nu mergem mai departe în cercetarea actelor politice ale d-lui C. Argetoianu, căci nu aceasta este menirea revistei noastre; vom prinde însă acest prilej, pentru a reaminti că în scurtul timp cât a fost ministru de interne, nu și-a uitat origina sa de Craiovean, și întocmai ca și strămunii săi a contribuit la ridicarea instituțiilor din acest oraș.

Ast-fel, pentru a nu cita decât îmbunătățirile aduse pe terenul Igienei și Asistenței sociale, vom enumăra:

Inbunătățirile aduse la Spitalul Filantropia și anume:

Clădirea unui etaj cu un salon și patru rezerve pentru faceri.

Clădirea unui etaj și amenajarea parterului pentru secția venericilor.

Clădirea unui pavilion pentru consultațiuni gratuite, o farmacie și locuința farmacistului.

Clădirea unui pavilion de morgă, cu o sală pentru disecție și o cameră mortuară.

Clădirea unui pavilion pentru atelierele de mecanică și tâmplărie, precum și locuința mecanicului.

Facerea unui rezervoriu pentru depozitul de păcură, în capacitate de 32 tone.

Facerea unui cuptor pentru ars pansamentele.

Nivelarea și înpietruirea curței spitalului, cu grădina în față.

Amenajarea subsolului ca magazie pentru efectele bolnavilor, Vorbitor pentru vizitatorii bolnavilor și Refectoriu pentru bolnavii cari pot umbla.

Procurarea mobilierului necesar la consultații și sala de așteptare; mobilierul necesar farmaciei, la sălile de mâncare și de vorbit ale bolnavilor, la camera mortuară și la autopsie, la camera de îmbrăcare a bolnavilor, la cancelaria directorului și a medicilor șefi de secție.

Procurarea a 100 de paturi de fier cu somiere și 100 măsuțe de tablă.

Cumpărarea aparatelor radiografice necesare.

S'a făcut în fine nenumărate alte înbunătățiri, care pun acest spital în fruntea instituțiilor similare din țară.

Inbunătățirile aduse la Spitalul de Boale Contagioase:

Construirea unui pavilion nou, pentru primirea și triajul bolnavilor, cu amenajeri speciale pentru serviciul de dezinfecțiune. Organizarea și amenajarea acestui serviciu și a celui pentru transportarea bolnavilor contagioși.

Transformarea și amenajarea tutulor sălilor de bolnavi, în așa fel, încât azi spitalizarea aci mulțumește și pe cei mai exigenți.

La „Profilaxia Tuberculozei". Grație ajutorului de 500.000 lei ce a acordat, s'a putut organiza serviciul și începe măreața clădire a Sanatoriului ce se ridică la Leamna.

Și aceste toate, fără a mai vorbi de subvenția de 500.000 lei dată Primăriei Orașului, pentru înființare de băi publice, de sprijinul puternic dat harnicului fost primar al orașului, I. B. Georgescu, pentru construirea și amenajarea pieței, pentru executarea lucrărilor de canalizare, pentru ridicarea din mizerie și murdărie a așezămintelor de asistență (leagăn, orfani, infirmi) și nenumărate alte înbunătățiri.

* * *

Când ai posibilitatea s'o faci, a aduce înbunătățiri propriului tău oraș, nu constitue de sigur un merit deosebit pentru un om politic; când însă faci toate acestea, cu via dorința, ca puținul de care poți dispune să servească la maximum de bine, și când pe lângă discernământ mai adaogi și discreționea de care a fost înconjurată toată această operă, aceasta e rar și merită a fi relevat în „Arhivele Olteniei".

C. L.

Bănăţenii la Craiova

Zilele de Infrăţire de la 1 şi 2 Iulie 1922

Două Societăţi: Reuniunea Română de Cântări şi Muzică" şi „Reuniunea Filarmonică" din Caransebeş, şi-au exprimat dorinţa de a veni în Craiova în întreitul scop de a ne cunoaşte ca fraţi, azi când graniţele vitrege de altă dată s'au năruit şi de a înapoia vizita făcută acum nouă ani de Societatea „Armonia" din Craiova fraţilor Caransebeşeni, în fine de a se aduna şi la noi ceva pentru fondul destinat ridicărei unui monument la Cluj, eroului naţional Avram Iancu.

Societatea „Prietenii Ştiinţei" din Craiova, căreia i se exprimase această dorinţă, a luat asupra sa sarcina primirei scumpilor oaspeţi Bănăţeni, alcătuind un comitet de primire din notabilităţile oficiale şi intelectuale ale oraşului.

La apelul său, atât cetăţenii Craioveni cât şi societăţile constituite din Craiova, cu drapelele lor, au răspuns luând parte cu toată inima la primirea frăţească a Bănăţenilor.

In gara Filiaş, trenul care aducea pe scumpii oaspeţi, a fost întâmpinat de o delegaţiune a comitetului de primire compusă din d-nii: Avocaţi C. Ciocazan şi V. Sandulian, C. Şaban Făgeţel publicist, Colonel Gerotă, Industriaşul Waidman, Preot catolic Cucska, Protoereul Drăghici, Directorul Prefecturei Poliţiei Tescoveanu, etc.

Părintele Protoereu Drăghici, în cuvinte înduioşetoare, exprimă dragostea Craiovenilor pentru Bănăţeni.

D-l C. Ciocazan, din partea „Prietenilor Ştiinţei", arată importanţa acestei vizite. Răspunde d-l S. Evuţian, Directorul Liceului Traian Doda din Caransebeş, unul din conducătorii excursioniştilor, în admirabile, calde şi vibrante cuvinte de întâmpinare.

Din gara Filiaş, trenul porneşte în ovaţiunile şi uralele cetăţenilor de acolo spre Craiova, unde scumpii fraţi sunt aşteptaţi de numeroşi cetăţeni, veniţi anume în întâmpinarea lor.

Primirea: In gara Craiovei excursioniştii sunt aşteptaţi

de membrii Societăţii „Prietenii Ştiinţei" în frunte cu preşedintele său, autorităţile civile, societăţile de veterani „Regele Ferdinand, General Averescu şi Avântul Ţării", Colonia Italiană, Comunitatea Israelită şi de alte numeroase societăţi cu drapelele lor.

La întrarea trenului în gara frumos pavoazată muzica întonează „Deşteaptă-te Române" şi „Pe al nostru steag".

Urale puternice isbucnesc din piepturile a mii de cetăţeni. Entusiasmul este indescriptibil.

Domnul Cernătescu preşedintele Comisiunei Interimare, în numele oraşului Craiova, urează bun sosit Bănăţenilor. D-l D-r Ch. Laugier Preşedintele Societăţii „Prietenii Ştiinţei", în numele Comitetului de primire, în cuvinte calde şi simţite urează bun sosit fraţilor Bănăţeni. D-l D-r Schina vorbeşte urând bună venire în numele Societăţii „Armonia" din Craiova, iar S. S. Protoereul judeţului Pârşcoveanu bine cuvintează din partea Prea S. S. Părintelui Episcop Vartolomei al Râmnicului şi Noului Severin pe fraţii Bănăţeni veniţi la această sărbătoare de înfrăţire.

D-l D-r C. Corneanu asesor consistorial şi deputat al oraşului Caransebeş, unul dintre inimoşii luptători pentru cauza naţională şi a desrobirei, răspunde în numele Bănăţenilor în cuvinte calde, vibrând de entusiasm şi la înălţimea acestor clipe de duioasă şi mult aşteptată înfrăţire.

Se formează un cortegiu în cap cu muzica Regimentului 93 Infanterie, cu fraţii Bănăţeni amestecaţi cu Craioveni şi membrii diferitelor societăţi. Pe ambele trotuare, de la gară până la Prefectura judeţului, cortegiul este aclamat şi asupra fraţilor Bănăţeni se aruncă de pretutindeni flori. Oraşul era pavoazat, toate clădirile arborase drapelele zilelor de mare sărbătoare.

Cortegiul se opreşte în faţa Palatului Prefecturei judeţului, unde d-l N. Pictorian locţiitorul Prefectului urează bună venire scumpilor oaspeţi.

Răspunde mai întâi d-l Fr. Pauck, primarul oraşului Caransebeş şi apoi d-l deputat D-r C. Corneanu, ambii sublinind dragostea cu care Bănăţenii au păşit în istoricul oraş al Banilor Olteniei, şi căldura cu care d nşii au alergat să

'şi cunoască şi să 'şi îmbrăţişeze fraţii, mulţumind de călduroasa primire ce li s'a făcut.

Oaspeţii au vizitat sala de recepţie şi Muzeul etnografic din Palatul Prefecturei.

La ora 1 s'a dat în vasta sală de gimnastică a Liceului Militar, splendid decorată, sub îngrijirea d-lor Colonel Demetrescu, D-r Mayer şi D-r Enculescu, un banchet bine organizat, de peste 300 tacâmuri, banchet oferit de Societatea „Prietenii Ştiinţei".

La această masă de înfrăţire au luat parte şi notabilităţile oraşului, însoţiţi în parte şi de doamne. Craiovenii au încadrat între ei pe fraţii Bănăţeni, dând acestui banchet o înfăţişare de adevărată masă de înfrăţire, domnind în tot timpul o frumoasă bună dispoziţie şi sinceră intimitate.

Domnul General Razu comandantul Corpului 1 Armată începe seria toasturilor, accentuând marile clipe ale neamului şi închină paharul pentru Rege şi Dinastie.

D-l D-r Laugier, Preşedintele Societăţii „Prietenii Ştiinţei", adresând fraţilor Bănăţeni cuvântul de bun venit, spune:

„Mai potrivit cu sentimentele noastre adevărate ar fi fost să vă spun nu bine aţi venit, ci: Bine că aţi venit în fine! Bine că a dat D-zeu să veniţi în fine, căci de mult vă aşteptăm! Au trebuit 20 de veacuri de aşteptare şi doi ani de epopeie eroică, ca să se poată aduna în fine de pe căi streine fiii acestei ţări".

D-sa vorbind despre unitatea sufletească spune: „Nepotrivirile inerente, inevitabile între fraţi, care rătăcind pe meleaguri streine, s'au identificat cu obiceiuri deosebite, sunt chestiuni mărunte, cari nu pot împedica ca inimile noastre să bată la unison în caldul ritm al patriotismului comun".

D-l V. Antonescu toastează în numele oraşului Craiova pentru oaspeţii Caransebeşului.

D-l deputat Corneanu, într'o caldă şi magistrală cuvântare, spune între altele că isbăvirea din iobăgie a Bănăţenilor se datoreşte armatei Române.

Rabinul D-r Thenen scoate în relief momentele istorice ale Marelui Tribun „Avram Iancu" şi exprimă adânca mulţumire a populaţiei Israelite, care ia cu tot sufletul parte la această sărbătoare de înfrăţire.

D-l Pauck primarul Caransebeşului, aduce salutul locuitorilor Caransebeşeni, Craiovenilor şi închină paharul în cinstea oraşului Craiova şi a Primarului ei.

D-l Director al Liceului „Traian Doda", d-l Sabin Evuţian, preşedinte al „Reuniunii de Cântări" din Caransebeş, face istoricul şi arată însemnătatea acestei societăţi corale sub grelele zile ale jugului milenar al Maghiarilor. Arată că această instituţie a fost o cetăţue naţională, o stâncă de granit cu fruntea în norii grei ai vremurilor de apăsare. Ea a turnat în membrii ei duhul vremurilor care au înfăptuit România de azi. Această societate a venit la Craiova în numele iubirei de patrie, cu gândul şi cu voinţa de înfrăţire, fiindcă în sufletul Oltenilor este acelaş geniu românesc ca şi în sufletul Bănăţenilor. Inchină paharul în sănătatea Craiovenilor, care i-au întărit această convingere.

După D-l S. Evuţian se ridică simpaticul scriitor şi reprezentant al elementului aromânesc din Macedonia, d-l Batzaria, care spune, că sărbătoarea de astăzi i-a unit pe toţi umăr lângă umăr şi consideră că trebue făcută cimentarea sufletelor prin dragoste frăţească neţărmurită, spre consolidarea marei patrii. Să nu uităm a revărsa dragostea noastră şi asupra acelora cari încă nu pot lua parte la marea noastră serbare de înfrăţire.

Vorbeşte apoi din partea Liceului „Carol I" d-l profesor V. Mihăilescu şi A. Vasculescu dela Liceul „Traian Doda" din Caransebeş, toastând pentru oaspeţii Caransebeşeni.

D-l profesor Pr. Popescu Breasta, senator, toastează pentru cântăreţii Bănăţeni.

D-l General Marcu şi Pr. Lungulescu, remarcă măreţele clipe ale reînvierii naţionale pe pământul României Mari şi însemnătatea cântecului românesc în procesul de cimentare politică şi culturală.

Concertul. In sala Teatrului Naţional împodobit cu draperii naţionale şi gherlande, a urmat seara la ora 9 Concertul Reuniunilor Caransebeşene de cântări şi muzică.

D-l director al Teatrului Naţional salută pe oaspeţii Caransebeşeni în cuvinte pline de dragoste, la care răspunde d-l S. Evuţian.

Clipa sărutării de înfrățire după atâtea veacuri de restriște în fața publicului care i-a ovaționat cu lacrămi în ochi, a fost desigur emoționantă.

Concertul Bănățenilor, care urmează cuvântărilor de înfrățire, captivează întreaga sală și tunete de aplauze răsplătesc aceste producțiuni.

De notat aria „Peste deal la mama'n vale" care cântată cu o căldură și un farmec deosebit, au entuziasmat întreaga sală.

A doua zi, Duminică 2 Iulie, s'a oficiat Serviciul Divin la Catedrala Sf. Ilie, unde corul Reuniunei Caransebeșene a dat răspunsurile leturgice.

Slujba a fost admirabilă și producțiunea corului o adevărată producție de artă superioară.

Serviciul divin se sfârșește cu o predică și un salut pios la adresa Bănățenilor, după care oaspeții porniră să viziteze instituțiile mai de seamă ale Craiovei. S'a vizitat muzeul „Aman", fiind întâmpinați de D-na Elena Forago, distinsa noastră poetă și directoare a muzeului. S'a vizitat istorica biserică St. Dumitru, străvechea ctitorie a lui Matei Basarab, restaurată și încă neterminată.

Parte din oaspeți, în special profesori și notabilități ale Caransebeșului, într'un convoi de 25 trăsuri, pornesc să viziteze școala normală. Aci sunt întâmpinați de d-l Director Simniceanu și profesorii școalei. Oaspeții au fost conduși în toate sălile școalei, admirând organizarea și buna întreținere a acestei instituțiuni.

S'a mai vizitat apoi palatul Băncii Comerțului, Liceul „Carol I", instituțiile grafice „Ramuri" și „Scrisul Românesc" fost „Samitca".

La ora 1 oaspeții se reunesc iarăși în sala liceului militar, unde s'a dat iarăși un banchet în onoarea oaspeților, din partea Primăriei Craiova.

Seria toastelor o deschide d-l Cernătescu, președintele comisiei interimare a Craiovei, care salută pe Bănățeni în numele orașului.

D-l Pictorian vorbește în numele prefectului de Doljiu, după care ia cuvântul d-l Senator C. Neamțu, care remarcă

solemnele momente ale întâlnirei Bănățenilor și Oltenilor în aceste clipe, și arată sărbătoarea de astăzi ca o sărbătoare a bucuriei de a se vedea frate pe frate, în brațele fericitului prezent și mândrului viitor, ce ne surâde dupe pragul acestui veac, atât de istoric pentru noi.

Urmează apoi cu toasturile d-l președinte al tribunalului din Caransebeș Dr. Gh. Lăbonțiu, d-l C. Ciocazan, d-l Iuliu Vuia, profesor la școala normală din Caransebeș, profesorul și deputatul Ioan Florescu, părintele profesor Ghia.

Se face apoi o colectă pentru fondul destinat ridicărei unui monument eroului național „Avram Iancu". Se subscrie cu această ocazie suma de 15.000 lei dela publicul aflat în sala de banchet și dela instituțiuni.

Primăria orașului Craiova a subscris 5.000 lei. Aceiași sumă a subscris și Banca Comerțului.

Vorbește după aceasta d-l S. Evuțian, care mulțumește călduros pentru frumoasa colectă, contribuție a Craiovenilor și Craiovei, pentru monumentul lui Avram Iancu.

Ultimii oratori au fost: d-l Dr. Schina, care a toastat în numele Societății corale „Armonia", și d-l Batzaria, care a fost solicitat unanim să vorbească.

D-sa a acentuat trăsăturile generale ale firei românului, că viața noastră publică se agită într'una în certuri și frământări, dar nimeni nu s'a ferit, nici nu se ferește în fața datoriei și a jertfei pentru Țară și Dinastie.

Face un inimos apel la unirea sufletească cu regatul, care nu vede în Ardeleni și Bănățeni decât iubiți frați. Publicul i-a făcut ovațiuni nesfârșite.

După banchet la orele 4 toată asistența s'a fotografiat în fața Liceului Militar, Craiovenii amestecați deavalma cu Bănățenii. De aci a urmat plecarea la parcul Bibescu, parte din oaspeți plecând cu automobilele, parte pe jos.

Concertul Filarmonicei. La ora 5 p. m. a avut loc în parcul Bibescu concertul Filarmonicei din Caransebeș. Dirijează d-l Fr. Pauck, primarul Caransebeșului și artist desăvârșit, care sub bagheta sa magică a făcut să avem din partea Filarmonicei o adevărată sărbătoare artistică, cum rare ori au avut ocazie s'o aibe concetățenii noștri Craioveni.

Puţinul dar selectul public iubitor de muzică a rămas până la ora $8^1/_2$ fermecat de măiastra execuţie a uvertura lui Beethoven din Egmont, precum şi mai multe arii şi melodii naţionale.

Al doilea festival la Teatru Naţional.

La 10 ore seara s'a început al 2-lea festival la Teatrul Naţional.

D-l S. Evuţian a ţinut o prea frumoasă şi interesantă conferinţă asupra eroului naţional ardelean „Avram Iancu". trecând în revistă sub ochi publicului, cu ajutorul diapozitivelor, clipele de durere şi mărire ale anilor 1848—1849.

Conferinţa a fost urmărită cu mare interes de publicul din sală.

D-l Bancea, profesor de muzică la liceul „Traian Doda", absolvent al conservatorului din Praga, cu vocea sa puternică, amplă şi melodioasă, a săltat în slăvile superioare ale artei pe Craioveni, în trilurile durerei din „Doina Iancului", doina epopeei de la 1848, eşită din geniul poporului apăsat şi sugrumat.

S'a jucat apoi „Poemul României-Mari".

Din partea societăţii corale de la noi a cântat tenorul D-r H. Martin.

După terminarea festivalului oaspeţii au plecat la gară însoţiţi de d-nii: Gh. Mil Demetrescu din partea Prietenilor Ştiinţei, profesor Vasculescu şi alţi prieteni şi gazetari din localitate, cari le-au ţinut tovărăşie până la formarea trenului din gara Craiovei.

N Popescu.

Insemnări geografice

Goethe a spus cândva că Francezii nu sunt de loc geografi. Dacă altcineva, fără a fi de talia lui Goethe, ar privi producţia noastră ştiinţifică-geografică, ar ajunge la aceiaşi concluzie despre noi. De aceea este o mare mulţumire la apariţia unei bune lucrări, pentru cel care crede în importanţa acestui studiu pentru un neam, cum o credea după 1870 marele geograf Vidal de la Blache, tocmai el, care

studia clasicismul grec, la Atena. Unul din aceste studii este discursul de recepţie al d-lui S. Mehedinţi „Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca şi uneltele sale [1])". Preocupat de îndemnurile spre bine ale acestui neam, ni se dă aci, o lecţie de „şcoala muncii", singura cale pentru înălţarea unei societăţi omeneşti, ori în ce fază s'ar afla!

Numărul uneltelor şi intensitatea muncii sunt două criterii fundamentale, după cari etnograful măsoară ridicarea fiecărei grupări omeneşti în ierarhia umană, sau în omenie. Munca are nevoe de putere, care scapă pe lucrător de încordarea atenţiei şi-i economiseşte puterea, armonizându-i mişcările. Toate muncile primitivilor sunt însoţite de muzică. Femeile negrilor se aşează cu sapele în şir, iar înaintea lor stă unul cu toba: bum... Eschimoşii lucrează cântând. Francezii tocmesc muzicanţi, negrilor. Estonii şi Leţii secerau în secolul al XVIII încă, după tactul cimpoiului.

Americanii pun în preajma lucrătorilor instrumente muzicale, de oarece au constatat că lucru sporeşte. D-l Mehedinţi aduce dovezi cum muzica a izvorît întâi din sunetul ritmic al uneltelor cu cari omul munceşte, probă fiind faptul că, unele instrumente muzicale sunt simple modificări ale uneltelor. Se arată apoi cum poezia, pictura, sculptura şi arhitectura îşi au originile lor tot în muncă. Autorul, după o serie bogată de amănunte, unul mai interesant decât altul, ajunge la concluzia că „pentru a cunoaşte şi a caracteriza un popor nu-i altă cale decât să cunoşti munca sa de creare, începând dela unelte, scule şi tot rostul vieţii sale materiale.

„De aceea, nici un amănunt din viaţa poporului nostru nu ne poate lăsa nepăsători. Muzeul etnografic va trebui să cuprindă până şi gluga ciobanului, acel vestmânt atât de variat ca întrebuinţări, şi chiar cămaşa cea neagră, însă înadins, cu sucul unor plante veninoase,—o dovadă de înţeleaptă observare a naturii şi adaptare cu mediul aspru, al culmilor de munte". Este tocmai crezul nostru, al acestora din jurul acestei publicaţii. In acest discurs al d-lui

1) Discurs rostit la 6 Iunie 1920, în şedinţa solemnă. Buc. 1920.

Mehedinți, ca în tot ce a scris d-sa, se află o nesfârșită dragoste pentru acest neam și însușirile sale alese. O recomandăm cu căldură.

* * *

„La nouvelle Roumanie dans la nouvelle Europe" este titlul conferinței ținute de d-l Emm. de Martonne, la 6 Iunie 1921 la societatea regală română de geografie. Autorul, cum se știe, este un bun cunoscător al țării noastre, însăși în teza de doctorat prezentată la facultatea de știință din Paris, ocupându-se de „la Valachie", d-sa este autorul a o mulțime de alte studii asupra țării noastre, și să n'o uităm, când s'a tras ultimile hotare europene, d-sa ne-a fost de mult folos. Profesor de geografie fizică la Sorbonna, ne cunoaște de 25 de ani. D-sa arată că forma României se apropie acum de un cerc, formă ce este cu mult superioară vechei țări: Acum ea se prezintă ca o elipsă, având 700 km. pentru axa mare, 600 pentru cea mică, o elipsă deci, foarte aproape de cerc.

Suprafața sa este de 293.000 km². Lungimea frontierelor nu este decât 2669 km., din care 600 formați de Dunăre, 400 km. formați de mare și 731 de Nistru, care în cursul sau inferior prezintă o vale mlăștinoasă, foarte greu de trecut, iar în cursul superior o vale strâmtă, foarte adâncă. Din punctul de vedere al numărului alogenilor, România este intermediară între Jugo-Slavia, care n'are decât 3 milioane la 12,6 și Ceko-Slovacia, care numără 5 și jumătate la 13,6, cu aproape 4 milioane de Germani. In adevăr statul român cuprinde „cel puțin 11 milioane de Români, din 15 milioane de locuitori". Aceste cifre sunt după statisticile dinnainte de război, așa că nu este nici o umbră de îndoială că numărul de Români este inferior arătat, decât în realitate.

In tot cazul, corecțiunile posibile nu vor schimba considerabil proporțiile. Punctul important nu este de a ști exact numărul alogenilor, cât calitatea lor și în special repartiția lor. Alogeni n'apar decât la periferie și în grupuri discontinue, cu o singură excepție: acea a Secuilor, în estul

Transilvaniei. Ungurii, după statistica lor 1.700.000, formează singurul grup alogen compact în Transilvania orientală; aiurea ei sunt în insule sporadice concentrați în orașe și în jurul lor. Este un fenomen foarte curios în Transilvania acest caracter esențial urban al elementului ungar! Acesta a făcut ca apărătorii intereselor românești să fie oarecum încurcați în pledoaria lor. D-l de Martonne spune că a văzut străini rău orientați, revenind dintr'o călătorie repede în Transilvania, declarând că ei n'au văzut decât Unguri. Aceasta fiindcă ei nu vizitaseră decât orașele, centrele urbane, cari în regiunile de populațiune mixtă determină un fenomen artificial: el depinde adică de naționalitatea guvernământului, care își fixează în orașe trupe, administrațiuni, bănci, comerț etc.

Din punct de vedere al structuri geografice al noii Românii, d-sa găsește că o țară ca a noastră, având Carpații ca o axă, cu o șiră a spinării, este din punct de vedere al structurii geografice, un stat bine echilibrat, al cărui centru de gravitate este tocmai acolo (în Carpați), unde sunt însăși sursele vieții naționale. Este un stat care se prezintă în condițiuni de viață sănătoasă!

In al treilea rând, studiind elementele economice ale țării, d-l de Martonne nu găsește nimic schimbat din punct de vedere al situației agricole, prin mărimea sa. Excedentul de cereale este puțin micșorat, dar rămâne considerabil. Ea este nițel mai bogată în animale. România rămâne tot un grânar al Europii. Din punct de vedere industrial, examenul faptelor arată că și în acest domeniu nu este o schimbare suficientă pentru a modifica orientarea vieții economice. D-sa găsește că singură producțiunea petrolului echivalează aproape cât toată producția minerală a noilor provincii. Din fericire, structura economică a noii Românii nu este de loc schimbată prin mărimea sa. „Acest fapt mi se pare de o extremă importanță. Eu cred deci că pot conchide că situația noii Românii în noua Europă, privită dintr'un punct cu totul obiectiv, pe credința faptelor riguros controlate, apare cu un viitor plin de promisiuni", termină d-l Emm. de Martonne interesanta sa conferință.

* * *

Semnalăm aci apariția unei serii de broșuri cu conținut geografic, în publicația „Cunoștinți folositoare" conduse de distinsul profesor și om de cultură, care este d. I. Simionescu dela Universitatea din Iași.

* * *

Avem de remarcat o serie de centenare, în anul acesta. Brazilia a deschis o expoziție internațională cu ocazia împlinirii a 100 de ani dela independența sa. Se știe adică cum, regentul Portugaliei Ioan, fiul reginei nebune Maria, pentru a scăpa de invazia armatelor napoleoniene în 1808, se refugiase în Brazilia. După moartea mamei sale în 1816, devine regele Ioan VI al Portugaliei.

In 1820 intră în Europa, lăsând pe fiul său Dom Pedro ca regent, sfătuindu-l că dacă se va mai repeta revoluția din 1818, să cedeze. Dom Pedro se raliază la capii mișcării și în 17 Septembre 1822 devine împărat al Braziliei, independentă de Portugalia. Impărăția cade în 1889; dom Pedro II-a abdică, în urmă revoluției pornită de marii proprietari iritați de abolirea servagiului. Contele d'Eumont, în drumul spre Brazilia, cu ocazia centenarului, se căsătorise cu moștenitoarea tronului, princesa Isabela de Braganza. Această mare republică avea la începutul secolului o populație de 3 milioane; azi are 30, cu o densitate de 4 locuitori pe km. patrat.

— O altă aniversare este aceea a societății de studii asiatice din Paris. In primii ani ai sec. 19 studiile țărilor depărtate și a locuitorilor lor provocau un viu interes, în lumea intelectuală. Ultimile volume din descrierea Egiptului erau gata să apară, pe când savanții englezi din Calcutta făceau cunoscut Europii monumentele vechei literaturi indiene. Lucrători erau în număr, dar lipseau mijloacele de lucru, emulația și controlul pe care-l procură asociația cercetărilor individuale. Sub influența acestor sentimente se născu societatea asiatică, sub președinția ducelui d'Orléans. Persoane ca Sylvestre de Sacy, Champollion, Abel Remusat, Burnouf elenistul, celebru indianist Kieffer, editorul bibliei turce, Alexandru de Humbold, ducele de Richelieu, François Littré

și fiul său, autorul marelui dicționar; însuși Chateaubriand ținu să se ralieze. Trei feluri de chestiuni se oferi imediat membrilor săi: Egiptologia, Islamismul și Sinologia.

Mulțumită acestei societăți, cunoscu lumea europeană o cantitate imensă de lucruri, cari până aci erau complect ignorate.

* * *

Mai interesante decât acestea, socotim că este aniversares celui de al IV centenar a lui Magellan. Se împlinesc patru secole de când intra în portul Sevila „Victoria", o caravelă, singura care mai rămăsese din escadra lui Magellan, cu care plecase în 1519, în căutarea pământului mirodeniilor. El plecă cu învoirea lui Carol V, cu 5 corăbii și 239 de oameni, spre a găsi o nouă cale, peste America, în spre insulele minunate, în scopul de a face concurență lucrativului comerț al Portugezilor. Escadra, părăsind gura Quadalquivirului, se îndreptă spre estuarul râului dela Platiea, unde socoti că ar fi o cale spre Indii. Eșuiază pe coastele Patagoniei, unde se produce o revoltă și se pierde o corabie. După cinci luni, el se angajează în strâmtoarea care-i poartă azi numele. La eșire, o briză dulce îl mână mai multe săptămâni. La 6 Martie 1520, după o lună de plutire, după ce suferise, după cele ce ne spune Pigafetta, de foame în mod groaznic, mâncând pele și șoareci, abordară în insulele Mariane, apoi în Filipine. Aci, în insula Mactan, pe când Magellan ajuta în luptă pe regele din Sebu contra vecinilor, fu asasinat de indigeni la 27 Aprilie 1521. Expediția este pusă sub Duarte Barboza și Juan Serrano, sub conducerea cărora o altă nenorocire veni prin masacrarea marinarilor de indigeni. Din numărul care pornise, nu mai rămânea decât 115 oameni pe trei corăbii. Din insulă în insulă, după o navigație de 27 luni și două zile, Spaniolii ajunseră în țara mirodeniilor. Acest arhipelag faimos, plin de mister și de legende, fu descoperit astfel prin o cale nouă, prin ape exclusiv spaniole, ceeace făcea pe Sebastian del Cano, noul comandant al Victoriei, să-l reclame pentru Castilia. După ce făcuse schimbul de măr-

furi, cele două corăbii care mai rămăsese, fiind supra încărcate, erau gata de plecare. Victoria pornește, pentru a se întoarce înapoi, de oarece a doua corabie, Trinidad, nu sosea. In adevăr, aceea se stricase. Reparatul cerând timp, a trebuit să aștepte musonul de la vest, spre a se îndrepta spre America Centrală. Victoria, profitând de musonul favorabil, porni la 21 Decembrie, având pe bord 47 Europeni și 18 sălbatici. Sebastian del Cano se îndreptă spre Africa de Sud. La 16 Aprilie, Capul de Bună Speranță era la 20 de leghe de corabie. Curentele și vântul i-au obligat să întârzie aci timp de nouă săptămâni. Odată intrați în oceanul Atlantic, se găseau în ținuturi cunoscute. La 1 Iulie, căpitanul neliniștit de starea echipagiului, cerea avizul lor, dacă voesc să se oprească în arhipelagul Capului Verde sau pe coastă. Ei cerură arhipelagul și după zece zile de luptă cu furtuna, del Cano reuși să conducă „Victoria" în rada portului Santiago. Aci li s'a întâmplat ultima nenorocire. Căpitanul vasului, interzise oamenilor săi de a vorbi Portugezilor de voiajul lor. Ei trebuia să spună că fac parte dintr'o flotilă ce venea din America. Din nenorocire secretul nu fu păstrat. Ei comunicară voiajul oamenilor din satul Ribera Grande. Căpitanul portului arestă pe cei 12—13 oameni, cari coborâseră pentru alimente. Sebastian del Cano apropie corabia de rada portului, când apar Portugezii înarmați, cerând să se predea cu tot echipagiul. Căpitanul spaniol protestă energic, reușind să trimită cu un mesaj la șeful lor pe Portugezi; între timp el pornește, Spaniolii dorind mai bine să moară decât să cadă în mâna Portugezilor.

La 4 Septemvrie 1522 se ocolea capul Sf. Vincent și la 6 „Victoria" ancora la San Lucar de Barrameda.

Erau trei ani fără patrusprezece zile decând escadra lui Magelan părăsise portul acesta. Drumul parcurs fu evaluat de participanții voiajului la 1400 leghe.

Din cei 239 se mai întorceau în Spania 18 oameni.

Luni 8 Septembrie „Victoria" ancora la Sevila în portul las Muelas, trăgând pentru ultima oară toate gurile sale de foc.

Ceeace frapa, mai ales, pe Spaniolii reveniți în patrie, fu constatarea ce făcură că era o diferență de o zi între almanah și jurnalele lor de bord.

Istoricul Oviedo ne informează că această primă corabie „Victoria" care a făcut periplul lumii, s'a înecat cu oameni cu tot, în cursul unui al doilea voiaj în Indiile occidentale.

Și s'au scurs d'atunci, adică dela primul ocol al pământului, 400 de ani!

* * *

Preotul francez Mermet, unul din cei mai abili căutători de izvoare, s'a dedat la cercetări de un mare interes în regiunea Salève. El a determinat locul de origină al cursului „Eaux-Belles", un mare râu subteran, cu un debit de cel puțin 250.000 litri pe minut. Acest râu din Mt. Blanc trece pe subt Salève și Jura, mergând să formeze la mari distanțe izvorul mai multor fluvii și râuri.

După preotul Mermet se pare că aci ar fi și origina Senei. Ținutul Salève ascunde o infinitate de grote, a căror frumusețe nu este inferioară grotelor belgiene de la Han și Rochefort.

* * *

La 26 Iunie a murit la Paris Prințul Albert de Monaco, născut la 1848, prinț stăpânitor dela 1889. Pe lângă activitatea lui politică, stăruind tot-deauna pentru o înțelegere franco-germană, pentru o înțelegere între Francia și Vatican, preocupările științifice au fost crezul vieții sale. In 1870 era marinar francez, participând ca locotenent de vas lângă amiralul Pourichon. Era o contribuție mai mult pentru viitoarele sale studii de oceanografie. In adevăr oceanografie și antropologie au fost două discipline științifice cari l'au pasionat toată viața.

Două monumente mărturisesc de acest devotament pentru ocean: muzeul oceanografic la Monaco și Institutul Oceanografic la Paris. Din 1885, acesta începu o serie de călătorii pentru a exploata științificește marea. Sub direcția sa, vaporul era un laborator de științe naturale și de oceanografie, perfecționat din an în an, și în care se crea

fără încetare instrumente pentru exploatarea mării, din punct de vedere al adâncimii, al curentelor sale, al constituției sale chimice, al locuitorilor ei, etc. Zoologia datorește mult Principelui de Monaco. Dela 1885 la 87 el făcea cercetări asupra curenților superficiali ai Atlanticului din Nord cu ajutorul „floteurilor". Sunt trei ani de când el continua studiul său, de astă dată „floteurii" fiind minele germane, cărora el le studia peregrinațiunile în Atlantic. Studiile sale de bathometrie și care au dat harta batometrică a oceanelor, a adus multe date noi asupra adâncimii și formii reliefului submarin.

Trebue să adăugăm aci studiile sale asupra temperaturii apei, sărătura, o mulțime de observațiuni meteorologice, geografice, topografice, geologice, mineralogice, botanice și chiar bacteriologice și psihologice. Opera oceanografică a prințului a fost recompensată cu numeroase onoruri desăvârșit meritate. Opera antropologică a Prințului a căpătat ca expresiune frumosul Institut de paleontologie omenească, fondat în 1914, inaugurat la 1920, la Paris. Aci se găsesc obiectele ce provin din grota Grimaldi, de lângă Menton. Săpăturile au durat șapte ani și în 1901 ele au dat la iveală schelete foarte importante pentru istoria omului, în special acelea de Cro-Magnon și Negroizi de Grimaldi. Intre atâtea altele, el a publicat și „la Carrière d'un navigateur" 1902 Monaco, în care expune filosofic și științific voiajurile sale. Prințul Albert de Monaco a fost un cercetător științific, un scriitor devotat al progresului civilizației, care-i pune pe cap încă o diademă, aceasta neperitoare.

* * *

— In timpul din urmă știința românească a avut să deplângă moartea timpurie a unui învățat de rasă: C. St. Hepites, un pasionat cercetător al climei țării noastre, și un iubitor neintrecut al studiilor de geografie. Ne asociem din inimă la regretul pierderei ce încearcă țara și familia sa.

T. g. B.

Inscripțiuni din bisericile Olteniei

Biserica veche a mănăstirii Frăsânei

† Intru slava cinstea și mare cuviința a celui în treime proslăvit Tatăl, Fiul și Sfântul Duh — și al doilea întru cinstea, lauda și pocfala a sfântului cinstitului, în cinste Mergătorul și Botezătorul Ioan întru cinstea nașterii sale ridicatu-s'au din temelie acest sfânt lăcaș și s'au înfrumusețat cu zugrăvire precum de noi s'au găsit — de Dumnealor răposați întru fericire ctitori: Hagi Cîrstea și Kir Damian, Râmniceni, căruia lăcaș — întru odihna și veșnica pomenirea lor și a fiilor i a nepoților Dumnealor și moșioară vatră împrejur au cumpărat și cu odoară sfinte l-au înzestrat și chinovioară, viață de monahi l-au așezat asigurându-l casă — de milă de sineși stăpânitoare — nu este supusă nici închinată la nici una din mănăstiri, căci din dumnezeescul năstav îndemnându-să au săvârșit acestea în zilele domnii sale lui Vodă Nicolae Mavroghenie — și a prea sfinții sale părintelui Mitropolit a toată Ungrovlahiei Kiriu Kir Neofit cu binecuvântarea prea o sfi. sale părintelui Episcopul Noului Se

verin Kiriu Kir Filaret la anul de la zidirea lumii 7272 iar de la mântuirea lumii Hs. D-mnul 1763 iar după mâhnicioasele vremi rămâind schitu văduv de cuvioasa petrecere a monahilor blagocestivul ctitor Gheorghie Iovipali fiind D-mnealui răposatu întru fericire Nicoliță Iovipali și nepot pomenitului Hagi Cârstea[1]) temându-se că schitul rămânea întru cele de pustiire nu puțină mâhnire avea iar l-anul 1845 din amerințare d-lui s'au aflat cuviosia sa părintele Acakie de la sfânta mănăstire Cernica căruia Dumnealui pomenitul ctitor au dat sfântul lăcaș cu toată coprinderea atât în viață cât și după moarte ver pă cine ar avea îndestulat și potrivit la petrecerea dintr ai săi ucenici pre acela să-l pue in urmă-și soborașului năstavnic. Așa dar într acest feliu au pus pomenitul stareți cu ai săi ucenici toi felul de strădalnică osteneală. Căci lângă cea mare lipsă ce era de bise(ri)cești odoară nici truda nu era ci numai în stâlpi, iar acum cu ajutoriul lui D-mnezeu prin rugăciunile născătoarei de D-zeu și pururea fecioarei Marii și ale sfântului Ioan Botezătoru prin noi smeriții și nevrednicii adăugându-se atât bisericeștile odoară cât și cele de'n afară mișcătoare după care s'au isprăvit și truda bisericii înfrumusețându-se cu zugrăvire în ce chip se vede în zilele D-mnii sale bine credinciosului D-mn a toată țara Românească I o gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod preînnoitorul domnestilor mănăstiri. In vremea prea sfințitului arhipăstor și cavaler atot ordinul Țării Române D-mnealui D-mnul Neofit în zilele noului Sinod al Severinului valahii mici Kiriu Kir Nifon vicareșul sfintei mitropolii la anul de la zidirea lumii 7356 iară de la mântuirea lumii Xs. D-mnul 1848 Ionie 10[2]).

1) Chiproviceni — Negustori bulgari din Chiprovat. Vezi Iorga: Istoria Românilor în chipuri și icoane, ed. Ramuri p. 94

2) Mânăstirea Prasinei, așezată la nord de R.-Vâlcii la 7 km. dela Muereasa de sus, spre munte, are azi o altă biserică, iar aceasta a căreia pizanie o dau aci, servește ca biserică cimitir a călugărilor. In fața ei, se poate vedea azi, mormântul încă proaspăt al fostului episcop de Roman, Gerasim Safirin, care și-a petrecut ultimii săi ani, aci Mânăstirea are prin reîntemeietorul ei Acakie o tradiție de superioritate călugărească, care venea din atmosfera dela Cernica, unde trăise cunoscutul reformator al traiului monahal, Paisie Veliciovski. Din același locaș venia și „sfântul" Calinic cernicarul devenit episcop de Râmnic și al treilea întemeietor al mânăstirii. In adevăr, dela el este biserica cea nouă, clădită la 1860. Prin stăruința sa, Cuza-Vodă nu secularizâ averea mânăstirii, care și azi se conduce prin sine, intervenția statului nesimțindu-se în nici un chip. Inscripția bisericii celei noi a fost dată și de Păr. M. Faut, în a sa Monografie eclesiastică a județului Vâlcea. Rămâne deci să o dăm în a doua parte a acelei colecții. Același lucru cu crucea fixată de „sfântul" Calinic prin care se interzice ca mânăstirea să fie vizitată de femei. Nu uităm a menționa că în biserica nouă se găsesc picturi ce provin de la Tătărăscu.

G. T. B.

Insemnări din trecutul Olteniei

Biserica din Pleșoi-Dolj

Pisania: *Această sfântă și dumnezeiaseă biserică ce să numește hramul sfântului ierarh nicolae și ioan botezătorul sau zidit în leatul 1842 avgost în 6 cu cheltuiala și osteneala: dl: colunel și cavaler, adecă de ordinul sfânt stanislav la gât, sfântul vladimir și sfânta ana la piept și medalia răsboiului turcesc din leat 1829 și sabie de aur a împărății rusii, scrisă pentru vitejie în războaele ce au avut cu turcii în leat 1828 și 829 când sau afl(a)t nacialnic de de panduri rumâni în număr de 3500 oameni: născut acest colunel solomon în satul pleșoiul, fiu de boerenaș din al 2-lea clas și cu bratul și sângele său cel viteaz al colunelului ioan solomon și-au înălțat neamul său în cel mai înalt rang. tot pomenitul colunel solomon cu ale sale osteneli și cel*(tueli) *au hotărât moșia cei zice pleșoiul*[1]) *ce*

1) In „Alegerea hotarelor moșiei Pleșoiu, cu toate trupurile din care se alcătuește" făcută la 1840 Decemvrie 10 de Grigorie Otetelișanu, găsim ca introducere: „Dumnealui D. Kolonel și Kavaler Ioan Petru Solomon, și cu ceilalți părtași de moșie ai dumnealui, prin învoire între noi, m'au făcut să le hotărnicesc moșia Pleșoiu, din județu Doljului, cu toate trupurile din care se alcătuește și anume: Pleșoiu de sus, Pleșoiu de mij oc, (ce acum prin știrea înaltei stăpâniri s'a numit Solomonești), Kinga Milovanului, Loncoțu, Bâra de sus, Bâra de jos, Șerbănești de sus. Șerbănești de jos, și Krăișanii, pentru care fiind multe prigoniri, sau tot tras prin judecăți, și cunoscându-se trebuința a se hotărnici și a se împărți de isnoavă aceste trupuri de moșie, încă din anul 1815, de sânt acum 25 de ani, am fost orânduit de către cinstitul divan al Kraiovi, după cererea a câțiva moșneni Pleșeieni; dar nefiind uniți la aceasta toți moșnenii, nu m'am putut duce în fața locului: iar în anul 1827 Martie 11 judecându-se toți moșnenii cu răposatul medelnicer Petre Portărescu, care are o parte de moșie în pleșoiu de sus, și făcea cerere, să se întinză cu lungimea ei peste alte doă trupuri de moșie adică peste Kinga Milovanului până în pirloagele Beri și peste Krăișani până în valea lemni, am fost orânduit de isnoavă hotarnic la aceste moșii după cererea tuturor moșnenilor unde am și mers de am intrat în lucrare, și după ce descoperisem toate semnele de hotară de jur în prejur, descurcasem și toate încurcăturile dintre toți moșnenii în curs de multe

era încurcată de veacuri de ani şi cu dreptate dând fieşcăruia părţile sale şi au ales pe a dumnea(lu)i aşezând numele familii de solomoneşti moşia ce lau ajuns unde sau şi zidit sfânta biserică pe a dumisale moşie, naşterea pomenitului colunel este în leat 1794 avgust 26; şi cei mai mulţi lăcuitori i boerenaşi moşneni şi nemoşneni dintr aceste două sate au lucrat şi ei care au avut râvnă de

luni adică până la Decemvrie 21, ne am pomenit că răposatul medelniceru Petru Portărescu dând jalbă la Domn, a adus poruncă către desfinţata cinstită Căimăcămie a Kraiovi ca să trimiţă pe moşneni a se judeca cu dânşi si acolo, care poruncă făcându-mi-se şi mie cunoscută, de către cinstita Căimăcămie am fost silit a mă râdica din faţa locului până se vor judeca; şi cu aceasta s'a nimicnicit toată lucrarea făcută până aci; căci răposatul Portărescu tot prelungind vremea a se judeca cu moşnenii şi la Domn precum ceruse prin jalbă, a dat trecuta răsmiriţă peste noi şi apoi sa trăgănat aceasta până în anul 1833, când atunci D. colonel Solomon văzând că dintre ceilalţi moşneni nu îndrăsneşte nici unul a intra în danţ de judecăţi, nedându-le mâna a keltui, şi dintr'această pricină rămâne şi hotărnicia jos şi nu se mai face împărţeala spre a'şi şti fiecare partea sa câtă şi pe unde este; s'a însărcinat a fi vechil din partea tuturor moşnenilor, şi cu stăruire de aproape prin jălbi către stăpânire, a strâmtorat pe răposatul Portărescu a nu mai putea prelungi judecata, carele ca cela ce ştia că nu are dreptate a căzut la pace, făcând învoire înscris întărită şi de cinstitul Tribunal al Doljului secsia I, prin care se leapădă de pretenţiile ce făcea până aci, şi primeşte ca lungul moşii sale Pleşoiu de sus ce'i zic şi Mănăila, să meargă de o potrivă cu a Dumnealui D. Kolonel Solomon, şi cu acelor lalţi moşneni; mulţuminduse a fi şi din partea sa tot eu hotarnic; dar întâmplându-se să moară până a nu merge de isnoavă în faţa locului şi rămâind fiul Dumisale Dumitru Portărescu, carele ca vekil din partea maicăsi medelniceresi Marii Portăreascăi, mergând în faţa locului şi arătându'ş toate drepturile ce a avut, s'a urmat hotărnicia. Şi cât despre cea ce se atinge de prigonirea ce avusese răposatul taicăsău cu moşneni Pleşoeni, cu toate că eu urmasem chiar după sineturile pe care se mulţumise răposatul taicăsău şi dupe înscrisul de învoire cu D. colonel Solomon, dar numitul arătânduse nemulţumit, au dat înscris încă din anul 1839 Septembrie 10 cu care judecându-se D. colonel Solomon cu mai sus numitul la toate instanţiile judecătoreşti, dupe cum să vede în alăturatele anaforale, în cel din urmă s'a dat şi luminata întărire a Măriri Sale Prea înălţatului nostru Domn *Alexandru Dimitrie Ghica* Voivod, ce asemenea se alătură, ca să rămâe după alegerea mea; şi aşa s'a stins această prigonire pe hotară, care s'a trăgănit de atâta vreme, şi care a fost pricină de atâtea smăcinări zadarnice şi prin urmare şi de cheltueli grele; căci celelalte prigoniri atât de către vecini răzaşi cât şi dintre moşneni părtaşi la aceste trupuri de moşii s'a

acest sfânt lăcaş fără plată, cine după vremi va ceti va pomeni iar clironomi până la cel mai din urmă va îngriji de această sfântă biserică[1]) (ultimul cuvânt: biserică, e aproape căzut).

Sub pisanie două rânduri ne săpate; se poate ceti:

scrisau . . . . . ? . . . . . pătru dincă . . . . . ? . . , ... şi dumitru ocenic

Deasupra uşii înăuntru: *Această sfîntă şi dumnezeiască biserică ce să numeşte hramu sfîntul erarh nicolae şi ion bo*(te)*zătoru sau zidit în leatul 1842 avgost în 6 zile şi sau isprăvit în leat 1843 avgost 15 făcută cu toată osteneala şi cheltuiala dumnialui colunel şi cavaler de multe ordii împărăteşti ale rusii, ion şin căpitan pătru solomon, cine va ceti după vreme să pomenească îndatorând pe cliaromi dumnealui cine îi v*(a) *stăpâni şi va îngriji starea să dea pă tot anu lei trei sute pe undelemn şi lumânări*

desfăcut toate în faţa locului; descoperindu-se şi toate hotarăle după hotărniciile vechi, adică după a 24 boeri ce e cu anul 7150 şi dupe cele de doi boeri, una cu anul 7251 Mai 6 şi cei laltă cu anui 1765 Octombrie 20, precum de către cinstitul Divan al Kraiovi mi se porunceşte prin alăturată în copie Anafara, făcându-se şi împărţeala între moşneni după cele mai temeinice sineturi; Iar aşezarea părţilor fieş căruia s'a făcut dupe învoirea înscris a toţi moşnenii, precum şi măsurătoarea la toate celelalte trupuri de moşie, s'a făcut cu stânjinu lui Kostandin Vodă Brâncoveanu, că aşa s'au învoit în scris toţi moşneni, decât numai trupul de moşie Krăişan[i] s'a măsurat cu stânjinu lui Şerban Vodă". p. 1—2.

1) In „*Carte de hotărnicie asupra părţilor de moşie din hotarul Pleşoiu Districtul Dol-jiu, plasa Dumbrava-Jiu-de-sus, avere a d-lui Manolache Iovipali, moştenită de la unchiul său Nică Califarof, anul 1889*" de inginer hotarnic *Vucol Străinescu*, găsim că, venitul unei curele de pământ (9 pogoane şi 1032 stânjini patraţi) însemnat pe plan cu litera E în chinga Milovanului *„în timpul Colonelului Ioan Solomon..... s'a întrebuinţat la micile chelluell necesare Bisericei din comuna Pleşoiu"* şi fiindcă şi *„Nică Califarof 'şi a exprimat dorinţa de a lăsa de veci, venitul zisei curele in beneficiul numitei biserici, cum s'a usat din vechime"*, Manolache Iovipali nepotul lui Califarof, spune inginerul hotarnic V. Străinescu, *„m'a autorisat, a trece în plan şi în presenta carte de hotărnicie, această curea de moşie din Chinga Milovanului, ca avere a Bisericii, care să se administreze de D-lor Epitropi şi de D-nu Primar local, iar cât pentru venit şi cheltuelile făcute, să poarte un registru pe care să'l presinte la finele fiecăruia an D-lui Proprietar, spre controlare şi aprobare"* p. 10.

îngrijind de sfânta biserică oricine dei va da mâna, va (avea?) *viață de dumnezeu.*

Cu litere mai mici: *și sau jugrăvit d*(e) *petru și scarlat calfă.*

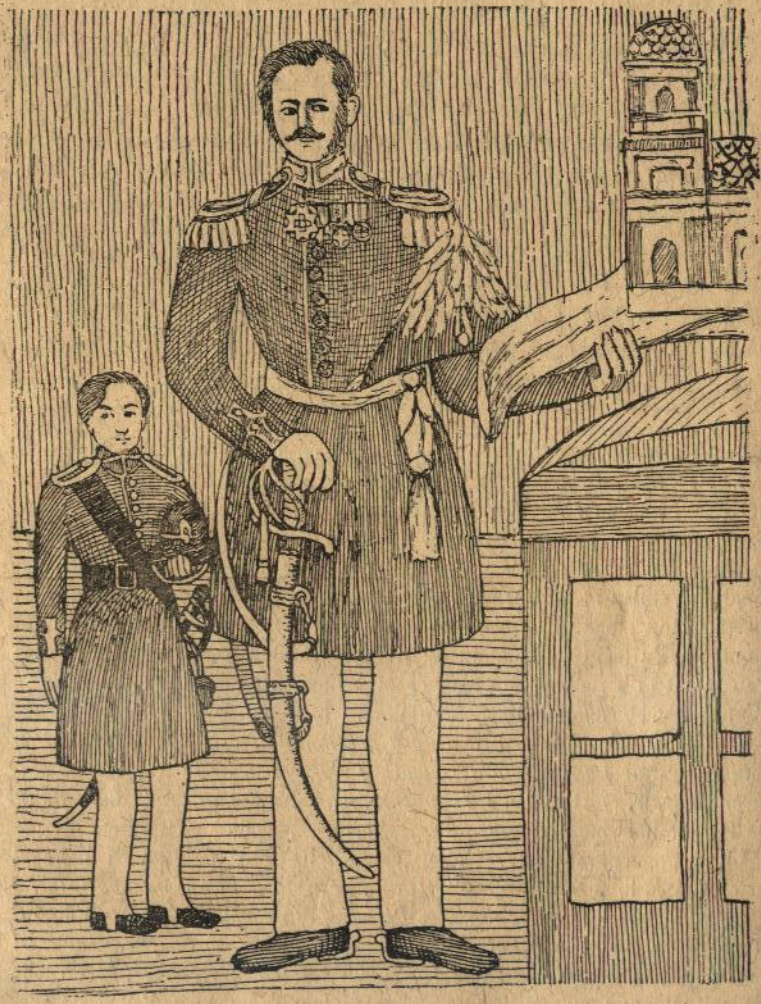

Colonelul Ioan Solomon cu fiul său Alexandru.

Ctitorii: La dreapta, cum intri în biserică: *colunel și cavaler ion sin* (aproape șters, se poate reconstitui) *căpitan pătru solomon cel adevărat* (urmează câteva cuvinte șterse,

ce nu se pot reconstitui) *ctitor nă....t* (născut?); restul șters de tot. Probabil urma data nașterii ce e pusă în pisanie, adică: în leat 1794 avgost 26).

In dreapta colunelului: *incărulu licsandru sin solomon fiu colunelului primit în slujba oștiri rumânești în vârstă numai de șasă ani; născut în în leatul 1833 martie 20* (aproape șters, deabea s'a mai putut reconstitui).

In dreapta incărului Licsandru: *efimiea*; *fica d. colunel născută în leatu 1824 septemvrie 15.*

In dreaptă Efimiei, dupe colț, pe peretele celălalt: *petru zet solomon*[1]).

In dreapta lui Petru: *pitar george teodor* (urmează un cuvânt șters, ce nu se poate citi).

In dreapta lui George: *nică sin șerban zară*[2]).

La stânga, cum intri în biserică: *ana soția colunelului.*

In stânga Anei: *iosif sin* (copil).

In stânga lui Iosif: ... *ana... sin* (se obsearvă urmele a două litere înaintea și trei în urma numelui Ana, dar nu se pot citi.

In stânga Anei: *anica sin.*

In stânga Anicăi: *maria pleșoianca.*

In stânga Mariei: *hristaiche sin enaiche pleșoeanu.*

Toți ctitorii sunt interesanți pentru costume, dar noi reproducem, dupe o copie în aquarelă, doar chipul lui Solomon și al fiului său Alexandru, singurii cari au jucat un rol însemnat în România.

Inscripția depe clopot: + ΙΗΝΑΤΗ ΠΑΕ|||| ΩΙΑΝ CMIXAH ANH|||| PAΔ BOKAN 1785.

Insămnări din cărțile bisericei: *1829 Noevr. 14. Sau cutre-*

---

1) Petre Opran, bărbatul Eufimiei, ginerile lui Solomon. *Carte de hotărnicie* p. 2, 5 și 6.

2) Despre Nică Zara știm:

In 1844, Oct. 29 Ioan Solomon semnează un înscris cu doi martori „prin care arată că a făcut schimb cu D-lui Nică Zara (Tata lui Dimitrie) ca să'i dea 75 stânjeni din Chinga Milovanului, în valea Frasinului și 7 stânjeni din hotarul Băra de jos, drept 60 stânjeni ce i-a dat din Crăișani, dar cât a fost în viață Solomon nu a liberat acești stânjeni de pământ. Carte de hotărnicie, de ing. hot. V. Străinescu.

murat pământul foarte tare încât nu sa . . ? . . . că să va scufunda miercuri noaptea la 10 ceasuri şi am scris eu robul lui Dumnezeu dimitrie sân popa Nicolae ca să să ţâe minte.

In alt loc: *Să să ştie când am scris eu Dumitru logofătu sân nicola Tudosie şi am scris în luna lui avgust 29 tăerea cinstitului cap al cinstitului prooroc şi nainte mergătorului şi botezătorului ion praznic şi post.*

Dumitru Nicola Tudose
1833 avgust 29.

Pe un minei la pag. 429: *Acest sfânt şi Dumnezeescu Minei este cumpărat de tatăl meu în anul 1845.*

A. Solomon.

La sfârşitul unei cazanii: *In leatu 1847 iunie 17 zile sau născut fiul meu alisandru marţi spre miercuri noaptea la 12 ceasuri ioropeneşti aproape de cântatu cocoşilor şi sau botezat la Iulie 7 zile D. D. marele polcov*(nic) *şi cavaleri solomon şi am scris eu tatăl copilului să să ştie ani şi cei când pe vreme va ceti să pomenească numele mieu pe vremea care mă aflam proprietar la moşia solomoneştilor.*

1847 Iunie 17
Cost. Ghelmejeanu.

Mai sunt şi alte câteva mici însemnări, dar n'au nicio însemnătate.

Despre faptele lui Solomon se poate citi autobiografia lui, tipărită a treia oară la Vălenii de Munte în 1910 (Amintirile Colonelului Ioan Solomon după ediţia din 1862; Biografia Polcomnicului Ioan Solomon, istorisită de sine însuşi şi scrisă de P. Georgescu, Craiova 1862), şi în N. Iorga „Izvoarele contimporane asupra mişcării lui Tudor Vladimirescu, Academia Română, Bucureşti 1921.

Dealtfel, ştiri mai mărunte asupra faptelor lui Solomon se găsesc răspândite în multe părţi şi cred că ar fi interesantă o retipărire a autobiografiei acestui luptător oltean, însoţită şi de ştirile ce se pot culege din alte izvoare asupra lui, lucrare ce mă preocupă de câtăva vreme.

Documente comunicate de I. Anton Oprescu-Bucureşti

Zapisul lui Drăghiciu din Pleşoiu, prin care vinde lui Barbu biv vel Ban partea lui de moşie din Mărăcini şi din Târnava.

I. *Adecă eu Drăghiciu ot Pleşoie feciorul Nanului scriu şi mărtcrisesc cu acesta al mieu zapis ca să fie de mare credinţă la mâna dumnealui jupânului Barbu biv vel Ban cum să se ştie că i-am vândut dumnealui partea mea a opta parte peste tot hotarul din câmp şi din apă şi din siliştea satului ca să-i fie dumnealui moşie în veci dumnealui şi coconilor dumnealui. Şi când am vândut această moşie s'a vândut cu ştirea tuturor oamenilor miei. Şi când am vândut această parte de moşie fost au mulţi boieri mărturie două zeci şi patru de boieri cari au fost la hotaru la . . . . . şi pentru credinţă pusu-ne-am şi pecetea şi iscălitura.*

Pis Avgust 24 din leat 7157/1649.

Drăghiciu Paharnicu ot Pleşoiu, Nicolae Vatafu, Dumitraşcu Postelnicu, Paraschiva Paharnicu, Drăghiciu Logofătul, Miron Paharnicu, Neagu Postelnicu, Gheorghe al 2-lea Portar, Eu Vladuţu Postelnicu, Tudor Postelnicu, Eu Stanciu Postelnicu, Mihai Ciuceru marturie, Vâlsanul Postelnic, Barbul Postelnicu, Vlaicu Postelnicu, Eu Udrea, Hamza Postelnicu, Stanciu Postelnicu.

Zapisul lui Cernat, fratele lui Petru, feciorul Milcii, prin care vinde partea lui de moşie din Mărăcini lui Dumitru Căpitanu din Fratoştiţa.

II. *Adecă eu Cernat, fratele lui Pătru, feciorul Milcii ot Mărăcini, scris-am zapisul meu la mâna lui Dumitru Căpitanul ot Fratoştiţa, cum să se ştie că i-am vândut moşie din Mărăcini partea mea, care parte o am cumpărat-o de la Radu Rodescul, însă stânjeni 30, drept bani gata ughi 5 şi o am vândut cu ştirea tuturor oamenilor miei şi a fraţilor miei şi am întrebat şi pe Rodeşti să-mi dea bani, iară ei n'au vrut să-mi dea. Deci am vândut această moşie dumnealui şi ne-*

poților și strănepoților dumnealui, în veac și la tocmeala noastră fost-au mulți boieri martori: anume

Gheorghe . . . . . sin Dragomir Rodescul și Preda sin Bratul, Tudor i Stanciu sin Ștefan i Teodosie Paharnicu și alți boieri cari își vor pune iscăliturile și pentru credință pusu-mi-am și degetul ca să se crează.

Pis octomvrie din 15 leat 7180/1671.

Eu Cernat, Eu Tudosie Paharnicu ot Mărăcini.

Zapisul jupânesei Vlădaia cu feciorii ei, prin care vinde a patra parte de moșie din Mărăcini și din Târnava toată lui Barbu ce au fost Ban.

III. *Adică eu Vlădaia și cu al mieu fecior Dragomir Postelnicul i Stanciu Postelnicul i Nicola Postelnicu i Cârstov Postelnicu scris-am și mărturisim cu acesta al nostru zapis la mâna jupânului Barbului carele au fost Ban, ca să fie de mare eredință, cum să se știe că i-am vândut din Mărăcini a patra parte și din Târnava peste tot hotarul din câmp, din păduri, din apă, din plaiu de vii și din șezutul satului din hotar până în hotar ca să fie dumnealui moșie ohavnică și coconilor dumnealui și nepoților dumnealui și strănepoților dumnealui și o am vândut cu știrea tuturor oamenilor noștri și a tuturor rudelor noastre și o am vândut drept bani gata galbeni 65. Și când o am vândut fost-au și martori Badea Vataful Banului Ghiormei și Cornița din gros și Ion Lagogeanul ot Strihaia și Vătaful Petru ot Strihaia și A . . . ot Strihaia.*

Pis. mesița Septemvrie din 29 leat 7188/1679.

Badea Vătaful, Stan Postelnic, Dragomir.

Zapisul Despei, fata lui Andrei Fratoștițeanu, prin care se împacă cu verii săi Radu și Vasile pentru datoriile tătâni-său.

IV. *Adică eu jupâneasa Despa fata lui Andrei ot Fratoștița scriu și mărturisesc cu acesta al meu zapis ca să fie de bună credință la mâna verilor mei Radu i Vasile cum să se știe că având noi multe gâlcevuri și socoteli între noi*

pentru datoriile tătâne-meu și cheltuială fratimeu de la moartea lui, care au fost plătit și cheltuit unchiu meu Dumitru Căpitanu ot Fratoștița. Deci ajungându-mă cu aceasta să le întorc dumnealor înapoi, m'am tocmit și m'am împăcat cu dumnealor de le-am dat pe Balea Țiganu cu doi feciori anume Barbu i Stan, iar dumnealor încă să-mi dea toate scrisorile și zapisile câte au fost ale tatâne-meu ca să fim niște oameni tocmiți și împăcați unul de către altul, iar dumnealor să-și ție acești țigani ce scrie mai sus, cu bună pace și când am făcut acest zapis făcutu-l-am dinnaintea dumnealui Barbu Milescu vel Ban și-au fost și alți boieri împreună care vor iscăli mai jos și pentru mai adevărata credință mi-am pus pecetea și iscălitura ca să se crează.

Pis Martie 16 din leat 7191 (1683).

Eu Matei sin Pârvul Logofăt ot Fălcoiu, Eu Despa fata lui Andrei ot Fratoștița, Barbu Milescu vel Ban mărturie, Partenie Eromonah Șegărceanu mărturie, Lavrințe monah ot Rucavațu mărturie, Dumitrașcu Căpitanul Spineanul mărturie, Preda Bădescul.

Zapisul moșnenilor din Mărăcini, dat Logofătului Vasile.

V. *Noi moșnenii de Mărăcin scris-am răvașul la mâna Logofătului Vasilie cum să ce știe că a venit cu . . . . . Popa din Livezi pentru moșie de aici din Mărăcin de cele socotiie cheltuiala la hotare peste toată moșia de am dat și noi partea noastră cine pe ce am avut, care o a venit de două sute și patruzeci lei. Deci noi așa știm așa mărturisim.*

Mai 5 leat 7202/1693

Eu Naco, Eu Steg, Eu Gheorghe, Eu Mircea, Eu Călin.

(Va urma).

Mişcarea culturală în Craiova

Cel mai de seamă eveniment cultural al oraşului nostru din ultimele timpuri este, de sigur, înfiinţarea *Universităţei Libere „Prietenii Ştiinţei"* în Craiova, despre care s'a vorbit în numărul precedent al Arhivelor Olteniei la pag. 203 şi 256.

Cursurile au şi început la 10 Mai trecut, cu prelegerile îndrumătorului şi sprijinitorului care ne-a fost d-nul profesor N. Iorga: *Istoria Artei europene în legătură cu Istoria Universală*, apoi acele despre *Desvoltarea Artei româneşti.*

După vacanţă, la 1 Noembrie, Universitatea liberă şi-a reînceput activitatea tot cu şase prelegeri ale d-lui profesor Iorga, despre: *Curentele intelectuale ale secolului XIX şi consecinţele lor politice.*

Au urmat apoi o serie de cursuri, care se succed, după programul stabilit în ordinea aceasta:

Luni: cursul de *Istoria Românilor*, prof. V. Mihailescu.

Marţi: *Europa, din ceea ce a fost şi ceea ce este azi*, gen. V. Rudeanu.

Mercuri: *Boalele transmisibile*, Dr. Ch. Laugier.

Joi: *Sfârşitul Republicei romane*, prof. T. Ştefănescu.

Vineri: *Istoria Artelor la popoarele vechi* (cu proecţii), prof. C. D. Fortunescu.

Sâmbătă: *Istoria Literaturei române*, prof. Ionescu-Bujor.

Cursurile se ţin în fiecare zi de lucru, între $6\frac{1}{2}$—$7\frac{1}{2}$, în Amfiteatrul Liceului „Carol I".

* * *

Conferinţele de Duminecă ale Soc. „Prietenii Ştiinţei" au reînceput dela 29 Octomvrie, continuându-se dupe următorul program:

29 Octomvrie 1922, Sf. Sa Arhimandritul Scriban: *Religia în ziua de azi.*

5 Noemvrie 1922 N. Batzaria: *Ce e cu reînvierea Islamului?*

12 „ „ Gen. V. Rudeanu: *Sufletul şi viaţa unui popor.*

10 Noemvrie 1922 Gen. C. Găvănescu: *Mihai Viteazul.*

21 „ „ Prof. M. Fontaine (T.-Severin): *Gustave Flaubert* (în limba franceză).

26 Noemvrie 1922, Prof. C. Moisil (Bucureşti): *Numismatica Olteniei.*

3 Decemvrie 1922 Dr. Ch. Laugier: *O nouă teorie alimentară: Vitaminele.*

10 Decemvrie 1922 Prof. Jeannel (Cluj): *O nouă expediţie în zăpezile eterne din Africa tropicală.*

17 Decemvrie 1922, V. G. Sandulian: *Erorile judiciare.*

19 „ „ I. A. Vasilescu: *Solidaritatea socială.*

24 „ „ N. Vrăbiescu: *Instinctul proprietăţei.*

* * *

Publicaţiunile locale—vorbesc de reviste, de oare ce gazetele de provincie nu intră în cadrul acestei rubrici—se menţin aproape toate, cu lăudabile silinţe de a ne înfăţişa un cât mai vizibil progres prin conţinutul lor cât şi prin technică.

In afară de organul de faţă al „Prietenilor Ştiinţei", apar în Craiova trei reviste literare: *Năzuinţa, Ramuri* şi *Flamura*, apoi una de cultură religioasă: *Renaşterea* şi a cincea, organ didactic: *Gazeta Şcoalei.*

* * *

Stagiunea Teatrului Naţional s'a deschis târziu, şi cu oare care scandal de data asta. Directorul, numit odată cu venirea unui nou guvern, a trebuit să plece. Se pare că se cere şi altceva decât servicii politice, pentru ca cineva să se menţină acolo. Nădăjduim că Ministerul artelor va ajunge odată să înţeleagă că nu trebue să facă politică la teatru, prin numirea directorului, după asemenea criteriu, cum nu se cuvine s'o facă la biserică şi la şcoală.

Noul Director, d-l Gr. Drăgoescu, instalat la finele lunei Octomvrie, şi-a luat curagios sarcina în primire, o sarcină grea şi chiar ingrată, cu ajutoarele băneşti insuficiente, câte i se pun la dispoziţie şi cu personalul artistic ce avem la îndemână. Avem însă încredere în priceperea, gustul şi destoinicia sa.

Deocamdată ne găsim în faţa unui repertoriu în care a

mai intrat şi câte o piesă nouă pentru Craiova. Din acestea vedem însă unele care nu ştiu cum s'ar putea juca pe scena noastră, cu elementele femenine insuficiente şi cu sărăcia mijloacelor noastre în ce priveşte costumele şi rechizita.

Ca personal, la elementele cele mai bune ale societarilor şi stagiarilor vechi ai teatrului, s'au adăogat şi elemente de forţă ca d-l Mărculescu şi tânărul Pop Marţian, talent promiţător, dar şi mediocrităţi sau „indezirabili" — din acele elemente de intrigă şi scandal cari, dacă pot face parte din trupe particulare, nu trebuesc în nici un chip toleraţi într'un teatru oficial. Căci, — să nu se uite nici un moment— această instituţiune e menită să stea în serviciul culturei; iar, după cum cei rău năraviţi şi ticăloşi nu pot să slujească în altar, sau să stea pe o catedră, nu trebue să fie primiţi nici în familia artiştilor unui teatru naţional.

In această ordine de idei, iacă ce idei găsim în Procesul verbal pe care, la Teatrul Naţional din Iaşi, un juriu de onoare din care făcea parte profesorul universitar, I. Petrovici, d-l St. Şoimescu, inspectorul general al Artelor şi profesor universitar, Primarul Iaşilor d-l C. Toma şi un membru al comitetului ieşan, l'au semnat în urma cunoscutelor incidente de la acel teatru:

„Teatrul nu poate şi nu mai trebue să mai fie pe viitor proprietatea unui singur om sau al unui partid politic, ci el este în primul rând al artiştilor, pe umerii cărora se sprijină şi prin cari îşi îndreptăţeşte existenţa. Iar talentele orcât de mari, ce nu-şi primesc lumina din Soarele virtuţii, sunt simple reparaţiuni estetice, nevrednice de a pătrunde în marele Templu al Artei, la poarta căruia *Cinstea* este un titlu de intrare înmiit mai preţios decât ascuţimele inteligenţei"... !

* * *

D-na El. Farago a fost numită membru în comitetul de lectură al Teatrului Naţional din Craiova.

Pe lângă comitetul de conducere al acestui teatru, după propunerea d-lui Inspector Şoimescu şi a actualului Director d-l Drăgoescu s'a instituit şi un comitet consultativ, compus

din d-nele El. Eust. Stoenescu, A. Gr. Drăgoescu şi d-nii Eust. Stoenescu, V. G. Sandulian, C. D. Fortunescu şi I. Dongorozi.

* * *

Societatea muzicală „Armonia", care o duce greu din pricina puţinului interes ce publicul nostru, încă needucat în această privinţă, îl poartă manifestărilor artistice în genere, — societate care odinioară a fost condusă de inimosul Mircea Constantineanu, iar după aceea de neobositul în străduinţa Dr. Schina,—şi-a premenit comitetul, alegându-se ca preşedinte d-l V. G. Sandulian.

* * *

La apelul Directoarei Muzeului „Aman" Doamna Elena Farago, pictorul Eust. Gr. Stoenescu a răspuns cu bună voinţă, făgăduind tot concursul său inteligent şi desinteresat, pentru a face în sfârşit o selecţionare a tablourilor şi diferitelor obiecte aparţinând acestei instituţii, şi a le aşeza apoi în sălile rezervate Pinacotecei şi Muzeului, după o normă artistică cu adevărat occidentală. In acest chip Muzeul Aman va înceta de a mai semăna cu un magazin de „bric-à-brac" şi va putea în adevăr face cinste oraşului nostru.

Pe de altă parte d-l Tzigara-Samurcaş a făgăduit a ajuta la confecţionarea unui catalog al Muzeului.

* * *

Expoziţia de pictură a artistului craiovean Eust. Gr. Stoenescu se va deschide mai întâi la Bucureşti, între 15 Decembrie şi 10 Ianuarie, după care va trece la Craiova.

* * *

In ziua de Marţi 21 Noemvrie, corpul profesoral din Craiova a pomenit printr'un parastas oficiat la biserica Sf. Treime pe artistul Ioan I. Stăncescu şi pe toţi foştii profesori decedaţi ai liceului Carol I. Dintre aceştia citâm, printre cei trecuţi în viaţa de apoi în ultimii ani, pe Ahil Gheorghiu, I. Păsăreanu, Gh. Buşilă, N. Cantuniar, Alex. Bărbulescu, Pr. I. Plevian, Pr. D. Brânescu, I. Bombăcilă şi N. Rădulescu.

* * *

Din inițiativa cercurilor dela „Arhivele Olteniei“ și „Năzuința“ s'a hotărît lansarea unor liste de subscripție pentru constituirea unui fond, din care să se ridice în orașul nostru un modest monument poetului craiovean Traian Demetrescu.

Caci e păcat și poate și rușine ca, într'un oraș de bogătași ca al nostru, să nu se manifeste sentimentul firesc de recunoștință pentru alesii Neamului, mai ales când aceștia au pornit din ținuturile noastre.

Comitetul căruia s'a încredințat grija îndeplinirei acestei pioase datorii și-a început acțiunea. Listele de subscripție au fost distribuite în oraș; o selecțiune a operelor scriitorului, versuri și proză, s'a făcut de o comisiune specială, care a convenit cu casa de editură „Scrisul Românesc“ să tipărească acest volum, iar în curând se va hotărî și asupra planului monumentului proiectat (care va fi în proporție cu mijloacele ce ne vor sta la dispoziție), cum și asupra artistului căruia se va da spre efectuare lucrarea.

* * *

Pornind din cercul publicațiunei „Renașterea“, Comitetul preoțesc din Craiova a început de câte-va luni o spornică și înălțătoare sufletește activitate: în fiecare lună, după 15, se organizează, în diferite centre ale orașelor, de preferință prin mahalale, *șezători biblice*. Ele se țin Duminecile după amiază, în localurile de școli primare. Programul lor constă din coruri religioase, cântate de poporeni sub conducerea preoților, din o conferință cu subiect religios, urmată de o tâlcuire pe înțelesul tutulor a unui pasagiu din Biblie. Câte odată în acest program se intercalează și recitări or lecturi cu caracter religios.

Gândul Comitetului preoțesc este de a ajunge să țină două șezători de acestea pe lună, pentru că se vede că încep a prinde bine în popor, fără a mai vorbi de marele folos ce se trage din ele prin această educațiune morală-religioasă.

Asemenea șezători se țin nu numai în Craiova, ci în toate eparhiile din Oltenia, prin gruparea la un loc a mai multor parohii învecinate.

Președintele Comitetului preoțesc este Sf. Sa Pr. Pretorian.

Fortunato.

Descoperirea unor noi stațiuni preistorice în Dolj

Ziarul „Știrea“ din Craiova publică aceste interesante însemnări:

„Într'o excursie de cîteva zile s'au descoperit stațiuni preistorice la Vela, Ciutura, Terpezița și Plenița.

Cele care au mai multă importanță, prin bogatul material colecționat cu puțină osteneală, sânt cele de la Terpezița și Plenița.

La Terpezița, într'un mal de unde locuitorii scot nisip și pământ galben (loes), deasupra, în stratul de humus, s'au găsit fragmente de ceramică preistorică, arsură și un fund de bordei părăsit, în care pe vremuri preistoricii și-au aruncat gunoaiele, fiindcă întreaga groapă a bordeiului era plină cu cenușe, cărbuni, oase, cioburi de vase sparte și două vârfuri de lăncișoare de silex, dintre care unul lucrat cu foarte mare îngrijire.

Toate obiectele găsite vorbesc de o cultură asemănătoare celei de la Piscul Cornișorului, despre care a mai vorbit ziarul „Știrea“.

Cercetările au fost făcute cu sprijinul material al d-lui Alexandru Ivanovici, mare proprietar din Terpezița.

Afară de această stație, ce este

situată în mijlocul satului, s'au mai descoperit urme şi în alte trei locuri în afară de sat şi altul la Valea Gabrului.

La Pleniţa, în afară de cetăţile dace de la Traian şi Rădina, s'a descoperit în oraş, în malul drept al văiei Fântânelor, o staţie întinsă, care în parte a fost distrusă de cărămidarii şi ţiglarii Pleniţei.

Aici se pot vedea şi acum două cuptoare săpate în pământ, bine arse şi mai multe gropi de bordeie săpate în loes şi astupate cu pământ negru, în fundul cărora se găsesc multe obiecte preistorice importante, mai ales ceramică.

De aici s'au colecţionat multe fragmente ceramice şi două greutăţi de pământ ars.

Se intenţionează întemeierea unui muzeu regional, fiindcă, după cum spune cercetătorul: „acesta va fi deocamdată singurul mijloc de a face pe Pleniceni să înţeleagă mai bine care ar fi rostul şi însemnătatea tuturor urmelor şi lucrurilor străvechi, pe care până acum neştiind ce e cu ele, le-au sfărâmat şi le-au zvârlit ca pe nişte gunoaie, ce nu trebuiau în pământul lor bun de ţigle şi de cărămizi.

Noile descoperiri vin mai mult să arăte în Oltenia o populaţie neolitică deasă, şi ele vor forma un material preţios pentru o lucrare asupra Olteniei preistorice.

Insemnări veterinare de campanie

Contribuţia de Răsboiu a calului

Răsboiul în furia lui nimicitoare şi în setea de a face cât mai multe victime şi ruine, aduce pe alocuri şi bine. Ostaşul, fie el luptător în tranşee ori auxiliar al acestuia în laborator, sustras de la mediul obişnuit al vieţei aromitoare şi aruncat în vâltoarea uriaşe a răsboiului, îşi oţeşte puterile şi îşi ascute mintea, creând în specialitatea lui metode şi invenţii, pe care o sută de ani de evoluţie normală nu ar fi în stare să le dea omenirei. In viaţa tihnită şi molcomă a păcei, când totul se primeşte de-a gata, fără prea multă sforţare, numai câţi-va inspiraţi şi devotaţi ai ştiinţei creatoare, de se mai consacră perfecţiunilor şi descoperirilor.

Medicul consultă enciclopedii şi almanahuri, inginerul îşi aranjează lucrările dupe planuri prestabilite, meseriaşul specializat prin diviziunea muncii îşi urmează calapodul mai departe, aşa că uriaşa maşină de desvoltare şi susţinere a omenirei, se mişcă în măsuri ritmice şi uşoare, cu o regularitate şi o monotonie care nu sufăr nici o abatere.

Dar iată furtuna. Ca avalanşa, care nimiceşte totul în cale, răsboiul se năpusteşte asupra omenirei zmulgând'o din aşezămintele ei de cultură şi muncă fecundă. Lucrătorii părăsesc fabricile, inginerii şantierele, oamenii de ştiinţă laboratoriile, spre a se îndrepta cu toţii spre câmpul de luptă. Omul pleacă, dar cu el şi ne-

voile. Despărţit de utilagiul de pace, el este îndemnat să creeze. Deslegat de toate cele pământeşti, ca ambiţie, gloriolă şi materialism, rupt de la familie şi prieteni, acest om se sileşte a deveni cât mai bun şi mai folositor Patriei. In izolarea sa de lume fără seducţii şi tentaţii, el creiază. Răbdător în cercetări, pătrunzător în observaţii, nu are decât o preocupare — munca — nu priveşte, decât un ideal — salvarea Patriei.

Cine ar mai fi crezut că o să putem duce atât timp o viaţă de nenorociri şi privaţii, fără a ne pierde cumpătul. Am rezistat totuşi şi, ceea ce e mai caracteristic, am rezistat nu cu norocul, ci cu virtutea răbdării ajutată de ştiinţa creiatoare.

Ne-am adaptat răsboiului, nu din obişnuinţă ori din forţa nativă ; ne-am adaptat pentru că am ştiut să creăm în toate domeniile, punând astfel pe fiecare în condiţiuni de a da maximum de producţie cu minimum de uzură.

Şi pentru că la şcoala cea mare a răsboiului a participat şi Medicul Veterinar, este interesant a vedea care a fost câştigul pe care l-a realizat ştiinţa şi practica veterinară cu tot ce s'a făcut şi nu s'a făcut dela 1916 până astăzi.

Vom privi dela început calul ca auxiliar al răsboiului, spre a vedea cum a fost pregătit şi întrebuinţat faţă de ce-i am dat şi ne-a dat, în diferitele faze şi timpuri.

Noi am plecat în răsboiu uitând aproape de cal. Mai ales în fierbânţeala plăcută a înaintărei, calul compta ca o jucărie, ori ca un decor al carului triumfal şi nici de cum ca factor care trebuie pus în condiţiuni cât mai bune de rezistenţă şi randement. Calul, la începutul răsboiului gras şi frumos cum ieşise din grajdurile armatei, ori elegant şi sclipitor de toaletă, cum ni-l dăduse curţile boereşti, neantrenat şi îmbuibat de şedere şi grăunţe; era cel mult un cal de agrement şi de paradă. Sentimentali cum suntem noi din fire, credeam că panglicile şi bucăţica de zahăr cu care crescătorii noştri gratifică acest animal, ne pot scuti de o cercetare mai atentă a nevoilor şi cerinţelor calului. Hrana, adăpostul, spitalizarea, harnaşamentul lui, erau aşa ca o problemă îndepărtată, pe care nu mai întâmplarea trebuia să ni le pună înainte spre rezolvare, şi nu prevederea. Dar iată că retragerea armatelor devine inevitabilă. Intemperii, marşuri forţate, lipsă de adăpost şi de hrană încep să roadă puterea calului nostru şi să-i altereze frumuseţea. Convoiurile ameninţă cu oprirea. Caii noştri dau semne că trebuesc cercetaţi cu mai multă luare aminte.

Presiunea insistentă şi încrezută a inamicului, împuţinarea materialului de tot felul, ne pun înainte probleme a căror rezolvare numai îngăduie întârziere. Mila de cal începe abia acum să capete adevăratul ei înţeles. De la morfina care numai încăpea în lăzile de medicamente de multă şi inutilă ce era, de la pantofii de piele roşie cu care plecasem în campanie să ostoim durerile şi să încălţăm picioarele betege ale cailor, iată-ne în fine şi la alcătuiri practice şi salutare. Caii noştri sunt trataţi ca factori utili şi indispensabili răsboiului. De altfel era şi timpul. Retragerea în Moldova şi fixarea frontului nu mai putea da nimănui sugestii că răsboiul este pe terminate. Caii ne scăpase materialul de răsboiu în retragere, caii trebuiau ajutaţi. Sfor-

ţarea lor eroică fusese mai presus de aşteptări. Calul păpuşe devenise acum tovarăş nedespărţit al soldatului. Tunurile vor fi iarăşi repuse în poziţii, subsistenţa şi muniţia din nou asigurate ostaşului. Dar iată că învăţătura noastră prinde a nu mai fi de folos cailor. Gurile lacome şi risipitoare ale ruşilor, abătuţi asupra Moldovei ca lăcustele, ne devorează toate alimentele. Grâul care trebuia păstrat pentru pâinea soldatului, este dat în raţie la caii ruşilor. Ai noştri hrăniţi cu lemne, îşi profilează prin pielea roasă de râie, scheletele. Şanţurile sunt pline de ei, iar în atelaje apar ca nişte condamnaţi care-şi duc povara spre locul de supremă execuţie. Căruţele sunt purtate mai mult de oameni; caii se leagănă în ham ca ameţiţi de beutură, târându-şi greoi picioarele ca ocnaşii în butuci. Privirea li-e stinsă, pulsul slab şi distanţat ca o pendulă care-şi bate ultimile clipe. Caii nu mai mor, ci se sting. Din picioare ori, culcaţi pe foile arse de brumă ale pădurilor, ei îşi duc viaţa în bordeele improvizate depe front într'o complectă uitare. Nimic nu trăeşte, ca viaţă adevărată, în locaşurile lor. Tăcuţi, liniştiţi şi domoi ca nişte moşnegi bolnavi ei sunt incapabili de reflexe şi exteriorizări spontane de bucurie şi furie. Nechezatul a amuţit ca şi goarna trompetului.

Doar calul românesc şi dobrogean de-şi mai menţin cumpătul în faţa dezastrului. Mai cu frunze, mai cu muguri, mai cu pae vechi şi coceni mucigăiţi, ei nu s'au dat foametei şi morţei în măsura celor mari de talie. Veniţi la armată de la ţăranii mici cultivatori de pământ, ei şi-au continuat viaţa de acasă. Deprinşi cu intemperiile, înţărcaţi de grăunţe şi oţeliţi la muncă, îndurători, sobri şi rustici, caii noştri s'au pretat mai bine ca toţi ceilalţi, privaţiunilor şi rigorilor de războiu. Ne-au rămas credincioşi până la urmă, ca şi soldaţii. Şi astăzi, când unii se bucură de caii cari ne vin din Germania şi Bulgaria cu chip că *„ne vom imbunătăţi în fine rasa"*, eu mă mulţumesc cu calităţile calului românesc, pe care-l doresc mai răsărit ceva de talie şi mai bine întreţinut ca până astăzi de crescători.

Calul este şi el legat, ca şi omul, de loc. Pe solul şi în clima noastră nu se pot desvolta cu maximum de nsuşiri decât caii româneşti. Raselei streine se aclimatează mai mult sau mai puţin. Calităţile lor profesionale şi resistenţa organică, condiţionate unor anumiţi factori de creştere şi întreţinere, se împuţinează, din moment ce existenţa lor este desrădăcinată din leagănul de formaţiune al rasei. Deci toată atenţia şi toată solicitudinea pentru calul nostru, pentru a'l cultiva şi ameliora dupe metodele ştiinţific zootechnice.

Ştefan Bosie
medic veterinar

Teoriile lui Eliot Smith
asupra originelor civilizaţiei precomlumbiene

Antropologiştii şi etnografii, au constatat nu fără mirare, deja de mult, nenumăratele analogii ce există între moravurile, credinţele, practicile, tradiţiile şi obiceiurile primelor popoare din bazinul mediteranian răritean şi îndepărtatele regiuni din India, Asia Orientală chiar America.

Aceste asemănări, care există uneori până şi în cele mai complicate detalii, nu se pot explica decât prin migraţiuni multiple al căror fir e foarte greu de urmărit.

In ce regiuni să fi luat naştere aceste cunoştinţe primordiale, a căror evoluţie lentă constitue totuşi o primă civilizaţie arhaică, dar cu o extrem de puternică tendinţă de expansiune? Cari sunt curenţii migratori, cari au propagat aceste civilizaţii?

La aceste întrebări, în urma unor aprofundate studii, cată să răspundă Eliot Smith şi cu dânsul savanţii din şcoala sa. Vom mai avea ocazia să vorbim de prea interesantele lor constatări; azi arătăm numai concluziile la care au ajuns şi care constituesc teoria lui Eliot Smith. Stabilind distribuţia geografică a unui mare număr de credinţe, obiceiuri şi procedee technice, E. Smith şi elevii săi au ajuns la concluzia că, acel complex denumit de Brookwel „civilizaţie heliolitică" a luat naştere pe valea Nilului.

Patru mii de ani înainte de Christos, Egiptenii cunoşteau ţesătura inului şi agricultura, practicau operaţiunea inciziei, premergătoare circumciziei şi adorau soarele. Pe la 3400 înainte de Christos întrebuinţau arama şi aurul, iar către 3000 practicau înbalsamarea. La acea epocă construiau sarcofage, temple şi monumente de piatră. Pe lângă cultul soarelui în capitala Egiptului începe să se adore şarpele şi cel mai vechiu semn al regalităţei, Şoimul. Pe la anul 1000 în. Ch. complexul heliolitic, se găseşte complect realizat şi concretizat în valea Nilului. Aceste diverse elemente ale civilizaţiei heliolitice, Eliot Smith le regăseşte cu oarecare mici modificări sau adaptări locale în toate continentele. Se poate până la un punct înţelege că Egiptenii, adoratori ai Soarelui, au adoptat în mod fortuit Şoimul; şi stabilind capitala lor într'o regiune unde se adora şarpele, au adoptat şi acest al treilea element. Dar cum se poate explica faptul că se regăseşte adorarea acestor trei simboluri, nu numai în Asia, dar şi în America?

Iată interpretarea pe care o dă Eliot Smith şi şcoala sa: Civilizaţiunea heliolitică luând naştere cu 4000 de ani în. Cr. în Egipt, s'a desvoltat până către anul 1000 sau 900, când încep migraţiuni Egipto-feniciene, care ajung până în Indii, în Ceylan, în Burmach, în China şi în peninsula Malaeză, culegând şi lăsând de-alungul acestui drum practici, obiceiuri şi credinţe. Aceste migraţiuni merg până în America, şi după cum spune Eliot Smith, „civilizează populaţiunile aborigene ale Lumei Nouă cu fermenţii vechei civilizaţiuni a Lumei Vechi".

Observaţiunile ce rees din distribuţiunea geografică stabilită de E.

Smith sunt o adevărată revelaţiune. Nu toate punctele de pe căile urmate de îndrăzneţii călători negustori Egipto-fenicieni au primit civilizaţiunea heliolitică egipteană. Ea nu s'a întâmplat decât acolo unde existau exploatăţiuni miniere arhaice şi unde se pescuiau stridiile producătoare de perle, dar mai cu seamă acolo unde noii veniţi puteau domina un timp mai îndelungat pe aborigeni, silindu-i să lucreze pentru ei şi impunându-le civilizaţia lor.

Este imposibil într'adevăr de explicat altfel decât printr'un contact prelungit, că popoare atât de diferite, risipite în puncte atât de disparate, să inventeze deodată mumificarea, ridicarea monumentelor megalitice, ţesutul inului, cultura grâului, irigaţia, adorarea soarelui, potopul, circumcizia, tatuajul, practici diverse şi mai cu seamă practicile şi riturile funebre, care se constată identice în Egipt (dinastia XIX—XXI) şi la indigenii din insulele din strâmtorile Torres, precum şi detaliile similare în decoraţiunea sculpturală a templelor egiptene şi mexicane.

Toate aceastea autorizâ pe Eliot Smith să afirme că civilizaţiunea îndepărtată precolumbiană a Americei e datorită Egiptului şi Asiei Mici. De altfel azi e bine stabilit că, cu 300—400 ani în. Cr. se stabiliseră numeroase legături comerciale între Lumea veche şi America, aşa că desigur acestor împrejurări se datoreşte înplantarea şi aci a civilizaţiei heliolitice din bazinul Mediteran Oriental.

Ch. L.

Creaţiunea şi desvoltarea unui nou sistem de scris în epoca contimporană

M. Delafosse, în Revue d'Ethnographie, descrie creaţiunea recentă a unui nou sistem de scris, datorit unui rege negru din Camerun anume Njoya, regele Bamunilor.

Existenţa acestui scris a fost semnalată în 1907 de misionarul elveţian Goerin. In 1913, locotenentul francez Clapot, care comanda subdiviziunea din Fumban, adresează Comisarului Republicei Franceze Lucien Fourneau un „studiu succint asupra limbei bamun".

Acest studiu a fost trimes d-lui Delafosse, care bazându-se pe documentele adunate atât de Goerin cât şi de Clapot independent şi ignorându-se unul pe altul, a ajuns cu competenţa-i cunoscută să publice interesantul memoriu de faţă.

Crearea scrisului bamun s'a produs la puţin timp după ocupaţiunea Camerunului de Germani în 1899. Regele Njoya, văzuse manuscrise arabe şi cărţi europeneşti şi ştia că musulmanii şi creştinii aveau posibilitatea de a comunica între ei. Pentru a putea corespunde şi el cu şefii săi pe deasupra capetelor ocupanţilor germani, se hotărî

să-şi înventeze un scris special. El îşi adună notabilii şi le porunci să găsească fiecare unul sau mai multe semne, care ar reprezenta cuvintele din partea locului. Ajutat de trei dintre cei mai pricepuţi, Njoya, alese şi întocmi o listă coprinzând 348 semne, pe care a trimis-o în toate satele spre a fi învăţată de supuşii săi.

Acest scris, absolut ideografic la început, a suferit o modificare în 1907, prin care se simplifica pe de oparte forma unora din ideograme, şi-şi introducea pe de alta noi semne fonetice pentru exprimarea vocalelor şi pentru punctuaţiune.

Regele şi-a format singur elevi care deveniră la rândul lor profesori. Numai în capitala sa Funbau, Clapot numără peste 600 scriitori a noiei slove şi putu vizita biurourile, archivele şi registrele regelui.

Puţin după aceasta scrisul bamun se modifică din nou. Din pur ideografic şi jumătate fonetic în 1907, el devine pe de-a întregul fonetic în 1911, cu tendinţa de a trece la sistemul alfabetic, semnele fiind şi mai mult simplificate pentru uşurinţa scrisului.

Njoya nu se mulţumi însă cu atât el voi să-şi aibe limba sa regală, care să nu fie pricepută decât de el şi de câţi-va favoriţi ai săi. In acest scop el învăţă dela o doamnă misionară poliglotă câteva cuvinte franceze, engleze şi germane, pe care scriindu-le cu alfabetul său, le dete o semnificaţie specială şi fantezistă.

Astfel cuvântul francez „Franc" însemnează rege, cuvântul englez „rainbow" (curcubeu) înseamnă liber, cuvântul german „schwinnen" (a înota) înseamnă dulce, etc.

Njoya nu încetă de a-şi perfecţiona şi simplifica alfabetul în aşa fel că în 1918, adică 18 ani abia după creerea lui, guvernatorul Lucien Foureau putu inspecta în Fumban două şcoale indigene, unde copiii notabililor citeau şi scriau curent noul scris bamun. Probă că în definitiv, negrii din Africa nu sunt tocmai atât de inferiori, ci cel mult „întârziaţi" din cauza complectei lor izolări.

Gh. L.

Vaccinarea preparatorie în Operaţiunile de chirurgie

Operaţiunile chirurgicale făcute asupra unor organe infectate, aveau în majoritatea cazurilor, puţini sorţi de izbândă.

Pentru a micşora gravitatea lor şi a prepara în acelaş timp organismul să suporte mai bine operaţia, eminenţii chirurgi, Doctorii Pierre şi Louis Bazy au avut ideea de a vaccina bolnavii înainte de a face operaţia, în astfel de condiţiuni, cu vaccin contra microbilor cari ar fi putut provoca infecţia.

S'a constatat că, graţie acestui procedeu, starea generală a bolnavului se îmbunătăţeşte, speciile de microbi contra cărora a fost vaccinat dispar din focarul infectat, şi cu toate că operaţiunea se face într'un mediu infectat, se comportă totuşi ca şi o operaţiune perfect aseptică.

Aceste rezultate au şi fost comunicate Academiei de ştiinţe şi fără îndoială, că practica vaccinării preparatorie în operaţiunile chirurgicale se va generaliza.

N. P.

Răsboi cu ajutorul microbilor

Nici-o armă nu va fi neglijată în răsboiul viitorului, şi dintre acestea ceea care a atras atenţiunea oamenilor de ştiinţă este arma bacteorologică.

Mulţumită aplicaţiunilor judiţioase şi practice a teoriilor lui Pasteur, armatele beligerante, în ultimul răsboiu, au putut evita să fie decimate, prin boale contagioase.

Dela 1917, printre alte tentative. Germanii au căutat să provoace epidemie, sau mai bine zis epizotie de morvă, în cavaleria şi etapele franceze, prin emisari purtători de culturi microbiene, ce trebuia răspândite pe furaje.

In 1916, ei au încercat deasemenea să răspândească Morva şi Dălacul printre caii şi vitele noastre, fapt probat prin culturile de microbi trimise înainte de răsboiu legaţiunei Germane şi găsite în valizele diplomatice.

O întrebarea firească se şi pune dar: aceste tentative de răsboiu cu microbi, nu vor fi amplificate şi generalizate în războiul viitor?

In Volkszeitung se scria acum câteva luni: „Va fi victorioasă naţiunea care va fi ştiut să găsească bacilul cel mai virulent, pentru a'l răspândi la inamic şi vaccinul cel mai eficace pentru a se apăra".

Agresorul bacteriologic va ezita să răspândească la adversar o epidemie în contra căreia el nu se poate apăra, căci ar fi o armă care s'ar întoarce împotriva lui şi ar face imposibilă ocuparea teritoriului contaminat.

Există de altfel o categorie de epidemii, de care beligeranţii se pot apăra prin vaccinaţiuni preventive, cum ar fi Febra-tifoidă şi Holera.

Aceste vaccinaţiuni trebue făcute însă din timp.

Pericolul unui răsboiu prin microbi infecţioşi pentru om şi animal deopotrivă, se arată în perspectiva viitorului cu atât mai mare, cu cât diseminarea lor prin culturi ar putea fi înlesnită de numeroasele flotile de avioane ce beligeranţii vor întrebuinţa în viitoarele comflicte. Infectarea furajelor; apelor, într'un cuvânt a mediului ambulant sau alimentar, va dezorganiza munca, va reduce mijloacele de hrană şi deci de rezistenţă la invazia şi cucerirea inamică.

Trebue să veghem cu grije, ţinând seamă de neprevăzutul care poate eşi din laboratoarele germane sau ale oricărora din foştii sau viitorii noştri inamici, înmulţind laboratoarele noastre şi organizându-le în aşa fel, ca să fabrice la momentul oportun vaccinările de care eventual am avea nevoe, ca armă defensivă, într'un eventual răsboiu, în care s'ar întrebuinţa ca armă şi microbi.

Mobilizarea ştiinţei, dacă ea e organizată practic, vă îndoi valoarea militară a armatei de apărare.

N. P.

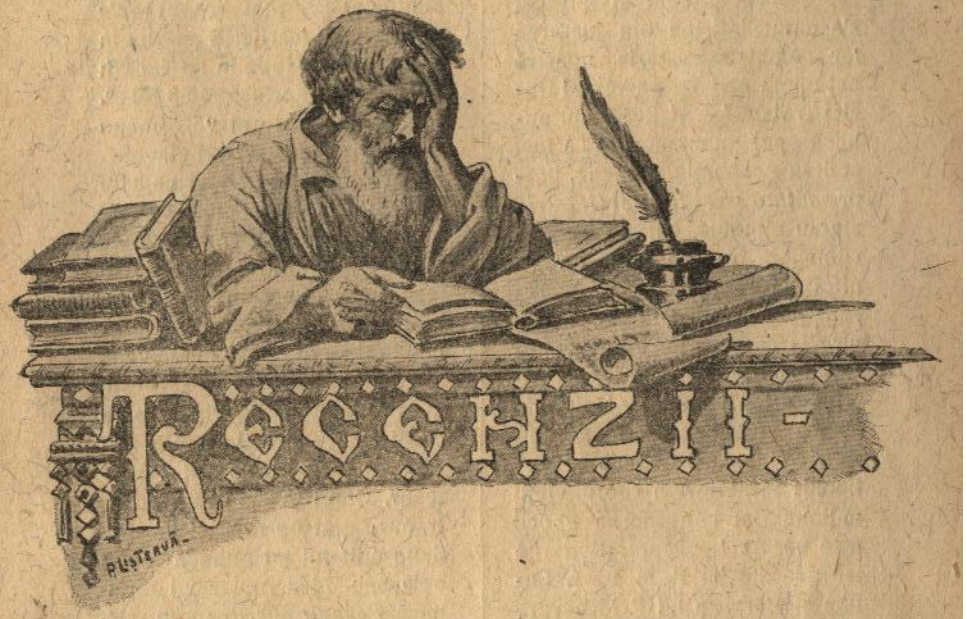

Anuarul „Institutului de Istorie naţională" depe lângă Universitatea din Cluj, publicat de D-nii profesori Al. Lepădatu şi Ion Lupaş, vol. I (1921—1922), tip. la Cluj în 1922. — Publicaţia de faţă, organ al Institutiei întemeiate de M. S. Regele, odată cu inaugurarea Universităţii ciujene, îşi îndeplineşte întru totul scopul căreia a fost menită de augustul său fondator, anume: studiul istoriei române sub toate formele, în special cu privire la Românii din fosta împărăţie austro-ungară.

Cum vedem din prefaţa volumului, Institutul a şi început strângerea materialului din care să se poată întocmi o bibliografie a Istoriei Naţionale, lucrare a cărei necesitate e foarte simţită de cercetătorii noştri de specialitate.

Anuarul cuprinde următoarele studii: *Nouă împrejurări de desvoltare ale istoriografiei naţionale*, de Al Lepădatu, în care se schiţează principalele probleme ale istoriografiei române actuale şi viitoare, afirmând că atitudinea d-sale, ca profesor de istorie, va decurge numai „din respectul absolut pentru adevărul istoriei, or care şi or cum ar fi el" şi că se va sili a reabilita istoriceşte poporul român din Ardeal, evidenţiând rolul său şi aportul însemnat ce a adus în toate privinţele culturii ţărei în care a locuit, celor de un neam cu ei, ca şi convieţuitorilor de altă origină. — *Factorii istorici ai vieţii naţionale româneşti*, lecţia inaugurală a cursului de Istorie a Transilvaniei, de I. Lupaş, în care profesornl cercetează pe scurt aceşti factori

„spre a vedea cum şi întrucât s'a putut înfiripa din lucrarea lor complexă istoria noastră naţională aici pe pământul Daciei Traiane".—Al. Lepădatu publică apoi un memoriu ce a fost cetit la Academia Română, despre *Mihnea-cel-Rău şi Ungurii*, studiu metodic, extrem de documentat, în care aflăm un capitol (al VI) în special interesant pentru noi Olteniĭ, cu privire la raporturile dintre boerii Craioveşti şi Domnitori.—Cu prilejul serbării de către Univ. din Cluj a *Centenarului morţii lui Petru Maior*, se publică trei articole: P. Maior în cadrul vieţii naţionale şi culturale a epocii sale de Al. Lepădatu, Scrierile istorice ale lui P. M. de I. Lupaş şi Părerile lui P. M despre limba română, de Sextil Puşcariu.—Comunicarea d-lui I. Lupaş despre *cea mai veche revistă literară românească* aduce îmbelşugate amănunte încercărilor lui Molnar (Ioan Piuariu, pe numele său românesc), Paul Iorgovici şi alţii de a da o publicaţie românească, până la înfiinţarea celei dintâi reviste literare naţionale care a fost „Publicaţia Românească" tipărită de Karkaleki la Buda în 1821, întreruptă în acelaş an şi apoi reîncepută în 1829 (citata şi de noi în articolul: Contribuţie asupra presei din Oltenia, pag. 54).

D-l N. Bănescu, dă o comunicare: *Cele mai vechi ştiri bizantine asupra Românilor de la Dunărea de jos*. D-nul N. Drăganu publică un migălos studiu, doveditor de multă răbdare şi stăpânire a metodelor ştinţifice: *Cea mai veche carte rakoczyană*, cărticică tipărită la 1639 la Alba-Iulia în tip. lui Gh Rakoczy I, cuprinzând 58 foi 8°, cu mai multe texte slavo-române câteva româneşti şi trei slavone. Se publică şi textele urmate de cuvenitul Indice şi glosar şi câteva facsimile.—*Vlahii din Serbia*, de Silviu Dragomir, cercetează aşezările cum şi organizarea bisericească a Românilor din Serbia, în epoca medievală, la lumina isvoarelor sârbeşti. D-l Romul Vuia dă o lucrare de Seminar asupra *Legendei lui Dragoş*.—Tânărul învăţat profesor, D-nul V. Bogrea — care traduce atât de fidel şi de artistic epitaful lui Mihnea Vodă dela pag. 74 a Anuarului — publică *Pasagii obscure din Miron Costin*, apoi *Intre filologie şi istorie, Dobrian, fratele Mircei-Vodă* şi *Menţiuni humaniste despre noi*.—Urmează apoi dări de seamă şi numeroase alte note privitoare la istoria naţională.

Adăogăm că hârtia şi tiparul volumului sunt la înălţimea cuprinsului acestui sumar.

* * *

Dacoromania, Buletin al Muzeului Limbei Române, condus de Sextil Puşcariu, prof. la Universitatea din Cluj. Anul I. (1920—1921) tip. la Cluj în 1921 După cum lămureşte primul articol al directorului Buletinului, scopul acestei publicaţii este de a strânge tot materialul lexical al limbei române, de a e, labora lucrări de specialitate, de a deştepta interesul pentru studiul limbei materne şi de a-

pregăti în institutul său pe viitorii filologi români.—Primul studiu din volum este acel al d-lui V. Grecu: Erotocritul lui *Cornaro în liieratura românească*. o monografie asupra unei prelucrări în româneşte a unei lucrări cretane, care era un fel de poemă romantică medievală grecească şi care a devenit astfel o carte populară la noi. In această operă aflăm şi oarecare interesante notiţe asupra Vlahiior din peninsula balcanică. — D. Sextil Puşcariu, propunându-şi a cerceta „din perspectiva dicţionarului" unele fenomene privitoare în special la lexicografie, începe de astă dată cu: *Onomatopeele în limba română*. — D-l N. Drăgan cercetează câteva numiri geografice *Din vechea noastră toponimie*. — Un studiu al d-lui Silviu Dragomir: *Câteva urme ale organizaţiei de stat slavo-române*, care prezintă mare interes pentru noi cei din Oltenia, în demonstraţiunea şi concluziunile autorului.—*Eccum* de A. Procopovici. — *Originea vocativului în Ie*, de T. Capidan — *Câteva consideraţiuni asupra toponimiei româneşti*, de V Bogrea. — Urmează apoi un deosebit de bogat capitol de *Etimologii şi note lexicale* de d-nii Bogrea (cel mai neobosit şi pătrunzător cercetător), Puşcariu, Drăganu, Giuglea şi alţii, cum şi bogat informate recenzii.

* * *

Români ortodocşi şi Uniţi români sau *Două organizaţii bisericeşti române în Ardeal*. Studiu istoric-statistic bisericesc de „Un om al Bisericei". Sibiu 1922, este o lucrare care îşi propune a dovedi că „sciziunea sufletească este în paguba neamului nostru de pretutindeni", şi că fraţii noştri uniţi păcătuesc greu în potriva Neamului, făcând jocul duşmanilor noştri ascunşi îndărătul catolicismului

In introducerea istorică autorul arată cum, dela fatala Unire cu Roma a Mitropolitului Atanasie, Biserica noastră ortodocsă din Ardeal, deşi formând marea majoritate a ardelenilor noştri, a fost în mod sistematic neglijată şi nedreptăţită de autorităţile de stat austriace şi ungureşti, care o ţineau în inferioritate de drepturi şi organizare, faţă de minoritatea uniţilor. Din capitolul care înfăţişează Organizarea celor două biserici româneşti în sec. XIX şi în epoca de faţă, se arată cum s'a urmat în tot timpul o politică de părtinire a uniţilor, prin creşterea numărului protopopiatelor şi episcopatelor acestora în detrimentul ortodocşilor. Astăzi proiectul de concordat cere de la statul român nici mai mult nici mai puţin decât o paritate ierarhică de scaune între Biserica ortodocsă şi cea Unită, ba chiar şi între cea pur latină! cu o egalitate absolută de drepturi cu biserica de stat. Şi ceea ce este extrem de trist, e că înalţi slujitori români ai bis. unite, uitând că sunt români înainte de a fi uniţi — ci nu dimpotrivă, cum au spus-o faţiş unii din ei — au ajuns să ne ofere spectacolul atitudinei in-

calificabile pe care au avut-o la Alba-Iulia, cu prilejul încoronării, când au stat ostentativ afară din catedrală în timpul ceremoniei, şi alături cu prelaţii unguri şi ai altor străini de neamul şi de legea noastră. Ultimul capitol: Spre soluţiune, propune o serie de măsuri şi un plan de acţiune din partea organizaţiei bisericeşti de stat şi din partea însăşi a Statului, în interesul amândorora şi cu scopul de a stăvili manevrele catolicismului şi de a îndruma spiritele în spre o unificare completă, întorcându-se către turmă şi păstor oile amăgite şi rătăcite.

Cartea se citeşte cu interes şi plăcere. O recomandăm cititorilor cari ar voi să se informeze asupra acestei chestiuni.

* * *

Încununarea Regelui şi Reginei României. Cuvinte din sufletul poporului pentru popor, de Al. Bărcăcilă, director al Liceului din Severin, 1922. O broşură de şapte pagini, a Bibliotecei Societăţei „Vrancea", operă pornită din nobilul gând al colaboratorului nostru şi scrisă cu scopul de a populariza serbătorescul act al încoronării şi a preamări pe iubiţii noştri suverani.

Cărticica e scrisă cu avânt şi căldură, uneori chiar poetic, totdeauna într'o frumoasă limbă românească. Nu o putem îndestul recomanda spre a fi împrăştiată cât mai mult la sate.

* * *

Presa şi Aspecte din viaţa publică de *St. Bosie*, Craiova 1922. Broşura aceasta, apărută în mod discret, mi-a fost prezentată de un prieten, cu recomandaţia că e din acele ce merită a fi cetită, dar şi cu observaţia restrictivă, „numai că e prea violentă".

Am citit pe nerăsuflate cele 38 de pagini ale cărţi d-lui Bosie (pe care nici nu am cinstea a-l cunoaşte) şi sunt încă sub impresiunea justelor sentimente de răscoală sufletească ce-ţi pricinueşte, comunicativ, povestirea unor fapte triste şi considerăţiunile de care autorul le însoţeşte. Felul nervos şi liber al expunerei, curajul cu care d-l Bosie atinge rana infectată numind-o pe nume, nu numai că scuzează gestul violent al pălmuirei, dar îl şi înnobilează.

Ar trebui să citez părţi întregi din primele pagini „Privind în ţară" în care zugrăveşte desorientarea morală în care se găseşte imensa majoritate a locuitorilor acestei ţări. In cap. II. Amintiri din Campanie şi în cele următoare, autorul adaugă la lunga listă a ticăloşiilor câte se ştiu până acum, un număr însemnat de altele, care toate la un loc nu sunt decât a mia parte din acelea pe care nu le vom şti nici odată şi pe care s'a lăsat muşamaua tuturor trădărilor, tuturor dezerţiunilor, tuturor pungăşiilor şi tuturor compromisurilor. Trecând apoi la presă, îi studiază aportul în viaţa publică — aport mai mult de demoralizare sau de simplu spirit negustoresc în sensul cel mai rău al cuvântului — (cu restricţia „Neamului Românesc", zice d-l Bosie), studiază cauzele decăderei acestei prese, căci «la noi gazetăria nu e un sacerdoţiu şi gazetarii nu sunt oameni cari prin cultura lor să-şi înţeleagă chemarea», şi la urmă face propuneri de îndreptare şi un apel la D-l profesor Iorga, să creieze — prin exemplu — o altă presă, luând iniţiativa de a se face „o Ligă pentru înfiinţarea unui cotidian independent şi popular în capitală", care ziar să facă adevărata educaţie cetăţenească a poporului, ferindu-l de demagogia aventurierilor politici.

Cartea D-lui Bosie trebue citită de oricine mai are însuşirea de a se indigna, căci din indignarea îndelung reţinută a celor buni, poate că va eşi odată reacţiunea de mult aşteptată în potriva celor răi.

* * *

Ovidiu Şicană, farsă într'un act şi trei tablouri, localizată de *I. A. Basarabescu*, Ploieşti, 1922. Ediţia „Biblioteca Scoalei Secundare". Piesa aceasta, foarte potrivită pentru repertoriul unui teatru şcolăresc, e o prelucrare după o veche farsă franţuzească. Este tipărită în meritoasa bibliotecă a d-lui D. Munteanu-Râmnic, profesor la Ploieşti, ale cărui sforţări întru ridicarea şcoalei şi a nivelului şcolar sunt foarte cunoscute şi apreciate în lumea celor cari se interesează de soarta şcoalei româneşti.

* * *

Inapoi, la Cristos, de *Pr. Gh. I. Ghia*, profesor secundar. Ediţia revistei „Renaşterea" Craiova 1922. E primul număr din Biblioteca religioasă ştiinţifică a Societăţei clerului din Oltenia, bibliotecă destinată persoanelor cu oarecare cultură, care au o atitudine indiferentă sau chiar ostilă faţă de problemele religioase, din cauza mai ales a ignorării, sau a cunoaşterei nedepline a adevărurilor creştine.

Prin „Inapoi, la Cristos", autorul ne arată o anumită stare de spirit bolnăvicioasă a timpului în care trăim, într'o societate în care nu se mai deosebeşte bine ceeace e moral de ceeace nu este, şi se întreabă cum se va putea ajunge la o refacere, la o asanare morală? Intorcându-ne la Cristos, răspunde Pr. Ghia, şi aceasta prin fortificarea conştiinţei noastre morale, la care nu putem ajunge decât „în primul rând prin meditarea asupra adevărurilor religioase, care formează postamentul cel mai sigur al moralităţei".

Broşura aceasta ar trebui răspândită de autorităţile noastre culturale şi religioase — cu orice sacrificiu — în păturile de jos ale poporului dela sate şi dela oraş.

C. D. F.

* * *

„Cunoştinţe folositoare", sună titlul bibliotecei pusă sub priveghera profesorului universitar ieşan I. Simionescu. De rândul acesta, vom spune câteva vorbe despre seria C, care urmăreşte să dea o deccriere a iocurilor, lucrurilor şi oamenilor din alte ţări.

Astfel de cunoştinţe pot spori interesul şi simpatia pentru nea-

murile şi ţările cunoscute multora numai din auzite. E un semn bun, că pe lângă descrierea ţărilor streine şi mai cu seamă a celor răsărite în urma războiului, s'a început şi descrierea pământului românesc.

Unele cărţulii — ca de pildă „Finlanda", „Cehoslovacia", etc, — sunt monografii complete. Pentru desăvârşirea înţelegerii, ar trebui să se introducă negreşit hărţi şi fotografii. Avem curajul să cerem aceasta, de oarece editura „Cartea Românească" poate suporta un plus de cheltuială fără să ridice costul acestor tipărituri de popularizare.

Numai aşa s'ar putea umple golul ce se face tot mai simţit, dela războiu încoace.

I. D.

***Cum s'a despărţit Tanti Veronica. Nuvele şi schiţe, de Ion Dongorozi*, 1922.**

Printre prozatorii generaţiei mai tinere, numele autorului acestui volum de povestiri a pătruns şi s'a impus atenţiei cititorilor noştri, din revistele la care colaborează d-l Dongorozi. Cu tipărirea lucrărilor sale in volum, autorul va da prilej criticei să se pronunţe asupra valoarei scriitorului şi aportului său de ceva nou în domeniul nuvelisticei.

In câteva rânduri aruncate în pripă după citirea acestei cărţi, consemnăm aprecierile şi observaţiile noastre după cum urmează:

Deşi variate prin subiectul lor şi prin mediul în care autorul prezintă personagiile nuvelelor şi schiţelor sale, povestirile acestea au o unitate prin atitudinea pe care scriitorul o păstrează în toate paginele faţă de eroii săi, cum şi prin atmosfera în care plutesc oameni şi lucruri în lumea ce ni se înfăţişază. Atitudinea sa este acea obiectivă, iar atmosfera în care trăesc, se agită şi se sfârşesc de cele mai multe ori violent eroii şi eroinele d-lui Dongorozi este acea proprie acestor personagii. Scriitorul este un naturalist cu însuşiri de psiholog.

Din atitudinea sa impersonală faţă de subiect, reiese o calitate: puterea de viaţă nestăvilită care colcăie în povestirile acestea, în care elementul tragic e covârşitor; dar şi un cusur (care e de altfel al criteriului naturalist: frecuenţa scenelor de violenţă din acest volum.

Dar dintr'o chestiune de concepţie estetică, poată că nu am dreptul să ridic vre'o reclamaţie. Şi dacă este aşa, nu pot zice nimic nici de unele expresiuni care, dacă mie mi se par tari, antiestetice, sunt în orce caz în perfectă armonie cu tonalitatea generală a cadrului şi subiectului lor.

Cu toată restricţia gustului meu, căruia îi repugnă oarecare libertăţi, găsesc în nuvelele d-lui Dongorozi o puternică personalitate de scriitor, un observator minunat de amănunte, psiholog subtil adeseori şi mai presus de toate un povestitor.

In privinţa limbei ce întrebuinţează autorul, socotesc că e greşită concepţia de a întrebuinţa exclusiv graiul moldovenesc în-

tr'un volum dela început până la sfârşit, indiferent de subiect, cadru şi persoanele povestirilor. Dacă în cutare povestire acest grai aduce nota locală indispensabilă şi dă tonul adequat necesar atmosferei, în altele — unde nu e de nevoe — sună forţat pentru noi cei cari vorbim şi scrim în românească literară a cărţilor.

Ceea ce relevez însă, din punctul de vedere al limbei, ca o calitate deosebită şi extrem de preţioasă a lui. „Cum s'a despărţit Tanti Veronica" este o neobişnuită bogăţie de vocabular, de expresii originale rare, de comparaţii minunate, de figuri ingenioase Căci în autorul acestei cărţi este plămada unui scriitor de mare talent.

***Pierre Lotti. Ierusalimul*,** traducere de C. Buzatu. Craiova. Edit. „Ramuri" 1922. Iacă o tâlmăcire bună a unei cărţi bune, aceea pe care o dă tânărul student Buzatu. O traducere bună, este chiar lucru rar, dar şi mai rar pe vremurile acestea să alegi o carte ca „Ierusalimul" spre a o da pe româneşte. Căci, din nenorocire, ceeace se traduce mai mult — şi pare-se că şi găsesc cumpărători de aceiaş calitate cu opera tradusă — sunt romanele de pasiune deslănţuită, cele de aventuri poliţiste şi mai ales cele scabroase. Incitaţiunile la perversitate, iacă efectul unor asemenea tipărituri, după cum pofta de câştig — ştiţi că banul nu are miros — este scopul traducătorului unor anumite cărţi şi a editorului complice, care nu cer altceva decât ca doar cărţile acestea să se vândă cât mai mult.

Aşa fiind, nu ne putem bucura îndestul de apariţia tâlmăcirei în româneşte a capod'operei delicatului Lotti. Cartea aceasta va pricinui cititorului intelectual o satisfacţiune artistică intensă şi va instrui pe orişi cine, vărsându-i în acelaş timp în suflet ceva din miresmele binefăcătoare ale credinţei. Sunt în opera aceasta pagini de o poezie desăvârşită, descripţii de scene şi peisagii de un clasicism biblic şi peste tot sufletul lui Lotti adânc înţelegător, duios şi melancolic prin temperament, închinat spre credinţă, însetat după ea, şi totuşi veşnic desamăgit.

***Histoire de l'Art roumain ancien*, par *N. Iorga* & *G. Balş*.** Paris E. de Boccard, édit 1922. Apariţia acestei opere este o adevărată binefacere pentru literatura noastră atât de săracă în materie de artă.

Cartea, de format in-folio, cu mai bine de 400 pagini, se prezintă nu se poate mai frumos, pe o superbă hârtie satinată şi cu vre-o 330 de gravuri şi ilustraţii colorate „hors texte"

Volumul e împărţit în două: Prima parte „Despre Arta românească din sec. XIV lea până la al XIX-lea", cuprinzând trei sferturi din întregul cărţei, este redactată de d-nul Iorga Ea începe cu o prefaţă, o introducere şi un cuprins format din patru epoci, anume: Formaţiunea artei româneşti. Formele definitive ale artei moldoveneşti, Arta românească unitară şi Arta din timpul Brâncoveanului şi a veacului XVIII, încheindu-se cu un epilog.

Partea doua, intitulată: „Despre arhitectura religioasă moldovenească, e datorită d-lui Balş. In tratarea materiei d-sa. după o scurtă introducere, se ocupă de Biserici, după aceea de Mânăstiri şi la urmă de Artele anexe (sculptură, pictură, mobilier), terminând cu osamă de concluzii.

Mulţumindu-ne a semnala bibliofililor noştri şi tutulor celor ce se ocupă mai în deaproape de artă această monumentală operă — care nu are decât un cusur: că nu e accesibilă orcui ca preţ —, ne propunem a o recenza cu deamănuntul într'un viitor număr al Arhivelor noastre.

Cronica Revistelor

Revista Istorică No. 4—6 București.—D-l Profesor Iorga ne dă câteva *Documente nouă de istorie românească*, și anume un document dela Ștefan cel Mare din Martie 1493, un altul din timpul Domniei lui Miron Barnovschi Movilă, de pela 1628, unul dela Matei Basarab Vodă din 1551, apoi câteva scrisori din epoca de pela 1848, comunicate de D-l Eug. Melik, interesante pentru oarecare amănunte ce conțin.—D-l Anton Oprescu extrage o pagină cu privire la *Revoluția din 1821 în Țările române* dintr'o carte tipărită la Paris în 1827 de un oarecare Gr. Paleologu.—D-l Virg. Zaborovschi ne dă o încercare de studiu general asupra *Materialului arhivalic din arhivele vieneze, privitor la Ist. Rom.* D-sa face deocamdată considerații generale asupra acestor arhive și a materialului ce ele conțin, destinate a orienta pe cercetătorul care s'ar apuca să le studieze.—Un act craiovenesc se publică de d. Iorga, cu o foae de zesire din 10 Aprilie 1846.

No. 7—9 e datorit în întregime neobositei sârguințî rodnice a d-lui Iorga. Cu privire la *Mormântul lui Vladislav Vodă*, care ar fi, după d-l Virgil Drăghiceanu, cel găsit la Curtea-de-Argeș, părere pe care nu o împărtășește și d-nul Iorga,—dintr'o cărticică franțuzească. „La Roumanie renaissante" de Seb. Rhéal, d-l Iorga află un argument și o dovadă întru susținerea afirmărei, că acel Vlaicu sau Vladislav, fiul lui Alexandru Vodă și nepot al lui Basarab întemeetorul principatului muntenesc, n'a putut fi îngropat de cât în ctitoria sa dela Tismana. Urmează apoi un articol despre *Stăpânirea lui Ștefan cel Mare asupra Ciceiului*, și la urmă numeroase dări de seamă și documente.

Bulletin de l'Institut p. l'étude de l'Europe sud-orientale No. 4, 5, 6. Bucarest. O dare de seamă critică asupra cărței lui Fr. Müller; Lehrbuch der Geschichte Romäniens; una asupra volumului lui Ch. Upton Clark: Greater Roumania, tipărit la New-York; un foarte interesant studiu despre: Les Valaques dans la province de Sanok (Pologne) au XV-e siècle, al D-lui D-r Kasterska și darea de seamă a d-lui Iorga despre noua lucrare a lui G. Bengesco: Une famille de boyards lettrés roumains au XIX-ème siècle: les Golesco.

Cronica numismatică și arheologică No. 1—2 București 1922, cuprinde *Comori arheologice din România Mare* de C. Moisil și o etimologie a d-lui N. Drăganu asupra cuvântului *Hereghiie*, deosebit de alte însemnări mărunte.

No 3—4, ne descrie în ce consistă *Comoara de la Apahida* (jud. Cojocna), care aduce o însemnată contribuție pentru istoria creștinismului din Dacia romană, deosebit de valoarea sa artistică și arheologică. Ea a fost aflată în mormântul unui bogat german, probabil pela finele secolului IV sau începutul sec V, un oare care Omharus.—Urmează o expunere sumară a *Istoriei monedei în România* de pe vremea urmașilor lui Alexandru cel Bun.

Arhiva No. 3—4, Iași.—D-l Il. Bărbulescu, începe din No. 3 al revistei un studiu care prezintă un deosebit interes prin faptul că rezumă tot ce s'a scris până acum de specialiști în chestiunea: *Nașterea individualității limbii române și elementul slav*, aducând noui și bogate lumini în perspectiva acestor cercetări. Slavistul nostru pornește dela idea că, pentru a răspunde la întrebarea ce o pune în titlul articolului său, trebue să privim elementul slav din limba română „nu ca până acum, numai prin prisma gramaticei paleoslovenice, adică bulgare vechi, ci prin aceia a gramaticei istorice bulgare întregi, adică și prin prisma perioadelor postpoleoslovenice ale acesteia". Procedând pe această cale, d-sa a ajuns la convingerea că, „individualitatea etnică românească, deci a limbei noastre, nu se compune și din elementul slav ca fundamental, și că ea s'a plămădit și s'a format în afara teritoriului ocupat de Slavi pe vremea nașterei ei". Iar din documentarea ce va urma, autorul anunță că va demonstra că limba noastră s'a născut în Dacia Traiană, și anume în afara Moldovii.

Pentru a demonstra afirmațiunea de mai sus, d-l Bărbulescu face un istoric ale problemelor cu privire la regiunea unde se va fi constituit individualitatea vieții și limbei române, trece apoi la cercetarea stratului trac sau iliric și cel roman al individualității etnice române, după care vine la cercetarea stratului slav și teoriile despre rolul acestui din urmă în formarea aceleiași individualități; deduce din acestea că studiul elementului iliric or traco-dac, ca și al celui roman, nu pot să rezolve problema ce ne stă înainte, ne lămurindu-ne asupra regiunei unde s'o fi format neamul românesc ca individualitate proprie, dar arătând doar că nu se află un substrat slav la baza constituirei organice a neamului și limbei noastre, ci că acesta a trebuit să vie mai târziu, ca element suprapus. Urmează apoi un capitol bogat documentat asupra teoriilor ce s'au emis cu privire la extinderea așezării geografice a Slavilor în Iliria, Dacia Traiană și Peninsula Balcanică, a cărui concluzie este că, dacă Slavii s'au răspândit peste întreaga Pen. Balcanică și prin Iliria, nu se poate zice acelaș lucru despre ei și în Dacia Traiană, nici după isvoarele istorice, nici după cercetarea filologică a vechilor cuvinte din limba română. Trecând după aceea (in No. 4) la teoriile despre limba slavă, care a intrat în constituirea limbei române, face o analiză cri-

tică a acestor teorii, emise de străini şi de istoricii şi filologii noştri

Aşteptăm cu deosebit interes urmarea acestui studiu în numărul viitor al Arhivei.

D-na Eufr. Simionescu dă un studiu asupra unui text religios din Codicele dela Cohalm: *Viaţa Sfântului Antonie.*—*Memoriile baronului de Tott*, despre care face o dare de seamă Dn. Hudiţa, e o contribuţie mai mult la cunoaşterea împrejurărilor din ţara noastră cam acum 150 de ani.—D-na Marg. Ştefănescu studiază o samă de *Cuvinte ruseşti de nuanţă ruteană în toponimia românească.* — Ceva *etimologii*, de Aug. Scriban. —*Divanurile domneşti din Mold. şi Munt.* între anii 1686—1692, de Gh. Ghibănescu, înregistrează în acest timp ca Mare Ban al Craiovei, mai întâi pe Radu Năsturel Fierescu, apoi pe Vintilă Corbeanul.—D. Giorge Pascu dă un capitol din istoria literaturei vechi istorice a Românilor: *Axintie Uricariul şi Nicolai Costin.*—Urmează comunicări şi recenzii interesante ori de câte ori nu alunecă în tonul polemicei violente şi personale.

Analele Dobrogei No. 2—3 Constanţa. Directorul acestei valoroase publicaţii dă în traducere un capitol dintr'un studiu al profesorului L. Miletic, pe care îl intitulează *Vechimea elementului bulgăresc în N. E. Bulgariei şi în Dobrogea* şi apoi în al doilea: *Distribuţia actuală a Hărcoilor în N. E. Bulgariei*—Dr. Per. Papahagi se ocupă de etimologia cuvântului *Dunărea* şi propune o etimologie a sa (Dună, numele vechi al fluviului + rea, adjectiv calificativ), în deosebi de etimologia propusă de D. Pârvan în Revista Istorică No. 10—12 din anul trecut (şi anume dela forma *Dunaris*, cu sufixul „ris"). —D-l prof. Alex. Arbore prezintă o *Incercare de reconstituire a trecutului Românilor din Dobrogea*, lucrare dovedind multă ostenineţă, ştiinţă istorică şi pricepere —Dn. Vasile Pârvan, — aedul inspirat al minunatelor pagini din „Au căzut pentru libertate" şi din „Parentalia", omul de ştiinţă al cărui frate siamez e poetul—, evocă tristele rămăşiţe ale cetăţii Callatis, ale cărei marmore se prefac în var, în cuptoarele tătăreşti, pentru că nu se află nimeni care, înţelegător pentru valoarea comorilor ce se pierd, să ia măsuri şi să instituе sancţiuni pentru ca barbaria distrugerei acestor rămăşiţe ale trecutului să înceteze —In articolul *Bulgariei lui Boscovich*, Dn G. Vâlsan arată că vecinii noştri dela sud au exploatat în favoarea lor, printr'o interpretare tendenţioasă, afirmaţiile şi datele lui Boscovich. D-sa dovedeşte că textul a fost falş explicat, prin confruntarea acelor afirmaţiuni cu mai multe alte isvoare contimporane scriitorului din 1784.—Dn. V. Bogrea combate părerea d-lui Th. Speranţia e., supra *Blajinilor sau Rohmanilor* cum că aceştia ar fi români.— *Urme româneşti în toponimia Penins. balcanice* ne dă d. Papahagi. cum şi ceva *Din toponimia Bulgariei.*— Mai semnalăm din bogatul sumar al No. 2—3 articolul d-lui Inginer Stoenescu: *Canalul navigabil Cerna-Vodă-Constanţa*, pentru atenţia oamenilor de specialitate, apoi: *Din grădina lui Esculap*, de Dr. Ulieru; *Bosforul, Dardanelele şi ţara noastră*, de B. Delamare şi alte lucruri mărunte.—Nici partea literară a revistei nu e cu mult mai prejos de cea ştiinţifică. Remarcăm astfel *Sulumbria*, o dramatică povestire a d-lui Papahagi şi poeziile *Iarnă*, minunat pastel de V, Lăiniceanu şi o graţioasă *Serenadă* de D. Stoicescu.

Viaţa Românească No. 9, Iaşi.—D. Jean Bart dă în acest număr una din cele mai frumoase povestiri ale sale: *Prinţesa Bibiţa.*—G. T. Pallade publică datele asupra rezultatului alegerilor din ţară, dela introducerea votului universal încoace. Sunt foarte instructive şi sugerează triste constatări cu privire la *efectele acestui vot universal la noi.*

In No. 10, Ionel Teodoreanu are un şir de pagini: *Cel din urmă vis*, plin de originale notaţii şi lirism. In *Note asupra cubismului*, d-l T. Vianu se sileşte a legitima concepţia şi tecnica acestor inovatori, cari pipăie şi ei în căutarea unei premeniri în artă şi cari, dacă n'au dat efectiv ceva, au luptat să emancipeze pictura din constrângerile rutinei şi a tipicurilor — D. Radu Rosetti adaogă noi note interesante cu privire la trecutul nostru, pagini extrase din volumul „Amintiri", care a şi apărut de sub tipar luna trecută. — O poezie frumoasă: „Scrisoare" a d-lui Al. A. Philippide şi alta a d-lui Dem. Botez: „La o casă nouă". — Urmează variata cronică a revistei, care face că de multe ori începi a tăia foile dela sfârşit.

Gazeta Transilvaniei No. 9 Sibiiu, este închinată în întregime eroului naţional Avram Iancu, cu prilejul semicentenarului morţei sale (29 Aug. 1872 st. v.). E a pioasă pomenire, la care îşi dau prinosul, prin condeele lor, scriitori de seamă şi colaboratori obişnuiţi ai Transilvaniei, d-nii Iorga, I. Borcea, I. Georgescu, I. Gorun, Constanţa Hodoş şi alţii.

Revista Teologică No. 9, Sibiiu, se deschide cu articolul de pomenire al răposatului întru fericire Arhiereul Dr Ilarion Puşcariu, una din cele mai măreţe figuri din galeria îndrumătorilor noştri spirituali din vremurile mai noi şi care s'a stins din viaţă la vârsta de 80 ani, după o vrednică de laudă păstorire de peste o jumătate veac. Urmează alte articele importante cu subiecte privitoare la viaţa bisericească şi o cronică a literaturei şi culturei religioase.

Gândirea No. 6, Cluj, se prezintă de astădată cu un format puţin mai redus, dar cu un mai mare număr de pagini şi mai ales cu o înfăţişare estetică pe care nu a avut-o până acuma. In primul articol „In Arcadia ferice", d-l Ion Darie, înfăţişează într'un ton de potolită şi amărâtă indignare obida ce se

strânge în sufletul atâtor aleşi ai neamului, artişti de seamă, cari îşi sleiesc puterile trupului şi minţei lor, ca să-şi poată hrăni copii cum numai D-zeu ştie,— ba unii li se sting, fiindcă n'au nici cu ce le îngriji sănătatea — în vreme ce din risipa şi jaful banului public îşi duc zilele inutile atâtea nulităţi pretenţioase.— D-l Cezar Petrescu publică notele unui înecat, în *Căsuţa de nisip*. In D-sa se afirmă din ce în ce mai mult un scriitor de rasă. — Versuri de Dem. Botez, Nic. Crainic şi Maniu.—Cronică îngrijită şi cu silinţă de vădită obiectivitate.

No. 8 se înfăţişează cu bogat şi ales cuprins. Deosebim aci *Cuvântul prealabil* al preotului care e azi scriitorul G. Galaction, la lucrarea sa „Sf. Apostol Pavel şi proconsulul Galion". Această lucrare e — cum spune autorul — un popas în munca sa de ani de zile, de când se străduieşte a da o traducere bună Sf. Scripturi. — D-l Busuioceanu în *La sfârşitul unui capitol* face o samă de constatări şi observaţii cu privire la simbolism, judiciaose în fond, dar înir'un stil care e prea pedantesc. — O poezie frumoasă: *Zi de Noembrie* a d-lui Philippide, încărcată de imagini sugestive, apoi altele de d-nii Dem. Botez şi I. Minulescu.— Pagini de proză de L. Donici şi V. R Şirianu.— Cronica literară de Radu Dragnea.

Cosinzeana No. 17 şi 18 Cluj, completează, după numărul precedent, însemnările cu privire la aniversarea a 50 de ani dela moartea lui Avram Iancu.— O notiţă interesantă despre *Craniul poetului Petöfi* şi alte articole felurite.

In No. 21, directorul Revistei, d-l Bornemisa, lămureşte pe cititor ce e fascismul italian, care e origina acestei mişcări naţionaliste şi în ce constă programul acestui partid, căruia i s'a încredinţat azi cârma guvernului italian.—Amănunte asupra asasinării familiei ţarului Nicolae II la Iekaterinburg.—La rubrica: Oameni din Ardeal se jugrăveşte chipul distinsului Teodor Păcăţeanu, unul din factorii culturali de seamă ai Transilvaniei.—Frumoase pagini literare semnează G. Mih. Zamfirescu; „In Văltoare".

Moldova dela Nistru No. 8, 9, Chişinău, ne dă fotografia casei unde s'a născut B. P. Haşdeu, articole de informaţie şi îndrumare, ceva literatură şi multe traduceri din ruseşte, care dau cuvenita impresie a unei reviste ce se acomodează atmosferei în care este pusă şi că face şi operă culturală în acelaş timp.

Gândul nostru No. 14, 15, Iaşi, apare în modeste condiţiuni technice, dar destul de îngrijit ca materie literară, cu articole şi versuri de D. Nanu şi Sandu Telejean, G. M. Vlădescu, N. Batzaria, St. Braboescu, Tutoveanu, Corbasca şi D. Pop Marţian.

Viaţa Nouă No. 3, 4, Bucureşti.— Credinciosul prieten al românilor, bătrânul I Urban Iarnik ne împărtăşeşte conferinţa

sa *Dragoste de grai şi de viers românesc*, pe care a ţinut-o în anul 1919 în Bucureşti. De aci aflăm cu plăcere cum a ajuns să înveţe românește să se intereseze de limba noastră învăţatul dela Praga. Foarte interesante amănunte de cum a cunoscut pe atâţia din învăţaţii, scriitorii şi înalţii prelaţi români ai generaţiei trecute. — D-l Densuşianu continuă consideraţiile sale asupra aspectului de sărăcie sufletească ce-l înfăţişează societatea noastră de azi în *A fi... Român*.—Urmează câteva pagini de literatură, cu poezii, apoi cronici şi recenzii de cărţi şi reviste din ţară şi străinătate.

Revista Vremii, cu numerile de după vacanţă: 19, 20, 21, 22 îşi reia locul de cea dintâi dintre publicaţiunile politice şi economice din ţară. Colaboratorii săi obişnuiţi sunt d-nii Gr. Gafencu, B. Patrulius, S Şerbescu, D-r H. Petra-Petrescu, I. M. Sadoveanu, Em. Ciomac, N. Lupu-Kostaki şi alţii, condeie ascuţite şi pline de nerv. In ultimul număr d-l C. Pancu, semnează articolul: *O Restaurare*, d-l Iorlescu: *Contele Czernin în războiul universal*, d-l Prodan: *Revizuirea gloriilor literare*, şi d-l N. Lupu-Kostaki: *Şovinismul roşu*.

Victoria, No. 35—36. Bucureşti.—Materie variată, din care remarcăm traducerea primelor două cânturi din *Infernul lui Dante*, de d-l I. Al. George.

Archiva C. F. R. No. 7—11 Bucureşti, e o valoroasă publicaţie de specialitate, tipărită în bune condiţiuni, cu o materie care dovedeşte prin alegerea ei că într'adevăr această revistă are menirea de a da cultură profesională funcţionarilor C. F. R. Nu lipseşte nici literatura, tratând subiecte din viaţa sau domeniul sufletesc al cheferiştilor. Remarc poeziile semnate de A. Brumă, povestirea lui A. Dunăreanu: *La Ciurea* apoi Cronica internă şi externă, şi chiar cronica veselă, spirituală. — No. 8 este rezervat mai mult chestiunei: normalizarea căilor ferate din Basarabia.

Revista economică din Cluj, în ultimile sale numere se ocupă de reforma agrară din Transilvania, cu planul guvernului de a lua din mâna institutiei bancare Banca Agrară finanţarea exproprierei din Ardeal, se protestează împotriva acestui proiect.—Din No. 37, ultimul primit, vedem că sunt în studiu, prolectate sau în construcţiune, câteva linii ferate de mare importanţă. Aşa linia Salonta Mare-Chişinău, care va lega direct Aradul cu Oradea-Mare, şi care e în lucru, apoi Baia Mare—Lăpuşul Unguresc—Groşi, de asemenea în lucru; în studiu sunt Baia Mare—Sighet, cea mai greu de executat, unde va fi nevoe de străpungerea unui tunel de 16 km. lungime şi care ar fi cel mai lung din Europa, apoi linia Năsăud—Moişeni—Sighetul Marmaţiei, amândouă legând Maramureşul cu restul ţării.

România Viitoare No. 4. Ploeşti cuprinde îndemnuri bune şi îndrumări cuminţi ale direc.

torului ei, inimosul profesor Munteanu-Râmnic, cu articolul *Monumente în Ardeal*,—Suplimentul său, buletinul bibliografic „Gazeta Cărților" ne dă notele g-lui Iorga asupra *Călătoriei lui Appert* prin țările românești, pe la 1853. Prin părțile noastre el nu trece. Cum vine de peste Dunăre se oprește doar la băi la Mehadia, unde află lume multă, Români, Sârbi, ba chiar Englezi, apoi coboară pe Dunăre spre Galați, de unde cercetează Moldova. La înapoere însă se oprește mai mult și în București.— Un cântec gingaș de G. Baiculescu și scrisori inedite de ale lui Cerna.

Buletinul Asociațiunei generale a Profesorilor secundari din România No. 3—4 cuprinde un articol care ar trebui meditat de toți acei cari nu au ajuns a înțelege ce păcat fac când se țin răsleți de organizația corpului din care fac parte, și mai ales când lucrează împotriva chiar a intereselor dăscălimei; căci însemnează să lupți împotriva acestor interese, când lucrezi la desagregarea lui, prin introducerea politicianismului—calul troian—în cetatea solidarității noastre de corp, sau a jocului ambițiunilor și a tutulor patimilor pornite dinir'un strâmt și steril egoism. Acest articol, intitulat „*Solidaritatea profesională și unitatea sufletească*, al d-lui Const. Moisil, spune că, pentru a înfăptui o unitate sufletească desăvârșită, cel puțin a tutulor profesorilor de origine română, mijloacele următoare trebuesc folosite: Vizitele colegiale în grupuri mici și în vacanță, congresele didactice pe specialități și publicarea unei reviste didactice.—Urmează un *Raport* al Comitetului central, la Adunarea generală din 1922, al d-lui profesor și Președinte al Asociației, I Clinciu, precum și *Sumarul Ședințelor* Adunării generale, din care se află cu dureroasă surprindere ce anarhie domnește în ceea ce numim noi „Școală" în toată Basarabia. Și toate acestea, numai din cauza politicei. Profesorul Dăscălescu le denunță, iar un Director de Minister, d-l Popa Lisseanu le confirmă. Toți cer grabnica desființare a Directoratului Instrucțiunei Publice din Chișinău și înlăturarea directorilor de licee și alte școale, agenți ruși. La fine, comunicări de ordin școlar, informațiuni și cronică.

Lumina Femeii No. 9—12 Cluj, închină M. S. Reginei un ultim prinos al frumoaselor sentimente și intențiuni de care s'a călăuzit această valoroasă publicație în cursul unui an, cât a apărut. Căci directoarea revistei, doamna Sanda Mateiu, vestește în cuvinte duioase că trebue să-și ia bun rămas dela cititorii săi, ne mai putând învinge prin propriile sale mijloace greutățile de susținere ale acestei foi. Căci „Lumina Femeii" predica un lucru înțelept, dar care nu era în asentimentul unui anume femenism al nostru de nuanță disperată, acela ca „femeia să nu intre în lupta politică", considera drept o „nenorocire pentru țara noastră dacă s'ar da drepturi politice tutulor femeilor, fără deosebire de vârstă și de cultură" și lupta pentru înființarea unei Ligi „*pentru emanciparea progresivă a femeii*.

Flamura No. 7 Craiova, ridică un glas de indignare în potriva nesimțirei acelor așa zișI români din Transilvania, cari purtând uniforma de ofițeri ai Țării, fără nici-o rușine nici sfială, vorbesc numai ungurește în public, pe stradă, în grupuri ca și la cafenele, și cere autorităților militare superioare să ia o măsură în potriva unor asemenea tipuri cari necinstesc ostirea. Ne asociem la protestare a inimosului d-l V. Gh. Sandulian și cerem și noi să înceteze această sfidare nerușinată sau dovadă de inconștiență.— Sever Anina semnează o schiță *Doi dușmani*, în care se revelează odată mai mult un scriitor de talent, cu un simț deosebit al dramatismului, dar căruia îi lipsește deocamdată concentrațiunea.—Versuri frumoase de d-na Farago, Corbasca și B. Luca (o notă specială d-sale) și altele.

Renașterea, No 6 Craiova, cuprinde o *Scrisoare pastorală* a Sf. Sinod. un articol al d-lui Prof. M. Mihăileanu: *Indărăt, spre vechea rânduială*, în care îndeamnă la respectul și păstrarea cântului nostru bisericesc tradițional, și altele cu privire la cult. precum și informații și recenzii despre publicațiile culturale religioase.

Năzuința No. 6 Craiova, apare cu un sumar bogat și frumoase ilustrații, dovedind o străduință întru a se distinge printre cele mai bune reviste literare și artistice românești.

Primul articol, al d-lui I. B. Georgescu „Mânăstiri oltenești" cuprinde un studiu de un deosebit interes pentru noi, cu privire la biserica mânăstirii Bucovățului, din cătunul Mofleni, de lângă Craiova. Acest loc de închinare de pe malul Jiului a fost ridicat de Ștefan, mare Ban al Craiovei, acum vre-o350 de ani. Din vechea așezare a mânăstirei, n'a mai rămas azi de cât ruina căzută în paragină a bisericei, căci din curtea și ecareturile sfântului locaș s'au năruit, înghițite de apele râului, și clopotniță și încăperile călugărilor și ziduri ale mânăstiri cu tot cuprinsul lor. Autorul face apel la Comisiunea monumentelor istorice, cu nădejdea că va veni de acolo o inițiativă fericită, care să pună la adăpost și să salveze de la ruină completă ceea ce a mai rămas din sfânta mânăstire a Bucovățului. Articolul d-lui I. B. Georgescu e și bogat ilustrat. — D l Aderca lămurește *Ce e Viitorismul* în artă și în poezie după concepția lui Marinetti, care a fost manifestarea și evoluția lui în Franța, Germania și Italia, cu forma sa Expresionismul, — care s'a repercutat și până la noi—și până la extremista sa expresiune: dadaismul—Urmează literatură de: I. M. Marinescu, Camil Petrescu, Camil Baltazar, N. Condeescu, Dongorozi, etc.

Gazeta Școalei No. 6, Craiova, — singura revistă didactică din Oltenia, — publică interesante observații ale d-nei El. Gheorghiu: *O privire asupra programelor analitice*; — o dare de seamă a d-lui Fortunescu despre *Congresul internațional al învățământului secundar dela Luxemburg*, la care d-sa a participat ca delegat al Asociației profesorilor secundari din țară;—*Notițele didactice* ale d-lui Sm. Brădișteanu; *Amintirile despre profesorul Păsăreanu* ale d lui I Niculescu-Nache și alătea alte articole ale celor mai de seamă profesori și învățători din Dolj. **C. D. F.**

Poșta Redacției

O plăcută surpriză a fost pentru „Arhivele Olteniei“ scrisoarea pe care o publicăm mai jos, primită din partea d-lui Mitu Andreescu.

Cunoaștem pe d-l Mitu Andreescu ca un iscusit industriaș, îndemânatic publicist și adevărat filantrop.

Gesturile d-sale largi, principiile d-sale ca din câștig, oricât de mic ar fi, să faci totuși o parte și pentru alții, nu „totul pentru tine“, nu ne erau necunoscute. Mărturisim însă că nu ne așteptam la contribuția d-sale pentru susținerea stăruințelor noastre; acest gest îl așteptam poate mai întâi dela alții, cari ar fi avut căderea și obligațiunea să-l facă.

Oricum ar fi, noi mulțumim călduros d-lui Mitu Andreescu și pe această cale, și adoptându-i ideia, deschidem cu începere chiar de azi o rubrică specială a *„abonaților susținători“*, pentru toți acei cari găsesc că „Arhivele Olteniei“ merită să fie susținute.

Stimate D-le Doctor,

Prins în vârtejul preocupărilor de toată ziua, am întârziat de a vă exprima în scris — verbal nu aveam ocaziunea — felicitările cele mai călduroase pentru frumoasa operă: „Arhivele Olteniei“, *ce apare sub îngrijirea grupului de personalități intelectuale în fruntea căruia vă găsiți Dv.*

Primind numărul 2-3, mă grăbesc să vă transmit astăzi întreaga admirațiune ce-mi inspiră frumoasa Dv. operă, și, ca unul ce am făcut atâția ani publicistică, cunoscând greutățile materiale ce prezintă apariținea unei lucrări de importanța acestora, vă rog, să aveți amabilitatea de a primi modestul meu sprijin material pentru „Arhivele Olteniei“, *sub forma unui abonament* „de susținător“ *plătit cu Lei 1000 anual.*

Separat, vă mai rog a înregistra printre abonații Dv. pe cumnatul meu d-l Ing. Ion Stamatescu, Domeniul Coroanei Sadova—Pisc (Dolj), *primind suma de lei 100.*

Aci anexat, vă remit o scrisoare de credit asupra Băncii României Craiova, contra căreia vi se va plăti suma de Lei 1100.

Terminând, vă doresc, prea stimate D-le Doctor, cel mai desăvârșit succes pentru frumoasa Dv. operă.

Devotat

Craiova 18 Iulie 1922. **Mitu Andreescu.**

*

Publicăm de asemenea scrisoarea ce am primit de la regretatul Vice-președinte al Societății Regale Române de Geografie, St. C. Hepites, cu puține zile înainte de a înceta din viață.

Ilustrul dispărut, care lasă un mare gol în urma sa, era un aprig susținător al tutulor inițiativelor pe terenul cultural.

Scrisoarea sa postumă va fi pentru noi un îmbold ca să nu cruțăm nimic pentru a asigura reușita revistei noastre :

Stimate Coleg,

Cu mare plăcere am primit la Societate primul număr din „Arhivele Olteniei“, și nu am cuvinte de laudă îndestulătoare pentru inițiativa ce ați luat-o de a da la lumină lucrările ce s'au făcut și se fac în cea mai curată regiune a Românismului. Am cercetat cu mare interes conținutul acestui prim număr, care se prezintă foarte bine. Imi pare rău că nu pot spune două vorbe despre dânsul în Buletinul Societății noastre, de oare ce în acest moment se tipărește tabla de materii, care încheie tomul 40. Ii urez viață nesfârșită.

„Arhivele Olteniei“ într'o parte, „Analele Dobrogei“ într'alta, vor contribui negreșit și la cunoașterea mai amănunțită a geografiei acestor regiuni.

In schimbul publicațiunei Dv. am înscris „Arhivele Olteniei“ printre revistele cărora se trimit publicațiunile Societății noastre.

In așteptarea punerei în distribuțiune a tomului 40, vă trimit odată cu aceasta ultimul volum al 39-lea din Buletinul Societății.

Profit de această ocaziune spre a vă trimite personal și pentru „Arhivele Olteniei“ circulara noastră cu numele geografice.

Primiți vă rog, stimate coleg, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Buc. 16 Martie 1922. **St. C. Hepites.**

Revistele și publicațiunile

cărora se trimet „Arhivele Olteniei“, sunt rugate a ne onora cu schimbul și regulat, sau a ne înapoia acest număr.

Rugăm a se nota că Revistele și publicațiunile pentru schimb, se vor trimite de aci înainte pe adresa d-lui Profesor C. D. Fortunescu, Craiova, Str. Libertății 25, cu mențiunea: „pentru Arhivele Olteniei“.

De asemenea pentru orice carte, broșură, ziar apărut, care ar dori să fie recenzante sau cel puțin semnalate în rubricile noastre respective.

Către cititori

Cu numărul de față „Arhivele Olteniei“ și-au împlinit primul an de la apariție.

Intrând în anul al doilea, ele vor apare la fiecare două luni odată, adică de 5 ori pe an.

Rugăm pe abonații noștri cari au întârziat cu plata anului întâi să se grăbească; altfel li se va suspenda trimiterea revistei.

Colaboratorilor noștri

o rugăciune stăruitoare: să bine-voiască a ne înainta manuscrisele domniilor-lor scrise *pe o singură față, citeț și corect*, într'o formă definitivă ca stil, ortografie și punctuație, pentru a ușura lucrătorilor tipografi culegerea și corectarea textelor ce sunt a se imprima, mijlocind astfel tipărirea mai repede și mai îngrijită a revistei.

ARHIVELE OLTENIEI.

ERATĂ

La pag. 422 al. III, rând 6, in loc de: *reparațiuni*, citește: **negațiuni.**

Reviste primite la Redacție:

Revista istorică	București
Bulletin de l'Inst. p. l'étude de l'Europe sud-orientale	»
Cronica numismatică și arheologică	»
Viața nouă	»
Revista Vremii	»
Victoria	»
Buletinul Asoc. gen. a Prof. sec.	»
Viața Românească	Iași
Arhiva	»
Gândul nostru	»
Analele Dobrogei	Constanța
România viitoare	Ploești
Transilvania	Sibiiu
Lumina Femeei	Cluj
Cosinzeana	»
Gândirea	»
Revista economică	»
Revista Teologică	Sibiiu
Moldova dela Nistru	Chișinău
Arhiva C. F. R.	»
Flamura	Craiova
Năzuința	»
Renașterea	»
Gazeta Școalei	»
Făclia, gazetă	Caransebeș
Straja, gazetă zilnică	Craiova